

Stephani Blancardi Lexicon medicum / viri celeberrimi Ioann. Henrici Schulzii opera insigniter auctum et emendatum ; nunc denuo recognitum variisque accessionibus locupletatum curante Mich. Gottl. Agnethlero ... ; praefationem praemisit Andreas Elias Büchner.

Contributors

Blankaart, Steven, 1650-1702.
Schulze, Johann Heinrich, 1687-1744.
Agnethler, Michael Gottlieb, 1719-1752.
Büchner, Andreas Elias, 1701-1769.

Publication/Creation

Halae Magdeburgicae : Apud Io. Gottl. Bierwirth, 1748.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/k22jfe82>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

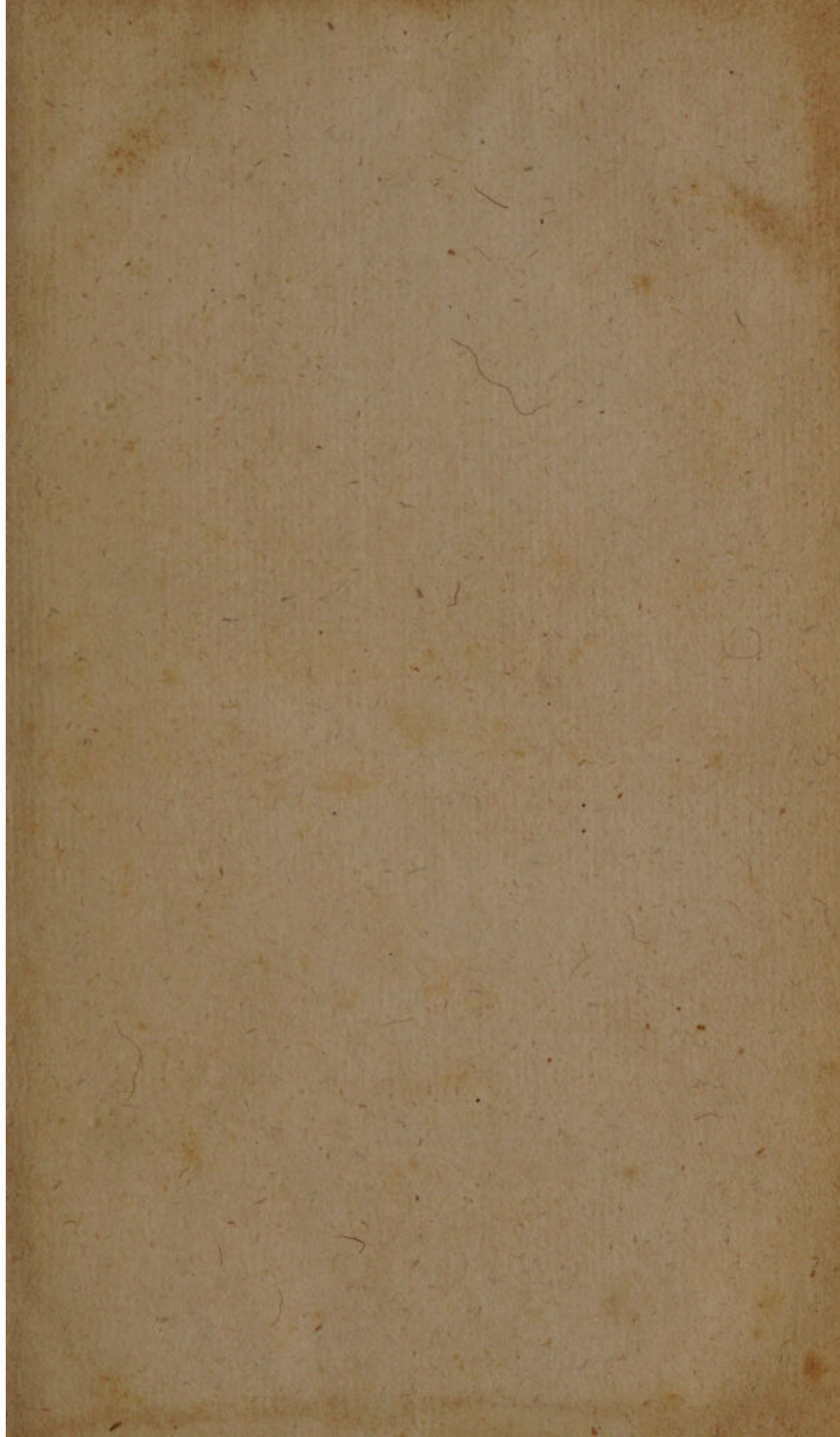
Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

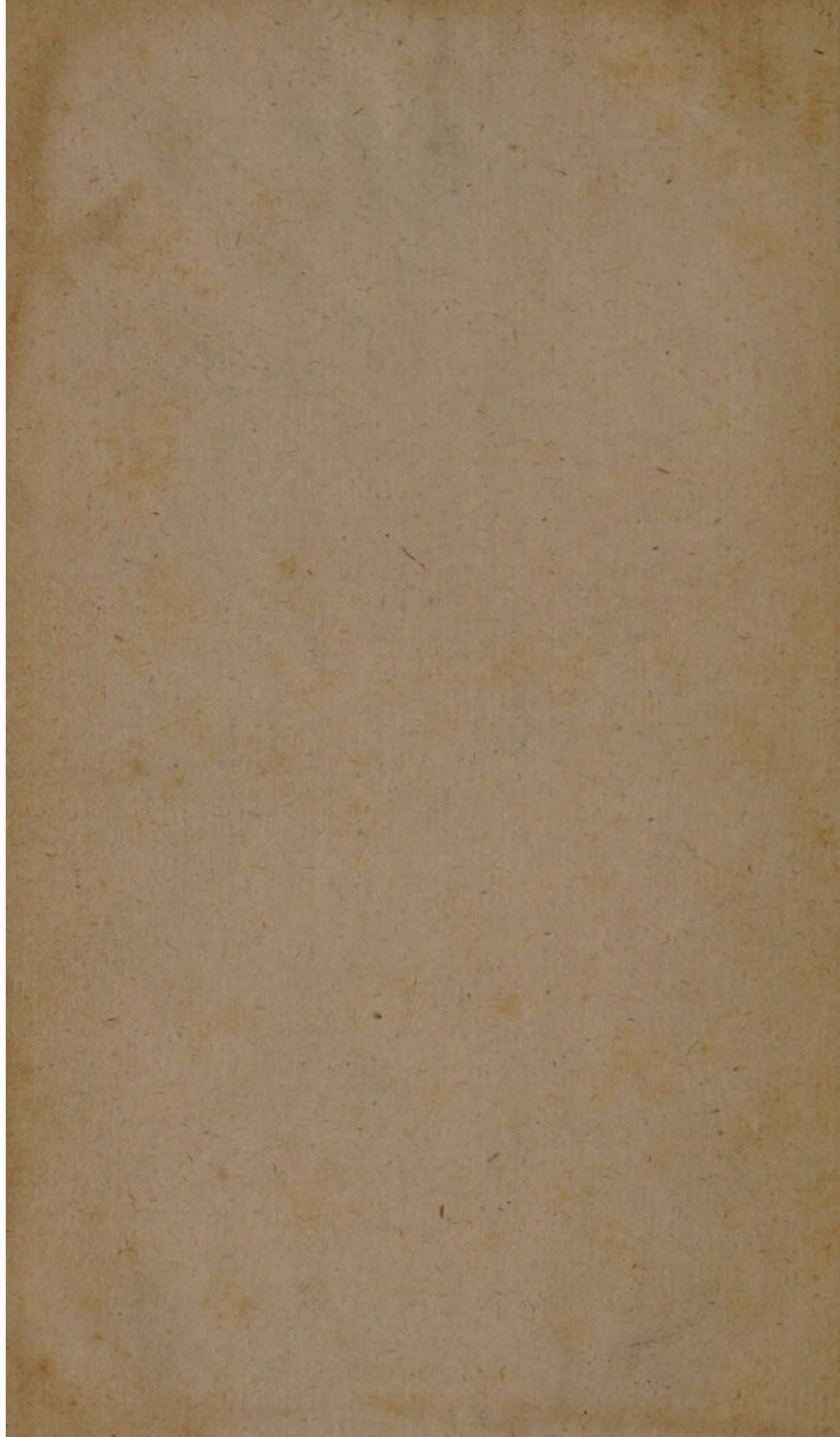
Unable to display this page

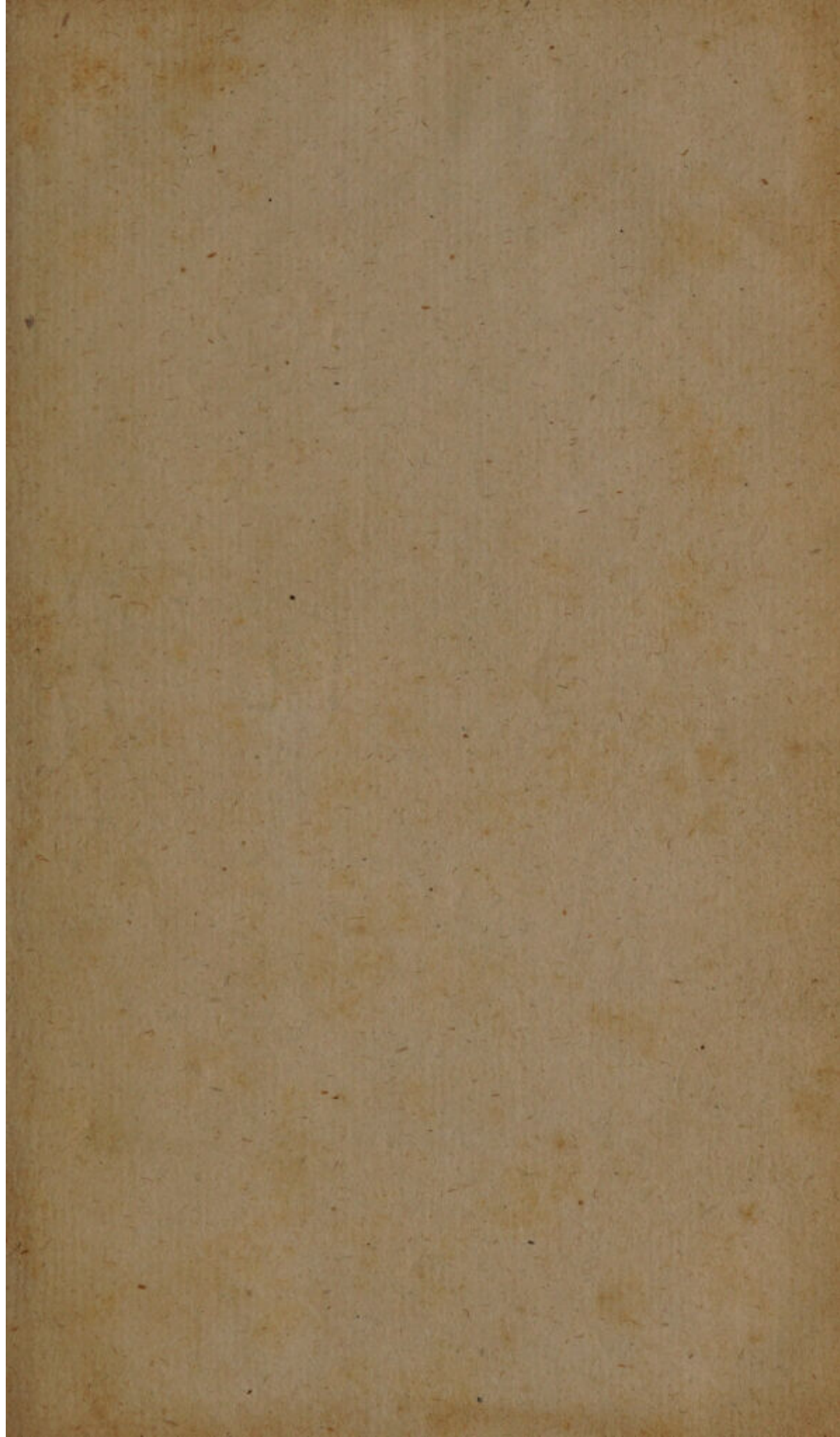

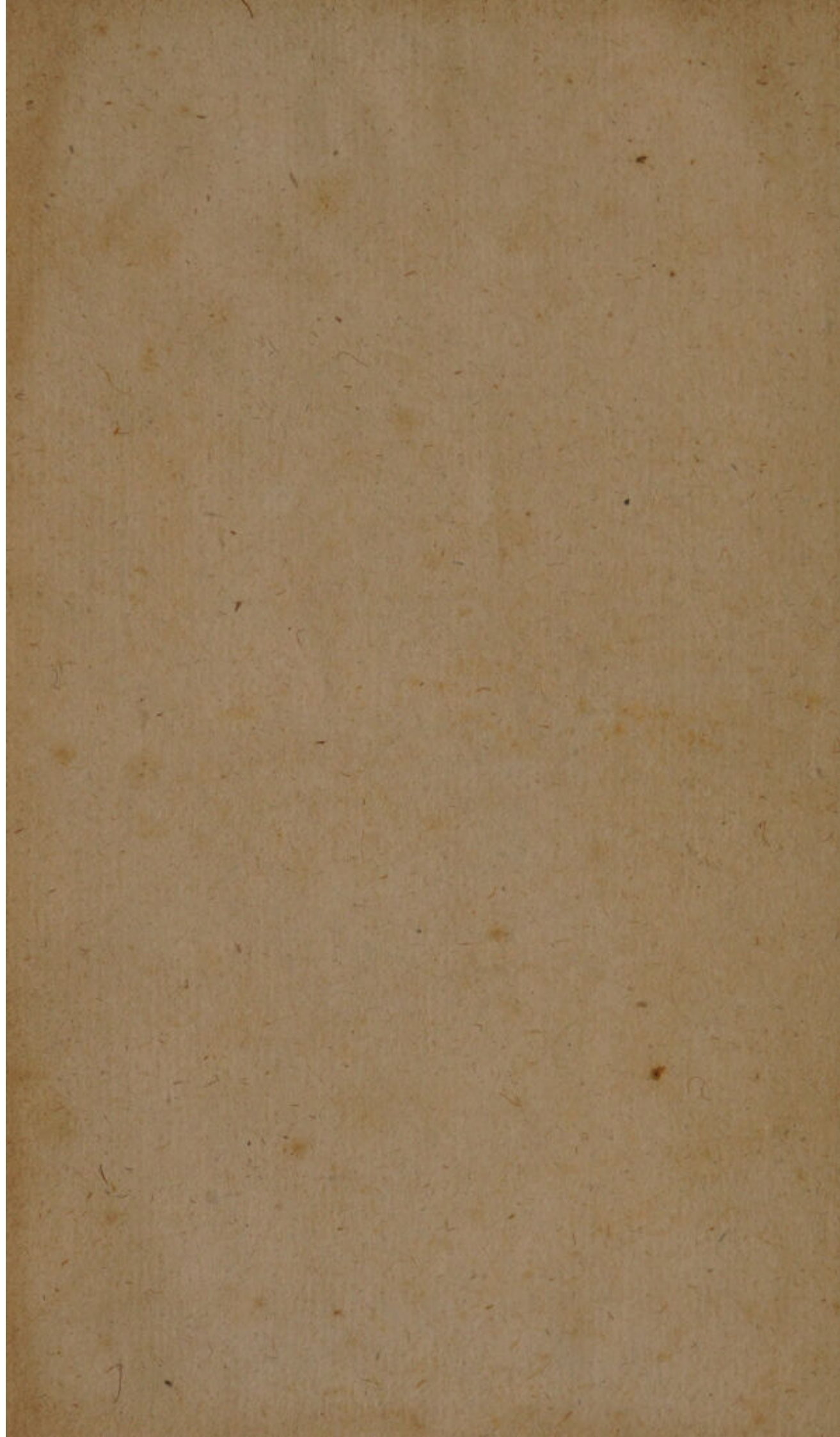
Unable to display this page

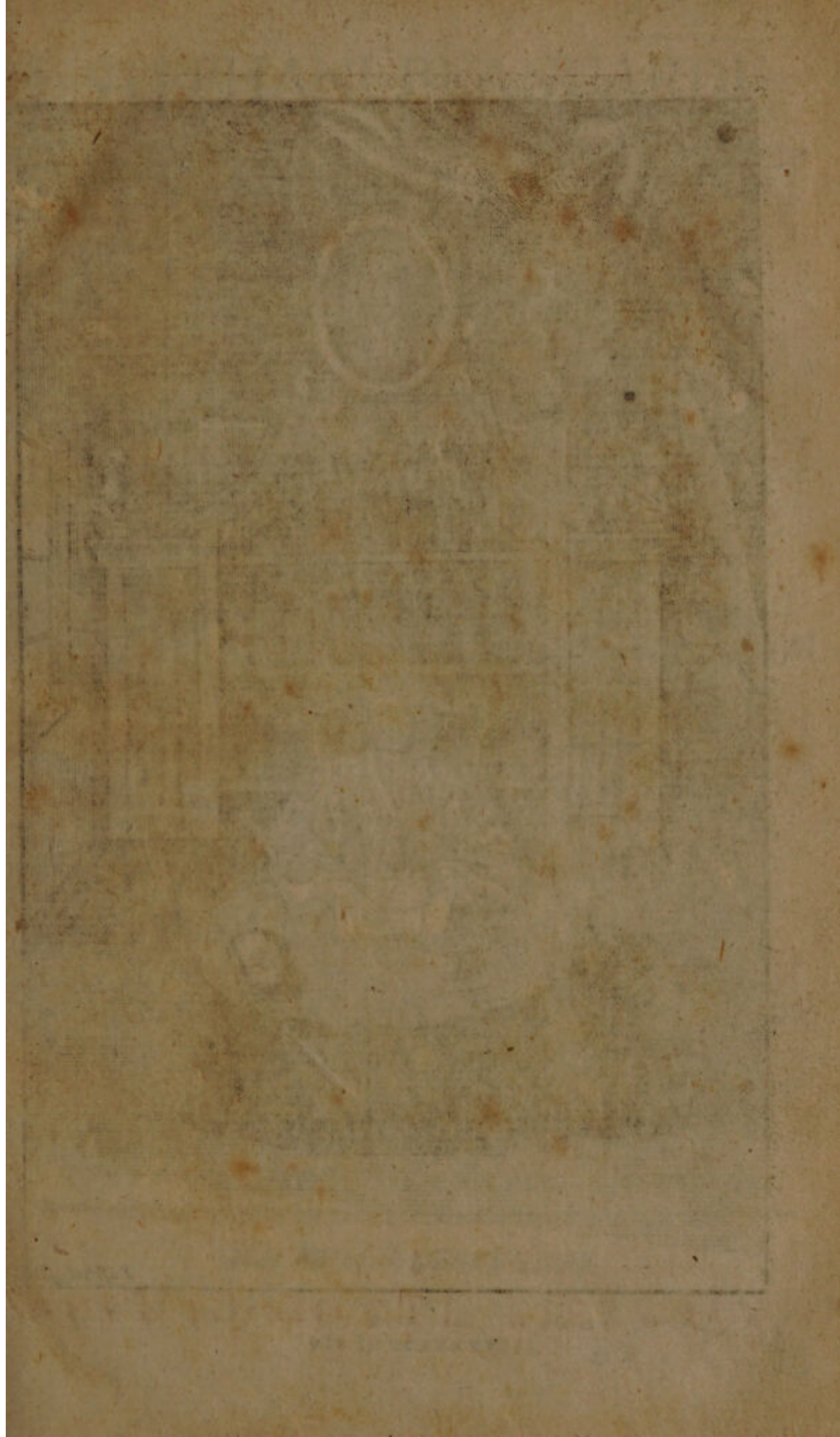
Unable to display this page

STEPHANI BLANCARDI
LEXICON
MEDICVM

VIRI CELEBERRIMI
IOANN. HENRICI SCHVLZII
OPERA
INSIGNITER AVCTVM ET EMENDATVM

NUNC
DENVO RECOGNITVM
VARIISQVE ACCESSIONIBVS LOCUPLETATVM
CVRANTE

MICH. GOTTL. AGNETHLERO
SAXONE TRANSILVANO.

PRAEFATIONEM

PRAEMISIT

ANDREAS ELIAS BÜCHNER
POTENTISS. PRVSS. REG. A CONSIL. SANCTIOR
MEDICIN. ET PHILOS. NATVRL. IN ACADEM.
FRIDERICIANA PROF. PVBL. ORDIN. ET
IMPERIAL. ACADEM. NAT. CVRIOS.
PRAESES.

CVM PRIVIL. POTENTISS. POL. REG. ET ELECT. SAX.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
APVD IO. GOTTL. BIERWIRTH
MDCCLXXXVIII.

STEPHEN BLANCARD

THE XICOM

MEDICINE

VIRGIL C. L. E. C. E. I. M.

JOHN HENRICH SCHWARTZ

OF

INSIGNIA OF THE MEDICAL

OF

DEPT. OF RECOGNITION

NARRATIVE ACCOUNT OF THE

CYRIL

NICH GOTT WILHELM

ON THE

PHASE

1884

ANDREAS ELLIS WILHELM

FOR THE TRIAL OF THE

MEDICAL TRIAL OF THE

THE TRIAL OF THE

THE TRIAL OF THE

CYRIL TRIAL OF THE

NAME MODERNIZED

A HARD TOGETHER WITH

also is necessary

Unable to display this page

Unable to display this page

PRAEFATIO.

vel easdem corripiendi: in paucis etiam, quamquam id non erat pollicitus, alias aberrationes a grammaticis regulis, tamquam aliud agens, indicavit & praeclare emendavit, adeoque exiguae molis libello multum omnino non solum pharmacopoeis, quorum inprimis ille labor vñibus destinatus erat, verum etiam salutaris doctrinae cultoribus profuit BORRICHIVS.

Clarissimi huius viri exemplum illustrem quondam in hac musarum sede Medicum & insignem Philologum, celeb. SCHVLZIVM, excitavit, vt eandem operam anatomicorum & chirurgorum filiis nauare decerneret, idque in praefatione, proxime superiori Lexici huius editioni praemissa, cum eruditis communicaret: eum itaque amor

PRAEFATIO.

ac desiderium, antiquissimum saluberri-
marum artium vocabulorum vsum ex-
quirendi, deduxit ad agnoscendas aliquas
aberrationes, quas viri caetera doctissi-
mi, qui incredibilem barbariei vim ab
his disciplinis profligarunt, vel non ob-
seruauerant, vel conniuendo relique-
rant. Aliqua illorum omnino sunt
eius generis, quae vocari solent hybri-
da, id est originem ex diuersis linguis
male copulatis nacta; aliis terminatio,
aut in adiectiui nominis formam de-
flexio, aptata est, quam non patiuntur
leges illius linguae, quae ipsum voca-
bulum suis adnumerat. In non pau-
cis orthographiae, aut iustae pronun-
ciandi leges, aliquo consuetudinis qua-
si iure violantur. Saepe autem factum
ipsi animaduertimus, vt tirones in ta-
libus

PRAEFATIO.

libus valde haesitarent, & non facile discernerent, quem sequerentur, quemque defererent, si talem diuersitatem in ore vel scriptis doctorum caetera virorum notarent: saepeque aliqui ludibrium se debuisse aliis conquesti sunt, quum rectiorem vsum voluissent amplecti, in rationibus vero comprobandis defecissent.

Horum itaque in gratiam & ad utilitatem omnium, qui studiosius rectum discere, quam prauum sequi malunt, tum antea laudatum raritate & praestantia insigne BORRICHI opusculum, tum incomparabilis SCHVLZII nostri, τῆ μακαρίτης, lucubrationes, quae inopinata magni viri morte vna cum aliis longe utilissimis scriptis, quo inprimis alteram

PRAEFATIO.

Historiae Medicinae partem, Celsum, Nicandrum & Geographiam litterariam refero, praemature parente orbata & destituta, itidem inter effecta tantum viri litteratissimi opera haecenus latuerunt, nouae huius Lexici medici editioni inserta sunt: quae, ne cum insigni reipublicae litterariae damno diutius in scriniis delitescerent, aut prorsus interciderent, cum ad augendam nouam linguae Pharmacopoeorum editionem, tum adornandam Anatomicorum & Chirurgorum linguam operose ex singularum doctrinarum fontibus erutae observationes, opportune contigit, vt, quum nuper Bibliopola ad prelum reuocando Lexico Blancardiano animum adiiceret, simulque eleganter docti editoris, haud ita pridem

PRAEFATIO.

pridem sanctioris disciplinae, nunc vero salutaris doctrinae candidati, operam requireret, meliori consilio sparsim in recentiori multoque auctiori hac Lexici medici editione suum occuparent locum, atque ita blattis tineisque subducerentur.

Quoniam vero BORRICHIVS & SCHVLZIVS, duumviri certe celeberrimi omnique honoris cultu etiam post fata maectandi, non omnium, quae in hoc Lexico medico occurrunt, vocabulorum, quorum suspecta vel dubia quantitas esse solet, rationem habuerunt; propterea nos ipsi editorem eruditissimum monuimus, vt copiosiore *indicem prosodicum* publico daret, eoque itidem augeret editionem, spe freti fore, vt

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

PRAEFATIO.

runt incrementa, vt hoc Lexicon
haud commode posthac Blancardi no-
men retinere posse videatur.

Nihil amplius superesse arbitror,
quam vt, priusquam ab invicem re-
cedamus, TE, LECTOR BENE-
VOLE, admoneam, quod idem hoc
Lexicon, si quidem summum numen
praeclare docto & variis solidae eru-
ditionis decoribus exornato editori vi-
tam incolumem concesserit, (absolutis
NUMOPHYLACII SCHVL-
ZIANI parte altera & vltima aliis-
que scriptis numismaticis, quae in ho-
ris subcisiuis eius adhucdum exercent
diligentiam,) demptis illis, quae sae-
pe Lexica magis onerare, quam exor-
nare solent, additisque omissis, prae-
fertim botanicis vocabulis, multo ma-
gis

PRAEFATIO.

gis excultum post hac proditurum sit.
Interea istis, LECTOR, vtere co-
natibus, atque maiora meditati edi-
tori nostro faue. Halae Magdebur-
gicae, pridie Nonar. Septembr.

A. S. R. clō lō CCXLVII.

LECTO.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

IO. HENR. SCHVLZE.

Quod TIBI exhibeo Lexicon medicum, qualicumque opera mea nunc excultum, iam satis longo tempore in bibliopoliis versatum est, fortunamque ita fauentem habuit, ut iterum iterumque praelo subiici debuerit. Prima quidem editio admodum exiguo volumine constabat; eamque ante complures annos, cum

I. H. SCHVLZII

noua praefatione viri excellentissimi GEORGII ERNESTI STAHLII, emittebat idem bibliopolium, ex quo nunc prodit haec longe & plus quam altero tanto auctior. Scire itaque, vnde illa incrementa acceperit liber antea tam exiguus, & tua interest & nostra refert.

Bibliopola, vt animum renouando lexico Blancardiano adiecerat, in eo fere iam erat vt priorem, quam hic recusam dixi, exscribendam typographo traderet, correctiorem tamen & a multis erroribus repurgatam, alicubi etiam conspicue auctam a viro docto, cuius nomen requirenti mihi non indicauit. Enimuero alii monuerunt ipsum de editione noua Lugduni Batauorum clō Is cc xxxv. emissa, omninoque suaferunt vt illam potissimum adhiberet. Meum tandem consilium requirebatur, quod post aliquam deliberationem candide impertiebar, nihil vtique tunc minus expectans, quam fore vt ad exsequendum & perficiendum opus vocarer. Repetitis tamen precibus expugnatus sum, praesertim quum mihi omnia liberrime peragenda traderentur, modo prospiceretur ne moles maior fieret, quam vt pretio tolerabili emtoribus etiam tenuioris fortunae tradi posset.

Statim illud cognoscebam, magis mihi fore cogitandum de ressecandis quibusdam, quibus

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

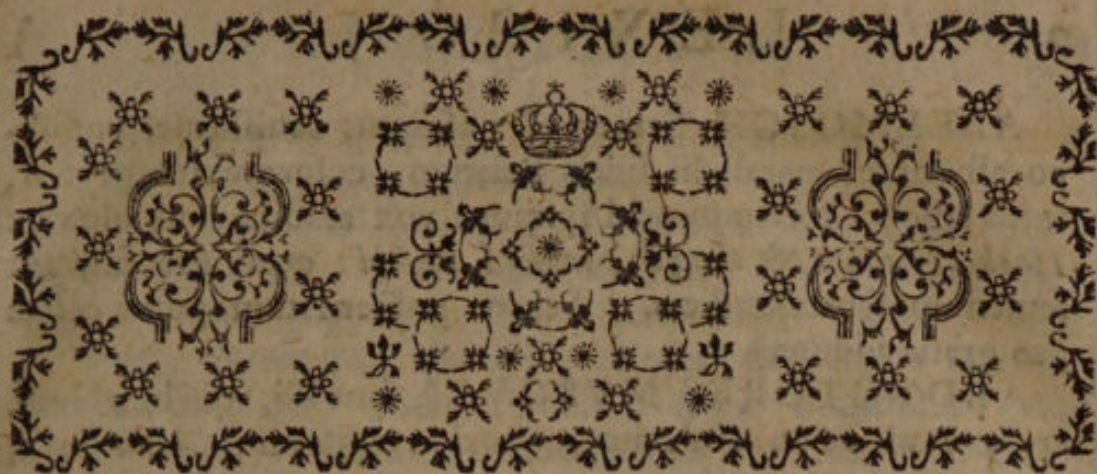
ius mihi tractatus *de ægagropilis* 1660. editus ad manus erat. Fuerat autem olim illo exemplo vsus medicus celeberrimus *Guern. Rolfinskius*, qui multa sua manu adnotauerat. Haec inter videbam pag. 2. ad verba: *ante nos nemini usurpata voce*, in margine adiectum: *certe nemo sic delirauit in imponendo nomine*. Vbi autem *Welschius* p. 3. scripserat: *ὁ πῖλος non tantum pila est Suidæ in lexico*; haec legebam in margine; *pilam Graeci non dicunt πῖλον, nec eius rei quidpiam est in Suida*. Proximum erat adire *Suidam*, in quo cum vere nihil tale ad vocem *πῖλος* legerem, non poteram aliter suspicari, quam *Welschium* hic aliquid humani esse passum. Relinquebam itaque locum vt fuerat. Aliquo tempore interiecto, quum alius indagationis causa *Eustathii* indicem percurrerem, inueni vocabulum *πίλα*, euolui locum pag. 1554. lin. 34. ed. Rom. atque duo omnino momenta, *Welschio* aduersus *Rolfinckium* defendendo sufficientia, scilicet quod *pila* *πῖλος* *παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο* & quod *Suidas* ἐν τῷ α' hoc scripserit, ibi recognoscebam. Nunc prorsus accedere *Welschio* debebam: sed iam impressum diu fuerat folium, vbi corrigi debuerat. Volui haec adducere, vt corrigendum locum suadeam, & vt persuadeam hoc genus inuestigationis non esse facillimum & perfunctoria industria superabile.

riatio videtur, est nomen insecti volatilis. Credidi igitur non male me aucturum, si haec paucis verbis in ipso lexico notarem: liberum cuique relinquens quantum coniecturae meae vellet statuere pretium. Plura huius generis, quamvis paucis verbis, passim allata inuenies, quae forte alio tempore paulo amplius prolaturus, omniumque rationes redditurus sum. Diu enim occupor in Olai Borrichii lingua pharmacopœorum ad praelum reuocanda, multo auctiori & ad omnem grammaticae legem magis exacta futura: cui subiungetur lingua anatomicorum, & forte etiam chirurgorum. Videtur nostro aevo cogitandum esse de eiusmodi indice antibarbaro, quum fere plerique ex libellis potius gallica lingua scriptis, quam puris fontibus, principia nunc hauriant, & ad usum Gallorum etiam Latine loquuturi se accommodent: in quo aliqui tantum sibi placent, ut rectiora sequentes omnino barbaros bona fide habeant.

Vt certum esset, quae syllabae in pronunciando vel deprimendae sint, curavi Graeca in primis adiicienda: ratus omnino ex hac consideratione vocalium sua natura longarum aut breuium cuius facillimum inuentu fore, quid fugere quidue sequi deceat. De reliquis, quorum non magnus est numerus, conabor utique efficere ut rem omnem cum firmis rationibus
cogno-

Unable to display this page

Unable to display this page

LEXICON MEDICVM.

A.

Siue ā, āā, vide *Ana*.

ABAPTISTON, videatur *Modiolus*, ex
α priu. & βαπτίζω immergo, quia immergi non
potest. Est autem nomen adiectiuum, &
subauditur τρύπανον. Vulgo hodie vocamus
trepanum, quod vide suo loco.

ABARTICVLATIO, vide *Diarrhœsis*.

ABBATIS DIARRHODON; Abbas penultimam ge-
nitini producit, vt recte *Labbeus* in *Analect. Profod. & Cauat-*
lus in *Ian. Musar.* docent, praeunte *Mantuano III. Fast.*

Nomina ad Abbatem Siculum transmittit, & ille.

ABDOMEN, *Iuuenali Sumen, Aqualiculus*. Est venter in-
fimus, hepar, lienem, ventriculum, intestina, &c. continens.
Intus membrana *Peritonaeum* dicta succingitur: antè in epi-
gastrium, hypochondrium dextrum & sinistrum, vmbilicum-
que diuiditur: inferior regio hypogastrii nomine venit. No-
men accepisse videtur quod abdit, seu abscondit viscera. Græ-
cis ὑπογάστριον, ἥτρον, ὑπῆτρον, ἐπίσχιον, λαπίρα, ὑποκόλιον.
G. der Unterbauch, Schmerbauch.

Lex. Medic.

A

ABEL.

ABELMOSCH: Semen est pusillum, reniforme, umbilico albicante, parallelis fuleis striatum, colore extus gryseo, intus albo, odorem moschi spirans: vox arabica composita ex *Habb*, *granum*, & *elmosch*, *musci* f. *moschi*: quasi granum aut semen moschatum dicas. Semen puluerisatum potui coffee pro gratia addunt.

ABDUCTORES MUSCULI, sunt illi, qui brachium, crus, oculos &c. abducunt, quorum oppositi, *Adductores*, dicuntur.

ABIGA. Herba, quæ & *Chamæpitys* dicitur. Vocatur & *Aiuga*, *Arthetica*, *Artbritica*, *Iua Arthetica* vide hæc suis locis.

ABLACTATIO, dicitur quando infans, annum agens unum aut alterum, a lactatione arcetur. *Entwehnung*.

ABLVENTIA, vide *Abstergentia*.

ABLVATIO, Chymicis est, cum medicamenta impura, mediante aqua affusa abluuntur, ut lixiuium a sua terra; vel quando acrimonia a quavis calce aquam affundendo & decantando abluuntur.

ABOMASVM, in ruminantibus quatuor numerantur ventriculi: *Venter*, *Reticulum*, *Omasum* & *Abomasum*. Gr. *Ἡ νύστρον*.

ABORTIVA sunt medicamenta, quæ uterum aperiunt, fœtumque & placentam expellunt.

ABORTVS, **ABORSVS**, **ABORTIO** & **ABORTIVVM** indiscriminatim accipitur. Estque fœtus immaturi ante debitum partus tempus, in lucem editio. Fœtus abortivus. Exterricinius *Fœsto*, quasi matre exterrita ante tempus natus. *Ἡ λυτόμηνον* Græci dicunt. *Ἐκτρώμα*, *Ἐκβολον*, *Κύημα ἀνεμιαϊόν*, *Ἀμβλωμα*, *Ἀμβλυωσμός*, *Ἀποφθορα*, *Ἀμβλωθρίδιον*, *Ἀμελωσις*, *Ἐκτρωσις*, *Ἐκτρωσμός*, *Arist.* *Ἐξάμβλωμα*. G. *Eine unzeitige Geburt*.

ABRASA, ἀποσύματα græcis dicta, sunt ulcera, quæ mollem & suspensam habent cuticulam: Vel est quoque locus desquamatus, & frustulum, in ulceribus a partis ulceratæ substantia abrasum.

ABRASIO INTESTINORVM est ulceratio partium superficiariarum in intestinis, qua earundem partiumamenta educuntur una cum fœcibus.

ABROTANVM *Lucano* placet, & *Horatio*, **ABROTONVM** *Lucretio*, & *Plinio*, *Ἀβρότονον* *Galeno* l. VI. de *simpl. med. fac.* penultimam corripit *monitor* *Horatio* II. ep. I.

Unable to display this page

Unable to display this page

steri & adstringentis est, & in Aegypto multum adhibetur in peste & dysenteria, morbis ibi familiaribus. Ille succus cum olim esset pretiosissimus, & raro ad nos deferretur, hinc Germani illum extrahere cœperunt ex fructibus pruni sylvestris; qui succus expressus, coctione leni inspissatus, nigricans, solo colore ab Aegyptiaco differt, saporis similiter est acidi, austeri, adstringentis. G. Schlehdorn.

ACAMATOS, est optima corporis humani constitutio & figuratio. Item non laborans, indefessus. Ex α priv. & κάμω laboro, fatisco.

ACANTHABOLVS est instrumentum Chirurgicum, quo spinæ œsophago inhærentes eximuntur: Item frustula ossis corrupta & mobilia; spicula item & globuli eorumque fragmenta, turundæ, atque pili, aliaque extranea, quæ in vulneribus reperiuntur, eodem instrumento eximuntur. Ex ἄκανθα spina, & βάλλω iacio. G. Grätzanglein, Kornzanglein.

ACANTHA seu Πόλις, est Vertebrarum protuberantia posterior, vulgo *Spina Dorsi* appellata. G. Rückgrad.

ACANTHVS, *Acanthium* & *Acantha*, est spina arbor vel herba spinosa.

ACANTHVS, ἄκανθος, seu Branca vrsina, planta est flore monopetalo, anomalo, quæ habet folia ampla, mollia, villosa, profunde incisa, repentia, ex radice erumpentia, & succum glutinosum habentia; florem monopetalum, anomalum, versus anteriora bifidum, versus posteriora succedit vasculum seminale instar gladii, obvolutum plerumque ipso calice, fructum habet glandiformem, disangeion polyspermum, semina oblonga, radicem extus nigram, intus albam. G. Wärenflau, Wartsch.

ACARVS, ab α priv. & κείρω, tondeo, seco, quod sit animalculum paruitate insectile. G. Miete.

ACCELERATORES vocantur muscoli penis duo, qui carnei orti a superiori parte vrethræ sub osse pubis, ambientes bulbum vrethræ, inferius iuncti, decurrunt, & secedentes inferuntur utrimque membranæ forti corporum cauernosorum penis. Hinc agendo, constringunt vrethræ partem posteriorem, quo urinam ex vrethra, sed præcipue in coitu vi magna semen expellunt.

ACCESSIO, idem quod *Paroxysmus*.

ACCIDENS, idem quod *Symptoma*.

ACCIPITRINA. Vide *Hieracium*.

ACER, vel ut apud *Solinum* legitur ACERIS: est arbor

glandifera, satis procera, flore rosaceo, pistillo frugifero, tri-
capsulari, in alam foliaceam desinente, foliis laciniatis: huius
cortex est rubicundus, lignum durum & satis fragile: ex hu-
ius arboris succo sacharum præparant Canadenses. Gr. Σφεν-
δαμνός. G. *Uhorn*.

ACERIDES, sunt emplastra, quæ carent cera, quale
est Norimbergense.

ACETABVLVM, idem quod *Umbilicus Veneris*. Fo-
lium habet rotundum & in summitate depressum, a similitu-
dine scutellarum dictum, in quibus acetum olim mensæ sole-
bat apponi. Gr. Κοτυληδών. G. *Nabelkraut*.

ACETABVLVM, anatomicis denotat ossis cavitatem,
alterius ossis caput profundius excipientem; & in specie ap-
plicatur cavitati, quæ est in extrema ceruicis scapulæ parte, &
caput brachii excipit; & inprimis cavitati magnæ, formatæ in
concurso externo trium ossium, ilii, ischii, & pubis, capiti
ossis femoris recipiendo dicatæ. Veteres etiam vtero acetabu-
la tribuebant: de quo vide infra: *Cotyledones*.

ACETABVLVM, ὀξύβαρον, est mensuræ genus, quod
tam ficcis quam fluidis adhibebatur. Caput vini uncias duas
cum semisse.

ACETARIA, sunt ex vegetabilibus obsonia vel condi-
menta, quæ cruda cum aceto, oleo, & sale manducantur. G.
Salat.

ACETOSA, est planta flore apetalo, semine triangulari
capsula obuoluto, quæ conficitur ex tribus foliis calicis: habet
folia oblonga viridia, splendentia, succum acidum habentia.
Gr. Οἶζαλις & Οἶζυλαίπαθον, quia inter Lapathi species recen-
setur. G. *Saurampffer*.

ACETOSELLA, est minor Acetosæ species, & eius-
dem originis. Alia trifolia dicitur Alleluia, Luiula, Oxys,
Acetosum trifolium, Oxytriphylum.

ACETVM, pen. prod. quia ab aceo, es, acere.

Imputet ipse deus nectar mihi, fiet acetum. Mart. lib. XII.
ep. 48.

Acetum, est liquor acidus, vegetabilis, tenuis, penetrans,
subpinguis, ignem & flammam extinguens: in genere autem
liquorem quemcunque acidum notat, vnde nonnullis spiritus
salis, nitri, vitrioli, & similes, *Acetum* dicuntur. Verum ta-
men in officinis liquorem solum acidum denotat, ex potulen-
tis succis factum & κατ' ἐξοχήν ex vino seu uis: & hoc reci-
piendum est, quoties *Aceti* simpliciter fit mentio. Aliud est

Sim-

Simplex; aliud *Destillatum*, cum vel sine Medicamentis; aliud est *Compositum*, vt Acetum Calendulæ, Rosarum, Sambuci, Scilliticum. Gr. Τὸ ὄζω. G. Eßig.

ACETVM ALCALISATVM; est acetum destillatum, quod proprio vini sale alcali est saturatum. Vocatur alias *Arcanum tartari* vel *terra foliata tartari*.

ACETVM PHILOSOPHICVM, est acidum ex melle destillatum; vel est aqua mercurialis, quam alias lac virginum appellant, quo metalla solvi perhibent. Gr. ὕδωρ σοφῶν.

ACETVM RADICATVM, est liquor acerrimus aceti, abstracto phlegmate remanens. Aliqui hoc nomine censent *acetum alcalisatum*, de quo antea.

ACHATES, vel ACHATITES LAPIS, est genus inter opacos lapides, & gemmas, ita medium vt semiopacum vocari queat: coloribus & rerum imaginibus, quas ab ipsa natura formatas repræsentat, valde varians.

ACHILLEA & ACHILLEVS, vide *Millefolium*. Sic dicitur, quia ferunt Achillem Chironis discipulum primum inuenisse.

ACHLYS, Gr. ἀχλὺς significat aëris caliginem, & turbationem, cuius crassamentum est medium inter nebulam & nubem; & in specie ita dicitur oculi quoddam vitium caliginosum ob cicatriculam tenuissimam a superficiali corneæ exulceratione factam, nigrum pupillæ occupantem. Recensetur inter species *Amblyopiæ*.

ACHOR, seu *Cerea*, est crustosa scabiei capitis seu Herpetis species: sunt vlcera in capitis superficie pluribus exiguis foraminibus aperta, sanie liquida manantia, fætida, putrilaginosæ & cadauerosæ, alias liuidæ, alias flauæ, fædis ac tuberosis crustis tectæ, pruriginosæ; orta a quocunque acri glandulas cutis obsidente. Differentia achoris & faui hæc est, quod in Achoribus foramina sint minora & visum quandoque effugientia: in Fauis vero maiora & manifesta. Dicitur etiam *crusta lactea*, *lactumen* & *tinea*, præsertim, si achores diutius durent, & tardius ad curationem disponantur. Gr. Α'χῶρες, Saphati Arabibus. G. Neudigkeit des Haupts.

ACHROI, sunt homines decolores, vt melancholici, cachectici & chlorosi vel ictero laborantes vel exsanguis, ex α priu. & χροῖα color. G. Entfärbt, übel gefärbt.

ACIA *Celsi*, idem quod *Fibula Chirurgorum*.

ACIDITATIO vocatur symptoma ventriculi; quando
vinum

vinum assumptum in illo acorem contrahit, quod hypochondriacis quibusdam satis familiare est.

ACIDVLÆ, sub aquis mineralibus comprehenduntur, & sunt proprie aquæ spiritu volatili acido imprægnatæ, quarum vires differunt pro diuersitate salium, quæ secum ferunt. &c. vide *Balaneum*.

ACIDVM, est sal fixus, aut volatilis: denominatur 1º. ab ortu suo, nativo, fermentatione, 2º. a materie sua vegetabili, fossili. Cognoscitur effectu effervescentiæ, cum alcalinis, terrestribus, ostracodermatis, coralliis, &c. præcipitationis, coalitus in neutrum cum alcalicis, terrestribusque; solutionis inprimis partis metallicæ mercurialis; mutationis coloris heliotropii, rosarum, violarum, in rubrum, saporis, odoris, doloris rodentis, lancinantis excitatione.

ACINESIA, ἀκίνησια, est totius corporis aut partis alicuius immobilitas, vt in paralyfi, apoplexia, syncope &c. ex α priv. & κινέω moueo. G. Unbeweglichkeit.

ACINI, sunt granula minutiora siue per se crescant, vt acini, id est, baccæ sambuci, siue aliis inclusa, vt acini vuarum, quin & ipsas vuas integras sonant. *Acinus* etiam *Columella* appellatur: vt & minutissimæ glandulæ in hepate, cute, &c. quæ fere visum fugiunt, quoque *acini glandulosi* appellantur. G. Körnlein, Beeren.

ACINIFORMIS TVNICA, idem quod *Oculi Tunica vuca*, dicitur quoque acinosa tunica. Gr. βλεφαρόντις.

ACINVS vel ACINOS, est Ocimastrum.

ACMASTICA FEBRIS, idem quod *Synochus* ab ἀκμαίζω invalesco, vigeo. vide *Homotonos*.

ACME, ἀκμή, est morborum vigor, seu status & summum. Morbi plerique quatuor tempora habent: primum dicitur Ἀρχή, id est, *Principium*, seu *Inuasio*, siue cum morbus primo inuadit. 2. Ἀύξωσις, siue *Augmentum*, estque tempus inter principium & vigorem. 3. Ἀκμή seu morbi *Vigor*, cum morbi symptomata maximè vrgent; in quo æger, si vires deficient, moritur. 4. Παρακμή seu *Declinatio*, quando morbus deferbuit, & æger extra noxam iudicatur, nemo enim in declinatione moritur. G. Wenn die Krankheit am heftigsten ist.

ACONITVM pen. prod. *Ouid.* 1 *Metam.*

Lurida terribiles miscent aconita nouercae.

Planta est, quæ caulem habet exiguum rotundum, in multos ramos divisum; folia in ambitu fere rotunda, ampla, laciniosa habet, & florem pentapetalon anomalum, caput humanum

cuculla monachi tectum referentem, pistillum ab it in siliquas multas uniuales, dehiscences, quæ recondunt semina angulosa, nigra; radix fibrosa; vis deleteria magna inest, hinc *Lycocotoni* cognomen habet a λύκος & πένω occido. *Narrensappen, Eisenhütlein, Wolfskraut.*

ACOPVM, est medicamentum, quod lassitudinem a vehementiore motu corporis contractam, illitu sopit, & dolores leuat: e calefacientibus, emollientibusque conflatum. Ex α priv. & κόπος. lassitudo. G. Eine Salbe vor Müdigkeit.

ACOR, est acidus ructus ex cibis aciescentibus non bene digestis in ventriculo.

ACORVM & ACORVS pen. corripit, quia *Dioscoridi lib. 1. cap. 2.* ἀκορον, quod ταῖς κόραις, id est, pupillis mederi existimetur. Vnde & *Vindiciano* pen. corripitur. Acorus vero, est calamus aromaticus officinarum: est duplex, *Indicus* vel *nostras*; præstat prior fragrantia: in usu radix, quæ oblonga, paululum compressa, in superficie quasi geniculata, externe ex flauo rubescens, intus alba, fungosa, saporis acris, suauiter amaricantis, & aromatici, odoris fragrantis; in paludibus crescit. G. Calmus.

ACOSMIA, ἀκοσμία, est status sanitatis peruersus cum faciei decoloratione, vide *Achroi*. G. Veränderte Farbe, übel gefärbt.

ACOVSTICA, sunt medicamenta auditum iuuantia, ab ἀκώ audio. G. Gehörmittel.

ACRASIA, est INTEMPERIES, siue qualitatum in mixtione excessus, ex α priv. & κεράννυμι tempero.

ACRISIA, est turbulentus morborum status, adeo ut vel nullum, vel difficile, malumque iudicium aut crisis sumi possit, ex α priv. & κρίνω iudico.

ACROCHIR, Gr. ἀκρόχειρ, est summa & extrema manus, cuius termini sunt vlna cum radio, & extremi digitorum apices: diuiditur in tres partes minores, carpum seu brachiale, metacarpum seu postbrachiale, & in digitos.

ACROCHIRISMVS, dicitur species luctæ vel exercitationis, quando duo homines summis manibus inter se colluctantur, & sese omni nisu mutuo premunt.

ACROCHORDON, ἀκροχορδών, est verrucarum species, orbiculari figura cum angusta basi, & pensilis verruca appellatur. Vel est verruca sub cute durior, asperior, callosa, & plerumque teres, cuti concolor, infra tenuis, ad cutim latior, iuniores maxime infestans. Sic dicta, quod in imo ad-

eo angusta sit, vt pendere videatur. Ex ἀκροῇ summa & χορδή fides. G. eine hangende Barze.

ACROMIUM, ἀκρώμιον, est scapulæ processus superior, siue humeri summitas, vbi cum scapulis clauiculæ committuntur; dicitur & humeri mucro & summus humerus, ex ἀκρὸς summus, & ὤμῳ humerus. G. Oberste Theil des Schulterblatts.

ACROMPHALVM, vel ACROMPHALIVM, est vmbilici medium, siue vmbō, cui funiculus vmbilicalis ante partum adhærebat; dicitur & Μεσώμφαλον, Μεσομφάλιον, ex ἀκρὸς summus & ὀμφαλὸς vmbilicus. G. Das mittelfte von dem Nabel.

ACROTERIASMOS dicitur extremarum corporis partium, videlicet manuum & pedum, vel putrescentium, vel quorum ossa corrupta sunt, per ferram resectio.

ACTIO, est operatio siue Functio, definiti motus definita exercitatio: solent distingui in vitales, animales, naturales, sexus, priuatas, publicas: *Vitalis* dicitur omnis motus inseparabilis a vita, ac proin motus cordis, pulmonis, cerebelli. *Animalis* dicitur motus, in quo mens conscia simul concurrit, ac proin sensuum motus, & musculorum voluntariorum. *Naturalis*, est motus, qui heterogenea assumpta mutat sic, vt abeant in naturam nostram, quales sunt actiones viscerum & vaporum. *Sexus*, est actio quæ viro vel mulieri propria, vt semen conficiendi vel suscipiendi. *Priuata* actio est, quæ modo vni inferuit parti, vti est vesicæ vrinariæ. *Publica* actio est quæ toti corpori inferuit, vti est actio ventriculi.

ACVERE, Chymicis est, quando liquor debilis, ab alio fortiori, ad dissoluendum penetrantior redditur. Sic sp. salis acuit succum citri, spiritus nitri acetum destill. ad solutionem pro conficiendis magisteriis. Sic suppositoria acuuntur scammonio, aliisue rebus.

ACVS, instrumentum est tenue, oblongum, in extremitatibus habens acutiem & rimam, cuius ope partes in vnione solutæ consuuntur, vel vniuntur. G. Nadel.

ACVTVS MORBUS est, qui cum magno periculo, breui tempore decurrit: estque vel *Perperacutus* siue *Peracutissimus*, qui tertio vel quarto die terminatur: vel *Peracutus*, qui vsque ad septimum diem extenditur: vel *Acutus simpliciter*, qui ad decimum quartum vel vigesimum diem ad summum durat: vel *Acutus ex decidentia*, qui quadragesimum diem pro summo termino habet. *Præcipitem* non male cum Scribonio di-

cas;

cas; vel *Celerem* cum *Aureliano*; *Pernicialis* *Liuius* dicitur, qui *celeriter* necat aut liberat hominem. Gr. ὁρὸν νόσημα καὶ πάλαι. G. Gefährliche vel geschwinde Krankheit.

ADDEPHAGIA, ἀδδῆφαγία, est voracitas, qua subinde alii cibi, prioribus nondum concoctis vel digestis, assumuntur. Græcis componitur ex ἀδδῆν largiter & φάγω comedo G. Freßigkeit.

ADDUCTORES MVSCVLI, sunt illi, qui brachium, crus, pollicem, indicem digitum, oculos &c. adducunt versus corpus; quorum antagonistæ *Abductores* nuncupantur. G. Herzuführende Mäuslein.

ADEN, ἀδὴν, idem quod *Glandula*.

ADEPS, Gr. Στέαρ, est pars sanguinis oleosa, albicans, in paruis vesiculis membranosis collecta, fouendis & inungendis partibus inserviens: ab Anatomicis à pinguedine distinguitur, cum adeps sit crassior, durior, calore difficiliter soluat & prompte coeat; & hinc in homine vix reperitur, sed modo in brutis. G. Feist, Fett, Schmeer, Schmalz.

ADEPTI, dicuntur a Chymicis, qui artem bene norunt, & id, quod in ea summum censetur, lapidem scilicet philosophorum, consequuntur sunt: abusive id nomen accipiunt, qui omnem laborem in arcano vniuersali acquirendo impendunt, & in hanc metam adspirant; sic etiam vocarunt adeptos, qui specialem scientiam crederent se habere siue in Medicina siue in Chirurgia pro sanandis ægris.

ADIANTVM, nomen ab eventu accepit, quod folium eius aqua perfusum & διαίνεται, id est non madeat, sicco semper simile. G. Frauenhaar.

ADIAPNEUSTIA, est impedita, per insensibiles corporis poros, perspiratio, ab α priu. & διαπνέω perspiro. G. Verhinderte Ausdunstung.

ADIPSON, ab α priuatiuo & δίψα, sitis; quod sitim arcet.

ADIVTORIVM OS, vide *Humerus*. Sic dicitur, quia in eleuando brachio iuuat.

ADNATA TVNICA, est membrana oculi extima, orta a periosteo, ex ambitu exteriori orbitæ, ibidem laxa, mobilis est; vasculosa; toti anteriori oculo obducitur, pellucida, solida est, hac firmatur oculi bulbus; in medio relinquit foramen rotundum pro tunica cornea, per quam transparent oculi iris & pupilla. Vocatur & coniunctiua. G. Das angewachsene Häutlein. vide *Albuginea*.

Unable to display this page

Unable to display this page

minantur, qui non in glandulam pinealem, sed circa initium medullæ oblongatæ in corpore striato, suum terminum consequuntur; vel si nervos continuationes ramorum arteriarum iuxta nonnullos ponamus, ad eorum exortum communem sensorii sedes ponenda erit, adeoque ubicunque cerebri corticalis substantia est, erit æstheterium.

ÆSTVARIVM, idem quod *Vaporarium*.

ÆSTVS, idem quod ardor, vstio, notat quoslibet feruores, siue sint externi a sole, pharmaco, igne; siue interni a febribus & inflammationibus; dicitur etiam de aëris feruoribus. G. ἤθερ.

ÆTAS, est certus temporis decursus, quem id, quod viuit, transgredit, & quo euidentem mutationem subiit. Estque a variis auctoribus diuerso modo diuisa. Dicitur *Infantia*, quæ extenditur vsque ad annum quintum: inde sequitur *pueritia*, ad decimum quintum vel octauum: hanc excipit *adolescencia*, quæ ad vigesimum quintum decurrit: hanc excipit *iuuentus*, a vigesimo quinto ad trigessimum quintum: *virilis ætas*, a trigesimo quinto ad quinquagesimum: *senectus*, a quinquagesimo ad sexagesimum: *decrepita ætas*, quæ tandem in mortem terminatur. Gr. ἡλικία. G. Alter, Alterthum.

ÆTHIOPS MINERALIS, est præparatio ex Mercurio, quando nempe duæ florum sulphuris partes cum vnica parte argenti viui miscentur: deinde mixtum accenditur, & puluis niger remanet: vel paratur, fumendo florum sulphuris optimorum drachmam vnā, & Mercurii drachmas tres, conteruntur in mortario vitreo, diu, fortiter, donec dispareat argentum viuum, & fiat puluis niger, inodorus, insipidus, nullo modo acer, quique nulli vehiculo facile misceri integre potest. A summa nigredine Æthiopis nomen meruit.

ÆTIOLOGIA est causæ explicatio, seu ratio de rebus medicam artem spectantibus. Vnde *Ætiologica* pars medicinæ est, quæ causas morborum & sanitatis exponit. Ex αἰτία causa, & λόγος ratio.

AER, est fluidum valde elasticum, & compressile, graue, infinita & varia in se continens corpora. G. Luft.

AER INGENITVS, siue *Imatus*, veteribus dicebatur, qui in cauo tympani in aure hæret: verum per recentiores detectum est, quod renouetur per tubam Eustachianam.

AETITES penult. producit, de quo videatur *Abrotanum*, seqq. Aetites autem lapis est veluti prægnans, cum quatitur, alio in vtero sonante: huius genera pro diuersitate super-

superficie, (scabræ sc. vel lævis) colorum, tum materiæ inibi contentæ, constituuntur quatuor. Primum est exterius scabrum, colore vario, plerumque nigricante: continet in se lapidem *Callinum* dictum. Secundum cinerei coloris est, ac in se argillam vel margam continet. Tertium terram in se concludit, vnde *gaodes* vocatur. Quartum præter hos addit *Plinius* nomine *Taphusium*, qui nostratibus incognitus. Primus orientalis est, raroque pruni magnitudinem superat. Secundus & tertius etiam in Germania reperiuntur, pugni que magnitudinem sæpe æquant. Dicitur & *Lapis Aquilæ*, quod in aquilæ nido reperiatur, ad promouendum, vt fabulantur, partum ab aquila eo deportatus, ab αἰτὸς aquila. G. *Adlerstein*, *Klapperstein*.

AGALLOCHVM pen. corripit, quia *Dioscoridi lib. 1. cap. 21. ἀγάλλοχον*. Agallochum siue *lignum Aloës*, Gr. *Ευλαλόη*: est lignum, cuius frusta raro magna ad nos ex India adferuntur, vt plurimum enim in fragmentis nobis transmittuntur, nam ex integra arbore sæpe, quæ quercu magnitudine non inferior est, vix lib. sem. ligni laudabilioris eruitur; hæc quæ optima censentur nigro-purpurea, venis cinerei coloris intersecta, amara, ponderosa, liquorem, si prunis, candentius ferro imponantur, exsulantia; aromaticum & suauem fumum, si incendantur, præbentia, bullulasque simul post se relinquentia, haud ita facile disparentes; his adde haud postremum bonitatis signum, si aquæ supernatarint. Dicitur & *Lignum Paradisi*.

AGARICVS vel **AGARICVM** pen. corripit. *Vindician. 55.*

Agaricumque, asarumque potens, aloën, aconitum.

Andromachus apud Galen. I. de Theriaca ad Pisonem.

Ἀγαρικὸν τέτοις ἰσοῦσιν ὁμοῦ. Pentam.

Agaricum autem est excrescentia forma fungi nata in trunco aut magnis ramis plurimarum arborum, vt laricis & veteris quercus. Duæ sunt species agarici, vna vocatur femina, quæ est alba, levis, friabilis, & tenera, habetque rectas intus, petinum modo, venas & incisuras; saporis statim post assumptionem dulcis, sed mox in amaritudinem transit, odoris est penetrantis; hæc est optima species; altera species, quam vocarunt marem, est flaua, compacta, grauis, lignosa, & tenax; hæc nihil valet, crescit plerumque in veteri trunco quercus. Venit ex Italiæ contermino episcopatu Tridentino, & officinæ nullum expectant, nisi ex larice.

AGERATVM, est planta flore monopetalo, personato, inferne tubulato, superne in duo labia diuiso, colore luteo, folia germinat multa, parua, oblonga, incisa, repentia, saporis amari; semina reconduntur in capsula membranosa; radix eius fibrosa, parua, flauescens, crescit in montibus & locis siccis: officinalis est, vox fit ex α priv. & $\gamma\eta\sigma\alpha\varsigma$ senectus, quod flos colore vix senescat. G. *Rheynblumen*, *Wettienkraut*.

AGGLVTINANTIA, vocantur quæ vulnerum labia diducta coniungunt, & ad perfectam vnionem deducunt, qualia sunt adstringentia & exsiccantia.

AGGREGATIVÆ PILVLÆ, dicuntur ab aggregare: quia vt inuentor Mesue putabat, iuuamenta multa aggregant. Idem est ac si diceres *polychrestæ*, quæ pluribus indicationibus satisfaciunt.

AGNVS CASTVS, est *vitex*. Agnus dicitur, quasi $\alpha\gamma\omega\varsigma$, sine semine: quod crederent, ab illo Veneris impetum cohiberi, adeoque semen in viro infæcundum reddi, & ne quidem generari, his enim foliis cubilia castitatis ergo iternebant. Sed $\alpha\gamma\omega$, Lat. est castus, & vnicam vocem his nominant, semel nempe græce, & semel latine. G. *Reuschbaum*.

AGON certamen; significat sæpe summum vitæ periculum ex morbo.

AGONIA, est timor & animi contristatio ab $\alpha\gamma\omega\iota\alpha\varsigma$, anxius sum: siue potius illa horrenda hominis conditio, qua summa anxietate oppressus, semet ipsum perferre non potest, & morti quam proximas est. G. *äußerste Traurigkeit*, *Unmuth*.

AGONIA seu *Arecnia*, est sterilitas, quæ est mulieris viro vtentis ad concipiendum ineptitudo, dicitur & $\alpha\phi\alpha\rho\iota\alpha$ ab α priuat. & $\phi\epsilon\rho\omega$ fero, porto; si a parte viri, fit vel ex vitio membri genitalis, vel seminis ipsius mala qualitate, vel defectu; in feminis a mala vteri vel aliarum partium conceptui inseruientium dispositione vel conformatione. G. *Unfruchtbarkeit*.

AGONIZARE, dicuntur, qui ex superante vi morbi & viribus vitæ prostratis efflando animam proximi sunt, ab $\alpha\gamma\omega\iota\alpha$ certamen.

AGRESTA, vide *Omphacium*.

AGRIMONIA, siue Eupatorium Græcorum, est herba officinalis cum foliis pinnatis, nervosis, rugosis instar Pimpinellæ; floribus hexapetalis rosaceis, in spicam congestis; florem fructus sequitur exiguus, qui binum vel solitarium semen continet.

continet. Radix perennis est, longa, mediocriter crassa, nigricans. G. *Odermenig.*

AGROSTIS, graminis species, cuius radices in officinis asseruantur.

AGRIPPA, dicitur, cuius nascentis non caput, sed pedes primi exierunt. G. *Ein Kind, das mit den Füßen voraus kommt.*

AGRYPNIA, siue PERVIGILIVM, aut VIGILIÆ NIMIÆ, & COMA VIGIL, est cum somnus diu interrumpitur, per aliquot dies, vel per aliquot menses, vel, ut dicitur, annos. Alii ex somno irrequieto sæpius euigilant, & per aliquod temporis spatium redormire non possunt. G. *Schlaflosigkeit.*

AGRYPNOCOMA, ex ἀγρυπνία & vigil & κόμα sopor inordinatus, idem quod *Coma vigil.*

AIGIROS, est arbor Populus dicta.

AGYRTA, CIRCULATOR, siue CIRCUMFORANEVS, qui medicamentis empiricis vendendis se dicat, eaque morbo cuius absque ratione vlla expellendo valere iacet, hincque lucri gratia populum in foro congregat, ab ἀγύρτω, populum congreco; olim ita vocabantur præstigiatores, qui diuina quadam virtute, carminibus, & sacrificiorum mysteriis, se morbos infligere: inflicto quoque curare, & si quid sceleris esset commissum a diuitibus, eorumque proavis, id magica sacrificiorum celebritate, suffimentorumque odore expiare, eorumque inimicos, tam fontes quam infantes, carminibus oblaedere posse, gloriabantur. G. *Landfabrer, Landstreicher, Quacksalber.*

AHENVM, est vas cupreum, vel ferreum, medicamentis coquendis & destillandis destinatum, G. *Ein Kessel.*

AIPATHIA, Gr. αἰμάθεια, est perpetua passio, seu continua patibilitas, ab αἰεί semper, & πάθος passio.

AIVGA, est *Chamaepytis*, dicitur & abiga. Vide *Iua* & *Abiga.*

AIZOON, est *Telephii* & *semperuiui* species, quæ diu in viuis persistunt, ex αἰεί semper, & ζῶν vivum.

AL vel EL est articulus Arabicus, qui nominibus in principio sæpe apponitur, ut Germani suum *der, die, das* solent nominibus præmittere.

ALBASTRINVM vnguentum, pen. corr. vide *Amara-cinus.*

ALABASTRITES lapis, pen. producit, ut aërites, de quo videatur *Abrotonites.* Alabastrites, autem est species marmoris,

Lex. Medic.

B

verum

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

latione scriptorum latinorum nata, pluribus in pronunciando difficultatibus mederi. *Adjectiva in INVS à rebus animatis sensitivis descendunt*; item *distributiva numeralia*, & nomina *cognationum*; item *propria* & *gentilia* penultimam producant: ut *abellinæ* siue *avellanæ* nuces, *Plinio* ab *Avella* oppido appellatæ; *adulterinum* signum *Ciceroni*; *Agrigentinus* *Lucretio*; *Agyllinus* *Virgilio*; *agnina* caro *Plauto*; *Albinus* *Juvenali*; *Alexandrinus* *Propertio*; *Alpinus* *Virgilio*; *amitinus* *Nonio*; *anatina* pinguedo *Officinis*; *anatina* fortuna *Plauto*; *Andinus* *Silio*; *anguinus* *Mantuanus*; *anserinus* *Plinio*; *Antoninus* *Hist. Aug. Scriptoribus*; *Apenninus* *Ovidio*; *aquilinus* *Plauto*; *arietinus* *Plinio*; *armentinus* *Plinio*; *asininus* *Varroni*; *Atacinus* *Horatio*; *Aventinus* *Ovidio*; *Augustinus* *Prospero*; *Balbinus* *Horatio*; *belluinæ* voluptates *Gellio*; *Bithynus* *Juvenali*; *Byzantina* regna *Sidonio*; *caballinus* *Persio*; *Calabrina* manna *Officinis*; *Calvinus* *Juvenali*; *Camerinus* *Ovidio*; *caninus* *Martiali*; *cantherinus* *Columellæ*; *Canusinus* *Martiali*; *Capitolinus* *Ovidio*; *caprinus* *Horatio*; *castorinus* *Isidori glossis*; *catulina* caro *Plinio*; *Caudinæ* furcæ *Livio*; *cervinus* halitus *Martiali*; *cisalpinus* *Ciceroni*; *Cloacina* Dea *Prudentio*; *Clusina* domus *Silio*; *Collatinus* *Virgilio*; *Collina* porta *Ovidio*; *collina* herba *Propertio*; *colubrinus* *Scaligero*; *columbinus* *Horatio*; *concupinus* *Martiali*; *consobrinus* *Ausonio*; *covinus* currus *Silio*; *coracinus* piscis *Martiali*; *Corvinus* *Manilio*; *Cratinus* *Horatio*; *Crispinus* *Juvenali*; *crocodilianus* *Quintiliano*; *cyprinus* piscis *Plinio*; *elephantini* libri *Vopiseo*; *Eleusina* mater *Virgilio*; *Ephesinus* *Mantuanus*; *equinus* *Virgilio*; *Erafinus* fluvius *Ovidio*; *Erycinus*, a, *Ovidio*; *erythinus* piscis *Oppiano*; *Euxinæ* aquæ *Ovidio*; *Exquilinus*, siue *Esquilinus* veneficus *Horatio*; *Faentinus* *Martiali*; *Fauorinus* *Gellio*; *Faustinus* *Martiali*; *Ferentinus* *Silio*; *ferinus* *Virgilio*; *Fescenninæ* acies *Virgilio*; *festinus* *Claudiano*; *fibrina* pellis *Plinio*; *Fidentinus* *Martiali*; *figlina* (quasi *figulina*) creta *Plinio*; *Florentinus* populus, qui olim *Catoni* & *Plinio* vocabatur *Fluentinus*; *femininus* sexus *Plinio*; *formicinus* gradus *Plauto*; *furinum* forum, à furibus dictum, *Plauto*; *Gabinus* cinctus *Virgilio*; *gelasinus* *Martiali*; *gingrinæ* arundines (a sono *gingritibus* anserum simili dictæ) *Solino*; *hædina* pellis *Martiali*; *Halesinus* fons *Fannio*; *Helvina* Ceres *Juvenali*; *hircini* folles *Horatio*; *Hirpina* pubes *Silio*; *hirundininus* nidus *Martiali*; *Hortina* classis *Virgilio*; *Jerichuntina* sylva *Mantuanus*; *inopina* quies *Virgilio*; *intestinus* *Lucretio*; *Justinus* *Corippo Africano*;

cano; Læuinus *Martiali*; Lanuvinus ager *Horatio*; Latinum genus *Virgilio*; leoninus adeps *Plinio*; Leontini campi *Silio*; leporinum lac *Varroni*; libertinus pater *Horatio*; Libyffini montes *Catullo*; Ligurinæ Alpes *Gratio*; Lucrinum stagnum *Martiali*; lupinum jecur *Sereno Samonico*; Mamertina amphora *Martiali*; marinus casus *Virgilio*; Marrucina domus *Silio*; masculina vocabula *Plinio*; Matinum littus *Horatio*; mediastinus *Horatio*; milvina mensa *Plauto*; murinus finus *Plinio & Sereno*; mustelinus color *Terentio*; nepotinus sumptus *Suetonio*; Neptunina Thetis *Catullo*; Nerine Galatea *Virgilio*; neruini funes *Vegetio*; Nonacrina virgo *Ovidio*; Numantinus avus *Propertio*; Nursina pila *Martiali*; olorina pila *Virgilio*; orcinus libertus *Vlpiano*; ostrinus color *Propertio*; ouillinus caseus *Theodoro Medico*; Palæstina arena *Lucano*; Palatina laurus *Ovidio*; Patauina puella *Martiali*; paupertinus recessus *Sidonio*; pecuina ossa *Apulejo*; peregrina aura *Ovidio*; Picentina Ceres *Martiali*; Placentinus collis *Mantuanus*; Plautini sales *Horatio*; Pontina palus *Juuenali*; porcinus grex *Sedulio*; porcellina caro *Theodoro Medico*; Prænestina Dea *Ovidio*; quadrinus circuitus *Plinio*; Sabinus populus *Silio*; Saguntina porta *Silio*; Salentinus campus *Virgilio*; salinus *Statio*; Saturninus *Martiali*; Setinum falernum *Martiali*; Sibyllini versus *Horatio*; Signinum vinum *Martiali*; Socotrina aloë *Officinis*, quia ab insula Socotora; Spoletina lagena *Martiali*; soricinus dens *Plauto*; supina manus *Virgilio*; Surrentinum falernum *Horatio*; Tarentinum venenum *Horatio*; taurinum tergum *Virgilio*; Theoninus dens *Horatio*; Tiberinum flumen *Virgilio*; Tiburtinus mons *Martiali*; Tridentina arx *Mantuanus*; vaccinum lac *Plinio*; Velinus portus *Virgilio*; Venusina lucerna *Juuenali*; verrinum jecur *Plinio*; veruecinus *Glossis Cyr.* Vesuvius apex *Statio*; veterinum semen *Lucretio*; vicina vrbs *Virgilio*; viperinus cruor *Horatio*; vitulinum assum *Ciceroni*; vrsinum fel *Sereno*; vterinus *Instit. Justiniani*; vulpina pellis *Suetonio*; vulturinum fel *Plinio*.

Sequuntur analogiam hanc pauca alia, quæ vna regula exprimere difficile: austrinus calor *Virgilio*; cisternina aqua *Seneca*; clandestina arma *Manilio*; internecinus ideo recte penult. producit *Scaligero*, quia adjectivum est animatis proprie conveniens, eoque ad regulam superiorem referri meretur, sicut & morticinus, quod *Prudentio* propterea opportune producit; matutinum frigus *Horatio*, eidemque versus vespertinus penultima syllaba producta efferuntur, ob eandem prope-

modum

Unable to display this page

Unable to display this page

centiores nondum inter se consentiunt, cuiam plantæ id nominis tribui debeat, quum alii saponariam velint, alii plantaginem aquaticam, rursusque alii doronicam, aut arnicam.

ALITVRA, est actio corporis vini, qua perpetuus sanguinis, spiritus, substantiæque defluxus, ope succi alimentarii noui, præparati & in partes alendas impulsæ, continuo instauratur. Gr. *ᾠρέψις*. G. Das Ernähren.

ALKAHEST, vide *Alcabeft*.

ALKALI, vide *Alkali*.

ALKERMES, quod veteres vocabant granum insectorium, *κόκκον ἑαφικόν*, id Arabes dixerunt *Kermes*, & cum articulo *AL* *Kermes*. Nascitur in ilicis quadam specie, quæ *acui-folia* dicitur, vulgo *aquifolia*. Includit pulpam rubicundam vermiculo circumdatam, qui, ni mature aceto grana immergantur, prodit & inutilem folliculum relinquit. Ex iusto tempore collectis granis succus exprimitur, & addito saccharo incoquitur. Inde, adiectis quibusdam, paratur celeberrima **CONFECTIO ALKERMES**, cui magnæ vires cordiales tribuuntur. Prostat *completa*, cum ambra & moscho: atque *incompleta*, pro his, quibus odores hi non conueniunt.

ALKEKENG I, siue solanum Vesicarium, halicacabum vulgare, habet caules exiguos, rotundos, rubicundos, in multos ramos exiguos diuisos, folia solani, sed maiora; calicem tubulosum, campaniformem quinquifidum, instar vesicæ supra conniuentis excrecentem, qui per maturitatem fit pericarpium; flores monopetalos, rotatos, quinquefidos, staminibus quinque præditos; ovarium ex placenta ad finem pedunculi, intra calicem natum, tuba longa, gracili, apice globoso prædita instructum, fit fructus mollis cerasi forma (qui testus latet in vesica membranacea ex calice dilatato) per maturitatem rubens, saporis acidiusculi aliquantulum amari, continens sub tenui pellicula pulpam globosam, & flavescentem, in qua hærent semina compressa, subrotunda, rugosa, plana, saporis subacris, subamari, odoris nullius euentis: radix parua, alba, repens. *Alkekengi* vox Arabica. G. *Jüden-firschen*.

ALLANTOIS tunica. Vitiose dicitur & scribitur. Exstat apud *Reald. Columbum*, *Diemerbroeckium* & alios. Graecum est *ἀλλαντοειδής*, *farcimini aut intestino similis*.

ALLANTOIDES, male *Alantoides*, penultima longa. Gr. *ἀλλαντοειδής*, tunica vrinaria, *Farciminalis* dicta, in quibusdam animalibus magna & conspicua est, vt in vaccis. Nihil

hil ipsi simile in hominibus, omninoque negant talem in homine dari, anatomicorum præcipui. Sed qui affirmant, describunt eam, quod sit inter amnion & chorion collocata, tenuissima, tenerior amnio, multo pellucidior, ad tactum delicatior, aeris flatui minimo cedens, figuræ ovalis, nullis vasis sanguineis huc vsque visis prædita; totum fætum non obuoluat, sed solam partem qua chorion respicit; neque ad totam placentam extendatur; protendi enim nequit vltra margines placentæ, vbi amnios & chorion tam arcte fibris connectuntur, vt nulla membrana inter eas adesse possit, recipit liquorem vrinosum, a fœtu secretum, & in eam sensim manantem ex vesica per vmbilicum & vrachum. Ab *αἰμας* farcimen, & *ἰδὼς* forma. G. *Harnhäutlein*, *Bursthäutlein*. *Pseudo-allanroidem* homini tribuit *Ruyfchius*.

ALLELVIA, est *Oxytriphylum* siue *trifolium acetosum*, sic appellatum creditur, quia primum e terra folia emittit, quo tempore in ecclesiis canticum alleluia cantari solet. G. *Sauerflee*, *Buchampfer*. Vide *Acetosella*.

ALLIARIA & ALLIARIS, est herba, quæ trita allium olet. G. *Knoblauchkraut*.

ALLIVM, est planta bulbosa graue olens: quæ habet folia longa, plana, non caua; caulem rotundum, politum; florem hexapetalum, pedunculo longo sustentatum, in fasciculum globosum collectum, paruum, sæpe destitutum ovario, si modo mas sit, aliquando ovarii specie & tuba instructum: ovarium intra florem sit fructus, subrotundus, trilocularis, plenus seminibus subrotundis, sæpe autem ovarium solitarium globosum, pellicula obuolutum, specie bulbi hæret ad vnum pedunculum floris. Masculi factor est olidus in omni parte plantæ: radix huius plantæ est tunicata, bulbosa, ex multis nucleis constans: integer bulbus nondum fractus, nullum odorem spargit, sed demum vbi fractæ squammulæ sunt, odorem acrem fundunt. G. *Knoblauch*.

ALLOEOTICA. Vide *Alterantia*.

ALNVS, est arbor mediocris magnitudinis, erecta, cuius lignum rubicundum, leue, facile in terra corrumpitur, sed fere nunquam in aqua, vnde pro fundamentis ædificiorum optime inseruit: folia subrotunda, viridia, splendentia, viscosa; fructus squamosus est, sub squammis recondens semina rubicunda & compressa: crescit hæc arbor in locis paludosis. Officinas raro intrat; sed passim scopo adstringente & vulnerario

rio commendatam videas. Dictam vult *Isidorus*, quod alatur amne. *G. Ellernbaum, Erlenbaum.*

ALNVS NIGRA. Vide *Frangula*.

ALOE penult. corrip. quia *Galeno lib. VI. de simpl. med. facult. αλόν*; præterea *Iuuenal. Sat. VI.*

Plus aloës, quam mellis habet, quin deditus aurem

Vsque adeo est. - - -

Aloë autem, est planta, exotica, crescens in Arabia, Persia, Africa; quamquam & Europæ calidioribus partibus satis familiaris & per hortos frequens est. Habet folia longa, integra, semper virentia, plerumque succulenta, crassa, carnosâ, crenata, in margine acuta, sedis fere accedentia; flos est monopetalus, tubulatus, infra prominens in ventrem, supra angustior, & in sex segmenta ibi scissus, nudus, clauo hyacinthino affixus, sex staminibus præditus; fructus oblongus, trilocularis, cylindricus, hexagonus, repletus seminibus sibi mutuo impositis planis, ad loculamentum suum accommodatis; radix perennis, fibrosa vel & tuberosa. Huius plantæ succus, ex foliis expressis vel incisis sponte emanans, solis calore inspissatus, saporis amari, aromatici, nauseosi, Aloe quoque dicitur, qui ex Arabia & Ægypto ad nos pellibus inuolutus affertur. Eius species hodie in officinis quatuor in usu sunt, quæ tamen non nisi puritate & impuritate ab inuicem discrepant. Scilicet Aloe Sucotrina, hepatica, caballina & quarta lucida dicitur: *Aloe Sucotrina*, est succus gummosus, & resinofus, ex fusco nigricans, dum fractus in lamellas, splendens & pellucidus, in puluerem reductus citrini est coloris, ex foliis, imò & ex plantis transuersim versus radicem dissectis, sponte sua adulta æstate, ubi succus maxime elaboratus est, in suppositas patinas amplas destillans, in quibus a sole condensatur, & efficcatur; inde vltius inspissatur, & quo exactius hæc fiunt, eo Aloe pellucidior & nobilior. *Aloe Caballina*, est succus eiusdem plantæ gummosus, & resinofus nigricans, priori ponderosior, crassior ac impurior, expressus ex foliis Aloës, in sole concretus, saporis subacris, amari, nauseosi, odoris graueolentis, quasi piceæ & myrrhati: *Aloe Hepatica* hodiernorum est similis succus ac aloe Sucotrina, quoad virtutes & qualitates, & differt tantum ab ea, quod hæc in China, prior in insula Sucotra educitur, hinc differunt tantum loco natali. Vbi Aloe tam pura est, vt pellucida sit instar vitri, dicitur *lucida*. Leniter purgat. *G. Aloe.* Sucotrinæ nomen recens est, ab insula nondum multis sæculis cognita. Medii æui medici requi-

rebant pro optima aloë *συκωτινήν*, quod veteres dicebant *ήπα-
τίζουσαν*, i. e. hepatis similem, hepaticam. Nam *συκωτόν* voca-
bant hepar, quod animalia ficibus pasta magnum & delicatum
offerebant, vnde etiam Latini *ficatum* vocabant. Huius origi-
nis ignari quum Sucotrinam viderent laudari a mercatoribus
optimam, Græcum priscum nomen *συκωτινής* ad illam traxe-
runt, & nescientes eandem esse hepaticam, illam quærere cœ-
perunt veterum hepaticam; cui substituerunt aliquam ex Chi-
na allatam, magis, quam Sucotrina, gummosam.

ALOE, *lignum*, vide supra AGALLOCHVM. Hæc
sola intelligenda est vbi in sacris occurrit mentio aloes, aut
vbi auctores de pollinectura veterum loquuntur.

ALOEDARIA vel ALOETICA, sunt medicamenta,
quæ magnam vel modicam Aloes quantitatem recipiunt. Gr.
αλοηδάριον.

ALOEPHANGINAE pilulæ, penult. corr. vide *Ama-
racinus*.

ALOGOTROPHIA, est improporcionata nutritio, ita
vt vna pars corporis maius incrementum accipiat, quam alte-
ra, vt in *Rachitide*, ab *αλογος* rationis experts, & *τρέφω* nu-
tritio. G. Ungleiche Ernährung.

ALOPECIA, Gr. *αλωπενία*. Plinio *Capillorum defluui-
um*, a lue venerea, phthisi, virium corporis collapsu, vel ali-
unde excitatum, ex *αλώπηξ* vulpis, cuius lotium effæta dici-
tur reddere loca in annum, vt *Callimachi* Scholiastes annotat:
vel a malo vulpi peculiari. Vocatur etiam *ὀφίασις* a figura, quod
partes glabræ & pilis destitutæ tortuosæ instar serpentum vi-
dentur. Vtrique huic affectui commune est, quod areatim pi-
li decidunt; vnde etiam in genere hoc malum *Area* vocatur.
G. Ausfallen des Haars.

ALOPECVROIDES GRAMEN, est gramen vulpi-
num, ex *αλώπηξ* vulpes, *ἄρα*, cauda & *ἄδ* forma. G.
Fuchsschwanz.

ALPHVS, Lat. *Vitiligo*, ita describitur a *Celfo*; dicitur *αλ-
φος*, vbi color albus est, fere subasper, & non continuus, vt
quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur in cute. Interdum
etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Si
niger est color, & umbræ similis, vocatur *μέλας*, cætera ea-
dem sunt. *λέυκη* habet, quiddam simile *Alpho*, sed magis
albida est, & altius descendit, quam *Alphus*, in eaque albi pi-
li sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt; sed in aliis
celerius, in aliis tardius. *Alphus* & *Melas* in quibusdam va-
riis

riis temporibus oriuntur & desinunt. Locum, quem occupavit, non facile dimittit. ἀλφειὸς dicitur ab ἀλφαίνω muto, ut Aetio placet. G. Weisser Muffatz, Mehlfleck.

ALSINE, dicta Dioscoridi lib. III. cap. 87. διὰ τὸ ἀλφειὸς φιλεῖν τόπος, producit penult. non tantum auctoritate Labbei, sed & quia ita iubet analogia apud Scriptores optimos, ita Neptunine, Nerine, Nonacrine :

Tene Theris tenuit pulcherrima Neptunine? Catul. 65.

Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblæ. Virg. ecl. 7.

Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrine. Ouid. 1. Met.

Sequuntur analogiam hanc aparine, bulbine, cardamine, chamaemir sine, elatine, elleborine, helxine apud Nicandrum in Theriacis, oxymir sine, pitine, tridacine. Alsine autem, est planta habens folia parua, oblonga, sibi inuicem opposita, bina cauli adhærentia; calicem magnum, oblongum, in quatuor vel quinque segmenta diuisum: florem rosaceum, polypetalon, pro ut calix vel est quadrifidus vel quinquifidus; his floribus succedit fructus paruus, membranaceus, includens semina exigua, obrotunda fere, rubra aut fusca; radix parua, fibrosa; est planta vbique obuia, dicitur etiam morsus gallinæ, quia ab iis amatur. G. Hünnerdarm, Hünnerbiß, Bogelfraut.

ALTERANTIA, Græce ἀλμοιωτικά. Late patet vsus vocabuli alterare. In genere denotat mutationem qualitatum, ut diuersa a priori emergat, v. g. ut ex frigido calidum, ex sicco humidum fiat, & contra. Atque hæc notio tam late extenditur, ut omnia medicamenta sub alterantibus comprehendantur. Dicunt enim omnia, quæ intro assumuntur, vel assimilari corpori, & in eius substantiam abire: quod est alimentum, vel statum eius alterare; quod est medicamentum. Strictiori significatu alterantia ab euacuantibus disiunguntur; ut omne medicamentum vel euacuet vel alteret: alteratio autem hæc vel in fluida agat, vel solidorum statui inferatur; ut motus intendatur, aut excitentur; vel nimii cohibeantur & ad moderationem reuocentur.

ALTERATIO SANGVINIS, significat sanguinis per medicamenta depurationem. G. Blutsäuberung.

ALTHÆA, Ibiscus. Planta est semine nudo, polysperma, seminibus caseosis, floribus octopetalis, folio longiori ferrato, molliculo, tomentoso, radice oblonga, digiti crassitie, in ramos diuarcata, foris pallide cinerea, intus pallida, ex siccitate rugosa, saporis mucilaginosi, & lenti, odoris nullius euidentis, quæ discissa attactu est glutinosa, & decocta cum aqua.

aqua, ipsam reddit mucilaginosam. *Althæa* appellatur a multiplici excellentique, quam in medendo præstat, vitilitate, teste *Dioscoride*; nam *αλθαίων* mederi est. G. *Althæe Eibischkraut*, groß oder wild Pappeln.

ALVDEL, vel ALVDELLI, sunt vitra sublimatoria, & ollæ fundo carentes, sibi inuicem impositæ, quæ ollæ suppositæ, adaptantur: sublimationibus inferuiunt. G. *Ein Sublimierhelm*.

ALVEARIVM, est cavitās auris externæ, sine meatus auditorius, ubi sordes flauæ & amaræ gignuntur, & soni inferuntur. G. *Ohrengang*.

ALVEOLI DENTIVM, utriusque maxillæ cavitates sunt, quibus dentes per gomphosin inferuntur. G. *Höle der Zähne*.

ALVMEN, penult. producit apud *Serenum Samonicum tit. Venti molliendo*:

Aut igitur tectum lana supponis alumen.

Vixit hic *Serenus*, vir clarissimi nominis, ante plenum occasum Latini sermonis, ab imperatore Caracalla occisus, ut ex *Spartiano* constat. Alumen vero, salis fossilis species, quod alibi ex saxo profunde sub terra sito, duro, fissili, bitumine & sulphure pleno, facile incendendo, eruitur; alibi ex terra bituminosa, combustili, & flammam nitore sulphureo noxiam emitte. Hæc materies, aeri mensis spatium exposita, in pulverem fatiscit, alumini gignendo apta redditur, prius illi inepta. Si ex saxo materies, aeri exposita prius, igne exurit, flammam tunc capiens, sulphuris præsentiam testatur. Sic parata aere, & si e saxo aere & igne, materies aqua soluitur, affusione alcali fixi vel volatilis præcipitatur cum effervescentia: sic exsuperans acidum unitum alcalino, facit salem novum, ex aere, alcali, & fossili natum. Præcipitata materies a lixivio supernatante separata, aqua bulliente soluta, in vase plumbeo inspissata, dolio immissa, quiescens, dat crystallos albas, vel rubellas, octohedras, saporis dulcis, austeriusculi, haud facile liquefcentes in aere. Huius acidum, vi ignis expressum, cum sulphuris incensi collecto vapore acido idem omni fere dote. Relicta inde, expulso acido, fœx terram leuem subtilem, bolo similem, exhibet copia larga. Cum carbonariæ inflammabilis materiæ triplo exusta, phosphorum seu pyrophorum Hombergianum dat: adeoque virtutem singularem excitando cum aere igne videtur possidere. Aluminis species in officinis quinque celebrantur. Primum locum tenet *Alumen Rupeum*, Gal *Alun de*

de Roche, Alterum, est *Plumeum* seu *Plumosum*, quod vide. Tertium, *Scissile* Σχιση quod glebarum instar est & plumosum oblongum vocatur. Quartum est *Zuccarinum*, sine *Sacharinum*, ex Alumine rupeo, albumine ouorum & aqua rosacea, pro vsu cosinetico comparatum. Quintum dicitur *Alumen catinum*. Si simpliciter præscribatur, *Rupeum* semper accipiendum est: Dicitur autem *Rupeum*, quia ex rupe seu saxi confici solet. Item *Glaciale*; quia claciei conforme est. *Alumen Romanum* dictum, rupeo simile est, sed pallide rubens. Gr. Στυπτηρία.

ALVMEN CATINVM, proprie alumen non est, sed sal ex ciueribus lignorum quorundam extractum, optimeque reuerberatum. G. Pottasche.

ALVMEN PLVMOSVM, est substantia fere lapidea ex incano viridis, pinguis, attritu in tenuia filamenta solubilis, cruta ex fodinis, quæ in ignem coniecta exurit, saporis adstringentis & acris. G. Federweiß.

ALVIDVCA, Medicamenta sunt, quibus aluus liquida & leniter fluida fit. Gr. ἐνκοπρωτικά. *Exierende Mittel*.

ALVVS, Gr. Κοιλία & Γαστήρ, est abdominis cauitas, qua ventriculus, intestina, hepar, lien, renes, vesica &c. continentur, vel & locus per quem fecum & excretorum crassorum naturalis fit excretio. G. Der Bauch.

ALVVS ADSTRICTA, dicitur, cum quis raro per secessum feces ex intestinis, & tantum valde compactas & cum difficultate deponit. G. Hartleibigkeit.

ALVVS FLVIDA, est, cum quis liquida stercora, idque facillime deponit. G. Weichleibigkeit.

ALVI FLVXVS, Idem quod *Diarrhæa*.

ALYPON, est herbæ nomen, & dicitur turbith album: vocatur & *Alypia*, ex α priu. & λύπη dolor; quasi herba dolorem auferens.

ALYSSON, est planta, quæ habet caules repentes, longos, duros, lignosos, rubicundos, tortuosos, in multos ramos divisos, lanuginem albam habentes; Folia oblonga, aspera, alba albescentia; Flores in umbellam extremitati ramorum adhærentes, quadrifidos, flauos; semper post vnuquemque florem nascitur filicula vnica compressa, rotunda, quæ constat duabus membranulis, & septo medio. Illa membrana valua dicitur; valua hæ vel contra septum illud complicantur, vel parallele, vel perpendiculariter; semina sunt oualia, compressa, rubicunda. Radix est longa, lignosa, alba, fibrosa, lanuginem habens; crescit hæc planta in locis montanis. Herba hæc sic appellatur, quod

quod a cane commorosos rabiem sentire non patiat, & commorosis medeatur, singultum quoque sanat, ex α priu. & λίσσα rabies.

AMALGAMA, vnde, AMALGAMATIO, est alius metalli cum mercurio commixtio. G. Zernagung des Metalls mit Quecksilber.

AMARACVS penult. corripit:

Idaliae lucos, ubi mollis, amaracus illum. Virg. 1. Aeneid.

Καρπὸν ἀραιότερης μάλα δ' ἂν καὶ ἀμαράκος εἴη. Nicand. in Theriacis.

Amaracus autem, est herba odorifera, ab Amaraco Cynaræ, Regis Cypri, vnguentario dicta, qui casu lapsus, dum ferret vnguenta, fracta alabastro, maiorem ex contusione odorem ereavit. Vnde optima unguenta amaracina dicuntur. Hunc postea, cum nimio odore contabuisse, in herbam Sampfucum, quæ ab eius nomine Amaracum appellata est, mutatum fuisse fabulantur. Folia Bliti habet, sed acutiora & magis polita, coloris viridis, subfusci, in margine rubicundi, saporis insipidi. vid. Maiorana.

AMARACINVM oleum, ab amaraco, five maiorana herba, penult. corripit, *Lucret. lib. VI. v. 936.*

Denique amaracinum fugitat sus, & timez omne

Unguentum - - - - -

Opportune hic inferenda regula, tum in omni emendata pronuntiatione, tum in pharmaceuticis latissime patens: *Adiectiva in INVS a plantis, lapidibus, & aliis inanimatis derivata; item, Adiectiva ab adverbis temporalibus, aut substantiis quatuor anni tempestates notantibus descendunt penultimam corripiunt.* De quibus ut eo agatur distinctius, alia ex bonis auctoribus probabimus, alia ex iusta analogia; & quidem Poetarum testimoniis sequentia probantur:

Acanthinus ab acantho planta, *Anacreon* penult. corripit *carm. de rosa:*

Εν Ἀκανθίαις ἀπαρτοῖς, id est, acanthinis dumetis, vers. *Anacreonticus.*

Adamantinus,

In quo iam genere imprimis adamantina saxa. Lucret. lib. 2.

Qui Martem tunica tectum adamantina. Horat. I. od. 6. Choriamb.

Amaracini quantitas iam ex prioribus a *Lucretio* allatis constat.

Amethystinus, ab amethysto gemma;

Causi-

Causidicum vendunt amethystina, convenit illis. Juvenal. Satyr : 7.

Amethystinasque mulierum vocat vestes. Scazon. Martial. l. 1. ep. 97.

Amygdalinus, ab amygdala, fructu:

Fertur amygdalinæ succus nucis esse bibendus. Seren. Sam. de lumbis sanand.

Alioquin vox Plinii est l. 23. c. 4. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit e facie.

Apyrinum malum, id est, genus dulce mali punici sine ligno-
lo nucleo:

Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis. Mart. l. 13. 43.

Non tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis. Mart. l. 13. 42.

Balsaminus, a balsamo frutice;

Balsaminum Ferichus succum, quæ piugvibus, estque. Fillol. 5. Reg.

Placuit eadem vox Plinio l. 23. c. 4. Balsaminum oleum longe pretiosissimum omnium, ut in unguentis diximus contra serpentes efficax.

Bombycinus pen. corr. quando est adjectivum, a molliori lanugine arbuscularum xylinarum deductum, hodie gossypinum vocant. Ita autem rem se habere facile ista Plinii persvaserint lib. 19. c. 1. Superior pars Ægypti, inquit, in Arabiam vergens gignit fruticem, quem alii gossypion vocant, plures Xylin, & ideo lina inde facta xyлина. Parvus est, similemque barbatae nucis deferit fructum, cujus ex interiore bombyce, lanugo netur; nec lina sunt ei candore, mollitiave præferenda. Vestes inde Sacerdotibus Ægyptiis gratissimæ.

----- quarum.

Delitias & panniculus bombycinus urit. Juvenal. Sat. 6.

Fæmineum lucet sic per bombycina corpus. Mart. l. 8. ep. 68.

Nunc furtiva lucri fieri bombycina possunt. Martial. l. 11. ep. 50.

Tenuia ne madidi violent bombycina crines. Martial. l. 14. ep. 24.

Quin & non tantum ab Assyriæ vermiculis, sed & ab Arabiæ xylyno frutice texta bombycina advenisse vel illud Propertii ostenderit:

Nec si quæ Arabio lucet bombyce puella. Propert. l. 2. el. 3.

Quod autem Scriptores antiqui bombycem appellavere, & bombycinum, id recentiores bombacem & bombacinum vo-

Unable to display this page

Dictus ab æstivo therinus tibi mense vocarer,

Tempora cui nomen verna dedere, quis est? Mart. l. 9. 13.

Conqueritur autem idem *Martialis* l. 9. ep. 12. se earinon propter contumaciam primæ syllabæ, quæ brevis est, versui hendecasyllabo non posse includere:

Dicunt Earinon tamen Poetæ,

Sed Græci, quibus est nihil negatum:

Et quos æpēs, æpēs decet sonare;

Nobis non licet esse tam disertis,

Qui Musas colimus severiores.

Homerus adjecto i primam in ἱέρωνος produxit. Iliad. β. v. 471.

Ὡς ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τε γλάρος ἄγγεα δέυει: tempore verno, quando lac vasa madefacit. Idem facit *Iliad. π. II. 0. Odyss. 6. Odyss. x.*

Coccinus, a cocco tinctorum. Hinc coccina læna Juvenali Sat. 3.

Coccina famosæ donas, & ianthina mæchæ. Mart. l. 2. Ep. 39.

Si fueris sanus, coccina quid facient? Mart. l. 2. Ep. 16.

Coralinus, a coralio, herba lapidea:

Et posuere inter virgulta coralina cippos. Milieus l. 1.

Porrige labra, labra coralina. Corn. Gallus.

Crastinus, ab adverbio cras.

Ordine respicies, nunquam te crastina fallit. Virg. 1. Georg.

Crocinus, a croco, qui Avicennæ zaaseran. Plin. 13. cap. 1. unguentum crocinum.

Quam circumcursans hinc illinc sæpe cupido

Fulgebat crocina candidus in tunica. Catull. ad Manl.

Sit mensæ ratio, noxque inter pocula currat,

Et crocino nares murrhinus ungat onyx. Propert. l. 3. el. 8.

Crystallinus, a crystallo gemma.

Sic Aretinæ violant crystallina testæ. Mart. l. 1. ep. 54.

Frangere dum metuis, frangis crystallina: peccant

Securæ nimium, sollicitæque manus. Mart. l. 14. ep. 11.

Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus

Murrhina Juvenal. Sat. 6.

Cupressinus, a cupresso arbore. Plin. l. 23. c. 4. Cupressinum oleum eisdem effectus habet, quos myrteum. Super calcatis cupressinis, vel pineis, aut si ea non erunt, aliis frondibus terra contegatur. Columell. l. 2. c. 2.

Instructi juvenes, passisque cupressina quorum. Fillol. 9. Reg.

Diutinus pen. corripit, quia a diu, adverbio temporis derivatur:

Idem jam ante a Plauto & Terentio factum notavere eruditi.

Unable to display this page

sciano Pincierus. De voce serotinus, extat quoque illud S. Hilarii Gen. 25.

Et caliganti premeret serotina nocte.

De voce pristinus ita Ovid. Met. 3.

Non sua fluxerunt; mens tantum pristina mansit.

De voce perendinus ita Plaut. in Trin. v. ult. Trochaico:

Tu in perendinum paratus sis, ut dicas, Plaudite.

Crastinus & diutinus jam ante ex Virg. & Plauto confirmavimus.

Hyacinthinus, ab hyacintho gemma:

Heic aliquis, cui circum humeros hyacinthina lana est.

Perf. Sat. 1.

Et a flore.

Talis in vario solet

Divitis Domini hortulo

Stare flos hyacinthinus. Catull. 62. epithal. Juliae.

Ianthinus ἀνὸ τῆς, viola. Plin. l. 21. c. 6. Ex iis vero violis, quæ sponte apricis, & macris locis proveniunt, purpureæ, latiore folio statim ab radice carnosæ exeunt, solæque Græco nomine a cæteris discernuntur, appellatæ ἰα, ut ab his ianthina vestis:

Coccina famosæ donas, & ianthina mæchæ. Mart. l. 2. 39.

Murrhinus, a murrha lapidis, seu argillæ, seu odoramenti genere, unde vasa olim conficiebantur. Plin. l. 37. c. 2. Oriens, inquit, murrhina mittit ex humore sub terra calore densata. In pretio sunt ob nitorem, & coloris varietatem, purpurei, candidi, & tertii ignescentis. Aliqua & in odore commandatio est. Scaliger, & alii existimant hodierna porcellana esse. Cæterum descriptio Plinii adversatur, neque enim porcellana hodierna odorifera sunt; neque saporem infusi humoris nobilitant, quod de murrhinis narrat Martialis l. 4. epigr. 23.

Si calidum potas, ardenti murrha falerno

Convenit, & melior fit sapor inde mero.

De murrhinis autem porro:

Surrentina bibis: nec murrhina picta, nec aurum.

Sume: dabunt calices æc tibi vina suos. Martialis. l. 13. ep. 110.

Et turbata brevi questus crystallina vitro,

Murrhina (alii legunt myrrhina) signavit, seposuitque decem. Mart. l. 9. ep. 60.

De vino myrrhina, sive murrhina videatur Plin. l. 14. c. 13. Cujus penult. itidem brevem esse constat, quod vinum myrrhinam tradat myrrhæ, (re scilicet inanimi) odore conditum esse.

Oleaginus ab arbore olea:

Truditur e sicco radix oleagina ligno. Virg. 2. Geörg.

Oporinus, vide *chimerinus*.

Perendinus, vide *hornotinus*.

Prasinus, a πράσινον, porrum, color viridis.

De prasino conviva meus, Venetoque loquetur. Martial. l. 10. epigr. 48.

Si Veneto, prasinoque faves, qui coccina sumis. Martial. l. 14. epigr. 131.

De nostra prasina est synthesis empti toga. Martial. l. 10. c. 29.

Sapphirinus, a sapphiro gemma,

Sapphirino, viridi, maculoso, cæruleo & albo. Alcim. 4.

Ubi tamen antepenultimam perperam corripuit, quia Græcis est σάπφειρος.

Solis enim, ac lunæ sapphirina stabat imago. Millieus. l. 2. Reg.

Smaragdinus, a smaragdo gemma. *Apicio 3. 1. smaragdinum olus, laudatur.*

Has inter species smaragdina gramine verno. Prud. Psycbom. 897.

Quia tamen *Lucretio, Ovidio, Claudiano, Martiali* prima in voce *smaragdus* corripitur, ab eorum decretis hac parte neuti-
quam recedendum.

Thalassinus, a θάλασσα, mare, thalassina vestis est coloris subcærulei, ad similitudinem fluctuum marinorum.

Auro includuntur, teriturque thalassina vestis. Lucret. l. 4.

Therinus, vide *Chimerinus*.

Tyrianthinus, id est, violaceus, sive purpureus, a flore Tyrio qui purpurei est coloris, ut tradunt *Rad. & Domit. ad Mart.* vel a Tyrius & ianthinus, de quo ante.

Urbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus. Martial. l. 1. epigr. 54.

Xerampelina vestis, est coloris ficcæ rosæ, vel cujusmodi est in autumnalibus vitis frondibus, a ξηρός ficcus & ἄμπελος vinea, vitis.

Et Xerampelinas veteres donaverit ipsi. Juvenal. Sat. 6.

Ex ampla hac messe facile fuerit colligere, quo accentu enuncianda sint cætera in INVS adjectiva naturæ simillimæ, quæ ordine nunc sequuntur:

Abrotoninum oleum *Dioscoridi*; alabastrinum unguentum *Officinis pharmaceuticis*; aloephanginæ pilulæ *Officinis*; ἀμαράντι-
ος στέφανος *Philostrato*; anacardina nux, & confectio *Officinis*:
anc;

anethinum oleum *Dioscoridi*; anethinum vinum *Dioscoridi*; anthracina vestes *Varroni*; anthracina fortuna *Plauto*; asbestinum linum *Plinio*; balaninum oleum *Plinio*, & *Dioscoridi*; balauftini flores *Officinis*; bombacina vestes, vide bombycinus; capparinum oleum *Officinis*; carinum, seu rectius caruinum oleum *Plinio*, & *Dioscoridi*; caryocostinum electuarium *Officinis*; cedrinum vinum *Dioscoridi*; chamæmelinum oleum *Officinis*; chamæpityinum vinum *Dioscoridi*; cheirinum oleum *Officinis*; chortinum oleum *Plinio*; cicinum oleum *Plinio*, & *Dioscoridi*; cinnamomium oleum *Plinio*, & *Dioscoridi*; cnecinum oleum *Plinio*; enicinum oleum *Dioscoridi*; cucurbitina pyra *Catoni*, & *Plinio*; cyprinum oleum *Dioscoridi*; cyparissina resina *Dioscoridi*; daphninum oleum *Dioscoridi*; duracina uva *Svetonio*; electrina patera *Trebellio Pollioni*; elatinum oleum *Dioscoridi*; funginum genus *Plauto*; gleucinum oleum *Dioscoridi*, *Plinio*, *Columella*; gossypina turunda *Officinis*; halosanthinum vinum *Dioscoridi*; hyoscyaminum oleum *Plinio*, & *Dioscoridi*; irinum oleum *Dioscoridi*; irinum unguentum *Plinio*; juncinum oleum *Plinio*; juniperium oleum *Officinis*; laurinum oleum *Plinio*; lentiscinum oleum *Plinio*; lirinum unguentum & oleum *Plinio*; malabathrinum unguentum *Dioscoridi*; mastichinum oleum *Dioscoridi*; melanthinum oleum *Dioscoridi*; melinum oleum *Dioscoridi*, & *Plinio*; moschellinum oleum *Officinis*; myrtinum olium *Dioscoridi*, *Plinio*; myrteum; narcissinum oleum *Dioscoridi* narcissinum unguentum & oleum *Plinio*; nardinum oleum *Dioscoridi*; unguentum nardinum, & pyra nardina *Plinio*; ocyminum oleum *Dioscoridi*; oenanthinum oleum *Dioscoridi*, & *Plinio*; onychina pyra *Plinio* onychina pruna *Columellæ*; omphacinum oleum *Dioscoridi*, & *Plinio*; papaverinum oleum *Officinis*; rectius forsan papavereum, ut papavereæ comæ *Ovidio*; phaselinum oleum *Plinio*; pissinum oleum *Plinio*; populinum unguentum *Officinis*; quercinum viscum *Officinis*, latine quernum; raphaninum oleum *Dioscoridi*, & *Plinio*; rhodinum oleum *Dioscoridi*; rhodinum unguentum *Plinio*; saccharinum alumen, saccharinus panis *Officinis*; saccharina canna *Tabernæmontano*; sambucina aqua *Officinis*, rectius forsan sambucea, ut sambucea arbor *Plinio*; sampfuchinum oleum *Dioscoridi*, & *Plinio*; santalinum lignum *Officinis*; scillinum acetum *Plinio*; sesaminum oleum *Dioscoridi*, & *Plinio*; sinapinum oleum *Dioscoridi*; strobilina resina *Dioscoridi*; styracinum unguentum *Dioscoridi*; susinum oleum *Dioscoridi*, & *Plinio*; tartarinum corpus *Ennio* apud *Varronem*; telinum oleum *Dioscoridi*, & *Plinio*; terebinthinum oleum *Dioscoridi*; terebinthi-

binthina resina *Plinio*, & *Columellæ*; therminum oleum *Plinio*; tophini carceres, tophina meta *Svetonio*; xylinum linum *Plinio*.

Et hæc universa penultimam agnoscunt brevem neque est quod de *fungino*, *scillino*, *sementino*, & *susino*, diversa quisquam suspicetur. Existimavere quidem nonnulli *funginum* *Plauto* efferri penult. producta cum ita *Trinum: Act. 4. Sc. 2.*

- - - pol, inquit, hic quidem

Fungino genere est, capite se totum tegit - - -

Cæterum ex eo refelluntur, quod hujusmodi versus *Jambici* trochæum primo, tertio & quinto locis non fastidiant, ut pluribus vel ex eadem scena exemplis posset demonstrari. De *scillino* ita *Plinius*, l. 23. c. 2. Acetum scillinum inveteratum magis probatur. A scilla, sive squilla planta dictum. Sed obstat penultimam corripientibus *Serenus Sam.* qui tit. *hydrop. curand.* in hunc modum scribit:

Sape & scillino pelluntur noxia Baccho.

Verum quia apud *Galen.* l. 1. de *Antid.* penultima corripitur in versu ibi adducto, legendum hic vel *scillite* (quæ vox *Palladio*, *Columellæ*, *Plinio* usurpata) vel *scillitico*, ut ex membranis docet *Commentator* insignis *Keuchenius*; (cui tamen obstat et apud *Galenum* l. 1. de *Antid.* ubi docetur ἄρτισκων σκιλλητικῶν σκευασία) vel potius denique hic excidisse sibi putandus *Serenus*, ut iam ante tit *phrenes.* & cap. purg.

Ex vitio cerebri phrenesis furiosa movetur.

De quo *Keuchenius*: incurrit hic vitium *Prosodiacum* *Serenus* contra originem vocis, & veterum *Poetarum* morem quod obiter est observandum.

Cum furor baud dubius, cum sit manifesta phrenesis. Juvenal. Sat. 14.

Sementinus a semente dictus, creditur penult. producere, quod *Ovid.* l. *Fastor* ita:

Nec Sementina est ulla reperta dies.

Sementinæ feriæ a Romanis celebratæ, ut sementis grandesceret. *Sementina* pyra *Catoni de R. R. cap. VII.* laudantur, & *Plinio libr. XV. c. XV.* Sed vero omnibus hic locis non *sementinus*, sed *sementivus* esse legendum, jam ante ex fide plurium manuscriptorum prolixè ostendit *Nic. Heinsius* in l. 1. *1. ast. Ovidii.*

Susinus denique videri potest penult. producere, ac si a nomine Urbis *Susa* descendat, ut *Tarentinus*, *Agringentinus*, *Alexandrinus*, *Numantinus*, *Byzantinus*; cæterum *susinus*

sinus a *σῆσον*, &, τὸ, liliū, derivatur, non a metropoli Persarum. Contra metropolim illam a liliorum infinita copia circa eam urbem nascente traxisse originem auctor est *Stephanus* & *susa* vocem vel Persicam esse, vel Phœniciam, atqve lilia significare, testantur alii.

Atqve hæc Adiectiva in *INVS*, tanto sollicitius persequi decretum fuit, quanto certius constat non pharmacopœos duntaxat, sed & eruditos quandoqve, & lexicographos hic non leviter hallucinari,

AMARANTVS, planta est floris comam speciosam & non marcescentem habens, variis coloribus ornatam, vnde & nomen. Hinc hyeme & æstate ex illa gestant puellæ immarcidas corollas, ex α priu. & *μαρταίνω*, marcesco. *G. Sammetblumen, Amarant.*

AMAVROSIS, est in rebus eminus, & cominus positis, visus abolitio, ita tamen vt nullum vitium externum in oculo vel accurate inspicienti appareat. Vitium in nerui optici obstructione consistit: pupilla est integra, humores sunt integri; causa est omne illud, quod illæso spectabili bulbo facultates visus ineptas reddere potest; hinc oritur vel a vitio in tunica retina, vel si afficitur neruus opticus aliquo in loco a retina ad thalamos neruorum ophthalmicorum; si ipsa medulla cerebri male se habeat, in illa parte suæ substantiæ, unde fit nervus opticus, vel si ipse cortex, vnde producitur illa pars substantiæ medullofæ, quæ neruo optico inseruit, vitiatu sit. Vocatur etiam *Gutta serena*, ab *ἀμαυρόω* obscuro. *G. Der schwarze Staar.*

AMBARVM, pro ambra penult. corripit ex analogia, vt asarum rhabarbarum, cammarum, cantharum. Hinc apud *Laur. le Brun. in Eloqu. Poet.*

O Dea, & ambareos mundus respirat odores.

AMBE, in genere notat superciliosam eminentiam, quæ est in ora alicuius rei vel ambitu, vnde eminentia ossium superficialia ita etiam dicitur. Item, instrumentum chirurgicum, quo brachia dearticulata restituantur.

AMBLOSIS, idem quod *Abortus*.

AMBLOTICA, sunt medicamenta abortum facientia, vt sunt diuretica omnia, & quæ vterum aperiunt, fatumque & placentam expellunt. Ab *ἀμβλώσκω* abortio, vnde *ἀμβλωσις* & *ἀμβλωμα*, abortus. *G. Mißgeburt verursachende Mittel.*

AMBLYOPIA, est visus obscuritas: quæ est quadruplex: *Myopia, Presbytia, Nyctalopia & Amaurosis*, de quibus suo

τοκο; ex ἀμβλὺς obtusus, hebes, & ὀπτομαι video. G. Dunkelheit der Augen.

AMBR A GR YSE A bituminis quædam species est, inflammabilis, pinguis, odoris suauissimi, quod procellosis fluctibus ex fundo maris excussum & ad littus eructatum est. Recte censetur ex destillatione, Ambram recenseri inter succina, & fossiles resinas, licet etiam in cetis reperiatur, qui forte illam deuorarunt, eaque delectantur. Inuenitur in Iaponia, insulis Moluccanis, Mauritii, Neicotarres, in Sumatra, Borneo aliisque Indiæ tractibus. Optima censetur grysea, seu coloris cinerei seu grysei, a fortibus purgata & odorata, leuis, quæque acuperfossa succum pinguem resudat; notat KAEMPFFERVS, quod nulla sit melior bonitatis & constantior nota, quam si candenti laminæ eius granula aliquot imponantur, quo ipso suffitus prodit adulterium, & cineris paucitas bonitatem. Improbatur nigra & candida valde, procul ducio adulterata; sæpius enim solet adulterari, notante eodem, qui, dicit, quod cum recens in littus deponitur, massæ farinacæ instar & adulterio recipiendo aptissima sit. Nihil vero eidem facilius ingeritur, (prout ipsi adulteratores auctori fassi sunt;) quam gluma oryzæ in pollicem redacta, nam hæc & leuitatem & colorem glaucum ei conciliat; sed hanc fraudem teredines, illata carie, possessori detegunt &c. G. Amber.

AMBROSIA, est herba quædam Botrys dicta; ab α priv. & βροτὸς mortalis, interposito μ vocalitatis gratia. Poetæ diis tribuunt τὴν ἀμβροσίαν, propter incredibilem fragrantiam, expetitam. Ad hanc accedere huius plantæ odorem ipso nomine significare voluerunt veteres. Habet caulem vnicum, in multos ramos diuisum; folia incisa, albescentia; flores flosculosos, plurimis scilicet flosculis sterilibus calice comprehensis, constantes; fructus est clauæ æmulus, echinatus, monospermus, sætus semine nigricante & oblongo, tuba bifida instructus, alio loco plantæ; radix longa, lignosa, tenuis. Tota planta habet odorem suauem, saporem aromaticum, aliquantulum amarum, sed gratum, colitur in hortis. G. Traubenkraut.

AMBROSIA, est quoque medicamentum solidum, sed omni qua fieri potest gratia, præparatum. Ratio nominis ante indicata est.

AMBVBEIA. Idem quod cichorium. Apud C. Celsum legitur. Volunt aliqui scribendum esse nomen ambuleia: quia flos ambulare videtur, dum se ad solem continuo vertit.

AMBV-

AMBVLATIO, Chirurgis dicitur, quando pars quædam inflammatione, gangræna, aut sphacelo corripitur, & in ambitu plagæ malum vlterius proserpit. G. Um sich fressende Geschwûre.

AMBVSTIO, est continui solutio, a materia externa adurente, (igne scilicet actuali vel potentiali) inducta, cuticulam semper, cutim plerumque nonnunquam etiam musculos, venas, arterias, nervos atque tendines lædens. Gr. *πρωινωσις*. G. Brand, Verbrennung.

AMENTVM, idem quod *Alumen plumbeum*. Apud botanicos amentum aut flos amentaceus, seu amentifer, dicitur, qui in longum protensus instar lori propendet aut prominet. Vocatur etiam nucamentum, aut iulus. Talem florem habent salix, corylus, iuglans, castanea. G. Wurstförmige Blumen, Râßlein.

AMETHODICVM, est quod sine methodica & dogmatica ratione fit, vt solent Empirici, ex α priu. & μέθοδος, ratio ad inuenienda auxilia.

AMETHYSTVS, G. *ἀμβυσος* est gemma pellucida, purpurei seu violacei coloris, aliquando ad flauedinem inclinantis: huius color videtur deberi pigmento metallico inprimis; aut & alteri cuidam fixo & fossili principio, in ipsa earum natiuitate, quam intime permixto, vnitoque: euincit hoc huius & aliarum similiarum gemmarum coloratarum artificiosa confectio. Datur Orientalis & Occidentalis. In India Orientali, Arabia petræa, Armenia, Cyprio, Bohemia &c. G. Amethyst, Ametist. Dicitur ebrietatem impedire: indeque nomen Græcum ipsi est impositum.

AMIAINTVS, est lapis alumini plumoso similis, sed absque sapore & in igne non combustilis, in quo ab alumine plumoso differt, coloris varii, & in filamenta deductilis; inde veteres indusia, aliaque, præparare nouerunt, quæ vbi sordida, igne tradebantur & pura euadebant: duplici forma diuersa reperitur, sub specie filamentorum maiorum alumine plumoso, & vocatur hæc linum incombustile, altera species sub forma lapidis fusci, vel nigri, duri, malleo extensilis. Græcis *Ἀσβεστός*, quod ellychnia ex eodem fiant incombustilia. G. Federweis, Steinflachs, Schieferweis, Steindacht.

AMMA, sine **SVBLIGACVLVM**, aut **BRACHE-RIVM**, est vinculum herniosis vtile, quod vel ex lintea fascia, vel orbiculo metallico inferius abdomen ambiente, conficitur, & protuberantia eminente interius donato, applicatur in inguine

ne ad processum peritonæi, vbi per musculos transit, & annulum comprimens, retinet intestina in abdomen reducta, quæ per hunc annulum ceteroquin elaberentur, ab ἄνω connecto. *Bracherium* nomen accepisse videtur a cingulis, quæ lumbis & renibus adaptantur, ab *Isidoro Brachiale Monachorum* vocatum *Succinctorium*; *Brachile* seu *Brachiale* dicitur, quamvis non brachiorum sed renum sit cingulum. *Rebrachiatorium*, *Cassiano*, vnde procul dubio natum *Bracherium* chirurgorum, cingulum nempe herniam intestinale substringens. G. *Bruchband*.

AMMI, sunt semina exigua, fabuli grana referentia, striata globosa, suaviter aromatica, saporis amari, acris, odoris fragrantis, fere vt origani vel thymi; optima deferuntur ex Alexandria vel Candia. Planta, vnde crescit, satis est procera, ramosa, *Ammioselinum* dicta, folia habens anethi similia, in longas & angustas dissectas lacinias abeuntia, crenas habentia ad costas. Nomen deduci videtur ab ἄμμος arena, ob similitudinem quam habent cum granis fabuli.

AMMONIACVM GVMMI, seu HAMMONIACVM, penult. corripit.

Cumque Ammoniaco mascula thura sale. Ouid. de med. faciei.

Male autem *Vindicianus* penult. producit, & peius o corripit, cum *Nicanter* vacem hanc per ω exprimat, & *Virg. 4. Aeneid. ita*:

Hic Ammone satus rapta Garamantide nympba. Gummi autem Ammoniacum est lachryma ex *Ferula Africana*, iuxta delubrum *Hammonis* nascente, vnde & nomen: gummi instar thuris grumosum est, subalbicans, cui semina, angelicæ instar, interspersa sunt; odor est fere castoreus, & gravis saporque aromaticus & amarescens. G. *Ammoniacæ*.

AMMONIACVM SAL, vide *Armoniacum*.

AMNION, male pro AMNIOS, CHARTA VIRGINEA. Multo vitiosius *Realdus Columbus*, scribit *agmios* vel *ammios*; vid. eius *de re anatomica* lib XII. p. m. 248. conf. *Riolanus* in *Anthropographia* libr. VI. 608. Amnios autem est membrana foetum in utero proxime obuoluens, & molliter excipiens, quæ etiam cum reliquis secundinis post partum expellitur. Chorion longe albicantior atque tenuior est, ipsi chorion blanditer accumbens, non tamen nisi superiore parte adnexa; hæc figuræ fere ovalis, maxime tenuis & simplex ac mollis est, læuior ac politior parte interna, externa inæqualior, candida & pellucida, laxo intervallo a foetu distans, nullis vasis fan-

sanguineis hætenus demonstratis donata; exterius Chorion inestitur, quæ sibi inuicem aliquando satis tenaciter adhærent ab hac parte, ita vt vix auelli queant. Continet non tantum fœtum, sed & humorem nutritium, quo fœtus, per os & gulam alimentum sibi fugit: vide liquorem Amnii. Α'μνέις, Α'μνίς Græcis dicitur, Latinis amiculum, indusium, quod fœtum amiciat & abluat, vel vt alii volunt ab αμνός agnus, sic ab eius teneritudine dicta & mollitie. G. Schafhäuserlein.

AMOLYNTVM, est medicamentum, quo tractato, manus non inquinantur, α priu. & μολύνω inquino.

AMOMVM, penult. producit, quia Dioscoridi, & Galeno αμωμον: his adde:

Pinguescat nimio madidus mihi, crinis amomo. Martial. l. 5. epigr. 65.

Veterum quodnam sit, adhuc sub iudice lis est. Sunt enim, qui rosam Hierichuntis esse velint: alii aliud quid esse contendunt. Officina duplex semen sub amomi nomine monstrant, quorum alterum maius, nigrum rotundumque est, instar granorum piperis rotundi vel cubearum, gustu minime acre, quod videtur veterum esse Sison, Dioscoridi memoratum. Alterum minutum semen & pallidum; vtrumque raro in vsu, locoque Amomi Veterum repitur Acorus. Ingreditur Theriacam. Amomum & Cardamomum minus, quæ in officinis prostant, putant nonnulli fructus esse plantarum genere convenientium, specie vero saltem differentium; & quoniam illa differentia in fructuum duntaxat forma, hoc est rotunda aut triangulari consistit, folia autem conueniant, nec fructus hac in regione vnquam producuntur; hanc plantam pro vtrisque spectandam exhibent. Dicitur ab odore bono, qui reprehendi minime queat: μωμς enim est reprehensio, & αμωμς reprehensioni non obnoxius. Sed forte origo est ex orientalis linguis repetenda, a mum vel mom, quod pretiosum balsamum, viribus præclaris in medicina præditum, denotat: cui præmissa littera a videtur esse articulus Arabum al. In illa enim lingua l articuli ante m & alias quasdam litteras non pronuntiatur. Suadent hoc credere poetæ, qui inter species ad pollincturam magnatum requisitas amomum referunt. Quumque plura aromata fragrans oleum possidentia, in terminationem amomum exeant, vt cardamomum, cinnamomum; tanto magis fit verosimile hanc terminationem significare aliquid fragrans, balsamicum: priores autem litteras pro differentia denotanda fuisse adiectas.

Unable to display this page

amphoræ circiter supra Italicam amphoram continebat. Secundum hodiernam computationem, capit vini libras octoginta, & olei circiter septuaginta. G. Eimer.

AMPVLLA, est vitrum rotundum, cui collum in summitate est. G. Ein rund Gläschlein.

AMULETUM, PERIAMMA, *Periapton*, est monile, quod e collo suspensum & gestatum, vel in annulo, dicitur occulta quadam virtute remedium præsentaneum aduersus febres, venæ & fascinationes.

AMVRCA, dicitur sedimentum vel recrementum oliuarum expressarum, sæx olei. Gr. Ἀμόργη ab ἀμέργω, exugo oleas, & amurcam exprimo. G. Trusen vel Hesen von Oele.

AMYGDALÆ, idem quod *Antiades* & *Paristhmia* esse perhibentur. Sunt tamen qui amygdalas vocandas putant glandulas conglobatas exiguas, quæ ad mentum sub regione dentium molarium percipiuntur tactu, subinde autem aliquibus sporadice, non raro populariter simul compluribus intumescunt, tuncque descendunt & inter maxillam & linguam deprehenduntur, magnamque molestiam inferunt. Atque tunc sæpe tonsillæ veræ, quæ Græcorum sunt antiades & paristhmia, saluæ & incolumes manent. Germani hoc vocant geschwollene Mandeln.

AMYGDALVS, est arbor, quæ habet folia longa, angusta, acuta, saporis amari, grati: calix est monophyllus, quinquifidus; flos rosaceus, pentapetalus, staminibus multis præditus; ouarium in fundo calicis instructum tuba longa donata apice globofo, quod fit fructus, callo puluinato, minus spisso, sicciore condens officulum rugis minus profundis ornatum, in quo nucleus oblongus, plerumque vnus, pediculo breuissimo. Fructus vocantur amygdalæ, quæ sunt dulces vel amaræ, & sapore tantum a se inuicem differunt. Græce Ἀμυγδαλή G. Mandelbaum.

AMYGDALATVM, est lac artificiale, seu *Emulsio* ex amygdalis aliisque seminibus parata, ab ἀμυγδαλή, amygdalæ fructus. G. Mandelmilch.

AMYLON, quibusdam AMYDON, penult. corripit

----- ἐγὼ δὲ τοι εἰδὼς ὅσον ὥραν

Σχέματ' ἢ νωδὸς καρύων, ἀμύλοις παρόντος. *Theocrit. Idyll. 9.* hoc est, Ego tantillum curo hyemen, vel quantum edentulus nuges, pulte apposita.

AMYLVM, est flos tritici aut filiginis subtilissimus, albissimus, multiplici aquæ affusione ex farina extractus, & in exiguas

guas massulas exsiccando coactus. Sic dicitur, quod sine mola paratur. Ex priu. α & μύλη mola. G. Ammelmehl, Krafftmehl, Stärke.

ANA, est æqualis variorum medicamentorum, vna formula præscriptorum, portio. Vulgo simplici a vel duplici αα breuitatis gratia scribitur. G. Gleiche Theile.

ANABASIS, est morborum iuualescentia. Vide *Acme*, ab ἀναβαίνω ascendo.

ANABOLE, materiæ reiectionem per superiora significat.

ANABROCHISMVS, est, cum immixtis vinculis aliquid superuacanei tabefactum tollitur. Idem modus extrahendi pilos palpebrarum inuersos, oculumque pungentes, immixtio per foramen acus tenuissimo bysso: per cuius duplicatam ansam pilus traiectus vellitur.

ANABROSIS, est partis alicuius in corpore, ab humoribus acerbis, erosio. Idem quod *Diabrosis*, ab ἀναβρωσκω, peredo, corrodo. G. Zernagung, Verzebrung.

ANACARDINA nux, et confectio, vide *Amaracinum*, & seqq.

ANACARDIVM, duplex est, *Orientale* & *Occidentale*. *Orientale*, est fructus arboris Malabaribus Oepata dictæ, qui est cordiformis cum cuspidē in vertice, niger, splendens, includens sub duplici inuolucro a se separato mellaginē crassiusculam, lentam, ceraforum colore, sub qua nucleus pallidus amygdalæ saporis. *Occidentale* est quasi ossiculum renis leporis figura; foris fuscum, durum, & gerens nucleum album amygdalæ saporis. Magna est eius in Cananor copia, tum in Calcut, & aliis Indiæ locis, veluti in Cambaya & Decan. Gr. Ἀνακάρδιον. Veteribus incognitum fuit. Arab. *Balador* Indis *Bybo*. Lusit. *Facca de Malagua*, quod viridis & in arbore pendens similis sit nostrati maiori fabæ, maior tamen, sic ob cordis similitudinem vocatur. G. Elephantenlaß.

ANACATHARTICA, sunt medicamenta vomitoria, quæ per superiora purgant, ex ἀνω supra, & καθάρω purgo. Idem quod *Emetica*.

ANACATHARSIS, est medicamentum per superiora purgans; vt vomitorium, sternutatorium, errhinum, masticatorium, saluatio, &c. ab ἀνακαθαίρω per superiora purgo: & in specie apud Hippocratem significat purgationem per sputa.

ANACOLLEMA, est linimentum aut aliud medicamentum siccum, quod fronti & naribus ad oculorum vitia & hæ-

mor-

morrhagiam sistendam admouetur. Idem remedium incarnans & conglutinans, ab ἀνακολληάω conglutino; vnde κόλλα gluten.

ANACTORION, est planta, cui nomen *Gladiolus*; ab Ἀνάκτωρ, herus vel dominus, cui soli gladii ius est.

ANADENDROMALACHE, est malua rosacea fruticosa; ex ἀνά ad, δένδρον arbor, & μαλάχη malua.

ANADENDRON, est Althæa, ex ἀνά ad (formam) & δένδρον, arbor: quia arboris in modum se erigit.

ANADIPLOSIS est febrium reduplicatio, ab ἀναδιπλόω reduplico.

ANADOSIS, est distributio, vt alimenti concocti & præparati in vasa lactea, hinc in massam humorum & ad omnes partes distributio, ex ἀναδίδωμι distribuo.

ANADROME, est sursum latio, vel refluxus humorum ad superiora, Gr. ἀναδρομή.

ANAESTHESIA, est facultas ablata percipiendi actiones obiectorum sensibilium in organo sensuum externorum, vt paralyticis & sphacelo laborantibus contingit, ex α priv. & αἰσθάνομαι, sentio. Aliquando est motu ac vitalitate partis superstitæ & saluo, sæpius his vna sublatæ. G. Uuempfindlichkeit.

ANAGALLIS, Officinalis est planta, folia habens exaduerso bina & flosculos foliorum alis insidentes, in quinque lacinias diuisos, coloris rubri, pedunculis longis. His floribus succedit fructus sphaericus, membranaceus, per maturitatem in duas partes dissiliens, semina plerumque angulosa, minima. Radix fibrosa est, alba. Magica putatur herba. Nam in limine vestibuli suspensa maleficia arcere creditur. Obscura est nominis origo Gr. Ἀναγallis. G. Gauchheil.

ANAGYRIS, a natali solo hæc arbuscula nomen accepit. Anagyrus enim est ciuitas Attica: est arbuscula valde ramosa, habens corticem viridi-fuscum, lignum flauescens aut pallidum; folia terna, oblonga, acuta, in parte superiori viridia, in inferiori albescencia, odoris adeo fortis & fatidi, vt contusa, capitis dolorem producant; flores flauæ, papilionacei, cuius vexillum breuius est cæteris petalis: flori succedit filiqua longa, cartilaginosa, phaseoli filiquæ æmula, fœta seminibus reniformibus, in initio albis, dein purpureis, tandem post maturitatem cæruleis & nigricantibus; crescit in regionibus calidis, ubi fœtorem Asiam fœtidam superantem, excitat. Apud veteres officinalis erat, vt ex Dioscoride apparet: sed nostro tempore vsu exidit.

ANALEPTICA, sunt medicamenta, quæ vires refocillant:

lant: item pars hygieines, qua valetudinarii reficiuntur, ab ἀναλαμβάνω, iterum refocillo.

ANALGESIA, est indolentia siue doloris defectus, ab α priv. & ἀλγέω, doleo.

ANALOGISMVS, est comparatio & perceptio causarum morbificarum & medicamentorum iuuantium per similitudines, ab ἀναλογίζομαι, comparo: *Analogia* est similitudo, relatio mutua.

ANALYSIS, est alicuius corporis, in sua principia, per Chymiam, reductio. Item partium corporis humani demonstratio anatomica, quæ per partes instituitur, ab ἀναλύω dissoluo. G. *Ανάλυσις*.

ANAMNESTICA, remedia, quæ memoriam restaurant, vt sunt spirituosæ omnia. Ab ἀναμνάομαι reminiscor. Sed hic significatus nouus est. Antiquæ scholæ sic vocantur signa quædam ad diagnostica pertinentia, quæ corporis vel morbi statum prægressum in memoriam reuocant.

ANAPHALANTIASIS, est defluuium pilorum in superciliis.

ANANAS, est planta flore monopetalo infundibuliformi tripartito, fructu carnosio, turbinato, succi pleno, sæto feminibus exiguis reniformibus: fructus maturus in deliciis habetur apud Brasilienses, vbi quoque *Yayama* audit. G. *Ανανασσέν*.

ANAPHRODISIA, dicitur impotentia venerea, siue ineptitudo ad congressus venereos.

ANAPHROMELI, est mel despumatum, ex α priv. ἀφρός spuma & μέλι mel.

ANAPLEROSIS, in genere significat repletionem; alias specialiter ita dicitur Chirurgiæ pars, qua ea, quæ in corpore deficient vel casu perierunt, arte restituuntur, ab ἀναπληρόω impleo. Vnde *Plerotica medicamenta*, quæ partes restituunt.

ANAPLEROTICA, sunt medicamenta vulnera carne implentia, & deficientia in corpore, quantum possibile, restituentia.

ANARRHOPVS, ab ἄνω supra, & ῥέπω vergo, serpo.

ANASARCA, est totius corporis exterioris, aut quarundam eius partium, tumor albus, mollis, tactui cedens, & foueam a compressionem relinquens. Causa est lymphæ nimis tenax, vires vitæ imminutæ, & sanguis viscidus, quibus vasorum extremitates obstruuntur & vesiculæ adiposæ implentur; hinc fit, vt maior lymphæ copia in corpore aggeratur, quam per vasa reducentia ablegetur, adeoque est primum hydropis initium.

tium. Si humores nimis visceri fuerint, *Leucophlegmatia* appellatur. Item, Ἰντερσχιδίδης, κατὰ σάρκα. *Heraclida sarpionis*, *Intercus*, *Aqua inter cutem* &c. ex ἀνα per, & σάρξ caro, sunt autem proprie duo vocabula, quæ ad verbum significant *per carnem*. Adeoque indeclinabile est, nisi volumus vim grammaticorum immutabilibus legibus inferre. G. Leibwasser.

ANASTOICHIOSIS, est corporum chymica resolutio, ab ἀναστοιχείω in sua principia redigo. στοιχείον, Elementum.

AMASTOMOSIS, in pathologia denotat illum euentum, ubi extrema oscula vasorum nimis dilatata emittunt sua liquida naturaliter retinenda, & tum dicitur G. *Eröffnung der Adern*. Apud anatomicos dicitur de vasorum eiusdem generis mutua inosculatone, e. g. arteriarum carotidum internarum primo inter se, deinde cum vertebralibus. Eodem nomine designatur immediata inosculatio ultimi finis vasis arteriosi in principium venosi, siue id fiat recto modo continuato tramite, siue per laterales ramos, ex arteria in venam hiantes, quales in vasis spermaticis demonstravit Lealis &c. ex ἀνα per. & στόμα os.

ANASTOMOTICA, sunt medicamenta poros & meatus aperientia, ut sunt deobstruentia, cathartica, sudorifera, diuretica, &c. ex ἀνα per, & στόμα os. G. *Eröffnende Mittel*.

ANATASIS, est corporis extensio versus superiora, ab ἀνατείνω sursum tendo. G. *Ausstreckung*.

ANATHYMIASIS, est vapor, exhalatio, suffitus, halitus &c. ab ἀναθυμιάω exhalo, suffio. G. *Ausdunstung, Ausrauchen*.

ANATICA PORTIO vide *Ana*.

ANATIS AXVNGIA, penult. corripit.

Latipedemque anatem cernens excedere ponto. Auien. in Arat.

Anates, maritas iunximus. Iamb. dim. Auson. ep. 3.

ANATOMIA, est animalis, præsertim hominis, concinna dissectio, qua partium materia, figura, structura, nexus, ad usum medicum & physicum, demonstrantur, ab ἀνατέμνω dissecteo. G. *Anatomie*. Cæterum hoc nomen sola antiqui usus præscriptione se tuetur: alias rectius, ubi tota disciplina significari debet, diceres anatomica, ut subaudiatur *doctrina*: ubi actus dissectandi denotandus est, anatome, id est dissectio, melius quadrat.

ANATOMICVS, vulgato usu est vir, qui dissectandis cadaueribus aptus est. G. *Anatomist*. Dicitur vero etiam de

libro, de cultro, de omni apparatu ad doctrinam vel actum anatomes pertinente.

ANATRIPSIS, est contritio calculi aut ossis comminutio, ab ἀνατρίβω contero. G. *Zermalmuug*.

ANCHILOPS, est abscessus & collectio humoris lenti & melli aut pulticulæ similis, inter maiorem oculi angulum & nasum. Hic tunica ut plurimum continetur, nec infert dolorem, subito autem accipit incrementum, producitur tamen sæpe ab inflammatione prægressa carunculæ lachrymalis, quæ in abscessum terminatur, qui si rumpatur, exulcereturque, non amplius Ἀγχίλωψ vocatur, sed mutat nomen, & Ἀγχιλωψ appellatur. Vide *Ægilops*.

ANCHIOLOGIA. Sic male scribitur a quibusdam Gal-
lis, eosque sequentis, pro **ANGIOLOGIA**. Græce ἀγγειολογία.

ANCHORALIS processus, vide *Ancyroides*.

ANCHVSA, est planta, quæ caulem habet repentem, folia buglossi sylvestris, longa, aspera; radicem longam, mediocriter crassam, foris rubicundam, interius albam, lignosam, colore rubro inficientem, saporis, dum recens est, paululum adstringentis, & insipidi, odoris nullius. Hanc dictam quidam volunt ἀπὸ τῆς ἀγχειν, strangulando, quod ubi inter segetes locum occupavit, valde diffundendo ramos & propagines suas, eas suffocat & quasi strangulat. Alii ab ἀγχασίζειν deducunt, quod est fucare, colorare formam, quia illius radice facies rubore inficitur. Sed hoc verbum potius est denominativum, ab anchusa deductum. G. *Dchsenjung*. Vide *Alcanna*.

ANCHYLE, Gr. ἀγκύλη, est articuli contractio, & curvatura. Vide *contractura*.

ANCHYLOSIS, idem quod *Anchyle*. Rectius scribitur *ancylostis*, quod vide.

ANCON, Gr. ἀγκών, cubiti caput, strictius sumitur pro posteriore ulnæ processu maiori. G. *Elabogen*. Recentiores anatomice rei scriptores hinc formant adiectivum *anconæus*: sed contra analogiam grammaticam. Nondum enim reperire licuit talem formam a nominibus in ων deductam: sed a nominibus primæ declinationis sunt plurima exempla, pauca e declinatione secunda.

ANCORALIS, vide *Ancyroides*.

ANCTERES, Gr. ἀγκτήρες, dicuntur fibulæ, quibus vulnorum labia longius diffita coniunguntur, quæ operatio propterea ancterialismos, infibulatio, dicitur; parantur ex emplastris fortissime

fortissime adhærentibus: in specie etiam dicta fuit, quando listrionibus & comædis per præputium traieciabatur fibula.

ANCYLOBLEPHARVM, est palpebræ cum tunica alba vel cornea concretio; vel cum interdum utræque palpebræ sibi inuicem concresecunt. Sequitur ille affectus oculorum inflammationes & palpebrarum. Ea concretio aliquando ante partum contingit, & tunc vitium natiuitatis existit, dicitur ex ἀγκύλη, & βλάβη palpebra. G. Unwachsung der Auglieder.

ANCYLOGLOSSVM, est frænuli sub lingua, connexionis strictioris vitium, locutionem difficilem afferens, unde μογιλάλῃ recte vocatur: ab ἀγκύλη contractio, & γλῶσσα lingua. G. Unwachsung des Zungenriems.

ANCYLOGLOSSVS, est, qui frænulum prælongum habet, & ab eo nunquam sectus fuit, ex ἀγκύλη hamus, & γλῶσσα lingua. G. Dem die Zunge nicht gelöst ist.

ANCYLOSIS, est immobilitas articulationis cum tumore duriori, orta ex callo ad articulum ossis fracti, vel ligamenti rigescentibus, vel exostosi ad iuncturas, vel inspissato muco articulos illinente.

ANCYLOTOMVS, est scalpellum, quo linguae frænulum rescinditur; in genere accipitur pro cultello aciem incuruam habente. G. Ein Messerlein die Zunge zu lösen.

ANCYROIDES, Gr. ἀγκυροειδής, est scapulae processus rostriformis, qui coracoides, anchoralis, & cornicularis vocatur, ab ἀγκυρα anchora, & εἶδος forma. G. Der Anekergeleiche Fortsatz des Schulterblats.

ANDRACHNE, vocatur portulaca: dicitur ἀνδράχνη inserto, quod primum teneritudine quadam lata & carnosa luxurient ramuli, foliaque albicent, spumosaque quadam fuligine, siue tenui quapiam aspergine cinerea, obducta videantur, ἄχνη enim Græcis lanugo est, ἀδρόν plenum, latum, crassum, pingue. Spuma autem in marina portulaca multo euidentius conspicitur, quam sativa. G. Burgelfraut.

ANDROGYNVS, siue HERMAPHRODITVS, est qui membra virilia & muliebria simul habet. Item, quibus excisa sunt membra virilia. Item effæminatus, ex ἀνὴρ vir, & γύνη mulier. G. Halb Mann und halb Weib, Zwitter.

ANDROSACES, Gr. ἀνδρόσακες, est planta flore monopetalo, hypocrateriformi, fructu globoso, foliis nervosis longis, & amplis, lanuginosis & in margine incis, in orbem repentibus; calix est valde amplus & expansus; vasculum seminale exiguum per maturitatem in quinque partes dehiscit: habet

in medio placentam, cui plurima adnascuntur semina oblonga, rubicunda; radix est fibrosa, & minima, crescit in locis maritimis, dicitur quasi ἀνδρὶ ἄκθ' ὀφρῶσα, quod viris remedia suo nomine polliceatur, vel ἀνδρὸς σάκθ', quod folliculi membracei scutum exiguum referant coriaceum. Alii verum nomen esse, & in scriptis membranis Dioscoridis legi ὑδροόσakes perhibent, quod ducendo vrinam hydropicis profit, quam ipsi virtutem Dioscorides adscribit.

ANDROSAEMVM, Gr. Ἀνδροσαίμων, est officinalis planta flore rosaceo, calice polyphylo, fructu ouato vnicapulari, character eius fere ac hyperici; differt in eo, quod planta sit valde ramosa referens arbusculam: dicitur, ἀπὸ τῆς ἀνδρὸς a viro, & ab αἷμα sanguis; viri sanguis: sic dicitur, quia folia contrita sanguineum colorem præbent; dicitur & tota sana. G. Johannisfrant, quasi Græce dicas *Thrasybula*.

ANEMIUS FVRNVS, est, qui cæteris maiorem ignis vim destillandis, liquandisue rebus largitur. Ab ἀνεμ' ventus. G. Windofen.

ANEMONE, Gr. Ἀνεμώνη, flos venti, ab ἀνεμ' ventus: quia flores sese nunquam aperiunt, nisi flante vento, vt testatur PLINIVS: pulsatilla aliquando anemone vocatur, quia a ventis facile propellitur; videtur esse flos Adonis veterum. G. Anemone, Windblume.

ANETHVM, penult. prod. quia Dioscoridi & Galeno ἀνηθον. Præterea Virg. ecl. 2.

Narcissum & florem iungit bene olentis anethi.

Planta est umbellifera, foliis tenuissime diuisis, viribus medicis pollens; radix annua, reliqua vt in fœniculo, semina foliacea, plana, membranacea, ouata, orbicularia, compressa, in parte exteriori tribus striis vel fulcis notata. Quibusdam παρὰ τὸ ἄνω θέειν, quod cito crescat, & sursum quasi currat: aliis aliæ coniecturæ de nominis origine placent, quibus non immorabimur. G. Tillfrant.

ANEVRYSMA, Gr. ἀνέυρυσμα, est duplex, *verum* vel *spurium*. *Verum* est tumor p. n. ab arteriarum interioris tunicæ ruptura & exterioris dilatatione; aliquando a vulnuscule non penetrante, exterioris diuisione & interioris dilatatione, ortum ducens, pulsans, rubens, compressus cedens, laxatus rediens. *Spurium* est, vbi tunicæ ruptæ liquorem effuderunt in partes vicinas, vnde tumor continuo auctus, mollis, vix pulsans, lividus, compressu vix evanescens, breui putrescens; ab ἀνέυρυνω dilato. G. Der Pulsadern Ausspannung.

ANGE,

Unable to display this page

Unable to display this page

lenicorum bona pars profligata est. Plures passim celebrantur medicina Anhaltinæ, quæ non certam aliquam classẽ denotant, sed hoc suo nomine originem produnt. *Oswaldus Crollius* in sua basilica chymica plerumque exhibet medicamenta Anhaltina; quippe laboratorio isti præfuit.

ANHELATIO, est respiratio difficilis, parua, sed concitata, quæ sanis, sed maxime debilibus, euenit, in omni vehementi exercitio, præcipue cum in altum ascendunt, aut cum currunt, vel saltant, qua plerumque laborant obesi, qui viscera abdominis tam magna, & tam pinguedine onusta habent, ut venter sit tumidus & protuberans: alias etiam a repletionẽ stomachi, cibis præsertim crudioribus, & flatulentis copiose sumatis mox anhelatio, vel sedentibus vel decumbentibus, & magis adhuc currentibus, aut ascendentibus, & grauissime, si ætas fuerit, oboritur. At in febribus, hydrope, tumoribus viscerum in ventre, in pleuritide, cardialgia & asthmate semper vrget quædam anhelatio, quæ est conuulsiui motus species. G. Ein schwerer Athem, Engbrüstigkeit. Vide Asthma. G. Ἀδυναμία.

ANIPROCIDENTIA, vide *Procidentia ani*.

ANIMA HEPATIS, est Vitriolum siue sal Martis, nomen a chymicis impositum, quia hoc medicamine morbis hepatis mederi se posse confidunt.

ANIMA RHABARBARI, est tinctura rhabarbari aquoso & alcalisato menstruo extracta, rubicundissima: sic dicta, quod vires eius radices exhibere creditur.

ANIMÆ GUMMI, rectius gummi aminæ, vel aminne; penult. producitur; corrupta a Lusitanis voce *Animæ*, nunc vocatur, & aniimum; opportunius *Serapioni* myrrha aminæ, quæ & ipsa videri potest *μύρρα* illa *ἀμινώεα* esse, de qua *Dioscorid. l. i. c. 77.* quæ nunc ex Indis affertur, unde pen. prod. quasi aminne. Denique cum *mi* in amineus, si & ad illa quisquam provocet, *Virgilio*, *Dioscoridi* & *Sereno* producat, *ni*, quod ejus nunc loco substitutum est, produci quoque oportet.

Sunt & Aminææ vites, firmissima vina. *Virg. 2. Georg.*

Ubi male legit *Farnabius*: Sunt etiam Aminææ. *Servius* id locum illum: Sunt & Aminææ vites. Aminum, inquit, vinum dictum est, quasi sine minio, id est sine rubore, nam album. Et album quidem etiam hoc gummi est, sed a minio, cujus prima brevis, nequaquam descendit.

Aut in Aminæo cochleas haurire *Lyao. Seren. tit. Isch.*

Succus Aminææ vitis cum pane medetur. *Seren. tit. sol. ventr.*

Unable to display this page

Νοσφιδεῖς δὲ ἄλλη γλῶσσαν ἴησι κακὴν. id est, separatus vero alio improbam linguam mittit. Neque aliter Anisenum flumen extulit *Fast. 4. Ovidius*:

*Famque Leontinos, Anisenaque flumina carisu
Præterit. - - - - -*

Abfit ergo ab ore emendate loquentium illud *Milliei*:

Sive vaporifero tunicas inducat aniso;

Si autem penult. producere decrevit *Milius*, imitetur potius *Andromachum* apud *Galenum libr. de Theriac. ad Pisonem*, qui ut id auderet σ duplicavit & ἄνισσον versu expressit, vel, cum *Nicandro* scribat ἄνησον anesum. Est vero anisum planta umbellifera, foliis tenuissime diuisis semen aromaticum & carminatiuum proferens. Est & in usu medico semen *Anisi* Indici, quod ex China affertur, figuram stellæ refert, componitur ex 6 vel 7 nucleis particularibus radiorum more in centro coeuntibus, continentibus semen singulare, oblongum, colore seminis lini. Hoc vltimum vocant Germani *Badian* Anisum nostras vnde dictum sit, tanto incertius est, quanto Græci in scribendo sunt inconstantes. Legitur enim, vt modo innuimus, ἄνισσον, ἄνησον, ἄνητσον & ἄννησον: vnde Latini sæpe etiam scribunt *anesum*. Germ. *Anis, Enis*.

ANNULARIS CARTILAGO, vide *Cricoides Cartilago*.

ANNULARIS DIGITVS, est is, qui inter minimum & medium locum habet. Vide *Digitus*.

ANNULARIS PROTUBERANTIA, siue Pons Varolii a figura dicta; est quædam pars cerebri tuberosa, inter cerebellum & testes cerebri.

ANNVLVS ABDOMINIS, est perforatio in parte inferiore musculi oblique descendentis, ascendentis & transversalis; pro transitu processuum peritonæi & vasorum spermaticorum in viris; in mulieribus ligamenta vteri rotunda transmittit, in herniis vero intestina & omentum.

ANNVLVS OSSEVS, in fœtu tantum reperitur, & quidem præcise ad ostium tympani locatus, qui facile ab osse temporum separabilis est, nudusque apparet cum membrana tympani, quando auris cum eius meatu est auulsa. Annulus hic, ad dimidiâ circiter lineæ spatium interruptus est, in parte sua superiori prope eum locum, vbi caput mallei, & pars solida incudis in tympanum conduntur. Interruptio hæc etiam in adultis videri potest, & eo loco membrana tympani immediate adhæret extremitati meatus ossei auris externe. Annuli huius

huius pars interior, paululum excavata est in tota sua circumferentia interna, & ita crenam efficit, in quam membrana tympani impacta est. In superiori quoque eius parte, sinuositas parva observatur, super quam musculus externus mallei porrigitur, & hæc sinuositas in adultis quoque permanet. Quamvis autem parvus iste annulus distinctus sit, & facile separabilis in infantibus recens natis, in adultis tamen cum vnum idemque cum meatu osseo corpus constituat, ab eo separari amplius non potest. In ætate trium & quatuor etiamnum annorum distingui potest, sed ossi temporum iam tum tam firmiter adhæret, ut amplius separari non possit. Notatur, quod incipiat adhærescere per duas extremitates, & paulatim per totam circumferentiam reliquam.

ANNVLVS, *plumbeus vel æneus*, Chirurgi eo vtuntur ad firmandum oculum, pro excisione pterygii, aliisque operationibus in oculo peragendis.

ANNVS CLIMACTERICVS; est annus 63. 81. in quibus annis vana opinio est, quod nempe homines tunc temporis mori necesse sit. Illi anni semper incidunt in novum annum, ut septies novem, constituunt tria & sexaginta. Ita novies novem efficiunt octoginta & vnum. Nulla ratio, nec vlla experientia nobis persuadere potest cur homines illis annis magis essent morti obnoxii, quam aliis. Imo tantus mortuorum sexagenariorum affertur numerus, quam eorum, qui obierunt sexagesimo tertio aut octogesimo primo. Ergo huiusmodi observatio a multis ad nugas & superstitionem refertur. Vide *Climactericus annus*. G. *Stufenjahr*.

ANODYNVN unguentum, emplastrum, oleum; *Galenus ad Glauc. ἀνώδυνον φάρμακον*, penult. corripit.

Ἔσονται ἕκμην & καὶ ἀνώδυν & δὲ τὶ ὅς φλόξ. *Nicander in Alex.*

Anodinum autem, in genere, est medicamentum dolorem tollens, & quatuor medicamentorum species complectitur; 1. *Paragorica*, quæ dolorem tollunt demulcendo; 2. *Hypnotica*, quæ dolorem tollunt somnum conciliando; 3. *Narcotica*, quæ dolorem tollunt stuporem inducendo; 4. *Nepenthes*, quod proprie notat medicamentum quod luctum minuit vel prohibet. Ex α priu. & ὀδύνη nonnumquam ὀδύνη, dolor Gr. Ἀνώδυνον, Παρηγορικόν, Λυσιπόνον, Πραυντικόν, Πόνος παυσήριον, Πausίπονον. G. *Schmerz stillende Mittel*.

ANOEA, est amentia siue imaginationis & iudicii aboliito, ex α priu. & νοέω cogito. G. *Unsinigkeit*.

ANO-

ANOMOEOMERES, Gr. ἀνομοιομερές, idem quod *Heterogeneum*, siue id, quod ex aliis & inter se diuersis particulis constat, ex α priu. ὁμοιον simile, & μέρος pars. G. Un-
gleicher Art.

ANONIS siue **ONONIS**, Gr. ἄνωβις, est herba spinosa, flore papilionaceo: habet caulem tenuem, rotundum, lignosum, villosum, rubicundum, spinis longis & duris instructum; folia oblonga, nigricantia, villosa, glutinosa, dentata, odoris ingrati, saporis leguminosi; flores leguminosos, purpureos, raro albos; flori succedit siliqua turgens, longior, breuiorue, bivaluis, instar vesiculæ inflata, in qua hærent semina reniformia; saporis viciæ; radix est longa, lignosa, fibrosa, alba, repens, fractu difficilis: ἄνωβις quidam deducunt a non iuuando, quod inutilis sit, aratro enim ipsisque aratoribus inimica. Nam non tantum suo ramorum & radicum implexu aratra, inuitis bubulcis, in mediis sulcis remoratur (vnde & ipsi *Restæ* seu *Arestæ bouis*, remoræ aratri, nomen impositum, quod arantes boues in opere sistat) sed etiam messorum, scenifecas, ac aratores spinis suis acutis admodum lædat; viuax præterea nimis fruges opprimit, iisque aculeis nocet. Officinæ expetunt radices, quæ inter quinque aperientes minores numerantur, & resolvente ac diuretica virtute pollent. G. Hauhechel.

ANOREXIA, est cibi fastidium, cum vel sine nausea, ex α priu. & ὀρεξις. appetitus. G. Eßel.

ANSERINA, penult. producit; vide reg. de Adiectiuis in **INVS** ex animatis. Anserina autem seu **ARGENTINA**, est herba sic dicta, quod anseres ea vescantur: dicitur porro *Potentilla*, & *Tanacetum sylvestre* vid. *Pentaphylloides*. G. Ge-
neserich.

ANTACIDA, sunt medicamenta acidum domantia vt sunt absorbentia, de quibus suo loco; diluentia, vt aqua & aquosa, vel obtudentia, quæ molli suo lentore inuiscant acrita, vt acies eorum hebetata amittat noxam; dum simul defendunt membranas ne offendantur a spiculis acidis; vnde & effecta horum iam impressa tollunt; vel sunt quæ acidum mutant, talia sunt quæ, cum acidis mixta, statim cum hisce efferuescunt, itaque motum cient, stimulant, agitantque fibras; postea vero, ipsis cum acidis vnita, constituunt nouam salis speciem, in qua vis stimulans, diaphoretica, diuretica, resoluens, adhuc superest. Proinde sunt antacida medicamenta, vel terrestria, vel metallica, vel aquosa, vel alcalia vo-
latilia,

Unable to display this page

ANTHERA, dicuntur summitates seu cacuminula in florum medietate capillamentis incumbentia; & imprimis quando illa sunt crocea vel rubra, vt in liliis, croco &c. vt & medicamenta ex metallicis inprimis composita floridum colorem & præcipue rubrum habentia, cuiusmodi multa describuntur a Corn. Celso libr. VI. cap. XI. XIII. & porro, vt & a Galeno, Scribonio Largo & aliis, fere omnia ad dentium & oris vitia. Gorræus non male videtur coniicere, quod a sandaracha id nomen acceperint. Nam Hesychio auctore τὸ ἀνθηρόν significat τὴν σανδαράχην. ab ἀνθῶ flos, vel ἀνθηρόν, floridum, prærubrum.

ANTHERA ROSARVM, penult. reddit communem; & longam quidem, quod *Plutarcho*, & *Isocrati* scribatur ἀνθηρός, ἄ, ὄν; brevem autem, quia *Homerus* ita *Il. v.*

Ἄκρον ἐπ' ἀνθερίων καρπὸν θεόν, εἰδὲ κατέκλων. id est, per summum spicarum, fastigium decurrebant, nihil frangentes. *Borrich.*

ANTHOPHYLLI, & quibusdam ANTOPHALA, sunt grandes Caryophylli, qui ad maturitatem peruenerunt, nucleo intus duro bifidoque; sapore non tam acres, vt Caryophylli, præterquam in superficie. Ex ἀνθῶ flos & φύλλον folium, quamuis fit fructus Caryophyllorum maturus. Fructus est veteribus ignotus: vnde de etymologia parum constat. *G. Mutternäglen. in Iana, Syanke vel Chanque. in Malaia Synken* vide *Caryophylli*.

ANTHORA, penult. corr. est Napelli species, remedium aduersus thoram, venenum pessimum. Res & nomen non memorantur a veteribus; nec satis de eo constat inter recentiores. Dicunt nomen esse ex ἀντι, contra & φθορά, corruptio, exitium. Ex hoc ultimo esse Thoram, quæ aconitum aut napellum denotet, cuius hæc species sit antidotus.

ANTHOS, flos: sed per excellentiam sic vocatur flos rorismarini. Applicatur idem nomen subinde omnibus, quæ latino florum nomine denotantur; adeoque inter chymicos & alchymistas resonat, quando rem præstantem denotare volunt.

ANTHRACOSIS OCULI, est crustosa & corrosiua oculi vlceratio, cum tumore totius corporis, præsertim circa oculos. Causa quandoque est inflammatio oculi. *G. Brand im Auge.*

ANTHRAX, est inflammatio valde ardens & acrem suscitans dolorem, cum tumore eleuato sed non late diffuso, cum pustulis igneis circum se acerrimis, variis in corporis locis

eis absque suppuratione emergens. Caro quasi crusta inurit, color ex rubro ad liuidum, nigrumque, id est inflammatio ad gangrænam vergit. Iam quia vel pestis adest, vel non, anthracis duas constituunt species, quarum altera *pestilentialis*, altera non. Dicitur & *carbo*, *carbunculus*, *pruna*, *ignis persicus* &c. G. Eine Carfunckeblatter, eine Pestkoble, Pestilenßblatter, Carfunckel.

ANTHROPOLOGIA, est de hominæ doctrina; quæ a BARTHOLINO in geminas dispescitur partes: *anatomiam* nempe; quæ de corpore eiusque partibus agit: & *physiologiam*, quæ de anima. Ex *ἄνθρωπος*, homo, & *λόγος*, sermo. G. Beschreibung der Menschen.

ANTHROPOMORPHOS, mandragora vocatur, cuius radix hominem refert, quod arte fieri potest. Ex *ἄνθρωπος* homo, & *μορφή* forma, figura.

ANTHYPNOTICA, seu medicamenta somnum abiigentia, ex *ἀντί* contra, & *ύπνω* dormio.

ANTHYPOCHONDRIACA, remedia sunt aduersus mala, circa hypochondria contingentia.

ANTHYSTERICA, sunt medicamenta contra hystericam passionem, ex *ἀντί* aduersus, & *ύτέρα* vterus, matrix.

ANTIARTHRITICA, sunt medicamenta, quibus arthritis curatur, ex *ἀντί* & *ἄρθρις* dolor articularis.

ANTIAS, pl. ANTIADES, TONSILLÆ, Cic. Plin. GLANDULÆ COLLI, (vulgo *amygdalæ*, de quibus suo loco, quas tamen non adeo accurate referant.) *Ἀντιάδες*, *μήλα* a malorum figura, *παρίθμια*, *σπογγοί* Hipp. quod spongiorum in modum humores imbibant. Sunt glandulæ duæ, quæ reuera vnum corpus constituunt, ad latera vuulæ confitæ. *Substantia* glandulosæ, colore subflauo; tactui molles: sinum habent vtrinque vnum communem amplum & oualem in os apertum, intra cuius fimbriam duos maiores & plures minores sinulos obtinent. *Usus* est, materiam mucosam colligere, eaque vicinas partes humectare. Sunt etiam tonsillarum inflammationes. G. Entzündung der Mandeln. vide *paristhmia*. Ab *ἀντιάω* occurro, quia sibi ex aduerso in oris termino vtrinque respondent. G. Halsmandeln.

ANTIBALLOMENA, siue SVCCEDANEA, sunt medicamenta viribus similia, quæ alterius defectu quandoque substituuntur: a pharmacopæis dicuntur *Quid pro quo*, & *substituta*. Ex *ἀντί* contra, *βάλλω* iacio, *ἀντιβάλλω* in alterius locum sufficio.

ANTI-

ANTICACHECTICA, sunt remedia male constitutum sanguinem corrigentia, ex ἀντί contra, κακόν malum, & ἔξῃς habitus.

ANTICARDIVM, est cavitas externa infra mammas in medio pectoris sterni insculpta, ex ἀντί ante, & καρδία cor. G. Hergrüblein.

ANTICIPANS & ANTICIPATIO, dicitur de morbis, quorum paroxysmorum periodi citius veniunt indies. G. Vorwärts rücken.

ANTICNEMIVM, est anterior tibiæ pars, ex ἀντί ante, & κνήμη tibia.

ANTICOLICA, sunt medicamenta aduersus dolorem colicum, ex ἀντί contra, & κωλική, colica.

ANTIDINICA, remedia, quibus vertigines curantur, ex ἀντί aduersus, & δίνω gyrus.

ANTIDOTVM & ANTIDOTVS Mithridatica, Matthioli, &c. penult. corr.

Antidotus vero multis Mithridatica fertur

Confociata modis - - Ser. Sam. tit. venen. prohib.

Antidotum vero, est medicamentum contra lethale venenum, & quod aduersus venena epota datur, ex ἀντί contra & δίδωμι do. Arguey wider Gift.

ANTIDYSENTERICA, sunt remedia aduersus dysenteriam, ex ἀντί contra δύς difficile, έντερον intestinum.

ANTIFEBRILE, vide *Antipyreticum*.

ANTIHECTICA, sunt remedia aduersus tabem, ad ἀντί contra & ἔξῃς habitus.

ANTIHELMINTICA, vide *anthelmintica*.

ANTILOBIVM, dicitur pars illa exigua in auricula, quæ infimæ parti, quem lobum appellant, superposita est. Gr. ἀντιλόβιον.

ANTILOIMICA, remedia pestem arcuentia : λοιμός enim pestis est.

ANTILYSSVS, est compositio aduersus rabiem, ex ἀντί contra, & λύσσα rabies.

ANTIMONIVM, est minerale, metallis affine, constans primo ex sulphure minerali, partim purissimo & solari, eoque in rubedine fundato, partim combustibili, instar alterius sulphuris. *Secundo*, ex copioso mercurio metallico indigesto, fuliginoso, coagulato tamen, magisque cocto, quam est hydrargyrum. *Tertio*, ex substantia quadam terrestri & salina perpauca. Quod in officinis prostat, liquefactione exminera est fustum, inque formas pyramidales vt plurimum ef-

fusum. Minera in officinis raro prostat. Inuenitur in Germania, Vngaria, & Transsylvania, dicitur & stibium: est proprie substantia metallica, solida, ponderosa, obscuri, cærulei, plumbei coloris, striasque habet splendentes & longas. Componitur ex vero sulphure fossili, & parte metallo quam simillima, cui si malleabilitas conciliari posset, vera metallica indoles inesset; foretque septimum metallum ductile. Hanc vero rationem purificandi stibii ignotam hætenus fatentur; licet BOYLEVS & KVNCKELIVS verum, fluidum, mercurium arte secreta inde electum asserant, idque vel tirones hodierni & thrasones, in arte plures iactent se posse. Fusile in igne, quin & cæteris faciliorem fusionem fossilibus conciliat. Ut vero fragile ipsum, ita & admistu suo ductilia ipsa fragilia reddit. Quin imo & volatile ipsa cæterum fixa vi ignis, si permiscetur, facit volatilia, vix vlllo perfecte excepto. Auri fulgorem pulcherrime promouet. Denique arsenico albo assimile ingenium videtur possidere. Gr. *Spießglas*. Gr. *σίμμι σίβη*. Latini quoque *Stibium* appellant. A chymicis etiam varia sortitur nomina. Incerta est nominis etymologia, quippe obscuris & barbaris medii æui temporibus enati.

ANTINEPHRITICA, sunt medicamenta morbis renum medentia. Ex *ἀντί* aduersus, & *νεφρίτις*, renum inflammatio.

ANTIPARALYTICA, sunt medicamenta tam interna, quam externa contra paralyfin probata.

ANTIPATHIA, est contrarietas & repugnantia in corpore per se, vel medicamentis. Item fastidium & abhorrentia alicuius rei sine manifesta causa. Ex *ἀντί* contra, *πάθος* affectus. G. *Widerwärtigkeit gegen ein Ding*.

ANTIPERISTASIS, est aeris circumfistentia, quemadmodum in fœno, madide nimis in metam aggesto. Ita aer frigidus corpora nostra ambit, effluvia decedentia intus tenet, ex *ἀντί* contra, & *περίσπυμι* circumfisto. Gr. *Pressung der Luft*.

ANTIPHARMACVM, est remedium venenis aduersum. Significat quoque remedium contra quemuis morbum, ex *ἀντί* contra, *φάρμακον* venenum, remedium. G. *Widergift*.

ANTIPHTHISICA, medicamenta phthisi seu tabi aduersantia. Ex *ἀντί* contra, & *φθίσις* tabes.

ANTIPTHORA, est napelli vel thoræ species sic vocata, quod aduersetur phthoræ; ex *ἀντί* aduersus, & *φθορά* corruptio. Vide *Anthora*.

ANTI-

Unable to display this page

Unable to display this page

nisi quod habeat membranas & fibras fortiores. G. Die groſſe Pulsader. Dicta videtur quaſi ἀορτήρ, lorum ex quo pera vel gladius dependet: quia cor pari ratione ſuſpenſum ab arcu huius vaſis videtur.

APAGMA, eſt oſſis fractura, per transuerſum facta, quod καυληδὼν Græci vocant: ex ἀπό ab & ἄγω frango.

APANTHISMVS, eſt obliteratio alicuius partis in corpore, ita vt prius veſtigium amplius reperiri non poſſit; quod canaliculo arterioſo circa cor & ductui venoſo in hepate foetus exiſtenti, dum poſtea adoleſcit, contingit, ab ἀπανθῆω defloreo. G. Verwachſung.

APARINE, penult. producit, vide *Aſſine*. Aparine, ſeu aſperugo, eſt planta, quæ habet caulem tenuem, debilem, quadrangularem, flexilem, aliis plantis adhærentem, aſperum, viridem; folia parua, lata, oblonga, viridia, rubiam referentia, caulem ſtellæ forma ambientia, horridis ſuis ſpinis veſtibus adhærentia; flores paruos, in ſpicas congeſtos, in quatuor partes diuiſos; bacca poſt florem ſuccedit, duo ſemina fere ſphærica, ſibi inuicem adhærentia, continens, hæc ſemina in medio parum ſunt excauata, cutim ſiccam nigram, & pulpam albam continentem, habentia. Radix eſt valde parua. Gr. ἀπαρίνη, item ὀμφαλόκαρπος, & φιλόκλινος, quæ vide ſuo loco. G. Klebkrant.

APATHIA, eſt affectuum vacuitas ex α priv. & πάθος paſſio.

APECHEMA, Gr. Απήχημα, ἀπὸ τῆς ἡχῆς, ſeu a reſonitu, quod ſit fractura cranii in parte, ei quæ percuſſa eſt contraria: dicitur etiam infortunium, itemque contraſſura.

APELLA, vel RECVTITVS, eſt is, cuius præputium eſt abſciſſum; qualis mos hebræis, turcis, ægyptiis &c. familiaris eſt. G. Beſchnitten. Sic etiam dicitur cuius præputium ita contractum eſt, vt glandem tegere nequeat.

APEPSIA, eſt abolita ciborum in ventriculo concoctio ex α priv. & πέπω coquo. G. Verhinderte Daunung der Speiſen.

APERIENTIA, ſunt medicamenta, quæ tenuibus particulis profunde penetrando, ea, quæ occludunt meatus & crassa ſunt, attenuando & expellendo, corporis poros, atque meatus aperiunt: horum tres claſſes ſunt, quarum prima continet ea, quæ vaſa laxant, 2. quæ liquida attenuant, reſoluunt ac diluunt. 3. quidquid, poſtquam vaſa laxata ſunt, & liqui-

dum attenuatum, vtraque in motum agit, & circulationem promouet. G. öffnende Mittel.

APERISTATON, Gr. ἀπερίστατον (ἐλκθ,) est vlcus non magnum, nec vlli grauiori noxæ coniunctum, ex α priv. & περίστασις circumstantia, periculum.

APES, sunt volitantia animalcula, mel & ceram ex plantis colligentia. G. Biene.

APHACE, est leguminis species. Habet hæc planta folia triangularia, integra, ex aduerso bina ex nodis caulium, ex quorum alis prodeunt clauiculæ; filiqua est fœta seminibus subrotundis; radix annua, fibrosa. Gr. ἀφάκη.

APHÆRESIS, est chirurgiæ pars, superflua auferens ab ἀφαιρέω tollo.

APHONIA, siue loquela abolita, vnde muti; quales sunt qui surdi, & ideo quoque muti nascuntur: infantes, qui etsi non in lucem prodeunt surdi, ad tempus tamen muti sunt, donec fari & loqui didicerint: qui apoplexia, somno qualicunque, epilepsia, paraplegia, hemiplegia, syncope, suffocatione hypochondriaca & aliis morbis laborant, ad tempus muti sunt, aut si placet, obmutescences, vti etiam, qui grauius consternantur, contristantur, metuunt, irascuntur, sæpe obmutescere solent: denique qui moriuntur in articulo saltem mortis muti sunt; sed alius quoque casus reperitur, si quis cæteroquin non admodum æger, mutus euadit, aut aliquamdiu aut semper manet. Atque ex his constat mutum quem esse, aut obmutescere in morbis soporosis, paralyfi spinalis medullæ, in lingua obstructa, in angustatis faucibus &c. Ex α priv. & φωνή vox. G. Sprachlosigkeit.

APHORISMVS, est oratio, quæ omnes proprietates breuissimis verbis circumscribit. Ab ἀφρίζω determino. G. Kurzer Spruch.

APHRODISIA PHRENITIS, ab Aphrodite siue Venere, dictus est insanus & ardens amor in puellam. C. Wütende Liebe.

APHRODISIVS MORBVS, idem quod lues venerea.

APHRONITRVM, est nitri spuma, ab ἀφρός spuma, & νίτρον nitrum. G. Salpeterschaum.

APHTHÆ, sunt parua, rotunda, superficiaria vlcuscula, occupantia os internum, fauces, œsophagum, ventriculum, intestina tenuia; varie colorata, alba, flaua, fusca, liuida, nigra. Videntur esse exulcerationes tenuissimorum ductuum salinosorum & mucosorum, factæ ex obturatione eius ductus
extrê-

Unable to display this page

APIVM, penult. corripit.

Et virides apio ripae, tortusque per herbam. Virg. 4. Georg.

Tuus apii succus leni sociatur oliuo. Seren. tit. subit. dol.

Apium, est planta culinaria, quæ habet caulem crassum, striatum, excavatum, & viridem: folia petroselini, sed maiora, viridia, splendentia, polita, succum odoris penetrantis, & ingrati habentia, præsertim si folia contunduntur, saporis fortis & ingrati. Flos umbelliferus, albus vel luteus, cuius calix abit in duo semina striata, curta, crassiuscula, grisea, saporis acris & ingrati; radices edules, carnosæ, crassæ. Crescit hæc planta in fossis & humidis locis, sed plerumque in hortis colitur. Σέλινον a lunæ dominio vocatur, Eleoselinum ab ἐλ. & palus & Σέλινον Apium. G. Selleri, Eppich, Eppfig.

APIVM RISVS, vide *Risus Apium*.

APIVM SYLVESTRE, idem quod *Batrachium*.

APNOEA, est respiratio ad sensum, vel in totum abolita, ex α priv. & πνέω respiro.

APOCHYLISMA, SVCCAGO, ROBVB, ROB, & ROHOB, est succi cuiuscunque ex vegetabilibus, cum saccharo aut melle, in duriusculam sapæ consistentiam coctio & inspissatio, hinc Rob ceraforum, prunorum, rubi, motorum. Ab ἀποχυλίξω succum extraho. G. Conserf. Eingefochter Gafft.

APOCLASMA, est partis cuiusvis in corpore abruptio, ab ἀποκλάω abrumpo, defringo.

APOCOPE, est partis abscissio, ab ἀποκόπτω abscindo. Vide *Exstirpatio*. G. Abschneidung.

APOCRISIS & APOCRISIA, est id quod ex abundantia quasi e corpore eliminatur, ab ἀπό ab & κρίνω secerno.

APOCRVSTICVM, est auxilium constringendi & repellendi vim obtinens. Ab ἀποκρέω: repello. G. Zurücktreibend Mittel.

APOCYNVM, est planta quæ crescit vt arbuscula, dimittens ramos rectos ad altitudinem circiter trium pedum; folia habet oblonga, ampla, crassa, instar aloes caulibus aduersa, alba, succum lacteum continentia, amarum & acrem: flores nascuntur ad foliorum extremitates instar aristæ, sunt campaniformes, quinquifidi, flavi; radix longa, fibrosa, fortis. Hæc planta crescit in Ægypto, vbi vocatur ossar, & fructus eius, qui pugni magnitudinis est & oblongus, dicitur Beidel-sar, quasi Beidel-ossar, quod Arabice notat ouum ossar; in eius fructu

fructu reperitur lanugo, qua vtuntur incolæ ad inferendum inter stragula, & in culcitris. Hæc planta omnes quadrupedes carniuoras, & præsertim canes, in eibum data necare traditur, componitur ex α priu. significans ab, & κύων canis. G. Hundstodt. Latini vocant etiam brassicam caninam, cynocramben.

APODACRYTICVM, est medicamentum lachrymas excitans: sed aliis est collyrium lachrymarum effusionem deficiens & cohibens, ab ἀποδακρύνω lachrymas excito.

APOLEPSIA & APOLEPSIS, est spirituum animalium & sanguinis interceptio. Vel est medius status inter apoplexiam & paralyfin, vel est apoplexiæ species, siue subitanea & fugax vocis interceptio cum sensus & motus omnimoda frustratione, ab ἀπολαμβάνω intercipio. idem quod *catalepsis*.

APOMELI, Gr. ἀπόμελι est aqua mulsæ, seu hydromeli dilutius: aliquando idem significat, quod oxymel, seu decoctum ex aceto & melle, ab ἀπό de, & μέλι mel, quasi de melle coctum.

APONEVROSIS, est finis, cauda seu chorda musculorum; dicitur etiam tendo, ex ἀπό de, & νεῦρον nervus; nec male, cum musculus totus constare ex nervis videatur, quorum finis est tendo. G. Spannader.

APOPHLEGMATISMVS, vocatur medicamentum, quod lentam, subalbam, pituitosam materiam, secretam ex membrana pituitaria, nares earumque ossicula, sinus frontales, maxillares, ossis cuneiformis &c. inuestiente, generat, dissolvit, eliminat: siue id fiat specie errhinorum, gargarismi, masticatorii, collutorii, linctuum, vel fumi, hinc apophlegmatismus reducitur ad ptarmica siue errhina, & sialagoga, siue salivam mouentia, quia hæc omnia, quæ pituitam educunt, agunt vel per nares eliciendo vel per os; hinc apophlegmatismus dicitur ab ἀπό ab & φλέγμα pituita. G. Schleim austreibende Mittel.

APOPTHORA, est abortus, siue fœtus immaturi in lucem editio, ab ἀποφθένω corrumpo. Vide *Abortus*.

APOPHYSIS, PROBOLE, ECPHYSIS, PROCESVS, PRODUCTIO, PROIECTVRA & PROTUBERANTIA, est pars ossis non contigua, vt epiphysis, sed cum osse continua, & ultra planam superficiem protuberans. Vt processus pterygoideus, mammiformis, &c. ab ἀποφύω produco. G. Auswachs, Fortsatz.

APOPLECTICÆ VENÆ, sunt venæ iugulares; male ab antiquis *Soporales dictæ*.

APOPLECTICA, sunt medicamenta adversus apoplexiam.

APOPLEXIA, **ATTONITVS STVPOR**, **MORBVS ATTONITVS & SIDERATIO** dicitur. Est sopor in quo ægri subito concidunt, & iam prostrati, neque mouere, neque loqui, neque si pungantur, quod sentiant, testari possunt, iacentes supini flaccidis membris, vt in paralyfi, cum respiratione parua ac difficili, siue anhelatione, stertentes ac si dormirent vel mouerentur, palpebris clausis aut contractis; sed pulsus & faciei color remanent, nisi grauis sit apoplexia, iam deliquis & morti manum porrigens, sed ore etiam patulo, & hiante, ex quo humor, & spuma effluunt, aeris subsidium quasi petunt; deinde vrina, alui feces & semen solent exire, atque nisi in paralyfin mutetur apoplexia, aut aliter soluatur, mors breui instat. Quando cum respiratione pulsus magis magisque deficit, & extrema frigere incipiunt; facies quoque ruborem cum pallore mutare, & stertor, qui ab initio adest, primum maior fieri, deinde minui & cessare, actum est. Oritur a quacunque causa impediēte spirituum animalium affluxum & effluxum ex cerebro per organa sensuum & voluntatis, superstiti cerebello libero, ab ἀποπλήττω percutio. G. Der Schlag & Otteshand.

APORRHŌÆ, sunt effluuia sulphurea & vaporosa, per corporis poros & spiracula cætera, exhalantia: ab ἀπορρέω defluo. G. Ansfteigung der Dünste.

APOSCEPARNISMVS, est fracturæ cranii species, quando pars quædam ita ablata est, tamquam ascia aut dolabra fuisset resecta. Ex ἀπό ab & σκέπαρνος, ascia, dolabra. Aliquando tantum significat os ruptum & diuisum, sic vt in eo teli acuti vestigium sit relictum.

APOSITIA, est alimentorum fastidium, ex ἀπό de & σίτη cibis. G. Eßel, Unlust zum Eßen.

AOSPASMA, nominatur, si partium organicarum & compositarum vnitas soluatur & quæ diuersi generis, iuxta communem ordinem, inter se compacta sint, atque coaluerint, disiungantur, diuisis & abruptis ligamentis, filamentisque illis fibrosis, quibus coniungebantur: Vt cum cutis aut membrana a musculis, musculus a musculo aut osse, atque omnio partes, quæ prorsus inter se cohærebant, disiungantur. Ἀποσπασμάτιον est particula auulsa, ab ἀποσπάω detraho. G. Abreißung, Abtrennung.

APO-

APOSTASIS, vetustis medicis, præeunte HIPPOCRATE, varia significat. Sic de ossibus fractis, quoniam extrema a se invicem disiuncta sunt, nomen adhibetur, adeoque in genere significat omnem continui solutionem. Deinde etiam notat illam partium, quæ naturaliter coherere debebant, secessionem, quam inducit aliquod heterogeneous interpositum: quod accuratius dicitur ἀπόσκημα. Tandem quoque significet idem quod μετάστασις, aut μετάπτωσις: quando materia vitiosa ad aliquam definitam partem transponitur, ex vniuersa massa, cui prius inhæserat, segregata.

APOSTEMA, ABSCESSVS. Notat proprie tumorem pure impletum, quod cavitare quadam non limitata continetur, intra partes solidas corporis vi morbi facta. Aliquando tamen non continet pus coctum, sed ichorem, putredine corruptam pinguedinem, sæpe pilos, ossicula, aliaque heterogenea: quæ vbi fuerunt emissa, sinum vacuum relinquunt. Hinc non amplius abscessus, sed vlceris sinuosi nomen gerit. Aliqua abscessuum genera illud, quod continent heterogenum, tunica includunt, indeque vocantur tunicati. Est a Græco ἀφίσταμαι, disto, seiungor. Sæpe confunduntur apostasis & apostema. G. Ein Geschwür, Apostem.

APOSTOLORVM VNGVENTVM, sic dictum a duodecim ingredientibus, quod numero Apostolorum respondet: est vlceribus mundificandis idoneum.

APOSYRMA, est ossis vel cutis abrasio, ab ἀποσύρω, detraho, abrado.

APOTHECA, est vas aut capsula in qua medicamenta conseruantur: ita etiam officinæ pharmaceuticæ appellatur; ex ἀπό de, & τίθημι pono, hinc.

APOTHECARIVS, qui medicamenta præparat.

APOTHERAPIA, est terminus antiquæ medicinæ gymnasticæ, qui finem perfectæ exercitationis significat, & postremam partem, quando ordine adhiberi solent frictio, unctio, & balneum, ad lassitudinem tollendam. Ea pars quoque medicinæ gymnasticæ, quæ hoc docet, apotherapeutica propterea dicitur.

APOZEMA, Gr. ἀπόζεμα DECOCTVM. Pharmacopæi decoctionem nominant. Est decoctio ex radicibus, lignis, cortibus, herbis, floribus, fructibus, feminibus &c. Quæ in aqua aliove liquido coquuntur ad remanentiam vt plurimum vnciarum duodecim, quindecim, vel viginti. Estque purgans, laxans, alterans, exsiccans, cephalicum, stomachium, diure-

diureticum, splenicum, hepaticum &c. ab ἀποζέω deferueo, dicitur etiam ἀφέψημα. G. Ein abgesottener Trancf.

APPARATUS MAIOR & MINOR, Lithotomis loquendi formula est; duas enim calculum extrahendi methodos habent. Vna fit apparatu plurimorum instrumentorum, eaque tantum in adultis instituitur, & apparatus maior ideo vocatur. Altera vero minori cum apparatu fit, & olim tantum in puerulis adhibebatur. Hodie etiam apparatus altus innotuit, ubi incisio fit supra pubem. Vid *Lithotomia*.

APPENDICULA VERMIFORMIS, est propendens quoddam corpusculum iuxta intestinum cæcum, quatuor ut plurimum digitorum transversorum longitudine, crassitie minimi digiti, cavitateque quanta est calami scriptorii. G. Würmgleicher Anhang.

APPENDIX & APPENDICULA, Vide *Epiphysis*.

APPETITVS, est instinctus quidam naturalis ad cibum potumque reficiendo corpori quærendum. Si illo instinctu ferimur ad alimentum solidum, *fames* vocatur; *sitis* autem, quando desideramus alimentum fluidum. Causas eius physiologi indicant. G. Lust und Begierde zum Essen oder Trinken.

APPETITVS CANINVS, vide *Bulimus*.

APSYCHIA, est summum animi delinquium. Vide *Deliquium animi*, ex α priv. & Ψυχή anima.

APTYSTVS, est saluæ defectus, ita ut quis sperare nequeat, ex α priv. & πτύω spuo.

APYREXIA, est febrium intermissio, siue illud interual- lum febrium intermittentium, ubi & pulsus naturali similis est, & calor ad gradum naturæ conformem rediit, ceteraque febris symptomata cessant. Celso dicitur *integritas*. Ex α priv. & πυρέσσω febricito. G. Ablassung des Fiebers, der gute Tag.

APYRON, dicitur quod ignem non est expertum. Sic veteribus laudatur tale sulphur, quod & viuum vocant: itemque æthiops mineralis, qui sola sulphuris & mercurii diuturna tritura paratus est, vocatur ἀπυρόν. Ex α priv. & πύρ ignis.

AQVA, est liquor valde fluidus, inodorus, insipidus, pel- lucidus, excolor, qui in certo gradu frigoris in glaciem fragi- lem, duram, vitream, congelascit. Apud auctores Arabico- scholasticos idem est ac *suffusio*, *cataraëta*.

AQVA DESILLATA, seu STILLATITIA, est liquor destillatione ex quavis re elicitus; estque vel per se simpliciter, vel cum herbis, aliisue rebus prolectus. G. Distillirt Wasser.

AQVÆ.

AQVÆ DVCTVS Fallopii, est foramen ossis temporalis proprium, inter processum mastoideum, & styloideum, portionem duram nervi auditorii transmittens.

AQVÆ DVCTVS NVCKII, sunt continuationes vasorum sangiferorum scleroticam perreptantes & perforantes.

AQVA FLORVM OMNIVM, est aqua ex stercore bouis, gramine vespentis, destillata: sic dicta videtur, quod omnibus pratorum floribus pascantur.

AQVA INTER CVTIM, idem quod *Anasarca*.

AQVA PERICARDII, est liquor serosus, qui in cordis sacculo colligitur; exigua plerumque copia, reperitur; videturque pro cordis humectatione, motusque facilitate (quolibet hic requiritur) inseruire; quod ne deficiat, in capsula siue sacculo hoc colligitur. Num a glandulis basi cordis incumbenibus is humor delabatur, ac per vasa lymphatica in ductum chyli ferum relegetur, merito dubitatur, quia hæ viæ non demonstratæ hætenus sunt, nec modus quo in ductum chyli ferum deferatur; credendum potius ab extremis osculis arteriarum ibi stillari, & per vasa resorbentia introsumi rursus, & misceri sanguini. Dicitur & *urina cordis seu pericardii & hydrocardia*. G. *Hertzwasser*

AQVALICVLVS, seu INFIMVS VENTER idem quod *hypogastrium & abdomen*.

AQVEVS HVMOR, vide *Humores oculi*.

AQVIFOLIVM, rectius *acufolium*, idem quod *agrisolium*, ab acus & folium.

AQVILA ALBA, chymicis est *mercurius duclis*.

AQVILÆ LAPIS, vide *Aetites*.

AQVILEIA, AQVILINA, vel AQVILEGIUM, est planta quæ habent caulem exiguum, rubicundum, villosum, ramosum; folia chelidoniæ maioris, lobata, profunde incisa, caulibus longis adhærentia; florem plane anomalum, figuram auiculæ repræsentantem, coloris cerulei, vel rubicundi; pistillum floris ab initio multas siliquas membranosas, caput referentes, includentes semina exigua, compressa, polita, nigra, subrotunda; radix instar pollicis crassa, alba, fibrosa, saporis subdulcis; crescit in montibus & sylvis. Nomen accepit a floribus mucronibus aduncis instar aquilarum unguium, ut, *Baubino & Bod- a Stapel* visum; non ab urbe Aquileia. G. *Agley, Akeley*.

AQVVLA, idem quod *Hydatis*.

ARABICVM GUMMI, officinarum, Galeno *Thebicum*, nonnullis *Babylonicum* dicitur; aliqui ex arbuscula acacia prouenire dicunt. Duas constituunt species; prior recta assurgens virgulta profert lignosa, spinis exertis & duris hinc inde stipata: folia longa, quasi ex multis foliolis cohærentia composita, flores albidos, odoros, filiquas breues, planas lupinorum more; semen glabrum & splendens. Altera acacia in Capadocia & Ponto prouenit, priore minor, tenerior, humilior, folia habens rutæ. Istud gummi pellucidum est instar vitri & glutinosum, facile in aqua soluitur, rotundum est, & externe quasi a vermiculis sæpe exelsum: saporis aquei lenti, odoris nullis. Adfertur non tantum ex Arabia, sed & ex Senegallia. G. Arabisches Gummi.

ARABIS, est draba *Δραβή*, videtur Δ in A mutatum esse; nasturtii species, quam veteres inter obsonia frequenter adhibebant. Folia habet instar lepidii sed molliora & candidiora. Florem fert umbellatum, album, instar sambuci.

ARACHIDNA, est planta a Theophrasto & Plinio memorata, quod in sabulosis proueniat, & fructus, tuborum instar, sub terra condit. Etymologia admodum incerta est, nec planta ipsa apud nos cognita videtur.

ARACHNOIDEA, male sic scribitur & pronunciatur penultima protracta. Est enim græcum *ἀραχνοειδής*, telæ araneæ similis. Scribendum igitur ARACHNOIDES, & efferendum est cum mora aliqua syllabæ penultimæ.

ARACHNOIDES TVNICA, seu ARANEA TVNICA vel AMPHIBLESTROIDES, est membrana ita dicta ob summam, quam habet tenuitatem, intra duram & piam matrem sita, quæ in superiori cerebri parte, cum pia matre & cerebro stricte connectitur, in inferiori vero parte, præsertim circa cerebellum, medullam oblongatam, & spinalem, laxè: ita ut ibidem facile & abunde conspici queat. Item tunica oculi crystallina, a similitudine araneæ telæ dicta, quæ obtegit nervos visorios adhuc nudos in cerebro, antequam hi orbitas ingrediantur & non solum eos extrinsecus inuoluit, sed etiam inter omnes minimas fibrillulas nervos constituentes, se insinuat, prospiciens, ne inter se agglutinentur, sed distinctæ, ut in ortu maneant. Ex *ἀράχνη* aranea, & *ἄδω* forma. G. Das Spinnwebshäutlein.

ARÆOTICA, vide *Rarefacientia*, ab *ἀραιόω* rarefacio.

ARANEA, est *Herba Paris*.

ARANEA Tunica, idem quod, ARACHNOIDES.

ARANEA, Gr. ἀράχνη, est insectum, olim a medicis usurpatum in febribus. accipitur aliquando etiam pro tela araneorum. G. Spinne.

ARANTIA, idem quod *Aurantium*.

ARBOR, & ARBOS, Gr. Δένδρον est quidquid a radice statim simplici caudice, brachiatum ramis, furculosum, dissolutuque contumax assurgit. G. Ein Baum.

ARBOR DIANÆ, est quædam crySTALLISATIO mercurii, & argenti in aqua forti dissoluti, fruticis speciem acquirens.

ARBOR VITÆ, est cedri species semper virescens, fructu conifero, oblongo, squamoso, sic dicta, quia ipsa arbor diutissime vivit. Videtur esse quæ δία & δία Græce dicitur, cuius lignum inter pretiosiora refertur. G. Lebensbaum.

ARBUTVS, est arbuscula, cuius truncus habet corticem asperum & striatum, in superiori parte rami sunt rubicundi; folia oblonga, lata instar lauri, subrotunda, polita, viridia, dentata, vel ferrata; florem monopetalum, campaniformem; globosum, in vrceolum formatum. Pistillum calicis fit fructus globosus, carnosus, edulis, ante maturitatem flavus, postea ruber, facie externa fragi, quinquelocularis, in singulis loculis semina plura placentæ accreta. Hæc arbuscula sæpe ad maximarum arborum altitudinem crescit in Flandria; fructus eius memæcylon aut vnedo vocatur, quia si homo plus ex his quam vnum comedat, creditur se inde male habere; folia & cortices sunt adstringentes, hinc conducunt in diarrhæa. Sic forte dicta, quod inter arbusta crescat. Gr. Κόμας & G. Hagapfelbaum.

ARCANVM, nominatur aliquod medicamentum, quod tanquam aliquid secreti habetur, tum in eius præparatione, tum in eius administratione dextra. Theophrasti arcanum est quinta rei essentia summe exaltata, seu vt ait idem; est virtus rei millecupla exaltatione emendata. Quatuor imprimis arcana iactitat. 1. Arcanum primæ materiæ. 2. lapidis Philosophorum. 3. mercurii vitæ. 4. tincturæ. G. Geheimniß.

ARCANVM DVPLICATVM vocatur in officinis sal aliquod medium, instar tartari vitriolati, quod paratur ex eo, quod residuum est a destillatione aquæ fortis.

ARCEVTOS, est *Iuniperus*.

ARCHANGELICA, est angelica aquatica, ab ἀρχή principatus; & angelica, de qua antea: sic dicta, quod cæteris maior sit, vide *Angelica*.

ARCHE,

ARCHE, est morbi initium, ab ἀρχομαι, incipio. Vide *Acme*.

ARCHEVS, est (vt Chymici quidam loquuntur) summus, exaltatus, & inuisibilis spiritus, qui separatur a corporibus, exaltatur & ascendit, occulta rerum virtus, generalis omnibus artifex, & medicus. Item Archiatros, supremus rerum medicus, qui rei cuique suum *archeum* peculiarem, & membro cuilibet occulte per *aerem* distribuit. Item *Archæus* primus in rebus, vis est occultissima res omnes producens, ex *Ilias*te, diuina virtute nimirum suffulta duntaxat: vocabulum est Helmontio frequentissimum. G. *Fürnehmste Krafft*, vel *subtileste Geist*.

ARCHIATER, est medicus supremus; vel qui caput & dux aliorum medicorum est: ideoque primarius vel senior dicitur. Ita principum & magnatum medici κατ' ἐξοχήν archiatri vocantur. ex ἀρχή principium & ἰατρός medicus. G. *Stadt arzt*, *fürnehmster Arzt*.

ARCHIGENI MORBI, seu acuti, ab ἀρχή principatus, γεννάω gigno; quod nempe imperium in sanitatem teneant: vox male composita, & paucis probata.

ARCTOSCORODON, est *allium vrsinum*; ex ἀρκτός, vrsu, & σκόροδος allium. G. *Waldknoblauch*, *Hundsknoblauch*.

ARCTOSTAPHYLOS, est vrsi vua, seu vaccinium rubrum, ex ἀρκτός vrsus, & σταφύλη vua.

ARCVALIA ossa, dicuntur aliis *ossa syncipitis*, aliis *ossa temporum*: hinc *futura arcualis* est eadem, quæ *coronalis*.

ARCVATVS MORBVS, vide *Icterus*.

ARDEA, penult. corripit:

Vrbis & ipsa suis deplangitur ardea pennis Ouid. *Met.* 14.

Ardea auis, est species auis aquaticæ, filipedis. G. *Reiher*.

ARDENTES FEBRES, sunt, in quibus præter alia symptomata, magnus æstus, ardor & fitis deprehenduntur, vt in *Causo* & *Lipyriis*. vide *Causus*.

ARDOR, seu æstus, est calor in corpore nostro intense auctus. G. *Hitze*.

ARDOR VENTRICLI, doloris ventriculi peculiaris species est, quæ tamen simul etiam œsophagum molestat, quam τῆς στομάχου καύσωνα, ardorem stomachi, & nonnulli ebullitionem, ardoremque stomachi ebullientem, nominant: quibusdam *soda*, quando ardens quidam dolor in ventriculo & gula percipitur, qui vrendo quasi molestat. Malum hoc sanis etiam

etiam sæpe familiare est, tum cibum fumentibus, tum ieiunis: imprimis cum eructant, intus incluso quasi flatu igneo & erumpere non valente. Nonnunquam tamen & in febribus accidit, *Causa* mali est efferuescentia quædam a particulis oleosis aut biliosis, vnde ebullitio, siue ardor ventriculi ebulliens, per-sentitur: vel potius ab acri quocunque siue acido siue alcalino, moleste os ventriculi afficiente, & sæpe a defectu muci ventriculæ obducentis. G. *Higedes Magens, Sode*

ARDOR VRINÆ, vide *Dysuria*.

AREA. *Celso* arearum duo genera sunt. Commune utri-que est, quod emortua summa pellicula, pili primum extenuan-tur: deinde excidunt, ac, si ictus is locus fuerit, sanguis exit liquidus, & mali odoris: increfcitque in aliis celeriter, in aliis tarde. Peius est, quod densam cutim, & subpinguem, & ex toto glabram facit. Sed ea, quæ *ἀλωπενία* nominatur, sub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba. Id vero, quod a serpentis similitudine *ὄφιασις* appellatur, incipit ab occipitio; duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus serpit; quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vi-tium in qualibet ætate est: hoc fere in infantibus. Illud vix vnquam sine curatione, hoc per se sæpe finitur. G. *Ausfal-len des Haars.*

AREA, est inter musculos, glandulas &c. quædam inter-capedo seu spatium, a circumiacentibus partibus relictum. G. *Zwischenweite.*

AREGON, penult. prod. Aregon, est vngentum aliquod resolutivum, relaxans & attenuans, ab *ἀρήγω* auxilior, opem fero. Inter quatuor vnguenta calida primum locum occupat.

ARENA, in corpore humano, res est toto genere aliena ab arena terrestri, nam illa est ex plurimo sale volatili, pauco oleo & terra, genita; ex qua sæpe calculi concrefcunt. Gr. *Ψάμμος* & *Ἄμμος*. Etiam *sabulum* dicitur. G. *Sand, Gries.*

ARENARIA, est Coronopi species, sic dicta, quod arenosa loca amet.

ARENATIO, est species balnei ficci, cum æger pedi-bus arenæ calidæ insidet: vt in hydrope fit. G. *Sandbad.*

AREOLA PAPILLARIS, vocatur circulus papillam ambiens. G. *Der Wårkleinfreis an der Brust.*

ARESTA BOVIS, vide *Anonis.*

ARGEMOS, est vlcusculum oculi album in iridis circulo, comprehendens partem albi & nigri. Ex *ἀργός* albus. Dicitur etiam *argema*.

ARGEMONE Mexicana, siue papauer spinosum C. B. est planta officinalis, quæ habet caulem rotundum, ramosum, spinas exiguas, & quæ medullam albam in se continet; folia ex radice primo erumpentia, oblonga, & angusta sunt, sed quæ caulibus adhærent, sunt longa, laciniata, non villosa, sed mollia, in spinas abeuntia; flores in summitate ramorum crescentes, coloris flavi, rosacei, quinquifidi, odoris chelidonii maioris; post florem succedit fructus, oblongus, spinosus, includens semina subrotunda, nigra; radix exigua est satis longa, fibrosa; hæc planta crescit in hortis: dicitur a vi, qua pollet: sanat enim *ἀργεμα*, seu oculorum vlcuscula & nubes, quæ oculi albo adueniunt; ab *ἀργός*, albus.

ARGENTVM, Gr. *ἄργυρος*, est metallum coloris candidi, sonorum, post aurum maxime ductile, in igne fixissimum, ita vt nihil fere perdat, si purissimum fuerit simulac ignitur, funditur, aqua forti sola soluitur, specificæ grauitatis ad aquam, vt 10535. ad 100, depuratur plumbo, eique resistit, in scorias abit cum antimonio & volatile fit.

ARGENTVM VIVVM, idem quod *Mercurius*.

ARGILLA, Gr. *ἄργιλλος*, ab *ἀργός*, albus; quia plerumque illa terra alba est; accipitur quandoque latius, varii coloris species comprehendens, vt nigram, luteam puniceam, purpuream, viridem, caruleam, cineritiam. G. Thon.

ARGYROCOME, est Gnaphalii species, dicta ob argenteos seu albos flosculos, ex *ἄργυρος* argentum, & *κόμη* coma, pili.

ARGYROPÆA, est ars, quæ docet modum conficiendi argentum e metallis & mineralibus imperfectioribus, tam quæ in argentifodinis exercetur, quam quæ ope lapidis philosophorum promittitur.

ARIDVRA, **TABES** est, seu **ATROPHIA** particularis, qua corpus, vel membrum aliquod, plane consumitur, forte ab arescere. G. Verfallung, Dörrung.

ARILLI, idem quod *Acini*.

ARISARVM, videtur deminutium ab *Arum*, quia minor species est, vel ab *ἄρον ἱερὸν*. Vide *Arum*.

ARISTOLOCHIA, penult. prod. Est planta officinalis, quæ habet caules sarmentitios, debiles, flexiles, folia alterna, fere rotunda, mollia, saporis amari, viridescencia; flores
mono-

monopetalos, anomalos, tubularos, in inferiori parte oclusos, a parte superiore apertos, & quasi linguam habentes deorsum spectantem, post florem pistillum fit fructus membranaceus ovalis, viridis, sed post maturitatem fuscus. Hic fructus est diuisus in sex loculos, qui multa semina compressa, exigua, nigra, & sibi inuicem incumbentia recondunt. Radix est tuberosa, rotunda, satis crassa, fibrosa, extus grisea, intus flauescens, odoris ingrati, saporis valde amari. Hæc planta crescit in pratis; dantur variae species: huic nomen inditum, quod parturientibus profit: quod ἀρῖση fit τοῖς λοχαίοις, lochiis nempe. Alii deducunt ab inuentore quodam Aristolocho. G. *Osterlucet, Holwurk.*

ARMENA bolus, rectius Armenia bolus, quomodo *Plinius l. 34. c. 6.* colorem Armenium dicit; me autem semper corripitur, ut exempla docebunt:

Daphnis & Armenias curru subiungere tigres

Instituit. - - - Virg. ecl. 5.

Numquid apud Parthos, Armeniosque latet? Martial. l. 5. epigr. 59.

Armeniisque (scilicet pomis) & cereolis, prunisque Damasci
Stipantur calatbi - - - Colum. l. 10.

ARMENIACA MALVS, Perficæ satis similis, sed truncus crassior, cortice obductus magis nigro, folia habet populi nigra, vel pyri, dentata, acuta, saporis acidiusculi; calix est monophyllus, quinquifidus, vel & in sex segmenta profunde sectus, cauus; flos rosaceus, pentapetalus, petalis natis ex margine calicis coronant e cavitatem, petala aliquando sex continent, stamina triginta; ovarium in imo fundo calicis, instructum tuba longa, fit fructus fere globosus, carnosus, ad latera paululum compressus, iuxta longitudinem sulcatus, continet nucleum osseum compressum, in quo amygdala una plerumque reperitur, saporis aliquantulum amari, grati; fructus caro ab vna parte rubescit, ab altera flauescit, est dulcis, tenera, saporis grati: forte sic a natali solo Armenia dicta. G. *Apriscosen.*

ARISTA, Gr. Ἀρίστα, Ἀρίστη, Ἀρίστη. Significat spicam frumentaceorum integram: aliquando id tantum, quod ut acus tenuis & longa eminet a gluma. In summa aristæ quasi apices & cornua sunt spicarum. G. *Das Haar von Korn, oder Spitzen an den Aehren.*

ARMENVS seu ARMENIVS LAPIS, est lapis maculis viridibus, cæruleis & subnigris relucens, sicut *Lapis Lazuli*

zuli punctis aureis; adeoque non differt inter se, nisi sola maturitate. Vterque enim in vnis iisdem metalli fodinis reperitur. Lazuli tamen lapis ceu maturior, crebrius inuenitur in fodinis aureis, Armenus in argenteis. Dicitur *Lapis Armenus* seu *Armenius*, Gr. Ἀρμένιος & λίθος quod olim ex Armenia solum ad nos translatus sit; hodie tamen & in Germania effoditur, verbi gratia, in comitatu Tyrolensi sub nomine melochites. Præfertur colorato caruleus. Inter purgantia recensetur ad drachmam & scrupulos quatuor. G. *Armenierstein*, *Berggrün*.

ARMERIVS FLOS, Gallis *Armoires* & *Armoiries*, hunc *Ruellius* Armerios flores nuncupavit. G. *Steinnägel*, *Eartheusernelcken*.

ARMILLA MEMBRANOSA, est ligamentum circulare, tendines multiplices vniuersæ manus circulo aliquo comprehendens in regione carpi; in varia alia facile diuisibile. Duplex statuitur, vnum sinum carpi succingens, reuera vnicum, sed latum robustumque, simul omnes tendines flectentium musculorum continens: alterum, quod est in dorso carpi, ex sex inter se connexis, & singulis annuli instar obuolutis circa extendentium tendines. G. *Armband*.

ARMONIACVM SAL NATIVVM, Cyrenaicum veterum a maioribus descriptum, sub arenis Libycis concrescibat. Ex notis bonitatis, quas Plinius indicauit, nostro hodierno factitio simillimum apparet. Verum nostratibus non nisi *artificiale* cognitum est. Quod nihil aliud est, quam sal factitium, compositum, volatile, sublimatum ex vrina & sale communi, vel sale gemmæ & similibus. Tale & circa igniuomos montes cructatur variis terræ locis. Veseui optimum censetur hodie. Eligatur candidum ac purum, vel nisi satis nitidum fuerit, purificari potest. Præstantius habetur Antuerpianum, & Venetianum. Alchymistæ in suis libris varia & partim monstrosa nomina, pro designando hoc sale, adhibent: quibus referendis supersedere liceat. Nominis ratio obscura. Forte ab ἄμμος arena, quia olim credebatur ex vrina iumentorum in arenosis Libyæ condensari: aut a Ioue Ammone, ad cuius templum per arenosos illos tractus iter faciendum est. Dicitur & *Sal mirabile* & *Clavis Metallorum*, quæ fluere facit. Signum eius Chymicis est asterismus. G. *Salmiac*.

ARMORACIA, est thlaspios species, quæ etiam raphanus rusticanus vocatur. Plinius auctor est *armon* esse nomen Pontici.

Unable to display this page

Unable to display this page

ARTERIA MAGNA, idem quod *Aortā*.

ARTERIA TRACHEA, vide *Aspera arteria*.

ARTERIA VENOSA, veteribus sic vocata, hodiernis est vena pulmonalis, siue illud vas, per quod sanguis ex pulmonibus in sinistrum cordis centriculum transit. duas habet valuulas mitrales, a figura dictas; non est vna vena, sed a sinistra cordis auricula prodit; deinde primo in quatuor, postea in innumeros ramos, per pulmones distributos diuiditur; siue potius formatur ab infinitis venis, ex finibus arteriæ pulmonalis ortis, quæ sanguinem ex his acceptum reuehunt in quatuor magna vasa, inde in sinum venosum pulmonalem. Hinc satis improprie quasi vna vena consideratur, cum ex quouis lobo pulmonum duo magna vasa oriantur, in sinum venosum definentia. G. Eungenader.

ARTERIA CA, medicamenta sunt, quibus ad vocis læsionem & tracheæ vitia solemus vti, & ab arteria trachea nomen accepisse videntur. τὰ τῆς ἀσθῆνης τραχείας φάρμακα, Arteriæ asperæ medela.

ARTHANITA, si Græco fonte cadat, penult. producet, quia ab ἀγρᾶν deducetur, quod est laqueus, lorum, quippe caulibus suis tanquam laqueis, seu capreolis vicinas arbores inuoluit, quod & *Dioscoridi l. 2. cap. 95.* observatum. Derivata autem in I T E S penult. prod. iam ante pluribus demonstratum est, vide *abrotomum*. Arthanita, vulgo sic vocatur in officinis planta, quæ Latinis *Cyclaminum*, *panis porcinus*, vocatur. Est herba quæ habet folia subrotunda, ampla, singularia in vno pedunculo, qui ex apice tuberosæ radicis oritur. Pedunculi flori ferri, simili ortu, ex ipso tuberis corpore enati, finis abit in tuberculum, cui adnascuntur segmenta quinque, foliosa, magna, profunde secta, calicem formantia, flos parte inferiori tubulosus, monopetalus, supra diuisus in quinque amplas, longas, ad ima usque sectas partes, quæ retroflexæ circa pedunculum se colligunt; donatur quinque staminibus testiculos gerentibus tubæ arcte appositos. Ovarium in fundo calicis sphericum, instructum tuba longa, donata apice tenui, membranaceum, habens in medio placentam sustentem multa semina, rotunda, diuisum in aliquot partes, per maturitatem dehiscences. Radix tuberosa, crassa, orbiculata, carnosæ, externe nigra, interne albicans, ima parte fibrillas dimittens; saporis acris est, pungitiui, exurentis, vbi exsiccata, ingrati. Crescit in Italia & Germania in syluis. Obseruatur, quod semen aquæ commissum, non vt alia semina in plantam, sed in bul-

hum prius crescat, vnde deinde planta demum emergit. Ex hac radice paratur vnguentum officinale, quod *de arthanita* in officinis vocatur, & purgando ventri illinitur. G. Schweinbrodt, Säubrodt, Erdwurk.

ARTERIOTOMIA, est arteriarum sectio artificialis, ad sanguinem in cephalæa, mania, epilepsia, oculorum auriumque dolore & inflammatione euacuandum. Sectio illa fit in fronte, temporibus vel pone aures: modum incidendi a chirurgiæ scriptoribus oportet petere. Ex ἀρτηρία arteria, & τέμνω seco. G. Deffnung der Pulsader.

ARTHETICA, barbaris idem quod *Artbritica*.

ARTHETICA, est herba chamæpitys, vel primula veris.

ARTHRITIS siue MORBUS ARTICVLARIS, circa duos, tres, pluresue articulos siue ossium internodia, suas tragædias exercet. Estque dolor circa articulos, tensiuus, dilacerans, coarctans, vere & autumno maxime reuertens, ortus ab obstructione in vasis minimis circa has partes, vnde nerui, tendines, ligamenta, periosteæa corrugantur, & miserrime cruciantur, vnde tumor, rubedo, tophi, aliaque symptomata concomitantia. Estque quadruplex; *chiragra* in manibus; *ischias* in aut circa os ilium: *gonagra* in genibus; & *podagra* in pedibus: habet & alia varia nomina pro parte affecta vt *dentagra*, *omagra*, &c. Vox *arthritis* deriuatur ab ἄρθρον articulus. Vnde *arthritica medicamenta*, quæ arthriticis doloribus subueniunt. G. Zipperlein, Gicht, Gliederwehe.

ARTHRITIS PLANETICA, idem quod *Arthritis vaga*, a πλανέω vagor.

ARTHRITIS VAGA, est morbus articularis, quo dolor vehemens cum tumore & rigore nunc in vno membro est, nunc in altero. *Vaga* dicitur *arthritis*, ex eo quod constanter vno loco non continuatur, vt *arthritis fixa*, sed nunc in hac, nunc in illa parte sentiatur. G. Fliegende Gicht, lauffende Gicht.

ARTHRODIA, est ossium articulatio, cum nempe cavitates excipiens est in superficie, & capitulum quod excipitur, depressum est, vti articulatur scapula cum humero. G. Zusammensetzung der Beine.

ARTHRON, Græce ἄρθρον, est articulus, seu ossium connexio, motibus obeundis accommodata. *Articuli* etiam dicuntur digitorum internodia, Gr. σφυραλίδες φάλαγγες. G. Glieder, Gliedmassen.

ARTHRO-

ARTHROSIS, idem quod *articulatio*.

ARTICOCA & ARTICOCALVS, est *Cinara*, quæ & *Scolymus*. G. Artischocken.

ARTICVLATIO, est coniunctio ossium inter se inuicem, ad motum peragendum. Estque duplex *Diathrosis* siue *Articulatio laxior* & *Synarthrosis* siue *Articulatio strictior*. Gr. *ἄρθρωσις*. G. Gelenke der Beine.

ARTICVLI, sunt plantarum partes, quæ in nodos quosdam intumescunt, a quibus per sæpe ramuli prodeunt. G. Glieder, Knöpfe an den Pflanzen.

ARTOMELI, est capitalasmatis species, quod ex pane & melle paratur, ex *ἄρτος* panis, & *μέλι* mel. G. Eine Wappe von Honig und Brodt.

ARTVS, sunt membra, ventribus adnata & articulis distincta. Vide *Arthron*.

ARVM, Gr. *ἄρυν*. Character huius plantæ idem fere, qui colocasiæ. Habet vero arum folia oblonga, ampla, triangularia, aurita & sagittata, splendentia, adnata pedunculo affixo in postremo foliorum; flos anomalus est monopetalus, auris asininæ instar, in medio eminet pistillum, quod obscenam figuram repræsentat; radix rotunda, tota alba, nucis iuglandis magnitudinis, saporis acris, adeo caustica est, ut masticata fauces magis, quam piper adurat, sitimque vixdelebilem excitet. G. Wassenpint, Teutscher Ingwer.

ARVND, seu HARVND. Genus plantarum est quod tantum a gramine differt ratione caulis & foliorum; habet caulem altum, nodosum, & excauatum; folia longa, satis lata, rigida, aliquantulum aspera, flores exiguos, molles; in initio coloris purpurei, postea cineritii; semina papposa; radices multas, longas, nodosas, serpentes: hæc planta crescit in paludibus. Dantur variæ arundinis species; forte denominatur, quod ad vndas seu aquas fluctuantes, crescat. G. Rohr, Schilffrohr. Gr. *Κάλαμος*.

ARYTÆNOIDES, seu GVTTALES, & GVTTURNIFORMES, sunt cartilaginee duæ, quæ laryngis caput, una cum aliis cartilaginibus, constituunt. Imponitur hoc nomen quoque musculis quibusdam laryngis ab his cartilaginibus prodeuntibus. Ab *ἀρύω* haurio, fit *ἀρύταινα* haustum, gutturnium, & ab hoc & *εἶδος*, forma, compositum. G. Der Gießsaßgleiche Knorpel.

ARRHYTHMVS, Gr. *Ἀρρυθμός*, est pulsus sine modulo, ex *α* priv. & *ῥυθμός* modulus: proprie notat pulsum, qui

qui nullum rhythmum, ordinem aut proportionem obseruat, non vero plane abolitum pulsum, cui opponitur eurythmus, rhythmum certum obseruans: Arrhythmus species obseruantur tres a Galeno; Pararrhythmus, quando vicinæ ætatis rhythmum obseruat: Heterorrhythmus qui plane alterius ætatis rhythmum seruat; Ecrythmus, qui plane alterius ætatis ordinem tenet. dicitur etiam *κακόρρυθμος*, qui prauum rhythmum habet. Vide *Rhythmus*. G. Ein sehr unordentlicher Puls.

AS, in genere notat vnum, & diuiditur in duodecim vncias. Sic as libralis, id est numus æreus, aut æs rude, quod libram pondere æquat, duodecim vncias habet. Hinc est diminutium ASSARIUM Gr. *ἀσάριον*, quod duas drachmas valet.

ASA DVLCIS, idem quo *Benzoin*.

ASA FOETIDA, est gummi, ex planta olim parum cognita, de qua hæc habet doctissimus KÆMPFFERVS: *Hingisch* asam fundens est planta umbellifera, leuistico affinis, foliis instar prœniæ ramosis, caule pleno maximo, semine foliaceo, nudo, solitario, brançæ vrsinæ vel pastinacæ simili, radice asam foetidam fundente. Patria eius sola est Persia, non Media, Lybia, Syria, aut Cyrenaica regio; vnde ex hoc capite facta succi apud authores distinctio est inanis. Illa planta potissimum, quæ circa Heraatum campestre desertum occupat, & quæ crescit in montibus vicinis, territorio & oppido Disguum, succi ferax existit. Asa foetida nulla ex caulibus vel sponte fluit, vel arte exprimitur, sed ex radice manat sauciata. Hæc autem radix miræ est longæuitatis, magna, ponderosa, nuda, exteriori vultu nigra, in solo limoso læuis, in sabuloso scabra ac quadantenus rugosa, ut plurimum pastinacæ instar simplex, sæpe paulo a capite duabus vel pluribus diuarcationibus brachiata, aliis perpendiculariter demissis, aliis incondite & in obliquum extensis, prout ab obiectis flectuntur. Radix hæc quadriennio minor parum lactescit, & nunquam secatur, quo autem vetustior & maior est, eo maiorem impertitur lacrymæ copiam. Exemta tellure, si vel postridie secatur, lacte tamen stillabit, adeo nimirum succo diffuit, a quo insolens pondus obtinet. Succus est vtriculis suis recens emanans candidissimus, liquidus & pinguis est, flori lactis dulcis exacte simillimus, adeoque omnis exfors lentoris, ad aeris vero solisue contactum, colorem subfuscum induit, & coalescens lentorem quoque. Factor, virtutis index, quo maior est eo meliorem asam testatur. At ille in recenti lacryma vehementissimus est, cum eo, quem

quem conereta & antiquior redolet, qualem Europa recipit, nullatenus comparandus. Affirmare ausim, inquit autor, vnam drachmam recens effusam maiorem spargere fœtorem, quam centum libras verustioris, quem siccum venundant aromatarii nostrates, succi. De virtute medica huius plantæ, dicit, Persicos medicos, ob delicatum nationis genium, ab usu eius fere abstinere, rusticis saltem in colicis torminibus & hydrope, præsertim tympanitide, curanda usus innotuit. Vulnera ex imposito recenti succo coalescere dicuntur ad miraculum &c. dicitur & laser, stercus diaboli.

ASAPHIA, est vocis obscuritas, ex laxa aut mala organorum constitutione aut contemperantione, ex α priv. & σαφης manifestus

ASARVM, *Dioscoridi lib. 1. c. 9. ἄσαρον*, penult. corr.

Agaricumque, asarumque potens, aloenque aconitum.

Vindician. 55. Asarum, est planta officinalis, satis humilis, quæ habet folia instar hederæ, sed magis orbicularia, cum deliquio ab vna parte, polita, tenera, coloris viridis splendentis, auris humanæ figuram referentia, caulibus satis longis adhærentia; finis pedunculi porrigitur in ouarium, cuius superior pars excurrit in calicem trifidum profunde sectum, ex centro apicis ouarii erigitur tuba crassa, cylindrica, desinens in sex recuruos bisectos apices. Ex ambitu imæ tubæ accreta circumponuntur eleganti ordine stamina duodecim, instructa testiculis, sæcundantibus tubam dictam, patentem vsque in caua ouarii, quod hexagonum diuiditur in sex loculos distinctos, in quibus gigarti hærent; flos quinque staminibus donatus, purpureus; radix perennis, fibrosa, parua, repens, angulosa, nodosa, incuruata, filamentosa, ex fusco rubescens, odoris fortis & grati, saporis acris nauseosi, & aliquantulum amari cum aliqua adstrictione; crescit in montibus, vt & in hortis: vi vomitiua donatur hæc planta. Sic dictum volunt, quod in ornatum non veniat, quoniam in coronas & festa non addatur; ex α priv. σαφην mundare, ornare, vertere: dicitur & Nardus sylvestris quia radice odor ad nardum accedit. G. Haselwurk, quia circa corylos succrescit.

ASCARIDES, sunt exigui rotundi vermes, qui in intestino recto plerumque hospitantur in suis nidulis, cui titillationem & molestiam inferunt, ab α intensiuo & σκαίρω, fallo, motito, quia agili motu agitantur & continua reptatione molestiam creant. G. Kleine Bauchwürmer.

ASCIA,

ASCIA, ad vinculi & deligationis species refertur, quæ parum a recto declinat, in obliquum tamen nondum vergit insigniter.

ASCITICVS, qui hydropè ascite laborat.

ASCITES est hydrops, siue collectio lymphæ effusæ in cauo abdominis inter peritonæum & viscera abdominis; unde oritur abdominis tumor; & lymphæ hæc fluctuat ad diuersam corporis inclinationem, quo distinguitur ab *Anasarca*. Ab ἀσцитὶς vter, quia vtrius in modum venter distenditur. G. Die Wassersucht.

ASCLEPIAS, est *hirundinaria* seu *vincetoxicum*, habet caules rotundos, flexiles, sæpe parte superiori plantas vicinas ambientes, folia coniugata, bina, caulium nodis aduersa; oblonga, polita, ampla, acuta; flores monopetalos, ad superiora diuisos, ita, vt frænulum pentapetalum referant, coloris albi, odoris grati; post florem succedit fructus, duabus filiquis membranaceis constans, oblongus, acutus, per maturitatem dehiscens iuxta longitudinem, continens semina plura, papposa, lanugine cristata, & multiplici serie imbricatim sibi inuicem incumbentia, coloris rubicundi vel rufi: radix tenuis, fibrosa, albicans, odoris grauiusculi, penetrantis, saporis acris, amaricantis, aliquantulum nauseosi; dat succum lacteo viridescensem; hæc planta crescit in montibus & syluis. Famigeratissimum antidotum. Ab Æsculapio antiquo medicinæ authore nominata est. G. Schwalbenwurz.

ASCYRVM, est hyperici species, & hoc perfectissime refert, sed vasculum feminale quinqueloculare habet; significat durum scænum, unde G. Harthem, Gr. a contrario huic nomen imposuisse videntur, ἀσύντος enim illis asperitatem significat, quasi planta non aspera siue glabra, quia vi emolliendi pollet.

ASELLVS PISCIS, dictus a colore asini. G. Stöckfisch.

ASEMA, Gr. ἄσημα, in genere significant, obscura & præter spem & ordinem consuetum euenientia. Sic crisis asema (κρίσις ἄσημα) vocatur, quæ extra diem criticum, & sine ordinariis prægressis signis, accidit morbi præter spem mutatio. Ex α priv. & σημα seu σημεῖον signum.

ASITIA, siue ANOREXIA & APOSITIA, est alimentorum abhorrens fastidium, ex α priv. & σίτη alimentum, frumentum. G. Der Ekel für Essen.

ASO-

ASODES, vide *Affodes*.

ASPALATHVS, Dioscoridi ἀσπάλαθος pen. corr.

Aspalathum, gallam, elleborum, nigrumque bitumen.
Vindician. v. 49.

ASPALATHVM LIGNVM. Huius plantæ est florum magna suavitas, suntque multi & parui. Ipsa planta frutex est densis ramis, spinis albis, duris, horridis cortice caudicis albo, ad trium cubitorum & maiorem altitudinem in altum assurgens. Verum medici qui ante nos fuerunt, aspalathum nescientes, *citrinum* substituerunt *santalum*, vel *meum*. Videtur dictum παρὰ τὸ μὴ ῥαδίως ὑπὸ τῶν πληγέντων ἀποσπᾶσθαι ἢ τοι ἀφαιρεῖσθαι, quod non facile euelli siue eximi queat e corpore eorum, qui in eam impegerunt, est enim frutex multis spinis horrens. *Plautus* ait tyrannos aspalathi spinis apud inferos laniari. *Theocriti Schol.* esse spinæ genus ait venenatæ, ἀποσπᾶω est auello, abstraho.

ASPARAGVS & ASPARAGOS, pen. corr.

ῥαμνε τὰ ἀσπαράγους θαμνίτιδος, ἢ δὲ ὅσα πεῦναι. *Nicand. Theriac.*

Asparagi posito quos legit villica fuso. Juuenal. Sat. xi.

Asparagus, est planta culinaris & officinalis, quæ habet caules crassos, rotundos, firmos, rectos, folia non habentes, in initio virides, deinde albos, edules: folia, vbi crescit, habet tenuissima proxima fœniculi foliis, flores rosaceos, hexapetalos, nudos, sex staminibus præditos, campanulam oblongam referentes; ovarium natum ex placentula hærente in pedunculi apice intra florem, fit bacca rotunda, mollis, rubra, includens semina dura, orbicularia, corneæ duritiei, saporis subacris, subdulcis, odoris nullius: radix numerosa, longa, parua, spongiosa, rotunda ex vno capite in æquali in plures fibras sese diffundens, externe coloris grisei, interne albi, saporis subdulcis, subacris, odoris nullius, urinas valde inficiens. Ἀσπάραγος in genere Græcis est, quod primum in lucem prodit oleris germen, priusquam in folia explicetur, siue recentissimus turio, qui edendus est, ut lactucæ, lupuli, betæ, omnia etiam germina & recentes cauliculi τῶν θάμνων asparagi dicuntur. Non improbable videtur nomen ipsi esse datum a græco σπαράττειν, trahere, distrahere, & a priuatio, quoniam turiones primum prodeuntes nondum sunt distracti in folia tenuissima, quæ deinceps enascuntur. G. Spargel.

ASPERA ARTERIA, seu TRACHEA, Gr. τραχεῖα, est fistula oblonga ex cartilaginibus variis & membranis constans, quæ a gutture, siue faucium imo incipiens, gulæque ante;

anteriorius incumbens, inque pulmones descendens, per totas eorum compagines ramificatione multiplici dispergitur. Superior pars *larynx*, inferior vero *bronchus* appellatur: quibus & tertia siue infima, a *Malphighio vesicularis* dicta, additur; inseruit aeri transmittendo per os vel nares accepto, voci & respirationi. Aspera vocatur arteria, quoniam cartilaginibus interpositis aliquantum riget & sic ad tactum resistit. Opponuntur ipsi arteriae laeves, λεῖραι, cartilagineis fibris carentes, quales sunt omnes, quae non deducuntur ab arteria aspera. G. Die Lufftröhre.

ASPERGVLA, vel ASPERVLA, est species Aparines, & folia fere eadem habens, sed parum latiora, & minus aspera, parum villosa, ex caule stellatim numero sex vel septem prodeuntia. Flores in summitate caulis crescunt, in quatuor partes incisi, coloris albi; succedit fructus, qui continet parva duo semina, agglutinata, quae sunt fere rotunda, in medio excavata: radix parva, fibrosa, in terra repens. Habet haec planta odorem valde gratum; hinc dicitur culcitra virginis. Asperula dicta, quod ob asperitatem praeterentium vestibulis adhæreat.

ASPHALATVS, vide Aspalathum.

ASPHALTOS, ASPHALTIVM, & ASPHALTVM, est bitumen, aut resina macrocosmi, picis instar durum &c. supernatare primum aquis conspicitur, seu lacubus, hinc ad littora propulsus solis ardore, ignis vi, vel & temporis mora excoctum concrevit, densatur, tenacissimumque redditur & splendens, fusile iterum est ad ignem, miscibile ad pinguitudinem olei affusi, & inflammabile. Praefertur reliquis, *Iudaicum bitumen*, quod mortui maris (Ἀσφαλτίτις, propterea dicti,) genitura. Praestat quod purpuræ modo splendet (sc. in nigrore) estque ponderosum, & validum odorem vibrat; nigrum autem & sordidum vitiosum est. Ab Asphaltitide lacu (mortuum mare vocant) ubi plurimum colligitur, derivatur. Orientales id vocarunt Mum, Mumia. Apud Persas hodieque celebris est Mumia, quae nihil aliud est quam aliqua species olei petrae, sed ubi condensatur nigrum fit concretum asphalto simile. Nigrum vocatur pissasphaltum, quasi asphaltum piceum. Illud quoque nomen imponitur trifolio odorato seu bituminoso, eo quod illud bitumen seu asphaltum oleat. G. Erdhartz, Erdschwefel, Jüdenpech.

ASPHARAGOS, idem quod *Asparagus*: sed loco π Attice scribitur cum φ.

ASPHENDAMNOS & SPHENDAMNOS, est Acer montanus, forte a Σφενδάμνη funda. Ex Acere fiunt arcus,

cus, & quia vna vox sæpe pro altera sumitur, arcus fortasse pro funda sumptus.

ASPHODELVS, pon. corr.

"Αγρει ασφodelοιο διανθέος άλλοτε γίζαν. *Nicand. in Theriac.*

Asphodelus, est planta officinalis, quæ habet caulem rotundum, politum, fortem, ramosum, folia porri, sed longiora, & angustiora; florem in basin usque fere diuisum, nudum, stellatum, ouarium complectentem instar calicis. Ouarium apex emittit sex stamina, & tubam longam ex centro: fit deinde fructus obrotundus, carnosus, triangularis, in tria loculamenta, in quibus semina triquetra reconduntur, diuisus. Radix multis tuberibus ab vno corpore pendulis, constat: saporis est amari & penetrantis: diuresi præcipue pollet. Dictam volunt, quasi σπόδελον, διὰ τὴν τῶν καιομένων νεκρῶν σποδόν, *a mortuorum combustorum cinere.* Etenim in tumulis veteres asphodelum ferebant, ne deesset cibus mortuis. *G. Affodill.*

ASPHYXIA, est pulsus sensibilibiter deficiens, siue potius pulsus priuatio, siue defectio, cum non percipitur nostro tactui motus, atque hoc in omni parte, ita vt quo ad nostros sensus, nulla vsquam arteria moueri videatur. Sumitur etiam pro *lipothymia* & *Syncope*, sed in summo gradu, vbi omnia signa vitæ deleta quoad sensum, mortis imaginem simulant, ex α priv. σφύζω salio, pulso. *G. Eine tödliche Ohnmacht, da der Puls aufhöret.*

ASPIS, Serpentis summe venenati genus est: dicitur ab α priuatiuo. & σπίζω, sibilo, quia non sibilat.

ASPIDION, est clypeus parvus, ασπίς enim est clypeus, sic vocatur *Alysson Dioscoridis*, quia filiquas habet rotundas & paruas instar clypei parui.

ASPLENIVM, scolopendrium, est planta, quæ habet folia polypodii, sed minora, satis rotunda, versus latus incisa, lanuginosa, puluerum squamosum habentia, in quibus microscopii ope apparent capsulæ membranosæ sibi inuicem incumbentes, singulæ instructæ funiculo rotundo, qui constrictione sua hunc fructum in duas partes aperiens, semina quædam minima fundit. Radix est fibrosa: crescit hæc planta in locis saxosis, vt in muris, præsertim in locis calidis. Ita dicitur, vt veteres volunt, quod minuatur lienem tumidum & obstructum: vocatur quoque *Ceterach officinarum.* *G. Milzfraut.*

ASPRELLA, est equisetum maius, sic ob asperitatem dicta; ea enim cistæ & serinia poliuntur. *G. Zinnkraut, Rannenfraut.*

ASSA FOETIDA & DULCIS, vide *Aſa*.

ASSARIUS, est veterum pondus, continens drachmas duas, vide *As*.

ASSATIO, ab ASSARE, est quædam coctio sicca per ignem, ut est rhabbari tostio, scillæ in fornace coctio. G. Bratung, Röstung.

ASSIMILATIO, est nutrimentorum assumptorum concoctio, attenuatio, cum liquoribus animalibus subactio, in formam nutriendo corpori aptam.

ASSIVS lapis. Apud CORN. CELSUM aliosque veteres sæpe memoratus, nomen habet ab Assio Troadis vrbe. Est tophaceus & friabilis, vim habens carnes laxiores & fungosas sine morſu colliquandi. Hinc vocatur etiam σαρκόφαγος, quasi carniuor. Legitur veteres inde parasse sarcophagos, id est cistas, quibus mortua corpora includerent, quæ intra quadraginta dies usque ad ossa duriora consumebantur.

ASSODES, est febris continua, in qua exteriora frigent, intus vero ardor adest, sitis insatiabilis, perpetua corporis iactatio, vigiliæ, delirium, &c. ab ἀσάδωμαι sicco, exaresco, & εἶδος forma. G. Ein kalt Fieber.

ASTAPHIS, Atticis, vel STAPHIS, est vua solem passa, Σταφυλή enim est vua.

ASTER, est planta, quæ habet caules rectos, tenues, rotundos, duros, parum villosos, coloris rubri; folia oblonga, villosa, aspera, saporis parum amari & aromatici. ex summitate caulium oriuntur ramusculi, ex quibus flores radiatim dispositi nascuntur, pulchri, visui grati, instar bellidis dispositi, coloris cærulei, violacei, purpurei, aliquando albi. Florisuccedunt semina oblonga cristata; radix est tenuis, fibrosa, acris, amara, aromatica parum. Gr. ἀστήρ stella, quia flores eius stellæ in modum explicantur, vel ut alii scribunt, quoniam eius capitula, in quibus flores chamæmeli instar emicant, per ambitum diuisa foliolis, stellæ modo radiata spectantur. Attici nomen ei tributum est, quod in Atheniensi agro frequentior vel melior, quam alibi proueniat: dicitur & Asterion, & Asteriscus: Βεβρώνιον seu inguinalis, quia inguinum præsentaneum est remedium. G. Meyerkraut, Bruchkraut, und Sternkraut.

ASTERION, & ASTERISCUS, vide *Aster*.

ASTHMA, est respiratio difficilis, parua, & crebra cum stertore, & sibilo. Atque hæc duo, phænomena ab asthmate abesse nequeunt; tussis tamen primo sicca, paulo post humida raro non adest, si vnquam absit. Præterea anxietate laborant, & in-

& incedere, sæpe etiam stare, nunquam absque incommodo in lecto decumbere, præsertim molli, nequeunt, sed a loci angustia valde etiam læduntur, vnde fenestras apertas volunt & libero aere frui. Nonnullis adest cachexia, vel febris, pleuritis, hæmoptoe, ventris distensiones, colica, calculus, palpitatio cordis, animi deliquium &c. Aliquando periodicum est, & sæpe ingruit suppressa euacuatione, qua durante non aderat, & hoc difficilior est, quo minus tussi phlegmata eiiciuntur, ab ἀσμάζω anhelō. G. Engbrüstigkeit, schwerer Athem.

ASTHMATICVS, est is qui *asthmate* laborat. Vide *asthma*. G. Engbrüstig.

ASTRAGALOIDES, folia habet pinnata, in impar definentia; siliquam vniualuem cymbæ instar, semina reniformia: sic dicitur, quia astragalo similis est, ex Ἀσράγαλῶ talus, & planta huius nominis, & εἶδος forma.

ASTRAGALVS, est herba leguminosa: habet caules exiguos, simplices, excavatos, rubicundos; folia multa parua, breuia, acuta, villosa, pinnata, aliquantulum amara, bina quasi coniugata, ad costam in folium impar definentia; flores leguminosos, in summitate nascentes, purpureos, aut aliquando albos, sibi inuicem coniunctos; post florem sequitur siliqua oblonga, rotunda, parua, rubicunda, fœta seminibus reniformibus. Radix est longa, dura, lignosa, digiti crassitie, corticem crassum, & fuscum habens, intus alba est, saporis dulcis; hæc planta in superiori parte se in plura capitula diuidit, tres vel quatuor digitos longa, quæ, nisi intimius examinarentur, viderentur aliarum plantarum radices. Crescit circa vias, & diuiditur in siliquas longiores & bulbatas, vel inflatas. Nomen accepit a seminis forma Ἀσραγαλοειδὲς, talum referente. Alii dictam hanc plantam volunt, quod radicem teretem in superna, infernaque parte planam ac compressam habeat. Vel astragali nomen inditum ab adnatis appendicibus solidis duris, ceu cornua implicitis, ad similitudinem flagelli.

ASTRAGALVS, siue OS BALISTÆ, est primum os, tarsum vna cum aliis septem ossiculis in pede constituens, quodque basis instar ossibus tibiæ subiicitur, sex habens latera, quibus mediantibus connectitur ossibus vicinis, ab Ἀσράγαλῶ talus. G. Der Knod oder Sprung. Item, das Ferßenbein.

ASTRANTIA, folia habet quinquifida, digitata instar saniculæ; florem rosaceum, umbellatum, plurimis scilicet

petalis constantem, apice plerumque reflexo, in orbem positus & calici insidentibus, is autem abit in fructum ex duabus filiis compositum, membranaceis, oblongis, plicatis, contortis, striatis, quarum quævis continet semen oblongum, & angustum. Radix est fibrosa, nigra, vni capiti adhærens. Crescit in sylvis: dicitur & *Magistrantia*: sunt corruptæ voces. Dicitur & *Osterutium* siue seu *Ostrutium Imperatoria nigra*.

ASTRICTA ALVVS, vide *Aluus Astrieta* & *Coprostasia*.

ASTRICTORIA, vide *Astringentia*.

ASTRINGENTIA, seu ADSTRICKTORIA, sunt quæ particularum suarum crassitie & figuratione prædita, corporis partes inter se cogunt & constringunt. Gr. Στυπτικά. G. Zusammenziehende Urtheil.

ASTRION, est herba dicta *Stellaria* & *Stella*, seu *Cornu cerui*, quia eius plantæ folia in modum stellæ humi decumbunt. ἄστὴρ enim est stella.

ASTROLOGIA, est doctrina de astris, eorumque influentiis, viribusque in corpus non tantum humanum, sed in quævis terrestria, quæ veteres astronomi Ægyptii miræ efficaciam finxerunt, a quibus ad medicinam postea ineptissime horum cognitio translata est, dum ex influentiis astrorum, causas morborum, sanitatis, medelarum, longævitatis, explicare cœperunt, ex ἄστρο & λέγω dico. G. Sternkunst.

ATAZIA, in genere priuationem vel defectum ordinis decentis significat, in specie est defectus in requisito ordine dierum criticarum, secundum veterum hypothesin. Pulsus quoque dicitur ἄτακτος, inordinatus, qui nullam magnitudinis, celeritatis, aut æqualitatis ordinem obseruat; cui opponitur ordinatus, contrario modo se habens: sic & febris erratica dicitur ἄτακτος, quæ nullum seruat typum vel ordinem in periodis ex α priv. & τάσσω ordino.

ATAXMIR, dicitur cura oculi, quæ adhibetur, quando pili præternaturaliter in palpebris oculi sub pilis naturalibus excrescunt, ipsique oculo nocent. Vox est arabica ad *Albucase* usurpata.

ATECNIA, ex α priv. & τέκνω pario, idem quod *Agonia*.

ATHANASIA, est *Tanacetum*, sic dicta, quod eius flores non facile marcescant. Hoc nomine etiam dicitur compositio quædam vetus opiata, electuarii consistentiam habens,

bens, quæ adhuc hodie in quibusdam officinis prostat. Ex α priv. & θάνατος mors.

ATHANATOS, est *lychnis coronaria*, sic appellata quod eius flores colorem viuidum diu retineant. Ex α priv. & θάνατος mors.

ATHANOR, est furnus chymicus. Aliis habetur fornax sublimatoria, lapidi philosophorum elaborando inseruiens. Dicitur *piger Henricus*, & vterus chymicus. G. Ein Ofen genant Sauler Heing.

ATHENATORIVM, est coopertorium spissum vitreum super cucurbitam, habens collum gracile & spissum quod intrat cucurbitam, neutiquam illam ambiendo; inseruitque præcipue sublimationibus.

ATHEROMA, Gr. ἀθήρωμα est tumor propria tunica materiam puliceam continens, indolens, digitis non facile cedens, nec pressus cavitatem relinquens, natus pierumque in folliculo adiposo, vel in cauernis glandulosis, a materia tali collecta, vel stagnando sic facta: ab ἀθήρω pultis genus. Ein Breygeschwulst.

ATHYMIA, est animi defectio & anxietas, ex α priv. & θυμός animus G. Ohnmacht.

ATLAS, est vertebra prima colli, immediate capiti subiecta; sic dicitur quia caput sustentare videtur corpore & apophysi spinosa caret; eius substantia reliquis solidior; supra & intra recipit, & non recipitur. Caput in eius anteriori parte articulatur, quo in articulo caput flectitur & extenditur. Foramen proprium est omnium maximum; processus transversales reliquis longiores; peculiare quoddam ligamentum habet semicirculare, quod processum dentiformem sequentis vertebræ amplectitur, ab ἀτλάω sustineo, perfero. G. Der Atlaswirbel.

ATOCIA, seu ATECNIA, est ex α priv. & τίκτω pario; Vide *Agonia*.

ATOMVS, est minima siue vltima corporis particula ex quarum congregata in vnum multitudine, corpus quoduis sui generis componitur; & in quam, si separantur partes iterum ab inuicem, vltimo dissoluitur. Talis ergo particula est in diuisione vltima; ergo vltioris diuisionis vera actione incapax, vnde constantissima talisque semper permanens; qualem pro principio omnium corporum assumpsit Epicurus. Verum vsurpatur hæc vox plerumque laxiori sensu, qua denotantur particule corporum subtiles, quæ solæ spectatæ sensus humanos fugiant, adeoque indiuisibiles nostra potestate habentur; ex α priv. & τέμνω seco. G. Unzertrennlich Stücklein.

ATONIA, est languor, infirmitas & remissio virium ex α priv. & *τείνω* tendo. G. Schlappichkeit.

ATRA BILIS, vide *Melancholia*.

ATRAPHAXIS, Latinis *atriplex*.

ATRAMENTVM. Scriptorium quid sit, omnibus hodie notum est. Veteres atramentum vocabant chalcanthum, quod nos hodie vocamus vitriolum. Sæpe cum additamento vocabant atramentum futorium. G. Vitril, Vitriol.

TRACTYLIS, est Cardui, seu cnici sylvestris species, sic dicta, quod ex eius scapo longo, lævique, rusticæ mulieres fusos conficiant. *Ἀτρακτὸς* est fusus. G. Feldsaffran.

ATRETVS, est cui anus aut genitalia non sunt perforata, siue id ex natura fuerit, vel morbo; carne videlicet aut membrana supercrescente, & meatum obstruente. Ex α priv. & *τετράω* perforo. G. Dem der Urs ist zugewachsen. Id vitii genus vocatur *atresia*, quasi imperforatio.

ATRIplex, est oleris genus: planta est, quæ habetolia ampla, acuta, betam referentia, sed minora, molliora, pulverem farinaceum habentia, coloris pallide virentis, saporis insulsi. Calix est pentaphyllus; flores sunt parvi, flavi, monopetali, quinquifidi, alias staminibus quinque præditi; in centro semen orbiculatum planum, vel quodammodo ovatum, saporis, dum recens est, nidorosi. Est & capsula inuolutum, in iis, ubi flos fructui contiguus: vel ovarium subrotundum, tubis suis instructum, arcte comprehenditur a duobus foliis angulatis seu cordiformibus, planis, in iis, ubi flos mas a fructu remotus est. Radix recta, longa, fibrosa. Hæc planta colitur in hortis: videtur corrupta vox a voce *Atraphaxis*. Gr. *Ἀτράφαξις*, & *χρυσολάχανον*. G. Melte, Milte.

ATROPHIA, siue **TABES**, *φθόγη, φθίσις, φθινάσις νόσος, τηκεῖν, πίνη Aretæo*. Est cum totum corpus, vel aliqua pars, alimentis non reficitur, sed sensim gracilescendo emarcescit. *Tabes* sæpe tantum sumitur, pro ulcere pulmonum, quo corpus uniuersum sensim colliquescit, ex α priv. & *τρέφω* nutrio. G. Das Schwinden der Glieder, die Darre, das Abnehmen, Schwindsucht.

ATTENVANTIA, seu **INCIDENTIA**, sunt medicamenta, quæ acutis suis particulis, poros aperiendo, crassos & viscidos humores incidere, & discindere possunt in particulas minores; vel sunt potius illa, quæ vim habent singulas liquidi moleculas in minutiores reducendi, nisi particularum ad cohaerendum tollendo. Gr. *λεπτυντικά & τμητικά*. G. Dünn machende Mittel.

ATTENVATIO, est particularum alicuius medicamenti subtilisatio, vt eo melius & promptius lactea vasa permeent. G. *Subtilisirung.*

ATTONITVS MORBVS, idem quod *apoplexia*. Proprie de eo dicitur, cui casus fulminis vicini, aut tonitru sonitus stuporem afflavit. Gr. ἀπὸ πληκτῆ, ἐμβρόντητῆ.

ATTRAHENTIA sunt, tenuibus suis particulis, poros aperiendo, humoresque contentos alliciendo foras, vbi minor est resistentia, non tantum partes in tumorem attollunt & rubore suffundunt, sed sæpe etiam plures vapores & humores, quam per densam cuticulam erumpere possunt, e cute & carne expellendo, sub cuticula colligunt, eamque in vesiculas attollunt: imo non raro etiam festucas & aculeos infixos educunt. G. ἐλκτικὰ ἐπισπαστικά, ab ἔλκω traho. G. *Ausstreibende, herausziehende Arzney.*

ATTRITIO, dicitur solutio continui superficialia cuticulæ & cutis a compressione & motu oriunda; vti in itinere plantæ pedum, vel in obesitas nates atteruntur. G. *Das Aufreiben, der Wölff.* Sic quoque vocatur *Cardialgia* species, qua ventriculus ab assumpto cibo, antequam excernitur, intenso dolens, & æstuans atteri videtur cum angustia & compressione anhelitus, vt statim præfocari videatur.

AVCTIO CORPORIS, est conditio quædam, qua solida & fluida corporis animalis non tantum restituuntur ab assumtis, verum maiorem in extensionem & copiam increseunt, quam quotidie vi circulationis dissipantur. Gr. Αὐξησης. G. *Vermehrung, Wachsthum.*

AVCVPALIS SORBVS & AVCVPARIA, sic vocatur species, cuius baccis volucres capiuntur. G. *Vogelbeere.*

AVDITORIVS MEATVS, vide *Meatus auditorius.*

AVDITVS, est sensus, quo ex vario aeris corpori sonoro circumstantis motu tremulo, tympanum in meatu auditorio verberante, aerem in cavitatem tympani mouente, soni per nervum auditorium, sensorio communi communicantur, ibique percipiuntur. Gr. Ἀκοή, G. *Gehör.*

AVELLANA NVX, est nux arboris coryli, inuolucris callosis, succosis, herbaceis, barbatis, hirsutis, adstringentibus & acidis obsepta, magnitudine, vt plurimum dimidio minor iuglande, oblonga, vel globosa, putamine umbilicato, per maturitatem flauescente; aut rufo, læui, lignoso, aut duro satis, cui subest pellicula in domesticis quibusdam coccinea, in aliis subrufa, in aliis alba, nucleum obuestiens albidum,

firmiusculum sicuti amygdali nucleus, eiusdemque sapore dulci, lacteum remittentem succum. Quidam malunt vocari *Abellana*, ab Abella, quæ & Auella, vrbe Campaniæ abundante optimis nucibus. Vocantur etiam *Κάρνα πόντινά* quod in Asiam Græciamque e Ponto venerunt: & *Λεπτοκάρνα*, siue parvæ, quod iuglandibus minores sint. Vide *Corylus*. G. *Haselnuß*.

AVENA, est planta, quæ habet caulem tenuem; flos est apetalus, per fasciculos pendulos dispositus: singuli nempe flores plurimis staminibus constant, ex calice surgentibus: pistillum autem deinde abit in semen oblongum, tenue, farinaceum, gluma, quæ floris calix fuit, obuolutum; singuli fasciculi ita disponuntur in spicam, ut dependentes veluti parvulas locustas bipedes auena gerere videatur. Gr. *Βρώμη*, forte a *βρώμα*, quod cibum significat. G. *Haber*.

AVGMENTVM FEBRIVM, seu **INCREMENTVM**, est computatio, a quo tempore, febris continuæ incendium totam sanguinis massam occupavit, vsque dum peruenit ad statum. Gr. *ἀνάστασις*, ab *ἀνασταίνω* ascendo. Vocatur item *ἐπίδοσις*, *ἐπίστασις* *ἀύξησις*. G. *Anwachsung des Fiebers*:

AVICVLÆ CYPREÆ, sunt pastilli aromatici, Gallis *Oiselets*, quia accensi sensim sensimque auicularum more auolant, locumque odore replent.

AVRA VITALIS, notat quibusdam illud in corpore humano principium, a quo omnes functiones vitales pendent, quoque sublato, vita perit.

AVRANTIVM MALVM, est fructus arboris, quæ folia habet rigida, ad basin duabus vtrique appendicibus seu lobis in cordis formam incis; calix est instar cotylæ orbicularis, parum cauus, brevis, quinquifidus, vel & scissus in sex segmenta; flos pentapetalus, rosaceus, multis staminibus infra concretis ornatus: Ex imo centro calicis placenta orbicularis nata sustinet ovarium, fere rotundum, tuba longa instructum, id fit fructus globosus instar pomi, cortice cinctus, qui in vna specie tenuior est, & fragrantior, in altera crassior; si hic recens est ad oculum apparent folliculi rotundi, tenui lamella recti, in quibus oleum aromaticum gratum, a quo odor & sapor aromaticus dependet. Hoc adeo scatet, ut ex presso oleum exiliat, & ad candelam accendatur. Pulpa diuiditur in varia loculamenta, succi & vesicularum plena, fœta seminibus callosis. Crescit hæc arbor in regionibus calidis, præsertim in Hispania & Lusitania, vocatur & *Arantium*, *Aureum*

Aureum malum, malum auratum, vel pomum Nerantium: dici volunt ab aureo colore, quem cortices habent. G. Pomeranze.

AVREA ALEXANDRINA, est species opiatae siue antidoti: sic dicitur a virtutis attributae praestantia & quia medicis Alexandrinis primum in usu fuit.

AVREVM VNGVENTVM, ab aureo dicitur colore.

AVREVS ARABVM, seu DENARIVS ROMANVS, septima unica pars est; pendet enim drachmam vnam & insuper septimam eius partem. Tres denarii seu aurei tetradrachmum constituunt: quatuor scrupulos computatur pendere.

AURICHALCVM, vocatur aes factitium flauum, colorem auri prae se ferens, compositum ex lapide calaminari & cupro: quando metalli librae 64. & lapidis librae 46. inuicem funduntur, miscenturque, exhibent aurichalci libras 90. G. Mesing.

AVRICVLARIS DIGITVS, minimus digitus est. Vide *Digitus*.

AVRICVLA, est illa pars auris omnium oculis obuia, quae in capite extra os temporum prominet; pendula, patula, exterius caua, certae semper & determinatae figurae in hominibus, externo suo ambitu renis circiter, vel phaseoli admodum compressi, oualem figuram referens. In superiori corporis loco, tanquam ad sonum vndique facillime recipiendum, testibus ipsis animalibus in prato humi stratis, vel prono capite incedentibus, gramen mandentibus, ad minimum auditum sonum, quem acutius audire volunt, corpus & caput erigentibus, apertissimo. Capiti ad locum ossis temporum ita nexa est, ut ab eo naturaliter paululum vtriusque remota, parum antrorsum & deorsum infundibuli vel corniculæ instar incuruata, promineat & notabili eminentia supra os temporum eleuata sit, ut in recens natis infantibus vel feris Asiaticis hominibus, nudo semper capite incedentibus obseruare licet. Mirabili autem hoc artificio efficitur, ut nunquam vel ab vlio non nimis remoto sonoro centro libere propagati sonori radii, vtramque aurem simul omnes praeterlabi queant, sed semper vel ab aurium alterutra vel ab vtriusque, necessario satis copiosi recipiantur.

AVRICVLA IVDÆ, sunt sambuci fungi, habentes substantiam fungosam, spongiosam, leuem, coriaceam, membranaceam, auriculæ instar, subtus incanam & cineream, supra nigricantem, saporis terreæ & aquei insipidi, odoris nullius. Cum truncis sambucorum annosarum adnascatur, a Tournefortio ad agaricum refertur. Sic dicta, quod auriculam referant, cui additur Iudæ: quia vulgus in ea opinione est

pseudapostolum Iudam se ex sambuco suspendisse. G. Höl-
derschwamm.

AVRICVLA MVRIS, est Alfinis species: sic dicta
quia eius folia muris auriculis similia sunt, vel pilosella, Myo-
sotis. Cr. *μυὸς ὠτὶς*. G. Mausohrlein.

AVRICVLA VRSI, species est verbasci, quæ habet folia
ex radice erumpentia, repentia borraginem teferentia, in margine
aliquantulum incisa, crassa, lata, neruosa, villosa, aspera,
laciniata instar auris vrsi; caulis nudus est, sine foliis, ro-
tundus, solidus, habens succum rubicundum, saporis dulcis
& adstringentis, calix est paruus, quinquifidus, flos monope-
talus, infundibuliformis. Pistillum floris fit testa rotunda,
calici adhærens, per maturitatem diffiliens in plurimas partes,
habens placentulam, cui semina adhærent minima, angulosa.
Radix fibrosa, rubicunda, lapidibus adhærens, saporis adstrin-
gentis. Hæc planta crescit in montibus, aliquando in locis
humidis: nomen sortitur ex eo, quod folia vrsi auribus non
sunt absimilia, præsertim hyemali tempore, aut quando folia
primum prodeunt. G. Bärenohrlein, Murickel.

AVRICVLA INFIMA, idem quod *Lobus auris*.

AVRICVLA CORDIS, numero duæ sunt, dextra &
sinistra: sunt duæ cordis appendices, cavæ, musculosæ, in-
gentes, duplici serie fibrarum, contrario decursu in tendines
oppositos latarum, instructæ, arteriis venisque innumerabili-
bus donatæ, quarum dextra vno tendine ori venoso dextri
cordis thalami innixus, altero duriore in circulum fere for-
mati venæ cavæ accrescit: hæcque ex vena caua cruorem ac-
cipit, qui in ventriculum dextrum portatur, & inde pulmonibus
imprimitur. Sinistra vero est minor, cui sanguis bene
preparatus & solutus, mistus, subactusque cum heterogeneis
quibuscunque liquidis, a pulmonibus de nouo traditur, vt per
sinistram ventriculum in arteriam magnam exoneretur, & in
vniuersum corpus distribuatur. G. Dehrlein am Herzen.

AVRIGA, est fasciæ species, qua latera deligantur; at-
que in hunc modum iniicitur, media fascia collum comprehen-
ditur, capitaque obliqua per pectus attrahuntur, ibique in-
ter se implicata sub alis ad dorsum adducitur, ibi rursus im-
plicatur, atque ita donec totus thorax deligatus sit, modo a
posteriori, modo a priori parte implicatur, extremaque inter
se deuincimus, quo vinculo vtuntur aurigæ ad latera conti-
nenda. G. Die Fuhrmannsbinde.

AVRIGO, idem quod *Icterus*.

AVRI-

AVRIPIGMENTVM, est fossile, sulphuri plurimis dotibus simile, friabile, fusile, facile inflammabile, tumque fœtore sulphureo infestum, non acido volatili; iners, innoxium, parum venenatum, fusione rubescens, tumque volatilem materiam emeticam præbens. *Arsenicum citrinum* male appellatur. Auripigmentum hoc nativum, fusum igne in vase clauso, massam dat fragilem, facile conterendam, minii fulgore spectabilem, nec valde acrem aut venenatam, quæ videtur esse *Sandaracha* veterum. Græci vocant ἀρσενικόν, arsenicum. Sed cauendum est ne ipsi nostra arsenica substituamus, utpote toto genere diuersa. G. *Operment, Auripigment.*

AVRIS, est organum auditus, & notat omnia auditoria organa; diuiditur in tres cavitates, scilicet in anteriorem, mediam, & posteriorem. Exterior auriculam meatumque auditorium; media tympanum; interior vero labyrinthum comprehendit. Gr. ὤτις G. *Das Ohr.*

AVRVM, est metallum, omnium ponderosissimum, simplicissimum, molle, maxime expansile, in igne & aere fixissimum, coloris flavi, rubens ante fusionem. Quanquam in Madagascar adeo molle nasci dicitur, ut leni igne instar plumbi liquefeat. A sale marino eiusque productis tantum soluitur: hinc rubigine caret, quum aqua regia & spiritus salis marini nusquam in aere volitent: vix sonorum, specificæ gravitatis ad aquam, ut 19636. ad 1000. G. *Gold.*

AVSTERS, Gr. αὐστῆρς, dicitur de eo, quod terrestris est naturæ, cum salinis tartareis permixtæ, vim habens linguam, dum gustatur, constringendi. G. *Herbe.*

AVTOGENES, sic vocatur narcissus, albo flore: quia eius bulbus necdum terræ commissus folia emittit: ex sese enim quasi generatur aut nascitur, ex αὐτός ipse & γίνομαι nascor.

ATTOMATΩΣ, de eo dicitur, quod sua sponte mouetur, ut est cordis motus, coctiones & fermentationes (ut vocantur) in ventriculo & intestinis. Hinc automatici vocantur motus, qui nobis insciis, & nec intellectu nec voluntate nostra concurrentibus, peraguntur. Tales sunt, præter adductos, auctio corporis secundum omnem dimensionem, fœtus incrementum & formatio in utero. Opponuntur ipsis actiones & motus animales seu voluntarii, qui ad nutum nostrum, quando sani sumus, peraguntur & cessant. G. *Sich selbst bewegende.*

AVTOPSIA, ocularis alicuius rei inspectio est, ex αὐτός ipse, & ὅψις visus. Notat quoque observationes, & me-

moriam effectuum in morbis, quos vnusquisque proprio intuitu obseruauit.

AVTOPYRVS, est panis, ex purissima farina coctus, cui nihil furfuris ablatum fuerit; huiusmodi panis aliis præfertur, quia furfures habent vim, ob grauitatem, abstergendi, ex αὐτὸς ipse, & πυρὸς triticum. Vocatur etiam συγκόμις. Talis est Westphalorum panis grossior, Pumpernickel dictus. Proxime huc accedit ille, quo ceteri Germani vtuntur, ex farina non omnino a furfuribus secreta. G. Hausbacken Brodt.

AVTVMNVS, dicitur anni tempus tertium, æstatem sequens, arcturo oriente incipiens & vergilliarum occasu definens, quod notabile ob morbos mali moris plerumque eius comites: ab augendo opes, ex Festo. G. Der Herbst.

AVXILIVM seu REMEDIUM, est, quicquid contraria agendi vi, morbum impugnare est aptum. Estque triplex, *Dieta, pharmacia & chirurgia.* Vide *Medicamentum.* G. Ein Arzney, Hülfsmittel.

AXILLA, dicitur extrema pars humeri, vnde brachium incipit. Est diminutium ab ala, eadem ratione formatum vt paxillus a palo, maxilla a mala. Barbari scribunt Ascella. Regio concaua sub axilla, in adultis pilis confita, vocatur subalaris. G. Die Achsel.

AXILLARES VENÆ & ARTERIÆ, sunt illa vasa sanguifera, quæ a trunci summitate venæ cauæ, & arteriæ supra cor ad axillas, & brachium excurrunt. G. Die Achsel Blutadern.

AXIOMA, effatum euidentissimum, simplicissimis innixum ideis, quod cuncti mortales, ob simplicitatem & claritatem, vno ore absque demonstratione pro vero admittunt: nonnunquam autem est propositio ab Hippocrate vel Galeno in obseruatis quamplurimis fundata, & pro inconcussa ab illis habita. G. Eine vollkommene ausgemachte Wahrheit.

AXIS, est vertebra tertia colli, capiti subiecta. Gr ἄξων. Aliis potius secundæ deberi id nomen videtur, quia circum eius dentiformem processum vertebra caput sustinens, tanquam rota circa axim, mouetur.

AXUNGIA, pen. corripit.

Quodque recens vssit glacies, axungia simplex

Mulcet. - - - Seren. tit. combust.

Axungia, Στίξος ὑεῖον Dioscoridi Ὀξύρυον Aegin. pinguedo vel adeps porci, sebo mollior. Quia vero vero huius vuginis præcipuus vsus fuit in axibus currum inungendis, hinc illi

nomen

nomen creatum, & grammatici omnes pro vnguinē vehiculari exponunt, quamquam vsus tyrannus id nomen plērisque pinguedinibus, quæ in officinis asseruantur, attribuit. G. *Schmeer, Schmalz*. Abusue tribuitur terris quasi vinctuosis & molli-
bus. Sic aliqui auctores terram figillatam Silesiacam albam vo-
cant axungiam lunæ, luteam autem axungiam solis, persuasi
alteram a luna, alteram vero a sole esse imprægnatam.

Αὐξήσις, ab *αὐξάνω*, cresco, *αὐξω* augeo, corporis est in
omnem modum ampliatio.

AZOTH, modo mercurium cuiuscunque corporis metal-
lici denotat, modo medicinam quorundam vniuersalem puta-
tam ex mercurio, auro & argento paratam. Ante aliquot an-
nos per magnates, imo & vulgum celeberrimum, varii co-
loris; sed pro diuersitate præparationis, sæpe minus sollicitæ,
mox pretio & fama vilescere incepit.

AZYGOS, est vena sanguinem reducens Venæ cavæ: du-
plici origine in abdomine inter duas diaphragmatis appendices
oritur, dein thoracem ingressa sub aorta iuxta dorsi vertebrae,
accipit venas intercostales, & venæ cavæ superiori iterum in-
feritur, estque insignis capacitatis. *Sine Pari* dicta, ex α priv.
& *ζύγῃ* iugum, par. G. *Die Uder ohne Paar*.

AZVR, a voce Arabica, & Persica, *Lazur*, qua cæru-
leum pigmentum denotant.

AZYMVS, est panis non fermentatus, ex α priv. & *ζύμῳ*
fermento, *ζύμη* fermentum. G. *Ungeäuert Brodt*.

B.

BACCA, BACCÆ, Gr. *κόκκος*, dicuntur fœtus seu fru-
ctus sphaerici minores herbarum, fruticum, arborumue,
qui dispersius rariusque nascuntur: vel quicunque parui sunt &
rotundi, vt ribes, fraga, baccæ lauri iuniperi, plerumque
molles; tenui membraua tecti, & semina in substantia pulposa
nidulantia continent: atque in hoc ab acinis differunt, quod
iis densius proueniant. *Bacca*, forte a Baccho, quia vitiis,
baccas producens, Baccho dicata. G. *Beeren*.

BACCAR, BACCARIS, est herba odorata ex qua
coronæ contra fascinum parabantur. Credant aliqui esse
asarum.

BACCHICA, vide *Hedera*.

BACCINIA & BACCINIVM, vide *vaccinia*.

BACILLI, nomen imponitur medicamenti figura bacil-
lorum oblonga seu tereti, vt bacilli, seu candelæ odoriferæ.
Item

Item & bacilli ex glycyrrhiza, cocta, qui linctui inferuiunt: Ut vulgo in affectibus pulmonum & tussi vel asthma, a Galenica & Arabica medicorum schola præscribuntur. Sic quoque vocantur candelæ illæ, quæ vsui veniunt, si cadauer aliquod fœtidum dissectionibus anatomicis vacet. G. Wohlriechende Kerzlein, Räucherkerzen.

BADIAGA, est plata aquatica, spongiosa, ex multis fibrillis herbaceis quasi contexta, fragilis & friabilis, si sicca, semina sunt grana rotunda, coloris albidus, in altera parte instar lapidum cancri excavata: odor plantæ est teter & pisculentus. Est planta apud Moscovitas in frequenti vsu, contra liuores oculorum & aliarum partium a verberibus, quos pulvis impositus vna nocte tollere dicitur. Vide de hac Comment. Petropol. 2.

BALANEVM, Gr. βαλανεύιον, lat. Balineum siue Balneum, est proprie remedium corpori potissimum curando, detergendo, emolliendo, fouendo, quin & sudando deputatum: nam est totius corporis lotio; non raro tamen & pro lotionem partium solummodo inferiorum sumitur, quas *inseffus* & *semicupia* vulgo vocant. Estque vel *siccum* vel *humidum*; sicca parantur ex cineribus, sale vulgari, arena, chalybe limato &c. *Humida* sunt vel *vaporosa*, vel *aquosa*: *vaporosa* fiunt ex coctione radicum, herbarum, florum, feminum, &c. cuius vapor tantum suscipitur: *aquosa* sunt vel *artificialia*, quæ parantur ex decoctis medicamentosis: vel mineralia, quæ *therma* vocantur, quarum aquæ, ut prisce describunt, sunt *aluminosæ*, *ferreæ*, *cupreæ*, *nitrosæ*, *sulphureæ*, *bituminosæ*, *vitriolicæ*, &c. Ex βάλα pello, & ἄνία tristitia seu morbus: sed est potius allusio, quam etymologia vera. Proxime enim venit a βαλανεύς, *balneator*. βαλανεύω, *balneatorem ago*. Unde ille dictus, sit alia est quæstio: forte a βάλανος, glans vnguentaria. Vide Etymologic. magn. G. Ein Bad.

BALANOCASTANVM, est radix tuberosa, quæ etiam Bulbocastanum appellatur. Ex βάλανος, glans, & κάστανον castanea.

BALANOS, est glans proprie quercus, sed latius sæpe sumitur pro quibusque fructibus oblongis & duris. Forte a βάλλω proiicio.

BALANVS, seu GLANS, est penis suprema pars, præputio tecta. G. Βάλανος. G. Der Kopff am männlichen Gliede. Item *clitoris muliebris*, vide *clitoris*. Sic etiam bulbosi fructus & radices appellantur, ut iuglans quasi iouis glans; item glans quer-

Unable to display this page

Unable to display this page

Balsama qui semper, cinnama semper olet. *Mart. l. 3. epist. 63.*

Nicander tamen Græco versu heroico, tum in *Theriakis*, tum *Alexipharmacis* penult. producit. *Andromachus senior*, *Neronis Archiater*, carmine elegiaco penult. iam produxit, iam corripuit, ut apud *Galenum* videre est libro de *Theriaca ad Pisonem*. Balsami vero planta frutex est, seu arbuscula, tres cubitos ad summum alta, folia alens rutæ foliis similia. *Syriacum* dicitur rutæ folio. Nascitur sponte in Arabia felici, unde olim in Iudæam, & hodie in Ægyptum translata, loco quodam occluso, Cayro vicino, quem *Mateream* vocant, colitur. Eius fructus dicitur *carpobalsamus*; Ramusculi *xylobalsamum*; Succus *opobalsamum*. Fructus eligatur recens, plenus, ponderosus, gustu mordax. Ramusculi probantur recentes, tenues & odorati. *Balsamum* dicitur, quasi *Beisamin* quod in orientalibus linguis exercitati dicunt esse, Princeps ornatum, vel oleorum; vid. *Vossius in Etym. Pausanias*, si recte scribitur, *πάλαμον* vocat. Alii *Βλάσαμον*. Ægyptii *Balassan* nominant. G. Balsam.

BALSAMVS vel BALSAMVM. Balsami vocabulum pluribus in officina usurpatur significationibus. 1. Denotat genus quoddam odoramenti crassiusculi instar vnguenti, vel linimenti, & hæc significatio usitatissima est e.g. balsamus rosarum, apoplecticus & similes. 2. Solent quoque ex gummi resinisve cum spiritu vini liquores destillari, qui extrinsecus illinuntur, balsamique nomine veniunt; ut balsamus neruinus, ischiaticus & similes. 3. *Inunctorium* liquorum significat, eumque oleo crassiore, linimento liquidiorum. 4. Balsami nomina sibi vindicarunt *salia fusa & liquata*, ut balsamus salis gemmæ. 5. Sunt *singulares* quædam *præparationes*, quibus balsami uomen imponunt; ut balsamum sulphuris, &c. 6. Tandem etiam lachrymæ quædam arboreæ balsami vocantur, ut balsamus copayvæ. 7. Balsamus est, quo cadauera condiriuntur. G. Balsam.

BAMBALIO, idem quod *Balatro*.

BAMBAX, idem quod *Bombax*.

BAMMA, est tinctura seu liquor, in quo aliquid tingitur, aut madefit, ut panis iusculo immerfus, a *βάπτω* immergo.

G. Da man was eintaucht, einweicht, eine Tinctur.

BARAS, Arab. idem quod *Alphus*.

BARBA, est labiorum & menti pars pilosa. G. Der Bart.

BARBA CAPRINA, vel CAPRI: vocatur a florum figura, quæ caprinam barbam referre videtur.

BARBA HIRCI, idem quod *Tragopogon*, & *Vlmaria*.

BARBA IOVIS, est *semper vivum*, seu *sedum*. Est arbuscula quæ habet caulem durum, fere lignosum, cortice lanuginoso albo tectum, plures ramos dimittentem, folia bina villosa, splendentia, coloris argenti: flores in summitate crescentes, sunt exigui, leguminosi; genistam referentes, quo ad figuram, non quo ad magnitudinem; post florem sequitur filiqua brevis, fere ovata, fæta semine subrotundo; crescit in montibus & locis saxosis circa mare. Gr. *Ἀέζων*, sempervium, a latinis sic dicta forte quod putent cum Iouis barba similitudinem habere. G. *Hauslaub*, *Hausmurrh*.

BARBAREA, est herba S. Barbaræ dicata. Apellatur alias *nasturtium hyemale*.

BARDANA, est *lappa*. Forte a bardus, hoc est hebes, quia folia habet mollia & hebetia. Dicta etiam videri potest a bardo, vbi hæc vox cantorem & Poetam designat, ut prolixè in *Etym.* demonstrat *Vossius*, & in *Lex. Philol.* *Martinius*. Et certe cantores in Comædiis lappæ huius foliis, faciem obvelabant, ne agnoscerentur spectatoribus, unde personatam dici constat, & Græcis *προσωπίον*. His natalibus si insistendum, pen. producet, genitivo plurali, & analogia suadentibus; bardorum enim & bardarum flexus bardanam longam efflagitat, ut a quintus quintonum & quintonarum facit quintonam. Ita a primus primana, a septimus septimana, a vicesimus vicesimana, a quartus quartana.

Sæva nocens febris saltem quartana fuisset. Mart. l. 10. ep. 77. Vide *Lappa*.

BARYCOCCALON, est *stramonium*, siue pomum spinosum, ac si diceret, quod sit nux, gravem somnum producens, ex βαρύς gravis, & κόκκαλον nucleus.

BARYCOIA, Gr. βαρυκοία, est audiendi gravitas, ex βαρύ graue, & ἀκίω audio. G. *Harthörigkeit*.

BARYPHONIA, est loquendi gravitas, a βαρύ graue & φωνή vox. G. *Schwere Sprache*.

BARYPICRON, est absinthium latifolium: quasi diceret, supra modum amarum. Ex βαρύ graue; & πικρόν amarum.

BASILARE OS, vulgo denotat os *sphenoides*, & palati os. Significat quoque occipitis os, quod & os *proræ*, os *memoriae*, vel os *pyxididis* dicitur. Gr. *ἰνερ*.

BASI-

Unable to display this page

Unable to display this page

que controuertitur cuius sint speciei. Arabibus (vt Serapioni) sunt *Behen*, pastinacæ radicibus similes. Hinc scribit Hali Abbas, *behen* & *pastinacæ syluestris radices* nullum inter se discrimen habere. E recentioribus *behen albam* aliqui *polemonii*, siue *lychnidis syluestris* speciem esse autumant, quam Tabernæmontanus vocat *herbam articulare*. *Behen rubrum*, alii *limonii maritimi*, alii *ualerianæ rubræ*, alii *bistortæ* speciem esse putant: aliqui vero, *Garzia* & *momente* & *reprehendente*, *Zerumbet* esse statuunt. Hinc est quod aliqui in descriptionibus Arabum substituunt *eryngium*, alii *zormentillam*, alii *angelicam*, alii denique *caryophyllatam*. Actuarius & Myrepsus *behen hermodactylos* esse volunt, forsân auellanas purgatrices.

BELEMNITES, est lapis, vltra digiti longitudinem non assurgens, teres, in apicem obtusum definens, aliquando plenus, aliquando concavus, terram vel arenam recondens, coloris albi, cinerei, aurei, pellucidus interdum, iuxta longitudinem habens rimam: nomen accepit, quia τὸ βέλος, id est sagittæ effigiem repræsentat: dicitur & lyncurius, quod ex vrina lyncis conflare falso putent: vel dactylus Idæus, quod in monte Ida reperitur. G. Euchsstein.

BELONOIDES, est processus styloides, cranii basi infixus: a βελὼν, *acicula*, ἔδος, *forma*. G. Der spißige Fortsatz der Hirnschale.

BELLADONNA, est planta, quæ caules dimittit ad altitudinem quatuor pedum, qui sunt crassi, rotundi, ramosi, villosi; coloris rubicundi, obscuro: folia solani sed duplo vel triplo maiora, & latiora, oblonga, mollia, non angulosa, aliquantum villosa aut lanuginosa: flores ex alis foliorum erumpunt, monopetali, campaniformes, vt plurimum in quinque partes laciniati; coloris albi & purpurei: flori succedit fructus fere rotundus, mollis, cerasum æmulans, niger, splendens, in duo loculamenta diuisus, continens semina placentæ affixa, rotunda vel ouata: radix est longa, crassa, albescens, in multos ramos diuisa. Hæc planta crescit in syluis, nomen est ex lingua Italica, & significat pulchram & ornatam matronam. Putant aliqui esse corruptum ex *Bellonaria*, quo nomine olim dictum solanum somniferum scribit *Apuleius*. Est planta multis iam noxis infamata, quas imprudens esus baccarum attulit. Medici quidam laudant aliqua experimenta ad cancerum vsu huius plantæ curandum: alii alia ab ipsa expetunt. Græce dicitur σπύχρον μανικόν, quod ad verbum est *Solanum furiosum*; quo nomine Latine dicitur: quamquam non tam furorem,

quam delirium aliquod, cum deglutitionis manifesta læsione, inferre solet. Sed & necem intulisse illis, qui copiose assumerunt, observatum est. Cum radice magis etiam caute, quam cum fructu, mercandum est.

BELLIS, BELLVS FLOS, & HERBA MARGARETÆ est planta parva, humilis, quæ habet folia parva, oblonga, lævigata, in extremitate sua circularia, repentia, quædam parum crenata, alia integra; calicem monophyllum, profunde diuisum, & multifariam ad basin fere vsque: florem habet vel nudum, vel planipetalum; capitulum seminale per maturitatem, delapso flore, assurgit; vbique in pratis nota. Sic fortasse vocatur, quod in pratis vbique bellum & latum aspectum præbeat. Vocatur & consolidago; quia succo suo glutinoso vulnera consolidat. *G. Maßlieben, Gänseblumen, Monatblümlein, Tausendschön.*

BENEDICTA HERBA, vide *Caryophyllata*.

BENIGNVS MORBVS, est qui nulla vehementia & sæua, supra ordinarium cursum, habet symptomata. *G. Eine nicht allzu schwere Krankheit.*

BENZOE, siue *Belzoe*, vox peregrina est, eoque incertæ nobis pronunciationis, quam libet tamen in penult. corripere, ut aloe, ob vocalem ante vocalem; Benzoinum autem, siue belzoinum oleum pen. corripiet, ad naturam cæterorum adiectiv. in *INVS* ex inanimatis descendunt.

BENZOIN, gummi refina est, ut dicunt, arboris proceræ. Verum *Bontius* dicit reperiri in Iava plantam ex pluribus sarmentis coalitam, qualis est smilax aspera seu salsa parilla, nisi quod sarmenta ibi brachii crassitiem æquent, vel etiam superent, ita ut hæc in medio sæpe truncus arboris continuus satis crassus appareat, ex huius cortice inciso colligitur gummi benzoin. *Grimmius* notat esse arborem egregiæ formæ, recti caudicis, & mediocris magnitudinis, habentem viri plerumque crassitiem. Crescit ad occidentem Sumatræ. Fructus fert rotundos sed compressos, magnitudinis parvæ nucis auellanae, & inclusus est tunica, instar nucum iuglandium, quæ tamen aliquantulum pilosa est. Folia profert tenera & mollia, inferius pallido-viridia, superius vero saturate viridia. Nucleus huius fructus saporem habet ingratum & amarum. Arbor quinquennis vel sexennis usque ad lignum, secundum longitudinem, vulneratur, unde liquor albus, tenuis, viscosus, glutinosus & pellucidus exstillat, qui solari calore induratur, unde duplex

duplex gummi album & citrinum, vel crassius & obscuri coloris. Estque valde odoratum, & si bonum, pellucidum, globulis candidis refertum, thuris æmulum, citrinescens est. Vocatur & *Afa dulcis*. G. Benzoin.

BERBERIS, vox antiquis ignota, quæ tamen secundum analogiam penult. corripit, ut verberis, piperis, cantharis, bassaris, tyberis, phalaris. Berberis, est magna arbuscula, ramosa, spinosa, corticem tenuem, & politum habens; folia oblonga parva, viridia, in margine incisa, aliquantulum aspera, saporis acidi; flores lutei in paruos racemos congesti, & multis parvis foliis flauis instructi sunt; his succedit fructus tener, parvus, ovalis, succo plenus, post maturitatem coloris rubri, saporis acidi, adstringentis, grati, femina oblonga, dura, coloris fusci in se habens: hæc arbuscula crescit in locis incultis: dicitur & *Oxyacantha*, idque aspinarum acuminatis cuspidibus. *Berberis* vero est vox origine barbara. Vocatur etiam *spina acida* & *crespinus* vel *crispinus*, ab Italica voce *crespino*. G. Preisselbeer.

BERIBERI, *Bontio* aliisque vox familiaris, quando loquunde morbis frequentioribus apud Indos. Vox est barbarica significans paralyfis speciem, cum quis nictitando genibus & eleuando, ouium instar incedit.

BERYLLVS, *Ἐρύλλος*, quasi virillus, a virore lapidis.

BES, alias *Bessis*, quasi bis triens, quia duo assis trientes, seu quod dempto libræ triente superest, hoc est, vnciæ VIII. vulgo *marca*. Vox præterquam *Celso*, multis aliis vsitata. Olim *Des*, veluti dempto triente. Alias libra numularia & octonaria.

BETA, est planta culinaria, quæ habet folia ex radice erumpentia magna, polita, splendentia, satis carnosæ, tenera, viridia, vel albescentia, aliquando viridia subfusca, vel rubicunda: succo saporis nitri plena; flos est apetalus, stamineus, in globum collectus, calice quinquifido prehensus; cuilibet flosculo subnascitur ouarium, quod est vasculosum, vno fœtum semine. Fructus tres, quatuorue in vnum colliguntur, radix annua, in nonnullis valde carnosæ, crassæ: dicitur cicla officinarum. Gr. *σῆντλον*, vel *τεῦτλον*. G. Mangolt, Kunkel, Bete.

BETONICA herba, pen. corr.

Betonica ex auro prodest assumere Baccho. Seren. tit. hom. mors.

Betonicae leves, gallinae aut iura vetustae. *Seren. zit. serp. mors.*

Cestron betonica soliti sunt dicere Græci. *Macer de herb. 40.*

Vossius deriuat a *Vettonibus*, Lusitaniae populo. Vide & *Plin. l. 25. c. 8.*

Betonica, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia oblonga, satis ampla, viridia, in margine incisa, parum aspera, saporis amari; caulem quadratum, parum rugosum, folia hinc inde bina opposita habentem; flores in verticillos, deinde ad superiora in spicas digeruntur, galea erecta, imbricata, bifida, barba trifida, segmento medio bifido, maiore; semina oblonga, in capsula, quæ flori tanquam calix inseruiuit, inclusa; radix crassa, fibrosa. *Κέστρον* a Græcis dicta est. Nasctur in pratis, montosis, frigidis & opacis locis, ideoque Gr. *ψυχότροπον*, vocata est, quasi frigus alens. Ab inuentoribus *Vettonibus* Hispaniæ populis *Betonica* & *Vetonica* appellata est. Porro *caryophylleus* flos etiam vocatur *betonica*, vel *tunica* detractis a *betonica* duabus literis prioribus. G. *Betonien*.

BETVLIA, pen. corr. vt cætera diminutiva in *vla*, assula, bucula, sportula. Neque enim ei a *Bethulia* oppido nomen, sed a *batuo*, vt *betula* sit quasi *batula*, quod non tantum in coercenda puerorum ignauia adhibeatur, sed & olim fasces Magistratus armaret. De quo *Plinius l. 16. cap. 18.* *Gaudet, inquit, frigoribus sorbus, & magis etiam betula.* *Gallica hæc arbor mirabili candore atque tenuitate, terribilis Magistratuum virgis.* Perperam in quibusdam *Plinii* editionibus legitur *betulla*. *Betula* & **BETVLIA**, arbor est mediocris altitudinis, cuius rami sunt tenues, flexiles incuruati, cortex exterior trunci est crassus, asper, albus, fissus; interior vero est tenuis, politus instar pergameni, hunc etiam veteres papyri loco adhibebant; lignum est album; folia mediocriter lata, acuta, in margine dentata, populo nigræ satis similia, viridia, tenera, polita, saporis amari; flos mas amentaceus, foliosus axi affixus capillaceo longo; fructus, loco a flore remoto squammosus, cylindræus, sub squammis suis recondens semina alata. Hæc arbor crescit in syluis: quidam dici putant, quod bitumine scateat; apud **PLINIVM** enim legere est; *Bitumen ex ea Galli excoquunt*, id quod hodieque faciunt septentrionales. Vocatur oleum *betulinum*. Vtuntur eo veterinarii & coriarii. G. *Birckenbaum*.

BEZOAR, belzahar, badzahar, bedezaher, voces Arabicæ, Persicæ, & ex Hebræis fontibus detortæ, de quibus videndus *Martinius*. De penultimæ moræ ambiguum est iudicium, nisi quod opportunius videatur corripienda, tum quia id factitatum videmus a mercatoribus, qui lapides hos ex Indiis, & Perside asportant, atque ideo pronunciationem gentium orientalium sequuntur; tum quia vox ipsa donata iam ciuitate latina, ad Latinorum quoque regulam, vocalium ante vocales, meretur exigi. Bezoar, est vel chymicum, vel animale. *Chymicum* est compositio ex *butyro antimonii* & *spiritu nitri*, ex qua puluis albus componitur, aduersus venena morborum malignorum, qui & sudorem prolicit: *Animale* duplex est, *orientale* vel *occidentale*. Orientale reperitur in animali capri-cerua dicto. Estque animal Persiæ ac Indiæ orientalis, partim ceruo simile, partim capræ: hinc fit vt aliis capra audiat, aliis hircus, aliis capri-cerua, Persis *Pasæn*. Iste lapis in prædicto reperitur animali, nempe in prouentriculo, hinc & in ventriculo aliisque cauitatibus internis. Figuram habet oualem, rotundam, sessilem & intus cauam, in meditullio palcam continet, pilos, vel similia, superficies est læuis & glabra cum splendore, substantia e laminis, caparum ad instar sibi incumbentibus, compacta, variante colore, plerumque atro virente, hinc dilutius virente, pallecente, cineritio, fuluescente, melleo &c. odore nullo, nisi contrito, tum muscum aut griseam ambram redolet: variante magnitudine & pondere: plerumque intra iuglandis magnitudinem constitutis, vel paulo maioribus aut minoribus. Dantur quoque artificialia, sed vili pendenda. Inprimis reperitur hic lapis, notante *Kæmpfero*, in Persidis prouincia *Laar*, & quamuis plures regni regiones inhabitat, lapides tamen bezoardicos non omnes gignunt, quia non ferunt herbas, ex quibus depastis lapides creduntur generari, vel qui generantur non omnes æque nobiles sunt, hinc in quibusdam locis nulla ex prædictis bestiis datur ætate prouecta, quæ lapidem non contineat, cum in aliis extra Larensem prouinciam, ex centenis, vix vna sit, quæ lapide dotetur, eoque vt plurimum exigui valoris: in hircis lapides maiores & frequentius inueniuntur, quam in fœminis. Omnes bezoardici non æque æstimantur boni; notam legitimi lapidis profitentur, si volæ manus cinere aspersæ, vel creta oblitæ affrictus, lineam inducat luteam, vel ex luteo viridantem. Hæc illis lydius lapis est, quo veritatem simul ac bonitatem explorant; Acus candentis admissio, fallax bonitatis

testis est : legitimi enim plerique ita indurati sunt , vt acum candentem respuant. Quos *KAE MPFERVS* in natali monte comparauit , & genuinos esse nouit , vix candentis acus vestigium recipiunt , sed attactu ignis diffiliunt. Ex lapidis raritate & pretio facile colligitur , bezoardicos , quibus in pharmacopœis Europæi vtuntur , non esse Persicos , vel ex eorum numero , qui a capris bezoardicis *Pasæn* nomen sortiuntur , sed vel ex aliis animalibus , vel sub alio cælo degentibus depromptos & suppositos. *Occidentale* venit etiam ex capri - cerua , nulla tamen cornua gerente ; nascitur in Peru , dicitur *Vicuniras* seu *Taraguas* , in iis locis animalis , vt de priori dictum , inuenitur , circa rem heterogeneam in cauitate media contentam tunicatim concretus. Orientalibus vt plurimum maior ; superficie scabra , colore cinereo , albo , nigro , obscureue vi-
rente , qui optimus. G. *Bezoarstein*.

BEZOAR ANIMALE, est hepar & cor viperarum siccatarum & puluerisatarum.

BEZOAR MINERALE, est præparatio antimonii sudoriferi , cui attribuitur virtus , quæ bezoar orientali adscribitur , vnde nomen.

BEZOARDICVM, est medicamentum alexipharmacum venena & malignitates expellens. Deriuatur nomen a lapide bezoar. G. *Widergiff*.

BIBENELLA, idem quod *Pimpinella*.

BIBITORIVS MVSCVLVS, siue rectus , *Oculum adducens* , positus in maiori angulo oculi , ortus ex foramine orbitæ irregulari , antè bulbo implantatur , sic dictus , quod introrsum , nasum versus , oculum ducat , bibentesque cantharum inspicere cogat.

BICEPS MVSCVLVS, hoc nomine gaudent duo musculi , quorum vnus est tibiam , alter cubitum mouens. Qui tibiam mouet oritur vno capite in tuberositate ossis ischii , altero in inferiore & exteriori parte femoris , & inseritur in epiphyssi superiori fibulæ. Qui autem cubitum mouet , oritur vno capite a processu coracoide , altero a cauitate clinoide scapulæ , inseritur vlnæ parti anteriori. G. *Der zweyköpffige Muscul*.

BICONGIVS, est mensura duodecim sextarios continens ; dicitur continere viginti quatuor libras vini.

BILIS, est duplex , vel quæ in hepate segregatur , vel in vesicula fellea asseruatur. Vtraque per ductum cholidochum in intestinum duodenum exantlatur , vt ibi ciborum vltiori

riori perfectioni inferuiat, & fæces a secretionẽ chyli relictas foras conuehat. *Bilis* chemice examinata constat ex sulphure, sale volatili & pauca aqua. Ordinario flaua vtraque est; tamen quæ in vesicula continetur est profundius flaua, spissior, amarior, quam quæ ex hepate continuo destillat. Et prior tantum copia, compressu externo, contractione fibrarum irritatarum in musculosa vesicæ tunica, excernitur; sed hepatica dilutior, pellucidior blandior, iugi fluore stillat, & solis actionibus circumduktorum humorum, & respiratione expellitur. Vtraque hæc bilis humor est saponaceus, abstergens, olea aquæ miscibilia reddens, resinas, gummi, tenacia quæque resoluens, attenuans, homogenea faciens, si cum his conteritur; nec alcalica est, nec acida, sed oleo, sale, spiritibus inprimis concreuit aqua dilutis, non combustilis, nisi ficcata prius: hæc tamen bilis cystica plus, hepatica minus præstat; vnde diuersitas quædam videtur in his. *Præter* ordinem vero vitellina, porracea, æruginosa, vel glastea est, quæ colorum diuersitates solummodo ex spissitudine varia, & mora in cauo communi contracta expullulant. Bilis igitur est liquidum ex sanguine secretum, neque bilis dicitur, nisi quando a sanguine segregata fuerit; ideoque veterum sententia de humore bilioso, inuenta circulatione sanguinis, prorsus corrui. Gr. χολη. G. Die Galle.

BILIOSVS, dicitur, præsertim veteribus, qui multa bile abundat, & hinc ob temperamentum illud in quosdam inclinat morbos; sed recentiorum multi statuunt, bilem quidem deficere, sed bonam nunquam abundare. G. Gifftgallig, der viel Cholerische Feuchtigkeithat.

BILIS ATRA, idem quod *Melancholia*.

BIOLYCHINON, est calor natiuus, qui a parentibus fœtui communicatur, ipsumque deinceps comitatur; verum postea cum in lucem editus est, hic calor sensim perit, postquam pueri spiritus & sanguinis ab alimentis & aere nitroso, alterantur, reficiuntur, mutantur. Ex ζωη vita, & λυχν lumen. G. Eingeborne Wärme. Terminus est, qui fere in consuetudinem in hodierna schola medica abiit.

BIPINELLA, siue **PIMPINELLA**, est herba, cuius folia binis ordinibus plumatim siue pennatim digesta sunt, vnde nomen. Vide *Pimpinella*.

BISLINGVA est *Hypoglossum*, seu *Laurus Alexandrina*, sic dicitur, quia supra eius folium insuper foliolum, habet linguæ instar. G. Zungenblat.

BISMALVA, siue **ALTHÆA**, est officinarum vox barbara. Vult dici, quasi duplex malua, vel quæ alterum tantum viribus pollet. Vel dicitur quasi malua ibiscum, vel maluauiſcum. Vide *Althæa*.

BISMVTHVM, idem quod *Marcaſita*.

BISTACIVM, mutato B in P. fit *Piſtacium*.¹

BISTORTA, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, longa, satis ampla, & acuta, magis viridia in superiori, quam in inferiori parte; ex his erumpunt caules rotundi, parua quædam folia habentes; calix monophyllus, membranaceus, geminus, vnus alteri ſuppoſitus, inſtar vaginæ. Ex fundo huius pedunculus oritur, cuius deinde fini adnaſcitur flos monopetalus, in ſegmenta profundiffime ſectus, & ſtaminibus octo præditus, in denſas & longas ſpicas congeſtus; in fundo huius floris inuenitur ouarium triquetrum, inſtructum tuba longa, continens poſt maturitatem ſemia triangularia, & ſplendentia. Radix est carnoſa, quaſi tuberoſa & geniculata ſeu nodosa, oblonga, pollicem craſſa, in ſe contorta, capillitio donata, foris ex fulco nigricans, intus ex flauo rubescens, ſaporis aſturiuſculi, adſtringentis, odoris nullius. Crescit in locis humidis. Voluerunt quidam illam eſſe Britannicam veterum, ſed huius radix est tenuis, cum illa biſtortæ ſit ſatis craſſa, folia tamen vtriuſque ſatis bene inter ſe conueniunt: dicitur *biſtorta*, ob radicem ſemel aut bis contortam: dicitur etiam *ſerpentaria*, *colubrina* & interdum *dracunculus*, vel *dracontium*. G. Matterwurk.

BITVMEN, pen. prod.

Sparge molam, & fragiles incende bitumine lauros. Virg. Ecl. 8.

Bitumen, dicitur omne corpus, quod igni admotum facile flammam concipit, naphtha atque petroleo ſpiſſius, lentum valde, tenacitate tamen primo adhuc diſfluente; ab ignis calore liqueſcit, in aqua non ſubſidet nec miſcetur; ſiue minerale, vegetabile, vel factitium fuerit, vnde nomen generale eſt.

BITVMEN IVDÆICVM, vide *Asphaltus*.

BLÆSITAS, est deprauata locutio, a vitio linguæ, in conformatione aut obſtructione peccantis. G. Eſſpeln.

BLÆSVS, est vitio prædicto laborans. Item is cui pedes ſiue crura extrorſum vertuntur: vel cui dorſi ſpina antè vel poſtè incuruata eſt. Paralyticum quoque ſignificat, a *ῥαίσις* diſtorqueo.

BLAS, est nomen ab HELMONTIO confictum, significans generaliter astrorum motum localem & alternatiuum; sed quid ipse per illud vocabulum significet, forte nesciuit, saltem nos nescimus.

BLATERONES, ex βλάζ deriuatur. Est autem nomen piscis inutilis, vt sunt blaterones homines, multa, sed inutilia dicentes.

BLATTA, vermiculus est quasi blapta, ἀπὸ τῆς βλάπτειν, id est nocendo, quia libros, ac vestes erodit. Hinc blattaria herba, quæ blattis scatet.

BLATTA BYZANTIA, siue VNGVIS ODORATVS, est alicuius conchylii integumentum: odore suauis, colore fusco, figura oblonga instar vnguis.

BLATTARIA, planta est verbascum referens, differt tantum ab eo, quod eius fructus sit magis rotundus, caules habet rectos, fortes, in ramos diuisos; folia eius sunt longa, verbasco angustiora, acuta, in margine incisa, non lanuginosa, coloris viridis nigricantis, in parte superiori splendentia, odoris ingrati, saporis amari; flores in quinque partes diuisi, odori parum, pedunculis villosis adhærentes; his floribus succedit diuisis in eorum locum fructus, qui includit semina minima, nigricantia. Radix rapum refert, est alba, dura, aliquantulum fibrosa: hæc inuenit nomen hoc latinum, a colligendis in se blattis: nam si alicubi reponitur, vel proiicitur, dicunt plurimas blattas super ea colligi. G. Schabenkraut, Mottenkraut.

BLENNA, est mucus crassus per palati foramina & nares destillans, qui prouenit ex poris & glandulis membranæ Schneiderianæ, inuestientis internas nares, cavitates ossis maxillæ superioris, sinus frontales, ossisque cuneiformis. G. Nos, der Unflat durch die Nasen.

BLEPHARIDES, idem quod *Cilia*.

BLEPHARON, vide *Palpebra*.

BLEPHAROXYSTVM, instrumentum est, quo palpebræ raduntur & concinnantur, in trachomate, siue asperitudine callosa palpebrarum interiorum, ex Βλέφαρον, palpebra, & ξύω tondeo.

BLITVM, est planta, cuius duæ species dantur generales, vna alba, altera rubra, harum singulæ adhuc diuiduntur in duas alias, blitum album maius habet caulem album, ramosum, quatuor circiter pedes altum; folia betæ instar, sed minora; flores sunt parui, tribus staminibus constantes; ex calice tripartito surgentibus; pistillum autem abit deinde in semen plerumque

que oblongum, in capsula vesicæ æmula, quæ calix floris fuit, reconditum: radix est longa, pollicem crassa, saporis insulsi, ut tota planta. Blitum rubrum maius, siue blitum nigrum, cum præcedente omnino conuenit, differt tantum colore; & quod eius folia plerumque sunt minora; datur & blitum album minus, & blitum rubrum minus, refrigerantis & humectantis virtutis, quæ ab insulso fatuoque sapore nomen habent. Gr. *βλίτον*, stolidum, ignauum. G. Majer, Meyer.

BOA, papularum morbus est, cum maculis rubentibus & in tumorem surgentibus corpus rubet. Idem quod *Papula*. Quum lues venerea primum innotesceret, a quibusdam boarum nomine notabatur. G. Bøse Blattern.

BOCHETVM, siue DECOCTVM SECVNDARIVM, est alicuius decocti secunda decoctio. G. Schwacher Trancé.

BOCIA, est vas vitreum ventricosum cucurbitæ instar. G. Bauchglas.

BOCIVM, idem quod *Bronchocele*.

BOLBOCASTANVM, vide *Bulbocastanum*.

BOLBOS, vide *Bulbus*.

BOLETVS CERVI, *Fungus ceruinus*, *Tuber ceruinum* crescit in syluis, ubi ceruorum copia est. Sunt rotundi, magnitudine fere pilæ palmariæ, & aliquando minores; siccati cortice obducuntur subnigro, & intus continent materiam puluerulentam nigerriam. *Βωλίται* nomen habent, teste Marcello, ἀπὸ τοῦ βῶλ & gleba, & λίαν valde. G. Hirschbrunst, Hirschschwanm.

BOLVS, est medicamentum internum, habens consistentiam, melle paulo crassiorem. Quantitas quæ vnica dosi offertur, non maior esse debet, quam quæ bucca commodè excipi potest. G. Ein Bissen, Mundvoll.

BOLVS, terræ genus est, ex pallido rubrum, vaporibus martialibus imprimis imprægnatum. Estque Armena, Orientalis, Germanica, Bohemica, alba &c. in omnibus linguis *Bolus* appellatur. Gr. *βῶλ & gleba*.

BOMBAX, *acis, bombacinus*, vide *bombycinus*. Bombax, nobis, (sed male) nam arboreus tantum frutex est, *Baumwolle*.

BOMBVS, idem quod *Borborygmus*.

BONNA, vel BONA, est Arabicum Bonn, quo denominatur ille fructus, ex quo tosto, molito & aqua feruente infuso, paratur potus ille notissimus, quem arabes cahua, nos coffe vocamus. Nihil ipsi cum fabis, quas Germanice

Unable to display this page

Unable to display this page

BRACHIÆVS, ad *Brachium* pertinens.

BRACHIVM, siue LACERTVS, Gr. *βραχίων*, est membrum constans brachio proprie dicto, cubito & manu. G. Der Arm.

BRACHYLOGVS, est qui suas sententias breuiter determinat. *Brachylogia* est brevis locutio. Vt sunt *aphorismi Hippocratis*, *βραχύ* breue, & *λέγω* dico. Vide *aphorismus*.

BRACHYPNOEA, significat frequentius breuem, & simul ex longis interuallis factam spirationem.

BRADYPEPSIA, est tarda in ventriculo ciborum coctio, orta ex defectu saluæ, liquoris gastrici, fibrarum ventriculi laxitate, pituita viscida abundante, motu corporis & respiratione imminutis: ex *βραδύ* tardum & *πέπω* coquo. G. Langsame Kochung des Magens.

βραχυπόται, ex *βραχύς*, breuis & *πίνω*, bibo, qui parum, & raro bibunt. Plerumque sunt phrenitici, qui ad potus necessitatem non attendunt.

BRANCA, est vox Italica, & significat pedem: sic vocatur acanthus, *branca vrsina*: ideoque a similitudine quam eius folia cum anterioribus vrsorum pedibus habent.

BRANCHVS, est raucedo faucium, & asperæ arteriæ. Raucitas *Plin.* ravis *Plauto*. Gr. *βράγχος*. Vide *Raucedo*.

BRASSICA, pen. corripit.

Fraenat commisto quum feruet brassica vino. Seren. tit. solut. ventr.

Brassica, est planta, quæ habet caulem humilem, crassum, cortice duro obductum, substantia medullosa repletum, saporis acris subdulcis: folia in initio erumpentia sunt ampla, obrotunda, fragilia, rubicunda, succulenta, rugosa, incisa, sinuosa, caulibus longis & crassis adhærentia, plerumque conuoluta, neruosa, foliis in parte inferiori decisis, altera superioris partis sibi inuicem accumbentia & comprimantia. Formant magnum caput obrotundum: flores quadrifidi & cruciformes terrapetali, ex quorum calice surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, seu filiquam teretem, longam, cylindraceam, septo intermedio, cui valvæ imbricatæ utrimque adhærescunt, in duo loculamenta diuisam, seminibusque fœtam subrotundis. Radix est crassa, multas habens fibras. Gr. *Κράμβη* Nomen, docente Festo & Varrone, accepit a præsecando, quod ex huius scapo minutim præsecatur, siquidem nunc tontili, nunc cymoso caule spectatur. Non desunt, qui brassicam contendunt ἀπὸ τῆ βράττειν, a verando nomen accepisse, Estur enim a

tota

Unable to display this page

& quasi veterno sopire; quod huius panis esu euenire, scriptum reliquit GALENVS.

BROCHI, sunt labiones, siue qui magna & inordinata labia habent: Item laquei chirurgici genus.

BRODIUM, est liquor in quo medicamenta vel asseruantur vel diluuntur. Item expressus succus ex materia cocta, v. g. ex capone. G. Brühe.

BROMOS, est frumenti species: dicitur *βρῶμος* & *βρόμος*, non a fœtore, sed potius quia veterina ea multum vescantur, vel a fragore, sonituque, quem seges matura, minimo tacta flatu, edit. Alii *βρῶμος* legunt a *βρῶμα*, quod cibum significat. Vocatur aliquando *Auena*.

BRONCHIA, sunt asperæ arteriæ, seu fistulæ respiratoriæ ramificationes; quæ ex annulis cartilagineis & membranis contractilibus componuntur: quæque primo in ramos, dein in ramulos innumeros diuisæ, desinunt in minimas illas vesiculas, præcipuam pulmonum substantiam conficientes, quæ ramulis racemorum instar adherent. Diminutiuum a *βρόγχος*, guttur.

BRONCHOCELE, est tumor in larynge, aut broncho vel glandula thyroide, apparens, ortus ab humoribus in folliculis adiposis stagnantibus, vel ab aere emphysematis speciem referente, a *βρόγχος* media pars asperæ arteriæ, & *κήλη*, hernia, tumor. G. Gurgelgeschwulst.

BRONCHOTOMIA, est asperæ arteriæ, in membrano-sa eius parte, quæ est intra duos annulos, sectio; vsus est in angina caput laryngis occupante, ad suffocationem inhibendam, ex *βρόγχος* media pars asperæ arteriæ, *τέμνω* seco. G. Eröffnung der Lufftröhre.

BRONCHVS, est asperæ arteriæ portio media, fistulosa, ex annulis incompletis, siue non perfecte rotundis, antè constructa; postè per membranam musculosam connexis, vbi in rotunditate deficiunt; superior pars *larynx*; inferior *vesicularis* dicitur: inseruit voci & respirationi. A *βρόγχω* irrigo, humecto. Vetustissimi enim physiologi docebant potum omnem ad pulmones demitti; vnde hic canalis totius corporis rigatorius existimabatur. G. Die Lufftröhre.

BRVCHVS, Gr. *βροῦχος*, forte, a *βρόχω*, voro, comedo, vermis est herbas, & arborum frondes rodens.

BRVNELLA, est planta, quæ habet caulem minimum, repentem, lanuginosum parum, angulosum, coloris purpurei: folia oblonga, villosa, rubicunda, saporis viscosi aliquantulum

amari: flores in spicam squammatam, densam, breuem congeruntur, habentque galeam erectam, integram, cauam, longam, in superiori parte in decem labiis dissectam: semina obrotunda in capsula, quæ florì tanquam calix inseruit, inclusa: radix est parua, fibrosa; crescit hæc planta in syluis & montibus. Vide erymon in Prunella.

BRVSCVS, vide *Ruscus*.

BRYGMVS, est dentium inter se collisorum stridor & strepitus, ortus a motu conuulsiuo musculos maxillæ inferioris occupante, obseruandus in epilepsia, similibusque morbis conuulsiuis. Gr. Βρυγμός. G. Knirschen mit den Zähnen.

BRYON, est muscus, βρύειν pullulare, quia muscus ex arborum corticibus expullulat. Vide *Muscus*.

BRYONIA, pen. corripit.

Nec meruit senteis, nam vepribus improba surgens

Achrados, indomitasque bryonias alligat alnis. Columell. l. X.

Δαύκειον, ῥίζας τε βρυωνίδος, ἥ καὶ ἐφελειν. Nicand. Theriac.

Bryonia, dicitur a βρύειν pullulare, quod in adiacentes scandens late pullulet: videtur deriuari a βρύον vua: vel a βρύειν germinare: vuas enim profert, & plura & longa germina. Gr. Ἀμπελὶς λευκή, ψιλωθρον. *Vitis alba* dicitur, non quod vitis sit, sed quod in vitis similitudinem, iuxta parietes proserpat, elaticulisque vbique adhæreat: *Viticella* idcirco quoque nomen est: vt & *Psilotrum*, quod eius acinis coria depilari possint. Planta est quæ habet caules exiguos, ramosos, teneros, villosos, intra paruum tempus in magnam altitudinem crescentes, scandentes, plantas vicinas amplectentes. Folia vitim referunt, sed minora, aspera, albescencia: flores sunt manopetali, campaniformes, albi, exigui, patentes, quinquifidi, ora radiatim expansa, calice tenacissime comprehensi, proprio calici adnati, ita, vt vnum corpus esse videantur, quinque staminibus præditi: alii flores similes innascuntur ovario supra apicem eius calice instructum. Ovarium innatum fini pedunculi, est bacca rotunda, vel ouata in initio viridis, sed post maturitatem rubicunda, succum flauescentem saporis ingrati habens, in qua hærent semina plura ouata & acuta. Huius ovarii apex coronatur calice & flore hermaphrodito simili flori masculino, sed minore: radix longa, crassa, tuberosa, carnosâ, albida, flauescens, quasi fungosa, intus circulis donata, saporis acris mordacis, amaricantis, nauseosi, odoris virosi, dum recens est; mitior fit, dum senescit. Obseruatum est ad triginta annos vivere, & radicem ad hominis crassitiem excreuisse; crescit in sepibus & locis vliginosis: si radix est bifurcata, tunc illam læ-

pe pro mandragora vendunt, cultro faciem fingunt, & in superna parte infigunt granum hordei, quod deinde crescens, emittit radices tenues, quæ pilos capitis referunt. G. Stückerwurß, Gichtstrüben.

BRYOPTERIS, seu **DRYOPTERIS**, est filix quercina alba, musco quercino innascens, a βρύον muscus quercinus, & πτέρis filix, folia enim alarum in modum habet explicata, a πτέρυξ ala.

BRYTON, est cereuisia; a βρύω germino, pullulo, quia hordenum, ex quo cereuisia coquitur, prius pullulare, & germen emittere debet.

BVBONIVM, seu **INGVINALIS**; sic dicitur quia bubones, seu tumores inguinales sanare dicitur: βιβών enim est inguen, & tumor in iuginum glandulis.

BVBO, est inguen, siue locus a flexu femoris ad pubem. Item tumor p. n. in inguinibus, a lue venerea, vel peste excitatus, hærens in glandulis inguinalibus vel inflammatis, vel suppuratis, vel scirrhosis. Gr. βιβών G. Drusen, Schlier, Wachs drusen.

BVBONOCELE, est *hernia siue ramex inguinalis*, hoc est quando intestina per processum peritonæi dilatatum, iuxta decursum vasorum spermaticorum, in inguina delabuntur & tumorem p. n. constituunt. Nonnunquam pro bubone siue tumore in inguine sumitur ex βιβών inguen, & κήλη tumor. G. Ein Leistenbruch.

BVCCA, Gr. Γνάθος, Κόγχη. Dicitur oris pars laxior, quæ inflando tumet, vti apparet in tubicinibus. G. Die Backen.

BVCCINATOR: est musculus buccarum rotundus, circuli instar, tenuis & membranofus, variis fibris intertextis ori tunica inseparabiliter succinctus. In huius centro observavit *Casseri* robustum quoddam vinculum exterius enatum, & os genarum perreptans, vbi in musculum quendam paruum & gracilem buccæ directe oppositum terminetur. Oritur a superiori maxilla, inseritur in inferiorem ad gingivarum radices. Vfus est buccas cum labiis mouere: Estque dentibus instar manus, dum huc illuc ad dentes cibos propellit, quo exactius comminuantur. G. Der Backenmuscul.

BVCCINVM, est flos regius, sic dicitur a similitudine tubarum, quæ buccinæ dicuntur.

BVCCVLA, est carnosâ sub mento pars. G. Unterbacke.

BVCEROS, est fœnum Græcum: sic dicitur quia eius si-

filiquæ bouis cornu referunt, ex βῆς bos, vacca, & κέρας cornu.

BVCRANION, est *antirrhinon*, sic dictum, quod eius florum anterior facies, bouis capiti similis sit. Ex βῆς bos, & κρανίον, caput, cranium.

BVGLOSSVM, est planta, quæ habet folia longa & mediocriter ampla, villosa, aspera, coloris viridis fusci splendentis: caulis ad altitudinem vnus vel duorum pedum assurgit, setis quasi cinctus, in parte superiori diuiditur in plures ramusculos, ex quibus nascuntur flosculi rubri, cærulei, vel albi, qui sunt monopetali, infundibuliformes, & multifidi, ex quorum calice ad basin vsque secto, surgit pistillum, infimæ floris parti ad instar clauis affixum, & quatuor veluti stipatum embryonibus, qui deinde abeunt in totidem semina viperini capitis æmula, quæ in calice ipso longe ampliato maturescunt; & saporis sunt amygdalarum: radix est longa, obrotunda, digiti crassitie, intus alba, extus nigra; tota planta habet succum viscosum: dicitur & lingua bouina: est species boraginis, & flores eius inter cordiales referantur. Ex βῆς bos, & γλῶσσα lingua, quia folia huius plantæ figura & asperitate sua linguam imitantur. G. Ochsenzunge.

BVGULA, est planta, quæ habet duos caules, quorum vnus flores habet & est quadratus, alter tenuis & repens est; ambo aliquantulum lanuginosi sunt: Folia habet oblonga, satis ampla, maiora origano, mollia, aliquantulum in margine incisa, saporis subdulcis, postea amari & astringentis: flores in spica verticillatim oriuntur, labio breui staminibus ornato, inferiori trifido, media parte procumbente bifida & maiore: semina obrotunda, in capsula, quæ flori tanquam calix inferuiuit, inclusa: radix fibrosa, saporis adstringentis. Datur & altera species bugulæ, quæ dicitur consolida media Geneuensis: est herba vulneraria, ideoque consolida media dicta. Nonnulli vocem deriuant a buglossa. G. Guldengünzel.

BVLAPATHVM, est *Lapathum bouinum*, seu potius *magnum*, quia particula βῆς est intensiua. Vide *Lapathum*.

BVLBI, Gr. Βολβί, sunt radices rotundæ, tunicatæ quales sunt cæparum, tuliparum, hyacinthorum &c. etiam ad alias radices vox illa transfertur, nempe ad radices tuberosas, vt glandes terrestres, bulbocastana, solani tuberosi & chrysanthemum tuberosi &c. Radix bulbosa vocatur, quando plurimis constat lamellis vel membranis carneis sibi inuicem parallele impositis; quæ deinceps maximam partem in folia explicantur,

ex

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

C.

CACABVS seu **LEBES**, est vas terreum vel cupreum maius, stanno intus obductum, quod climactere supra ignem suspendi solet, in quo medicamenta, coquuntur. G. Eine Pfanne, Kessel.

CACATORIA FEBRIS, est febris intermittens, (sic dicta clarissimo SYLVIO de le BOE) cum alui deiectione multa vel frequenti, & quandoque simul torminosa, diuerso accessus tempore agros valde affligens, ac debilitans: etiam *cathartica* & *deiectoria* vocari potest. G. Purgirfieber.

CACHECTICVS, est qui cachexia laborat. G. Bleichsüchtig und aufgedunsen.

CACHEXIA, est malus corporis habitus, ex humorum vitiosorum dispositione mala, nutritionem corporis proinde deprauante, ortus, vnde febres lentæ, tabes, hydrops &c. contrahuntur: in cachexia facies sæpe pallida & mali coloris est, corpus tumidum & inflatum. Cachexiæ late sumptæ *ευξία* opponitur, ac vt bonus habitus omnibus partibus sanis communis est, ita malus habitus ab omnibus malis propagatur. Strictè *cachexia* tantum sumitur pro mala dispositione in habitu corporis; *euexia* vero pro humorum siue sanguinis pariter & corporis dispositione bona accipitur. Cachexia pro causa agnoscit, vel liquidi nutrientis deprauatam indolem quamlibet, vel vitium vasorum recepturorum, vel defectum facultatis applicantis. Ex κακός malus & ἕξις habitus. G. Ubele und böse Leibesbeschaffenheit.

CACALIA, siue **LEONTICE**, est planta tussilagini vel petasitidi non absimilis, quæ habet folia magna, fere rotunda, crassa, in margine incisa, angulosa, lanuginosa, inferius alba, petasitidem referentia. Ex his exsurgit caulis villosus, medullosus, in suprema parte in ramos diuisus. Flos est flosculosus plurimis petalis constans, quadrifariam diuisis, embryonibus insidentibus, & calice veluti cylindræo comprehensis: embryo autem abit deinde in semen oblongum pappis instructum: radix fibrosa, minimi digiti crassitie: crescit in montibus.

CACOA, est fructus arboris, magnitudine amygdali, colore fuscus, tenui membrana conclusus. Tota autem siliqua, in qua concluduntur, magnitudinem habet cucurbitæ oblongæ mediocris, desinit in acumen. Quatuor eius species recensentur,

tur, vnde & quatuor species fructus apud mercatores obueniunt. Venit ex variis Americanis locis, ex Guatimala &c. adhibeturque loco monetæ, pauperibusque pro eleemosyna datur, parant ex hoc tum potum Indis vulgarem, tum massam hanc *Chocolatam* dictam, quæ fit ex dictis granis tostis & tussis ac aromatibus mixtis. Vide *Chocolata*.

CACOCHYMIA, est humorum in sanguine vitiosorum, abundantia. Est degeneratio sanguinis, feri, vel lymphæ a salubri sua conditione. Veteribus dicitur pro varia dispositione, *ulcerosa*, *biliosa*, *pituitosa*, *melancholica*, *acida*, *salsa*, *pontica* &c. Sed vocabula hæc ob inutilitatem a neotericis irridentur; ex κακὸς prauus, & χυμὸς succus, humor. G. Verdorbenes und unreines Geblüt.

CACOCYOLIA, est bilis male disposita, ex κακῇ mala, & χολῇ bilis. G. Uebele Beschaffenheit der Galle.

CACOCYLIA, est deprauata chylicatio. Ex κακὸς malus, & χυλὸς, chylus, succus. G. Böse Däunung.

CACOETHES, CHIRONIVM VLCVS siue **TELEPHIVM**, est morbus, vel vlcus curationem respuens, quod vlcus malignum vocatur. Hoc fit cum vlcus fuerit callosum vel finuosum, cui nonnunquam ossicula decidentia & cariota subiacent. Ex κακὸν malum, & ἥθος mos, consuetudo, est enim vlcus vel morbus mali moris. G. Ein böses Geschwür.

CACOPATHIA, est mala passio, ex κακὸς malus, & πάθος passio.

CACOPHONIA, est mala vocis prolatio, ex organorum vitio proueniens, ex κακὸς male, & φωνέω voco. G. schwere Sprache.

CACOPRAGIA, Gr. κακοπραγία, a κακὸς malus, & πράττω, facio. Est sæpe deprauatio viscerum nutritioni famulantium.

CACORRHYTHMVS, pulsus est arteriarum, nulum ordinem seruans. Dicitur etiam *Arrhythmus*, ex κακὸς malus, & ῥύθμος, ordo. G. Ungleich schlagender Puls. Vide *Arrhythmus*.

CACOSPXYXIA, est pulsus vitiosus, ex κακὸν malum & σφύζω pulso, salio. G. übler Puls.

CACOTROPHIA, est nutritio deprauata ex sanguinis vitio: vt in lepra, impetigine &c. ex κακὸν malum & τροφίω seu τρέφω nutrio. G. Das Ungedeyen.

CACTOS, est cardui species: cur ita dicatur, haud facile dixerim. An κακτὸς quasi κατὰκτον, παρὰ τὸ κατακτείνειν

interficere, occidere, quod pappi eius noceant, nec periculo careant? certe Dioscorides inter plantas tales, & pappos caëton recenset. Quidam a καίω vro, quia vrit seu pungit.

CACVMINA, idem quod *Summitates*.

CADAVER, a cadendo, quod anima spoliatum corpus in terram cadat; ex Hsid. G. Todtercörper.

CADMIA, vel CADMEA, penult. longa est, quia *Dioscoridi* l. 5. c. 84. καδμεία, sicut Thalia penult. prod. quia Græcis Θαλεία. Nomen sortitur a Cadmo Tyrio, primo flaturæ metallicæ inventore, si credimus *Vossio*. Cadmea Circe *Lucano* prod. penult. sic iuventus Cadmea *Statio*, & Thebæ Cadmæ *Propertio*. *Vindicianus* tamen *vers.* 31. penult. in cadmia corripuit; sed quia præter morem veterum, non temere imitandus. De cadmia vid. infra lapis calaminaris: tutia etiam idem sortitur nomen. Arab. climia vel chlimia, vide *Tutia*.

CADVS, siue *Ceranium*, est veterum mensura, continens vini centum & viginti libras; olei vero centum & quinque.

CADVCVS MORBVS, vide *epilepsia*.

CÆLESTIS, est IRIS, sic dicitur, quia iridi cælesti similis sit. Gr. ἔραυνία.

CÆLI DONVM, est chelidonium maius, sic appellatur ob egregias virtutes.

CÆLIFOLIVM, a quibusdam vocatur massa quasi gelatinosa, quæ matutinis horis sæpe in agris reperitur, ex aere noctu delapsa. G. Sternschnuppen, Sternpußen.

CÆLI ROS, est gramen mannæ; videtur milii sylvestris esse species.

CÆLI ROSA, & CÆLI FLOS, est *lychnis coronaria*.

CÆPA & CEPA, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, longa, angusta, fistulosa, acria: ex his nascitur caulis nudus, rectus, rotundus, fistulosus, in ventrem asurgens turbinatum vtriusque: flos hexapetalus, in corymbum collectus sphaericum: pistillum floris sit fructus subrotundus, trilocularis, fœtus seminibus subrotundis, & nigricantibus: radix bulbosa, tunicata, orbicularis, odoris penetrantis & ingrati, saporis acris: Gr. Κρόμμυον, sic dictum quod oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos vellendo expressis subinde lachrymis contrahi pupillas certum est: quidam deriuant a κάρα caput, quia capitata: sed rectius a κόρα pupilla, & μένεν clau-

claudere, comprimere. *Cepa* vero sic a capitis magnitudine dicitur: hinc deriuatur Frisica vox *Cipels*. G. *Zwiebel*, *Zypollen*.

CALABRINA manna, pen. prod. vide *Adiect. in INVS* ab anim. & propriis.

CALAMINARIS LAPIS, reperitur sæpius in metallorum fodinis; est lapis fossilis, subflauus, non admodum durus, dum accenditur fumum eructans: cuius vsus insignis, dum additus cupro, suum regulum cum eo miscet, illudque colore eleganti flauo donat, quod orichalcum vulgare est: in medicina magni quoque est vsus. Dicitur & *Cadmia*. G. *Galmen*, *Galmenstein*.

CALAMINTHA, **CALAMINTHVM**, est menthæ species, quæ crescit ad altitudinem circiter vnus pedis, in plures ramos diuisa angulosos: folia sunt obrotunda, parum acuta, villosa, aut aliquantulum lanuginosa, sibi inuicem alternatim opposita: flores nascuntur in pedunculis ramosis ex foliorum alis, coloris purpurei, galea obrotunda, bifida: semina nigricantia, oblonga, in capsula, quæ flori, tanquam calix inseruiuit, inclusa: radix fibrosa; tota planta habet odorem aromaticum & gratum: crescit in montibus. Dicitur quasi utilis mentha: namque nidore suo serpentes fugat. Ex καλή utilis, pulchra, & μίνθη mentha. G. *Frauenmünke*.

CALAMITA, vel καλαμίτης, penult. prod. Vide *actites*, *abrotonites*. Calamita, nempe *Styrax*, sic vocatur, quia in calamis excipitur & asseruatur.

CALAMAGROSTIS, & **CALAMOGROSTIS**, est gramen arundinaceum; ex κάλαμος virga, calamus, & ἄγρωσις graminis species.

CALAMVS, *arundo*: dicitur παρα τὸ καλῶς ἀμᾶδιαι, quod pulchre demetator arundo. G. Δόναξ, ἀπὸ τῆς ῥᾶρον ἀμᾶδιαι, quod facile a pento moueatur. G. *Nohr*.

CALAMVS AROMATICVS veterum, quid sit, dubitatur. Alii *acorum* volunt, alii *galangam*. Garzias dicit esse aromaticum quidem, non vero odoratum, imo & iuncum esse duntaxat. Seritur per vniuersam Indiam: Neque odoratus est nisi e terra euulsus: quantoque viridior, tanto tetriori odore, teste eodem Garzia. Dicitur & calamus odoratus Indicus, Alexandrinus, &c.

CALAMVS SCRIPTORIVS, apud anatomicos dicitur dilatatio quædam circa cerebri ventriculum quartum, quæ
dein-

deinde in mucronem exacuitur; & ab hac figura nomen ipsi primus imposuit Herophilus.

CALATHVS, est rectus turbo, hoc est, id quod ex angustis in latitudinem se diffundit. Calathi effigiem plane li-
liorum flores referunt.

CALCANEVM, idem quod *calx*.

CALCARIS FLOS, est FLOS REGIVS, seu dicitur, quod eius flores quodammodo calcaria referant.

CALCEOLVS D. MARIÆ, SACERDOTIS, MARIANVS, est alismatis species, cui in medio floris aliquid concauum, instar calceoli, apparet.

CALCINATIO, est misti per ignem, aut res corroden-
tes, (per mercurium, aquam regiam &c.) in calcem solutio.
G. *Calciniren*.

CALCINATIO PHILOSOPHICA seu SPAGY-
RICA, est, cum cornua, ossa, aut vngulae, super aquam
feruentem per aliquot horas suspenduntur, donec omnem
mucilaginem amiserint & facile in puluerem tundi queant. G.
Philosophisch Calciniren.

CALCVLVVS, est præter sanitatem in corpore humano
lapidosa concretio, quæ sæpe in renibus, vesicis, aliisque in
partibus, ex particulis salinis & terrestribus concretis genera-
tur. G. *Stein, Blasenstein*.

CALDARIVM, idem quod *laconicum*.

CALENDVLA, penult. corr. vt lauendula, & cætera
in vla, vt assula, copula, crapula, fabula, matula, nouacula,
papula, rabula, regula, tegula, tabula, bucula, sportula,
ficedula, monedula, nitedula, &c. Calendula, a calendis,
ex sententia *Lobelii*, nomen accepit, quod singulis fere calen-
dis floreat; sed alii putant, quod sit corruptum nomen a Cal-
tha, seu Calthula. Vide ibi. G. *Ringelblumen*.

CALENTVRE, est nomen morbi cuiusdam peregrini,
quo nauigantes versus Indiam occidentalem infestantur, dum
ad tropicum appropinquant, & consistit in deprauata imagi-
natione, cum pulsu debili, æquali, lento, absque febre &
calore excedente.

CALIDVM INNATVM, vide *Biolychnium*.

CALLICREAS siue PANCREAS, est glandula con-
glomerata, magna, plana, carnei coloris, sub ventriculi parte po-
steriore collocata, transuersim a duodeno, versus lienem extensa:
longitudinem habet trium aut quatuor digitorum in homine;
& iuxta alios octo vel nouem quasi digitorum transuersorum,
&

& latitudinem digitorum duorum, vel duorum cum dimidio: crassitiem vnus digiti, figuram ad linguam caninam accedentem, latiore prope duodenum, angustiore versus lienem, tenui membrana a peritonæo inuestitur: habet ductum excretorium ex multis minoribus conflatum, qui terminatur in homine iuxta ductum communem biliarium in intestinum duodenum, quatuor vel quinque digitis infra pylorum, & vt plurimum eodem orificio cum ductu cholidocho: ex cuius ductu lymphæ volatilis & insipida effunditur. Verum SYLVIVS de le BOE, cum discipulo suo de GRAAF, succum acidum & subacidum, quandoque austerum & dulcem, inuenisse se dicunt, inde quoque originem fere omnium morborum deducunt. Sed sciendum hoc fortasse fuisse observatum; cum vix vnus ex centum hominibus exacte sanus reperiatur. Vñus est, succo suo volatili chylum subacidum & bilis amarorem temperare, saponacea sua vi omnia miscere, subigere, & volatilizare, vt tandem dulci sapore venas lacteas subeat & ascendat. Componitur, ex καλὸν pulchrum, κρέας quasi diceret carnem formosam. G. Die grosse Drüse, das Rücklein.

CALLIGONVM, idem quod polygonon. Ex καλὸς pulcher, καλλιὸν melius, & γόνυ genu, quia geniculata est herba. Sed forte melius deducitur a γονή, genitura, semen: quia copioso semine se multiplicat. Nam si esset a γόνυ, rectius diceretur calligonatum.

CALIX, CALICES, sunt oculi siue gemmæ florum prodromi, vt oculi populi arboris: vel est pars floris posterior, crassitudine quadam notabili a pediculo distincta, flores vel inuoluens, vel sustinens. Vide *perianthium*.

CALLIONYMVS, est lilium conuallium, ex καλλιὸν melius & ὄνομα nomen.

CALLITRICHVM, seu POLYTRICHVM, est herba capillaris, dicta quod capillorum instar multis & densis foliis luxuriat. Ex καλή pulchra. & τρίξ capillus, vide *polytrichum*.

CALLVS est durities in cute, absque sensu, orta a vasis minimis nimio labore compressis, consolidatis in formam solidi. Item est substantia circa ossium fracturas genita, ossea, sed mollior, effusa huc ex vasis materiam osseam naturaliter vehentibus, & fragmenta ossium fractorum connectens. Gr. πάρωμα, πάρωσις, τύλθ. G. Dicke Haut, Schwiele.

CALOMELAS, est mercurius cum sulphure diutritus, & in corpus nigrum redactus, cuius nomen derivatur

tur a καλός pulcher & μέλας niger, ob colorem, & virtutem eximiam in purgando, aliisque casibus, ubi mercurii usus requiritur. Sed alii hoc nomine intelligunt mercurium dulcem, quoniam loco eius, quod per se tritus nigredinem habet, in pulchram & crystallinam nitiditatem elaboratus est.

CALOR NATIVVS, vide *Biolychnium*.

CALTHA, est planta, quæ habet caules tenues, parum angulosos, villosos, ramosos, fungosos, viscosos parum: folia oblonga, integra, cauli adhærentia, carnosa, mollia, villosa, albescencia, satis ampla: flores discoides, radiati, rotundi, magni nascuntur, coloris aurei, saporis fortis & grati, corona vero ex semiflosculis componitur embryonibus insidentibus, & calice comprehensis. Embryones autem abeunt in capsulas plerumque incurvas & marginatas, semine fœtas ut plurimum oblongo: radix lignosa, fibrosa: dicitur & *calthula*, quam vocem deinde corrumpentes officinæ in *calendulam* immutarunt. Quamquam verisimile etiam sit, sic nominatam esse, quod omnium mensium calendis, fruticare comperiatur. Atque hinc fit, quod nonnulli florem omnium mensium appellent. G. Ringelblumen.

CALVA, PLIN. Calvaria. CELSO, cranium, κράνιον, quod cerebrum integat quasi κράνιον, id est galea, πόλιν, κόγχιον, σκάφιον, κύτιον, est integumentum capitis osseum. Vide *Cranium*. G. Hauptschedel, die Hirnschale. Item pars capitis capillata superior, quæ a morbo vel senectute primo caluescit. G. Das oberste des Hauptes.

CALVARIA, idem quod *Calua*.

CALVITIVM & CALVITIE S, apud Græcos vocatum est φαλάκρωσις, & μαδάκρωσις, quod quidem vitium nihil aliud est, nisi depilatio capitis, potissimum syncipitis, ætate hominibus adueniens. G. Eine Glaze, Kahlkopf.

CALYPTRA, est involucrum tenue quorundam seminum, illa inclusa tenens, a καλύπτω occulto.

CALX, CALCANEVM, Gr. πτέρνα, σκέλις, est secundum os trasi in pede, reliquis magnitudine & robore præstantius, oblongum & versus posteriora protensum, ut ei firmitus homo insistat, nec lapsu facili retrorsum concidat. G. Die Ferse, Untertheil des Schenkels.

CALX, in communi vita dicitur lapis quidam ad marmoris naturam accedens, exustus: pro quo illis locis, ubi eius copia non suppetit, conchas & conchyliæ assumunt. Chymicis dicitur quilibet pulvis, per humiditatis ablationem, in partes

tes tenuissimas ac velut impalpabiles redactus, idque intelligendum est de *metallis*, *mineralibusque* corrosis, iterumque calcinatis, vt de calce solis, antimonii, stanni, &c. Nec non *vegetabilium* cineres; qui sunt substantiæ terreosalinæ, & *animalium* cornua, ossa, &c. per ignis torturam partibus humidis, & volatilibus spoliata, a nonnullis nominantur *calces*. G. Rald.

CAMARIVM, vide *fornix*, ex καμάρα fornix, testudo.

CAMAROSIS, est cranii ictus, in quo ossis portio aliqua, in testudinis formam, suspensa relinquitur, estque quintuplex: 1. cum frangendo os vnum deprimitur, & alterum eleuatur. 2. Quando os absque fissura deprimitur, quod infantibus proprium. 3. Est contusio, in qua margines sunt depressi & ossis medium in fornicis speciem eleuatum, remanente inferius spatium vacuo. 4. Depressio, quæ semet sponte eleuat eo tempore, cum os adhuc est membranaceum, atque plectri speciem conseruat, donec ossificari incipit. 5. Quando tabula secunda est depressa, & prima semet in priorem statum reducit, a καμάρα testudo. G. Hirschschalbruch, Gewölbruch.

CAMBIVM, est humor secundarius secundum *Auicennam*, cuius vsus erat, partes nutrire: primus dicebatur humor *ros* siue *innominatus*: Secundus, *gluten*: & tertius, qui proxime in alimentum conuertebatur, *cambii* nomine veniebat. Sed ea figmenta, inuenta a nobis circulatione sanguinis per tubulos, plane concidunt. Nisi per *rorem* intelligas chylum, per *gluten* particularum quietem, & per *cambium* chyli assimilationem.

CAMELINE, quibusdam *myagrion*, forte sic dicitur, quod a camelis vale appetatur. Κάμηλος enim est camelus.

CAMELOPODIVM, est *marrubium*, quasi diceret pedem cameli: ex κάμηλος camelus, & πῆς pes.

CAMERA OCULI, oculi cauitas a quibusdam distinguitur in duas cameras, in anteriorem, & posteriorem; antica lentis & processus ciliarium superficie a postica; corneæ autem concauitate ab antica parte terminatur, & per septum medium, vucam puta, in duas alias minores diuiditur, quæ per pupillam inter se communicant; harum anterior maior est posteriore; postica vero cauitas, duobus, vt vocant, humoribus, crystallino scilicet & vitreo, repletur.

CAMERATIO, idem quod *camarosis*.

CAMOMILLA, corrupte, sed melius *chamamelum*, vide suo loco.

CAMPANULA, sic dicuntur plurimi flores, qui campanulam referunt, vide *ceruicaria*.

CAMPHORA, penult. corr. quia recentiores Græci, *Sim. Serbi, Aëtius, Myrepsus*, καμφοράν appellant. CAPHURA autem penult. prod. quia Græcis καφύρα, & *Avicennæ* Kafur. Camphora veteribus incognita. Productum est alicuius arboris in Sumatra prope Baros. Procera arbor est & densa, ædificiis struendis perutilis. Caudex recta ascendit: ramos ordinate explicat: folia sunt magna, carnosa, antè acuta, camphoramque spirantia. Fructus formosi sunt auellanae nucis magnitudine, oblonge rotundi, tenui tunica cincti, quæ rursus, instar nucum auellandarum, alteri tunicae eleganti forma includitur, colore rubro, purpureo, flauo & viridi, integrum fructum contegit, & tulipæ instar superius sese aperit. Postquam arbor ista fuerit camphora diues, a foliis, cortice, & externo ligno spoliatur, vsque ad medullam, quæ finditur, in qua caphura eleganti forma, coagulata & crystallina reperitur. In China & Borneo etiam nascitur, sed in *Iaponia* alia colitur arbor, quæ camphoram præbet, folio tenuiori, molliori, diutissimeque odorem camphoræ spirante; quæ est laurus camphorifera, arbor sylvestris; in *Iaponia* occidentali & adiacentibus insulis in lætam vastamque tilia magnitudinem adolescens, cuius descriptionem vide apud KAMPFERVM in catalogo plantarum Iaponicarum. Ex radicibus quoque cinnamomi caphura elicitur, quod habeo ex viris fide dignis. Non nego tamen ex aliis etiam arboribus, fruticibus & plantis hoc coneretur impetrari, nam ex ipsa salvia prolectum vidi. Est ex albo pellucidum, graecolens ex China, Iapan, aliisque locis ad nos delatum. omnium optimum dicitur, quod ex Borneo venit, sed ob pretium nimium forte huc non adfertur. Facile accenditur, & si conseruetur in thecis apertis disparet. Camphora non est gummi, sed potius resina vel oleum æthereum minime frigore condensatum, alba, pellucida, odoratissima, volatilis, & tritu difficilis; de arbore propria, regionibus feruidissimis, intra lignum, maxime ad corticem habetur, vti dictum est, in propria sua naturali gleba crystallina. In Borneo & Ceylon omnium præstantissima & pretiosissima. In alcohole perfectissime soluitur, pellucidissima specie, & odoratissima in liquorem homogeneum, simulac autem guttula huius liquoris limpidissimi aquæ immittitur, vno momento albescens

scens tota camphora iterum apparet in aqua, integrum suum corpus reddens: soluitur in spiritu nitri, vitrioli, aqua forti, ut in alcohole, unde affusa aqua reuertitur nihil mutata camphoræ materies. Spiritus vini, quo camphora soluta est, omnis prius ab ipsa calore dissipatur, quam camphora euolet: quare distillationibus, nisi cum alcali trita sit, parum transuehitur. G. Rampffer.

CAMPHORATA, seu *camphoratum*, est abrotonum, sic dictum quod camphoram oleat.

CANALES, sunt ductus rotundi, intus caui vtrunque aperti, longi, per quos liquores transeunt: ut sunt ductus saliuales, biliarius, hepaticus, pancreaticus, &c. Gr. *πόροι* ductus. G. Canäle, Röhren.

CANALES SEMICIRCULARES, sunt tres canales ossei, semicirculares a forma dicti, quia nempe singuli in semicirculi modum curuantur; durissimi, cavitatem fere ellipticam donati, aliquando cylindrica; in medio autem curvaturæ angustissimi, hinc versus orificia sensim dilatati, circa eadem latissimi, inæquales longitudines adeoque & magnitudines habentes, medio existente minimo, eandem fere magnitudinem, figuram, substantiam, duritiem, sortiti in infante & in adulto; vestibulo a parte postica, exteriori, auriculam respiciente, appositi & continuati; membranula tenerrima neruea vestibuli hic continuata vestiuntur. Sex horum canalium extremitates, non nisi quinque ostia conficiunt in vestibulo, cum vnum ex illis commune sit duobus canalibus, maiori scilicet & minori; minimus canalis duo habet orificia; quinque hæc orificia vnita, vna cum fenestra ovali, orificio scalæ superioris cochleæ, & quinque aliis minoribus foraminulis, nerueos ramulos transmittentibus, atque adeo per istos occlusis, vestibulum formant. Vnde patet hos canales in vestibulum hiantes eius cauum augere, quemadmodum cellula apophysios mastoideæ augment cauum tympani. Insuper fluidum elasticum in illis contentum, etiam per motum stapedis æqualiter cum fluido vestibuli comprimitur, relaxatur; & tremores sonori etiam possunt quam optime per horum caua propagari, in eorum latera incurrere, reflecti; & sic sonus quam optime colligi, conseruari, roborari, & intendi, ut phænomena canalium oticorum incuruorum quam optime docent. Interim simul etiam per membranas nerueas molles, hæc omnia inueltientes, impeditur clangor.

CANALICVLVS ARTERIOSVS, est vas inter arteriam pulmonalem & arteriam magnam in fœtibus, quod in

adultis obliteratur. Medius est inter has duas magnas arterias, & vtrique continuatus: oritur ab anteriore parte pulmonalis, paullo antequam illa subit aortam, seseque bipartitur; & priori pariter aortæ iam descendens parti se inserit, paulo ultra eum locum, a quo subclauia sinistra abscedit. Nisi potius dicendum sit, arteriam pulmonalem in duos se diuidere ramos, quorum anterior est canalis arteriosus, posterior pulmonalis ad pulmones tendens, canalemque illum cum aorta confluere in vnum, indeque effici aortam descendentem. Tantæ magnitudinis ille canalis arteriosus est, ut prope æqualis sit tum pulmonali, qua illa ultra eum pulmones petit; tum ipsi aortæ; qua cum ea se coniungit. Vfus in fœtibus est, ut ex arteria pulmonali per canaliculum hunc sanguis in arteriam magnam exoneretur, ex eo quod sanguis, (quia fœtus in utero aerem non respirat) per pulmones collapsos, vasa nimis comprimentes, siue quæ vesiculas cingunt, vel in spatiis intermediis hærent, fluere non possit. G. Der Pulsader Canal.

CANCAVM, quidam laccam esse putant, alii animæ gummi. Dioscoridi est Arabicæ arboris lachryma, myrrhæ quodammodo similis, virosi gustus: quod ad suffimenta vsurpant.

/CANCER, vide *Carcinoma*.

CANCER, est species fasciarum, quæ capiti tegendo inseruit. Krebswindel.

CANCORVM OCULI, sunt lapides parui, albi, duri, crustacei, rotundi, compressi, vna parte conuexi, altera planiores, cum sinu in medio excauati, concreti in ventriculis cancerorum, saporis cretacei. G. Krebssteine.

CANDELA, est instrumentum chirurgicum, rotundum, oblongum, tenue, ex flexili materia constructum, cuius apex materiam corrodentem continet, quod meatui vrinario penis immissum, carunculas consumit, vel absque corrosiuo explorandis vlcerebus vulneribusque inseruit. G. Ein Wachsstock.

CANDELARIA, seu CANDELA REGIA, est verbascum, quod etiam φλόξ, flamma & cereus appellatur, quod cerei in modum flosculis suis se erigat. Vide *Verbascum* & *Phlomos*.

CANDISATIO, soli competit saccharo, quod in aqua solutum, purificatum, atque quadantenus inspissatum, in crystallos concreuit, idque condisari vocant. Imponunt autem solutioni nonnunquam res medicamentales solidas, ut crystal-

Unable to display this page

Unable to display this page

CANTHVS siue **HIRCVS**, est angulus oculi, qui vel maior siue internus, vel minor siue externus. Gr. *κανθός*. Quorum qui ad nasum sunt, *καντιήρες* & *πηγαι* appellantur, quod inde lachrymæ effluunt: & qui ad tempora, *παρωτίαι* Poll. Nicandro. G. Die Augenwinkel.

CANTVM SACCHARVM, vide *Candum*.

CAPELLA, idem quod *Cupella*.

CAPHORA, idem quod *Campbora*.

CAPILLAMENTA, sunt filamenta illa tenuia, in florum medietate surgentia: seu particulæ teretes & oblongæ, in capilli modum extenuatæ: vocantur & caudæ, quæ nec tendis sustinendisque capitulis inseruiunt, interdum tam tanua sunt, & ita petalis innata, vt vel non appareant, vel ex ipsis quasi petalis oriri videantur. Cæterum diuersus plerumque in quibuslibet florum speciebus assignatur locus, vnde masculina organa suam fortiuntur originem: hæc autem filamenta, vel simplici, vt in gramineis, umbelliferis & similibus plantis, vel duplici, vt in ricino, lauro &c. vel multiplici vasorum spermatiorum serie constant, vt in maluaceis & leguminosis obtinet, vide stamina. G. Die Fäselein mitten in der Blumen.

CAPILLARIA VASA, sunt vascula minima, capilli speciem ob tenuitatem referentia. G. Haarfleine Gefäßelein.

CAPILLARIS HERBA, sic vocatur capillus Veneris, capillus terræ, capillus aureus, muscus capillaris, trichomanes &c. idque ob capillorum fere similitudinem.

CAPILLATIO, est ossis cranii fracturæ species, sensum plerumque fallens; fere latens, quia non facile se ostendit, mortis causam sæpe adfert: sic vocatur, quia fractura capillum refert. G. Ein Splitter der Hirnschale.

CAPILLORVM DEFLVVIVM, idem quod *Alopecia*.

CAPILLVS, ac si diceret capitis pilus. G. Haupthaar.

CAPILLVS AVREVS, est *polytrichum*: idque a similitudine capillorum, & aureo colore.

CAPILLVS VENERIS, est planta officinalis, quæ habet caulem durum & nigrum, fortem; folia filicem referentia, sed ampliora, longiora, minutim incisa, crenata, dura, subrotunda, coniungata, & cauli accrescentia; floribus caret, & fructus nascuntur in sinibus seu complicatione foliorum, in quibus occurrunt capsulæ sphericæ, annulo vi elastica donato munitæ, cuius contractione rumpuntur & semina fundunt minutissima: radix fibrosa, nigra: appellatur ita forte: quia illa

planta pudendi muliebris pilos quodammodo refert; vel a speciosis reddendis capillis; nec alio nomine veneris vox adiecta est, quam quod hæc pulcherrima pingatur. G. *Frauenhaar*.

CAPISTRVM, est fascia quædam chirurgica, quæ capiti, in prolapsu, aut vulnere maxillæ inferioris, accommodatur. G. *Hauptwindel*.

CAPITA, circa herbas denotant rotunda seminum, aut florum receptacula. Vide *Codia*.

CAPITILVIVM, est liquor quo caput lauatur. Comp. ex *caput & lauare*. G. *Hauptwaschung*.

CAPITIS DOLOR, idem quod *cephalalgia*.

CAPITIS GRANVM, est *staphysagria*: sic appellatum, quod capitis pediculos enecet.

CAPITVLA, vid. *Apices*.

CAPITVLVM MARTIS, est *eryngium*, procul dubio quia capitula habet armata, spinosa, & martialia.

CAPNITES, CAPNIVM, & CAPNOS, est *fumus terræ*, seu *fumaria*.

CAPPARIS, *capparinus*, penult. corr.

Capparin, & *putri cenas alece natantes*,

Et pulpam dubio de petasone voras. Mart. l. 3. ep. 77.

Capparis, & *tristes inulæ, ferule quæ minaces. Colum. l. 10.*

Genit. *καπνίσιος* est apud Galen. l. de *simpl. med. fac. c. 7. de voce capparinus* vide regul. Adiect. in *INVS ex inanim.*

Capparis, est arbuscula spinis vncinatis armata, rami parum sunt recurui: folia sunt rotunda, saporis aliquantulum amari: furculos agit, in quorum summitate habet paruos calices virides, qui ad condendum carpuntur, si hi calices, postquam ad magnitudinem requisitam deuenerunt, in planta relinquuntur, rum dehiscunt & fiunt flores albi, rosacei, tetrapetali, expansi, multis staminibus donati: flori succedit fructus pyriformis vel filiquosus, carnosus, in quo nidulantur semina plurima, plerumque subrotunda, vel reniformia: radix est longa, crassa, eius cortex est tubulosus, rugosus, crassus, cinereus, saporis acris & austeri; cuius cortices a radicibus tracti sunt in usu, qui saporis amari, subadstringentis, acris sunt, nullius odoris; & annumerantur quinque radicibus aperientibus minoribus. G. *Rappernbaum*.

CAPREOLARIA VASA, dicuntur ea, quæ in modum capreoli mire intorta incedunt; vt sunt vasa sanguinea testiculis & ouariis dicata. G. *Gäbelein gleiche Gefäßelein*.

CAPREOLI, sunt filamenta tenuia, ex caulibus enata, contorta, quibus plantæ nonnullæ dotatae sunt, vt aliis sese annectant, vti est in vite, clematitum, similacum &c. speciebus. G. Die Gabelein.

CAPREOLVS AVRIS. Vide *Helix*.

CAPRIFICVS, quasi diceret *ficus capri*, forte quia a capris expetitur: vel a carpendo, quod parietes & macerias, atque adeo saxa ipsa sibi obstantia, discerpat. Mart. *Marmora Messalæ scindit caprificus*. Gr. Εἰσαεὶς, seu Εἰσὶς, an ab εἶς, quod cum ea arbore velut contendendum sit & luctandum, vt maturet fructus suos. G. Wilder Feigenbaum.

CAPRIFOLIUM, est periclymeni species: cuius folia ramorum nodis adhærent, bina, per intervalla sibi inuicem opposita, oblonga, acuta, mediocriter ampla, mollia, in parte superiori viridia, in inferiori albescentia; finis pedunculi abit in foliolum, quod a pedunculo perforatur, in hoc foliolo, circa pedunculam perforato, emergunt sex ouaria plerumque longa, vrceolata, quorum apex coronatur corona quinquifida; intra hanc, vt calicem, apici ouarii innascitur flos monopetalus, inferius tubulosus, superius bilabiatus, superiori labio multifido, simplici, & linguæ simili: stamina quinque ex pariete interno tubulatae partis floris: ouarium rubra longa apice globoso donata instructum, fit bacca mollis, per maturitatem rubicunda; fæta semine compresso, fere obrotundo, satis duro: radix longa, repens, lignosa: sic appellatur, vel, quod eius folia a capris auide comedantur; vel quod extremi flexus sint capreolati. Belgæ tamen *Seitenblatt* vocant, quasi hircum oleret, vel hirco quid simile haberet, vel, a capiendo, quod circumuoluendo ad se vicinas arbores aut frutices capiat, aut vocet. G. *Geißblatt, Baidlilgen*.

CAPSICUM, eius variae sunt species, sed vulgatissima est filiquis longis propendentibus; habet caulem angulosum, durum, villosum, ramosum: folia longa & acuta, instar *Perficariae*, sed latiora, satis carnosae, coloris viridis fusci, pediculis adhærentia: calix est parvus, brevis, rigidus, expansus: flores monopetali, rotati, multifidi, fructui insidentes: flori succedit fructus mollis, membranaceus, in duo vel plura loculamenta diuisus, politus, splendens, in initio viridis, deinde flauus, post maturitatem ruber aut purpureus, fætus feminibus planis, fere reniformibus, coloris flauescentis subrubicundi: radix brevis, tenuis, multas fibras dans. Crescit hæc planta in regionibus calidis, vt in Hispania, plerumque

pro pipere habetur Brasiliensi : & nomen hoc Actuarius accepisse credit a *καπτω*, quod semen huius non tantum mordeat, sed vrat. Vel *από της κάψης*, quod in capsula seu folliculo, ac quasi cista semen ferat. G. Spanischer Pfeffer.

CAPSVLÆ ATRABILARIÆ, siue *renes succenturiati*, aut *glandulæ suprarenales*, sunt duæ glandulæ flavescentes, compressæ, utrinque superiori renum parti incumbentes, in quibus angusta cavitates, liquore fusco subdulci illita : figura harum valde irregularis, quadrata, triangularis, ouata &c. magnitudo varia, in adultis sæpe instar nucis vomicæ maioris; in fœtu vero maior, & æqualis renibus, imo subinde maior. *Vsus* eorum a quibusdam iudicatur, ut lympham in suas cavitates suscipiant, qua sanguis crassus a renibus refluus, & sero maxima ex parte destitutus, diluatur, & ad cursum circularem fluidior reddatur: cum nullus ductus excretorius hactenus detectus sit; ideo vsus harum incertior videtur, quam ut aliquid certi de his dici possit, videtur tamen maior in fœtu quam in adulto, esse: quippe certum est hanc partem in prima ætate maiorem esse & cum renibus continuam. G. Die Drüsen an den Niere, oder Nierensäckle.

CAPSVLA CORDIS, idem quod *pericardium*.

CAPSVLA COMMVNIS, *Glissonii*, in hepate, nihil aliud est quam membrana a peritonæo producta, cui porus biliaris & vena portæ in hepate simul includuntur. Nomen habet a Fr. Glissonio, qui in anatomia hepatis eius considerationem amplorem instituit.

CAPSVLÆ SEMINALES, sunt extremæ, vasorum semen deferentium, capsularum instar, dilatatæ cavitates, quæ per duo foramina, semen a testibus receptum, in vesiculas seminales emittunt, ut in iis ad coitus tempus asseruetur, vel per vasa lymphatica in massam sanguineam reducatur. G. Das Saamensäcklein.

CAPVT, est pars corporis humani suprema, collo superposita, in se concludens tertium siue supremum ventrem, cerebri & cerebelli, in qua anima habitare videtur, domicilium præcipuum. Quod in summo positum est, oculorum ceterorumque sensuum gratia. Extus ossibus tegitur & cute cum musculis. Laterales partes sinciput; posterior occiput, & anterior frons dicitur. Infra frontem sequuntur oculi, nasus, os, mala, mentum &c. G. Das Haupt, der Kopf.

CAPVT, in vegetabilibus est id, quod sursum deorsumue in globum extuberat, aut in orbem glomeratur Si magnitudine

dine cesserit, *capitulum* nominatur. Extremam tamen vitis partem *caput* etiam vocant, id est, vltimum & productissimum flagellum.

CAPVT GALLINAGINIS, est quædam in vrethra caruncula, seu eminentia, iuxta quam ex vesiculis seminalibus, tanquam per duos oculos, semen in vrethram excernitur, facta ne semen ex vno latere erumpens, in osculum alterius lateris impingat. Atque sic a similitudine dictum vocatur quoque *caput galli gallinacei*. G. *Der Hauefamm*.

CAPVT MORTVVM, est residua illa materia, crassa & sicca, quæ in destillationibus omnium corporum, præcipue mineralium remanet: communissime autem remanentiam vitrioli notat, vulgo *colcothar*, & *terra damnata*. G. *Der Todtentopff*.

CAPVT PVRGIVM, idem quod *Errhinum*.

CARABE, pro succino, vox *Officinarum*; *Auicennæ* *Kahreba*, vocabulo, vt ipse docet, Perfico, quasi rapiens paleas; videntur & Græci sic appellasse, quod *καρηβαρίαν Hippocrati* sic dictam tollat, a *κάρα* caput, & *εαρός* grauis. Nisi quis malit, *ἔις κάρα βῆναι*, unde carabo pisces natales. Quia autem *κα* in *κάρα* ab Ionica in Doricam transit dialectum (*Hippocrati* enim *καρη* est) ex regula Gram. *κα* producenda videretur, nisi obstarer *Oppiani* & *Cointi* autoritas, quibus, nihil impediante etymologia *κα* in *κάραβος* corripitur:

Κάραβος αἰκτῆς, μυραινάτες πελιποδέες. Oppian. 2. halient. 254.

Ὁ γοιπεὺς καλάμοις κάραβον ἐπρέμασε. Coint. l. 6. epig.

CARANNA, est resina duriuscula, tenax, non admodum glutinosa, *tacamahacæ* similis, nisi quod sit paulo odoratior, spediior, liquidior & densior. Adfertur ex Carthagine Indiæ occidentalis, seu nouæ Hispaniæ prouincia, vbi ex vulnerata arbore elicitur, atque illinc foliis latis ac neruosis, instar arundinaceorum foliorum, inuoluta ad nos peruenit. Sæpe illud gummi in cucurbitis excauatis quoque colligitur.

CARBO, vide *Anthrax*.

CARBVNCVLVS, idem quod *Anthrax*.

CARCHESIVS, est laquei species, ex duabus constans habenis, vim habens æqualiter extendendi. Sic dicitur a fune qui in summo nauis malo habetur, quem Gr. *καρχήσιον* appellant.

CARCINODES, est tumor cancro similis, ex *καρκίν* & *cancer*, & *ἑδ* forma. G. Ein um sich fressend Geschwür, wie der Krebs.

CARCINOMA, **CARCINVS** siue **CANCER**, est tumor semper in glandulis productus, ab acribus & obstructuentibus humoribus ortum ducens, rotundus, durus, lividus, dolens, in principio pisi magnitudine, sed postea gaudet venis circum se turgidis, pedesque canceri referentibus, quamvis non semper. Ex καρκίνος cancer, & νέμω depasco. G. Der Krebs, das Gefräß, der Wölff.

CARCINVS, idem quod *Carcinoma*.

CARDAMANTICE, dicitur & *Iberis*, & **CARDAMINA**.

CARDAMINE, pen. producit; vide *alsine*. Cardamine, nasturtii species est planta, quæ folia ex radice erumpentia habet oblonga, obrotunda, caulibus longis adhærentia: flores in summitate caulium crescentes, albi, aut aliquantulum purpurei, quadrifidi, cruciformes; flori succedit siliqua oblonga, bivalvis, cuius valvæ per maturitatem helicis instar retroflectuntur, & semina exigua subrotunda magno impetu eiciunt: radix parva & fibrosa: hæc planta crescit in pratis & locis humidis: ex κάριον & δαμῶν, quod caput tentat acrimonia sua, dici volunt: quia sinapi simile sit. Alii ἀπὸ τῆς καρδίας, quod foueat cor, & in syncope illa, quæ cardiaca dicitur, plurimum valeat. Vel ἀπὸ τῆς καρδίας: imo verum etymon ἀπὸ τῆς καρδίας cenſeo: quod cordatos & sapientes efficiat.

CARDAMOMVM, pen. prod. quia Dioscoridi, & aliis καρδάμωμον, vide & *amomum*. Cardamomum, habetur *maius* & *medium* & *minus*. De maiori duas species vidi, *vulgare* nempe quod oblongis folliculis includebatur, magnitudine feminis, quod in minori concluditur. Nigrum erat uti aloë fucotrina; sapore cubebam fere æmulans. Vulgo *Grana Paradisi*. G. Paradieskörner. Altera species concludebat semen in duobus folliculis, colore & magnitudine cannabis semini non cedens, sed sapore eodem. Primo intuitu videbantur mihi esse nuces auellanae, sui calicibus externis viridibus & exsiccatis, inclusæ. Sed vnicus calyx duos folliculos comprehendebat. *Medium* necdum vidi. Sed *Cardamomum minus vulgare*, minoribus includitur folliculis albis & tripartitis, non piperem sapore æmulans, sed magis aromaticum veluti ex caryophyllis & caphura, nomen a καρδάμωμον & ἄμωμον, habens ob saporum, cum cardamomo, & amomo similitudinem, vel dictum putant quasi nasturtium suaue. Sed verisimilius nomen accepisse ab exotico vel Arabico verbo Cordumeni. G. Cardamömlein.

CARDAMON, Græce *καρδάμουν*, *nasturtium sativum* Latine sonat. Barbari nostræ ætatis herbarii *creffionem hortensem* vocant. *Cardamon* vero Græcis nonnulli dictum esse arbitrantur a *καρδια* corde, quod eius morbis medeatur: vide *Cardamina*. Alii, diuersa ratione vsi, sic dictum credunt, quod caput suo calore & acrimonia tenter, quasi *καρδάμουν*, caput grauans. Nam arcem mentis obsidens sua ferit acrimonia, & ignea vi præditum caput tentat.

CARDIA, seu *καρδιον* est cor, siue musculus principalissimus, sanguini duntaxat circumferendo destinatus: vide *cor*. a *καρδάνω* palpo, vibro, ideo etiam pro *καρδια* dicitur *καρδια*. G. das Herz. Vocatur interdum *stomachus*, siue finistrum ventriculi orificium. G. der Mund von dem Magen.

CARDIACA, est planta, marrubio satis similis, plures habet caules ad altitudinem duorum vel trium pedum, crassos, angulosos, fungosos, intus medullosos: folia marrubio maiora, subrotunda, vrticam referentia, profunde incisa, ex viridi fusca: flos monopetalus, labiatus, cuius labium superius imbricatum, & multo longius est inferiore tripartito: ex calice surgit pistillum posticæ floris parti ad instar clauis infixum, æ quatuor veluti embryonibus stipatum, qui deinde abeunt in totidem semina, angulata, totam capsulam, quæ floris calix fuit, occupantia: semina triangularia, nigra: radix fibrosa. Tota planta fortem habet odorem, & saporem amarum, erescit in locis incultis, lapidosis: sic dicta quod morbis cordis, vel potius stomachi, medeatur, *καρδια* enim cor est. G. Herzgespan.

CARDIACA PASSIO, *cardiacus morbus*, *cardiaca* & *stomachica exolutio*. Idem apud nostrates quod *cardialgia*, quamquam apud veteres terribilem & valde acutum morbum denotat. Item est suffocatio cordis ex polypo, vel sanguine coagulato &c. a *καρδια* cor. G. Herzerstiefung.

CARDIACVM seu **CORDIALE**, est medicamentum, cor (vt olim putabant) roborans: Sed potius blandum motum sanguini inducens, quo vires corporis augentur, & spiritus exhausti reficiuntur, vnde circulatio per consequens benignior & facilius redditur, ex *καρδια* corr. G. Ein Herzstärkend Träncklein.

CARDIALGIA & CARDIOGMOS, Plinio *rosio stomachi*, est dolor ingens, morsus, rosio, aut contractio nervi paris vagi & intercostalis stomacho inserti, a materia vellente in ventriculo contenta, vel inflammatione in illo oborta. Ita vt eius dolore cor, ob consensum, angustatum, & contractum,

atum, lipothymiam pati videatur. Vide *Cardiaca passio* a καρδία cor. G. Das Magendrucken, Herzkwehe.

CARDINALIS FLOS, siue Trachelium Americanum, sic appellatur quod istius floris color summe rubicundus cardinalium vestimenta æmuletur, præsertim sole meridiano.

CARDIOGMOS, idem quod *cardialgia*, ex καρδιάσσω, corde angor, *cardialgia laboro*.

CARDOPATIVM, vide *Chamæleon*.

CARDVVS FVLLONIVS, vide *Dipsacus*.

CARDVVS SVARIVS & VARIVS: officinis & barbaris cardopatium appellatur, quod nomen haud dubie corruptum est, deductumque a dictione *pancratium*, nam sic olim esse nominatum chamæleonem Apuleius testatur: aut a cardus vario, a qua dictione, u sc. littera in *p* & *r* in *t* mutata, in *Cardopatium* facilis est lapsus. *Suarius* porro cardus dictus est, quod sues, si in polenta exhibeatur, perimat. Quid si *Cardopatium* sit quasi *carpatium*, quia ex montibus Carpathicis magna copia affertur?

CAREBARIA Gr. καρσβαρία, est cephalalgiae species, seu grauitas capitis, ex κόρη caput, βαρύ graue. G. Hauptwehe.

CAREVM, est planta, quæ habet plures caules ad altitudinem circiter sesquipedis, quadratos, nodosos, vacuos, ramosos: folia tenuiter laciniata costæ per coniugationes innascentia: flos est rosaceus & umbellatus, plurimis scilicet petalis constans, cordiformibus, inæqualibus, in orbem positis, & calici insidentibus: Is autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum exiguis, longiusculis, inuicem iunctis, griseis, hinc gibbis, & striatis, inde vero planis, saporis acris & aromatici: radix longa, crassa, carnosæ, alba, aliquando flaua: nomen habere refert Dioscorides ex regione Caria, nunc Lango: ubi abunde crescit. Dicitur etiam *Caros* & *Caruum*. G. Rummel.

CAREX, est lunci acuti species, in arenosis tumulis circa mare succrescens, deducunt a caro: forte ob solida folia. G. Reitgras.

CARICA, pen. corr.

Hic nux, hic mista est rugosis carica palmis. Ovid. Met. 8.

Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi. Ov. 1. Fast.

Carica, sic ficus vocatur a Caria, natali solo.

CARIES, TEREDO & PÆDARTHROCAE, est ossis cancer, seu corruptio & exesio, a medulla in eius cauernulis putrefacta, vel aliis humoribus acris, ibidem subsistenti-

sistentibus, ossis laminas corrodentibus, separantibus ab inuicem, orta. G. *Beinsäule, Beinsfresser*. Videtur tamen *Carici* nomen longius patere, quam *pædarthrocaces*, quod proprie notat vitium, quod ossibus in ipsis capitulis, quibus articulantur, insidet.

CARINA, est illud rudimentum seminale primum, quod a mare communicatum ovo feminino, post varias mutationes fit ipsum animal; quodque proprie sic dicitur, cum constare obseruetur ex cerebro, cerebello, medulla spinali, ex quibus explicatis, auctis, mutatis, cum aliis accretis coniunctis, animale corpus nascitur.

CARLINA, pen. prod. quia contractum est a **CAROLINA**. *Carlina*, est planta officinalis, quæ habet folia ex radice erumpentia, longa, ampla, profunde incisa, repentia, in orbem disposita, aspera, aculeata instar carduorum, coloris viridis pallidi; calix multis expansis aculeatis foliis cardui constat: floris discus sat patulus, constans flosculis fistulosis, radiatus, ita ut petala plana sint, & secundo sterilia: semina post singulum florem sunt in apice vel papposa, vel emissis radiis penicilli modo coronata, foliolis exiguis a se mutuo dissectis: radix sat crassa, cauliformis, fibrosa, ut plurimum in superficie cariota, foraminulenta, coloris foris rufi; intus albidus, odoris grauis & fragrantis, saporis penetrantissimi aromatici. Sic dicta putatur a *Carolo Magno*, primo eius nominis Romanorum Imperatore, cuius exercitus usu huius radice liberatus & præseruatus a peste olim fuisse fertur: dicitur etiam *Leucanthe* a *λευκη* alba & *ανθη*, *ανθη*, flos, quasi eminenter albo & candido flore prædita.

CARMINANTIA seu **CARMINATIVA**, dicuntur flatus discutientia, simul cum intestionorum dolore sublato, uti anisum, &c. *Carminare* enim significat demulcere carminibus: veteres enim existimabant, poetarum ope suorum carminum demulcere posse dolores atque motus nimis vehementes; unde poetarum æque ac medicinarum inuentor habitus est *Apollo*. G. *Windtreibende Mittel*.

CARNEOLVS. vide *Sardius Lapis*.

CARNOSA MEMBRANA, siue caro quadrata, vel palmaris brevis, hæret in aponeurosi palmaris longi, dicitur contractam volam explicare. *Gleischhäutlein*.

CARO, est substantia muscularis, constans ex fistulis, sanguinem ex arteriis accipientibus, inque venas reuehentibus. Veteribus dicitur quintuplex *Musculosa*, *Fistulosa* siue *Fibrosa*, ut in musculis & corde. *Parenchymatica*, ut pulmo, hepar, lien.

Unable to display this page

CARPENTARIA, in Gallia sic vocatur millefolium. Sic dicitur quod fabri lignarii ea vulneribus medeantur: *un charpentier* enim est faber lignarius. Eo quoque nomine *Nastartinum hyemale* appellatur, quod vulgo barbaream vocant.

CARPESIVM, qualis sit planta inter eruditos disquiritur; alii cubebam volunt, alii ruscum, alii aliud quid. Gr. Καρπήσιον.

CARPIA, barbara vox, a Gallica *charpie*. originem ducit, vulgo *Carpie*. Latinis *linementum carptum* vulsumve e linteis concerptis: *Linamentum rasile*. Gr. τὸ πρὸς τοὺς, διάσπρε & *Æginetæ*, τὸ λινά Αψύρτο. *Delinamentum saniarium*; est concerptum linamentum, quo vulnere vecerive immisso sanies inanitur. Ἐμπν & τοὺς *Hippocrati*, *Linamentum rasile*, e lanugine linteorum erasa conficitur. ξυγὸς τοὺς, ξύσμα *Erotiano*, ἄχνη ὀθονίς *Hippocrati*. *Linamentum tortile* a materia contorta fit. σπειρὸς τοὺς. G. *Wulcksel*.

CARPINVS, est aceris species, cortex huius arboris est scaber & asper, coloris albescentis: rami valde extensi; lignum durum, albescens: folia satis ampla, dentata vltimi satis similia: flos amentaceus est, petalodes, axi longo communi adnatus; staminibus multis sub foliolis natis, in vno loco plantæ hærens. Ovarium ouatum apice piloso, membranaceo involucri tectum & tubis binis instructum; fit fructus in eadem planta loco a flore remoto, in spicis foliaceis reconditus, osseus, umbilicatus, compressus, striatus, foetus nucleo rotundo acuminato: putatur dici a carpo, vel a καρπῷ sicco, quia lignum habet siccum, vel quod facile finditur. G. *Hanenbuchen*, *Steinbuchen*.

CARPOBALSAMVM, est balsami fructus. Ex καρπὸς fructus, & βάλσαμον. Vide *Balsamum*.

CARPVS, vulgo **BRACHIALE**, prima palmæ pars *Celfo* καρπὸς, κατὰ *Hesych.* est pars brachii inter partem inferiorem cubiti & manus. Constat ex ossiculis octo, quibus cubitus manui connectitur. G. *Das Gelenck an der Hand*.

CARTHAMVS, pen. corripit, ut cinnamum, balsamum. *Carthamus*, siue **CNICVS**, est planta, quæ caulem vnicum ad altitudinem duorum circiter pedum dimittit, rectum, longum, rotundum, lignosum, durum, in parte superiore in plures ramos diuisum: folia sunt oblonga, mediocriter lata, acuta, venosa, ad ambitum multis spinis instructa: summitates eius habent multa capita desquamata, auellanae crassitie, alba, foliorum capitulo instructa: hisce floribus delapsis apparent semina oblonga, nuda, hordei grano paulo crassiora, polita, alba,

alba, splendentia, cortice duro testâ, & plena medulla alba, dulci, oleosa: postea acri, & nauseosa: radix est tenuis, flores tinctoribus inferuiunt ad colorem rubrum conficiendum: An a καθαίρω purgo, an potius ab Arabico *Kirtam*? vide *Cnicus*.

CARTILAGO, est pars alba, ligamento ficior, duriorque; osse vero mollior, admodum elastica, & lubrica: obducit ossium capita & caua, inunctaque pingui linimento, ex glandulis ligamentorum secreto, articulationem faciliorem reddit, partesque varias ab iniuriis externis defendit. G. *χόνδρος*. G. *Knorpel*.

CARVM, & **CARVVM**, vide *Careum*.

CARVNCVLA, vid. caput gallinaginis.

CARVNCVLA OCULI, quæ & *lacrymalis* dicitur, est corpusculum in angulo maiori oculi situm, spongiolæ formam habens, multis protuberantiis hirtum, veluti acinus botryos, colore rubro; operculi instar incumbens sacculo lacrymali, transfudans ex glandulis suis continuo humorem tenuissimum, ne arescat vel cum vicinis concreascit partibus; cuius usus est, ne palpebræ contra bulbum oculi perfecte claudantur, sed per hanc eminentiam cauum maneat, in quo liquidum lacrymarum collectum, per puncta deinceps lacrymalia absorberi commodè possit. Non reperitur hæc caruncula in animalibus, quibus cortina adest; non pertunditur ullis foraminibus hætenus notis, ex quibus liquidum qualecunque exire possit, neque videtur esse operculum sacci lacrymalis lacrymas imbibens, nam simulac duo puncta lacrymalia læsa sunt, integra licet caruncula, fit lacrymarum stillicidium; verus ergo eius usus videtur, ut non solum liquidum lacrymarum determinetur in puncta lacrymalia, sed illud sebaceum ibi appulsum, affigatur & colligatur ad scabritiem dictæ carunculæ, vnde postea in lemas siccatum aueritur.

CARVNCVLÆ MYRTIFORMES, sunt orificii vaginæ muliebris corrugationes, seu membranosæ inæqualitates nullo certo numero compræhendendæ, quæ in parturientibus, & post partum, ita oblitterantur, ut earum vestigium vel minimum non remaneat. Ut plurimum conspiciuntur quatuor, ex hymenis laceratione creduntur oriri, & nunc duæ, tres, nunc quatuor, obseruantur, eo præcise loco, ubi olim hymen erat; desuntque in infantibus. G. *Myrtengleiche Stücklein Fleisch*.

CARVNCVLÆ PAPILLARES, sunt corpuscula exigua in renibus, numero duodecim; proprie sunt fasciculi a concentratione canaliculorum, ex quibus renum substantia maxime constat, orti, qui serum a canaliculis recipiunt & in peluim deducunt.

CARVS, est sopor in quo ægri vellicati, compuncti aut vocati, vix sensationis notas ostendunt, est tamen aliqua perceptio, sed subitanea, absque febre, vel vt multi volunt cum febre; circa morbos enim soporosos maxime dissentiant medici, lethargo maior, & apoplexia minor est. Causa est obstructio vel compressio pororum & meatuum versus cerebri medullium euntium & in corporis callosi limbo saltem extimo, sedem habentium, ipso cerebro illæso manente. Gr. *καρ* G. *Schlaffucht*.

CARYOCOSTINVM, pen. corr. *Vid. adiect. in INVS ab inanimatis*. Caryocostinum, est electuarium, sic vocatum quod cariophyllos & costum recipiat.

CARYON, nux est cuiusvis generis, sed præsertim iuglandis. Gr. *καρυον*, quod forte est a *καρυα* caput, quia est fructus rotundus, instar capitis humani: vel quia capiti grauedinem adfert, aut, secundum alios, illud roborat.

CARYOPHYLLATA: Est planta, quæ habet folia lobata, id est quibus ad latera excrescunt alia folia prioribus maiora, & ad pentaphylloides accedunt, hinc Raius aliique posuerunt ad agrimonoides, ob habitus similitudinem, villosa instar agrimonie, sed magis dura & aspera, coloris viridis magis fusci, in margine incisa; flos est rosaceus, constans plurimis petalis in orbem positis, e diuisuris calicis monophylli & peluiformis prodeuntibus; pistillum abit in fructum fere globosum, in quo semina plurima colliguntur oblonga caudata: radix crassior, oblonga, obrotunda, fere fibrosa, coloris obscuri, odoris caryophylli: sic dicitur, quia eius radix caryophyllos quodammodo sapit & olet; appellatur etiam *Herba benedicta* & *sanamunda*, a diuina sua efficacia. G. *Benedictenwurz*.

CARYOPHYLLEVS FLOS, est planta florifera, monoangeia, polysperma, cuius flores caryophyllos olent, vnde nomen. G. *Graßnelcken*, *Nägeleiublumen*.

CARYOPHYLLI, ac si diceres *Nucifolium*, nomen, quod ipsi rei neutiquam responder. *Caryophyllorum* arbores propagantur maturo ipsorum fructu, qui non est vulgare illud *caryophyllum*, in tabernis notum, illud enim rudimentum

saltem est fructuum. Ipse fructus aromaticus immaturus, non aliud videtur esse, quam quod verbi gratia, in rosa calicem, & quidem speciatim eius capitulum, tandem fructum *eynosbati* constituit: huius pars superior, in quatuor cuspidulas diuisa, cum rosarum illo cortice lacinioso, alabastri nomine noto, conuenire videtur; ipse flos summitati huic innascens exterius quatuor crassioribus pelliculis inuoluitur; quæ inuicem complicatæ globulum illum efformant, hisque se pandentibus flos demum in conspectum venit, itidem quatuor foliolis primo candidis, deinde virescentibus, ex umbilico siue quadrato alucolo enatis, constans, & multis staminulis albis, antheræ in modum, quasi totidem flosculis, prominulum ex umbilici medio apicem vel clauum vbique cingentibus, confitus. Baccæ quando e viridi aut pallido rubescere incipiunt, capitulum aperiant, floremque ostendunt, & earum vindemia instat, cratibus imponuntur & latis ari foliis tectæ per aliquot dies fumo mace rantur, deinde in sole exsiccantur, donec fuluum illum colorem acquisierint, quali vulgo cernuntur. Arbores sunt quibusuis lauris celsiores, non frutices. Folia lauro quoque simillima sed angustiora. G. *Melcken*, *Mågelein*. Fructus porro maturi, quadruplo fere maiores sunt & crassiores, vulgo *Anthophylli* dicti: nucleum continent durum maiores; sunt & magis ventricosi. G. *Muttermelcken*. Est & alia species admodum rara minori forma, sed magis denticulata, & vocatur nostratibus *Kronnågelein*. Est & cortex quidam ex America, & insula Cuba allatus, qui & odore & sapore caryophyllis nequitquam cedit, vocaturque cortex caryophyllorum; arboris *Xocoxochitl*, seu *Piper Tanasci* dictæ ab *Hernande*. G. *Melckenholz*. Sunt & alii *Caryophylli* *Plinii* dicti, rotundi, magnitudine ribium, colore fusco, facile friabiles, racematim botri instar succrescentes. Folia habent magna. Sapor seminis intrus conclusi imbecillem caryophyllorum saporem refert. Scribunt aliqui *Garyophylli*.

CASCARILLA, est cortex officinis nostris inde a quadraginta forte annis familiaris. Nomen est Hispanicum quod corticem denotat, diminutiuum a *cascara*. Est coloris subfusci ferruginei, saporis aromatici amaricantis, grati odoris, præsertim si accenditur. De arbore, a qua venit, dissentiant auctores: nouissimi vocant *Ricinoidem elæagni folio*. Plurima affertur ex Bahamæ insulis. Differt a cortice Peruuiano, quem chinchinam vocant, copia insigni particularum sulphureo-resinosarum. Ex vesica destillata cum aqua, largitur verum
oleum

oleum æthereum: cum spiritu vini extracta, & largæ quantitati aquæ deinceps infusa, dat copiosam resinam: quæ omnia in cortice Peruviano non sic reperiuntur. Viribus pollet carminatiuis & anodinis insignibus: quare multum hodie in praxi frequenteratur tam pulvis, quam inde parata essentia & extractum.

CASSIA, aroma, pen. corr.

Quo simul & cassias, & nardi lenis aristas. Ovid. Met. 15.

Dum myrrham, & cassiam flebilis uxor emit. Martialis. lib. 10. ep. 97.

Quidam duplicato σ cassiam appellant; sed Galenus, Helychius, & alii, κασίαν legunt. De voce ipsa videatur *Vossii Etymol.*

CASSIA FISTULA, nigra, solutiua, laxatiua. Huius fructus arbor est procera, instar iuglandis, quæ crescit in Indiis orientalibus, & Ægypto, habet corticem griseum, saporis adstringentis; folia pinnata, & fere cum iuglande conueniunt, sed acutiora sunt, instar persicæ foliorum. Flores pentapetali rosacei, in orbem positi, subflauo, odoris gratissimi; pistillum abit in siliquam oblongam, rotundam, cylindricam, teretem, lignosam, aliquando compressam, in varia loculamenta diuisam a dissepimentis transversim positis, obductis medulla nigra, liquida, dulci; in singulis loculamentis hærent semina depressa, dura, obrotunda, nitida, coloris flauo: floribus huius arboris deciduis, siliquæ adeo indurescunt, ut a ventis agitatæ tantum strepitum edant, ut a duorum miliarium distantia audiantur: Gr. κασία μέλαινα Vnde dicatur, non satis constat. Gr. Cassien, Cassie-Fistel.

CASSIA LIGNEA, est cassiæ lignæ Malabaricæ seu Sumatrensis cortex, cinnamomi in modum conuolutus, cinnamomo crassior, odore & sapore debilior, colore magis fusco, masticata deliquescit in ore, & lentum quiddam, glutinis quasi speciem, relinquit, id quod cinnamomo non accedit, cuius reliquiæ perpetuo supersunt; atque inde apparet hallucinatos fuisse illos, qui cortices cinnamomi & Cassiæ lignæ sibi incumbentes, ab una eademque arbore detrahi, crediderunt. παρὰ τὸ κάσαι dictam volunt, quasi κοσμάσαν διὰ τῆς εὐοσμίας τὰς αἰσθήσεις: κάσαι est enim ornare, vel quod sensibus fragrantiam largiatur. Vocatur & Xylocassia, & cinnamomum spurium, canella ignobilior, Cassia Syrix, vide Cinnamomum. G. Muttergimmet.

CASSYTHA, recentioribus Græcis Cassytha, γιν u trans-eunte, ut fere fieri solet, Latinis appellatur. Officinis & her-

barius nostræ ætatis hinc deflexa pristini nominis umbra, *Cuscuta* dicitur, cum primum *Cassutha*, dein conuersa *Cascutha*, postremo *Cuscuta* cœperit appellari. Sunt qui *podagram lini* vocant, quod quasi compedibus id, cui infederit, illiget, nec vinctum eo facile possit extricari. PLINIVS eius videtur meminisse iis verbis; est in Syria herba quæ vocatur *Cassithas*, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese: *Cassytas* enim legendum non *Caditas*, iam igitur memoria PLINII *Cassytas* herba suo nomine Syriaco venerat in latium, quod multis postea seculis vsurpantes tam Pœni quam Arabes, suis scriptis protriuerunt; vide *Cuscuta*.

CASTANEA, pen. corr.

Castaneæ molles, & pressi copia lactis. Virg. Ecl. 1.

Castanea, est magna & crassa arbor, cortice tecta polito, fusco, maculato, lignum est durum, in igne crepitans: rami valde extensiles, & magnam umbram producentes: folia magna, ampla, longa, lata, tenuia, parum aspera, in margine incisa, nervosa: flos mas, in hac arbore primo deprehenditur alio loco quam ouarium, solitarius, ex calice pentaphyllo, valde staminosus, per capillamentum tenuæ axi communi longo affixus, ut fiat amentaceus: alii flores hermaphroditi, constant calice & staminibus atque ouariis apice multifido & tubis sex distinctis, vno illo communi calice contentis: ouarium hoc deinde, ubi se expediuit, fit fructus echinatus, alio a flore primo loco in eadem arbore, subrotundus, quadrifariam dehiscens, ut plurimum, fœtus castanea sub coriaceo putamine rubicundo, nucleum continente: hæc arbor crescit in regionibus calidis. A Castano Magnesiæ oppido; vel a Castanide terra nomen habet. Non dicitur a castitate, quod quidam opinantur. Alii Castanam urbem Apuliæ scribunt; non procul a Tarento, de quo non laboro. Sufficit ab urbe vel ab agro quodam nomen hoc accepisse, vocatur a Virgilio *Nux*. Nuces generaliter dicuntur omnia, tecta corio duriore, vocatur item Διὸς βάλανος, Σαρδιανὴ βάλανος, Λοπιμόν. *Sardiana* quippe *Glandes*, dicuntur, quoniam circa Sardes optimæ nascuntur. G. *Resten*, *Castanien*, *Marronen*.

CASTOR, oris, CASTOREVM, pen. corripit utrumque.

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi,

At Chalybes nudi ferrum, viroscque Pontus

Castorea, Eliadum palmas Epeiros equarum. Virg. Georg. 1.

Castoreas siliquas bis sex perquirere cura. Seren. tit. par. dep.

Ἐς ποτόν, ἢ πάνανος, ἢ καίτος & ἄλλοδὸν ἔρχιν. Nicand. in

Therias.

Neque

Neque aliter exprimitur Deorum fratrum solenne nomen:

Non ego si medius Polluce, & Castore ponar. Ovid. 2. Art.

CASTOREVM. Alii testiculos, glandulas alii suspicantur. Anatomia detexit non esse testiculos castoris, qui gallo-
rum testes vix superant, sed vesiculas esse duas siue folliculos,
qui tam in maribus quam in fœminis, vtrunque in inguinibus,
statim sub cute, ouorum gallinaceorum magnitudine, & sæpe
maiores conspiciuntur, ex quibus liquor oleosus & graui odo-
re emanat, quem animal lingua lambil. Vesiculæ cum con-
tentis exsiccatæ verum sunt *Castoreum*. Illud vtraque India
præbet, Gr. *Κασόριον*. G. *Bibergeit*.

CASTRATIO, est testium excisio, seu priuatio, ne quis
coitui aliquid contribuere possit, vel quando id ex necessitate
corrupti testis fieri debet. Is qui excisus est dicitur *castratus*
seu *eunuchus*. G. *Ausschneidung der Hoden*.

CASVS VVVLAE, vide in *Cion*.

CATACLEIS, Gr. *κατακλεις*, est costa prima, subclauicula
dicta, ex *κάτω* infra, & *κλεις* clauis. G. *Die oberste Rippe*.
Sed veteres in genere sic vocant partem colli & pectoris, vbi
se mutuo contingunt.

CATAGMA, est ossium fractura, siue separatio continui
in duris corporis partibus, quæ externe duro quodam instru-
mento, vi partem affligente, efficitur; cuius differentia a for-
ma, a parte & accidentibus, desumuntur. G. *Ein Beinbruch*.

CATAGMATICA, sunt remedia ad fracturæ curatio-
nem necessaria, a *κατάγω* frango, *κάταγμα*, fractura.

CATALEPSIS, *Catochus*, *Prehensio*, aut *Congelatio* est,
quando homo subito corripitur, & in quo situ positus erat,
immobilis manet, siue steterit, siue sederit, siue aliter flexus
fuerit, respiratione salua, saluo pulsu, apertis oculis, sine mo-
tu, lonquela, aut sensu: nam rarum est si sermones aliorum
intelligant, aut cibum vel potum, quem præbemus, deglutiant.
Verum inter externas causas sunt fulminis ictus, & acre frigus:
proxima causa videtur esse immobilitas sensorii communis, pro
vt primo momento insultus se habebat, a *καταλαμβάνω* prehen-
do, corripio. G. *Sinnenbenehmung, oder Unempfindlichkeit*.

CATAMENIA, sunt menstrua muliebria, quæ plerum-
que singulis mensibus, ab aucta copia, & hinc intumescen-
tia massæ sanguineæ inducta, turgescunt & foras ex vasculis v-
teri, vel vaginæ dilatatis ex muliebribus prorumpunt. Quidam
menstruorum causam lunæ motibus adscribunt, hoc autem
concesso necessum foret, vt vno eodemque tempore, omnes

simul menstruum fluxum paterentur. Menstrua incipiunt anno duodecimo, decimo tertio, vel decimo quarto: Desinunt vero, circa annum quinquagesimum; verum hoc exacte determinari vix potest. Supprimuntur in prægnantibus, & lactantibus. Regula tamen non est. ex κατὰ per, & μὴν mensis. G. Monatliche Reinigung, Monatszeit, Frauenzeit.

CATAPASMA, est pulvis fragrans, qui odoris causa vestibus inspergitur. Item pulvis fragrans qui post illinitionem, stomacho aut cordi applicatur, καταπασσάω, inspergo. Vide *Diapasma*.

CATAPHORA, idem est quod *coma*, verum in eo differunt, quod *cataphora*, tanquam genus omnium stuporum sine febris sumatur; videtur cari leuioris species. A καταφέρω deorsum fero, quia ægrorum membra deorsum concidunt. G. Die Schlassucht.

CATAPHRACTICA, est nomen alicuius fasciæ seu ligaturæ, quæ thoraci accommodatur. G. Brustwindel.

CATAPLASMA, est medicamentum externum topicum pultis consistentia. Præscribitur fere duobus modis, nempe vel per coctionem, vel sine ea. Illud fit frequentius; hoc sæpe maiorum est virium. In illo iubentur assumere vegetabilia, scopo conuenientia, vt radices, herbas, semina, flores, fructus &c. additis farinis appropriatis, aut illis omissis, quæ omnia in f. q. liquoris, v. g. aquæ, cereuisiæ, lactis, vini, &c. coquantur ad pultis consistentiam. Hoc paratur fere ex vegetabilibus minutim concisis, affuso tantum liquore sufficienti, ea solum quantitate, vt respondeat consistentiæ pultis. Possunt hic quoque addi farinæ, mica panis, olea, unguenta, sicuti quoque in prioris generis cataplasmatibus: a καταπλάσσω fingo, formo, illino. G. Ein Breiumschlag.

CATAPOTIVM, vulgo *pilula*, est medicamentum internum; quod deglutiendo ad aluum subducendam & purgandam, in forma globulorum assumitur, ex κάτω deorsum, & πίνω bibo. G. Pillen.

CATAPLOSIS, est epilepsiæ symptoma, cum homines derepente in terram concidunt, a καταπίπτω deorsum cado, idem quod *decidentia*.

CATAPVTIA, pen. corr. ob vocalem ante vocalem, vt colocasia. Tres cataputiæ dantur species, quarum semina in officinis seruantur, nempe *maxima*, quæ est ricinus Americanus maior semine nigro; *media* quæ est ricinus vulgaris, & *minima*. quæ est, tithymalus latifolius, cataputia dictus. Omnium vis est vrens, & vehementissime purgans sursum & deorsum. G. Springkörner. CATA-

CATARACTA, est duplex, *incipiens*, seu *suffusio*, vel *confirmata*, seu *cataracta*, proprie dicta: *Incipiens* est oculi suffusio, cum nempe nubeculae, festuca aut musca, ante oculos volare videntur. *Confirmata* vero est, quando a pellicula tenui, pupilla in totum vel ex parte occluditur, ita ut radiis solaribus debitus ingressus præcludatur; vel quando ipsa lens crystallina opaca fuit facta, quam causam frequentissimam, priorem, vero rarissimam esse hodie constat. Cataractæ confirmatæ curantur acu per membranam albugineam & corneam ad cataractam usque adacta, quæ acu deprimenda, & si resiliat, comminuenda, deinde oculus aqua rosarum & albumine conquisato obligandus. Dicitur videtur a καταράττω, confundo, vel impetuosè deturbo, quia sæpe subito hic morbus oritur; alii a similitudine cataractarum, quæ sunt valvæ mobiles, quibus aquarum temperatur impetus, quia considerarunt hunc morbum tanquam valvæ in humore aqueo, quæ visum interciperet. Sed lubrica est omnis hæc etymologia, quum non facile occurrat exemplum, quod probet ab ullo Græco scriptore hoc nomen huic morbo datum esse. Vocant illi ὑπόχρυμα. Celsus suffusionem. Barbari quidam cataractas oculos Veneticos appellant: veneticus vel venetus denotat colorem vel dilute cæruleum. G. Der Staar.

CATARIA, vel *nepeta*: est planta, glaucum, cuius caulis ad altitudinem circiter trium pedum adscendit, quadratus, villosus, ramosus: folia verticæ vel melissæ, in margine incisa, acuta, lanuginosa, albescentia, odoris penetrantis, saporis acris: flores in summitate ramorum nati, flavi, aut albescentes, in spicam congesti, galca erecta, bifida, subrotunda, barba tripartita, segmento medio excavato, eleganter crenato, amplo; cæterum binis segmentis, ut alis orificium patulum labiorum cingentibus: semina quatuor, ovalia. Radix in multos ramos divisa, lignosa: crescit iuxta vias. Videtur vox inde imposita, quia cati seu feles hac planta delectantur & vescuntur. G. Katzenkraut, Katzenminze.

CATARRHOPVS, seu CATARRHVS, dicitur vulgo, quando humores, vapores aut flatus deorsum ex capite ruunt. Vide *Catarrhus*, ex κάτω, deorsum, & ῥέω, fluo.

CATARRHVS, veteribus dicitur humorum ex capite ad subiectas partes, ut nares, os, pulmones &c. defluxus; velut in coryza, & broncho contingit. Catarrhi tamen isto sensu non dantur: nam a capite nihil fluit ad illas partes; sed glandulæ

dulæ narium, & quæ circa oris partes sunt, sæpe obstruuntur, inflammantur, & hinc illæ lachrymæ. Vetus est versiculus:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus.

Ad fauces branchus, ad nares esto coryza.

Destillationes has Græci *καταρροῖς* & *καταρροῦν* vocant, aliique fluores: sunt vt plurimum effectus frigoris, & præter naturam eueniunt ad glandulas, passimque per omnes corporis partes, vbi reclusa iacent vasa secernentia subter loca frigore tacta; vt si frigore excipiat facies, sequatur destillatio in nares; si ceruix, & collum, quæque iuxta sunt partes, tum fluor ad fauces; sin inferiora, fiat inde fluxio ad intestina; & sic porro; sic pro diuersitate arteriarum, venarum, aliarum partium frigore constrictarum; varii oriuntur effectus; destillationes ad varias partes, ex *κατω* deorsum, & *ῥίω* fluo. G. Ein Fluß des Haupts.

CATARRHVS SVFFOCATORIVS, est quando (vt veteribus placet) humores excrementitii a capite ad organa respiratoria decidunt, & suffocationem minantur. Sed potius dicerem esse glandularum, circa laryngem, intumescientiam, vel inflammationem, aut conuulsionem musculorum glottidis rimam claudentium, qua respirandi difficultas, & suffocatio inducitur: causæ frequentiores obseruantur, materia eliquata in fauces & pulmones subita destillatio; neruorum summa vitia, vt in hysteriis: polypus cordis maior subito in pulmones trusus; hinc videtur esse tantum hic morbus subito accidens *ἀπνοια*. G. Steckfluß, erstickender Fluß.

CATASARCA, idem quod *Anasarca*, ex *κατω* per & *σάρξ* caro. Est indeclinabile.

CATASTASIS, est corporis humani vel temporis dispositio. a *κατάστασις* constituo.

CATATASIS, est extensio corporis versus inferiora, ex *κατω* infra, & *τείνω* tendo.

CATECHV, vulgo, sed satis inconuenienter, *terra laponica*: succus est ex variis adstringentibus fructibus expressus, durus, gummosus & resinofus, ex purpureo nigricans, punctis albis intertextis quasi situm contraxisset. Venit ex Pegu, Suratta, Magni Mogolis imperio, Malabaria, Bengala & Zeilon. Inter Pinang cum foliis Betel vt plurimum vsurpatur. Verus fructus & basis est acacia orientalis, planta tamarindo non absimilis. Si tantillum ori indatur, astringit primo, deinde saporem dulcem & gratum relinquit, eodem modo ac folia Thee masticata. Horti malabarici author, dicit esse succum inspiss.

inspissatum alicuius palmæ areciferæ nucleo versicolori nuci moschatae simili, cuius fructus sessilis *Fausel* dictus vel *Areca* & *Pynang*.

CATHÆRETICA, sunt *caustica* seu *escharotica*, siue medicamenta, superfluum carnem auferentia & perforantia: distinguenda tamen videntur a causticis, quia carnem viam alterare non debent, sed tenax adhærens, & semicorrupta vaporum ramenta, ad viam vsque carnem resolvere & detergere; hinc detergentia fortissima siue exedentia. Ex καθαίρω deiicio, subuerto, detraho. G. Brennende Mittel.

CATHARSIS, idem quod *Catharticum*.

CATHARTICVM, est medicamentum purgans, quod ventriculum, intestina & quicquid in sanguine heterogeneum & vitiosum fuerit, expurgat, & in communem cloacam, seu intestina præcipitat. Vide *purgatio* & *vomitorium*. *Cathartica* diuiduntur vulgo in *Cholagoga*, *phlegmagoga* seu *Hydragoga* & *melanagoga*, sed illa diuisio a neotericis iure reiicitur, cum purgantia ita specificè non operentur, vt creditum. Vocatur item *purgans*, *purgatio*, *medicamentum ventristuum* Aurel. quod aluum deiicit. Κάθαρσις, Καθαρτήριον ἢ Καθαρτικὸν Φάρμακον, Τ'πήλατον Hippocrat. Ε'λατήριο, Κενόσιμον Φάρμακον, a καθαίρω purgo, mundo. G. Ausführende Urkney, Purgation.

CATHEMERINA, idem quod *quotidiana febris*. Ex κατὰ & ἡμέρα ac si diceret καθ' ἡμέραν.

CATHETER, *immissor* vel *demissor*, est instrumentum recuruum & fistulosum, quod per vrethram vesicæ immittitur, ad vrinam suppressam euacuandam, vel calculum in vesica hærentem explorandum; estque vel *flexilis* in priorem usum, vel *immobilis* in posteriorem simul; vel *solidus* cum crena, qui in incisione adhibetur, excipiendo cultello dicatus in sua crena. *Enea fistula* Celso, Σίφων Æginetæ, a καθίημι imitto. G. Ein Catheter.

CATHETERISMVS, est administratio, qua per cathetrem immissum vrina educitur, aut calculus in collo vesicæ obherens reducitur.

CATHOLICVM, dicitur medicamentum vniuersale seu commune, omnes vitiosos humores corrigens vel educens. Ex κατὰ per, & όλον totum. G. Eine Urkney wieder alle Krankheiten.

CATHYPNIA, est graui & alto somno esse oppressum κατὰ per, ad, & ύπν & somnus. G. Eine sehr schwere Schlafsucht.

CATILLVS CINEREVS, seu OBRVSÆ CATILLVS, Gallis *une coupelle*, est species Catini, ex cineribus lotis facti, cuius vsus est ad auri argentique depurationem. Vide *Capella*. G. *Capelle*.

CATINVS, idem quod *Cupella*.

KATΩ PURGARE, hoc est per inferiora purgare, cui opponitur ἄνω purgare, per superiora purgare.

CATOCATHARTICA, sunt purgantia per inferiora, ex κάτω infra & καθάρτικον purgans.

CATOCHE, idem quod *Catalepsis* a κατέχω detineo, retineo, dicitur etiam *catochus*.

CATVLOTICA, idem quod *cicatrizantia*, a κατουλώ cicatricem induco.

CAVCALIS, est planta, quæ habet caulem ramosum, villosum, ad altitudinem vnius circiter pedis: folia aliquantulum pastinacæ similia, sed tenuius dissecta, villosa: flos est rosaceus & umbellatus, plurimis scilicet petalis constans, inæqualibus, cordiformibus, in orbem positis, & calici insidentibus. Is autem abit in fructum compositum ex duobus seminibus oblongis, quæ parte, qua se contingunt, plana sunt, ab altera gibba, striata, echinata; aculeata. Nomen accepit, vel a seminum effigie, quæ vascula semisphærica imitantur: vel quod præarida strepitum edunt: παρά τὸ κεκαύσαι quod præter modum retorrída & exoleta sit. Vocatur quibusdam *Daucus Sylvestris*, hinc forte ex *Daucus*, *Daucalis* & *Caucalis*.

CAVA VENA, vide *Vena cava*.

CAVDA, vide *Capillamenta*, & *Coccyx*.

CAVDEX, Στέλεχος, Στέλεχος, Κόρυς, dicitur in arboribus & fruticibus, id quod a radice supra terram simplex assurgit, vsque dum in ramos explicatur, & in quod a radice fertur alimonia; producitur a concursu plurimum radicularum in vnum truncum collectarum. G. *Der Stamm eines Baums*.

CAVITATES, sunt ventres maiores, in quibus præceps aliquod viscus continetur; vt in capite, cerebrum; in thorace, pulmo, cor &c. in abdomine, hepar, lien, renes, ventriculus, intestina, vesica, &c. suntque tres, caput, thorax, & venter. G. *Hölen*. Sic tamen etiam vocantur cauitates minores, vt cerebri & cordis ventriculi, de quibus suo loco. Vide *Ventriculi*.

CAVLEDON, Gr. καυληδὼν, est fractura ossis transversim facta, fracti ossis partes ita separans, vt e directo non iaceant, a καυλὸς caulis, virga. G. *Ein Zwerchbruch*.

CAVLIS, vocatur *Brassica*, quod præ cæteris oleribus insigni caule vigeat. Vide *Brassica*.

CAVLIS, idem quod supra solum simplex profilit in herbis nominatur: sic utique caudex ad frutices & arbores; *caulis* ad herbas duntaxat pertinet. Gr. *Καυλός*. G. Der Stengel.

CAVSODES, quod *causo* est simile, a *καῦσος*, & *εὖ* forma.

CAVSTICA, siue ESCHAROTICA, vel CATHÆRETICA, sunt quæ cutim & carnem in duram crustam, siue escharam exurunt, & si fortiora sint, vel diutius applicata maneant, consumunt; sunt proprie illa, quæ omnia, quibus applicantur, consumunt. Ut fuit æs vstum, mercurius sublimatus corrosivus, ferrum candens &c. a *καίω* vro. G. Durchbrennende Mittel.

CAVSUS, seu FEBRIS ARDENS, ea est, quæ cum maiori æstu, quam in aliis continuis, (cum hic sit vrens fere ad tactum, & inæqualis diuersis locis: respiratione anhelosa & cita, cutis siccitate magna, exacerbatione die impari, anxietate & inquietudine summa, siti fere intolerabili, aliisque symptomatibus insigniorem sanguinis phlogosin arguentibus, cursum suum peragit, a *καίω* vro. G. Ein hitziges Fieber.

CAVTERISATIO, est artificialis quædam vstio mediante cauterio, a *καυτηριάζω* cauterio inuro. G. Das Brennen.

CAVTERIVM, Gr. *καυτήρ*, *καυτήριον*, est instrumentum chirurgicum ex ferro, cupro, auro, vel argento confectum, quod, postquam incanduerit, actuale inurendi vim obtinet, cuius magnitudo & forma variat. Quandoque etiam pro cauterio potentiali sumitur ex lixiuis vel calce viua cum sapone paratum, a *καίω* vro. *Cauterium actuale* vocatur G. *Zickisen, Cauterie, Brenneisen*: sed potentiale cauterium, *Ein Corrosif*.

CEDMATA, dicuntur defluxiones ad articulos, & præcipue ad coxendicem. G. Ein Fluß.

CEDRVS, est arbor valde procera, crassa, erecta, pyramidalis, cariei non obnoxia: cortex politus: lignum durissimum, rubicundum, habens odorem cypressi. Rami tortuosi & nodosi: folia angusta, viridia, parua, squammosa, cypressi æmula: flos est amentaceus, constans foliolis multis, donatis, apicibus multis: fructus in eadem planta, loco a flore remoto natus, est bacca turgens officulis angulatis, fœtis semine oblongo. Hæc arbor crescit in regionibus calidis: in monte Libano elegantissima reperitur, hinc, ob altitudinem & pulchritudinem, dicitur arborum regina. Aestate, vigente

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

constituunt corpus durum, ad calorem ductile, inflammabile, flauum, lentescens, in summo frigore duritiem fere friabilem acquirens, saporis & odoris mellei; inseruitque omnibus fere emplastris pro basi. Videtur terebinthinæ quædam species, quam succi pingues plantarum, sole calefactarum, exsudent in superficiem, aut intra capsulas apiculorum floralium gerunt, quæ ab apibus colligitur, in globulos cogitur, posterioribus pedibus applicatur, in aluearibus deponitur, ibi in cellulas fauorum fingitur, vnde dein, vti dictum, melle separato, fœcibusque repurgatis, comparatur in vsus humanos. Hæc materies ceracea apparet, minutissima quidem copia, in superficie foliorum quibusdam in plantis, vt in Rosmarino, notate Cl. *Bærhaauio*, & sunt plerumque globuli exilissimi, qui salient de apiculis seminalibus plantarum apertis, in parte floris masculina. Hæc vix vlla arte colligi queunt ab hominibus; attamen deprehendit idem Cl. Vir, quod aliquando, cupiens folia Rosmarini sæpe cohobare cum alcohole, præter expectationem inuenerit saporem ingratum, & odorem ceræ deturpasse spiritus hos primo bonos. Inde folia hæc lustrans microscopiis tubercula ceracea in superficie deprehendere videbatur, manibusque tractans multum, ceram digitis sensim accrescere experiebatur satis euidenter. G. *Wachs*.

CERÆÆ, Gr. *κεράται* sunt vteri cornua in brutis, in quibus generatio fit, a *κέρας* cornu.

CERASVM, pen. corr.

Aut cerasi victum longo iam tempore pomum. Seren. tit. Solut. ventr.

CERASVS, est arbor, quæ habet folia maiora, lucida: calix est valde cauus, monophyllus, coronatus corona quinquefida, expansus, per maturitatem retroflexus: flos est rosaceus, pentapetalus, petalis natis ex interstitiis segmentorum calicis; staminibus triginta fœcundus: ouarium tuba longa instructum, in imo fundo calicis fit fructus pulposus, subrotundus, vel cordatus, fœtus testa ossea rotunda, nucleum eiusdem figuræ recondente: pediculus fructus valde longus: hæc arbor colitur in hortis, & ingens huius datur diuersitas. Eius flores ceram olent, hinc forte a *κερός* cera. Vel a Cerasunte Pontica vrbe, τὰ κεράσια fructus cerasi. G. *Ein Kirschbaum*.

CERAMIVM, vide *Cadus*.

CERATIVM, est arboris filiqua, a *κέρας*, quia est corniculata. Denotat etiam pondus, quod quatuor esse granorum

ex veteribus intelligimus. Hinc videtur esse Caratium, Kirath Arabum.

CERATOGLOSSVM, est proprium musculorum linguæ par, a cornibus ossis hyoidis prognatum, & linguæ lateribus iunctum; vsus est linguam recta deorsum anteriora versus mouere, quando ambo agunt: si vero alteruter contrahitur, in latus mouet dextrum vel sinistrum ex κέρας cornu, & γλῶσσα lingua.

CERATODES, idem quod *Cornea tunica*, a κέρας cornu, & ἄδω forma.

CERATOMALAGMA, est compositio emolliens ex cera aliisque parata, a κηρός cera, & μαλάσσω emollio. G. Eine weich machende Salbe von Wachs.

CERATONIA, est arbor ceratia, seu filiquas, producens, ex κέρας cornu, quia filiquæ cornubus non sunt abfimiles. G. Sanct Johannesbrodt.

CERATVM, pen. prod. quia a cera, cerarum, incerare; *Propter quæ fas est genua incerare Deorum. Iuuen. Sat. 10.*
Sic mel rosatum, &c.

Ceratum, CEROTVM, vel CERATOMALAGMA, a cera sic dictum, medicamentum est externum, ex cera, oleis, & nonnunquam pulueribus compositum, vnguento crassius, & emplastro mollius. G. Ein Pflaster von Wachs.

CERAVNIA TVBERA, dicuntur, quia olim crediderunt ea post fulminis ictus nasci: Κεραυνός enim fulmen est.

CERAVNOCHRYSOS, idem quod *Chrysoceraunius* pulvis, ex κεραυνός fulmen, & χρυσός aurum, visitatus aurum fulminans.

CERCHNOS, est laryngis quædam asperitas, quæ instar granorum iuniperi sentitur, vnde tussicula sicca excitatur, a κέρχω raucedine laboro. G. Ein Schaffhusten.

CERCIS, Gr. κερκίς, est os cubiti secundum, quod *radius* appellatur, ob radii rotarum æmulationem. Vide *Radius*.

CERCOPITHECVS, κερκοπίθηκος, a κέρκος, cauda, & πίθηκος, simia: est simia caudata, in qua GALENVS potissimum anatomen exercere suavit, & plura in suis libris potius ad cercopitheci, quam hominis, naturam descripsisse notatur.

CERCOSIS, dicitur carnosâ quædam excreſcentia ab vteri osculo prodiens, & pudendum muliebri replens, quod aliquando exterius progressum caudæ figuram refert, a κέρκος cauda. G. Auswachs der Bärmutter.

CEREA,

CEREA, idem quod *Achor*.

CEREBELLVM, siue *παρέγκεφαλις* HEROPH. *ἐγκράων* GALENO *ἐπικράνις* POLL. *ὀπίδιον* *ἐγκεφαλον*, quasi paruum cerebrum, sub posterioribus lobis cerebri, inferiori cranii parte situm; figuram habet ad globosam accedentem, superficiem minus gyrosam quam cerebrum, sed quasi sulcatam, cuius sulci in medio maximi, at per gradus sensum minores, desinunt in processum vermiformem; diuiditur in partem dextram & sinistram, substantiam fere eandem habet ac cerebrum, sed corticalis hic longe copiosior quam medullaris, quæ arbusculas pulchre repræsentat, quarum trunci ita dictos pedunculos cerebelli constituunt. Nullæ hic adsunt cavitates, ut in cerebro. In hac cerebelli substantia spiritus animales, actionibus inuoluntariis & mere spontaneis obeundis generantur. In homine, non item in brutis, exterius ex plurimis lamellis, sibi inuicem incumbentibus constare videtur. G. Das Hintertheil des Hirns.

CEREBRVM, vitalia capitis, PLIN. *ἐγκεφαλον*, λευκὸς *μύελος* SOPHOCLE. stricte sumitur pro parte anteriore τῆς *ἐγκεφαλῆς*, estque substantia sui generis, exterius tegitur pia matre, plurimis gyris anfractibusque dotatur, exterior substantia cinerea est, in qua spiritus animales generantur: interior alba est, siue medullaris, quæ spiritus animales ex corticali recipit, eosque per corpus callosum & medullam oblongatam in nervos exonerat, a quibus actiones voluntariæ maxime dependent. Item, cerebrum est imaginationis, iudicii, memoriæ & remniscentiæ subiectum. Ideæ enim, seu species rerum ab organo sensuum externorum receptæ, deferuntur ad sensorium commune, siue initium medullæ oblongatæ, deinde per corpora striata ac corpus callosum, ubi imaginatio & iudicium fit: verum in corticali substantia memoriæ sedes dicitur; si ideæ post aliquod tempus ex memoriæ loco reuocantur, remniscentiæ nomine veniunt. Somnus item fit in cerebo, de quo vide suo loco. G. Das Hirn, oder Gehirn.

CERELÆVM, est linimentum ex cera & oleo compositum, a *κηρός* cera, & *έλαιον* oleum. G. Eine Salbe von Wachs.

CEREVISIA MEDICATA, est cereuisia cui medicamenta, cuilibet morborum scopo conuenientia, infusa fuerunt. G. Argnevbier.

CEREVISIA, CERVISIA, CELIA, est potus ex frumento compositus, qui ob egregias vires quasi *Cereris vinum* appellatur. G. Bier.

Unable to display this page

dependet. Vtilia sunt ne pulvis, festuæ, animalcula, &c. aures internam subeant, dum quoque membranam internam ab exsiccatione præservant. Vide *Marmorata aurium*. G. Ohrenschmalz.

CERVSSA vel CERVSA, est plumbum, mediante acetii vapore in calcem albam redactum. Gr. ψευδόδιον. G. Bleynweiß.

CESTRVM, appellatur *Betonica*, a varietate, ut vocant, & copia remediorum, quoniam variis & plurimis accommodatur morbis. Sed aliis κέστρον vocatur, a floris spicata & mucronata acutis, verruculam præferente. Vide *Betonica*.

CETE, κήτη, διὰ τὸ κύττω, ob sinuosam cavitatem seu cavitum ventrem. Intelligitur de maiorum piscium genere. G. Wallfisch.

CETERACH, quam vocem a *Pteryga* manasse volunt, atque p. in c. sæpe mutari scribunt. Sic ex *Pteryga*, *Ceteriga* & corrupte *Ceterach*: estque Asplenii species officinalis, vid. *ibid.* G. Hirschjunge.

CHÆREFOLIVM, CHEREFOLIVM, CHEREPHYLLVM, CÈREFOLIVM; sunt synonyma: est planta, quæ ex radice plures caules dimittit, tenues, ramulos, teneros, a parte superiore convexos, inferiore vero concavos instar stillicidii, politos: folia habet petroselini, sed minora plus incisa, & molliora, villosa in parte superiore, succo plena: flos est rosaceus & umbellatus, plurimis scilicet petalis constans, inæqualibus, & calici insidentibus: calix autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum, rostri avium æmulis, non striatis, nunc lævibus, nunc asperis, hinc gibbis, inde vero planis; atque sic planta nominari putatur, quod luxuriosa foliorum fecunditate & largiore coma gaudeat, vel quod gaudium, hilaritatemque folia excitent, ex χαίρω gaudeo & φύλλον folium. *Chærefolium* autem, Græca voce & Latina coalescentibus in unum nomen, ob id dictum est, quod foliis luxuriat. G. Körffelkraut, Kerbelkraut, Körbel.

CHALASTICA, sunt medicamenta, quæ humectando & emolliendo partes constrictas relaxant, a χαλαίω relaxo, remitto.

CHALAZIA, item χαλαζῶσις, grando, est tuberculum in palpebris grandinem referens. G. Ein Gerstenkorn.

CHALAZÆ, binæ singulis ouis obtigerunt, altera in obtuso, altera in acuto angulo, plus earum in albumine reperitur; vitello tamen validius adhærent, eiusque membranæ appenduntur. Corpora sunt longiuscula, quasi duo canales caui, varios emittentes furculos per albumen & vitellum, quibus intra amnium communicant, & hinc oculo apparent concreta magis quam albumen, & albidiora, nodosa, luciditatis cuiusdam non expertia, ut grando, unde illis nomen. Constat enim quælibet chalaza pluribus quasi grandinibus, seu canaliculis ex trunco maiori derivatis; albumine ab inuicem seiunctis: earum altera maior est, & longius a vitello versus obtusum oui cacumen protenditur: altera minor, a vitello inferius versus acutam oui partem porrigitur. Maior ex duobus vel tribus nodis, quasi grandinis granis, globulisue conflatur, qui modico intervallo a se inuicem distant; minor ordine maiori succedit, a χάλαζα grando. G. Der Hahn, das weisseim Ey. Est etiam suum morbus, quando caro apparet, ac si alicam hinc inde conspersam contineret. Ideoque vocantur grandinosi. G. Greißig, Pflümig.

CHALBANVM, vide *Galbanum*.

CHALCITIS, penult. prod. quia Græcis χαλκίτις.

Cadmia, chalciti, chalcantio, chalcio, & adusto, Vindician. vers. 31.

Μαλαβήθρον καλὰ Φύλλα, καὶ ὀπζαλέλην χαλκίτιν. *Andromachus apud Galenum de Theriaca ad Pisoneum.* Genitiui penultima corripitur, siue sit χαλκίτις, ut exprimit *Galenus*; siue *chalcitidis* quomodo format *Plinius*. Ita enim *Memphitidis* penult. corripit *Juvenali*; *oceanitidis* *Virgilio*; *Mareotidis* *Lucano*; *staphidis* *Nicandro*; a *Memphitis*, *oceanitis*, *mareotis*, *staphis*. *Chalcitis*, est minerale simile æri friabile nec lapidosum, sory tenuius, mysi vero crassius, tractu temporis ex sory factum, a χαλκός æs. Arab. *Colcothar* vel *Cholchotar*. Sant hæc nomina recrementorum metallicorum pristini æui, nobis, qui nec easdem mineras habemus, nec eas eadem ratione tractamus, non satis cognita. Pro *chalcitide* pharmacopæi hodierni vitriolum album siue crudum, siue vstum substituunt: forte melius vitriolum martis, certe in theriaca.

CHALCVS, vide *Æreolus*.

CHALYBS, est ferrum purificatum, a vulgari differens, quod durius fit, & ignitum in aqua extinctum in summam duritiem abeat, a populis in Ponto ferrum præparantibus. G. Stahl.

CHA-

Unable to display this page

Unable to display this page

Unde convenienter *Honterus 4. Cosm. 171.*

Artemidisque, chamæpityosque, atque achrados herbæ.

Παῦρος χαμαιπίτυς, τὸ τ' ὀνίτιδ' αὔρον ὀρείης. *Nicand. in Alexiph.*

Ἡ δὲ χαμαιπίτυς, καὶ φύλλα μυλαβύθροιο. *Poeta apud Galen. l. 1. de Antid.*

Chamæpitys, est planta, quæ habet plures caules paruos, longos instar manus transuersæ, lignosos, villosos, repentes, instar arbusculæ dispositos: folia oblonga, angusta, villosa, dentata, albescentia: flos est monopetalus, unilabiatus, in tres partes diuisus, quarum media bifida, labii superioris locum occupantibus denticulis. Ex floris fundo surgit pistillum, quatuor veluti embryonibus stipatum, qui deinde abeunt in totidem semina oblonga in capsula, quæ floris calix fuit, recondita: flores sparsim in foliorum alis nascuntur, non vero verticillatim: radix crassa, fibrosa, longa, lignosa: tota planta habet odorem penetrantem, resinofum & ingratum, sapor est amarus: creſcit in montibus & locis sabulosis: dicta est, quasi humilis & brevis, humique depressa picea, ex χαμῶν humi, & πίτυς picea, pinus; eius enim folia piceam olent. Vocatur etiam *Abiga* & *Aiuga*. Hinc *iua* manauit in vulgi nomenclationem. Officinæ *iua* cognomento *Moschatam* appellant, vide *Abiga* & *Iua*. G. Vergiß mich nicht, je länger, je lieber, Schlassfraut.

CHAMÆSYCE, χαμαισύκη, quasi humilis ficus.

CHAOS, ex antiquo χάω quod ex χαινω, hio, dehisco. Est vastus hiatus: vel dicitur rudis indigestaque moles, qualis initio mundi fuit.

CHARACIAS, dicuntur plantæ quæ circa valla cresunt, hinc tithymalus characias, &c. Nam χάραξ vallum est.

CHARACTER, est signum figuratum & mysticum, quo apud chymicos aliquid designatur, a χαρακίσσω sculpo. Apud botanicos sic audit nota illa propria, qua genera plantarum ab inuicem distinguuntur. G. Ein Zeichen.

CHARTA EMPORETICA, seu **BIBVLA**, est papyrus sine glutine facta, admodum porosa, filtrationi inferuiens. G. Gliessend Papier.

CHARTA VIRGINEA, idem quod *Annios*.

CHEBVLE myrobalani, penult. prod. quia *Actuario* Græco μυροβάλαννα κεβλά.

CHEILOPACE, seu **LABROSVLICIVM**, est infantum morbus, adultos enim raro adoritur. Labra in eo admodum tument, tumore duro & nonnihil rubicundo, sed ne-

quaquam feruido, aut inflammatorio, & qui nunquam suppuratur aut caput fœdet. Aliquanto magis introrsum quam extrorsum vergit: unde labia a gingivis & dentibus abscedunt longius, & foras aliquatenus replicantur. Adfunt sulci semper sanie madentes, aut crasso pure obfiti: vlcuscula, vt plurimum, concomitantur in ore, palato, lingua, buccis, labiis, gingivis. G. *Wasserkrebs*, *Mundsaule*. Deriuatur a *χειλ* labrum seu labium, & *κακόν* malum.

CHEIMETHLON, Gr. *χειμαθλον*, vide *pernio*.

CHEIRINVM oleum, pen. brevi est. Vide *Amaracini* *segu*.

CHEIRONIVM, idem quod *Cacoethes*.

CHELÆ, Gr. *χηλαι*, sunt denticulati cancerorum forcipes.

CHELIDONIVM, penult. corr. *Dioscoridi* l. 2, cap. 20. & 212. *χελιδόνιον*.

Purpureæque chelidoniæ, pingvesque mariscæ. Colum. l. 10.

Sæpe chelidoniæ rapidum sociatur acetum. Serenus tit. aur. vit.

Eodem modo nouies vocem hanc metitur Serenus, bis *Macer*, semel *Honterus*, semel *Pisidas*, semel *Nicanter*. *Chelidonia*, seu *Chelidonium*; distinguitur in minus & maius; minus est species ranunculi, habetque folia instar cochlearis rotunda, viridia, polita, splendentia, nervosa, longis pediculis adnata, aliquatenus hederacea, sed molliora; minora: calicem habet triphyllum, admodum fugacem, & ante petala caducum; florera polypetalum, rosaceum: semina in capitellum congesta: radicem plurimis adnatis nodulis nodosam; hinc *scrophularia minor* dicitur. Crescit ad ripas, fossasue. G. *Scharbocksfraut*. *Chelidonium maius*, habet plures caules sesquipedem altos, tenues, rotundos, nodosos, amosos, parum villosos: folia profunde incisa, dentata, similitudinem aliquam cum foliis aquilegiæ habentia, vtcunque tamen maiora, longiora, numeroque plura: flos tetrapetalus est, cruciformis, luteus: siliqua est biualvis, semina obrotunda & flauescencia habens: radix crassa, fibrosa. Tota planta scatet succo luteo escharotico, odoris penetrantis, saporis acris, & amari: dicta a *χελιδόν* hirundo: eo quod hirundines ea suis oculis medeantur, quamuis, vt tradunt, erutis. Sed *Chelidonium minus*, sic vocatum quod floreat hirundinum aduentu. Alii putant dici quasi *Cæli donum*, idque ob vires præstantissimas, tam in oculorum morbis quam vulneribus. G. *Schelfraut*, *Schwalbenfraut*.

CHEMA, est veterum mensura, continens duo cochlearia parua.

CHE-

CHEMIA, idem quod *Chymia*. Olim significabat artem *χρυσοποιητικήν* & *μεταλλουργικήν*. vide *Chymia*.

CHEMOSIS, est tunicæ albæ tumor, ita ut oculi nigrum concavum videatur, a *χήμη*.

CHENOCOPRVS, est sterces anseris: ex *χην* anser, & *κόπρος* sterces.

CHENOPVS, vocatur *pes anserinus*, eius etymon derivatur a *χην* anser, & *πὲς* pes. Vide *pes anserinus*.

CHEREFOLIVM, siue CHERIFOLIVM, vide *Cherefolium*.

CHERMES GRANA, vide *Kermes*.

CHERMES & KERMES, est vox Arabica pharmacopæis familiaris: estque *coccus baphica*, seu *infectoria*, vulgo *scarlatum*, hinc *chermozinum*, id est color ex cocco extractus. Vide ulterius in *Coccos*.

CHERONIA prae pro Chironia, vide *Centaurium*.

CHILIOPHYLLON, est millefolium, propter millena foliola sic nuncupatum, ex *χίλια* mille, & *φύλλον* folium.

CHIMETHLON, idem quod *Pernio*.

CHIMIA, idem quod *Chymia*.

CHIMIATRI, sunt illi medici, qui medicamenta chymica præscribunt, ex *χυμία* chymia & *ιατρός* Medicus.

CHINA CHINÆ, vide *Cina Cina*.

CHINA RADIX, satis est crassa, manum longa, contorta, nodosa, insipida, & sine odore, est *orientalis* e China allata, & *occidentalis* quæ ex Hispania nova & Peru nobis adfertur. Præfertur tamen *orientalis*, quæ exterius est colore rubente aut subnigro, interius candicante aut subrubente: & hæc, quo nigrior eo melior. Occidentalis est colore interius magis ruffo: simlacis in modum crescit, folia fere plantaginis magnitudine, cordiformia: caules habet spinosos, repentes, & arboribus vicinis adhærentes. In morbis podagricis, in lue venerea, aliisque curatu difficilibus maximi usus existit, sed an effectibus promissis respondeat, merito dubitatur. Chinenfibus dicitur *lamparan*, *lampacos* & *bonzi*, nobis a regione China appellatur *radix China*. G. Pockenburgh.

CHIRAGRA, est arthritidis species, siue articularis manuum dolor, vide *arthritis* ex *χείρ* manus, & *ἀγρον*, *captura*, quasi manibus captus. G. Das Zipperlein der Hände.

CHIROMANTIA, est divinatio ex inspectione manuum, qua ex lineamentis futura prædicunt, medicis scitu non

necessaria, cum potius sit ars fallax, ex χεῖρ manus, μάντις vates. G. Wahrsagung aus den Händen.

CHIRONES, idem quod *Sirones*.

CHIRONIVM, est vlcus malignum, & curatu difficilissimum. G. Ein böß Geschwür. Vide *Cacoethes*.

CHIRONIA & CHIRONIVM, vide *Centaurium*.

CHIRURGIA, est ars, qua ope manuum vel instrumentorum, morbos auferre nitimur. Vel est pars therapeutices, qua morbi incidendo, vrendo, & membra dearticulata restituendo, curantur. Vel chirurgia est scientia docens modum & qualitatem operandi in corpore humano viuentē. Vel, ut *Vigo* habet, chirurgia est scientia docens modum & qualitatem in carne, nervo & osse hominis laborantis, propriis chirurgorum manibus, omne morbosum curandi. Estque quintuplex: quamvis alii quadripartita diuisione gaudent. 1. *synthesis* seu separata coniungens. 2. *diarexis*, continua soluens. 3. *diorthosis*, compressa & contorta corrigens. 4. *exarexis*, superflua extirpans. 5. *anaplerosis*, deficientia restituens, ex χεῖρ manus & ἔργον opus. G. Bunderkney.

CHIRVRGVVS, est vir artis chirurgicæ peritus, ex χεῖρ manus, ἔργον opus, qui instrumentis & manibus suis in corpore humano operatur. G. Ein Bunderkt. Habentur, qui in genere omnia, quæ sunt in arte chirurgica, aggrediuntur, ut vulgares chirurgi. Sed & sunt, qui circa vnicum solummodo accidens versantur, ut *lithotomi*, qui calculum fecant. Alii qui oculos curant; alii hui venereæ medentur. Nonnulli dentes euellunt; quidam membra luxata, vel contracta restitunt &c.

CHLOROSIS, siue MORBUS VIRGINEVS, vulgo *icterus albus*, quia ex albo virent. Videtur esse species leucophlegmatix, ex sanguine viscido, siue potius ex inertia solidorum, quo sanguinis periodus & spirituum animalium confectio præpeditur, cum mensium obstructione, & diaphoresi denegata, vnde fibris muscularibus obstructis, & spiritibus, deficientibus; ad quoduis opus peragendum tardæ & segnes euadunt, a χλωρός, *pallidus*. G. Junferkrankheit, Bleichsucht.

CHOANA, est infundibulum in medullæ oblongatæ basi prope coalitum nervorum opticorum: repositum, rimam in concursu ventriculorum amplectitur, vnde per hoc liquida serosa, ex cerebri ventriculis, ad glandulam pituitariam deducuntur. Item peluis renum, de qua suo loco; est item instrumentum ex quouis metallo factum, vel vitro, per quod

liquores

liquores in aliud vas funduntur. Gr. *χόαν* & item *πύελος*, *ληνός*
HEROPHILO, a *χέω* fundo. G. Ein Trichter.

CHOCOLATA, est compositio quædam ex fructibus
Cacao dictis, vaniglia, cinnamomo, saccharo &c. quæ omnia
in massam vel placentulas rediguntur. Dicitur & *Succolata*,
& *Chucalata*; præparatur cum lacte vel aqua cocta & feruida,
atque agitando chocolata liquefcit, & sorbendo calide bibitur.
Vide *Cacao*.

CHOENIX, est mensuram veterum, continens cotylas
tres, siue sextarium vnum & dimidium, siue duas libras men-
sures cum quadrante. Notatur signo X. & desuper imponitur
V. secundum aliorum calculum continet vini quadraginta &
quatuor uncias, & olei circiter quadraginta.

CHOERAS, Gr. *χοίρας*, idem quod *Scrophula*, a *χοίρ* &
porcus: forte quia porcis familiaris est.

CHOLAGOGA, sunt medicamenta quæ dicuntur ordi-
natam in hepate & vesicula fellis secretionem bilis augere, il-
lam vel in intestina ducendo, vel receptam per intestina statim
& recta expellendo. a *χολή* bilis, & *ἄγω* duco. Vide porro
Catharticum.

CHOLODOCHVS, vulgo sic scribitur, & effertur pe-
nultima producta. Græcum est *χολήδοχος*. Ergo Latine erit
CHOLEDOCHVS vel cholidochus: vtrumque correpta
penultima. Cholidochus est *ductus biliaris communis* dictus,
recipiens ortu suo ductus hepaticos, & vesiculæ fellis, quæ
cum poro biliario ad angulum acutum iungitur suo ductu: &
duo hi ductus vniti faciunt ductum communem, maiorem prio-
ribus, oblique descendentem, qui ad angulos acutos oppositus
duodeno, penetrat exteriorem eius tunicam, dein inter hanc
& alteram descendens, mox perforata & hac, inter secundam
& tertiam longo itinere progressus, foramine rotundo in ca-
uum intestini libere exit; & per hunc ex vesicula fellis & ductu
hepatico, bilis ad intestinum duodenum propellitur: ex *χολή*
bilis & *δέχομαι* recipio. G. Der Gallengang.

CHOLERA, siue *passio felliflua*, est: convulsivus motus
ventriculi & intestinorum, in quo omne, quod in ventriculo
& intestinis continetur, sed præcipue bilis, copiose per os &
anum eiicitur, imo aliquando omnis quæ in corpore existit.
Adfunt anxietates magnæ, grauis cardialgia, fitis ardens, in-
quietudo & virium subita prostratio, diarrhæa quoque seu bi-
lis, & aliorum humorum per inferiora effluxus magnus. Hinc
pulsus in principio celer & frequens, debilis fit, tradus & in-
termit-

termittens; animus deficit, exteriora frigent, & mors accedere incipit, quæ aliquando intra paucas horas ingruit. Huc referunt *cholera siccam*, quæ est eructatio magna multorum flatuum cum dolore & crepitu. Gr- *χολέρα* bilis. G. Die Gallenfranchheit, Cholerische Feuchtigheit.

CHOLERICVS, dicitur de eo, qui plurima bile abundat. G. Gallſüchtig.

CHONDRILLA, est planta, quæ folia ex radice erumpentia habet magna, cichorei sylvestris similia, profunde incisa, per terram in orbem sparsa, ex his caulis enascitur, inferius spinosus & in plures ramos diuisus flexiles, nudos, vel foliola tantum quædam gerentes angusta instar graminis; flos est semiflosculosus, constans plurimis semi flosculis, embryoni insidentibus, & calice veluti tubulato ac cylindriciformi comprehensis. Embryo autem abit deinde in semen pappis instructum: radix est longa, pollicem crassa, succo lacteo valde viscoso plena, saporis dulcis non ingrati. Hæc planta nomen inuenisse videtur ab euentu, quod in ramulis imis gummi reperiri solet magnitudine fabæ, mastichæ simile, aut nucleo thuris, quem *χόνδρον* Græci nominant. G. Wargenfraut, Klein Wegwart.

CHONDROS, vide *Cartilago*: est etiam granum, grumus concretus, vt mastiches, thuris &c. Hinc *Chondrilla*.

CHONDROSYNDESMVS, est ligamentum cartilagineum, siue vnio ossium, interueniente cartilagine, ex *χόνδρος* cartilago & *συνδέω* colligo. G. Knorplichte Zusammenfügung der Beine.

CHORDA, idem quod tendo, nervus, vel intestinum de quibus suo loco. Ita etiam dicitur tensio quædam penis versus perinæum, cum dolore, ex venere maligna sæpe contracta.

CHORDA MEMBRANÆ TYMPANI, est nervus quidam formatus a concursu duorum nervorum, filamenti scilicet tertii rami quinti paris, & filamenti septimi paris, tympani membranam non tangens. Hoc ipsum est paruum illud nervi filamentum, quod olim anatomici velut *chordam membranæ tympani* arbitrati sunt, quod crediderunt sonum aliquem excitare posse, communicando motum suum tremulum membranæ; sicut fit in chorda, quæ super pellem tympani militaris tenditur; sed eius usus patet ex natura sua nervea, & distributione. G. Die Seitengleiche Sennader im Ohr.

CHORDAPSVS, sic *Celsus* dicitur, a barbaris *miserere mei*; aliis *iliaca passio*. Tormentum *Aurelianus* dixit. *Voluulus* etiam non inscite appellatur, vulgo *ileus*. Estque sæcum aluina-

uinarum per solum os eiectio, ab obstructione excrementorum, a flatibus, inflammatione, aut inuolutione & conuulsione intestinorum, inducta: cum nempe superior pars intestinorum in inferiorem, vel contra, sese insinuauerit, qua inuolutione velut nodi inde exoriuntur, vnde quoque motus peristalticus inuersus. Vide *Iliaca passio*, ex χορδῇ intestinum, & ἄνω nodum facio, necto. G. Darmgicht.

CHOREA SANCTI VITI, est infantiæ species, quæ aliquando diu grassata est, hominibus non decumbentibus, sed ὀρθοστάδην, vt *Hippocrates* appellat, discurrentibus, & saltantibus, ac choreas ad extremum vsque spiritum, nisi per vim inde abstracti ferint, ducentibus. *Horstius* inquit se cum mulieribus quibusdam locutum, quæ quotannis facellum S. Viti, quod est in finibus *Vlmensium*, visitantes, ibidem saltu cum perturbatione mentis, eousque sese nocte dieque exercent, donec ecstatarum instar corruant: qua ratione sibi restitutæ videntur, vt parum vel nihil sentiant per annum integrum, vsque ad Marti tempus subsequens, vbi membrorum inquietudine eousque sese torqueri referunt, vt vicissim circa festum S. Viti ad prædictum locum, saltationis gratia, sese conferre congantur. G. St. Veits Tanz.

CHORION, Gr. χορίον, est membrana secundinarum externa, vna cum cæteris membranis & humoribus fœtum in vtero comprehendens. Descriptio eius ab anatomicis petenda est. Scribunt aliqui χορίον. Dicitur forte sic a χωρέω secedo, quod post fœtum editum fecedit: vel a χορίον, parvus locus, eo quod in ipsa membrana, tanquam in loco paruo, fœtus nouem menses habitat, vt volunt. V. FORT. PLEMPIVS cum R. de GRAAF, vel ἀπὸ τῆς χορᾶς a choro, quia in eo vasa, vt in choro ordinata sunt; plerumque secundinæ nomine donatur. G. Das Uterhäutlein an der Nachgeburt.

CHOROIDEA, CHOROIDEVS, quod vulgatissimum est pro CHORIOIDES, penultima longa. Græcum est χοριοειδής, quod chorio simile est. Sic vocatur Græcis 1. *meninx tenuis* indeque 2. producta portio, quæ ventriculos cerebri subit, & vasa illuc defert arteriosa, vulgo *plexus choroideus*, 3. *tunica oculi mollior* exteriori, quæ, a duritie, vocatur hodie sclerotica: de qua appellatione infra dicemus. Mundinus illam vocauit *secundinam*. Ceterum *choroides* excusatius dicitur, quia aliquæ editiones sic exhibent: videatur GORRÆUS.

CHORIOIDES, est plexus arteriæ carotidis & venarum plurimarum, sub specie membranarum tenuissimarum inuicem coherentium, in ventriculis cerebri anterioribus reperundus,

in quibus, vt caui manéant, arteriæ liquidum continuo depouunt, quod venæ ex illis iterum absorbent. Item *Vua tunica* pupillam constituens. Ex *χορίον*, chorio, & *ἄσπερ* forma, quod chorii simile sit. G. *Nezgleiche Gefäßlein*.

CHRISTOPHORIANA, est planta, quæ caules habet exiguos, teneros, ramosos, ad altitudinem circiter duorum pedum crescentes; folia sunt magna, ampla, in plurimas partes oblongas diuisa, acuta, dentata, coloris viridis albescentis: flores pentapetali, stellati, rosacei; flos non aperitur, quin diffletur calix, sic & petala cito distantur, ita vt de numero petalorum non conueniant inter se auctores. Post florem sequitur bacca mollis, fere ouata, aliquantulum carnosa, quæ per maturitatem fit nigra, continens semina gemina, ordine vt plurimum super inuicem posita. Radix satis crassa, fibrosa, externe nigra, interne flaua: crescit hæc planta in montibus. Obscurum est a quo Christophoro nomen habeat.

CHROMATISMVS, est coloratio seu tinctura in sano & morbofo statu vrinarum, salinæ, cruoris, vel stercoris, a *χρωματίζω* coloro.

CHRONICVS, est morbus diuturnus, vltra quadragesimum diem extensus, vt febris quartana, phthisis, asthma, hydrops &c. a *χρόνός* tempus. G. *Eine langwierige Krankheit*.

CHRONIVS, idem quod *Chronicus*.

CHRYSANTHEMVM, est planta, quæ habet caulem altum, squammosum, cineritium, in multos ramos diuisum, multa folia incisa, millefolium referentia, habentem; quilibet ramus florem radiatum aurei coloris in summitate habet; huius discus ex plurimis flosculis, corona vero ex semiflosculis componitur embryonibus insidentibus, & calice semisphærico ac squammoso comprehensis: embryones autem deinde abeunt in semina plerumque angulata aut striata, vel tenuia & acuta: radix annua est, fibrosa, non longa, minima, alba; crescit in montibus ac pratis; floret per totam æstatem, eius appellatione plures herbæ, flores luteos eximio splendore micantes habentes, veniunt, ex *χρυσός* aurum, & *ἄνθος* flos.

CHRYSOCERAVNIVS PVLVIS, est *Aurum Fulminans*, quod præparatur ex auro soluto, in menstruo, sale armoniaco imprægnato; infuso oleo tartari, calx ad fundum præcipitatur, quæ edulcoratur & ad vsum exsiccat, ex *χρυσός* aurum, & *κεραυνός* fulmen. G. *Donnergold*.

CHRYSOCOLLA, est sal fossilis, figuræ variæ, magnam aquæ, vigecuplo maiorem, copiam ad solutionem requirens, &

Unable to display this page

Unable to display this page

CICATRISANTIA, sunt medicamenta, quæ impedimentum tollunt, quò vetabatur vasorum ex vnione dissolutorum concretio vel exsiccatio. Sunt igitur, quæ liquida allata ad soluta vasa reddunt blanda, dein vasorum fines flexiles reddunt, extenduntque: denique vasa hæc exsiccant; inter quæ præcipua sunt, quæ ex plumbo conficiuntur, vel quæ ex illo constant. Gr. Καταλωτικά Φάρμακα, ἐπιδερμικά. G. Wundheilende, oder Hautmachende Urzney.

CICATRIX. Cicatrices sunt vestigia quædam & notæ, quæ relinquuntur post graua vulnera & vlcera, quare cutis defædatur. Aliæ sunt simplices, aliæ cum cauitate & diminutione partis, aut superexcrementia. Gr. ἔλκ. G. Ein Wundmal, Narben, eine Schramme.

CICER, eris, penult. corripit:

Nec si quid fracti ciceris probat, & nucis empt. Hor. in Art. Poet. Cicer, est leguminis species; quæ habet caules tenues, lignosos, duros, ramosos, aliquantulum villosos: folia exigua, villosa, dentata, bina costæ adhærentia: flores sunt parui, leguminosi, albi, aut rubicundi: flori succedit siliqua breuis, continens semina referentia caput arietinum, vnde hæc planta cicer arietinum dicitur. Cicer est vel rubrum vel album, rubrum officinale, album culinarium; cicera rubra sunt ciceris satui semina rotunda, angulosa, piso maiora, vnico angulo acuto prædita, coloris ex fusco rubentis, saporis viscosi & ieguminosi: radix longa, exigua, alba. G. Kirchern, Ziser-Erbsen.

CICERBITA, est sonchi species. Vide sonchus.

CICHORIUM, Theophrasto l. 7. c. 7. κιχώριον. Dioscoridi l. 2. c. 160. κιχώριον. Galeno l. 8. simpl. κιχώριον. Vox Ægyptia auctore Plinio l. 20. c. 8. *Honterus* superiores intuitus Auctores penult. corripit. Oportet tamen *Horatium* alicubi inuenisse κιχώριον, quando antepenult. corripit, penult. vero producat. Et certe *Nicander* in *Alexipharm.* o corripit:

Κίχορα δαρδαμίδας τε, καὶ ἣν περσῶν ἔπασιν.

Me cichorea, leuesque malua. Alcaic. Hor. Carm. l. 1. Od. 31. Quid igitur superest, nisi ut cum *Hontero* penult. in *cichorium* corripiamus, cum *Horatio* autem penultimam in *cichoreum* longam pronunciemus? Cichoreum, est planta, quæ habet caulem intortum, crassum, rotundum, villosam, excauatum, ramosum: folia longa, valde lactescentia, amara, plus minusue incisa, aliquantulum villosa: calix floris totus maturus redditus, valde est compressus, oblongus, squamosus, atque instar vasis cuiusdam recondit semina angulosa instar cunei, in parte superiore excauata, alba: radix crassa, sat lon-

ga, & fusca extus, intus albicans, succum habet saponaceum; in orbiculos discissa dat lac amarum, hinc inter lactescentia refertur. Distinguitur in sylvestre & sativum, sed prius vltatius est in medicina ob amaritiem. Aegyptium nomen esse, ac inde in Græciam, postea in cæteras nationes commigrasse docent. Apud CELSUM vocatur *ambubeia*, pro quo aliqui putant legendum *ambuleia*, vide supra *ambubeia*. Græci referunt inter eas plantas, quas *seris* appellant, lactescentes edules. G. Wegwart, Hindlenfft.

CICINDELA, est genus scarabæi nocte lucentis. G. Jo hannistwirmlein. Gr. λαμπυρίς.

CICONIÆ pinguedo, penult. corr.

Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido. Hor. 2 Sat. 2.

CICUTA, penult. prod.

Hac te nos fragili donabimus ante cicuta. Virg. Ecl. 5.

Cicuta, est planta, quæ habet caulem satis altum, crassum, politum, serpentis cutim referentem, excautum: folia minutissime diuisa, & subdivisa, petroselino simillima, inodora: flores sunt albi in umbellas crescentes, plurimis constantes petalis cordiformibus, inæqualibus, in orbem positis, & calici infidentibus: is autem abit in fructum fere globosum, ex duobus seminibus compositum, exiguis, hinc gibbis & striatis, inde vero planis: radix cauliformis, longa, alba, crassa. Tota planta habet odorem ingratum, sapor eius est acris: est herba lethifera, morte SOCRATIS clara. Præ cæteris infamis est *cicuta aquatica*, de cuius noxis singularem librum scripsit WEPFERVS. Gr. Κώνιον. G. Schirling, Butscherling, Bütterich.

CICVTARIA, est planta, quæ habet caulem ingentem, nodosum & concauum: folia cicutæ maioris simillima, femina profunde striata, angusta, oblonga, magna: radix fibrosa, cuius nomen a cicuta derivatur.

CILIA, proprie sunt extrema palpebrarum corpuscula duriora, & cartilaginosa, semilunata, quæ Græci τάρσος vocant, quibus pili insiguntur, quos *cilia* appellant. Superioris palpebræ pili versus superiora curvantur, sed inferioris versus inferiora; semper fere eandem seruantes magnitudinem, impediētes ne leuiora oculo incidant: nam duplici pilorum insignium serie constituti sunt. Horum etiam vsus videtur, moderari lucem, & oculum quasi in umbram constituere; ne a radiis lucis fortioribus lædatur: hinc fit, vt qui his carent, non nisi in crepusculo bene videant. Gr. βλεφαρίς, ὀφθαλμός. G. Härlein an den Augensliedern, Augenbrahnen.

CIMO.

CIMOLIA TERRA, Gr. *κιμωλία*, a Cimolo insula in mare Cretico, unde ortum habuit: est boli species.

CINA CINÆ, seu CHINA CHINÆ, est cortex Peruvianus, non abfimilis cortici iunioris quercus, saporis nonnihil adstringentis penetrabilissimi & amari, paulum ingrati & quo amarior & ponderosior est iste cortex, eo melior, aduersus febres maxime laudatur. Dicitur & *Kinkina*, *Quinquina*, *Palo de Calenturas*, *Gannanaperide* &c. Arborem representat T. BARTHOLINVS, sed descriptionem nullam dat. Hinc cuiusnam arboris cortex sit, hodie nondum bene constat. G. Fiebertinde.

CINAMOMVM, Dioscoridi, & aliis *κιννάμωμον*. penult. prod. vide & *amomum*. Cinamomum, est arbor altitudine citri aut mali aurantii; magna habens folia, lauri foliis similia, glabra. Vidi ramulum cui adhuc sex folia infidebant, & integrum folium seruo, referens figuram, quam edidit ABRAHAMVNTING; *A Costa* representat etiam cinamomi folium: sed non conuenit cum meo, sed potius ipsum malabattrum refert. Fructus habet nigros, glandes referentes: magnitudine auellanae nucis. Cortex interior cinamomum proprie est. Differt a *Cassia lignea*, cum cinamomi cortex grandior sit & sapore penetrantior: cassiæ vero tenerior & manducata mucilaginem præbeat: optimum cognoscitur solum gustu, nam licet color & odor adsint, sæpe tamen non est bonum, nam mora, & adulteratione sæpe vim amittit. Cortex externa parte liberatus, secatur in laminas, & exsiccat, sic sponte conuoluitur; hinc cortex ramorum esse videtur, cum sit reuera trunci. Radix suppeditat *Camphoram*; lignum roseum spirat odorem; folia iuniperum olent; fructus vero expressi & cocti ceram velut adipem dant & caryophyllos odore imitantur. Flores habet albidos fere & inodoros. Colitur in Zeilon, maximum est aroma, & in medicina quoque maximi usus. Dicitur & *Canella*; *Cinamomum* dictum contendunt, quasi *amomum Chinesæ*, seu *amomum* ex China delatum: alii alias nominis rationes dant, quibus non immorabimur, quia sunt lusus ingenii. G. Canel, Zimmetrinde, Zimmet.

CINARA, penult. corr.

Hispida ponatur cinara, & quæ dulcis Iaccho. Colum. l. 10. Cinara, est planta, quæ ex radice folia erumpentia habet longa, larga, ampla, profunde incisa, ex his emergit caulis satis magnus, striatus, lanuginosus, crassus, intus medullosus, plures ramos dimittens, quorum singuli habent in summitate ca-

pitulum variae magnitudinis, valde squammosum, rigidum, durum; squaminae, fructu facto grandiore, dissoluuntur, ac superius virent, interius vero ac inferius carnosae sunt & albae. Comeduntur ex hoc capite partes duae, nempe squammarum vngues, & medius discus, cui papposum semen insidet: florem habet flosculosum, plurimis scilicet flosculis constantem multifidis embryoni insidentibus. Dictam volunt a *Cinara* puella, quae in eius speciei carduum mutata sit; vocatur etiam scolymus. Gr. Σκόλυμος: nonnullis *Cocalus*, *Alcocalus*, *Articoca*, & *Articocalus*. Vide *Articocalus*.

CINERARIA, appellatur Iacobaea marina, cuius folia cinereum habent colorem.

CINERARIUM, idem quod *Conisterium*.

CINERATIO, idem quod *calcinatio*.

CINIS, est pulvis ille griseus ex combustionem rerum combustibilium residuus, constatque ex sale, qui elixiari potest, atque terra, ut dicitur, mortua. G. *Asche*.

CINIS CLAVELLATUS, proprie cinis est ex claviculis vitis. Aliis est caput mortuum ex destillatione faecum vini residuum, combustum & elixiuatum. Nonnullis est sal ex cineribus lignorum quorundam extractum, optimeque reuerberatum. G. *Weidasche*, *Potasche*.

CINNABARI, & **CINNABARIS** vox Indica est centedo *Plinio l. 33. c. 7.* cuius pen. corr. *Scaliger, Man. Catull. 27.*

Plumbo, cinnabarique, sulphurique. Phalæc.

Nec iniuria, ut analogia suadet in Phalaris, Bassaris, magdalis, piperis, &c. Genitiu. cinnabareos penult. corr. quia *κινναβάρεως Galeno de simpl. med. fac. l. 8.* Cinnabaris, alia est factitia, & alia nativa sine mineralis. Factitia conficitur ex sulphure & mercurio, quibus mixtis fit sublimatio. Nativa est terra mineralis lapidescens, rubicunda, constans etiam ex sulphure & mercurio viuo cum terrestri materia, instar lapidis, compactis. In ipsis fodinis ex sulphure & argento viuo coaluisse, per fusionem ab igne subterraneo factam, docet arte facta cinnabaris; & eius resolutio facilis in verum sulphur & mercurium. Adfertur ex India orientali, Ungaria, Germaniaeque locis variis; prope Alsheimium Palatinatus &c. Eligenda quae grauida mercurio & Sulphure praestantioribus, adeoque Ungarica, utpote quae auro aliquantulum pollet; quo quidem respectu minus valet vsui medico quam civili. Veteribus dicitur *minium*; quamvis diuersum nobis; a cinnabari sit. Datur etiam cinnabaris antimonii, quae est massa compacta, dura, opaca, ponderosa valde,

Unable to display this page

Unable to display this page

CIRSOS siue **VARIX**, est nimia venarum in exteriori corpore sitarum dilatatio, in tumorem elata, flexuosa, in vna aut pluribus corporis partibus hærens; oriunda ab impedito sanguinis, valde moti per has venas, transfluxu, vnde ad sedes valuularum a sanguine collecto ita dilatantur sæpe, vtrurp-turam minentur. Inuenitur apud Græcos duplex nomen: Alterum est frequentissimum *κισσὸς* seu (vt est apud *Pollucem*) *κισσὸς*, alterum vero non ita frequens *ἰξία*, quod quidem postremum vsurpatum inuenitur ab *Hippocrate*. Latinis *varix*; *ramex* tamen apud *Plautum* pro varice pectoris aliquando sumitur, in Merc. I. II. *Tua causa rupi ramices, iamdudum sputo sanguinem*. G. *Uderbruch*, *Kramppfader*, *Rindsader*, quia grauidis præcipue solent euenire.

CISSAMPELOS, dicitur de conuoluulo, vineas amante, quia iuxta illas sæpe succrescit. Ex *κισσὸς* hedera, a *κίω* quod in pariete vel arboribus late serpat: vel a *κίω* scindo, quia hedera arborea alias arbores scindit & perdit, atque *ἄμπελ* & vitis, vinea: Vide *Helxine Cissampelos*.

CISSIVM seu **CISSOPHYLLVM**, sunt vincetoxici synonyma: quia habet folia hederæ similia. *Κισσὸς* est hedera, cui adiicitur *φύλλον* folium.

CISTERNA CHYLI, idem quod *sacculus chyliferus*.

CISTVS, Gr. *κίσος* & *κίσος*, est frutex, cuius folia obrotunda, villosa, aspera, coniugata: flores rasei, quinquepetali, coloris rubicundi: calix triphyllus, pistillum abit in fructum, qui est capsula obrotunda, villosa, aspera, quæ per maturitatem dehiscens semina exigua, & rufa fundit: radix lignosa, ramosa: crescit in regionibus calidis, præsertim in locis saxosis: ex huius foliis ladanum gummi exsudat.

CITRAGO, appellatur melissa, ob citreum, quem spirat, odorem. Vide *melissophyllum*.

CITREA MALVS, est arbor semper virens, cuius rami sunt extensi, flexiles, cortice viridi & polito instructi: folia laurinis similia, longa, acuta, rigida, absque appendice, carnosâ, in margine dentata, coloris viridis splendentis, præsertim in parte superiori, odoris penetrantis: flos est rosaceus, plurimis scilicet petalis in orbem positis constans, ex cuius calice surgit pistillum, quod deinde abit in fructum oblongum, donatum cortice crasso, inæquali, carnosâ, in initio viridi, postea citreo splendente, intus albo, odoris grati, saporis aromatici & grati. Fructus hic diuiditur in loculamenta succo acido grato, & seminibus externe duris, oblongis, albis medullo-

sis, saporis aliquantulum amari, fœta. Hæc arbor crescit in regionibus calidis, sed & apud nos satis copiose in hortis colitur & fructus maturos perficit. G. Citronen.

CITRINVM succinum, arsenicum, sulphur, citrina stœchas, citrinæ myrobalani, pen. corr. vide *Amaracinus*, sequ.

CITRVLLVS, anguria est, sic a citri luteo colore dictus.

CITTA, siue PICA, est appetitus deprauatus, quo ea appetuntur, quæ ab esu humano prorsus aliena sunt, vt calx, fistulæ tabacæ, carbones, testæ, panni, coria, arena &c. Causa latet in deprauato ventriculi succo, qui non nisi per insucta assumpta mutari potest, vel a circulatione sanguinis mutata, vt in grauidis, vel ab imaginatione deprauata. G. Der schwangern Weiber Lust zu unnützen Sachen.

CIVETTA, a voce Indica *zibeth*. Est animalculum, ex cuius vesiculis circa inguina succus pinguis fragrantissimus educitur. Vid. *Zibethum*.

CLARETVM, pen. prod. Vox barbara, a clareo, es, clare, deducta:

Non potuit nobis nota clarere figura. Cic. in Arat.

Claretum, est vinum, aromatum infusione imprægnatum, ac saccharo edulcoratum, dicitur alias *vinum Hippocraticum*: nominatum, quod per manicam Hippocratis colatur & purificatur. G. Hippocras, Gewürzwein, claret.

CLARIFICATIO, est modus, quo succi vel decocta turbida, & crassa clariora redduntur: quod fit filtratione, subsidentia, fermentatione, vel additione aceti, albuminis oui, aut lactis. G. Reinigung, Clarificirung.

CLASSIS, sic a botanicis vocatur congeries plantarum, quibus nota quædam communis adeo propria adest, vt hac ab omnibus aliis generibus prorsus differant. Solentque hodie omnes plantæ in sua genera & classes redigi, vt scientia botanica ad methodum doctrinæ deducatur, & facilius nomina plantarum memoriæ mandari possint.

CLAVDVS, est qui altero pede minus æque incedit, altero breuiore, aut aliter distorto, vel contracto, vel minus robore valente, ob musculos aliquos femoris relaxatos, vel paralyticos. G. Hinfend.

CLAVICVLÆ, sunt officula duo thoracem claudentia, oblonga, dupliciter incuruata, scapulamque cum sterno firmantia: sic dicuntur a clauibus ædium antiquis, quarum figuram referunt. *Celsus iugula* vocat a iungendo, alii *ligulas*, os
furcale

Unable to display this page

CLINICVS, est medicus, qui diæta aut medicamentis, succurrit hominibus ægrotis lecto decumbentibus. A κλίνη, lectus. Quin & ipsi ægroti vocantur, & propriissime quidem, clinici, quando orthostadium non amplius tenere possunt, sed decumbere coguntur. Sicque clinicus opponitur illis, qui cum morbo suo stare, ambulare & negotia obire utcumque valent, quos homines in statu neutro valetudinis versari dicimus.

CLINOIDES APOPHYSIS, Gr. κλινοειδής, a κλίνη, lectus, cubile. Quod hæc ossis protuberantia sinum paruum habet, qui lectum refert. Vti scapulæ apophysis, humeri os recipiens, &c.

CLINOPODIVM, est planta, quæ habet caules tenues, quadratos, villosos, longos: folia maioranæ sylvestris similia, sed minus odora, sibi inuicem opposita, villosa, saporis saluæ: flores in verticillos densos, cauli circumpositos, aggesti sunt, galea erecta rotundula, bifida, barba tripartita: flori succedunt quatuor semina oblonga, tenuia, rubicunda, in capsula, quæ flori tanquam calix inseruiuit, inclusa: radix fibrosa: crescit in sylvis: quibusdam *Marum* appellata, est proprie lecti pedunculus, quod folia habeat lecti pedibus simillima, a κλίνω inclino, reclino; vnde κλίνη lectus, & πῆς pes. G. *Massierfrant*.

CLITORIS, seu **AMORIS DVLCEO**, est velut penis muliebris, titillationi inseruiens, genitalibus fæmininis appensus parte superiori. Constat, vt penis virilis, ex duobus corporibus nervosis, quæ ab inferiore parte ossium pubis ortum ducunt, etiam in extremitate obtegatur glans præputio; eius substantia spongiosa est, adeo vt a sanguinis maiori vel minori copia, effusa in cellulis cauernosis, tempore voluptatis intendi & relaxari possit, non tamen vt in viris perforata est. Gr. κλειτορίς, dicitur & nympha. G. *Schamzünglein*.

CLOACA, corporis immunditiarum est receptaculum. Dicitur a similitudine fornicatorum ductuum subterraneorum, qui Romæ immensis sumtibus facti erant, vt per illos omnis aqua, omne immundum, in Tiberim subduceretur.

CLYDON, est fluctuatio assamtorum in ventriculo, ob laxitatem fibrarum eius, & vim minorem muscutorum abdominalium, quam vt viscera contenta sufficienter comprimat, a κλύω abluo, lauo.

CLYMENVM, est planta, simillima in omnibus lathyro, nisi quod folia plurima vni costæ adnascantur, non modo duo, sed aliquando quatuor, sex vel octo ad eundem exortum: dictum scribunt ab inuentore Clymeno Rege.

CLY-

CLYPEALIS CARTILAGO, idem quod *Thyroides*.

CLYPEVS, siue clupeus a cluendo, hoc est purgando, vel quasi calypeum, a καλύπτειν, tegere, quod tegat.

CLYSMA, idem quod *Clyster*.

CLYSTER, eris, pen. prod. quia Græcis κλυστήρ, ἥρος. Ita apud *Galenum* legimus: πολὺ ἐν τῷ ποιεῖται κλυστῇ κέεται. Α κλύζω abluo, eluo.

Πολλάκι δ' ἐν κλυστῇ νεόν γλάρος οἶος ἀμέλξας. *Nicand. Alexipharm.*

CLYSSVS, est, quod alicuius rei essentiam, secundum chymicos, continet: vel quando eiusdem rei species, variæ, seorsim elaboratæ, iterum coniunguntur, vt cum sal commune, sulphur, oleum, spiritus & mercurius iterum in unum corpus coagulantur. Dicitur & *aqua stimmea* vel *sulphurea*, estque spiritus quidam mineralis, cuius basis præcipue antimonium, nec non alia sulphura mineralia. Vide *Essentia quinta*.

CLYSTER & CLYSMA seu ENEMA, est medicamentum fluidum, quod per anum in intestina ope siphonis iniicitur. Clysteres alii sunt emollientes, & laxantes, alii detergentes, adstringentes, alii anodyni, alii ad alias intentiones parati, a κλύζω abluo. Gr. κλυστήρ. *Clyster* sumitur aliquando latiori nomine, pro *metrenchyta*, *otenchyta*, &c. quæ suis vocabulis suo loco reperiuntur. G. *Einspritzung*, *Clystier*.

CNICVS, vocatur *Carthamus*, herba flores proferens croco fimiles. Forte ἀπὸ τοῦ κνίζειν, quod mordere & pun gere significat: vel ἀπὸ τοῦ κνίσμας, quod pungendo pruriginem excitet, quod de sylvestri rectius, quam de satiuo dici potest. G. *Wilder Saffran*, *Saffor*.

CNIDE, est vrtica vrens, quia nocenti lanugine pungit, a κνίω seindo, scalpo, pruritus excito.

CNISMVS & CNESMVS, a κνίσμοις scalpo, prurio. Vide *pruritus*.

CNISSOREGMIA, siue SODA, est ciborum ex regno animali in ventriculo debili hærentium, nec subactorum satis, adeoque in initio putredinis positorum, eructatio, vnde *ructus nidorosus* dicitur: si autem cibi ex regno vegetabili fuerunt, adeoque suam sequentes naturam, est in ventriculo quasi exustio, & pruritus, cum eructationibus acidis, a κνίσμοις prurio, & ῥήγνυμι rumpo, quia calor cum aciditate erumpere videtur. G. *Stiche des Magens*, *Code*.

COAGVLANS, medicamentum dicitur, quod partes fluidum constituentes, in massam strictam & conerescentem mutat.

mutat, ita ut multæ sub vna superficie moneantur antea separata: hocque facit vel exhalando diluens, vel addendo glutinans, vel partes inter se compingendo. G. verdickendes Mittel.

COAGVLATIO, dicitur humoris a re aliqua vel vera priuatio, vel saltem talis, quæ sensibus nostris non apparet, vel particularum ante fluidarum in solidum cohærens mutatio. G. Das Gerinnen, zusammengelossen.

COALESCENTIA, est partium solidarum unio, quæ antea erant diuisæ. G. Zusammenwachsung.

COARTICVLATIO, idem quod *Diarthrosis*.

COBALTVM, *cadmia natiua, fossilis, metallica*, est minerale terreum, colore fere nigrum, æris vel argenti particeps. Foditur copiose in Misnia. Causticum est & erodens, adeoque inter venena habendum. G. Kobalt, Muckenpulver, quia muscæ eius gustu perimuntur.

COCHIA, Gr. τὰ κοκκία. Diminutiuum a κόκκος, bacca, granum. Sic veteres appellabant pilulas, ut videre licet apud ALEX. TRALLIANVM. Sunt hodieque illæ pilulæ in vfu, præscribunturque *pilulæ Cochiae*, vbi *cb.* more Italorum ut *c.* vel *k.* proferendum est. Germani vocant *geschärfte Hauptpillen*. Videtur etiam apud veteres celebratum Coccum Gnidium potius habendum esse pro composita medicina, quam simplici aut fructu chamelææ.

COCCVS, in genere sumitur pro omni bacca, sed proxime refertur ad ilicis minoris baccas, quæ *grana kermes* seu *chermes* appellantur, & quia coccus fouet vermiculum, qui singulis baccis innasci solet, hinc eiusmodi color vocatur *Vermeil* & *Vermillon* a verme nempe. Arabes vocant *chermes, kermes*, hinc *color chermesinus* &c. G. Carmosin, *coccineus color*.

COCCVS CNIDIVS seu GNIDIVS, baccæ esse putantur chamelææ: admodum vrentes & acres, hinc aliqui deducere volunt a νέωvρο, vel κνίδη vrtica vrens: vrticæ enim instar vrit, mordet, pruriginemque excitat. Pipere enim, quod calidum satis, calidius est. Sed indubium est a Cnido, quæ & Gnidus, Asiæ vrbe nomen deduci, quoniam antiqui illius vrbis medici hoc genus medicinæ induxerunt. Incertum tamen est an has chamelææ baccas, an aliud, & forte compositum medicamentum debeamus intelligere. Vide *Cochia*.

COCCVS BAPHICA, idem quod *Kermes*.

COCCYMELEA, Gr. κυκκυμήλαια. Est pruni species, & quibusdam videtur esse *cuculi malus*, κόκκυξ enim est cuculus,

lus, & μῆλον malus. Quia obscurum est, quid cuculo cum hac arbore rei sit, videndum an sit quasi prunus præcox, a κόκκῳ vel κόκκῳ, quod auctor etymologici & Suidas testantur esse Atticum, & designare *celeriter*. Helychius exponit τὸ κόκκῳ, ἐλάχισον, rem minimam. Secundum hunc igitur idem erit, ac si diceret *pruneola*. Si cuculi notionem hic vellemus quærere deberet esse *coccygomelea*.

COCCYX, est ossea compages, quæ constituitur ex tribus ossiculis, rarius quatuor, quæ ossi sacro subsunt, horum supremum latius inferiori, ita ut caudam referant, quæ introrsum inclinata, faciliori sessioni inseruit. Dicitur & *orropygium*, *uropygium*, *Sacra spina*, Isidoro, κόκκυξ, ὀρόπυγιον, σπονδύλιον. G. Schwanzbeinlein.

COCHLEA, pen. corr.

Curvarum domus uda cochlearum. Phalec. Stat. 4. Sylv. 9.

Dictamnium bibit, & cochleæ manduntur edules. Seren. tit. concept.

COCHLEA, tertia labyrinthi pars est, structuræ valde mirabilis, quæ vestibulo in parte canalibus semicircularibus opposita, anteriori, interiori, faciem respiciente, posita tamen canalibus inferiore, apposita, & pro parte continuata est; a Vesalio buccinæ comparatur, vulgo cochlea a similitudine quam optime dicitur, testam enim limacis spirali sua fabrica exactissime refert. Est autem canalis osseus, substantia ossea, tenerima, friabili, in auribus saltem exsiccatum calcinatum os referente, constans, latiori fere circulari basi seu orificio, partim a vestibulo, partim a fenestra rotunda incipiens, sensim in progressu extenuatus, arctatus, tandem angustissimus, tenuissimus, in apicem desinens, hinc conicus, quia circa alium conum, simili substantia ossea, tenerima, friabilissima, fragilissima constantem, basin versus cranii cavitatem, apicem vero versus tympanum habentem, a parietibus eius sinuositatis, per quam nervi auditorii portio mollis ad cochleam pertingit, offormatum, quem nucleum, modiolum, conum sustentantem firmitatem, appellare licet, spiralem in modum circumpositus, a basi eius sursum a basi sua binis gyris perfectis, non libere continuatis, sed sibi inuicem impositis cohærentibus, cum vno dimidiato confectis, apice suo angustissimo ad modioli seu coni firmantis apicem perfectæ cochleæ instar terminatur, desinit. Interim canalis hiecc conicus, spiralis, diaphragma habet, seu septum medium, spirali suo decursu canalis spiralem ductum sequens hinc *Laminæ spiralis* nomen non immerito ferens, formam

formam Isoſcelis trianguli, ſi explicetur, habens; quod iterum linea fere perpendiculari, ab apice ad baſin demiſſa, in duo triangula fere reſtangula, & æqualia diſtinguitur. Horum triangulorum alterum, quod cono ſuſtentanti proximum eſt, oſſeo-cartilagineum, ſenſum verſus apicem tenueſcens, tenerum, tenue, politum, elatiſticum, ab ea ſede, qua canalis modiolo adhæret, proueniens, aſurgens, vltra medium eiſdem caui vix progreditur: alterum reſpectu coni firmantis, externum vbi præcedens oſſeum deſinit, incipiens, eique annexum, continuatum, membranaceum, tenuiſſimam, tenerimum, colorem obſcuriorem habens, neruoſum, ad oppoſitum canalis latus a nucleo auerſum pertingens, ei anneſtitur, firmatur, reſlectitur, euoluitur, & totam canalis huius ſuperficiem internam inueſtit, interim tenſum, elatiſticum, tremulum, cum priori oſſeo non exacte idem planum formans, ſed paulo inferius declinans. Vltima hæc pars membranacea ad minimum ex binis adhuc lamellis compoſita videtur, dum ſc. quæuis binarum canalis cavitatum ſua membrana inueſtitur, quæ binæ membranæ inueſtientes etiam partem oſſeam ſepti, eam deſerunt, ſibi inuicem applicantur, & ſic formant vnā membranā, vt etiam in membrana tympani, & in variis aliis corporis locis contingit. Inter has autem adhuc videtur intercipi tertia lamella neruea, ſeu expansio quædam neruoſa. Ope huius diaphragmatis cochleæ cavitates diuiditur in duos cuniculos cauos, fere ſemiconicos, & æquales, æque longos, ſibi inuicem incumbentes, forte non communicantes, membranis tenerrimis, neruoſis, vaſculoſis; intus inueſtitos, *ſcalas* appellatos, quarum ſcalarum ſuperior, habens ſuperficiem læuiſſimam, cavitatem ſemiconico ellipticam propter defluxum partis membranofæ ipſius ſepti, amplo & patulo orificio aperitur in veſtibulum ad anteriora oualis feneftræ, inferior vero cavitatem ſortita magis irregulari figura donatam, nec non ſuperficiem modiolo adhærentem aſperam & inæqualem; a foramine rotundo in tympano excauata exoritur, & ab ipſa huius foraminis membrana inherente ſtriæ, partim dimidiato margini foraminis, partim ipſi ſepto inſculptæ, occluditur. *Κόχχι* Ruſo. *ἀσανὸς* Poll. G. Das Schneckenſchnecke Beinlein.

COCHLEAR, a medicis adhibetur quantitatis determinandæ cauſa. Maximum capit drachmas quatuor: magnum ſequidrachmam: paruum drachmam vnā; minimum drachmam ſemiſſem. G. Ein Löffel.

COCHLE-

COCHLEARIA, est herba antiscorbutica, humilis, quæ habet folia ex radice erumpentia, obrotunda, mediocriter ampla, carnosa, excavata aliquando instar cochlearis, viridia, splendentia, succo plena, caulibus mediocriter longis purpureis adhærentia: caules ex his nascuntur ad altitudinem vnius circiter pedis, angulosi, rubicundi, ramosi, folia exigua oblonga sine caulibus habentia: flores quadrifidi, cruciformes, & albi iuxta longitudinem summitatum caulium nascentes; flori succedit siliqua fere spherica septo medio instructa, cui ad latera adhærescunt semina exigua, fere rotunda, rubicunda: radix exigua recta, & fibris albis instructa: ista planta vel contrita habet odorem penetrantem, & saporem acrem; creseit plerumque in locis maritimis: sic vocatur a cochlearis forma, quam folia habent. G. Löffelsaut.

COCLES, quasi vnoculus, vel κύκλωψ, quod a κύκλῳ circus, & ὤψ visus.

COCTIO, est assumptorum crassiorum in minimas particulas redactio, cum liquidis oris & ventriculi &c. mistio, ita vt apta euadant transitui per lactea, sanguineaque vasa & nutritioni corporis. *Prima* coctio fit in ventriculo, a fermento ibidem a reliquiis ciborum remanente, partim ab humore gastrico ex glandulis vasa sua accipientibus ab arteriis celiacis in ventriculum affluente, & a respirationis motu, & ipsius ventriculi contractione, & ambientium calore ac compressione. *Secunda* fit in intestinis a bile, & succo pancreatico, & prioribus adminiculis. *Tertia* in glandulis mesentericis, a lymphæ cum Chylo sese miscente. *Quarta* in pulmonibus, a nitro aereo inspirato, aerisue in vasa sanguinea actione, dum in inspiratione cunctis viribus in vesiculas pulmonales irruit, adeoque vasa sanguinea has cingentia & interposita mire mutat & comprimit. *Quinta* in vasis & visceribus, puta liene, hepate, testibus virilibus &c. Improperie coctionis nomine indigitatur, quia coquere igni proprium est. Si enim calor esset fermentationis causa, quid tunc dicendum de piscibus, aliisque in quibus calor sensibilis nullus inest. Coctio est proprie assumptorum in nostram naturam mutatio, per vim solidorum & fluidorum, siue per actiones naturales. G. Berdång. Pharmacopœi eodem coctionis vocabulo vtuntur in coquendis medicamentis, quæ nihil aliud est quam particularum quarundam, ex medicamentis, mediante ebullitione, extractio. G. Die Kochung.

COCTIO, practicus significat illum statum morbi, quo materia morbosa prius cruda, per circulationem sanguinis, vel per propriam materiae indolem, vel per medicamenta, sic mutatur quo ad molem, figuram, cohaesionem, mobilitatem, inertiam, ut non amplius adeo recedat a sano statu, minus aegrotum reddat corpus, & impetum morbi minuat; status ille morbi, in quo haec ita fiunt, appellatur coctio, maturatio, vel *πεπασμός*.

COCVLVS INDICVS, fructus magnitudine & figura instar lauri baccae, racematim pediculis haerentes, hederæ corymborum modo, ex Alexandria adferuntur. Quidam solani maniaci, alii clematis fructum censent. Dicuntur alias *bacca leuantica*, *bacca orientales*, *bacca cotylæ*, *elephantina*, *cuculus indicus*. Contra pediculorum acies, ut & ad pisces capiendos, utitur vulgus. G. Dollförner.

CODIA, sunt capita papaueris, ex quibus syrupus conficitur, sed stricte: late vero sumitur pro omni plantarum capitulo. Gr. *κώδεια* & *κώδια*. G. Mohnhäupter, Magsamen: Popff.

COECVM INTESTINVM, est in ordine a ventriculo quartum, & crassorum intestinorum primum, situm est ad os ilium dextrum, incipit, ubi intestinum ilium definit & in appendice siue processu vermiformi finitur; valde capax, longitudo huius intestini non excedit latitudinem 3 vel 4 digitorum transuersorum; sacculi instar propendens, & ab una parte imperuium est. Gr. *τυφλὸν έντερον* G. Der blinde Darm.

COELIA, est cauitas magna, ut venter infimus, medius & supremus, a *κοῖλη* cauitas. G. Höhle.

COELIACA ARTERIA, est quæ a trunco arteriæ magnæ oritur, ventriculo, hepati & lieni suis ramificationibus prospicit. G. Die Magen Pulsader.

COELIACA PASSIO, siue affectio, est alui fluxus, in quo cibus vel in totum, vel ex parte mutatus, absque chylicatione, per anum eiicitur. Estque duplex, *prima* in qua cibus in ventriculo solummodo coquitur: *altera*, quando in ventriculo, & intestinis coctio seu fermentatio simul peragitur, verum propter obliterationem aut obstructionem papillarum intestinalium, vel vasorum lacteorum, ex longa nempe inedia, vel dysenteria purulenta &c. non intrat in corpus, a *κοιλία* venter, aluus. G. Bauchfluß.

COELOMA, est vlcus cauum & rotundum, in cornea oculi tunica, a *κοῖλη* cauitas.

COELVM, est cauitas oculi versus canthum. *Cæli ῥοπαὶ*, sunt aeris constitutiones. Cælum etiam dicitur *palatum* anterius.

COFFE, fructuum species est, in Arabia Felici nascentium, sed nunc etiam in aliis vtriusque Indiæ tractibus copiose prouenientium, ex quibus tostis & tritis, aqua feruida tinctura extrahitur, quæ forbillando a Turcis, Ægyptiis, Persis aliisque nationibus ex vasculis ebibitur. Arbor Euonymo similis est, sed folia crassiora, durioraque habet, imo viridiora, & perpetuo virentia. Singuli vel plures fructus folliculis pulposis, castanei coloris includuntur. Vocatur *Coffee*, *Coffi*, *cabua*, *Bon*, *Cbaoua*, vide *Bonna*.

COGGYRIA, ita vocant aliqui *Coccymelean*.

COHOB & COHOBIVM, COHOBATIO est, quando liquor destillatus, speciebus suis reaffunditur, & deinceps destillationi exponitur; vt rursus destillatus sic viribus maioribus imprægnetur, & magis reddatur spirituosus. G. *Oft wiederholte Destillierung*,

COINDICANTIA, sunt signa, quæ cum aliis signis simul considerata, idem auxilii genus in morbis adhibendum indicant.

COLATORIVM, est cribrum, pannus, aut aliud quid, per quod aliquid colatur. G. *Ein Seichtuch*, ein *Durchschlag*.

COLATIO & COLATVRA, est quando liquor post coctionem aut infusionem, per cribrum, aut pannum percolatus est, & a crassioribus particulis liberatur. G. *Durchseihung*.

COLCHICVM, est bulbus florem auctumni initio ferens, folia habet lili; florem liliaceum, monopetalum, ex ipsa radice ortum, tubi tenuissimi forma, in sex partes sensim ampliati; pistillum autem e fundo floris surgit, in capillamenta tenuia desinens, abitque in fructum oblongum, trigonum, trilocularem, foetum seminibus subrotundis: radix est gemina, tuberosa, rotunda, auellanae magnitudine, compressa, albida, carnosa, quarum vna exterior elapsi anni sterilis, marcescens; altera in fibras porrecta, intra priorem latens, eodem inuolucro membranaceo inuoluta: saporis, dum recens est hæc planta, acerrimi, dum annosa, subdulcis farinacei paullulum viscosi vel lenti, odoris nullius; crescit hæc planta in pratis & montibus, bulbus dicitur esse venenosus, a Colchide veneni ferace, in qua nascitur, nomen sumsit. Gr. *ῥίζη μερον*, aliqui hermodactylum vocant. G. *Zeitlosen*, wild *Saffran*.

COLCOTHAR, vox Arabica, penult. prod. ob positionem, quia *Anicennæ* vocatur *kolkhotthar*, cuius prima initia haud dubie a Græcorum chalcitis, profluxere. Colcothar, est
Lex. Medic. O illud

illud corpus siccum & terrestre, quod post destillationes validas in vasis remanet, vulgo *Caput mortuum*, & proprie intelligitur de vitriolo. G. Der Todtenkopff.

COLES, COLIS. Idem quod *penis*.

COLICA PASSIO, idem quod *Colicus dolor*.

COLICVS DOLOR, est dolor acutus in intestinis crassissimis potissimum sedem habens, oriundus a quacunque causa, quæ fibras nervosas intestinorum valde distendit, erodit, comprimit, soluit: a colo intestino nomen habet, sed immerito, quia in omni intestinorum loco reperiri solet: est vero maior aut minor; continuus aut intermittens, & sæpe habens statas periodos, murmura ventris, & punctiones vel vagas vel fixas; alius plerumque suppressa est, vel flatibus plena. Interdum eructatio & vomitus urgent, & febris, vel inquietudines, & urinæ quoque suppressio. Quod si diuturnus, fixus & vehemens fuerit, ei solet denique remittenti paralyfis artuum, quæ proprie paresis vocatur, superuenire. Nomen antiquitus sortitus est a Græco κῶλον, quod intestinum denotat. G. Das Bauchgrimmen, Bauchwehe, Colick, Darmgicht, Darmwinde.

COLLA, est GLVTEN, Gr. κόλλα. G. Leim, Kleister.

COLLATIVUM, est caro cocta vel assata pulli aut caponis, quæ in mortario tunditur, tusa iuri veruecino admiscetur, quæ ægris cum omphacio aut Limonum succo propinatur, forte ex κόλλα gluten.

COLLETICA, sunt medimenta conglutinantia, vt *sarcotica*, a κολλάω glutino. Gr. κολλητικά.

COLLICIÆ, sunt *Lachrymalium punctorum* in vnum ductum concursus, humorem palpebrarum in narium caua derivantes, in homine ipsis ciliorum apicibus ad canthum maiorem insculpta foramina, breues demittunt canaliculos, demonstratu difficiles, nisi caute diffractis narium ossibus, tunicae relinquantur integræ, mox enim ubi ossa penetrauerint (quousque tenui separantur membrana) in sinum ampliati narium continuantur tunicae. In oue, lepore, vitulo, cuniculo, non in ipsis ciliis, sed interius paulo eadem reperiuntur ostia, quæ profundius in aubus quærenda, ubi quam in villo alio genere longe maiora, receptum maiorem stylum per palati rimam emittunt: brevis hic admodum, quæ foramina distinguit, membrana. G. Thränenlöcher.

COLLIQVAMENTVM, est liquidum in ovo humano vel animali contentum, quod fotu vel incubatu fluidissimum, tenuissimum, pellucidissimum factum est, ita vt eo rudimentum

Unable to display this page

COLOCYNTHIS, idis. pen. genitiui corripitur.

Æquora iussisti succo colocynthida amaro. Mant. 6. Fast.

Colocynthis, est citrulli species, amarissima; quæ habet plures caules repentes, villosos, asperos, folia caulibus satis longis adhærentia, a se inuicem satis distantia, ampla, profunde incisa, villosa, aspera, albescentia, imprimis in parte inferiori, punctis plurimis albis notata: flores flauî, palleſcentes. Flori ſuccedit fructus læuis, amarus, rotundus, non edulis, pugni magnitudine, ex flauo viridis, occludens ſub cortice tenui, polito & ſplendente medullam candidam, fungoſam, leuem; & ſemina in cellulis parua, compreſſa, oblonga, cucumeracea, quaſi ſordida, albicantia, ſaporis, quod mirum eſt, non amari. Creſcit hæc planta in tractibus orientalibus. Fructus aduehitur nobis cortice denudatus, & tunc albidus eſt coloris, ex Italia, Hiſpania, Gallia &c. Eſtque maior & minor, rotunda, quæ in uſu eſt, oblonga, pyriformis, pomiformis, ſemina quoque continet plurima. Vehementer purgat. G. Κολοκύνθης cucurbitam ſignificans paruam. Vide *Cucurbita*. Arab. *Albandal*. G. *Coloquintid*.

COLON, eſt craſſerum inteſtinorum ſecundum; eius ſitus ſic ſe habet. In dextro ilio a cæco inteſtino oritur, & reni dextro adhæret; deinde ſurſum reflectitur ſub hepate, ubi folliculo fellis nonnunquam annectitur, a quo luteo colore inficitur; ulterius pergit tranſuerſim ſub fundo ventriculi, & a ſiniſtris lieni iungitur, deinde reni ſiniſtro alligatur, ubi gyros habet admodum obliquos, & inde in rectum recta deſinit. *Longum* eſt plerumque palmas octo vel nouem, latiffimum vero & ampliſſimum omnium. *Cellulas* habet multas. Ligamentum quoddam, medii digiti latitudine, per eius medium parte ſuperna intexitur, deinde ob amplitudinem duo ligamenta fortia habet, vnum ſurſum, alterum vero deorſum, ut ſupernis & infernis partibus alligetur. Circa initium habet valvulam, ſurſum ſpectantem, ne ſc. ex craſſioribus inteſtinis in tenuia aliquid remeet. Gr. κῶλον, ἡ κάτω κοιλία RVFO, POLL. νεαίρη HOM. G. *Der groſſe Darm*.

COLON, Gr. κῶλον, vide *Membrum*.

COLPHONIA, pen. corr.

Quæ Colophoniaco Scyllæ dicuntur Homero. Virg. in Cir.

--- nec origine gentis

Clara, ſed ante fuit pater huic Colophonius idmon. Ovid. Metam. 6.

Colophonia pix dicitur, quod lex Colophone vrbe olim aduehebatur. Eſt ſubſtantia oleaginoſa, ſuaueſcens, arida ac friabilis, reſidua

residua ex resinis abietina, strobilinaque coctione dum purgantur, vel destillantur, inspissatis ac frigore induratis; si in puluerem redigatur, & pulvis per candelam accensam dispergatur, flammam concipit, & fulgur representat. Vocatur; & Pix Græca. G. Spiegelharz, Colophonie.

COLOSTRVM, dicitur lac primum, quod post partum in mammis colligitur, tenuius & acidius, facillime coagulatur. G. Bieft.

COLPVS, idem quod Sinus.

COLVBRINA, est ari species, *serpentaria* dicta, idque ob serpentinum, siue colubrinum colorem, quem habet caulis. Vide *Dracontia*. Eodem quoque nomine insignitur *bistoria*.

COLVBRINVM LIGNVM, siue SERPENTARIUM, proprie radix est arboris Timorensis, admodum amara, colore fusco. Vtuntur aduersus colubri morsus; medetur & febricitantibus. Nascuntur in *Zeilon* tres species. G. Schlangenholtz.

COLVM, est omne illud, per quod, ad liquorum depurationem, aliquid colatur & transmittitur, vt cribrum, manica Hippocratis, linteum, papyrus bibula, &c. G. Ein Durchschlag, ein Seibstuch.

COLVMELLA, idem quod Cion.

COLVMNÆ CORDIS, sunt carneæ & rubræ eminentiæ in auriculis & ventriculis cordis conspicuæ, quæ sunt totidem quasi muscoli, cavitates inæquales reddentes, vt sanguis his quasi manibus, dum cor contrahitur, confringatur, & separetur. G. Herhsenaderlein.

COLVMNA NASI, est nasi pars carnosâ in medio prominens: labio superiori vicina. G. Die Nasensäule.

COLVMNA ORIS, idem quod Cion.

COLVMELLARES DENTES, vide *Dentes*.

COLVTEA, est arbuscula, cuius lignum intus cauum, fere instar sambuci, sed durius, & non medullosum, duplici cortice obductum, superius cinereo, inferius viridi: folia novem aut undecim vni costæ adhærentia, sennam referentia, sed maiora, molliora, & magis subrotunda, obtusa, in superiori parte polita, & magis viridia quam sennæ, albescentia & villosa in parte inferiori, saporis amari: flores sunt leguminosi, coloris flavi, in spicam congesti: flori succedit filiqua membranosa instar vesicæ inflata, polita, plerumque rubicunda, in duas partes dehiscens; continens semina reniformia, flava, post

Unable to display this page

COMPOSITA, sunt medicamenta, quæ ex variis simplicibus medicamentis parantur; vt sunt aquæ quædam, syrapi, electuaria, opiata, trochisci, vnguenta, semplastra, &c. quæ in vulgaribus officinis prostant. Sunt etiam quædam chymica, vt varius spiritus, salia volatilia oleosa, tincturæ, balsama, essentia, pulueres &c. G. *Bermischte, vermengte Arzeneien.*

COMPOSITIO, est, cum varia medicamenta inuicem miscentur, vt in theriaca & mithridatio. G. *Bermischung.*

COMPRESSIVA MEDICINA, dicitur *Auicennæ* sicca, membro siccitatem inducens, obturando transitus & meatus. Et ex fortitudine compressionis & coadunationis partium membri ad inuicem, coguntur humiditates subtiles, in eius concavitatibus permanentes, exprimi violenter ex motu eius opposito.

CONARIVM, siue **GLANDULA PINEALIS**, in cerebri plexu chorioide pendet, a coni seu turbinis forma sic dicta. Collocatur inter thalamos neruorum opticorum & natiuum prominentias. Hanc animæ sedem esse, aut principes facultates ab eadem oriri, **CARTESIO** visum fuit: sed vix credimus, quoniam animalia, quæ imaginatione, memoria, aliisque superioribus animæ potentiis fere intotum destitui videntur, hanc glandulam satis amplam atque augustam habent. Sensorium itaque constitui debet, vbi & nerui oriundi sunt. *Vsus* est humores serosos, a sanguine arterioso depositos, excipere, & in se retinere; donec aut venæ depletiores factæ, eosdem resorbeant, aut lymphæductus (si qui adfuerint) eos extra conuehant. Doctiss. **F. BAYLE**, de vsu tamen eius dubitat, cum dicit: quis sit verus illius glandulæ vsus, non est ita facile statutu; quum in variis cerebris hominum, bouum, ouium semper deprehenderim glandulam illam manifesta falsedine atque satis acri esse imbutam, suspicor in ea saltem aliquem volatilem a sanguine separari, sali volatili armoniaco analogum, qui in caudicem medullæ spinalis diffusus, vigorem addit spiritibus animalibus & eorum coagulationem impedit, a *κῶν*, meta, turbo.

CONCAVATIO, idem quod *Arcuatio*.

CONCENTRATIO & CONCENTRANTIA MEDICAMENTA, sunt ea, quibus acidum ita temperatur, additione alcali, vt nullum eorum prædominetur: vt in tartaro vitriolato. Vnde dicitur humores concentrare quando acidum superfluum ab alcali subiugatur. Vide *Absorbentia*.

CONCEPTVS & CONCEPTIO, est quando post fecundum concubitum, ouum ex ouariis femininis abreptum, per tubas Fallopianas delatum, a semine maris fecundatum, & in vterum maternum illapsum fuerit. G. *Empfangniß*.

CONCHA, est auriculæ externæ cavitās maxima in ipsius medio sita, coarctata & portione helicis, anthelicis, trago, & antitrigo terminata, figuræ fere elliptico-hemisphæricæ, diuiditur iterum quasi in binas cavitates, nimirum superiorem minorem, *cymbam* dictam, & inferiorem maiorem, *innominatam* vocatam: distincta est ope eminentiæ cuiusdam, quæ ad helicis exortum incipiens, ad oppositum conchæ latus perueniens, terminatur & euanescit in sua cavitāte maiori & inferiori, foramen auris format, siue ostium meatus auditorii. G. *Muschel der Ohren*.

CONCRETIO, est liquidæ alicuius substantiæ, aut succi in massam solidiorem condensatio, vt absinthii succus condensatus, succus glycyrrhizæ, acaciæ, hypocistidis &c. G. *Dickmachung*.

CONDENSANTIA, sunt quæ moles solidiores cuiusque particulæ fluidum constituentis, magis in contractus immediatos comprimunt, adeoque solidiores faciunt. G. *Verdickende Mittel*.

CONDITVM & CONDITVRA, a *condire*, est compositio, e conseruis, pulueribus, speciebus aromaticis, cum syrupo conuenienti in electuarii formam redactis. Sumitur etiam pro medicamento simplici, saccharo vel melle condito: vt zingiber, helenium &c. conditum. G. *Eingemachte Sachen*.

CONDUCTOR, est instrumentum argenteum, vel orichalceum, cauum, quod vesicæ immittitur, & viam alii instrumento itinerario monstrat ad extrahendum calculum. G. *Begleiter*.

CONDYLOMA & CONDYLVS, est articulorum iunctura, vt in maxilla, siue nodus, aut ossium internodia. Item processus maxillæ inferioris retusus, qui mediante membranoso ligamento, interuentu cartilaginis mediæ, mobilis, ossis ingalis processui coarticulatur. Item tumor quidam callosus in digitis manuum aut pedum, præsertim vero circa anum & pudenda miliebria; tuberculum nimirum durum; & occallescent ex humoribus, ibidem restagnantibus, sensum excrecent, & tædio potius plerumque, quam dolore molestum. Interdum quoque inflammationem coniunctam habet, a *κόνδυλος* digiti articulus. G. *Feigwarzen, harter Knochen*.

CON-

CONFECTA, vocantur res (vt semina, amygdala, nuges pini, cinamomum, &c.) saccharo sicco obductæ, & incrustatæ. G. Confect, mit Zucker eingemacht.

CONFECTIO, est compositio ex pulueribus, gummi, saccharo, melle, syrupis &c. in vnâ massam coniuncta: estque duplex; arida, vt trochisci, tabellæ: vel humida, vt opiata, condita, conferuæ, & omnis generis Antidota. G. Mit Zucker vermischte Arzneyen, eine Conserve, Lattwerge.

CONFORMATIO, est illa conditio partium firmarum corporis animalis, qua in statu sano & naturali gaudent omnibus requisitis, vt numero, magnitudine, figura, cavitare, superficie, & situ. vel qua in statu morbofo & præternaturali his sex vel abundant vel priuantur. G. Rechte Gestalt.

CONFORTATIVVM & CONFORTANTIA idem quod Cardiacum.

CONGELATIO, est quando liquores in massam, glaciei similem, rediguntur, vt sunt omnes salium *crystalli*. G. Crystallmachung. Ita vocatur etiam *Catalepsis*, quia homines quasi congelati sunt.

CONGIVS, est mensura veterum continens decem vini libras, & nouem olei.

CONGLOBATA GLANDVLA, est glandula rotunda per se subsistens, simplex, vt sunt glandule mesenterii & cæteræ omnes, quæ lympham accipiunt, & iterum eructant in alueos magnos, vel in sanguinem, vel extra corpus, ab A. NVCK *muscosa* appellata. G. Rinde Drüsen.

CONGLOMERATA GLANDVLA, est, quæ ex variis conglobatis glandulis est coagmentata, seu conglomerata, & per vasa communia adunata, vnaque omnibus communi membrana connexa; huic vnum plerumque commune emissarium est, quod excipit humorem ex cunctis emissariis partium immixtum, eum colligit, & in cauum aliquod maius effundit. Tales sunt innominata oculi, parotis, pancreas, glandulæ salivales &c. quæ ductum habent proprium excretorium, vt sunt ductus pancreaticus, salivales &c. in quem omnes glandulæ per canaliculos minimos suum humorem effundunt, a NVCKIO *vasculosa* vocatur. G. Zusammengesetzte Drüsen.

CONISTERIVM, est fornacis *cinerarium*, siue locus infimus in quo cineres colliguntur. Ex *κόνις* cinis, puluis. G. Das Aschenloch.

CONIZA, vel CONYZA, est planta, quæ habet caules tres vel quatuor pedes altos, coloris obscuri, villosos, lanuginem

nuginem albescentem habentes, ramosos: folia verbascum nigrum referunt, sed minora, adorata, acria, & parum amara: flos ex meris flosculis compositus, multifidis, embryoni infidentibus, & calice squammoso plerumque cylindraceo comprehensis. Embryo autem deinde abit in semina papposa: radix diuisa, lignosa, odora, amara & acris. Crescit hæc planta in montibus & syluis. Sic dici volunt, a *κορίζειν* quod puluere fœdetur, qui ob exsudentem pinguedinem foliis facile adhæret. *Donnerwurz, Dürnwurz.*

CONIVNCTIVA TVNICA, vide *Adnata.*

CONOIDES, vide *conarium.*

CONQVASSATIO, est quando vegetabilia succulenta, vel fructus recentes, qui ad succum exprimendum expetuntur, pistillo crassiuscule contunduntur.

CONSENSVS, fit in morbo, ab alio morbo dependens, vt in pleuritide læditur ob consensum respiratio. Item, est *correspondentia* variarum partium per connexiones communes, neruorum sc. & tendinum. *G. Mittleiden, Sympathie.*

CONSERVA, est compositio, qua quoduis vegetabile recens minutissime concisum, aut contusum saccharoque permixtum, futuro vsui medico asseruatur. *G. Eine Conserve.*

CONSILIGO, eius plantæ nomen a rusticis creditur inditum, quod in aruis inter filiginem frequentissime inueniatur. Vocant hodie elleborum nigrum Hippocratis, sed est aconiti species.

CONSOLIDA, est symphytum, quæ planta officinalis, & valde mucilaginosæ, hinc conglutinans egregie partes: a consolidandis vulneribus nomen habet. *G. Wallwurz, Beinwell.*

CONSISTENTIA, dicitur, cum res aliquatenus ad certam crassitiem coquitur; vt in syrupis coquendis aliisque euaporandis fieri solet. *G. Dickmachen.*

CONSOLIDANTIA, sunt, quæ in vulneribus acres humores temperant; sordesque detergendo, efficiunt, vt alimentum in partem solutam commodè impellatur, & sic solida concrecant. *G. Heilende Mittel.*

CONSTIPANTIA, medicamenta sunt, quæ vasorum emissaria ita obstruere possunt, vt fluxus vitalis per illa intercipiatur; aguntque vel externe vasa inhærendo, adeoque id comprimendo, vel quatenus vasa intrant, sese eorum lateribus applicant, atque sic infarciunt. *Stopffende Mittel.*

CON-

CONSTITVTIO, idem quod *Catastasis*.

CONSTRICTORES MVSCVLI, sunt qui partem constringunt & coarctant. Vide *sphincter*.

CONSVMMATVM, IVSCVLVM CONSVMMATVM, est quando alicuius gallinæ minutim conscisse succus, in vase bene obturato, sine additione, per B.M. extrahitur: demptis solummodo capite, pedibus & pinguedine. Vocantur autem hodie sic iuscula quarumvis carnum diu in aqua cocta, & in gelatinam redacta, in hunc scopum, vt debiles citius & magis nutrant, quam si darentur iuscula tenuia. G. Consumat, Kraftbrühe.

CONTAGIVM, est venenum, quod ab vno subiecto propagatur in aliud: hoc dupliciter contingit, ad distantiam, per aerem, quod dicunt contactum virtuale, vel simplici & physico contactu. G. Ansteckende Krankheit, eine Seuche.

CONTEMPLABILES DIES, vide *Critici dies*.

CONTINENS CAUSA, Gr. *συνεχής*, est causa morbi interna, quæ ita morbo proxime adhæret, vt ea posita, morbus ponatur, sublata tollatur.

CONTINENS FEBRIS, est, quæ sine intermissione, aut remissionis tempore, assidue affligit. Estque duplex; primaria, aut secundaria: *primaria* oritur a sanguinis circulatione nimis euecta & exaltata, vt in causo, pleuritide, agina &c. *Secundaria* vero seu *symptomatica*, producitur ex vulneribus, velceribus, &c. vt in phthisi, vulneribus capitis, &c. G. Ein unaußhörendes Fieber.

CONTINVA FEBRIS, est, quæ continuo quidem affligit, sed cum remissionis & exacerbationis tempore: Estque *quotidiana*, *tertiana*, *quartana*, & *erratica*. G. Das anhaltende Fieber.

CONTORSIO, est quando membrum aliquod separatur a iunctura sua, separatione non completa, ita vt partes extranaturalem locum recedant. Ita in specie *contorsio* est luxatio vertebrarum dorsi in latus aliquod, & ita species gibbositatis est.

CONTRACTVRA, sic vocatur alicuius partis, pedis, manus, cubiti, dorsi &c. contractio sensim facta, vnde flexio impeditur, aut non nisi cum dolore, & vi quadam peragitur. Habet sæpe contorsionem in malam figuram, vt in gibbosis, & pumilionibus; atque ad illam figuram non nisi lente peruenitur, sæpe atrophia antecedit, inflammatio etiam, & abscessus vel vulnus, vel vlcus, imo paralysis nonnunquam coniungitur, & dum in vno loco contractura fit, cum eminenti tumore ac
figura

figura membri peruersa, in alio fit depressio. Demum hæc conuulsio est, quæ ossa non modo e sedibus suis dislocat, sed aliquando mirum in modum reflectit, iucuruatque, vnde in vicinis carnibus plerumque macies fit, seu atrophia, vbi hæc laborantes muscoli, cum ad resistendum satis validi non sint, efficiunt, vt antagonistæ fortiores contrahantur, & contracti remaneant. Gr. ἀγκύλη, ἀγκυλᾶσαι incuruari. G. Das spannen, Zusammenziehen, Contractur.

CONTRAFISSURA, est quando quis ceciderit in pavementum læua cranii parte, inque opposita parte fissura reperitur; triplex esse perhibetur: 1. in eodem osse, quando pars superior est læsa, & inferior fracta. 2. in diuerso osse, cum post casum in occiput, coronale os frangitur. 3. in diuersa tabula, quando superior est læsa, & secunda frangitur. Sed num detur contrafissura apud principes medicos lis est. G. Ein Gegenbruch.

CONTRAHENTIA, medicamenta sunt, quæ puncta distantia ab inuicem solidæ fibræ motricis in propiorem adigunt contactum & cohæsionem, sic vt inde fibra solidior, durior, firmiorque euadat; atque proinde tota solidorum compago, ex fibris meris composita, cui hæc medicamenta applicantur. G. Zusammenziehende Mittel.

CONTRAINDICATIO, vide *Antendeixis*.

CONTRAYERVA, est radix, vndique verrucosa, & aspera, oblonga, tenuis, foris colore rubro, intus albido, odoris aromatici, saporis nonnihil adstringentis, penetrantis, satis acris, aromatici, amari, inprimis si radix vegeta, tum habet acrimoniam aromaticam satis magnam; iridis vel cyperi radicibus non absimilis; hæc annis abhinc aliquot ex prouincia Peruuiana Charcas apportari cæpit. Ex Latino *contra* & Hispanico vocabulo *yerua*, quasi diceret contra venenum: Drakena appellata fuit a Clusio in honorem F. DRAKE, qui primus dicitur hanc radicem inuenisse, & in Europam adportasse; nondum constat, cuius plantæ radicle sit; datur aduersus venena, & sudorem mouet. Dicitur & *Radix yerua*, bezoartica, *Cyperus odoratus peruuianus*, *Drakena* &c. G. Gifftrourzel.

CONTUSIO OSSIS, est, cum instrumento quodam duro & obtuso os ita læditur, vt externe integrum videatur, cum tamen versus interiora a toto separatum sit. G. Πλάσις & Πλάσμα. G. Zerstoßung, Zerknirschung.

CONVOLVULVS, idem quod *Voluulus*.

CONVOLVVLVS & CONVOLVVLVM, seu **SMILAX**. Sic etiam proprie vocantur duæ plantarum species, quarum una convoluulus maior, altera minor: prior est planta, quæ habet caules longos, tenues, sarmentosos, scandentes, & omnia apprehendentes: folia hederam terrestrem referunt, sed molliora & maiora, viridia, acuta: flores monopetali, campaniformes, ad ora expansi, coloris albi; ex floris calice surgit pistillum, infimæ floris parti ad instar clavi infixum, quod deinde abit in fructum subrotundum, membranaceum, ipso calice plerumque inuolutum, modo unicapfularem, & seminibus sætum angulosis, nigricantibus, vel aliquando rubicundis. Radix exigua, longa, intus alba: hæc planta est amara & acris: illud nomen imponitur omnibus plantis, quæ sese adstantibus arboribus, stipitibus &c. circumuoluunt, usque adhærent. Vide *Helxine cissampelos*.

CONVS, Græcis vel *pyramis*, est inuersus turbo in plantis, hoc est, id quod ex latitudine in arctius protrahitur ac fastigiatur, cui calathus contrarius, ut diximus, existit.

CONVS FVSORIVS, seu **PYRAMIS**, est crucibuli species, ex lato in angustum abiens, ex ferro alioque metallo costata, cuius ope reguli plerumque separantur a scorïis. Dum enim liquatum minerale huic infunditur, concutitur malleolo conus ut tremiscat, tum partes grauiiores cadunt ad fundum, & leuiiores, ut sunt scorïæ, supernatant. G. Giespuckel.

CONVVLVSIO, est contractio musculi, vel fibrarum versus principium, violenta, nunc desinens, nunc renata, aliquandiu perseverans, unde eam accipere oportet, tam in musculis maioribus quam minoribus, siue fibris. Dicitur quoque *spasmus*; sed hic tamen aliquomodo differt, cum sit perpetua tensio absque remissione: neque opus est cum scholis addere *inuoluntariam* esse conuulsionem, quia decet conuulsionem etiam ad fibras illas contractas referre, in quibus nunquam *motus voluntarius* existit, adeoque etiam nullus præter aut contra voluntatem. Estque *uniuersalis*, quæ ad plures & præcipuos musculos, qui corporis machinam sustinent & mouent, una vice extenditur; vel *particularis*, quæ in vno tantum vel pluribus vnus membri musculis contingit, & sæpe comitem habet paralyfin. Gr. *Σπασμός*. G. Der Krampf, krampfhafte Ziehung und Dehnung.

CONVVLVSIVS MOTVS, vide *motus conuulsivus*.

CONYZA, vide *Coniza*.

COPAL GUMMI, est resina duriuscula, admodum candida, vel ex albo flavescentes, pellucida, bene odorata, in massam redacta: adfertur ex India occidentali, siue Noua Hispania, ubi ex vulnerata arbore guttatim stillat. Aliquantulum odoris spirat. Sunt duæ species, altera *Xolocb copalli* dicitur, altera *Copal Cabuithl*.

COPAYVÆ BALSAMVM, seu **COPAL YVÆ OLEVM**, colligitur ex arbore balsamifera Brasiliensi fructu monospermo, cuius caudex terebra perforatur, ex quo foramine instar terebinthinæ destillat, & quidem tanta copia, ut ferunt, ut spatio trium horarum duodecim libræ colligi possint, vulnus obducitur postmodum cera aut argilla, & quando post quindecim dierum spatium rursus adaperitur, maiori adhuc in copia defluit. Arbor nascitur in Brasilia. Lignum habet rubrum; folia obrotunda, quatuor aut quinque digitos longa, duos vel tres cum semisse lata; florem fert mediocrem, quinque foliis obrotundis constantem. Fructus illi est filiqua obrotunda, vel ut Piso, instar baccæ lauri, qui ab incolis comeditur.

COPHOSIS, Gr. κωφωσις, est aurium surditas vel incipiens, vel perfecta, a quavis causâ orta, qua impeditur vel tollitur sonorum delatio ad sensorium commune, fitque plerumque ab obstructione meatus auris, relaxatione, ruptura, inflammatione & incrassatione membranae tympani; concretionibus tubæ Eustachianæ, musculorum officulis adhaerentium paralyfi, nervi acustici compressione &c. a κωφός surdus sum. G. Taubheit.

COPOS, Gr. κόπος, est corporis lassitudo, quando musculorum vascula minima humoribus viscidis aggrauantur, & obstruuntur, & spiritus animales in cerebro defunt; adeoque nec in musculos determinantur, ita ut motibus obeundis inepti, & pigri euadant. G. Müdigkeit.

COPROCRITICA, sunt medicamenta, quæ faeces alvinas subducunt & euacuant, ex κόπρος sterces, & κόπρω cerno.

COPROPHORIA, idem quod *purgatio*, ex κόπρος sterces & φέρω fero, gesto.

COPROSTASIA, est alui constrictio, ex κόπρος sterces, & στάσι statio. G. Hartleibigkeit.

COQ. AD MED. CONSUMPT. hoc est, coque ad medietatis consumptionem.

COQ. in S. Q. A. Q. hoc est, coque in sufficiente quantitate aquæ.

COQ. S. A. est, coque secundum artem. Sunt hæ abbreviationes, quibus medici in formulis suis breuitatis ergo vtantur.

COR, est substantia carnosæ & fibrosæ, ex variis musculorum ordinibus & tendinibus conflata, demonstrante LOWERO: habet duas auriculas toridemque ventriculos; dextræ auriculæ vena cava, sinistræ vena pulmonaris adhæret; dextro ventriculo arteria pulmonaris, sinistro vero arteria magna connectitur. Inuestitur sacculo membranaceo *pericardium* dicto, quo mediastino & diaphragmati coniungitur; superius basin, inferius cuspidem habet, collocatur in medio thoracis intra pulmonis lobos, situ transuerso, ita vt vere horizonti parallelum iaceat, sanguini recipiendo, eumque valida contractione musculorum circumuehendo tantummodo inseruit. In corde elephanti glandulas dari inuenit DVERNOI, tradiditque in *Comm. Petropolit. vol. 2.* Gr. *καρδια* & *καρ*. G. Das Herz.

COR, in vegetabilibus, est quod in medio ligni residet, & tertium a cortice continetur, velut in ossibus medulla, a nonnullis *matrix*, & ab aliis *medulla* nominatur. G. Das Mark.

CORACOBOTANÆ, est nomen quod imponitur brusco, & lauro alexandrinæ, & significat *herbam corui*, derivatur enim ex *κόραξ* coruus, & *βόταν* herbæ.

CORACOBRACHIÆVS, idem *Coracoides*.

CORACOHYOIDES, sunt musculi a scapulæ processu coraciode orti, qui ad os hyoides procedunt ipsique inseruntur. *Vsus* est oblique deorsum mouere os hyoides, ex *κόραξ* coruus, & *ὕοις* hyoides os. G. Des Zungbeins Rabenschnabel gleiche Maß.

CORACOIDES PROCESSVS, est *rostriformis* scapulæ processus, vide *Ancyroides*, a *κόραξ* ceruus, & *ἄκρ* forma. G. Der Rabenschnabel gleiche Auswachs.

CORACOIDEVS, siue CORACOBRACHIÆVS, est vnus ex musculis brachium mouentibus. Oritur a coracoidæ processu scapulæ, vnde ei nomen: & inseritur in internum humerum circa medium, iuxta tendinem deltoidis. Principium habet nerueum & breue, oblongum ventrem, satis corpulentum & robustum tendinem. Venter eius perforatus est, vnde etiam *perforatus* dictus & transitum nervis largitur, qui ad cubiti musculos distribuuntur. Hunc musculum alii saltem musculosam portionem bicipitis vocarunt, utilem ad brachium scapulæ processui adducendum, siue antrorsum supra pectus

pectus attrahendum, ex *κόραξ* coruus, & *ἄδ* forma. G. *Rabenschabels Mauf*.

CORALLINA, *costinum* oleum, *crystallinum* arsenicum, penult. corr. vide *amaracinum*, *seqq.* Coralina, est muscus petrosus marinus, inhærens scopulis, & piscium testis corallisque, eo sane modo, quo muscus arboribus innascitur, optimaque est, quæ a corallis detrahitur. Color griseus est; sapor subsalsus. G. *Meermoss*, *Corallenmoss*. Lumbricos enecare dicitur.

CORALLOIDES, est planta maritima, ramosa, nulla folia habens, similis Corallis figura & duritie, vide *Dentaria*.

CORALLVM & CORALLIVM, num ad vegetabilia, an vero ad mineralia pertineat adhuc lis est inter multos. Videtur tamen ad vegetabile regnum deduci debere, hincque dici potest planta in fundo maris nata, foliis carens, cuius neque flos neque semen cognitum, rupibus & aliis corporibus affigens aliqualem radicem, cortice vestitam, & in ramos diuisam. Extremitates horum ramorum molles sunt, paruorum globulorum seu ribium ad instar rotundæ, in sex cellulas diuisæ, repletæque humore albicante, crasso, acri adstringente. Hi globuli capsulæ seminales esse creduntur, & succum, quem fundunt, producere plantas corallorum in omni corpore, cui illabitur. Variæ corallorum in vtraque India, imo & in Europa & Asia, dantur species, colore quoque differenti. Est & rubrum, album, nigrum, cæruleum. Tum quoque differunt figura: aliæ instar arboris racematim se eleuant; aliæ glabris ramis, aliæ hispidis; nonnunquam fistulosæ species inveniuntur, vel figuram tuberosam, vel lactucæ folia, aut lichenis terrestris, aut cornu ceruinum &c. referunt. Coralla sub aquis mollia esse, sed in aere indurari vnanimiter dicunt. Exinde promittuntur tincturæ, magisteria &c. sed in puluere ad scrupulum intus sumpta, acidum in corpore nostro potenter domant. Gr. *κοράλλιον*. G. *Korall*, *Corallen*.

CORCHORVS & CORCORVS, est planta sesquipedem circiter alta: folia sunt alterna in caulium nodis apposita, in margine incisa, parte ima barbulam vtrinque vnâ, seu apophysin lingulæ instar tenuem possident: flores rosacei quinquepetali ut plurimum, lutei: ex huius calice surgit pistillum, quod deinde abit in fructum, qui est longa siliqua cornuta, quæ quinque loculamentis constat, per quinque septa media dissecta, in quibus loculis quinque valvæ se expandunt, & dimittunt semina numerosissima, exigua, coloris cinerei,

sapo-

Unable to display this page

illa obscuritas inter certa instantis mortis signa adnumeratur ab HIPPOCRATE. G. Das Hornharte Häutlein.

CORNICULARIS PROCESSVS, vide *ancyroides*.

CORNUA, dicuntur additiones acuminatæ vngulares, nascentes super iuncturas in extremitatibus, propter operationis vehementiam.

CORNUA VTERI, seu CERÆA, sunt duæ vteri partes laterales in quibusdam brutis, vt vaccis, ceruis, ouibus, capris, canibus, &c. in quibus fœtus in imprægnatis his matribus habitat. Cornua tamen ex horum imitatione tribuerunt etiam humano utero authores; quia ad fundi latera, aliqua vtrinque est protuberantia, vbi vasa deferentia inseruntur; sed pessime, & rarissime muliebris uterus bipartitur, vt in brutis. G. Die Krümme der Gebärmutter.

CORNU CERVI, vide *Coronopus*.

CORNVS, est arbor, quæ habet lignum durum, compactum, album, satis magnum & extensum, corticem durum, rubicundum, vel cinereum habens, saporis adstringentis; folia sunt longa, ampla, veniosa, mollia: flores in extremitate ramorum crescentes, pedunculis breuibus adhærentes, quadrifidi, in crucem dispositi; calix abit in fructum carnosum, oualem, oliuam fere referentem, sed minorem, in initio viridem & acerbum, postea per maturitatem rubrum & aliquando flavescentem, saporis subdulcis cum aliqua grata acredine, & adstrictione. In hoc fructu inuenitur ossiculum oblongum, albescentem, in duo loculamenta, quæ singula vnicum semen oblongum includunt, diuisum. Hæc arbor crescit in hortis; dantur duæ species corni, sc. mas & femina: dicta est quod duritie & rigiditate cornibus similes ramos habeat. G. Welsche Kirschen, Kornelbaum.

CORNVTA, idem quod *Retorta*.

CORONA, est superior dentium molarium superficies.

CORONALIS SVTVRA, Gr. *σέφαιρος* & *σέφαιρα*, est fissura, quæ pectinatim, dentatæ ferræ instar, coit; estque in superiore parte cratii ab vno tempore ad aliud, & circumscribitur ossibus frontis & bregmatis, in cuius medio sagittalis sutura terminatur. G. Die Cronnath der Hirnschalen.

CORONARIA VASA, sunt venæ & arteriæ cor, nutritionis & motus gratia, cingentes. Item vasa sanguinea finistrum os stomachi cingentia. Arteriæ coronariæ cordis duæ, oriuntur ex aorta, mox supra valuulas semilunares cordis finistri, & opposito itinere vnuin componunt canalem basi cordis inne-

Unable to display this page

Unable to display this page

Item exterior substantia cerebri & cerebelli. Gr. *λίπισμα*, *φλοιός*. G. Die Rinde, Schale.

CORTICALIS SUBSTANTIA CEREBRI & CEREBELLI, est substantia eius exterior, plurimis labyrinthis & mæandris exterius dotata; tenui meninge obducitur, cinericea, mollis, humidior, cingens ubique, accurate, totam originem alterius substantiæ internæ, albissimæ, solidioris, exsuccæ magis, quæ medulla cerebri & cerebelli vocatur; ita ut hæc ab illa oriri manifeste videatur vndequaque, in appendicibus, ventriculis, cruribus, medulla oblongata. In interiori vero parte medullæ spinalis similis est cortici recondita substantia, tota pariter ibi arteriosa, quam medullosa ambit, inuersa ratione quam in priori, & iuxta *Malpighium* ex glandulis minimis ovalis figuræ composita, iuxta alios, & quidem verosimilius, ex meris vasculis a vasis piæ matris oriundis. Corticalis hæc substantia ab interiori ergo cerebri parte medullarem seu fibrosam substantiam sibi vicinam! habet, quæ ex cortice originem ducit, ut clare in cerebello patet. Vfus est spiritus animales segregare & e massa sanguinea excipere, ex qua per medullarem substantiam & nervos distribuuntur, & per vniuersum corpus deferuntur. Secundo, forte memoriæ & somni sedes ibi collocatur. G. Die Rindengleiche Theile im Gehirn.

CORTUSA, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, ampla, rotunda, incisa, aspera, saporis stiptici, caulibus longis adhærentia. Ex his nascuntur caules parui, nudi, in summitate habentes flores quinque petalis constantes, purpureis: radix valde fibrosa; tota planta est valde odorata; crescit in locis arenosis, & argillaceis, satis conuenit cum auricula vrsi, dicitur & sanicula alpina, vel montana latifolia, laciniata. Est *Matthiolo* caryophyllatæ species, sic dicta quod a *Cortuso* primum hæc planta reperta sit.

CORYLVUS, est arbuscula, quæ plures habet ramos longos, flexiles, sine nodis, cortice tenui obductos: eius lignum est tenerum, album: folia sunt ampla, sparsa, in margine dentata, acuta, in parte superiori viridia, in inferiori albescentia: flos mas constat tribus squammosis foliolis, quorum exterius hinc interioribus incumbit, ex infimo flore quatuor pedunculi emergunt, singuli habentes testiculum suum. Omnes flores simul adnati axi longo referunt caudam cati: flos femina in eadem planta, loco diuerso a mare nascitur, constans calice squammoso, foliolis multis se inuicem succingentibus

facto, intra quem ovarium latet, instructum multis tubis incurvis, rubris, acutis: fit deinde fructus osseus putamine nucleum condens carnosum, hærens arcte innatus calici foliaceo: radix longa, crassa, robusta. Hæc arbor crescit in sylvis, cuius fructus nux Auellana & λεπτοκάρουον dicitur. Fortasse erit vox corrupta ex καρύα cum κα sit mutatum in κο, ου manet, deinde a in us, hinc corylus. G. Haselauf, Haselstrauch.

CORYMBI, sunt summitates hederarum, velut vix dependentibus acinis coactæ. Transfertur tamen vox ad multos herbarum fructus.

CORYMBIA, CORYMBOS, CORYMBE, est hedera arborea, sic dicta, quod supra arborum capita ascendat: derivatur a κάρα caput.

CORYPHE, Gr. κορυφή, est vertex capitis; item digitorum extremitas interior iuxta ungues.

CORYZA, siue GRAVEDO, est succorum nostri corporis, ab externo frigore, inspissatio, vnde in minimis vasculis, ubi hi alluunt, fit obstructio; vel ab eadem causa vascula contrahuntur, hinc a liquido suo inflammantur, quod cum facillime fit in locis ubi continuo alluit aer, tota membrana a SCHNEIDERO descripta, nares &c. inuestiens afficitur, vnde ex glandulis eius fit liquoris acris & salis defluxus. Sic & glandulæ pulmonarem fistulam perreptantes ob acrem succum excitant tussim. Coryza est vel sine vel cum febre. Gr. κόρυζα, vide Catarrhus. G. Schnuppen.

COSMETICA, sunt medicamenta externa, illiniendo applicata, cutim dealbantia, emollientia, ad pulchritudinem illi conciliandam; vt oleum tartari, lac virginis, dissolutio ex mercurio sublimato, sulphure, camphora, &c. a κοσμέω orno. G. Schmücke.

COSTÆ, Gr. πλευραι. Sunt illa ossa, quæ arcuata, oblonga, vna cum aliis partibus thoracem constituunt. Posterius connexionem cum vertebra dorsi, anterius vero cum sternei cartilaginibus habent: numero in quolibet latere duodecim sunt: septem superiores veræ seu potius longæ, quinque inferiores spurix, seu breviores dicuntur. G. Rippen. Item νότοι πλευραι, μαλθαιαι πλευραι. Costarum pars latior palmarum dicitur, πλάτη Poll. angustior, quæ spinæ vertebra attingit, remulus κόπιον; Polluci μεσοπλεύρια, costarum spatia intermedia dicuntur. G. Die kurzen Rippen.

COSTVS, Gr. κόστος, est herba bonum odorem spirans, duplex in officinis prostat, albus & niger: vocatur etiam mentha

tha *Saracenica*, & *Græca*, Straboni *cōstarium* vocatur; alias mentha corymbifera a dispositione florum & odore, herba S. Mariæ. Balsamica, quæ vide. *Costus Arabicus*, est radix exoticæ arbusculæ, sambuci satis similis, oblonga, pollicis crassitie, grauis, compacta, coloris buxæi flauescens extus, intus rubri, saporis acris, amari, aromatici, grati, subdulcis, odor eius si in ignem coniicitur, sat gratus. Tres costi dantur species, *Arabicus*, dulcis, & amarus; sunt qui volunt has tres species inter se non differre, nisi ratione ætatis, sed quemadmodum de plurimis exoticis, ita de costo nihil adhuc indubitanter differi potest.

COTINVS, est arbuscula sex vel septem pedes alta, cuius lignum est flauum, ramos demittens rotundos, cortice rubicundo & obscuro instructum: folia sunt ampla venosa, fere rotunda, in longo pedunculo: caliculus exiguus, quinquefidus; flosculus rosaceus, pentapetalus, in ramulis capillaceis: ouarium fit fructus orbicularis, duro putamine impartibile tegens semen triangulare coloris rubicundi, fusci aut nigri: radix lignosa. Hæc arbuscula crescit in montibus: est oleaster sylvestris. Gr. *κότινος*. G. *Wilder Delbaum*.

COTONEA, & **CYDONIA MALVS**, est arbor, quæ habet lignum tortuosum, durum, pallidum, albescentem, corticem mediocriter crassum, satis politum, externe coloris cinerei, interne rubicundi; folia mali, integra, albescentia, in parte inferiori lanuginosa; flos est rosaceus, quinque vel pluribus petalis in orbem positis constans, cuius calix abit in fructum turbinatum, carnosum, in loculamenta diuisum, seminibus plurimis, glutinosis, oblongis, & callosis fœtum; radix magna, coloris obscuri: crescit hæc arbuscula in montibus & locis aridis: sic dicta est, a Cydone, Cretæ oppido, vnde primum aduecta est. G. *Quittenbaum*, *Rûtttenbaum*.

COTONIVM, **COTONVM**, **COTVM**, vide *Xylon*.

COTVLA, est *Chamæmeli* species, quæ in duas diuiditur, quarum vna dicitur cotula fœtida siue chamæmelum fœtidum, quæ habet folia Chamæmelo vulgari similia, odore abominabili, gustu amaro. Altera species, dicitur cotula non fœtida, & distinguitur solo narium iudicio, sapore amaro, vocatur & Chamomilla inodora, buphthalmum: datur & tertia species cotulæ, quæ est flore luteo radiato, siue chrysanthemum tenuifolium, folio millefolii. G. *Krötendill*. Gr. *Κυανθῆμις*, *Κυνοστάνη*.

COTVRNICIS pingvedo, penult prod.

Et capris adipēs, & coturnicibus auget. Lucret. l. 4.

COTYLA ATTICA, pendet vncias nouem, vt hemina Italica. *Cotyla Italica* vero est libra mensuralis vnciarum XII. vel capit semisextarium.

COTYLE penultima correpta, κοτύλη. Homer, *Iliad* 4 vers. 306. 307. *Cotyle* seu *Cotyla*, est *Acetabulum* seu cavitās ossis coxendicis, quæ caput femoris ossis excipit. Gr. κοτύλη, γλῶσσον *Theocr.* interp. G. Die Schüssel, oder Höle darin sich das Hüftbein füget.

COTYLEDON, idem quod *Cotyle*.

COTYLEDON, ACETABVLVM: siue VMBILICVS VENERIS, vide *acetabulum*.

COTYLEDONES: penultima correpta Græce Κοτυληδόνες. *Cotyledones* seu ACETABVLA VTERINA, vel πλακάναι, κεφαλαί. Sunt glandulæ per externam fœtus membranam seu chorion dispersæ, quæ succum nutritium fœtui alendo ex vtero segregant; sed hoc locum tantum habet in quibusdam animalibus: in mulieribus vero placenta vterina earum vicem gerit. Item venarum vteri hiantium oscula, quæ acetabulorum & cotyledonum nomine veniunt. A foliorum *Cotyledonis* herbæ similitudine nomen fortiuntur.

COXÆ OS Celso, aliis innominatum & ilium, coxendix Varroni, ἰσχίον *Hesych.* dicitur; lateribus ossis sacri annexum est; in infantibus ex ossibus tribus constat, ilio nempe, ischio, & osse pubis, per cartilagine inuicem coniunguntur vsque ad septimum annum, tum triplici linea distinctum apparet; adultis in vnum coalescit. G. Das Hüftbein.

COXENDIX, idem quod *coxa* & *ischium*.

CRAMA, est mixtio cuiuscunque rei, siue medicamenti, siue elementorum, a κραίννμι misceo. G. Eine Vermischung, Vermengung.

CRAMBE, Gr. κράμβη, est planta, quæ habet folia brassicæ rubræ, sed magis crassa, magis carnosa, visui gratiora, circa margines undulata, & veluti crispa, saporis non ingrati, ex foliis nascuntur caules, qui in summitate habent flores cruciformes, quatuor scilicet petalis constantes; ex quorum calice surgit pistillum, quod deinde abit in fructum seu testam unispularem, bifariam dehiscentem, semine fœtam vt plurimum oblongo; crescit hæc planta circa loca maritima. Crambe est

vox

Unable to display this page

neis fibris ad marginem anteriorem descendente ossis ilium, versus os pubis, unde antrosum, deorsum, oblique se expandit, lateralia, & anteriora, tunica vaginalis amplectitur, dum a parte anteriore ossium pubis, post vaginalem tunicam fibræ carneæ ortæ, recta demissæ, deorsum, se applicant parti posticæ tunica vaginalis, & ita simul formant muscolum canum, undique accurate clausum, quo tunicam vaginalem, testemque, eleuat, sustinet, comprimit, exprimit, a *κρεμάω*, suspendo. G. Der Hodenmuscül.

CRENÆ, sunt quædam in extremis oris incisuræ, a quibus crenata herbarum folia vocantur, hoc est serrata, & per ambitum secta.

CREPATVRA, a *crepare*, est quando hordeum aut aliud quid coquitur, donec crepat.

CREPITVS LVPI, vide *orbicularis*.

CRIBRATIO, est pulueris tusi per cribrum dimissio, seu materiæ tenuioris a crassiore beneficio cribri separatio. G. Siebung, das Sichten.

CRIBROSVM OS, vide *erbmoides*.

CRIBRVM, Gr. *ἡθμός, κόσκινον*, est instrumentum ex lana, linteo, cannabe, serico, seta &c. quo olea, liquores &c. percolantur, vel pulueres traiciuntur: atque est vel rarum vel densum, apertum vel clausum. G. Ein Sieb.

CRICOARYTÆNOIDES, sunt muscoli a cartilagine cricoide siue annuliformi profecti, qui arytanoidi inseruntur, quam, dum retrorsum atque exterius abducit, rimam quoque laryngis dilatat, ex *κρίκ* annulus, *ἀρυτήρ* vel *ἀρύττω*, haustrum, vasis genus, & *εἶδος* forma.

CRICOIDES, est capitis laryngis cartilago annuliformis, ex *κρίκ* annulus, & *εἶδος* forma. G. Das ringgleiche Knorpelbein.

CRICOTHYREOIDES, est par musculorum ab annulari cartilagine ortum, & in scutiformem terminatum, nonnihil oblique mouendo, rimulam laryngis dilatat, ex *κρίκ* annulus, *θυρεός* scutum, & *εἶδος* forma. G. Der schildbeins muscül.

CRIMNOIDES seu CRIMNODES, est vrina, cui crassa & farinacea sedimenta insunt, a *κρίμανον* farina & *εἶδος* forma. G. Dicker und dunckler Harn.

CRINALE, est instrumentum quoddam chirurgicum, ophthalmicum, in ægylopes cura commodissimum, cuius inventor est *ab Aquapendente*.

[CRINIS,

CRINIS, seu **PILVS**, corpus notissimum est, teres, solidum, filamenti instar, quod facillime in quamcunque partem flectitur, microscopio perlustratum, transparens est: sæpe nodosum, extremitas eius instar penicilli sæpe fissa, radix siue bulbus ob figuram dicta intra cutim reconditur, verosimiliter caua est & vasculosa, vt pennæ auium in radicibus, quæ vasculosa pars folliculo includitur, in setis & maioribus pilis conspicuo; oriuntur pili ex ipsis pinguedini interpositis glandulis, vel folliculis; defendendæ cuti & firmandis poris inferuiunt in cute, vt & in aliis partibus, vt in cauo narium anteriore &c. diuiduntur in capillos, in crines & pilos. *G. Das Haar.*

CRINON, lilium, Gr. κρίνον: vocatur & λείριον. Vide *lilium*.

CRINONES, sunt vermiculi cutanei, qui & *Dracunculi* vocantur. *G. Miteffer.*

CRISIMA, sunt signa decernentia, & iudicantia, a κρίνω iudico.

CRISIS, veteribus erat subita, & repentina mutatio in morbo, ad salutem vel ad mortem contingens. Aliquando significat humorum secretionem. Sed magis frequens, & vsitata est illius acceptio pro iudicio super morbum habito. *Crisis* alia est *perfecta*, alia *imperfecta*. *Perfecta* est, quæ ægrum perfecte, & integre a morbo liberat: estque vel *salutaris*, vel *lethalis*. Ad salutarem requiritur. 1. Vt sit optimis signis indicata. 2. manifesta. 3. vt die critica contingat. 4. fida. 5. secura. 6. conueniens morbo & ægrotanti. *Crisis imperfecta* est, in qua morbus perfecte non iudicatur; sed tantum secundum partem, & alteri crisi futuræ locum post se relinquit; eaque duplex est, *altera ad melius*; *altera* vero *ad deterius*. *Ad melius* ea est, quæ non omnino tollit morbum, sed facit vt eum æger alacrius ferat. *Ad deterius* est, quæ morbum reddit vehementiorem, & periculosiorem. Crisin a lunæ & siderum motu, & influentiis dependere, eorumque aspectus quadratos, oppositos, aut *εὐσυνίξις* sequi, verum non est; a materiæ vtique maiori, vel minori maturatione crises videntur dependere, sed in hisce regionibus non tam accurate obseruantur: a κρίνω iudico, secerno. *G. Crisis, [merckliche Veränderung in Krankheiten.]*

CRISPINVS & CRESPINVS, Vide *Berberis*.

CRISTÆ, sunt carnis excrecentiæ circa anum pullulantes ex præpostera venere ortæ, ad quarum radices plerumque scissuræ,

furæ, seu rhagades adsunt. G. Ein Hanenfamms gleicher answachse.

CRISTA GALLI, est pars tertia ossis ethmoidis, siue processus interior gallorum cristæ haud absimilis, inter olfactorios neruos, siue processus cerebri papillares assurgens, cui infigitur extremitas sinus tertii duræ meningis. G. Der Haneffamm.

CRISTA GALLI, Gr. ἀλεκτορόλοφος, sic dicitur a florum figura, cum eorum folliculis. Vide *Alectorolophus*.

CRITERIVM, idem quod *Crisis*.

CRITHAMVM, idem quod *Crithmum*.

CRITHE, Gr. κριθή est hordeum; Vide *Hordeum*.

CRITHE, est tuberculum paruum, oblongum, palpebræ oculo, qua pili sunt, adnascens; & sic ab hordei similitudine dictum. G. Ein Gerstenkorn.

CRITHMVM, CRITHMVS, & CRITHAMVM, est fœniculum marinum, vocatur & *crethmum*. Est planta, quæ habet caules sesquipedem circiter longos, ramosos, crassos, lignosos, interdum repentes, aliquando rectos: folia trifariam diuisa, carnosâ, angustâ, atro-virentia: flos est rosaceus & umbellatus, plurimis scilicet petalis in orbem positis, & calici insidentibus. Is autem abit in fructum compositum ex duobus seminibus coniunctis, inuolucrum aliquod habentibus, quod per maturitatem deponunt, striatis, oblongis, albis, planis, odoratis: crescit in regionibus calidis super saxa circa mare. Gr. κρίθμον, κρήθμον. G. Meerfenchel, Seesenchel, Bacillenfraut.

CRITICI DIES, sunt, in quibus subita morbi conuersio fit. Eorum tres sunt differentiæ: alii vere & perfecte critici dicuntur, alii *intercidentes*. *Perfecte critici*, principes aut *radicales* appellantur, quoniam, quæ his diebus contingunt crises, omnes perfectæ criseos notas habent: eiusmodi sunt septenarii tres, nimirum septimus, decimus quartus, & vigesimus. *Indices*, qui *contemplabiles*, & *internuncii* nominantur, sunt, qui crisin septenario die futuram indicant: suntque numero tres: quartus, vndecimus, decimus septimus. *Intercidentes*, qui & intercalares, seu irrepentes, vel prouocatorii nominantur, sunt qui inter principes, & indices intercidunt, crisesque imperfectas moliantur, suntque tertius, quintus, nonus, decimus tertius, & decimus nonus. Reliqui vero dies, qui neque principes sunt, neque indices, neque intercidentes, *vacui* & *medicinales* appellantur: suntque sextus, octauus, decimus, duodecimus, decimus sextus & decimus octauus. Dierum criticorum compu-

computatio instituenda est ab ea hora, in qua æger percipit manifestam actionum suarum læsionem. Hoc obiter notandum, quod dierum criticorum supputationes, in hisce regionibus, calculis Hippocraticis non exacte respondeant. Illi dies omnes dependent, a materiæ morbificæ citiori vel tardiori maturatione, a *κρίσις*, iudicio. G. Die Tage aus denen man die Veränderung der Krankheiten urtheilet.

CRITICA SIGNA, sunt, quæ ex crisi, vel ad salutem vel ad mortem, desumuntur, suntque alia *antecedentia*, quæ vel tempus cricum prænunciant, vel speciem criseos significant; alia concomitantia, quæ cum ipsa specie criseos simul apparent. Alia denique *subsequentia* nominantur, quæ ostendunt an sanitas imperfecta sit expectanda, vel an metus sit recidivæ.

CROCOMAGMA, est compositio cuius basis est crocus.

CROCVS, est planta, quæ habet folia angusta, graminea, striata, linea media alba diuisa, septem vt plurimum, theca membranacea inuoluta: flos est liliaceus, monopetalus, inferius tubulatus, in sex partes profunde dissectus, pediculo insidens. Pistillum e fundo floris surgit, in terna capillamenta capitata & cristata diuisum: calix vero deinde abit in fructum oblongum, trigonum, in tria loculamenta diuisum, feminibusque fœtum subrotundis: radix gemina, carnosa, tuberosa, quarum altera, quæ minor est, alteri maiori fibrosæ infidet, vtrique vero inuolucro membranoso obducitur. Variæ sunt species, vernalis enim est & autumnalis, quæ colore aliisque circumstantiis variant. Ex India, Gallia, Anglia, Austria, aliisque locis nobis adfertur. Veteres optimum laudant Cyrenaicum. *Crocus*, dicitur quasi *κροκίς* vel *κρόκη*, id est trama, filum, seu *subtegmen*: id quod stamini inferitur, intertextituræ; cuiusmodi sunt croci stamina, seu villi, qui *κροκίδες* appellantur, qui cum soli in usum veniant, per excellentiam croci nomine donantur. G. Safran.

CROCVS, chymicis est calx puluerea ad croceum vergens colorem, vel est quilibet pulvis colorem croci æmulans, paratur ex Marte, Venere, antimonio &c. vt crocus martis, veneris metallorum &c.

CROTAPHITES, dicuntur muscoli, venæ, & arteriæ temporales, *κρόταφες* enim tempus, forte a *κροτέω* verbero, pulso, quia arteriæ in eodem loco continuo pulsant: quandoque etiam *crotaphium* pro dolore capitis sumitur. Vide *temporalis musculus*.

CRVCIATA, est gentianæ species, quæ habet caulem pedem circiter altum, tenuem, mollem, debilem, quadratum, villosum, nodosum: folia in caule in crucis formam disposita, quaterna, hirsuta, parua, oblonga: flores parui sunt, verticillati, coloris flauis: baccæ post florem geminæ, fere sphericæ, cutim siccam & villosam habentes: radix tenuis: iuxta fossas, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines crescit: nomen accepit, quod radix secundum longitudinem tripartito, aut quadripartito fissa sit, cum foliis cauli cruciatim incumbentibus. Hinc Gr. *σαυρότυπος* appellatur: vocatur etiam asperula aurea.

CRVCIBVLVM, seu **TIGILLVM**, est vas fusorium ex terra in igne contumacissima factum, acutiore basi & fere in ampliorem capacitatem forma triangulari, vel rotunda desinentem, ad fundenda & eliquanda mineralia, & metalla formatum. Fit etiam crucibuli species, quæ vulgo testa appellatur, fundendis metallis adæquata. G. *Ein Schmelztiegel*.

CRVDITAS MORBORVM, dicitur cum materia morbi per vim vitæ nondum satis attenuata, vt circulo sanguinis restitui, atque sic ex corpore per secretoria expelli queat, sed adhuc prædita eâ mole, figura, cohesione, mobilitate, inertia, vt augeat vel faciat morbum.

CRVDITAS VENTRICVLI, est, cum cibi ex vitio alimenti, aut alia causa, non legitime fermentantur, & in chylum transmutantur: estque triplex, *aepsia*, *bradyepsia*, & *dyspepsia*, de quibus suo loco specialiter.

CRVOR, Gr. *αἷμα*. Vide *sanguis*. **HELMONTIVS** sanguinem a cruore distinguit. Sanguinem contineri dicit in arteriis; cruorem vero in venis. G. *Das Blut*.

CRVRÆVS MVSCVLVS, cur non potius cruralis? nam omni analogiæ grammatice repugnat: subiacet musculis vastis, femoris ossis inuolucro vbique, extima præter, affixus, huius quatuor tendineæ expansiones, in vnum quasi collectæ, validum fingunt tendinem communem, ipsius officium est tibiam cum cæteris musculis extendere. G. *Der Schenkelmuscul*.

CRVS, siue **MAGNVS PES**, Gr. *πέλος* & *νήμη*, dicitur totum id membrum corporis humani, quod a natibus ad digitorum pedis extremitates extenditur, constans ex femore, tibia, & pede cum digitis proprie dicto. G. *Der Schenkel*.

CRVSTA LAGTEA, est species achoris, hac tamen cum distinctione, quod achor tantum caput infestat, verum crusta

crusta lactea obtingit infantibus in lactationis principio, atque non solum faciem occupat, sed vniuersam fere corporis cutim inquinat. Crusta lactea albicat, achores vero alium colorem obtinent.

CRVSTA VERMICVLARIS, idem quod *velamentum bombycinum*.

CRVSTA VLCERIS, vide *escbara*.

CRVSTVLA, idem quod *ecchymoma* in oculo, hoc est sanguis, qui ad coniunctiuam tunicam a suis descendit arteriis cum ipsæ crepuerint, a percussione, vulnere, ulcere &c.

CRYMODES, AETIO est febris continua ardens cum inflammatione erysipelacea pulmonum, & proinde ob circulationem sanguinis inæqualem, frigus magnum partes externas occupat, ex *κρυμὸς* frigus, algor, & *ἄδῃ* forma.

CRYPBORCHIS, est testiculorum virilium in abdomine occultatio. Ex *κρύπτω* abscondo, & *ὄρχις* testiculus.

CRYSTALLI, sunt pustulæ per vniuersum corpus dispersæ lupini magnitudine, albæ ac instar crystalli diaphanæ.

CRYSTALLINA TVNICA, vide *arachnoides tunica* & *aranea*.

CRYSTALLINVS HVMOR OCVLI, etiam *glacialis* dictus, ipse intra tunicæ vueæ aperturam, quasi vitrum foramini impositum, antè habet humorem aqueum, postè humorem vitreum, cui nectitur ope membranulæ pellucidæ, a chorioide reflexæ, radios vndique aduentantes colligit, ac refringit. Huius substantia instar glutinis, aut gummi arboris admodum pellucida est, ac consistentia instar ceræ colliquefcentis prædita, licet comprimi possit, haud tamen sponte diffuit, duriorque est humore vitreo. Figura eius in homine, ad speciem lentis accedit, cuius nempe superficies extima planior, ac intima gibbior. Crystallinus humor dicitur, quia olim humor credebatur esse, sed hodie per anatomicorum iniectiones constat, quod componatur ex multis segmentis sphericis, sibi immediate impositis, pellucidissimis, mere vasculosis, humorem pellucidissimum vehentibus, tamen *membranula* propria *aranea* dicta includitur. Corpus hoc conuexiori sua parte vitreo insidet humori, ibi loci, ubi fouea satis notabilis vitreo est insculpta, cuius figuræ exactissime respondet, atque hac ratione præcipuam dictæ cavitatis partem implet, non vero totam, libere hæret in parte anteriore, & vitreo nectitur parte posteriore & lateribus. A *κρύσταλλον*, *crystallus*. G. Die crystalline Feuchtigheit.

CRYSTALLISATIO, est alicuius salis depurati in crystallos redactio. Proprium est salium, quibus & tartarum & saccharum addere licet. Videlicet hæc in liquore aqueo soluta, si in frigidum locum reposita fuerint, concresecunt in crystallos. Vbi nota, si nimium liquoris adsit, antequam reponantur, aliquantulum exhalandum esse. Porro, postquam prima vice crystallos exemptæ fuerint, quia reliquis in liquore sc. restantibus crystallos liquor disproportionatus est, exhalet nonnihil, hinc reponatur iterum. Sacchari crystallisatio fit mediante calore, in nimiam enim spissitudinem sacchari-syrupus coquitur, deinde ollis, figuram metæ habentibus, infunditur, deinde in caldariis reponuntur, & quod superfluum per metæ cuspidem inuersam (perforata enim est) destillat, & quod crystallifandum, metæ lateribus adhæret. G. *Crystallifirung*.

CRYSTALLVS, lapis transparentes est, aquam in glaciem conuersam omnino referens. Inuenitur variis in locis, ut Germania, Bohemia, Vngaria, Cypro & Lusitania, & nonnunquam in agris. Quanquam coloratæ minime negligendæ sunt, ac præcipue pseudo-adamas, qui aliis nobilior, attamen in præparationibus Chymicis recipitur Crystallus proprie sic dicta, quæ eligenda est purissima, pellucidissima, ac eximie intensa. Dicitur *Crystallus* a κρύος, gelu, & εἶλω, contraho. G. *Bergcrystall*.

CVBEBA, Indis cubab, *Auicenna* Kebaba, penult. corrip. quia *Actuario*, & aliis Græcis recentioribus appellatur κέπεπερ, κόμπεπερ, κόμπεβαρ, & κόμπεβα. Cubebæ fructus sunt aromatici, piperis magnitudine fere, vnicum petiolum singuli habent. Sapor piperis instar est. Crescit eodem fere modo ac piper, hederæ modo per arbores repit. Fructus racematim cohæret. Flos est odoratus. Adfertur ex India orientali. G. *Cubeben*, *Schwanzpfeffer*.

CVBIFORME, vide *Cuboides*.

CVBITÆA arteria; vox nullius auctoritatis aut analogiæ. Cur non simpliciter *cubiti*? aut, ut eleganter *Riolanus*, *vlnam recta percurrentes*. Idem iudicandum de **RADIÆA**, pro quo dicas *arteria radii*, aut, cum *Riolano*, ramus radio attentus. Puto talia conficta esse ad exemplum quorundam Græcorum, ut *πρωϊαίος*, *σεφαιαίος*. Sed in aduerbiis Græcis alia est ratio, alia & diuersa in Latinis.

CVBITÆVS musculus, melius *cubiti*, (nam *cubitæus* est vox nihili) *internus* est vel *externus*. *Primus* oritur a condylo ossis humeri interno, confundens principium cum *palmari* subli.

sublimi, per interiorē & anteriorem cubiti partem extenditur, inseritur forti tendine ossiculo carpi, quod primi ordinis est extimū, supra digitum minimum. Alter *externus*, ab externa brachii apophysi emergens, iuxta cubi externi longitudinem stratus, auricularem infra digitum, prope metacarpi os quartum, tendine desinit spectabili. G. Der Ellebogenmuscül.

CUBITVS, **PLAVTO** gibber brachii. Gr. ὠλέκρουν, αὐγών, κύβειον, κύβωλον. Est media pars inter humeri os & carpum; componitur ex duplici osse, vna scil. & radio: quorum extrema quidem commissa sunt; intermedia autem ab invicem secedunt, quamvis membranoso ligamento copulata. G. Ein Ellebogen. Est quoque mensura, quanta patet a cubiti exura usque ad summum medium digitum, quæ sex palmis digitisue viginti quatuor constat.

CVBOIDES seu **CVBIFORME**, est quartum os tarfi in utroque pede, quod & os *tesseræ*, *grandinosum*, & προδόμοσος vocatur, ex κύβος cubus, & εἶδος forma. G. Das Würfelbein.

CVCVLVS uetus Rondeletio laudatus, pen. prod.

Cessisset magna compellans voce cuculum. Hor. l. Sat. 7.

Ita **Plautus** & in *Pseudolo*, & *Afinaria* penult. prod. & opportune quidem hoc accentu pronunciationem volucris importunæ imitatur. Eadem sententia est *Becmanni*, *Torrentini*, *Paræi*, aliorumque eruditissimorum hominum, ut necesse sit & *Buchananum* penult. corripientem sibi excidisse, & adulterinum illum *Martiali* attributum peccare versiculum:

*Quamvis per plures cuculus cantauerit annos,
& spurium illum Ouidio in Philom. attributum:*

Et cuculi cuculant, fritinnit rauca cicada.

CVCVLLARIS MUSCVLVVS, seu **TRAPEZIVS**, est primus scapulæ musculus, a figura *cucullaris* dictus. Incipit ab occipite & colli vertebrarum spinis, & subinde pluribus dorsi superioribus; inseritur tendine lato partim spinæ scapulæ, partim acromio & claviculæ. G. Dit Mönchskappe.

CVCVMER, **CVCVMIS**, & **CVCVRBITA** pen. corr.

Cæruleus cucumis, tumidoque cneurbita ventre. Prop. l. 4. c. 2. Cucumeris pen. corr. ut piperis, ciceris, vomeris. Est planta, quæ habet caules plurimos, villosos, repentes; quibus alternatim adnascuntur folia, ampla, lata, angulosa, incisa & dentata, aspera, repentia, flores sunt monopetali, campaniformes, patentes, quinquifidi, flavi, ex quibus alii steriles sunt, nulli embryoni adhærentes, alii fecundi, embryoni insidentes, qui deinde abit in fructum variae & singularis figuræ, (est

enim oblongus, rotundus aut tortuosus,) carnosum, edulem, mollem, viridem aut flavescentem, verrucis aliquando præditum, corticem tenerum habentem, teretem, in terna vel quatuor loculamenta diuisum, semina oblonga, plana, alba, continentia, in medio paululum tumida seu conuexa, candicantia, ad extremitatem acuta, feminibus melonum angustiora, corticem durum habentia, in quo latet amygdala dulcis, vinctuosa, saporis grati: radix fibrosa, alba, recta: hæc planta in hortis colitur. Varroni dicitur a curuore, quasi curuimer: plerumque enim incuruantur. Gr. σίαν & σίνου. Sunt qui *Anguriam* appellant. G. Gurcke, Cucumer.

CVCVPHA, est integumentum capitis, fit ex cephalicis odoratis, quæ in puluerem redacta, cotone moschato excipiuntur, & inter pannum sericum interpunctantur; quod aduersus catarrhos, aliosque capitis morbos, super caput geritur, vel pileo intus assuitur. G. Ein Kräutermüßlein.

CVCVRBITA, est vas chymicum turbinatum ex terra vel vitro confectum, destillationibus per alembicum instituendis, aptum. Quandoque etiam pro cucurbitula sumitur. G. Ein Kolb, Cucurbit.

CVCVRBITA, est planta, quæ habet plures caules sarmentosos instar digiti crassos, longos, repentes, aut scandentes cum capreolis: folia sunt ampla, magna, rotunda, mollia, lanuginosa, in margine aliquantulum crenata; flores albi, campaniformes, ut plurimum quinquifidi, villosi; ex quibus quidam steriles sunt, nulli embryoni infidentes; alii vero fecundi, seu infidentes embryoni; qui abit in fructum, in quibusdam speciebus teretem & longum, in aliis lageniformem, vel inflexum in sex loculamenta plerumque diuisum, fœta feminibus pallidis, planis, oblongis, hinc obtusis, inde latioribus, & quasi introrsum emarginatis, seu auriculatis duabus apophysis, quasi angulosis eminentibus, & duabus lineis per longitudinem excurrentibus notatis; hic fructus habet corticem durum, lignosum, flavescentem; eius caro est fungosa, medullosa, alba & insipida: radix tenera & fibrosa, hæc planta in hortis colitur. Gr. κολοκύνθη. G. Ein Kürbs, Kürbis.

CVCVRBITINI LVMBRICI, sunt vermes lati semini cucurbitæ similes, quorum vnus alteri adhærescit, vnde sunt omnium longissimi, quamplurimas vlnas interdum æquant, in humanis intestinis reperiendi; vocantur quoque *Tania*. *Lumbrici lati*. G. Kürbssaamen gleiche Würmer.

CVCVRBITVLA seu **CVCVRBITA**, est vas ventricosum, ex vitro vel stanno conflatum, quod corpori cum scarificatione, vel sine ea, applicatur, ad sanguinem extrahendum: si sine scarificatione instituitur, *cucurbita caeca & ventosa* appellatur. Gr. *σικίαν κέσσην* vocant. G. *Blindköpfe*. Cucurbitulae apponuntur in partibus maxime carnosiss, ubi vasa magna & nervi ladi non possunt. *Tractio* illa, quæ fit in cucurbitulis applicatis, hoc modo peragitur: post cutis scarificationem, aer in cucurbitula contentus vi flammæ vel stupæ incensæ rarefit & dilatatur, postea vero, frigesacto & condensato aere interno, minus spatium occupatur, tum aer externus premens carnem, sanguinem in cavitatem cucurbitulae propellit. Scarificatam Gr. *σικίαν μετὰ χάσμε* appellant. Cucurbitularum duo genera sunt, inquit Celsus, *aneum & corneum*. Anea, altera parte patet, altera clausa est. Cornea, altera parte æque patet, altera foramen habet exiguum. In aneam linamentum ardens coniicitur, ac sic os eius corpori adaptatur, imprimiturque, donec inhæreat. Cornea, per se corpori imponitur; deinde ubi ea parte, qua exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superque cera cauum id clausum est, æque inhærescit. At si cætera defecerunt, caliculus quoque aut pultarius, oris compressioris, ei rei commode aptatur. Vbi inhæsit, si concisa ante scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo ubi materia, quæ intus est, lædit, illo modo, ubi inflatio, hoc imponi solet. *Corneis* hodie vtuntur *Ægyptii*, vt patet ex *Prosp. Alpino*. G. *Köpfe setzen, Schröpfen, Badkopf*.

CVLEVS, est veterum magna mensura, quæ capit vinas quadraginta.

CVLMVS, frumenti calamus est, qui spicam sustinet.

CVMINVM, quibusdam **CYMINVM**, pen. prod.

Rugosum piper, & pallentis grana cumini. Pers. Sat. 5.

Pallerem casu, biberent exsanguie cuminum. Hor. ep. l. 1. 19.

Νίτρε σὺν δὲ κύμινῳ χέας, Ἑλατὸν τε κορύζην. Nicand. Theriac.

Planta est officinalis, species carui, habet caulem in multos ramos diuisum: folia sunt vt fœniculi minutim incisa, sed minora: flores in umbellam crescunt in summitate ramorum, coloris albi. Semina his succedunt bina sibi inuicem iuncta, oblonga, striata, minima, acuta ab utraque parte, coloris cinerei, viridescantis aut flavescentis, odoris penetrantis & ingrati, saporis plerumque acris subamarescentis; radix tenuis, oblonga, quæ perit semine maturo. Cæterum satis conuenit cum fœniculo. Apud nos in hortis curiosorum quidem colitur,

sed officinis adfertur ex Italia & vltioribus regionibus calidioribus. G. Kramfummel.

CVNEIFORME OS, dicitur a cuneo, cuius formam referre volunt: sed quis vnumquam cuneum huius formæ vidit? Antiquis πολύμορφον *multiforme*, ob varios, quibus asperatur intus & extra, processus, sub media cerebri basi situm habet, eique substernitur, ita vt omnia fere capitis, maxillæque superioris ossa tangat. Hinc quoque *basilare os* dicitur. Vide *sphenoides*. G. Das Keilgleiche Bein.

CVNEIFORMIA OSSA, sunt quæ quintum, sextum & septimum os tarsi constituunt. *Sphenoidea*, *innominata* & *calcoidea Fallopio* dicta. G. Die Keilbeinlein.

CVNICVLI pinguedo, penult. corr.

Gaudet in effosis habitare cuniculus antris. Mart. 13. 60.

CVNNVS, est pudendum muliebre, ex clitoride, nymphis, labiis &c. constans a κύω pario, concipio. Vocatur etiam natura *Plin.* muliebria *Eid.* hortus *Ouid.* genitale aruum *Virg.* vtrumque honesta metaphora. sic κῆπος *Laertio*, νέμους *Hesych.* Interfemineum *Apul.* vulua, porcus *Varroni* ad imitationem. Gr. φύσις *Artemidoro*, χοῖρος, κλεις *Ruso*. σάκκανδρος, ἀπόρρητος *Suida*. δόξιν *Etymol.* βλήχον, τρήμα, ὕστατον, μέλαθρον *Hesych.* κλητωρίς, φορμίσιον *Aristoph.* διασφάζ *Eustathio*, γέρεθον, ἐπίσαιον, ἱκταρ *Hippocr.* κένταυρος teste *Eustathio*, apud *Theopompum*, ὀρθαγόρας, & ἑυπτοῖς *Aristoph.* γλωττοκομῆιον *Eubulo* comico, συνδικόν teste *Stephano*, παιδοπόρος *γένεσις Epigr.* δέλτα, σάρος. G. Die Weibliche Scham, das Geburtsglied.

CVPELLA, COPELLA, & CAPELLA siue CATINVS, est catillus ex cineribus ossium elixiuatiis depuratisque, aut aliis rebus compositus, in quo, dum summo igni resistere potest, aurum & argentum depuratur. Vide *catillus cinereus*. G. Eine Capelle.

CVPRESSVS, idem quod *Cypressus*.

CVPRVM, vide *æs*.

CVRATIO, seu MEDELA, est recta ratio & ordo inueniendi per intentiones & indicationes, certa cuique morbo remedia, quibus sanitas amissa restituatur. Gr. ἰατρική. G. Genesung, Arznei, Cur, Heilung.

CVRCVLIO, idem quod *Cion*.

CVRCVMA, pro cypero *Indica*, vox recentior *Officinarum*, nomen ei ab inæqualitate radicis, lupatis equorum simili, quæ olim, hodieque nodis ferreis oliuarum instar sibi cohærentibus distin-

distinguuntur, κάρκμα nuncupatis, ut probe in *Theophrasto* suo obseruauit *Bodeus a Stapel*, & ante eum *Pollux* l. 1. c. 2. Vnde *Hesychio*: ἐν κημῶ, ἐν καρκάμῳ, & *Achin.* c. 271. Ἐξ δ' ἀνευ δεσμῶν σιδηρῶν, ἢ καρκάμων. &c. Penult. ergo producit, quia est a Græco κάρκαμον *Borrich.*

CVRCVMA, siue CROCUS INDICUS, est radix exotica, non tantum croceo colore apparens, sed & eodem alia tingens. Duplex communiter est, aliquando longa, aliquando radice rotunda: hæc multo acrior priori existit, atque cum zingibere sæpe affertur. Folia habet & flosculos cannæ Indicæ iunioris simillimos: qui plura desiderat, consulat hortum Lugduno-Batauum, ab HERMANNO editum. Deriuatur ab arabica voce *curcum*: estque crocus Indicus. G. *Gelbwurz, Gelsuchtwurz.* Ab aliquibus vocatur *terra merita.*

CVSCVTA, vox *Officinarum*, Græcis recentioribus κασσύδα, quæ καδύτας *Theophrasti* 2. de caus. 3. existimatur, & cadytas *Plinii* l. 16. c. 44. *Kusjouths Auicennæ* vocatur, haud dubie a κασσύδα Græcorum. Quia ergo cuscuta levi detorsione a *Kusjouths*, & κασσύδα nascitur, & κασσύδα penult. producit, sequitur idem cuscutæ fatum esse. Opportune vero κασσύδα appellatur a κασσύω, consuo, quod velut filis intortis plantarum aliarum folia consuât, iungatque. De quantitate ita Poeta:

Πέλμασιν ὅσας πέδιλα παλίμβολα κασσύσαι. *Nicander apud Athen.* l. 9.

Vide CASSVTHA.

CVSPIS vel HAMVS, est fasciæ species, quam *GALENVS* de fasc. cap. 91. in hunc modum tradit: duæ fasciolæ iustæ longitudinis, latitudinis autem duorum digitorum, mediæ brachiorum capitibus injectæ, pendeant extremis capitibus, deinde a dorso, pariterque ab umbilico, adducantur ad imitationem x. litteræ, & fibula inter se nectantur, postmodum addatur *Geranis*, similitudinem fiscellæ habens. *Geranis* autem est aliud fasciæ genus, quod ibidem describit cap. 86.

CVSTOS OCCLI, est instrumentum, quo in operationibus quibusdam circa oculum præcauetur, ne oculus lædatur. G. *Mugwächter.*

CVTICVLA, est operimentum cutis, sine sensu, membranæ modo, supra vniuersam cutim foris extensa, innumeris porulis peruiâ, ad externarum iniuriarum declinationem, vaporum cutaneorum occlusionem, & dum nudos nervos tegit, ad perfectiorem qualitatum tactilium perceptionem, squam-

Unable to display this page

hæc planta dicitur, ob florem, quem profert, cæruleum. G. Kornblume.

CYATHVS, Barbaris *bickarium*, forsan a Germanico, ein Becher. Arab. corrupte *Alcuatus* & *Alcuatum*. Mensura est tam aridorum quam liquidorum, non, vt quibusdam visum, poculum vulgare, verum sextarii pars octaua; sed ad drachmarum pondus decima, secundum Atticos, duodecima Simlero & Menæ, quomodo PLINIVS accipit. Oribasio drachm. XII. obseruatione communi, cui *Fernelius* subscribit, quibus addit *Ægineta* scrupulos iv.

CYCLAMINVS, κυκλάμινος, *Dioscoridi* l. 2. c. 194. & *Theophrasto* l. 9. c. 10. & *Galeno de simpl. pharm. fac.* c. 3 cyclaminus *Plinio* l. 25. 9. & l. 21. c. 9. cyclaminum, i. vulgo cyclamen, inis, planta sic dicta ab orbe tum folii, tum radice; *Cyclamen* autem penult. corripit, & *cyclaminus* penult. producit, de utroque securos nos esse iubet Poeta apud *Athæn.* l. 15.

Καὶ γερὰν πύγωνα, καὶ ἐντραπίαν κυκλάμινον. Id est, ut nec senilem barbam, nec speciosum cyclaminum.

Ἰσπείαν λαχῆνα, καὶ ἐν κυκλάμινον ἀγείρας. *Nicand. in Theriacis.*

Nicander hic *Celophonius* est, scriptor antiquissimus, Attalo Regi tempore æqualis; quem studiosissime & legit *Dioscorides*, & in venenorum historia, atque curatione imitatus est. Vide supra *Artbanita*.

CYCLISCI, sunt scalptra semilunaria, operationibus chirurgicis accommodata, diminutiuum a κύκλος circulus.

CYCLOPHORIA SANGVINIS, idem quod *Periodus sanguinis*. Ex κύκλος circulus & φέρω, fero.

CYDONIVM, penult. corr.

Quæque suos curuant matura cydonia ramos,
Cornaque adhuc nostris non satis apta cibis. Ouid 3.
de Art.

Si tibi Cecropio saturata cydonia melle.

Ponantur, dices hæc melimela licet. *Martial.* l. 13. ep. 24.
Vide *Cotonia*.

CYLINDRVS, est emplastrum oblonga forma volutum, officinis *Magdaleo*. μαγδαλία. G. Eine Pflasterrolle.

CYLLVM, est crus exterius luxatum. Item claudus & curuus, a κυλλέω claudum reddo, vnde *Cyllosis* claudicatio.

CYMA, CYMÆ, sunt teneri cauliculi, iuli dicti, vel potius, cymæ sunt herbarum delicatiores tenerioresque colliculi, quos a prima germinatione, in summa stirpe proferunt.

Nam cum vernum tempus appetit; primo quoque foliorum pullulatu, præclufis adhuc florum calycibus, quosdam quasi turiones olus subministrat, in quibus floris primum, mox seminis fœtus concluditur. G. Die Keimein, Schößlein der Kräuter.

CYMBALARIA, putant a cymbalio nomen corrupte traxisse hanc herbam. Cymbalium autem vocant plantam, quæ & umbilicus veneris dicitur. Sed differre cymbalariam a cymbalio nuda inspectione patet.

CYMBIFORME OS, vide *Naiculare os*.

CYMINVM, vide *Cuminum*.

CYNANCHE, & *Λυκάγχη* *Aurel.* quod canes ac lupos frequenter afficiat: est internorum musculorum laryngis inflammatio, cum respiratione difficillima & febris continua. Ex *κύων* canis & *ἄγχω* suffoco. Vide *Angina*.

CYNANTHEMIS, est corula fœtida, seu flos caninus, ex *κύων* canis, & *ἄνθεμις* chamæmelum.

CYNANTHROPIA, est rabies canina, qua ægri lucem & quævis clara ac splendida fugiunt, aquam metuunt, ac ad eius conspectum & commemorationem contremiscunt. Nascitur plerumque ex veneno rabidi animalis, ut canis, lupi &c. homini per morsum vel quouis alio modo, communicato, ex *κύων* canis, & *ἄνθρωπος* homo. G. Der von einem tollen Hunde gebissen ist. Nonnunquam designat delirium melancholicum, in quo homines sese credunt in canes mutatos, quorum actiones omnes æmulantur.

CYNICVS SPASMVS, vide *Spasmus Cynicus*.

CYNOBOTANE, est corula fœtida, ex *κύων* & *βοτάνη* herba.

CYNOCOPRVS est stercus caninum, ex *κύων* & *κόπρος* stercus.

CYNOCRAMBE, Gr. *Λυκόρασις*, est brassica canina, seu mercurialis. Ex *κύων* & *κράμβη* brassica.

CYNODES OREXIS, est appetitus caninus, siue fames præter modum aucta, nullo utcumque copioso cibo sedanda. Oritur ex fermento ventriculi nimium aucto vel acrimonia quadam, vel robore fibrarum nimio. Ex *κυνάδης*, caninus, & *ὄρεξις*, appetitus. G. Hundshunger.

CYNODESMVS, est vinculum, quo membri genitalis cuticula cum glande colligatur, ex *κύων* canis, & *δεσμός* vinculum, a *δέω* vincio. G. Hundesband.

CYNODONTES, sunt dentes illi inter molares & incisores positi, quatuor numero, *canini*, *columellares* & *oculares dicti*, ex κύων canis & ὀδὸς dens. G. Die Spitzähne, oder Augenzähne.

CYNOGLOSSVM, est herba, quæ habet plures caules duos pedes altos, ramosos, lanuginosos: folia sunt longa, angusta, acuta, lanuginosa, mollia, albescentia, odoris penetrantis: flos monopetalus, infundibuliformis, & multifidus, huius pistillum abit in fructum, ex quatuor capsulis constantem; ut plurimum asperis, & semine fere plano foetis, placenta pyramidata & quadrilatera affixis: radix oblonga, crassitie digitali, foris ex atro rubens, intus albida, saporis fatui mucosi, aliquando subdulcis, odoris grauiusculi, aliquid foetidi canis redolentis, narcotici, si crescit in locis viginosis, in ficioribus inodora fere, admota naribus somnum conciliat. Lingua canina, ob canis linguæ similitudinem, quam folia referunt, dicta. Vel quia huius plantæ foliis credebant sic demulceri posse vulnera, sicut a lingua canina fit. Ex κύων canis, & γλῶσσα lingua. G. Hundszung.

CYNOREXIS, idem quod *cynodes orexis*.

CYNORRHODOS, est rosa canina, ex κύων & ῥόδος rosa. G. Hundstrosen, wilde Rosen.

CYNOSBATUS penult. corr.

Χειρίδας τ' ἐπὶ χερσὶ, ἑστῶν ἕνεκ' αὐτὰρ ὑπερθεν.

id est, *ebirothecas manibus* (gestabant) *ruborum gratia*, at *desuper*.

Cynosbatus, est rubus caninus; ex κύων & βάτος rubus; idem quod *Cynorrhodos*.

CYNOSORCHIS, est testiculus caninus, satyrii species, ex κύων & ὄρχις testiculus. G. Knabenkraut.

CYPARISSVS, idem quod *Cypressus*.

CYPERVS, *Dioscoridi* l. i. c. 4. κύπερος, eodem modo scribitur *Theophrasto*, *Theacrito*, *Hesychio*; *Varroni* cyperum, i; *Galeno* tamen de *simpl. pharmac. facultat.* l. 7. κύπερον, sed haud dubie tacite ibi diphthongus intelligitur; quid si fefellerint librarii? Quidquid sit, tutius penult. produceretur tot antiquis scriptoribus sustentato. Hinc *Vindicianus* v. 59.

Cyperum, *ladanum*, *sagapenumque* & *tragacanthum*.

Acceptæ Veneri bacca, bicolorque *cyperus*. Sam. 3. Pæd.

Ἡ φιλολογία κυπερίδου, ἢ κυπερου. Nicand. Alexiphar.

Cur autem alibi *Vindicianus* cum *Hontera* penult. corripuerit, viderit ipse.

Cyperus duplex est, *longus & rotundus*. Longus siue odoratus, vel officinarum, habet folia porri, sed longiora, duriora, tenuiora & acutiora: caulis est rectus, duos circiter pedes altus, sine nodis trigonus, medulla alba plenus, flos apetalus est, plurimis scilicet petalis constans, in capitulum squammosum collectus; in squammarum autem alis oritur pistillum, quod deinde abit in semen plerumque triangulare: radix oblonga, crassa instar cygni plumæ, nodosa & geniculata, contorta, repens, fractu contumax, fibrosa, flexilis, foris coloris subobscuri, intus grisei, saporis suavis, subacris, & aromatici paululum exsiccantis, odoris fragrantis, ad nardum accedentis. **Cyperus rotundus**, habet radicem rotundam, oliuæ magnitudine & figura, foris rufam, scabram, intus albam, pluribus ex vno capite tenuibus quasi filis dependentibus, saporis & odoris eiusdem cum cypero longo: crescit in India orientali nempe in Iaua, & aliis in locis. Adfertur ex Italia, Syria, Alexandria, India &c. est iunci species, a radicis effigie, quæ pixidulam aut poculum, vasculumue pusillum imitatur, dictus videtur, siquidem apud THEOPHRASTUM folliculus ulmi Κύπερος τῆς πτελείας legitur: iuxta aquas facile succrescit, & radices odorem gratum spargunt. G. Cyperwurzel.

CYPHEOS trochisci, penult. corrip. quia *Galeno lib. 2. de Antid.* per 4 scribuntur:

Ἐπεὶ ἂν κύφως ἐμνημόνευσεν ὁ Δαμοκράτης &c.

CYPHOMA, **CYPHOS**, idem quod *Cyphosis*.

CYPHOSIS, Lat. *incuruatio*, est spinæ dorsalis versus posteriora incuruatio, a κύπτω inclino. G. Ein Buckel ein Höcker.

CYPRESSVS seu **CVPRESSVS**, est arbor frondis amœnæ, procera, valde ramosa, pyramidalis: lignum habet durum, compactum, odoratum, coloris flauescens, cariei non facile obnoxium: folia squammatim sibi mutuo incumbunt, profunde sunt incisa, vt in tamarisco, sed magis carnosa, duriora, & firmiora: flos mas amentaceus, squammosus, apices puluerulentos habens: fructus est quasi nux, nucis moschatæ magnitudine, subrotundus, ficcus, griseus, dehiscens in multos quasi clauos, sub quibus semina angulosa, plana, rubicunda, medullosa. Hæc arbor semper viret, distinguitur in marem, qui ramis est extra se expansis, quæ vero ramos in metæ fastigium erectos habet, dicitur fœmina: crescit in Græcia, Italia, Hispania, Creta & Asia, inque regionibus calidis fundit resinam, quæ per incisionem, in trunco arboris factam, educitur:

Gr.

Gr. κυπάρισσος. Poetæ eupressum a Cyparisso in hanc arborem conuerso dictam putant. Plutoni sacra est. G. Cypressenbaum.

CYPRINVS LAPIS, penult. producit Oppiano. Vide & *Adiectiua in INVS ab animatis deriuata.*

CYRTOMA, CYRTOSIS, est gibbus dorfi. Item tumor contra sanitatem in quacunque corporis parte excitatus, a κυρτώ incuruo.

CYSTHEPATICVS DVCTVS, est is, qui in ductum hepaticum & folliculum fellis implantatur. Inspice Anatomicos.

CYSTICA, sunt medicamenta aduersus vesicæ morbos, a κύστις vesica.

CYSTICVS DVCTVS, siue BILARIVS, idem quod *porus bilarius.*

CYSTIS, Gr. κύστις, est vesica vrinaria, aut fellis.

CYSTIS CHOLIDOCHVS, idem quod *folliculus fellis.*

CYSTOTOMIA, est vesicæ sectio; sed per illam intelligitur *lithotomia*, vide suo loco.

CYTISVS, est frutex, qui crescit ad altitudinem quatuor vel quinque pedum: caules sunt tenues, lignosi, in multos ramos angulosos, flexiles, & virides se extendentes: folia terna, acuta, villosa: flores sunt papilionacei, leguminosi, coloris flauo, raro albi: flori succedit filiqua plana, ampla, nigra, villosa, in duas partes dehiscens, fœta seminibus planis & oblongis: radix diuisa est in multos ramos, neruosos, flexiles, flauos; tota planta habet odorem penetrantem, & saporem amarum: crescit in locis desertis & montibus.

D.

DACRYDIVM, Gr. δακρυδίων, *lacrymula*, sic vocatur fucus, quem scammonii radix vulnerata fundit, exsiccatus. Vulgo corrupte dicitur diagrydium, aut diagredium.

DACRYODES, siue LACRYMOSVS, est vlcus continuo saniem aut ichorem effundens. Gr. δακρυώδες ἔλκος a δακρύνω lacrymor.

DACRYON, idem quod *Lacryma*, a δακρύνω lacrymor.

DACTYLVS, a similitudine digiti sic dictus, penult. corripit, ut

Dactylicos, elegos, choriambum carmen, epodos. Auson. ep. 10.

Dacty-

Unable to display this page

DEALBATIO, siue **LEVCOSIS**, pertinet ad artem cosmeticam, qua facies, dentes, cicatrices, vel aliud quid dealbantur. Vtuntur hac voce quoque chymici. G. *Weißmachung*.

DEARTICVLATIO, siue **ABARTICVLATIO**, idem quod *Diarthrosis*.

DEAVRATIO, dicitur quando pilulæ aut boli auro foliato obducuntur. Item tinctura fucata metallorum, monetarum &c. G. *χρυσώσις*. G. *Bergguldung*.

DEBILITAS, est quando quis viribus minus pollet, seu musculos corporis satis mouere nequit, quod vel ex lipothymia vel syncope, vel ex inedia quoque, vel ex morbo, laxitate fibrarum, vel alio quouis modo exoritur. Gr. *ἀδύναμις*. G. *Schwachheit*.

DECANTATIO, est liquoris limpidi a fæcibus effusio. G. *Abgießung*.

DECIDENTIA, idem quod *Catartosis*. Dicitur quoque neuter status, qui ex statu optimo & temperato versus morbum inclinatur. Item quando morbus acutus, e. g. pleuritis, in lentum, vt empyema, abit, dicitur *morbis ex decidentia*.

DECLINATIO morbi, est quando a statu & vigore recedit, & æger extra discrimen ponitur: nemo enim in declinatione, nisi accidentaliter, moritur. Vide *acme*. Per *declinationem* aliquid effundere, est quando vas continens declinatur, ita vt liquor sensim effundatur, ne sedimentum moueatur, & liquorem turbet.

DECOCTIO & **DECOCTVM**, vide *Apozema*.

DECOMPOSITVM, augeat significationem compositi, diciturque de illis, vbi iam antea composita cum aliis porro componuntur. e. g. nitrum est compositum ex spiritu acido & sale sui generis alcalico: si ipsi iungas saccharum saturni & cum eo crystallizes, fiet decompositum, aut plane superdecompositum.

DECORTICATIO, est, quando res, vt radices, semina, fructus &c. a suo cortice liberantur. G. *Abscheling der Rinde*.

DECREPITATIO, de sale communi & similibus muriaticis salibus dicitur, quæ cum ad ignem sine fusione calcinantur, strepitum seu crepitum edunt, donec aquosam partem amiserunt. G. *Das Krachen*.

DECVSSIS, idem quod *Denarius*.

DECVSSIS, antiquis ad X. literæ figuram sebat, quæ Latinis

tinis decem significat. Hinc *Decussari* est in speciem literæ X. diduci. Gr. *χιουμὸς*.

DECVSSORIVM, est instrumentum chirurgicum, quo dura mater leuiter pressa, accurate cranio adiungitur, vt pus intra cranium & meningen crassam collectum euacuetur, per foramen trepano factum. G. *Niederdrucker*.

DEFATIGATIO, denotat incommodum leue, quod ab exercitio, vel labore vehementiore, aut protractiore accedit, vnde quietis appetentes minus alacres euadunt. Hæc imbecillibus, valetudinariis, ægris & reconualescentibus facile superuenit, item iis, qui non assueuerunt laboribus & exercitiis, aut qui noctu vigilarunt, aut qui ieiunium, alui fluxum, vel alia passi sunt. G. *Müdigkeit*.

DEFECTIO ANIMI, vide *liporhymia*.

DEFENSIVVM, a defendere, est medicamentum chirurgicum vulgare, quo imminetia symptomata a parte affecta præcauentur. G. *Ein Dämpf- und Beschirnmittel*.

DEFLAGRATIO, est operatio chymica, qua medicamenta deflagrantur, hoc est, per ignem subito purgantur, vt est nitri cum sulphure, antimonii cum nitro, vnde subito flamma exoritur. G. *Abbrennung*.

DEFLVVIVM CAPILLORVM, vide *Alopecia*.

DEFLVXVS, idem quod *Catarrhus*.

DEFRVTVM, est mustum ad dimidias coctum, vt *Sapa* ad tertias partes. G. *Eingekochter Most*.

DEGLVTITIO, est actio animalis, qua alimentum in ore masticatum, aut aliud liquidius absorptum, in ventriculum per œsophagum, protruditur ex ore & faucibus: Quæ actio cum explicatione longiore egeat, ex physiologis petenda. G. *Die Verschlindung, Verschluckung*.

DEIECTIO, seu **EGESTIO**, & **EIECTIO**, est excrementorum alui per anum depositio. G. *Stuhlgang*.

DEIECTORIA, vide *cathartica*.

DELAPSIO, est quædam desidentia, vt delapsio vteri, ani, intestini &c. G. *Außfall*.

DELETERIVM, est quodvis venenosum, a *δέλεω* esca, qua animalibus exitus paratur, vel a *δηλέω* noceo, decipio, deludo.

DELIGATIO, est pars *chirurgiæ*, quæ vulnera, vlcera, ossa fracta &c. deligat. Estque vel simplex vel composita. Simplex est æqualis vel inæqualis. Æqualis est tantum rotunda, quæ membrum affectum circumquaque, sine vlla in partem alterutram declinatione, complectitur. Inæqualis

qualls in aſciam & ſimam diuiditur: aſcia parum a rotunda declinat, ſima vero multum. Variæ faſciationis ſunt differentiæ, ſumptæ a partium, quæ vinciuntur, vel quorundam animalium, vel aliarum rerum ſimilitudine. Gr. *ἰγέδεσις*. G. Verbindung.

DELIQVIVM ANIMI, ſive **SVBITVS ANIMI CASVS**, ſuis non caret gradibus; dicitur enim *eclyſis*, *lipothymia*, *lipopſychia*, *apopſychia*, *ſyncope*, *aſphyxia* &c. quæ ſunt totidem gradus. Obſeruandum igitur primo, quod *animi deliquium* hæc ſæpe antecedunt; cardialgia ſc. anxietas ex improviſo, cordis quaſi compreſſio, oſcitatio, ventris murmur, grauitas vel dolor capitis, vertigo, tinnitus aurium, caligines, varii colores oculo obuerſantes, pandiculationes, horrores, frigus extremorum, pallor & pulſus mutatio. Secundo, his apparentibus & ingraueſcentibus, inſequuntur lapſus ſi ſteterint vel ſederint; maior pallor & frigus inſenſum, pulſus rarus, parvus, tardus, debilis, vnguium liuor, reſpiratio minuta, denique motus vbique & ſenſus intercepti. At in *Syncope* pulſus plane ceſſat, vt & reſpiratio & motus omnis, ſudor frigidus & viſcidus exprimitur, vrina, ſæpe alui fæces aut ſemen, effluunt. Tertio quod ſoluto paroxyſmo, qui breuior eſſe vel longior ſolet, ſuſpiria fiunt, languor adeſt, imbecillitas, laſſitudo, pigritia. Sed vt *animi deliquium* gradum ſternit ad *ſynopen*, ita *ſyncope*, prima mortis linea eſt. Quarto, hoc malum multis aliis morbis accidere ſolet, cum nempe vires proſternuntur, ideo reperitur in febribus, in aſthmate, hydrope, doloribus &c. Aliquando ab hereditate eſt, atque valetudinarii, cachectici, hypochondriaci, reconualeſcentes, pueri, ſenes, macilenti, obeſi facile in id incidunt. Verum alii id patiuntur ab odoribus, a conſpectu rerum, quæ offendunt, ab eſu etiam inſcio rerum, quarum ſaſtidio laborant, ab exercitiis vehementioribus, a nimio & repentino gaudio, a purgatione, venæ ſectione, ſudore, æſtu, ſimultanea puris effuſione, a graui dolore, a venenis, aut ab ictibus vel morſibus animalium venenatorum. Dicitur & *defectio*. *Defectio virium*, languor *virium*, imbecillitas, debilitas, Gr. *ἀτονία*, *ἀδένεια*, *ἔκλυσις*, *ἀρρωſία τῆς δυνάμεως*. G. Ohnmacht.

DELIQVIVM CHYMICVM, eſt deſtillatio per inferiora mediante igne: vel calcis ſaliumue in cellis humidis deliquatio & in humorem lixiuiolum reſolutio. G. Niederwertſ diſtilliren.

DELIRIVM, est idearum ortus non respondens exter-
nis causis, sed internæ cerebri dispositioni, vna cum iudicio ex
his sequente, & animi affectu, motuque corporis inde sequen-
te: atque his quidem per gradus auctis, solitariis, vel combi-
natis, varia deliriorum genera fiunt. Ponit semper cerebri me-
dullofi affectionem morbosam a quacunque causa ortam. Gr.
παραφροσύνη. Hippocrates & Galenus variis vocabulis vtuntur.
Hippocrates quidem ad leuem desipientiam significandam fere
vocabulo *παραφρονῆσαι* & *ληρῆσαι* siue *παραληρῆσαι*; Galenus vo-
cabulo *παραπαῖσαι*, *παρακρῆσαι*, sicut ad grauem significandam
ἐκσῆναι, *μανῆναι* & *ἐκμανῆναι*, vtitur, *παρακῶσαι* vero de vtraque
vsurpant. Species variæ sunt, vnde *σιωπηροί* qui pauca loquun-
tur: alii & sermone delirant, & ridicula, aliena, magnifica vel
maledica non saltem cogitant, sed & proloquuntur: alii deni-
que opere & factis cogitata exequuntur & hæc omnia præstant
vel *μετὰ γέλωτ*, vel *μετὰ σπερῆς*, sed hi omnes delirantium
ordines ad certas differentias redacti sunt. Sub delirio in ge-
nere dicto comprehenduntur *παραφροσύνη*, *φρενίτης*, *μελαγχολία*,
μανία, & alii, qui huc referuntur, affectus. Delirium ite-
rum est cum vel sine febre: cum febre *φρενίτης* vocatur, & quod
simplex appellatur delirium, Gr. *ληρ* vel *παραφορά*, vel *πα-
ράληρ* symptomata nimirum febrium ardentium. G. Haupt-
franchheit, Ueberwitz, Bahnwitz.

DELPHINIVM, est flos regius, planta procera, ramo-
sa quæ habet folia in longas partes diuisa, & fere instar fœni-
culi incisa: flos est polypetalus, anomalus, ex pluri-
bus nempe petalis dissimilibus constans, quorum superius in
caudam attenuatur, excipitque aliud petalum bifidum, &
& pariter caudatum: horum autem meditullium occupat pi-
stillum, quod deinde abit in fructum, in quo, velut in capitu-
lum, colliguntur vaginæ, secundum longitudinem dehiscences,
seminibusque fætæ vt plurimum angulatis, nigris, saporis a-
mari & ingrati: colitur hæc planta in hortis, propter pulchri-
tudinem floris: sic dicitur, quod eius flores nondum expliciti
similitudinem cum pisce delphino habent: vocatur etiam *con-
solida regalis*, a virtute consolidante & floris pulchritudine:
dicitur etiam equestre calcar, equitis calcar, calcatrippa. G.
Bittersporen.

DELTOIDES, est musculus instar Δ Græcum, triangula-
ris; oritur a clauicula, humero siue acromio, & scapula pro-
cessu spiniformi, articulum humeri suo ventre tegit, inseritur
parti anteriori & magis superiori quam mediæ ossis humeri; in

varios

varios musculos dispeſcitur. Humerum attollit, a figura Δ & εἰδὸς forma. G. Der drehhaupte Muskel.

DEMENTIA, inter ſpecies delirii refertur. Idem quod *Anæa*.

DEMERSIO ſive IMMERSIO, eſt, quando a chymicis metallum aliquod liquori ſoluenti ſubmergitur. G. Eintauchung, Verſenkung.

DEMYLCENTIA medicamenta ſunt, quæ poſſunt figuras medicamentorum, vel humorum noſtrorum morboſorum, vel venenorum acrium ita immutare, vt ex figura acri, tranſeant in obtuſam & inertem: duplicia ſunt, vel generalia, quæ omnia acrium genera, qualiſcunque ſint naturæ, indifferenter & ex æquo inuoluunt, non figuras eorum mutando, ſed tantummodo quaſi in vaginula includendo: vel ſpecifica, quæ certam ſolummodo acrium ſpeciem obtundunt.

DENARIUS, eſt vnciæ pars ſeptima. Vide *Aureus*.

DENDROIDES, eſt planta arbori ſimilis, ex δένδρον arbor, & εἰδὸς forma.

DENDROLIBANUS, eſt roſmarinus.

DENDROMALACHE, eſt malua arboreſcens; ex δένδρον arbor, & μάλαχη malua.

DENS CANINUS, ſive ſatyrium erythronium: eſt planta, quæ habet folia bina, aliquando terna, repentia, cyclamini ſimilia; flos liliaceus, ex ſex petalis compoſitus, pendulis & repandis, quorum medullium occupat piſtillum, quod deinde abit in fructum ſubrotundum, in tria loculamenta diuiſum, ſeminibusque ſæti oblongis, ſtueſcentibus: radix oblonga, carnoſa, alba, dentis canini forma.

DENS LEONIS, eſt *taraxacum*, cichorei ſylueſtris ſpecies: ſic dicitur quod folium ſinuatum per lacinias denticulatum ſit.

DENTARIA, ſive coralloides; eſt planta quæ habet folia quinquefolii, ſeptem in vno latere diſpoſita, oblonga, acuta, dentata, viridia, aſpera: flores ſunt albi, purpureſcentes, cruciformes, quadrifidi. Ex calice ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum ſeu ſiliquam, ſepto intermedio, cui valvæ vtrinque adhæreſcunt, in duo loculamenta diuiſam, ſeminibusque ſætam plerumque ſubrotundis; valvæ per maturitatem in helicis formam conuoluuntur, magnoque cum impetu ſemina eiciunt: radix carnoſa, ſquammoſa, ac veluti dentibus incifa: hæc planta creſcit in montibus: ſic dicitur, quod eius

radix dentiformis, & in corallii modum nodosa fit. G. Weisser Sanickel.

DENTAGRA, vide *forfex*.

DENTALIVM, est conchula parua, tubulosa, alba, glabra, dentatam rimam habens, ingreditur vnguentum citrinum.

DENTES, Gr. ὀδόντες, sunt ossicula vtriusque maxillæ per gomphosin infixa; adultis plerumque triginta & duo; vel viginti octo tribuuntur; quantum extra gingiuas eminent sine periosteo conspiciuntur, sed in maxillæ cauernis membranam a gingiuis vasculosam, firma illa reddentem, accipiunt. Continuo crescunt, secus ex frequenti detritione comminuerentur, non tantum arteriis & venis, sed & nervis gaudent, a gingiuis oriundis, ipsisque immissis, quod dolor vehemens aliquando arguit. Quatuor anteriores *primores, incisores, tomici*. Gr. Τομείς, διγασῆρες, κτένες, Τομήται γελασινοί. G. Die förderste breite Zähne, die Beisser. Qui a lateribus insequuntur acuti magis sunt, vocanturque *canini, oculares & columellares*. Gr. κυναδόντες, μόλοι & γόμφιοι. G. Die Augenzähne, Spitzzähne. Posteriores, qui tunc sequuntur, *molares* appellantur, & habent maiores superficies, & duas, tres vel quatuor radices, cum priores vnicam tantum acceperint. Hisce cibi duriusculi, a prioribus incisi, mola quasi in pulmentum conteruntur. G. Die Stoßzähne, die Backenzähne. Qui post annum trigesimum & quadragesimum interdum erumpunt, *sapientia dentes* sunt, item *genuini, intimi*. Gr. κραντήρης, ὀφίγονοι, σωφρονισῆρες. appellantur. Dentalis vertebræ secundæ prominentia, dentis quoque nomine venit.

DENTIDVCVM, vide in *forfex*.

DENTIFRICIVM, est medicamentum ad dealbandos, extergendos & stabiliendos dentes, gingiuasque roborandas paratum. Gr. ὀδοντότριμμα, σμῆγμα ὀδόντων. G. Zahnpulver.

DENTIVM DOLOR, idem quod *Odontalgia*.

DENTITIO, est tempus illud, quo infantium dentes erumpere incipiunt, quod fit mense septimo vel serius; & citius superiores, nonnullis citius inferiores, & in his anteriores prius: tempore dentitionis sæpe febres, convulsiones, alui profluvia, &c. exoriuntur. Gr. ὀδοντοφνία AEGIN. ὀδοντίασις, a qua differt ὀδαξισμός GALENO, siue ἔλων ὀδαξισμός, vt ab HIPPOCR. vocatur, pruritus ille gingiuarum, quem dentientes pueri sentiunt. G. Zähnen, Zähne gewinnen.

DEOBSERVENTIA siue DEOPPILANTIA, sunt medicamenta, quæ obstructions aperiunt.

DEPHLEGMATIO, est operatio, qua reiterata destillatione aqua superflua a spiritibus, vel puriori parte separatur. G. Abziehen.

DEPILATORIVM, idem quod *psilotron*.

DEPLVMATIO, idem est quod *ptilosis*, ubi palpebræ tumore calloso obfidentur, pili quoque earundem decidunt; estque composita affectio ex *madarosi* & *sclerophthalmia*. Verum semper coniunctum non habet pilorum defluuium.

DEPVVATIO, est rei alicuius puræ ab impuro separatio, ut est despumatio, clarificatio. G. Säuberung.

DERIVATIO, est actio, qua humor, pus, urina, sanguis &c. qui in partem influxit, & nondum impactus est, artis ope per locum vicinum educitur, vel ex loco vno in alium allicitur, cuius resistentia aliquomodo tollitur; uti fit per V.S. cucurbitulas, epispastica, frictiones &c. G. Ableitung.

DERMA, Gr. *δέρμα*, idem quod *Cutis*.

DESCENSORIVM, est fornax chymicis familiaris, destillationibus per descensum inseruiens. G. Ein Ofen, darin man unter sich treibt.

DESCENSVS, seu per descensum destillare, vide *Deliquium*.

DESICCATIO, est superflui humoris, vel humiditatis per calorem euaporatio. G. Austrücknung.

DESICCATIVVM, est unguentum vel emplastrum, humores tenues vlceri instillantes exsiccat, a desiccare. G. Treugende, abtrockende Mittel.

DESIPIENTIA, est delirii species. Vide *paraphrosyne*.

DESPVMATIO, est alicuius rei, ut syrapi, mellis &c. inter coquendum, spumæ detractio. G. Abschaumung.

DESQVAMATIO, Gr. *ἐκλέπισις*, est, quando in carie ossis vel alias, ab osse squamæ quædam abscedunt. G. Ausnehmung der Beine.

DESTILLATIO, idem quod *catarrhus*, vide suo loco.

DESTILLATIO, est partium spirituosarum, humidarum vel oleosarum, in halitus fumosue vi ignis extenuatarum, atque eleuatarum extractio. Destillatio fit per vesicam, cucurbitam, retortam, deliquium, filtrum, descensum, &c. eaque in balneo mariæ, arena, vaporibus, fimo, sole, reverberio, &c. peragitur. G. Distillirung.

DETERGENTIA, vide *abstergentia*.

DETONATIO, est deflagrationis modus cum sonitu, ex gr. cum sulphurea quædam, cum nitro permixta, ignique admota, pulveris pyrii instar, cum strepitu & fulgore deflagrant: vt in præparatione antimonii diaphoretici, & in accensione auri tonantis. Vide *deflagratio*. G. *Berpuffung*.

DEVNX, sunt vnciæ vndecim: libra medica siue Romana, continet vncias duodecim, ideoque *deunx* est quasi deesset vncia.

DEUTEROPATHIA, est morbus ab alio morbo originem ducens, ex gr. si caput ex alterius partis vitio laborat, communicata ad id materia morbifica, relicto priore foco, ex *δύτερος* secundus, & *πάσχω* patior.

DEXTANS, est nomen ponderis pendens *uncias decem*.

DIA, *per, ex*, est præpositio, quæ sæpe additur præparationibus medicamentosis, vt *Diaprunum*, hoc est compositio ex prunis, sic dicitur *diasennæ*, *diaireos*, *diaphænicum* &c.

DIABETES, Gr. *ὁ διαβήτης* sic GALENO dicitur, *Dipsacus Aeginetæ*, ab immensa siti quam inuehit, vel, vt alii, a serpentis quodam genere, quod *dipsacus* appellatur & in *Lybia* præsertim reperitur, quod morsu suo venenum quoddam in homines insinuet, a quo sitis inextinguibilis inducitur, *διάβροια εἰς ἔρον*, *ὑδὲς εἰς ἀμίδα*, quasi *Hydrops ad matulam*. Rarissimus est affectus, quem GAL. se bis tantum vidisse refert 6. *de Loc. aff. Cap. 3.* est urinae fluxus valde copiosus cum siti intolerabili, & summo virium prolapsu, imo urina non tantum, sed potus, & is parum vel nihil imminutus egeritur, sub forma chyli vel lactis. Quos affligit, emaciantur, debilitantur, & præ siti, ardoreque viscerum vix se continent, & urinam cohibentes mox sentiunt lumbos, coxas & testes, cum ardore & gravitate, intumescere, oritur autem a laxitate fibrarum in fistulis vrinosis, & aquosa indole liquidorum corporis, a *διαβαίνω* peruado. G. *Harnfluß*.

DIABROSIS, Gr. *διάβρωσις*, est solutio continui per excisionem, a *διαβιβρώσκω* peredo. G. *Durchfressung*, *Zernagung*.

DIACARTHAMVM, penult. corr. Vide *Carthamum*. Sunt qui existiment compositiones pharmaceuticas a Dia incipientes Arabibus deberi, sed falluntur; *Galenus* enim *de compos. Medic. secund. gen.* frequenter ita loquitur: *ἢ διὰ δικτάμνε; ἢ διὰ δυοῖν ἀρετολογιστῶν; ἢ διὰ ἀσφάλτε; τροχίσκοι διὰ τῶν ἀλκαλικῶν; ὁ διὰ τῶν χυλῶν; idem de compos. medic. secund. loca, sæpe ingeminat, *διάβροτον ὡραῖον, διάβροτον τὸ μέγα*, &c.*

DIACARYON, penult. corr, a *καρύα*, nuce.

Plan-

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

Τὶς τριῶν, ἀτρεκέως γὰρ ἁματρία πάντα πάρεστιν. id est, quod exercitium, vere enim simul tria adsunt. Hom. hymn. in Mercur. Lithentribon ergo penult. prod. quia est præsentis temporis; sed pedotriba, diatriba, quia sunt ab aoristo secundo, quemadmodum & τριῶν, penult. corripunt; id quod & Labbeus in Analect. Profod. & Thesaur. Prof. erudite iam ante ostendit.

DIAMARGARITON frigidum, penult. prod.

Inter candida margarita quæro. Phal. Mæcen. de mort. Horat.

Eodem modo Petronius Arbiter, & Prudentius, & Arator penult. produxere.

Καὶ μαργαρίτας λευκοδέρμας προσφέρει Pisidas de van. vit.

DIAMORON, penult. prod.

Cornaque & in duris barentia mora rubetis. Ovid. Met. i.

Sanguineis frontem moris, & tempora pingit. Virg. Ecl. 6.

DIA NOEA, est mens præmeditata, a διονώω præmeditor.

DIAOLIBANVM, penult. corr. vide olibanum.

DIAPASMA, Plinio medicamentum aridum ex siccis pulveribus conflatum, inspersile, quod aut vestibis ad gratiam odoris, aut ulceri, vulnereque varia ratione, aut potui etiam ad luxum inspergitur, Gr. διάπασμα, κατάπασμα, καταπασθόν φάρμακον. Oribasius non male discrimen inter has voces ex Antyllo ponere mihi videtur, ut ἐμπάσματα sint, quæ sudoribus cohibendis, & commouendo pruritus adhibentur, quæ sympasmata & aspergines Aurelianus nominat: καπαπάσματα sunt, quæ ulceribus superponuntur, ξήρια etiam dicta: διαπάσματα vero conciliandæ fragrantiae ergo inuenta.

DIAPEDESIS, est ea conditio vasorum, qua membranacea latera ita diuelluntur a causa intus extendente, ut inter fibras nascantur interstitia hiantia, quæ emittunt in cavitatem contentum ex δια per, & πηδάω salio, salto. G. Ausbrechung, Durchsickerung.

DIAPEGMA, est instrumentum chirurgicum, dictum & intercolumnne, siue pars transversaria, ad crurum laterumque compaginem firmandam, a πηγνύω compingo.

DIAPHANVM, est omne quod pellucidum est, ut humores oculares, tunica cornea, septum lucidum &c. a διαφαίνω pelluceo.

DIAPHOENICON, est compositio ex dactylis. Ex δια & φοῖνιξ dactylus.

DIAPHOENICON ELECTVARIVM, genit. diaphœnici, non diaphœniconis (φοῖνικίων, ὄνος, palmetum est) penult. prod.

a φοι.

a *Φοίνιξ*, *Φοίνικος*, *δ*, palma, arbor, & fructus; dicitur quasi *Φόινξ* a sanguineo quarundam palmarum colore, ut ex *Phavorino* constat. *Qvin* & *Φοίνιξ* *Hesychio* colorem fructus palmarum denotat. Cæterum *Φοίνιξ* penult. genitivi producit, ut constat non tantum ex phœnice ave, quam ex huius palmæ argumento nomen traxisse scribit *Plin. l. 13. c. 4.* sed præcipue ex ave phœnicoptero, cui nomen a *Φοινίκων πτερόων*, id est, ab alis rubentibus phœnici arbori, eiusve fructui colore similibus, unde de phœnicoptero *Martialis l. 13. epigr. 71.*

Dat mihi penna rubens nomen - - - - -

De utroque ita *Poetæ.*

Corpore de patrio paruum phœnica renasci. Ovid. Met. 15.

Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens. Juvenal. Sat. 11.

De Phœnicibus populis hic nihil, quanquam & illis *nā* producat, ut ex *Lucano*, & *Virgilio* palam est.

Sed cur *Ovidius* ter *nī* corripuit?

Phœniceas vestes, elusæque vulnera sentit. Ovid. Met. 12.

Phœniceam fulvo chlamydem contractus, ab auro. Ovid. Metam. 14.

Sagave Phœnicea defixit nomina cera. Ovid. Amor. l. 3. el. 7.

Legendum omnibus his locis *pœniceus*, unde post *punicæus*, sicut erudite ostendit *Nic. Heinsius* in *Ovid. Metamorph.* Nimirum *pœniceus*, seu *punicæus* color initio a *Pœnis* populis inventus est, ut *Varroni* credimus, & ab iis haud dubie ad *Tyrios* translatus, quos *Pœnorum* satores fuisse ex *Curtio* admonemur.

DIAPHORESIS siue **TRANSPIRATIO** & **SVDATIO**, est decedentia omnis generis effluuiorum per inuisibiles corporis poros, ex *διὰ* per, & *φέρω* fero. *G. Musdunfzung.*

DIAPHORETICA, medicamenta sunt, quæ inuisibilem perspirationem ex vasis cutaneis minimis augment, sanguinem paululum magis agitando quam naturaliter solet.

DIAPHRAGMA, *Φρένες*, seu *septum transuersum*, *ὑπόσσωμα* *Arist.* est sepimentum musculosum thoracem ab abdomine distinguens, in medio tendinosum, exterius in ambitu musculosum est; œsophagus, arteria magna, vena caua &c. per illud transeunt: oritur inferiori parte dextra a tribus primis lumborum vertebrais, sinistra ab vltima & penultima thoracis, tendineo, ac mox carneo principio, fibris directis adscendit, tendinescitque; parte superiori, principio membranaceo tenui,

statim carnosum, ex toto margine cartilagineorum apicum costarum inferiorum, & infima parte sterni ortum, fibris centrum petentibus decurrit, tendinescit, prioribus confunditur, unde agens ex conuexo planum fit. Hinc abdomen & contenta arctat & premit; respirationi una cum cæteris musculis inseruit, & motu suo excrementa aluina foras conuehit. Tribuitur non tantum huic parti illud nomen, sed & mediastino, septo in nariibus, septo cerebrum in duo hemisphæria secanti, auris tympani membranæ, aliisque, a διαφράσσω, sepio, munio. G. Das Zwerchfell, Brustfell.

DIAPHRATTONTES, G. διαφράττοντες ὑμέις, sunt membranæ, pleura dictæ, quæ thoracem intus succingunt, & in medio septum, vulgo *Mediastinum*, relinquunt, a διαφράσσω sepio. Vide *Diaphragma*.

DIAPHTHORA, est corruptio alicuius partis in corpore, a διαφθείρω, corrumpo. G. Verderbung.

DIAPLASIS, est membri luxati vel fracti restitutio, a διαπλάσσω conformo.

DIAPLASMA, est vnctio siue fomentum a διαπλάσσω ilino.

DIAPNOE, idem quod *Diaphoresis*, a διαπνέω [perspiro. G. Die Ausdämpffung, Ausdunstung.

DIAPRVNVM, penult. prod.

Pruna peregrina carie rugosa senectæ. Mart. l. 13. ep. 29.

DIAPYETICA, sunt medicamenta pus maturantia, a διαπύω suppuo.

DIARIA FEBRIS, idem quod *Ephemera*.

DIARRHODON ABBATIS, penult. corr. quia est a ῥόδον rosa sic & cynorrhodon:

"Ουτε γὰρ ἐκ σκίδης ῥόδα φύεται, ἔδ' ὑάκινθον. Theogn.

Diarrhodon Genitivum non format in onis, ut perperam Officinæ, sed in i, diarrhodi, διαῤῥόδα κολλύρια Galeno, & cynorrhodon, i, Plinio; cæterum oxyrrhodinum Galeno adiectiuum est, penult. corr. ut ex adiect. inanim. in INVS perspicuum.

DIARRHOEA, Gr. διαῤῥοια, est copiosus alui fluxus, in quo liquida egeruntur absque dolore, sanguine, pure. Diarrhœa in multis morbis euenit, præsertim in quibusdam febribus & habet suas species. I. *Gravis* est, ubi paucis intervallis, interdum ferme citra remissionem, copiose, per repetitos fluxus, nunc maiores, excretis primo fœcibus, humores expelluntur viscosi, aquei, biliosi, flauī aut aliter constituti, una cum mucō quodam fundum matulæ occupante: adsunt febris, anxietas, virium

virium lapsus, neque dolor vrget, sed murmur auditur subinde, cum deiectio fit, podex tamen nonnihil dolet, nausea vel vomitus sæpe incidunt, & potus vel cibus ingestus vna transit. II. *Serosa*, vbi tantum aquea & fluida prodeunt, cum murmure, tenesmo & aliquo dolore: hæc phthisi, hydropi, scorbuto &c. familiaris est, ac subinde in iis, qui sunt frigori sustinendo minus validi, vel quoque a pedibus refrigeratis accidit. III. *Maligna*, quæ est in peste, febribus malignis, variolis, morbillis cum recedere putantur ad interiora, contingit, in hac vires subito deiciuntur, & anxietates non leues oriuntur. Humores sunt omnis generis, sæpe fœtentes, atque si a variolis, etiam crustæ & pelliculæ in excretis, quasi hac via exirent variolæ, ipsæ apparent. IV. *Critica* dicta, quæ cum leuamine euenit in morbis, vel etiam in sanis, quos nisi subinde diarrhæa iuuerit, male habent. V. *Hypercartbarsis*, siue *superpurgatio*, id est diarrhæa valida a medicamento purgante, aut emetico excitata, a διαρροή perfluo. G. Bauchstuss, Durchlauf, die Ruhr.

DIARTHROSIS, siue ABARTICVLATIO, & COARTICVLATIO, seu DEARTICVLATIO, est compositio ossium ab inuicem separatorum ad euidentem, validam, facilemque motum comparata: qualis est in brachio, manibus, femore, pede &c. Vide *Articulatio*. Ex δια per, ex, ἀρθρώρον membrum, articulus. G. Gliederung.

DIASATYRION, i, vide *satyrion*.

DIASCORDIVM, penult. producit. Est medicamentum aliquod compositum, electuarii consistentia, vfitatissimum, a Fracastorio autore inuentum, Antidoton famosum.

DIASENA NICOLAI, penult. producit; sena planta antiquis Græcis, Latinisque incognita, Serapioni, Actuaria, & Mesuæ laudata; quam quia Mesuæ sennam appellat, de quantitate eius nos non permittit dubitare.

DIASEREOS SYRVPVS, penult. corr. quia Galeno l. 8. de simpl. med. fac. σέρις, σέρεως.

DIASTOLE, est arteriarum, auricularum & ventriculorum cordis per impressam sanguinem dilatatio, quæ actio est opposita sistolæ, qua sanguis per diastolen acceptus comprimitur, & expellitur; ex δια per & στέλλω mitto. G. Desnung des Herzens.

DIATERETICA, est pars hygieines, qua sanitas firma conseruatur, quæ pro ætate & constitutione hominis varia est, ex διατηρῶ seruo. Vide *dieta*.

DIATESSARON penult. corr.

Non mea magnanimo depugnat tessera talo. Martialis. l. 13. epigr. 1.

Τέσσαρα Φωκίων ἐκ πόντος δέρματ' ἔνευε. *Homer. Odyss. d. v. 436.*

Diatessaron, est medicamentum ex quatuor ingredientibus compositum. Sic appellatur theriaca diatessaron, ex aristolochia nempe, gentiana, baccis lauri & myrrha, quæ melle excipiuntur, ex δια, ex & τεσσάρων, quatuor. G. Viehleriach. Sed nomen nimis vile, pro tam egregio medicamento.

DIATHESIS, est dispositio corporis sani vel morbofi, qua ad actiones peragendas bene vel male sumus dispositi, a διατίθημι dispono.

DIAZOMA, idem quod *diaphragma* seu *septum transversum*, ex δια & ζῶμα cingulum.

DICHALCVM, est pondus duorum æreolorum, continens tertiam oboli partem. Obolus enim habet æreola sex.

DICHOPHYIA, est capillorum vitium, quando extrema eorum bifariam plerumque in partes finduntur, ex δίχα dupliciter, & φύω cresco. G. Spaltung der Haare.

DICROTUS, est pulsus bis feriens, ex δὶς bis, & κρῶ pulso.

DICTAMNVM, **DICTAMNVS**, duplex hodie in officinis datur, alter Germaniæ incola, de quo vide *Fraxinella*; alter Creticus, qui origani species est; folia habet obrotunda, & parum acuta, lanuginosa, odorata, saporis acris. Flores cum verticillis in longas & laxas spicas congeruntur, coloris purpurei, in singulis floribus galea est erecta, bifida, subrotunda, barba tripartita: semina quatuor subrotunda, in capsula, quæ flori tanquam calix inseruiuit, inclusa; radix parua, numerosa: crescit hæc planta in insula Creta, quæ hodie vocatur Candia, vnde ad nos sicca defertur; nomen accepit a Dicta, monte illius insulæ: sed alii deducunt ἀπὸ τῆς τίξεαι a pariendo, quod parientibus opituletur. G. Cretischer Diptam.

DIDYMI, sunt gemelli, vnico partu editi. Item testiculi, a δύο duo.

DIES CRITICI, vide *Critici dies*.

DIGASTRICVS, est musculus biuenter, qui a processu mammiiformi ortum adipiscitur, descendens tendinem facit, quo per

per musculum stylohyoideum, & ligamentum annulare ossis hyoidis transit, inde rursus carnosus fit, & in parte menti interiori mediaque interius definit; & maxillam inferiorem deorsum trahit, ex *dis* bis & *γαστήρ* venter. G. Der zweybauchige muscul.

DIGERENTIA, vocantur medicamenta, quæ vulneri, aut ulceri applicata, illa in hanc conditionem disponunt, ut bonum in iis nascatur pus, quod sit liquida allata conservando ab acredine, & vascula excrecentia ita moderando, ut nec luxurient, nec exedantur nimis, vel arida fiant. *Digestina* quoque vocantur. G. Eyster machende Mittel.

DIGESTIO, in physiologia dicitur illa ciborum in ore comminutorum, salivæque permixtorum ulterius in ventriculo elaboratio, qua illorum pristina structura dissolvitur, unde massa mollis evadit & idonea, quæ intestina tenuia subeat, atque acceptis ibi novis succis subacta chylo constituendo aptam se præbeat. Apud chymicos digestio est, cum tincturæ, infusiones, &c. blando ignis calore fouentur, ut res crudæ in iis latitantes dissolvantur, crassæ incidantur, viresque affuso liquido communicent, invtiles vero in fundo desidant; atque hæc peragitur arena calefacta, fimo equino, athanore &c. G. Digering.

DIGESTIVA, vide *Digerentia*.

DIGITALIS, est planta quæ habet caulem duos vel tres pedes altum, crassum instar pollicis, angulosum, villosum, rubicundum, excavatum: folia fere verbasco similia, oblonga, acuta, in margine incisa, villosa, superne atro-virentia, inferne incana: flores monopotali tam singularis structuræ, ut perfecte referant digitabula, parte anteriori in bina labia sunt discissi, coloris purpurei, iuxta caulium longitudinem plerumque nascentes, pedunculis brevibus villosis caulibus adhaerentes; his floribus delapsis sequitur fructus oblongus, villosus in duas cauernulas diuisus, semina exigua continens. Radix est fibrosa, amara G. Fingerhut, Fingerkraut.

DIGITVS, siue δάκτυλος. Singulis manibus, singulisque pedibus tribuuntur quinque. In manu habemus *pollicem*, *indicem*, *medium*, *annularem*, & *auricularem*. In pedibus propriis nominibus non gaudent. Est idem quædam mensuræ species, quibus rerum intervalla metimur. G. Finger.

DIGLOSSON, seu HYPOGLOTTON, vocatur etiam *laurus Alexandrina*, Latinis *bislingua*, quod supra folium,
aliud

aliud foliolum linguae simile gerat, ex *dis* duplex, & γλῶσσα lingua. G. Zungenblat.

DILATATIO, est, cum meatus vel receptacula plus debito distendantur, ut in varice, aneurysmate &c. Gr. ἐν-γυσμός, ab ἐνρύνω dilato, amplio. Item, significat diastolen cordis. Erweiterung Ausstreckung.

DILATATORIVM, est instrumentum chirurgicum quo vterus, vel os eius dilatatur & aperitur; vocatur etiam *speculum* & *dioptra*, quia per id in os vel uterum introspicimus. G. Ein erweiterndes Instrument.

DILVENTIA, sunt quæ permista alicui fluido, eius partes magis fluidas, vel partes antea non fluidas, iam fluidas reddunt, ea lege ne immutent partes ipsas. G. Verdünnende Mittel.

DILVTVM, dicitur quod est aqua mixtum; unde vinum aqua mixtum dicitur *Dilutum*. *Dilutum* vero substantivum factum, est id liquidum, in quo aliquid certo tempore maceratum & infusum fuit: ut si in vas vini appositum absinthium fuerit, deinde post interiectum tempus abstractum, id vinum absinthii *dilutum* vocatur, idem quod *infusio*.

DINICA, sunt medicamenta contra vertiginem, a δίνη vertigo.

DIOBOLON, siue GRAMMA, est obulorum duorum pondus, siue scrupuli unius, ex *dis* & ὀβολῷ.

DIOPTRA, speculum matricis, siue dilatatorium, quo vterus, in fœtus mortui extractione, eiusque ulcerationum inspectione, dilatando ampliatur, a διόπτραι perspicio. G. Ein Mutterspiegel.

DIORTHOSIS, est operatio chirurgica, qua membra aut corpora curva in debitum statum restituuntur, a διορθῶν, corrigo, emendo.

DIO TA, est vas circulatorium a duabus auribus utrumque brachium lateribus applicatum amplexantibus dictum. Huius inferior pars est in modum cucurbitæ, cui impositus est alembicus, in summo canalem, qui liquori infundendo inferuit, habens, in loco autem conueniente duobus rostris incuruatis & in cucurbitam a capitello humorem condensatum deuehentibus præditum, ex *dis* duo & ἄς auris. G. Ein zweyhendelicht Faß, das zwey Dehr hat.

DIPHRYGES, est genus recrementi metallici, quod subidet, dum æs in fornace fusum aqua frigida perfunditur.

DIPLASIASMVS, est morborum reduplicatio: item duo muscoli brachii circumductioni inseruientes, a διπλάσι & duplo maior.

DIPLOE, est vas duplex, quod chymicis vsu venit, ut quando vas continens alio vasi arena, cineribus aut aqua repleto imponitur. G. Ein zweyfach Faß. a διπλόω duplico. In anatome autem est cranii duplex tabulatum, paries, squama, seu lamina: siue potius est substantia cellulosa, inter utrasque lamellas, quibus constat cranium, interiecta, in qua continetur substantia medullosa cranii.

DIPLOMA, idem quod *diploe*. Sumitur aliquando pro linteo complicato, πτύγμα Æginetæ, πτύγμα ῥάκx διπλωμα Hesybio, Plagella, Aurel. G. Eine Compresse, item ein Distillierzeug.

DIPSACVS, est planta, quæ habet caulem quatuor vel quinque pedes altum, ramosum, striatum, spinis quibusdam parvis cictum: folia sunt longa, lata, bina opposita, iuxta longitudinem caulis & ramorum in dorso & latere hirsuta. Flos est flosculosus, flosculis scilicet in capitulum quoddam collectis fauis æmulum; capitulum autem componitur ex plurimis foliis imbricatis squammarum instar positis, & axi medio affixis, e quorum alis surgunt flosculi multifidi, embryonis parti supremæ infidentes, & abeuntes deinde in semen plerumque striatum, quadrangulare, oblongum: radix lævis, candida, impense amara est. Est carduus fullonum. Eius folia ita constituta sunt, ut circa truncum alterum excipiat alterum, ita ut catini instar aquam semper seruent, ac si truncus sitiret, ideoque rorem vel imbrem reciperet, quo velut ad abigendas fitis iniurias abutatur, hinc a διψάω sitio. Latinis *Labrum Veneris*, nempe a foliorum habitu, quæ intra se humorem nunquam non retinent. *Carduus* vero *fullonis* cæpit appellari, quod ea rudes pannos velut echino quodam, expoliunt, detractisque floccis concinnant. G. Cartendistel, Weberkarten. Vide *diabetes*.

DISCRIMEN, fasciarum species est, quæ in frontis & temporum phlebotomia adhibetur.

DISCVTIENTIA, sunt medicamenta, quæ liquidum in vasis, vel extra ea; siue stagnans, siue coagulatum subtilitate sua dissoluunt, dissipantque sine solutione sensibili continui in externis. G. Zertheilende Mittel.

DISLOCATIO, idem quod *Luxatio*.

DISPENSATIO, pharmacopoeis dicitur, quando simplicia alicuius compositionis ordine disponuntur, ne quid ingredientium omitti possit.

DISPENSATORIVM, dicitur *liber pharmaceuticus*, continens omnia medicamenta, tam simplicia quam composita, secundum mentem doctorum, qui in hac vel illa prouincia aut vrbe praxin exercent, vti est Amstelodamense, Londinense, Brandenburgicum, &c. Dicitur quoque *Pharmacopœa*. Ex hisce medicamentis secundum normam, & dosin officina pharmaceutica instruitur. G. *Apoteckerbuch, Apotecfertare*.

DISPOSITIO, est habitus, quo ad actiones peragendas, bene vel male sumus dispositi. Vide *Diatbesis*.

DISSEPTVM, idem quod *Diaphragma*.

DISSIMILARES, partes sunt, quæ in varias partes sibi dissimiles diuidi possunt; vt manus, vena, musculus, quibus opponuntur similes. G. *Ungleiche Theilung*.

DISSOLVENTIA, idem quod *Discutientia*.

DISSOLVTIO, est, quando metalla, lapides, salia, resinae, aut aliud quid in spiritu vini aliove liquore dissoluuntur. Vel quando corpora arte chymica, in sua elementa redigantur. G. *Auflösung*.

DISTENSIO, est, quando partes ab alio inflantur, dilatantur, & relaxantur, vt ex efferuescentiis vel contractionibus, in intestinis concitatis, oriuntur flatus & non raro pressiones doloresque. G. *Außstreckung, Ausdehnung*.

DISTICHIA, & **DISTICHIASIS**, est duplex pilorum in palpebris ordo: quando scilicet sub ordine naturali pilorum alius ordo subcreseit, qui protinus intus ad oculum tendit, vnde continuus lachrymarum defluxus. Gr. *distichiasis*, ex *dis* bis, & *stichos*, ordo. Alias vocatur *dispechiiasis*, ex *dis* & *stichos* pilus.

DISTICHVM, vocatur hordeum minus seu æstium: sic dictum quod spica tantum duos granorum ordines habeat.

DISTORSIO, est, cum partes situ aut figura peccant. G. *Verdrehung*.

DISTRIBVTIO, intelligi potest de quocunque humore singulari per corpus distributo; vt cum chylus ex ventriculo & intestinis papillas intestinales (a *WILLISIO tunica glandulosa* dicta est) subit, & per venas lacteas, ductumque chyliferum, in venam subclauiam exantlatur, vt vna cum sanguine circuletur & purpureo colore induatur. Vel quando sanguis ex corde, & succus cerebialis ex nervis per totum corpus distribuitur, & talis

Unable to display this page

DOLICHOS, est similax hortensis seu phaseolus, est inter leguminum species: nomen accepit a longitudine filiquarum aut fructuum, δόλιχος enim est longus.

DOLOR, Gr. ἄλγος ὁδύνη, πόις, est ingrata perceptio in mente orta, quod nervus, ex cerebro originem habens, tam valide per causas distendatur, ut periculum ruptionis incurrat. Si autem rumpitur, non amplius ille dolet, sed rami nervosi laterales, iam magis quam ante distracti, eum sensum excitant. Pro varietate etiam variant nomina, ut *algens*, si frigus adsit: *grauarius*, si caput vel alia pars grauatur: *pungens*, quando gladii instar pungit: *osteocopus*, quando dolor circa ossa est: *stupidus*, si vix sentiat, aut saltem ferri possit: *tensius*, quando tensio adest. Sic a parte affecta, etiam varia sortitur nomina. In capite *cephalalgia*, *cephalæa*, *hemicrania*, *crapula*, &c. circa articulos, *arthritis* dicitur. In renibus *nephritis*, in aluo *colicus* &c. G. Der Schmerz.

DORIA HERBA, est species solidaginis Saracenica. Nomen accepit ab *Andrea Doria*, Genuensi duce, qui eam ex Africa attulit.

DORONICVM, vox ab Arabibus petita, quibus *doronigi* vel *dorunigi* appellatur. Nos penult. corripiemus, ut *fantonicum*, *lingonicum*, *betonica*. *Doronicum* est planta hodie officinalis, sed veteribus omnibus incognita. Arabes fere principalibus confectionibus suis indiderunt. Sed an nos illud, quod ipsi adhibuerunt, habeamus, iustissime dubitatur. Illud, quod sic vocant hodie herbarii, habet folia ampla, subrotunda, viridia, lanuginosa, cucumeris satis similia, sed magis exigua, & molliora: caulis pedem circiter altus est, parum lanuginosus, rotundus, striatus, in summitate in plures ramusculos diuisus, floriferos: flos est radiatus astere maior, flauus: huiusque discus ex flosculis, corona ex semiflosculis componitur, semen est papposum, minimum, nigricans, calidum est, ac sudoriferum insigne. Radix composita est ex radiculis oblongis, rotundis, tuberosis, nodosis, digiti minoris crassitie, ex viridi pallescentibus, plures ex vno capite tenuibus quasi filis dependent, saporis subacris, subdulcis, ad glycyrrhizam accedentis, odoris nullius, saporis minus aromatici, quam glycyrrhiza. Hæc quibusdam suspecta est & venenata habetur, quia quibusdam animalibus exitiosa deprehensa fuit, unde non *doronicum*, sed *dæmoniacum* appellat Marantha, & forte quia gustata in faucibus relinquit aliquam acrimoniam, & infesta dul-

dulcedine os replet; qui venenatam dixerunt, crediderunt esse aconitum Theophrasti. G. Genssen Wurzel.

DORSVM, seu tergum, pars thoracis posterior dicitur G. *ῥῶτον*. *Dorsum manus vel pedis*, est exterior eorum facies. Ita gibba nasi, scapulae & ilii ossis pars etiam dorsum appellatur. G. Der Rücken.

DOSIS, est medicamenti determinata portio, siue quantum vnica vice exhibetur vel propinatur, a *δοσις* do. G. Gewisse Maß einer Arzney.

DOTHIEN, Gr. *δοθίων*, idem quod *Furunculus*.

DRABA, vide *Arabis*.

DRACHMA, est & pondus & mensura. *Aegyptiaca* fuit olim & *Attica*. Illa pendebat obolum, hæc vero scrupulos tres, vel obolos sex, vt & hodie in officinis. Octo hodie constituunt vnicam: olim *δραχμή* dicta fuit, & signabatur cum A quod ab inferiore parte o habebat, quandoque manipulum significat, a *δραττομαι* prehendo, manu corripio. G. Eine Drachme, der vierte Theil eines Loths, ein Quintlein.

DRACO HERBA, est planta, quæ habet caulos plures, tres pedes altos, tennes, duros, parum angulosos, folia plurima gerentes longa & angusta instar lini, odorata, coloris vitidis, obscuri, splendentia, saporis acris, aromatici, cum dulcedine quadam grata anisum referente. Flores in summitate caulis crescunt instar abrotani, sed minimi, his succedunt fructus parui, rotundi, & squammosi, qui singuli continent semen: radix longa, ramosa: est herba non insuavis odoris ac saporis: eius nomen videtur fuisse *taracon*, *tarchon*, *tragum*, *tragium* &c. hinc mutato T in D, oritur *draco*. Vocatur etiam *dracunculus esculentus*. G. Dragon.

DRACO ARBOR, est arbor exotica, cuius lachrymæ rubicundum & sanguineum fundunt saccum resinofum, vnde ei nomen impositum *sanguis draconis*: additur *draconis*, quoniam profluit ex arbore *dracone* dicta, ex cuius cortice vel inciso, vel sponte destillat. G. Drachenblut.

DRACONIS sanguis etiam vocatur *lapathum rubrum*, cuius folia costas habent obscure rubicundas, seu sanguineas.

DRACONTIA, est planta, quæ habet vnicum caulem tres pedes circiter altum, pollicis crassitie, erectum, cortice tectum cutim serpentis referente: folia profunde incisa in magnas, varias, & profundas lacinias, angusta, polita, carnosæ, splendentia, caulibus longis & fungosis adhaerentia; cætera vt

in aro: radix est crassa, fere rotunda, carnosâ, externe coloris flavescentis, interne albescentis, saporis dulcis: crescit hæc planta in locis umbrosis, præsertim in regionibus calidis. *Dracontium*, *Dracunculus*, *Serpentaria*. Nomen a figura sumpsit: caulis enim glaber purpureisque respersus lituris, versicolori facie, corpus anguinum repræsentat, & æquat longitudine. Vertex quoque sinuoso oris hiatu, linguam exerens cruentam, caput exprimit. Atque hinc est quod veteribus etiam Romanis *colubrina* ac *serpentaria* nuncupata sit: vel sic dicta, quod e terra ad primas serpentium vernationes exeat, rursusque cum iisdem se in terram recondat. G. Schlangenkraut, Drachennurß.

DRACUNCVLVS, idem quod *Dracontia*. Item lumbricus longus, planus, non admodum latus, albus, qui cruribus Indorum frequenter innascitur, *vena medinensis* ab auctoribus Arabicis vocatur. Morbus est Europæ incognitus, sed Indis admodum familiaris.

DRAGMA, idem quod *Manipulus*.

DRAGMIS, idem quod *Pugillus*.

DRASTICA, sunt medicamenta præsentissima & multarum virium; in specie sic vocantur purgantia fortiora, a *δρᾶω* facio. G. starcke Argney.

DROPACISMVS, est medicamentum exterium, paribus rubefaciendis, adeoque motum in iis excitando, dicatum, quo membra externa omnia extenuata, resoluta, frigida & humida, oblini solent. Estque vel simplex vel compositus. *Simplex* ex pice modica oleo liquata, constat. *Compositus* præter picem oleo liquatam, recipit etiam piper, pyrethrum, bitumen, semen rorismarini: & si opus sic ficcare, *sulphur viuum*, *salem*, *cinerem sarmentorum*; sin vellicare, *euphorbium*. Forma varia est, quidam enim emplastri referunt, alii cataplasmatibus formam. Lat. *Picatio*, Gr. *δρᾶσις*. G. Ein Pechpflaster, Pechhaube. Vocatur etiam *Dropacismus*.

DROSOMELI, vide *manna*.

DRYS, Gr. *δρῦς*, quercus, veteres omne genus arboris *δρῦς* appellatione intellexerunt: posterioribus *δρῦς* omnem arborem glandiferam tantum significat, & præsertim *Quercum*.

DRYPETES, Gr. *δρῦπετῆς*, sic vocatur oliua aut quilibet alius fructus præ maturitate plena sponte deciduus, ex *δρῦς* arbor, ut apud veteres, & *πίπτω* cado, antiquo more *πίττω*. Latine *drupa*.

DRYOPTERIS, est filicis species, & propriè polypodium quercinum, ex *ῥῶς* quercus, & *πτερίς* ala, quod folia alarum in modum se expandant.

DUCTVS CHYLIFERVS, est canalis, qui a superiori receptaculi parte oritur, siue est tantummodo receptaculum in arctiorem canalem protractum, simili, tenui, membranosa, satis tamen firma, tunica formatum, valvulis instructum, idcirco ubi chylo repletus, candidus apparet, ubi vero inanis collabitur, ægre, nec nisi ab exercitato reperitur, ab hac origine (sæpe duplici, mox coeunte) flexuoso quodammodo mox recto itinere adscendit, in media corporum vertebrarum thoracis sede, medio inter venam sine pari a dextris & aortam descendentem a sinistris loco; ita tamen ut aorta ipsi maximam partem incumbat: & hic est locus ille, ubi certissime in quocunque cadauere reperiri potest ille ductus; nam licet inanis & collapsus sit omnino, leui ibidem loci, inter azygam & aortam vulnuscule pleuræ inflicto, atque illa paululum distracta, certo reperitur: pergit dein a descripto loco, semper incumbens vertebris, sub oesophago, subter arcum venæ azygæ; (quæ arcum venosum in dextro latere, uti arteriosum aorta in sinistro format, inde supra corpora vertebrarum sinistrorsum inclinat, pergit subter soporalem arteriam sinistram, usque ad mediam ultimæ cervicis vertebræ, toto hoc decursu, sæpe infulas maiores, minores, vario loco efformans; decurrit in cellulosa quadam substantia, sæpe ut alibi in corpore, pinguedine infarcta, sub pleura membrana, adeoque extra thoracis cavum, æque ac vasa spermatica, vteretres &c. hac ratione extra cavitatem abdominis, sub peritonæo decurrere dicuntur: postquam ad mediam ultimæ cervicis vertebræ sedem sinistrorsum inclinando adscendit, ibi arcus forma incurvatus, sinistrorsum deorsum tendit, pone venam iugularem internam sinistram, & terminatur ut plurimum in venam subclaviam sinistram, a parte postica, sub valvulis venæ iugularis internæ: præter valvulas semi vtriculares, & geminatas, quæ in toto hoc ductu reperiuntur, quæque parte sua convexa receptaculum chyli, parte concava venam subclaviam respiciunt, datur & altera semilunaris, apertura ductus thoracici in venam subclaviam appositæ, ita ut cornua eius venam subclaviam respiciant, admitte liquidum ex ductu in venam subclaviam, sed regressum ipsi negans. Vtus est chylum & lympham versus cor, ex intestinis, & partibus inferioribus vehere & adducere: hinc non

incongrue dici potest, vena caua chyli & lymphæ. vid. *sacculus chyliferus*. G. Der Milchcanal.

DUCTVS COMMVNIS. vid. *Vesica fellea*.

DUCTVS HYGROBLEPHARI, sunt quidam ductus, qui intra palpebras succum exonerant lymphaticum, quo oculi continuo, ne arecant, irrigantur, ex ὑγρὸν, humidum & ἑλ-
φας, palpebra. Der Augenlieder Wasseröhre.

DUCTVS HYGROPTHALMICI, idem ac ductus *Hygrobephari*, ex ὑγρὸν humidum & ὀφθαλμὸς oculus.

DUCTVS LACHRYMALES, sunt, qui omnem lympham, qua oculi irrigantur suscipiunt, & per narium ossa incedentes in nares sese exonerant. G. Der Tränenkanal.

DUCTVS PANCREATICVS, est canaliculus, ex pancreate ortum ducens, qui iuxta, vel non procul a ductu bi-
lario intestino inferitur; succum vehit lymphaticum, quem in
intestinum duodenum mittit, ad cibum (a fermento acido ven-
triculi & bilis admixtione) volatilifandum & fermentandum.
Inuentus fuit 1641. a MAVRITIO HOFFMANNO in gallo Indico.
MOX O. GEORG. VIRSVNGVS in homine a se visum & inuentum
tabulæ æneæ incisum Patavii 1642. publicavit, vnde ipsi nomen
est ductus *Virsungiani*. Deinde a Fr. de le Boe Sylvio & Reg-
nero de Graaf, pluribusque aliis circa illum illustrandum labo-
ratum fuit. Vide *Callicreas*. G. Der Pancreatische Kanal.

DUCTVS RORIFERVS, sic a Ludou. Bilfio dictus, idem est quod ductus *chyliferus*.

DUCTVS SALIVARES, siue salivarii, sunt, meatus qui a glandulis maxillaribus, parotidibus, sublingualibus, & glandulis parvis, per totam membranam oris, præcipue per labra, palatum, buccas ad linguam dispersis producti, succum salivalem effundunt in os ad cibi solidioris dilutionem, mistio-
nem, solutionem, masticationem, deglutitionem, & nonnul-
lam fermentationem promouendam. G. Speichellohre.

DUCTVS THORACICVS, idem quod Ductus *chy-
liferus*.

DUCTVS VMBILICALIS, vide *Funiculus umbili-
callis*.

DUCTVS VRINARIVS, idem quod *Vreter* & *Vre-
thra*.

DUCTVS VIRSVNGIANVS, idem quod Ductus *Pancreaticus*.

DULCAMARA; seu GLYCYPICRIS, est solani species, sic dicta quod saporem inter dulcem & amarum ha-
beat;

beat; flore & fructu quidem refert solanum, verum ad distinctionem aliorum solanorum, dicitur solanum scandens, & non habet vires narcoticas solanorum; si pars recenter auulsa manducetur per totum os amaritiem diffundit, & paulo post dulcedinem mellitam. G. Je länger, ie lieber, Bittersüß.

DVLCEO AMORIS, vide *Clitoris*.

DVLCORATIO, idem quod *Edulcoratio*.

DVELLA, est tertia vnciae pars, octonis scrupulis terminata.

DVODENVN INTESTINVM, vide *Dodecadactylum*.

DVPONDIVM, pendet drachmas quatuor, seu semionciam. G. Ein Luth.

DVRA MATER, vide *Mater dura*.

DYSÆSTHESIA, est difficultas seu vitium sensuum, ex *δύς* difficile, & *αἰσθάνομαι* sentio.

DYSCINESIA, est mouendi impotentia, siue sit immutata, siue abolita. G. Da man sich nicht bewegen kan.

DYSCRASIA, est inæquali particularum in sanguine, vel succo nervoso mixtura, a *δύς* difficile, & *μεικρύνω* misceo, tempero.

DYSECOIA, Gr. *δυσήκοια* est audiendi difficultas, ex *δύς* difficile & *ἀκούω* audio. G. Harthörung, Taubheit.

DYSELCES, (cui opponitur *Euelces*, vide suo loco) est is, qui vlceribus curatu difficillimis laborat, ex *δύς* difficile, & *ἔλκος* vlcus. G. Der böse Geschwür hat.

DYSENTERIA, Lat. *Tormina*, est diarrhoea cum tenesmo leuiore vel grauiore, totiusque ventris torminibus, ac sanguinis, etiam puris excretionem; hisce accedunt anxietates magnæ, deiectiones frequentes, quæ sæpe habent breuia interualla, deinde mucus & pelliculæ prodeunt, quando dysenteria alba dici solet; siti adhuc, febri, inquietudine, viriumque imbecillitate laborant. Sed dysenteriae aliquando epidemicae sunt, aut cum peste, & in urbibus vel castris multos vno tempore affligunt. Nonnunquam excreta halitum expirant, quo adstantes inficiunt, a *δύς* difficile, *ἔντερον* intestinum. G. Die Rothe Ruhr, der Blutgang.

DYSEPVLOTICA, sunt vlcera maligna, curationem respicientia, ex *δύς* difficulter, & *ἐπιλόω*, cicatricem induco.

DYSODES, *δύσοσμος* vel *δύσοςμος*. Est omne illud quod male olet, vt excrementa. Ei opponitur *Eudes*, ex *δύς* difficile, & *ὄσος* oleo. G. Stinkende Sachen.

DYSOREXIA, est appetitus diminutus, ex mala succorum in ventriculo dispositione, ex *δύς* difficile, & *ὀρέγω* cupio. G. Wenn man keine Lust zu essen hat.

DYSPATHIA, est patiendi difficultas, cui opponitur *Eupathia*, ex *δύς* difficile, & *πάσχω* patior. G. Ungeduldig.

DYSPEPSIA, est difficultas cibos concoquendi, seu attenuandi, & subigendi per liquida affusa in ventriculo & intestinis, unde non raro hi sequentes suam naturam, quam extra corpus animale induissent in simili calido humidoque loco, in nidorem, vel aciditatem conuertuntur: ei oppositum est *Eupepsia*, ex *δύς* & *πέπτω* coquo. G. Undaulichkeit des Magens.

DYSPHONIA, est loquendi difficultas, ex mala organorum dispositione, ex *δύς* difficile, & *φωνέω* voco. G. Schwere zu sprechen.

DYSPHORIA, est tolerandi vel patiendi difficultas, ex *δύς* ægre, & *φορέω* patior, tolero.

DYSPNOEA, est respirandi difficultas, cum dolore & fatigatione ab organis respirationis vitiatis, obsessis, aut irritatis orta. Habetque duos gradus, nempe asthma & orthopnoeam, de quibus suo loco; ex *δύς* difficile & *πνέω* spiro. G. Schwer Athem, Engbrüstigkeit, Reichen.

DYSTHERAPEVTA, sunt morbi curatu difficiles, ex *δύς* pernicaciter, & *θεραπεύω* curo. G. Krankheiten, die nicht leichtlich weggehen.

DYSTHYMIA, est animi ægritudo, ex *δύς* ægre, & *θυμός* animus. G. Schwermüthig.

DYSTOCIA, est partus difficilis, siue præter ordinarium cursum fœtus in lucem editio. Hoc fit quando nempe oblique, transversim vel pedibus primo egreditur, vel cum viæ ex inflammatione, vel alias angustæ sint, vel cum fœtus magnus, debilis, obesus, vel mortuus sit, ex *δύς* difficile, & *τίκτω* pario. G. Schwere Arbeit in der Geburt.

DYSVRIA, est mingendi difficultas, ab organis male dispositis, a calculo, arenis vel viscidis humoribus obstructis, plerumque cum ardore urinae, ex *δύς* male, & *ὑρὸν* urina, G. Harnstrenghe, Harnwinde.

E.

EBENIVS, oleum Paracelso laudatum, penult. corr.
Ferz ebenum, solis est tburea virga Sabæis. Virg. Georg. 1.
 EBE-

EBENVUM, EBENVUS, vel HEBENVUS, est arbor durissimi, grauiissimi & nigerrimi ligni. G. Ebenholzbaum.

EBISCUS, idem quod *Hibiscus*, vide *Althæa*.

EBULLITIO, ab ebullire, est liquorum, mediante igne rarefactio. Vel quando alcalia & acida mutuo commiscuntur, ut in efferuescentiis. G. Das Sieden, Aufkochen.

EBVLVS, EBVLVM, penult. corr.

Sengvineis ebuli baccis, minioquo rubentem. Virg. Ecl. 10.

Hic ebulum stridet, peregrinaque galbana sudant. Lucanus l. 9.

Ebulus, seu sambucus humilis, a quo vix differt, nisi quod sit multo humilior. Gr. χαμαιάκτη. G. Uttig, Niederholder.

ECBOLICA, sunt medicamenta, quæ fœtum in partu difficili expellunt. Item medicamenta quæ abortum concitant, ab ἐκβάλλω deiicio.

ECCATHARTICA, vide *catharticum*, ab ἐκκαθαίρω expurgo.

ECCHYLOMA, idem quod *extractum*.

ECCHYMOMA, ECCHYMOSIS, est cutis fugillatio, a sanguinis extrauasionem ex vasculis minimis cutaneis, caua quædam formantis; ab ἐκ ex, & χυμός succus. G. Blaue unterlaufene Flecken.

ECCOPE, idem quod *extirpatio*, ab ἐκκόπτω exscindō. *Eccope*, est quoque ossis incisio perpendicularis absque continui dissolutione, remanente tantum signo. Hippocrates nominat *bedram*, Latini *vestigium* vel *sedem*.

ECCOPROTICA, idem quod *cathartica*, sed leniora, ab ἐκκοπρώ aluum deiicio.

ECCRIMOCRITICA, sunt iudicia de excretis particularibus, ab ἐκκρίνω secerno & κρίνω iudico.

ECCRISIS, est excrementorum secretio, ab ἐκκρίνω secerno.

ECHIDNIVM, est diminutivum ab *echium*, vide suo loco.

ECHINOMELOCACTOS, est melocarduus, planta indica, ex ἐχίνος echinus, qui echini animalis in modum spinis vndique est obductus, ex μέλον melo, pomum, & κάκτος carduus.

ECHINOPODA, quidam genistam esse putant, ex ἐχίνος echinus, ob spinas quas habet, & πῆς pes.

ECHINVS, est quicquid numerosa congerie aculeorum stipatur, siue tegmen, siue caput, siue cacumen fuerit,

sic dictus quod globoso spinarum agmine maris herinaceum mentiat. Sic vocari possunt castaneæ, capita carduorum &c.

ECHIVM, VIPERINA, seu *Ἀλπιβιάδιον*, est herba, quæ habet caules lanuginosos, virides, & punctis nigris instructos: Folia oblonga, angusta, lanuginosa, aspera, saporis insulsi: flos monopetalus, infundibuliformis, ex angusto in latum instar cornu venatoris expansus, superior pars supra reliquas eminet, formatque quasi galeam: ex calice autem ad basin usque ut plurimum secto surgit pistillum, posticæ floris parti ad instar clavi infixum, & quatuor veluti stipatum embryonibus, qui deinde abeunt in totidem semina viperini capitis æmula, quæ in calice ipso longe ampliato maturescunt; unde herba viperina dicitur: vel quod contra ferarum ictus sint utilia semina: vel quod florescit planta capitulis viperæ similibus, *ἐχίς* enim & *ἐχίδνα* vipera est. G. Wild Ochsenjung.

ECLEGMA, siue **LINCTVS**, quem *Arabes loch & lo-boch* appellant, *ἐκλεικτόν*, est medicamentum inter syrupum & opiatum medium est, ex variis, aduersus thoracis, asperæ arteriæ & pulmonum affectus, ut lingatur, concinnatus, ab *ἐκλείχω* lingo, lambo. G. Latwerge, Lecksaft.

ECLIPSIS, est animi defectus: idem quod *eclipsis*, ab *ἐκλείπω* deficio.

ECLYSIS, *animi defectus*, ab *ἐκλύω* delinquo. Vide *deliquium animi*.

ECPHRACTICVM, est medicamentum incidens & deobstruens. Vide *attenuantia*, ab *ἐκφράσσω* deobstruo.

ECPHRAXIS, est alicuius partis, per medicamenta incidentia deobstructio, ab *ἐκφράσσω* deobstruo.

ECPHYSESIS, est efflatio vel exspiratio confertim facta, ab *ἐκφυσάω* efflo. Vid. *Efflatus*.

ECPHYSIS, vide *apophysis*. Item *duodenum* significat. Vide *dodecadactylum*, *ἐκφύω* excreasco.

ECPIESMA, est succus expressus. Item fæces quæ ab expresso remanent. Item caluariæ fractura, in qua partes crani fractæ, meninges premunt, ab *ἐκπιέζω* exprimo.

ECPIESMVS, est quædam expressio, sed maxime oculorum protuberantia, ab *ἐκπιέζω* exprimo.

ECPTOSIS, idem quod *excidentia* & *luxatio*, ab *ἐκπίπτω* excido.

ECPYCTICA, sunt medicamenta condensantia, idem quod *Incrassantia*, ab *ἐκπυκνάζω* condenseo.

ECRHYTH-

Unable to display this page

Unable to display this page

citur, ab ἐλαύνω agito, expello. G. Ein starck purgirend Mittel von wilden Cucumern.

ELATINE, quibusdam veronicæ, quibusdam holxines species.

ELECTRUM, vide *Succinum*.

ELECTVARIVM, vox *Officinarum*, & *Mesua*; Nic. *Myrepso* λατκάριον, *Papia* a lacte dicitur; *Weckero* ab electione, quod ex electis aromatis constet. Commodius ab ἐκλεκτόν, vel ἐδεικτόν, id est, pharmacum quod lingendo absumitur, ab ἐκλείχειν vel ἐδείχειν, unde ecligma Authoribus frequens. Penult. corr. ob vocalem ante vocalem sine suspitione diphthongi. Electuarium, est confectio ex speciebus, pulpis, gummis, syrupo vel melle excepta, consistentia conferuæ instar crassa. Estque *simplex* vel *compositum*. *Simplex* tantum ex pulpa cassiæ, tamarindorum, vel prunorum constat: *compositum* vero ut plurimum ex speciebus, pulpis, succis condensatis, gummis, &c. quæ melle vel syrupo excipiuntur. Electuaria sunt digerentia, laxantia, purgantia, confortantia, alexipharmaca &c. G. Ein ausgeprester Saft, Patwerge.

ELEMENTA, seu PRINCIPIA, sunt corpora simplicissima, quæ nec ex se inuicem sunt, neque ex aliis, sed ex quibus sunt omnia, & in quæ resolvuntur. Elementa quibusdam chemicis dicuntur quinque, *spiritus*, *sal*, *sulphur*, *aqua* & *terra*, quorum postrema duo passiva, cætera actiua dicuntur. Alii enumerant tria, *salem* nempe, *sulphur* & *mercurium*, minus tamen recte. *Peripateticorum* schola quatuor existere docet, *ignem* sc. *acrem*, *aquam* & *terram*. Verum isthæc elementa omnia sunt ex aliis composita, propterea ex eorum elemento quidpiam constare, idem est quasi diceres, arborem ex radice, trunco, ramis, foliis, floribus &c. esse compositam. Omnium simplicius incedit *Cartesius*, qui materiam constituit *primam*, *secundam* & *tertiam*, hoc est lumen emittens, idem transmittens, & idem reflectens. Gr. Στοιχεῖον G. Ein Element.

ELEMI, gummi siue resina, aut lachryma pellucida, albicans, cum flauis particulis mixta, in massam redacta, suauem accensa halans suffitu odorem, venit ex Æthiopia, ubi ex arbore manat, quam oleam nonnulli volunt, alii cedrum, alii aliam arborem. Dicitur & *Elemni*.

ELEOCHRYSON, & HELEOCRHYSON, recentioribus Botanicis ἐλέγχρυσον vocatur; forte ἡλέγχρυσον Plinii. Planta est, quæ habet caulem in multos ramos diuisum, ligno-

lignosum, lanuginosum, album, pedem vel sesquipedem altum, habentem parva folia villosa, albescentia: gynæcomonosperma est flore flosculoso aureo & calyce aureo: dicitur hinc coma aurea, & stæchas citrina.

ELEOSELINVM, male *Elaoselinum*, est apium palustre, ex ἔλος, palus & σέλινον, apium. Hinc etiam vocatur hydroselinum, apium aquaticum.

ELEPHANTIASIS ARABVM, de quo morbo, ne verbum quidem fecerunt Græci; Arabes eius mentionem passim faciunt, quæ varicibus cognata est, atque ex istis ortum habet, & tantum pedum tumor est. Agit de hoc *Anicenna* ubi de varicibus tractat. Rhafes dissentit tamen ab his, & Græcos sequitur *Haly Abbas*, qui Elephantem dicit esse morbum omnia corporis membra corrumpentem, & quasi-cancerum universalem. Verum nec ipse sibi constat, cum scribit: vlcera, quæ in pedibus & cruribus fiunt, elephas vocantur, & elephanticus morbus apostema est melancholicum, quod in cruribus & pedibus apparet, & eius signum est, quod pedis figuræ similis sit. Reliqui omnes seorsim de lepra & elephantia agunt, & elephantiam pedum tumorem esse dicunt a sanguine melancholico & pituitoso & varicibus ortum, ob quem pedes ægri pedibus elephantis figura & crassitie similes fiunt. Atque tumoris hoc genus in mendicantibus sæpe conspicitur, qui in viis publicis stipem petendo victum quærunt. G. Eine Krankheit wie der Aussatz, oder Malßen, schuppichte Haut.

ELEPHANTIASIS GRÆCORVM, quam Arabes lepram vocant. Appellatur autem *elephas* & *elephantiasis* & *elephantia* ab elephante, ob similitudinem quam hic morbus habet cum elephante: nimirum, ut nonnulli putant, quod eo morbo laborantes magni ut elephantes, fiant; quæ inepta est notatio, cum elephantiaci non maiores fiant, nisi quis non magnitudinem corporis elephantiasi laborantium, sed morbi magnitudinem respiciat, vel quod malum in cruribus serpens, efficiat ea elephantis ritu fere rigida & æqualia: vel quod inter alios morbos vehemens, ac validus sit veluti elephas, vel quod membra & cutis tumida, scabra, rugosa tuberosa, & inæqualis, ut elephantum, reddatur. *Galenus* de tumoribus cap. 14. malum hoc cum incipit, etiam σαρκομασπὸν nominari scribit, eo quod facies similis satyrorum faciei reddatur. Nam labia fiunt crassa, nasusque tumet atque ideo depressus apparet, aures tabescunt, maxillæ rubore perfunduntur, in fronte hinc inde tumores quasi quædam cornua apparent; quanquam alii

etiam

etiam de causa *Σατυρισμὸν* hoc malum nominari censeant: quoniam videlicet malæ faciei iisdem cum rubore attolluntur, & musculis maxilaribus veluti convulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum etiam ridentibus euenire solet, similitudine quadam ad picturas satyrorum, quos *ἀνδρῶν σατυρισμὸν* Cal. Rhod. *ginus* ita nominatos putat, quod ore hiantes labiisque diductis instar ridentium cantent & ludant, vel ut nonnulli, quod Satyris in venerem propensione & libidine similes sint. *Celsus* ita describit, totum, *inquit*, corpus afficitur, ita ut ossa quoque vitari dicantur: summæ partes corporis, crebras maculas, crebrosque tumores habent. Rubor horum paulatim in atrum colorem conuertitur: summa cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollisque quasi squamis quibusdam asperatur, corpus emarcescit, os, suræ, & pedes intumescunt. Vbi vetus est morbus, digiti in manibus pedibusque sub tumore conduntur, febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem consumit. Plura vide apud *Aretæum diuturn. lib. II. cap. 13.* & observationum auctores.

ELEVATORIVM, ab eleuando dictum, est instrumentum chirurgicum, quo crania depressa eleuantur. *G. Ein Aufheber.*

ELICHRYSON, idem quod *Eleobryson*.

ELIXATIO, est, quando res coquendo emolliuntur. *G. Aufsfiedung.*

ELIXIR, *Arabibus* Elechschir, & Elkschir, id est, pura sine facibus massa, siue essentia; a radice kaschara, si *Langio* credimus, id est, contudit, pellem detraxit, desquamauit. Sed nos de genitiui pronuntiatione solliciti notamus ex *Lexic. Arab. Golil*, Arabibus hodie Elixir appellari Alichsiro, accentu penultimæ impresso, (a radice *casara*, confregit) ideoque deficientibus, Latii legibus, cum Arabibus *Elixiris*, penult. longa dicemus. Elixir, est tinctura seu essentia alicuius rei, per spiritum vini aut aliud simile menstruum, extracta; adeoque idem est, quod *tinctura*. *G. Quintessenz, Elixir.*

ELLEBORVS penult. corripit, quia *Dioscoridi*, & *Gale- no* *ἐλεβορος*. Præterea:

Expulit elleboro morbum, bilemque meraco. Hor. l. 2. ep. 2.

Scillamque, elleborosque graves, nigrumque bitumen. Virgil. 3. Georg.

Elleborus, HELLEBORVM, melampodium seu **VERATRVM**, dantur duæ species, album & nigrum. Helleborus niger, est planta, quæ habet caules ex radice erumpentes, longos,

longos, rotundos, succo plenos, punctis purpureis instar serpentariae notatos, horum singuli habent nouem folia, ut plurimum digitata, satis firma & crassa, viridissima, polita, in margine incisa; flores instar rosae expansi sunt, ex horum medietate surgit pistillum plurimis corniculis inter stamina & petala iacentibus cinctum circa basim, quod abit in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur vaginae membranaceae, in cornu plerumque desinentes, secundum longitudinem dehiscences, seminibus foetae plerumque subrotundis vel ouatis: radix tenuis, fibrosa, nigricans, ex vno capite prodiens, saporis acris pungitui, amari, nauseosi. Est illud famosum purgans Hippocratis. Nomen accepit ἀπὸ τῆς ἐλᾶν τῇ βορᾷ, quod esu perimat, cibumque corporis eripiat: ἐλᾶν enim est *capere*, & βορᾷ pabulum, esca. Hinc quoque *elleborastrum*, & *elleborine* deriuantur. Elleborus albus differt a nigro, quod corniculis careat, & semen habeat marginatum, & radicem albam: *elleborine* cognominatur a foliorum cum ellebori albi potius similitudine quam ab effectu. G. Nießwurk.

ELMINTHES, vide HELMINTHES.

ELODES & HELODES, febris continuo affligens cum maximo sudore, ita ut aegri ob humiditatem in paludibus degere videatur, & exinde pene exsoluantur. Forte erit species *sudoris anglici*, ab ἐλῶ palus & ἔδῳ forma. G. Das Schwitzfieber.

ELONGATIO, Gr. παράθρομα, est luxationis imperfectae species, quando lagamentum alicuius articuli tantum elongatur, ita ut os ex iunctura non prorsus exeat. G. Verlängung.

ELYMOS, est panicum, forte ab ἐλέω inuoluo, quod eius semina inuolucris inuoluantur.

ELYTROIDES, vaginalis dicta, est tunica propriarum prima, darto nexa, virilemque testem vaginae in inodum includens, a peritoneo producta, siue capsula, qua includuntur vasa spermatica; singulo testiculo priuatam vaginam concedit ab ἐλτρον, vagina, inuolucrum, & ἔδῳ forma. G. Eine Haut bedeckende die Hodlein.

EMBAPHIVM, siue acetabulum, aut vasculum, quo medicamenta aut alimenta induntur, vel mensurantur. Item vas in quod intingitur, ab ἐν, in, & βάπτω immergo, intingo.

EMBASIS, est balnei species, in quo quis aqua calida lauat: ab ἐμβάινω ingredior. G. Ein Bad.

EMBLICÆ, (siue ἐμπελτικαί) myrobalani, penult. corr. vt cætera in icus, aromaticus, emphaticus, phlegmaticus, pragmaticus, criticus, &c.

EMBROCATIO, **EMBROCHE**, seu irrigatio, instillatio, stillicidium, fomentationis genus est, quando humor ex alto, pluviæ instar, in partem aliquam destillatur, quæ fit vel prolutione ex vasculo proboscide inclinata, vel destillatione, vel ex gutturnio. Abhibetur *primo* super futuram coronalem, in cerebri intemperiebus, finiturque humor per sagittalem futuram decurrere: *secundo* ad principium spinalis medullæ in nervorum morbis, finiturque humor per totam spinam defluere: *tertio* ad calefaciendum vel exsiccandum ventriculum, finiturque materia per totum abdomen excurrere, si intestina quoque imbecillia sint, hepatis ceratum santalinum applicatur, quum eius incensio metuatur. Embrocharum materia est aqua communis thermarum, decoctum ex herbis, lac, oleum, prout partis affectus & necessitas requirit. Aliis est fomentationis species, quæ fit, quando calida manus parti affectæ imponitur; vel quando spongia, stupa conuenienti liquore repleta, adhibetur, ab ἐμβρόχω intingo.

EMBRYON, est rudimentum fœtus in vtero materno ab ἐμβρύω pullulo. G. Unzeitige Frucht, das Kind in Mutterleibe.

EMBRYOTHLASTES, chirurgis instrumentum est vsuale, ad contundenda ossa in extrahendo fœtu accommodatum, ab ἐμβρυον fœtus imperfectus & θλάω contundo. G. Ein Hacken.

EMBRYVLCVS, vncus ferreus, fœtui extrahendo destinatus, ab ἐμβρυον fœtus imperfectus, & ἔλκω traho. Idem quod *Embryothlastes*.

EMBRYOTOMIA, est fœtus dissectio anatomica, ex ἐμβρυον fœtus, rudimentum, & τέμνω seco.

EMETICVM siue **VOMITORIVM**, est medicamentum, quod particulis suis irritatiuis ventriculo contentum molestum, per os expellit. Conficitur ex decoctis, tincturis, infusionibus, &c. ideoque vt plurimum in liquida forma propinatur, licet in pilulis, pulueribus &c. etiam ægris porrigatur, ab ἐμέω vomo. G. Speytrancf, Brechmittel.

EMETOLOGIA, est descriptio de vomitoriis, ab ἐμέω vomo, & λόγος sermo.

EMETOS, vide *Vomitus*, ab ἐμέω, vomo.

Lex. Med.

Τ

EMME.

EMMENAGOGA, sunt medicamenta menses mulierum subsistentes, vel non satis fluentes, cientia, ex ἐν in, μὴν mensis, & ἄγω duco.

EMMENIA, idem quod *cantamenia* & *menses*, ex ἐν in, & μὴν mensis.

EMMOTON, est medicamentum liquidum, quod penicillis vulnerariis vel linteo concerpto exceptum, pustulis aut ulcerum sinibus iniicitur, ab ἐν in, & μοτός linteum quod vulneribus inditur.

EMOLLIENTIA, ab *Emollire*, seu μαλακτικὰ, sunt, quæ calefaciendo, dissoluendo, dissipando & penetrando, partes solidas molles reddant, a μαλάσσω emollio. G. Erweichende Mittel.

EMPASMA, est pulvis astringens, halitum ex ore fætidum corrigens, vel qui nimium sudoris effluxum cohibet, idem quod *Catapasma*.

EMPEIRIA, seu **EMPIRIA**, est experientia in arte medica observationibus absque ratione innixa, ex ἐν in, & πείρα experientia. G. Erfahrung

EMPETRVM, est frutex, qui habet caules ramosos, flexiles, lignosos, repentis, valde extensos, cortice fusco rubicundo instructus: folia sunt parva, oblouga, habitus ericæ: flos mas, apetalus, staminibus constans: fructus alio loco plantæ natus baccæ similis est, fætus seminibus ossicis & cartilagineis: radix lignosa, dura: Hæc planta crescit in montibus & locis saxosis, ab ἐν & πέτρο & saxum.

EMPHRAXIS, est obstructio in quacunque parte facta, ab ἐμφράσσω obstruo. G. Verstopfung.

EMPHRACTICA, sunt, quæ poros obstruunt, ab ἐμφράττω obstruo. Idem quod *Emplattomena*.

EMPHYSEMA, est inflatio, ab aëre hospitante in aliqua cavitate, ut in tympanitide, vel in cellulis panniculi adiposi ubicunque loci, vocatur etiam Gr. Ἐμπνεύματις ab ἐμφυσάω inflo. G. Das Aufblasen, Schwellen.

EMPHYTON THERMON, Gr. ἔμφυτον θερμόν est calidum innatum, seu calor ex parentum semine primo in fætu seminatus, qui postea, inchoata respiratione & fætu per se subsistente, sensim perit. Calidum hoc, cum philosophi tum medici *spiritum insitum* & *natiuum* nominant, & ex tribus constare partibus asserunt, videlicet ex *humido primigenio*, *insito spiritu*, & *calore*. Vnde *Fernelius* definit *calidum innatum*, quod sit *humidum primigenium*, *insito spiritu*, & *calore undique perfusum*.

Unable to display this page

Unable to display this page

gum est. Atque hæc conspicitur in femore & acetabulo, quod ischio vulgo tribuitur, ab ἐν in, & ἄρθρον artus. G. Gliederung.

ENCANTHIS, est caruncula lachrymalis, siue excre-
scentia spongiosa, glandulosa angulorum oculi internorum, ex
ἐν in, & κανθὸς hircus.

ENCATHISMA, idem quod *Inseffus*, ab ἐν in, &
καθίστασι sedeo.

ENCAVMA, seu INVSTIO, non tantum ma-
culam alicui parti inustam significat, sed etiam oculi vlcus,
cum crusta scæda in nigro profundius quam in albo, vnde & hu-
mores sensum emanant, & visus extinguatur, ab ἐγκαίω inuro.
G. Einbrennung.

ENCEPHALOS, est, quodcunque cranii mœniis con-
cluditur; vt cerebrum, cerebellum, medulla oblongata, cor-
pus callosum, corpus striatum &c. ab ἐν in, & κεφαλή caput.
G. Das Hirn.

ENCHARAXIS, *scarificatio*, a χαράσσω scarifico.

ENCHEIRESIS ANATOMICA, est prompta &
expedita, circa res secandas, actio, qua *anatomicus* summa
agilitate cadavera incidendo eorum partes demonstrat, ab ἐγχαίρω
manum admoueo. G. Anatomischer Handgriff.

ENCHRISTVM, est vnguentum aut linimentum, quo
pars affecta illinitur, ab ἐγχρίω inungo.

ENCHYMOMA, est sanguinis effusio, qua partes ex-
ternæ lividæ & nigrae conspiciuntur, vt in scorbuto, & sugilla-
tionibus oculorum, aliarumque partium. Dicitur etiam *Vibex*.
G. Blaue Striemen. Item sanguinis diffusio, quando nimi-
rum eius motus citatior & color inde notabilior fit, vt in ira,
& gaudio effuso, ab ἐν, in & χυμός humor.

ENCHYTA, seu INFUNDIBVLVM, est instru-
mentum, quo liquida in oculos, nares vel aures instillantur, ab
ἐγχέω infundo. G. Ein Trichter.

ENCLYSMA, idem quod *Clyster*, ab ἐν intus, & κλύω
abluo.

ENCOPE, est partis alicuius incisio, vt in gangræna, &c.
ab ἐγκόπτω incido. G. Einschnidung.

ENCRANIVM, cerebellum ab ἐν in, & κρανίον cal-
uaria.

ENDEIXIS, est morborum indicatio, qua demonstratur
quid sit faciendum: ex. gr. vulnus indicat deligationem. Alu-
obstructio indicat purgationem siue ἄνω vel κάτω. Suntque

Conseruatoria vel Curatoria, ab ἐνδάνωμι demonstro. G. Anzeige.

ENDEMIUS, siue **MORBUS VERNACVLVS**, & **COMMVNIS**, est, qui omni tempore plurimos in vna regione inuadit, a causa, loco vel regioni propria, & inquilina proueniens. Vt scorbutus Hollandis, ab ἐν in, & δῆμος populus. G. Landfranchheit.

ENDIUIA, penult. corripit, ob vocalem ante vocalem. Endiuia, seu **INTVBVM**. Hæc corrupta ab intubo voce, in Hetruria passim *Endiuia* appellatur. Dicitur etiam *Seris*, *Seriola*, & *Scariola*. G. Endivien.

ENEMA, idem quod *Clyster*. Ibidis Ægyptiæ inuentum, ab ἐνίμι immitto.

ENERGIA, est agitatio vel operatio spirituum animalium, vel sanguinis, ab ἐνεργέω, operor. G. Wirkung, Kraft.

ENERVATIO, est debilitas circa tendines & nervos. G. Kraftloß, Schwachheit.

ENGIZOMA, est caluæ ictus, in quo offensus os, ad anteriorem cerebri membranam descendit, eamque premit. Ab ἐγγίζω appropinquo.

ENGONIOS, est brachii, vel cruris flexura, ab ἐν in, & γωνία angulus.

ENIXVM SAL, per illud intelligunt sal quoddam, ex acido & alcali participans: dicitur quoque sal *neutrum*, quia nec alcali fere est, nec acidum; & huiusmodi sunt sal commune, fossile, nitrum, alumen, vitriolum &c. G. Ein Mittelsalz.

ENSIFORMIS CARTILAGO, Gr. ξιφοειδής, est infima ossis sterni pars, ensis instar mucronata. G. Das Herzblatt, der Schwerd gleiche Knorpel.

ENTALIVM, testaceum quoddam marinum est, fistulæ modo longum & concauum, album, foris striatum, intus læue, raro longitudinem digiti superans, ingreditur vng. citrinum.

ENTERON, est fistula longa, membranacea, mesenterio, ne confundantur intestina, annexa, flexuris variis dotata: suntque numero sex, duodenum, ieiunum, ileum, cæcum, colon, & rectum; superiora tria *tenuia*, inferiora *crassa*: vel potius *angusta* & *lata* appellantur. Tunicas habent quatuor; externa *membranosa* est, a peritonæo orta; secunda *fibrosa* seu *carnosa*, cuius fibræ exteriores *longæ*, interiores vero *rotundæ* sunt, sibi inuicem ad angulos rectos superiacentes; tertia *nervosa* est, & oscula vasorum tum lacteorum, tum sanguiferorum

rum in se continet, cui intus & quarta papillosa seu villosa adheret, qua mediante chylus absorbetur venisque lacteis communicatur. Intestinatorum *magnitudo* seu *longitudo* ut plurimum sexies plus minus superat longitudinem hominis cuius sunt. G. Das Gedärm, das Eingeweid. Rectum intestinum. G. Der After oder Mastdarm.

ENTERENCHYTA, est instrumentum, quo clysteres immittuntur: vocatur & *sephon*, & *syringa*. G. Eine Röhre, Sprüze, Klystierröhre.

ENTEROCELE, siue hernia intestinalis, est intestinorum, praesertim ilei, per processus peritonæi dilatatos, ad inguina vel scrotum prolapsus, ab *έντερον* intestinum: & *κήλη* tumor. G. Ein Darmbruch.

ENTEROEPIPLOCELE, est species herniæ, quando omentum & intestina simul in scrotum per dilatatum peritonæum, eiusque processum deuoluuntur & prolebuntur, ex *έντερον* intestinum, *επίπλον* omentum & *κήλη* tumor. G. Netz und Darmbruch.

ENTEROMPHALOS, est hernia umbilicalis, cum intestina ob peritonæum hic facile dilatandum, in umbilico protuberant, quod mulierculis grauidis non raro remanet, ex *έντερον* intestinum, & *ὀμφαλος* umbilicus. Idem quod *Exomphalos*. G. Nabelbruch.

ENTRICHOMATA, dicuntur tarsi, siue extremi palpebrarum ambitus, vnde excresecunt cilia.

ENVLA, seu INVLA CAMPANA, penult. corr. Capparis, & *tristes inulae*, *ferulaeque minaces*. Colum. lib. 10.

Erucas virides, *inulas ego primus amaras*. Horat. lib. 2. Sat. 8.

Vide *Helenium*.

ENYPNION, est insomnium, ab *εν*, in, & *ύπν* somnus. G. Ein Traum.

EPACME, idem quod *anabasis*, ab *επαυμάζω* increasco.

EPACMASTICA, est febris continuo inualescens, ab *επαυμάζω* inualeasco.

EPAGOGIVM, est membri genitalis præputium, & ut *Gorræo* placet, male affectum, quod nec reduci facile potest, ab *επάγω* adduco. G. Die Vorhaut.

EPANADIPLOSIS, seu REDVPLICATION, vide *Anadiplosis*.

EPAPHÆRESIS, est phlebotomia iterata, ab ἐπαφαιρέω demo.

EPAR, vide *Hepar*.

EPARMATA, sunt tumores glandularum parotidum pone aures, ab ἐπαυρέω attollo, eo quod aures, hoc vitio, eriguntur.

EPHEBÆVM, est locus ab hypogastrio ad pudendum usque. Dicitur *sumen*, *pecten*, *pubes*, *aqualiculus* &c. ex ἐπὶ supra, & ἥβη pubes.

EPHELCIS, est crusta ulceribus superinducta, ex ἐπὶ supra, & ἕλκος vlcus.

EPHELIS siue LENTIGO, est macula rascida, ab insolatione ut plurimum excitata, vere & æstate maxime increbescit, idque potissimum in iis, qui cutim rarissimam habent, verum circa hyemem rursus evanescit; figura est magnitudine morsus pulcaris; maculae hæ non raro totam faciem defædant, ex ἐπὶ supra, & ἥλιος sol. G. *Sommerflecken*, *Sommer-sprossen*.

EPHEMERA siue DIARIA, est febris continua, omnium levissima inter continuas, quæ ultra diem non extenditur. Si diem excedat, *synochus* simplex appellatur, ex ἐπὶ ad, per, & ἡμέτερος dies. G. *Das eintägige Fieber*.

EPHEMERVM, est planta, quæ sic appellatur, quod eodem, quo assumpta est, die interimat, ex ἐπὶ ad, per, & ἡμέτερος dies. Sed est & alterum *ephemerum* non *lethale*, sic dictum, quod flos illius confestim marcescat, nec longius vno alteroue die commoretur, vulgo *lilium conuallium*, quod in opacis locis nascatur. *Ephemerum* venenosum vocatur etiam *Colchicum*.

EPHIALTES, idem quod *Incubus*.

EPHIDROSIS, est sudoris proventus, ab ἐπὶ supra, & ἰδρῶς sudor.

EPHIPPIVM, siue SELLA EQVINA seu TVRCICA, est pars ossis sphenoidis, in cranio intus conspicua, excavata cum quatuor eminentiis sellæ in modum, cui glandula pituitaria infidet, ex ἐπὶ supra, & ἵππος equus. G. *Das Sattelbein*.

EPIALA siue QVERQVERA, est febris continua, in qua calor & frigus simul percipiuntur eodem tempore, nam plurimæ febres incipiunt cum frigore, quod in calorem terminatur, sed hæc febris id speciale habet, quod simul & calor & fri-

frigus adsint, & cum inuicem pugnare videantur: ab ἥπιον mite, & ἀλεάζω caleo.

EPICARPIVM, est medicamentum externum, emplastrum vel cataplasmatum instar, quod pulsibus seu carpis manuum, febribus intermittentibus depellendis, vel in conuulsionibus applicatur, ex ἐπὶ super, & καρπὸς carpus. G. Pulsplaster.

EPICAVMA, est ulceratio, crustosa oculorum nigredini obtigens, ex ἐπὶ supra, & καίω vro. Idem quod *Encauma*.

EPICERASTICA, sunt medicamenta, quæ humores acres obtundunt & temperant, ex ἐπὶ supra, & περιέννυμι tempero.

EPICOLICÆ REGIONES, siue LATERALES, *Laurentius* lombares, & *Bartholinus*, ex *Aristotele*, Λαγῶνες nominat, quasi diceret *libidinis partes*: sed a *Glissonio* *epicolica* dicitur ea pars, quæ coli intestini partibus incumbit: Vnde de nominationem accepit.

EPICOPHOSIS, idem quod *Cophosis*.

EPICRASIS, euacuatio quædam est per vices instituta, aut potius alterantium & euacuantium prudens coniunctio, aut subordinatio, ab ἐπιπεριέννυμι attempero.

EPICYEMA, est superfœtatio, siue super imprægnatio, cum mulier iam imprægnata, alio post tempus imprægnatur fœtu; unde differt a gemellis, quod hi contemporanei sint, illi vero obseruati sunt aliquot mensium differentiam habuisse, nec quoque eodem tempore vterque ex utero prodit, sed distantia mensium aliquot interdum intercedit, hoc tamen rarissime contingit, ab ἐπὶ super, & κέω grauida sum.

EPIDEMIVS, est morbus communis, a causa communi inuectus, & vario tempore nunc in vna, nunc in pluribus regionibus multos simul inuadens: vt pestes, febres malignæ &c. Causa videtur hære in aëre, victu, & dispositione corporis, quibus in certum statum redactis semina morbi adolescere posse videntur, & vim exercere in corpus animalis ita dispositi; dum vero causa tam communis est, seminium primum in aëre generatum & allatum fuisse verosimile est, ex ἐπὶ supra, & δημὸς populus. G. Eine durchgängige Seuche.

EPIDERMIS, est membrana tenuis, totam cutim, cuius quasi pars est, arcte ambiens, reliquis corporis integumentis superincumbens. Videatur *Curicula*, ex ἐπὶ supra, & δέρμα cutis.

EPIDESIS, seu **DELIGATIO**, est ligamenti iniectio, ad cruoris fluxum sistendum, ex ἐπὶ super, & δέω vincio. Dicitur etiam epidesmus.

EPIDIDYMIS, siue **PARASTATA**, Latine *supergerminalis*, est vas tortuosum & variis flexibus velut varicosum corpus, quod testium dorso affixum est, idemque constituens. Maiori suo globo testi annectitur, constat ex vno vase seu ductu ex teste continuato, longitudinem quinque vlnarum facile excedenti, minori capite seu globo vasi deferenti coniungitur, ex ἐπὶ supra, & δίδυμο testiculus. G. Die oberste Hödlein.

EPIGASTRIVM, est anterior pars infimi ventris, cuius pars superior *hypochondrium*; media regio *umbilicalis*; inferior vero *hypogastrium* vocatur ex ἐπὶ super & γαστήρ venter. G. Der Mittelbauch.

EPIGENNEMA, est id quod morbis, velut symptoma superuenit. Idem ordo partium in generatione, qui per successum fit, a γίνομαι fio nascor.

EPIGLOSSVM, est laurus Alexandrina, sic dicitur quod supra eius folium, aliud foliolum instar linguæ habeat, ex ἐπὶ supra, & γλῶσσα lingua.

EPIGLOTTIS, est quinta laryngis cartilago, lingulæ forma, valde mobilis, glottidis siue rimulæ operimentum cum cibi & potus deglutiuntur, ne quid incidat in eam: vocatur item sublinguium. Græce χόνδρος Poll. ex ἐπὶ supra, γλῶσσα lingua. G. Das Althem Zünglein.

EPIGONATIS, est mola seu patella genu, ex ἐπὶ supra, γόνυ genu.

EPILEPSIA, siue **MORBVS CADVCVS**, & casu. Quia ægri derepente in terram posternuntur: vel *herculeus*, quia difficulter curationem admittit. Item *lunaticus* siue σεληνιαδὲς, quod ad lunæ cursum paroxysmus eueniat. Etiam *morbvs sacer*, comitialis &c. appellatur. Estque interpolata totius corporis conuulsio, omnes actiones totius corporis lædens. Ad sunt subitus prolapsus, si æger steterit, motus conuulsiui totius fere corporis, oculi circumuoluuntur, abolitio sensus & memoria, spuma circa os, effluxus seminis, stercoris, vrinæ, respiratio frequens & inæqualis, sonitus incongruus: atque hæc phænomena nonnihil variant, iuxta gradus. In vniuersali omnia hæc fere sunt, non item in mitiori, vel in epilepsia puero- rum, quæ in dentitione, febris &c. euenit. Est porro vaga, vel certis temporibus rediens, hæreditaria, vel contingens, recens, vel inueterata &c. ab ἐπιλαμβάνω inuado, prehendo. G.

Die

Unable to display this page

Unable to display this page

EPIPOROMA, callus dicitur vel thophus in articulis enatus, & induratus, ab ἐπιπώρω induro.

EPISARCIDIVM, vel **HYPOSARCIDIVM**, idem quod *anasarca*, ex ἐπὶ in, super, ὑπὸ sub & σὰρξ caro.

EPISCHION, est os pubis, seu pecten. Os transfuersum & latum in imo ventre, quod pubi subiaceret, & intestina munit, ex ἐπὶ super & ἰσχίον os coxæ. G. Das Schambein.

EPISEMASIA, est ipsa morborum innasio, siue illud tempus, quo morbus primo notatur, & proprie significatio dicitur, ab ἐπισημαίνω, significo.

EPISION, est pubis regio siue *aqualiculus*.

EPISPHERIA, sunt gyri & anfractus exteriori substantiæ cerebri insigniti, vti vasa sanguifera, per cerebri substantiam distributa, ex ἐπὶ supra, & σφαῖρα globus.

EPISPASTICA, sunt quæ deriuant liquidum in partem, cui applicantur, tanta vi vt vasa tenerima, lymphatica, & sudori & materiæ perspirabili dicata, rumpant, liquor autem effusus ab epidermide illata, in vesiculas eleuata, retinetur; hinc illa medicamenta, quæ id præstant, constare debent ex partibus tam acribus & tenuibus, vt per epidermidem illatam transeuntes sese lateribus dictorum vasculorum infigant, atque aperiant; epidermidem vero intactam relinquunt, quia vasa, si adsunt, exiguo adsunt numero, & vis vitæ ibi valde debilis. idem quod *attrahentia*, ab ἐπισπᾶω attraho.

EPISTOMIA, sunt extrema vasorum oscula, ex ἐπὶ ad, & στόμα os. Chemicis sic dicuntur spiracula in furnis, quæ *ventilia* & *registra* quoque vocantur.

EPISTROPHÆVS. Sic male vocatur vertebra colli secunda. Græcum est ἐπιστροφεύς. Ergo scribendum epistropheus & penultima corripienda est. Epistropheus est colli vertebra secunda, sic dicitur a vertendo: nam ex medio eius corpore assurgit appendix instar dentis canini, circa quam caput cum prima vertebra vertitur. Olim prima eodem nomine veniebat, ab ἐπιστρέφω, circumuerto. G. Das andere Gelencke des Halses.

EPITHEMA, penult. quidem communiter corripit, quia *Dioscoridi*, *Galeno*, & aliis ἐπίθεμα; Poetæ tamen quidam permiscere sibi ἐπίδημα, ut

Ἦ, καὶ Φωγαμῶν ἐπιδήματα καλ' ἀνέωγεν. *Homer. Il. ω.*
id est,

Dixit & scriniorum opercula pulchra aperuit.

Epithema, est medicamentum externum liquidum, quod partibus corporis nobilioribus, præsertim cordi & hepati, linteo stupaue exceptum adinouetur, ab ἐπιθήμη impono. G. Einumschlag.

EPITHYMBRVM, EPITHYMBRA, est musci species thymbræ adnascens, ex ἐπὶ ad, & θύμβρα thymbra.

EPITHYMVVM, *Plinio* quoque laudatum, l. 26. c. 8. penult. corr.

Ipsæ thymum, pinosque ferens de montibus altis. Virgil. 4. Georg.

Pascua, per flores, & thyma summa volant. Ovid. 1. Art.
Epithymum, est musci species, thymo adnascens, ex ἐπὶ ad, & θύμῃ thymus

EPOMIS, est superior humeri pars, quæ & *Acromium* nominatur, ex ἐπὶ supra, & ὤμῳ humerus.

EPOMPHALVM, est emplastrum vel aliud quid, quod extuberantiis umbilici applicatur, ex ἐπὶ supra, & ὀμφαλῷ umbilicus. G. Nabelpflaster.

EPSEMA, est decoctio musti in defrutum, ab ἐψω coquo: melius scribitur *hepsema*.

EPVLIS, est in gingiuis excresecientia, ad intimos molares contingens, ita ut oris apertio impediatur, ex ἐπὶ supra, & ἔλον gingiua. G. Auswachs des Zahnfleisches.

EPVLOTICA, idem quo *Cicatrizantia*, ab ἐπαλώω cicatricem infero.

EQVISETVM, penult. producit, sic dictum *Plinio*, quod pilos habeat eqvinæ setæ similes.

Cinyphii tondent birci, setasque comantes. Virg. Georg. 3.

Equisetum, est planta duplex, maius aquaticum, & *equisetum* minus terrestre vel aruense longioribus setis. Prius habet caules sesqui pedem vel duos pedes altos, rotundos, asperos, excavatos, plurimis tubis in se inuicem inarticulatis instructos, quæ articulatio nodos format per interualla: folia teretia, pyxidatim articulata, caua: flores sunt apetalii, staminei, apice fungiformi donati, spicati, fructus in equiseti speciebus, quæ floribus carent, sunt grana nigra aspera & fracta: radix est repentissima, nigricans. Hæc planta crescit in pratis & circa flumina. Altera equiseti species ab hac tantum differt in eo, quod folia & asparagi sunt longiores, tenuiores, molliores: Gr. ἑπείρις, est planta caudæ equinæ æmula. G. Rosschwanz, Pferdswanz, Schafftheu.

ERAN-

ERANTHEMVM, seu delphinium, camomilla, sic dicitur quod vere floreat, ἤρ enim est ver, & ἀνθὸς flos.

EREBINTHVS, est cicer: Vide quoque vocem *Orobis*.

ERGASTERIVM, furni pars.

ERICA, est frutex, qui habet caules vel virgulta numerosa, dura, lignosa, ramosa, pedem vnum vel sesquipedem alta, coloris rubicundi fusci, aut obscuri; folia exigua aliquantulum dura & aspera, semper virentia, tamariscum referentia: flos monopetalus, campaniformis, nudus sæpe vrceolum referens: ovarium in fundo sit fructus subrotundus, quadrifariam hians, quadrilocularis, fœtus seminibus exiguis, imo flore, vt calice, tectus: radix lignosa est, se in terra extendens: hæc arbuscula crescit in sylvis, & sterili squalido, palustri, & spongioso solo viget. G. Heide.

ERICERVUM, Gr. Ἐρίκων collyrii species est, cuius aliquot differentias *Aetius* enumerat.

ERIGERON, vide *Senecio*.

ERINACEVS ustus, penult. corr. ob vocalem ante vocalem,

ERINVS, est nomen variis plantis impositum; latinis *caprificum* sonat, sic vocantur quædam campanulæ, basilici, & esulæ species.

ERIOPHORVS, **BVLBVS**, quasi diceret bulbos laniferus, idque propter lanuginem, quæ inter radicum laminas est, ex ἔριον lana, & φέρω fero.

ERODENTIA, sunt medicamenta, quæ peregrinum tenax adhærens in vlceribus, & ipsa vasorum ramenta tenuissima semicorrupta resoluunt, & consumunt. G. *Etzende Mittel*.

EROSIO, idem quod *Corrosio*.

ERPES, vide *Herpes*.

ERRHINVM, penult. produc. quia a ῥῖν ῥῖνός, ἢ nasus.

Ἀμβροσίην ἰπὸ ῥῖνα ἐκάσψεν ἦνε φέρουσα. *Hom Odyss.* δ. id est, *Ambrosiam afferens unicuique ad nares posuit.*

Hinc & illud *Martialis* l. i. ep. 4.

Et pueri nasum rhinocerotis habent.

Errhinum, Barbaris *nasale* & *caputpurgium*, est medicamentum, quod metæ forma naribus inditum, sine sternutatione, humores & præsertim viscidos euacuat. Estque liquidum, molle vel solidum, *liquidum* fit vel ex succis herbarum errhinarum, & cephalicarum, ope vini, aut alterius liquoris, extractis, quibus aliquando spiritus vini admiscetur, vel ex decocto simplicium idoneorum, additis nonnunquam succis, melle, oleo, vel succis excepto, & ad vnguenti formam decocto. *Silidum,*

vel

Unable to display this page

diuisa in duo loculamenta, feminibusque fœta, vt plurimum exiguis & rotundis, saporis acris & feruidi: radix alba, lignosa, acris digiti minimi crassitie: hæc planta crescit in locis desertis & inter olera recensetur. Dictum videtur ἀπὸ τῆς ἐρύειν, quod ob suam caliditatem maxima trahendi vi præditum sit. Vocatur etiam *Irion* & *Rapistrum*. G. Wegsenst, Hederich.

ERYSIPELAS, Ignis sancti Antonii, ignis sacer *Columell.* πῦρ ἄγριον *Hippocrati.* Est tumor præter sanitatem in cute, aut quacunque parte carnea, vel membranosa excitatus, rubicundus, flauescens, latus, non alte ascendens, nec pulsans, sed cum dolore punctorio, a sanguine in vasis lymphaticis impresso & hærente productus. Aliquando eleuatur in bullas, ac si cantharidum emplastris essent excitata: ex ἐρυθρον rubrum πέλας prope, varias habet differentias, prout altius assurgit, vel depressus est, aut maiori aut minori cum calore, vt tumor *erysipelatodes*, *phlegmonodes*, *œdematodes*, *scirrhorhodes* &c. G. Die Rose, das heilige Feuer, das Rothlauf.

ERYSIPELATODES, est tumor erysipelati similis, siue erysipelas spurium, ex ἐρύσιπελας inflammatio, & εἶδος forma.

ERYTHREMATATA, sunt rubores pulicares, in febribus pestilentialibus, ab ἐρυθρία rubesco. G. Kleine Flecken.

ERYTHROIDES MEMBRANA, est post *elythroidem* succunda, *rubea* dicta, testem inuoluens, externe adhæret vaginali tunica, interne vero albuginea. *Rubea* dicitur a colore, nam ἐρυθρον est rubrum, & εἶδος forma.

ESCHARA, Gr. ἐσχάρα, est crusta vlceribus superinducta vel cauterio autruptorio excitata. G. Grind, Ruse, Schorf.

ESCHAROTICA, idem quod *caustica*, ab ἐσχάρω crustam induco.

ESCULVS, est arbor glandifera, forte sic dicta, quod eius glandes comedantur. Scribunt aliqui *Æsculus*.

ESSENTIA, essentia vocabulum significat accurate loquendo balsamicam rei partem (seu in qua vires potissimum resident) a crassiori separatam, quare cum exactissima rei separatio beneficio extractionis peragatur, fit vt pars illa balsamica, a crassiore corpore extracta, essentia κατ' ἐξοχήν dicatur, alias a modo fiendi extractum: nonnunquam attribuitur essentia vocabulum succis expressis ac spissatis. Verum præstaret hoc proprio suo nomine, quo minus confusio oriatur, nominare. Sunt & qui elæosacchara essentias vocant, sed abusive. G. Das Wesen.

ESSENTIA QUINTA, siue CLYSSVS, est medicamentum, ex integris constituentium particulis energeticis siue actiuis constans, separatis ab inertibus. G. Die Quintessenz.

ESSERE, SORA & SARE, etiam nominant: sunt tubercula parua, ad rubrum vergentia, duriuscula, cum insigni pruritu subito vniuersum corpus occupantia, non secus ac si ab apibus, vel vespis vel culicibus, homo demorsus, aut vrticis percussus esset. Non ita tamen post longum tempus euanescent, nulloque ichore vel alia humiditate effluente, cutis pristinam lenitatem & colorem recuperat. Differt ab *epinyctide*, quod in hoc affectu ichor manat, in essere non item. G. Nesselsucht.

ESTIOMENOS, est herpes exedens, causa est, quod papulae cutis humorem quendam acrem in se contineant, qui ob perspirationem inhibitam corrumpitur, & acrimonia sua non tantum cutim, sed etiam subiectas partes corrodit, ab *ἐσίων* comedo, *ἐσίων* repo. G. Ein Haartwurm, Hauptgründ.

ESVLA, vel EZVLA, penult. producit, quia non tantum in Lexico veteri legitur: *Ἐσλα τὸ ὀξύπορον*, id est, *tithymali species*; sed *Myreps. Antidot. 30. § 180.* *Ἐσλα ἢ καμαπίτις.* *Bodæus a Stapel in Theophrast.* ita: *Esulae nomina a πικρῆς luxatum videtur, duabus enim syllabis sublatis, remanet ἔσα, cuius diminutivum usula, & vocali prima mutata esula.* Idem creditum *Casparo Baubino in Pinace.* Nec alia visus existimasse *Honterus*, cum l. 9. scriberet.

Esula cum betis, solanum, strychnus, oryza.

At vero huic opinioni & præsens repugnat, & quantitas τὸ σ in usula, quæ brevis futura esset, si fuisset diminutivum, ut videmus in pustula, pusula, item in ustulo ab uro, sic in regula, bucula, sportula, albula, &c. cum hic in *Lexico veteri*, & *Myreps*o evidenter producat. *Esula*, ut iam dictum, est *tithymali species*, quæ distinguitur in maiorem & minorem: hæc plures habet caules pedem altos, ramosos, folia gerentes angusta instar pini, lacte turgentia: flos ut in *tithymalo* maiori, de quo sub titulo *tithymali*: radix oblonga, esula maiori tenuior, foris fusca, intus ex flauo albescens, lacte acri turgida: dicitur & *pityusa*. G. Wollsmilch.

ETHMOIDES, penultima producta. Sic vocatur os cranii, quod nos hodie octauum numeramus, situm est ad partem inferiorem ossis frontis immediate supra nasum internum, sex apophysibus donatum, & plurimis foraminibus peruium, pro nervorum olfactoriorum transitu, ab *ἔθμος* cribrum,

brum, εἶδος forma. G. Das siebgleiche Bein. Veteres os cribriforme pro parte vel narium vel sphenoidis habeant. Hoc os, vt modo dictum, multas habet cauernulas aut finulos; an tales licebit vocare, vt vulgo fit, ethmoideas, aut ethmoides? Priori modo esset quasi adiectiuum possessionem denotans, factum ab ἠθμοειδής huius forte forma ἠθμοειδέος. Mihi exempla probatorum desunt: quæ dum quæro, malo rem circumscribere, quam rotundo ore ineptire. Dico igitur cauernulæ, cavitates, sinus ossis ethmoidis. Idem esto iudicium de *sphenoides*, & similibus: vt musculus *mastoideus*. Posteriori modo efferentes & scribentes contra vim vocis agunt: nam ethmoides significat aliquid, quod est cribro vel colo simile: sed cavitates ipsæ nihil habet de hæc similitudine.

EVACVATIO, est quæcunque depletio contentorum ex quolibet cauo corporis, Gr. κένωσις, est vel arte vel per se. Arter si sanguis euacuetur, aut purgando; vomendo &c. vitiosi humores ex ventriculo & intestinis euacuatione, mictione, faccum aluiarum euacuatione &c. G. Ausführung, das Entledigen.

EVAPORATIO, idem quod *diaphoresis*. Item fit, quando succi, lixivia, aliaque leni igne euaporando in spissiore consistentiam rediguntur. G. Ausdampfen.

EVCHROA, est color & nitor bonus, ab εὖ bene, & χρῶμα color.

EVCHYLOS, est qui succis bonis abundat. Ita alimenta, quæ bonum succum præbent, dicuntur, esse boni succi, ex εὖ bene, & χυλός succus. G. Voll von gutem Saft.

EVCHYMIA, est optima succorum temperies & constitutio, ab εὖ bene, & χυμός succus. G. guter Saft.

EVCRASIA, est *temperamentum bonum*, siue illa corporis conditio, qua tum solida, tum fluida, pro ætate & sexu, optime sunt disposita, & in se inuicem agunt, ita vt sanitas in cunctis obtineat: Εὐκρατὶς bene temperatus, ab εὖ bene & κρᾶννμι misceo. G. Gut Temperament, Gesundheit.

EVDIAPNEVSTOS, qui bene perspirat & optimam habet *diaphoresin*, ex εὖ bene, διὰ per, & πνέω spiro. Illi semper sani sunt.

EVECTICA, idem quod gymnastica, siue medicinæ pars, qua aptis exercitiis bonus habitus acquiritur, ab εὖ bene & ἔκτῃς habitus.

EVELCES, laborans vlceribus, curatu facillimis, ab *εὖ* bene, & *ἔλκος* vlcus. Cuius oppositum est *dyselces*. Vide suo loco.

EVEXIA, est optima, & sana habitudo, ab *εὖ* bene & *εἶς* habitus. Cui opponitur *cachexia*, malus habitus.

EVODES, est odor excrementorum suavis, ab *εὖ* bene, & *ὀσφω* olfacio. Cui opponitur *dysodes*, male olens.

EVONYMOS, est arbuscula, cuius lignum est durum, coloris flavi, albescentis; habetque folia oblonga, acuta, dentata, mollia; calicem monophyllum, quinquifidum, aut quadrifidum; florem rosaceum, tetrapetalum vel pentapetalum, staminibus quatuor vel quinque fœtum. Quarium in fundo calicis instructum tuba bifida, unde fit fructus membranaceus, angulatus, in loculamenta quatuor diuisus, quorum quoduis continet semen longum, solidum, crocei coloris externe, continens medullam albam, saporis amari & ingrati. Hæc arbuscula habet odorem penetrantem, & crescit in locis incultis. Ex *εὖ* bene, & *ὄνομα* nomen; vocatur etiam fusanus. G. Spindelbaum.

EVOSMA, idem quod *Euodes*.

EVPATORIVM, *Dioscoridi*, l. 4. c. 41. *εὐπατόριον*. *Galenus* l. 6. *simpl.* *εὐπατόριον*, penult. corr, quia vocalis est ante vocalem sine ulla diphthongi suspitione. Eupatorium, est planta ramosa, cuius caulis quatuor vel quinque pedes est altus, rectus, rotundus, lanuginosus, viridis purpureus, medulla alba repletus, & ubi diffecatur, odoris est aromatici & grati: folia sunt hinc inde per intervalla posita, oblonga, plurima, simul iuncta, acuta, in margine dentata, villosa, saporis amari: flos in umbellam congestus plurimis flosculis (ex quibus longa capillamenta plerumque surgunt) constat multifidis, embryoni insidentibus, & calice longo, tereti, ac squaminofo comprehensis. Embryo autem abit in semen pappis instructum: radix est fibrosa, alba, amara, crescit in locis humidis aquosis. Nomen volunt accepisse a rege Eupatore, qui illam herbam primus inuenit. G. Wasserdoft, Runt- und Kraut.

EVPATHIA, seu **EVPHORIA**, est affectio, quæ facile fertur, ex *εὖ* bene, & *πάθος* affectus, cui opponitur *dispathia*, vide suo loco.

EVPEPSIA, cui opponitur *dyspepsia*. Est coctio ventriculi facilis, unde alimenta dicuntur *eupepta*, quæ facile in ventriculo dissoluuntur, ex *εὖ* bene, & *πέψω* coquo. G. Gute Verdauung.

EUPHORBIVM, *Dioscoridi*, l. 3. c. 46. εὐφορβιον, penult. corripit, quia vocalis adest ante vocalem, sine ulla diphthongi suspitione: hinc:

Conueniunt acidis euphorbia mista fluentis. Seren. tit. lezharg. expell.

Euphorbium, est gummi conereturum acerrimum, ex sauciata herba eiusdem nominis extractum; quæ est frutex hominis longitudinem superans, cuius cortex est durus, & spinosus: folia digitum longa, crassa, figura quadrangulari, in singulis angulis multas exiguas spinas habentia: flores pentapetali, coloris viridis subflavescentis, succedit fructus pisi magnitudine triangularis, in tria loculamenta diuisus, unico facta semine oblongo. Nasçitur in modum ac si singula folia repræsentarent aculeatos cucumeres; totum enim folium spinis albis oblitum est, ita vt manibus præhendi absque læsione non possit. Gummi igitur ex incisis foliis emanans sole induratur, illud debet esse purum, aliquando & spinas aliasque festucas admixtas habet, flavescit aliquomodo, aliquando albescit. Admodum & naribus & linguæ acere est, & vehementer aluum ducit. Venit ex Lybia, Mauritania, Peru &c. Adinuenit primum Iuba, Lybiæ rex, in monte Atlante ultra Herculis columnas, appellauitque *Euphorbium* medici sui nomine, & fratris Musæ, a quo diuus Augustus fuit conseruatus.

EUPHORIA, idem quod *eupæthia*, a εὐφροῖν facile tolero. G. ein erträglicher Zustand.

EUPHRAGIA, **EUPHRASIA**, vel **EVFRASIA**, recentiorum vox, crediturque antiquorum fuisse euphrosynes; penult. corripit, ex regula Gramm. generali, ut colocasia, athanasia, armoracia, acacia, &c. Euphrasia, est parua planta, quæ plures habet caules tenues, villosos, nigricantes: folia parua, oblonga, venosa, minutim incisaf: flos monopetalus, anomalus, personatus, in duo labia distinctus, quorum superius surrectum, & multifariam sectum; inferius vero in tres partes diuiditur, quæ singulæ quoque bifidæ sunt, coloris albi, multis punctis purpureis & flauis notatus: ex calice surgit pistillum posticæ floris parti ad instar clauis infixum, quod abit in fructum seu testam exiguam, oblongam, in duo loculamenta diuisam, seminibusque factam exiguis & albis: radix exigua, lignosa: crescit hæc planta in locis incultis circa vias. *Ophthalmica* quoque vocatur. G. Mergentrost.

EVPNOEA, est respiratio probe constituta, siue respirandi facilitas, ab εὖ bene & πνέω spiro. G. leichter Athem.

EVPORISTON. Gr. ἐνπόριστον. Est medicina facile parabilis & obuia. G. ein Hausmittel.

EVRHYTMVS, est pulsus in homine sano, rhythmum seu ordinem bene seruans, ex εὖ bene & ῥύθμος modulus. G. ordentlicher Pulsschlag.

EVSARCOS, Gr. εὐσαρκος, bene carnosus, seu torosus, siue quadratus, ab εὖ bene, & σάρξ caro. G. Fleischig.

EVSEμία, est bonorum signorum praesentia, ab εὖ bene & σημαί signum. G. ein gut Zeichen.

EVSITIA, est bonus appetitus, ab εὖ bene, & σιτέω alo, nutrio, pascō, sagino. G. Gut Appetit.

EVSPLANCHNOS, est is, qui optima & robusta habet viscera, ab εὖ bene, & σπλάγχχον viscus.

EYSTOMACHVS, est bene constitutus stomachus: item cibus stomacho conueniens, ab εὖ bene, & στόμαχος finistrum ventriculi orificum, quod pro toto ventriculo saepe sumitur. G. ein guter Magen, was den Magen dienlich ist. Ipsi opponitur κακόςτομαχος.

EVTHANASIA, est facilis & leuis sine conuulsionibus delorificis mors, ex εὖ bene, & θανάτος mors. G. ein leichter Todt.

EVTHYPOROS, est rectus incessus, ab εὐθύς rectus, & πορεύω incedo.

EVTOCOS, seu FOECVND A, quæ bene gerit, & facile parturit, ab εὖ bene, & τόκος fœtus, a τίκτω pario.

EVTONOS, qui firmus est, & debitum membrorum tenorem habet, ab εὖ bene, & τόνος tensio, a τείνω tendo.

EVTROPHIA, est optima nutritio, ab εὖ bene, τρέφω nutrio. G. Das Gedeihen, Zunehmen.

EXACERBATIO, idem quod *paroxysmus*.

EXÆRESIS, sic vocatur chirurgiæ pars, quæ extrahit peregrina e corpore nostro, quæ ei nocebant, ab ἐξ ex & αἶρέω, traho, demo. G. Ausziehung.

EXAGIVM, est veterum pondus, scrupulos quatuor pendens.

EXALTATIO, est operatio, qua res affectionibus mutata, ad altiore substantiæ & virtutis dignitatem perducitur; vel est subtilisatio, res sensim dissoluendo, in puriorem & maiorem virtutis suæ gradum transponens, & fit circulatione, ablatione, vel fermentatione. G. Erhöhung, Verbesserung.

EXAM-

EXAMBLOSIS, idem quod *Abortus*. Gr. ἐξάμβλωσις & ἐξάμβλωμα, ab ἐξ ex & ἀμβλωσις abortus.

EXANASTOMOSIS, est osculorum, siue extremitatum vasorum apertio, ab ἐξ ex, ἀναστομάω aperio, relaxo.

EXANTHEMA, est EFFLORESCENTIA quædam super cutem apparens, instar earum macularum, quæ etiam in totius corporis cute apparent, a *Sennerto* dupliciter describitur; vnum est quod colorem cutis saltem mutat, vt fit in febribus petechialibus, morbillis, maculis scorbuticis, hepaticis, lentigine &c. alterum, in quo tubercula quædam in cute erumpunt, quæ papillarum nomine venire solent, vt variolæ, papulæ, pustulæ &c. ab ἐξανθέω effloresco. G. Blattern, Bocken.

EXARTHREMA, idem quod *luxatio*, & quidem totalis, quando totus articulus ex sede sua naturali excidit: ab ἐξarthρέω, ex articulatione dimoueo. G. Verrenkung. dicitur etiam *exarticulatio*, *excidentia*, siue *ecptosis*.

EXCEPTIO, est incorporatio aut permixtio puluerum siccorum cum humiditate quapiam: hoc pacto *electuaria* conficiuntur, cum melle aut syrupo pulueres & pulpæ excipiuntur: & pulueres pilularum cum syrupo, melle, vino, aut sacco.

EXCISIO, vide ECCOPE.

EXCORTICATIO, est corticis exterioris denudatio, quod pharmacopæis vsitatum est circa radices, fructus, semina &c. G. Abschelung der Rinde.

EXCREMENTVM, Gr. διαχώρημα, περίττωμα, notat omne quicquid ab alimentis post coctionem separatum, crassius, indissolutumque existens e corpore est secernendum, vel quicquid cum sanguine circumiuit, & subtilius atque acrius est, quam vt corpus amplius nutriat, illiue inseruiat, per excretoria corporis eliminatur, vt sudor, aurium sordes, alui & vesicæ excrementa &c. G. Unflath, Roth.

EXCRETIO, Gr. διαφόρησις, est actio excernendi.

EXELCISMVS, est ossium, a superfice in profunditatem deductio, ab ἐξέλκω extraho. G. Einfallen der Beine.

EXERCITATIO, est motus corporis humani vehemens & voluntarius, sanitatis tuendæ, vel habitus boni comparandi gratia factus. G. ἄσκησις, ἄσκημα, γυμνάσιον. G. Uebung. Dicitur quoque Exercitium, estque *triplex*. 1. quod tantum ab aliis fit, vt in equitatione, nauigatione, & curru. 2. partim ab aliis & semetipsis, vt in gladiatoribus & luctatoribus. 3. A semetipsis tantum, vt in ambulatione & pila, omnium optime quod fit pila parua, vulgo *Volanten*. Finis illius iterum

Unable to display this page

dominalium in viscera, proin in diaphragma; & denique in vi propria contractili fibrarum musculosarum pulmonem constituentium. G. Die Ausblasung.

EXSTASIS, est iudicii & imaginationis deprauatio, maniacis & melancholicis familiaris, qua diu cogitando circa vnum obiectum, mens quasi fixa stat absque iudicio ab *ἐξ* ex, & *ἵστα* statuo. G. Entzückung.

EXTA, Gr. *Σπλάγχνα*, idem quod viscera.

EXTENSIO, idem quod *anastasis*.

EXTENVATIO, est totius corporis macritudo. Gr. *Λεπτυσμός*, & *Λέπτυνσις*. G. Magerheit, oder mager werden.

EXTERGENTIA, idem quod *abstergentia*.

EXTINCTIO, dicitur de lapidibus, v. g. crystallis, filicibus &c. toties candefactis, totiesque aqua extinctis; vsque dum euaserint friabiles: ac interdum metalla ignita liquore aliquo extinguuntur, vt hic de eorum viribus participet, vt ferrum aqua, aurumue vino extinctum, cuiusmodi extinctiones crebro in vsum medicum adhibentur. *Extinguere* etiam est, quando argentum viuum terebinthina, alioque liquido ita innoluitur, vt nec micula eius amplius conspici possit. G. Auslöschung.

EXTIRPATIO, est partis solidæ propter sphacelum, cancerum &c. abscissio. Præstat, duorum, trium, pluriumue digitorum spatio ab articulo, excisionem fieri, nisi mortificatio se extenderit ad brachii aut femoris superiora, hic enim articulum ipsum eligere cogimur. Certior est ablatio in parte sana, maiori licet cum dolore. Gr. *ἀπακοπή* & *ἐκτομή*. G. Abschneidung.

EXTRACTIO, ab EXTRAHERE, est resolutio, qua corporis mixti partes subtiliores a crassioribus, ope menstrui solventis, segregantur: ex. gr. quando mediante spiritu vini vires ex quocunque medicamento extrahuntur, tunc illud quod post menstrui euaporationem relinquitur, vocatur *extractum*. G. Ausziehung. Gr. *ἐκχύλωσις* & *ἐκχύλωμα*. Chirurgice quoque sumitur pro extractione rei e corpore humano, e. g. dentis, calculi, polypi, globuli plumbei &c.

EXTRACTVM, Gr. *Ὀπός*, vnde *Opium* & *Ἐκχύλωμα*, est purum, sincerum & efficax illud, quod a partibus minus efficacibus, mediante liquore, segregatum & ad iustam consistentiam inspissatum est. G. Das ausgezogen ist, Extract.

EXTRAVASATVM, dicitur de humore vel sanguine, qui e vasis effluxit, siue adhuc hæreat intra partes corporis molliores, siue penitus ex corpore effluxerit.

EXTVBERATIO, idem quod *apophysis*.

EXVLCERATIO, Gr. *έλκωμα*, *έλκωσις*, est solutio continui, a materia erodente originem trahens, in mollibus corporis partibus, cum imminuta magnitudine. Differt ab abscessu, quod abscessus producitur per se, prægressa tantum inflammatione. Exulceratio item est magna, parua, lata, brevis, angusta, recta, transuersa, sinuosa, æqualis, inæqualis, &c. G. *Verwundung*, *Versehrung der Haut*.

EXVMBILICATIO, est *hernia umbilicalis*, seu umbilici procidentia. Idem quod *exomphalos*.

EXVSTIO, est, quando quis ab igne læsus fuerit. Estque triplex, *prima* lædit cuticulam, & cum vesiculis aquosis eleuatur; *secunda* ipsam quoque cutim; *tertia* partes etiam cuti subiectas. Gr. *ἔγκαυσσις*. Illa *exustio* sæpe studio & arte chirurgica fit, ope cauteriorum candentium. G. *Brand*, *ver-brennen*.

EZVLA, vide *Esula*.

F.

F. Significat in fine formularum *Fiat*.

F. L. A. est, fiat lege artis.

F. S. A. est, fiat secundum artem.

FABA, habet caules tres pedes circiter altos, quadratos, excavatos: folia sunt oblonga, obrotunda, crassa, pinnata, bina velut coniugata ad costam, quæ in mucronem abit: flores sunt leguminosi, oblongi, coloris aliquando albi, striis nigris instructi, aliquando purpurei, nigricantes: flori succedit siliqua longa, crassa, carnosa, uncapularis, fœta seminibus reniformibus oblongis, elatis vel ovalibus, coloris varii, plerumque albi: radix longa, partim recta, & partim repens, fibrosa. Gr. *πίαμ*. G. *Bohnen*.

FABA SANCTI IGNATII, sunt fructus nucis vomicæ legitimæ, Serapionis Camelli, habentes carnem amaram, flauam, auellanae nucis magnitudine, variæ tamen formæ: sunt hi nodosi, durissimi, corneæ substantiæ, coloris inter album & glaucum medi: Ex India orientali affertur, estque celebre antifebrile in tertiana.

FABARIA, sic appellatur telephii quædam species, idque a foliorum figura & crassitie a faba. Vide *telephium*.

FACIES, VULTVS, Gr. *πρόσωπον*. Anterior capitis pars non capillata, continens oculos, nasum, os, labia, mentum, genas, frontem &c. G. Das Angesicht, Antlitz.

FACIES HIPOCRATICA, dicitur, quando nares acutæ sunt, oculi concaui, tempora collapsa, auriculæ frigida & contractæ, auriumque lobi inuersi, quin cutis, circa frontem dura, tum circumtenta & arida, color totius faciei pallidus, liuidus, plumbeus aut niger. G. Farbe der Sterbenden, Todtenfarbe.

FACULTAS, siue *δύναμις*, aut *vis*, est actio quæ ab homine, vel solo corpore, vel corpore & mente, peragitur. Vid. Actio. G. Macht, Vermögen.

FÆCVLA, vide *fecula*.

FAEX, vel FÆCES, sunt reliquiæ, quæ post fermentationem deponuntur. Subsidentia item est liquorum, spissitudinem habentium, ex tenuioribus se separantium, ex quorum specie habentur fæculæ. G. Truseu, Hesen. Excrementa.

FAGOPYRVM, FEGOPYRVM, est frumenti species, siue planta, duos pedes vel duos cum dimidio, alta, quæ habet caulem rotundum, mollem, excavatum, rubicundum: folia in initio obrotunda, postea angulosa, hederam referentia, sed minora: flos est apetalus, parvus, albus, in spicis vel racemis aut muscariis habet octo stamina e calice quinquepartito surgentia: ovarium in calicis fundo innascitur, in placenta eleganter globulis in orbem positis ornata, est triquetrum, tres emittens tubas, fit semen triquetrum, nigricans, farinosum, intus album: radix fibrosa annua: colitur in agris, & nullum solum, quantumvis aridum, & macrum respuit, sic dicta a feminis figura, quod faginam glandem, figura triquetra, & colore sordido, quodammodo refert, licet quantitate multo minus. Est a Græco *Φηγός*, Dorice *Φαγός*, unde Latinum fagus, & Gr. *τρογός* triticum, frumentum, composita: aliquibus dicitur *Fagotriticum*. G. Buchweizen, Heydeforn.

FAGVS, est arbor glandifera, magna, crassa, ramosa, cuius cortex mediocriter crassus, politus, coloris grisei cinerei: lignum est durum, album: folia populi sunt minora, nigra, tenuia, mollia: flos mas, amentaceus, glomeratus, constans staminibus plurimis e calice campaniformi surgentibus: fructus in eadem arbore, a floribus separati nascuntur, callosi,

acu-

acuminati, quadrifido apice dehiscentes, fœti binis seminibus trigonis, duris, politis, rubicundis, interne habentibus medullam albam, edulem, saporis dulcis cum aliqua adstrictione: hæc arbor crescit in pratis, & locis montanis, & magnam vimbram facit. G. Φηγός ita dicta ἀπὸ πᾶ φάγειν, a comedendo, quod ante inuentas fruges (vt fabulantur Poëtæ) homines eius arboris glandibus solebant victitare. G. Buchbaum, Buche.

FALX, est duræ meningis duplicatio, sinum *Falciformem* dictum continens, figura falcem referens, inferius sinui tertio annexam, hinc autem anteriora versus progressa, cristæ galli implantatur; huius autem membranæ expansione, sub futuræ coronalis carsu posita, cerebrum in dextrum & sinistrum hemisphærium diuiditur. G. Eine Sichel.

FAMES, dicitur *ordinaria* siue *sana*, quæ est alimentorum appetitus, quo animal a vellicatione nerui paris vagi, & intercostalis in ventriculo, ab humoris per arterias cœliacas, vel tunicam glandulosam huc delari, vel salivæ continuo deglutitæ acrimonia, tum attritu mutuo laterum ventricul ad inuicem, excitatum, cibum sibi, vt eius remedium, appetit: vel est præter ordinem vel præter sanitatem, quæ est deprauata, vt *pica*, *malacia*, *canina*, *bouina*, *abolita* &c. Gr. λιμός, πένη. G. Hunger.

FAMES CANINA, vide *cynodes orexis*.

FARCIMINALIS TUNICA, idem quod *allantoïdes*.

FARCTVRA, vel FARTVRA, dicitur quando animalia exenterata, aut fructus excavati medicamentosis rebus, suas vires communicantibus, a pharmacopœis replentur.

FARFARA, est tussilago seu vngula caballina, dicta Gr. Βήχιον, quod tussi confert. Farfara appellatur, quod eius folia populi albæ, seu farfari foliis similia sint: hinc etiam *populago* vocatur. Vide *Tussilago*.

FARINA, est plantarum pulvis molendo contritus, vt farina lini, althææ, iridis, orobi, hordei &c. qui vsum in medicina habet. Gr. ἄλφιτον, ἄλευρον. G. Mehl.

FASCIA, *fascicula*, ἀνάδεσμος, ἐπίδεσμος, σπάρις, ὀρόνιον, τελαμὼν σινδόνιτης, est vinculum longum, & mediocriter latum, ad vsus chirurgicos idoneum. Fasciæ sunt glomeratæ, longæ & æqualiter latæ, in orbem conuolutæ: aliæ scissæ, quæ vno quidem constant linteo, sed eo vel extremis, vel mediis partibus scisso: aliæ assutæ, quæ ex fasciis & habenis in varia capita definentibus, constant. Longitudine etiam differunt, quod

quod aliæ sint longiores, aliæ breuiores; ita & de latitudine teres habet. G. Eine Binde, Bindel.

FASCIA LATA & FASCIALIS MUSCULVS, vide *membranofus musculus*.

FASCIA LATA, est lumbricus intestinalis latus, vlnarum multarum longitudine: teres & albicans. G. Ein Bindelwurm.

FASCIATIO, est quædam fasciarum, circa membrum curandum, circumductio & conuolutio. G. Das Wickeln, Binden.

FASCICVLVS, vide *manipulus*.

FASELVS, vide *phaseolus*.

FASTIDIUM CIBI, idem quod *anorexia*.

FAUCES & FRUMEN, idem quod *pharynx*, quod vide. G. Die Kehle, Speisröhre.

FAVVS, vide in Achor, Gr. *Κήρα*.

FEBRIFVGVM, Gr. *ἀντιπυρετικόν*, remedium aduersus febris insultus. G. Arznei gegen das Fieber.

FEBRIS, Gr. *πυρετός*, est sanguinis velocitas aucta; adeoque motus cordis & arteriarum frequentior, ita vt inde functiones lædantur: his enim notis solis, nempe pulso frequentiori, cognoscitur febris; verum multa plerumque comitantur symptomata, in variis febribus varia, vt sunt horripilatio, frigus, vomitus, tremor, calor, sudor &c. quæ in eadem febre vario tempore quoque variant. Variæ licet dentur febrium species, vt diaria, intermittentes quotidianæ, tertianæ, quartanæ, & eiusdem fortis remittentes, erraticæ, continuæ, symptomaticæ, &c. Unica tamen est febris, cuius species gradibus, vt magis & minus, ab inuicem tantum differunt, quatenus in velociori pulsu earum natura ponitur. G. Das Kalte, das Fieber. Febrem erraticam vocant G. Unbeständige Fieber. Febris quotidiana G. Das tägliche Fieber. Tertianæ Febris G. Dreitägige Fieber. Febris Quartana G. Viertägige Fieber Ephemera. G. Das tägliche Fieber.

FEBRIS VNGARICA THERIODES, seu LVES PANNONIÆ vulgo *Cerebri vermis*. Iste morbus a *Schenkio* descriptus, erat morbus castrensis, circa tertiam vel quartam a meridie horam inuadebat, eiusque *ἐπισημασία* cum leui rigore, qui frigus potius vel superficialium horrorem, quam rigorem præ se ferret, obseruabatur. Post horulæ dodrantem æstus illum exceperit, qui noctes & dies sequentes assidue excruciatos detinuit. Conquerebantur de capitis dolore, imo & molestia erat

Unable to display this page

quæ sua sponte concitatur, vt in actionibus spontaneis; vel arte, quando rebus fermentandis aliquid additur, vt in pane, aliisque videre est. *Fermentatio* non fit tam subito vti efferuescentiæ, sed lente, quia acidum & alcali ab aliis oleosis particulis detinetur, ideoque lente peragitur. G. Das Säuern, Brausen, Bergähren.

FERRVM, est metallum, omnium minime ductile, igne non fixum, nam fumat, scintillas quasi a combustili materie spargit, pondere assidue minuitur; diu ante fluxionem ignitum, sonorum, coloris candidi, specificæ grauitatis ad aquam, vt 7852. ad 1000. Soluitur facillime ab omni sale, rubescens cum iisdem, sales soluentes facillime perdit, in scorias consumitur ferruginosas, facillime destruitur inter omnia metalla, magnetem trahit. G. Eisen.

FERRVM EQVINVM, est planta parua, quæ habet plures caules exiguos angulosos, tenues repentis: folia securidacæ, sed minora, pinnatim digesta, & per extremam oram lateſcentia, leuiterque in circuli formam nulla: flores sunt leguminosi, flauis, ex cuius calice surgit pistillum, quod deinde abit in siliquam compressam, articulis distinctam lunatis, ferum equinum perforatum referentibus, in qualibet quasi articuli parte hærent semina eiusdem formæ; radix lignosa exigua, alba, fibris circumcincta: hæc planta crescit in regionibus calidis, præsertim in locis desertis: est leguminis minoris species sic dicta, quod eius semen soleam equi terream referat.

FERULA, est planta cuius caulis septem vel octo pedes altus, crassus, fungosus, medulla repletus, in summitate ramosus, circa autumnum durus & lignosus euadit: folia sæniculi, sed latiora, viridia: flos est rosaceus, umbellatus, plurimis scilicet petalis constans in orbem positis & calici insidentibus. Is autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum per amplis, ouatis, planis & tenuibus, inuolucrum sæpe deponentibus: Planta est ex qua *sagapenum* colligitur. Sed ferulæ ad artem quoque chirurgicam pertinent, suntque assulæ leues, quæ ad locorum ingenium materiam nactæ fuerunt diuersam, ex arborum nimirum corticibus, vel cortice herbæ ferulæ, unde nomen acceperunt, conficiuntur, item ex ligno abietino, capsulis, papyro conglutinata vel corio, quæ ossibus solutis & luxatis, postquam restituta fuerunt, adaptari solent. Gr. ῥάδιξ. G. Die Beinschienen.

FERVLAGO, idem quod *Ferula*.

FESTVCA, Gr. Αἰγίλωψ, vid. *ægilops*.

FIBRÆ, id est filamenta siue villi in vegetabilibus. 1. Sunt veluti stamina rebus nonnullis intertexta, v. gr. arboribus, foliis &c. 2. Sunt capillamenta, extrinsecus adnascencia, ex. gr. radicibus &c. hinc fibrosa vocatur radix, quæ in minimas fibrillas seu filamenta diuisa, hæc maxime vulgaris & simplicissima, vndique sese explicat, & nutrimentum haurit, quamquam poro ob fibrarum tenuitatem sensus nostros hætenus fugiant. G. Hårlein, Zåserlein.

FIBRÆ, dicuntur in corpore animali partes solidæ, tenuissime, oblongæ, non cauæ, simplicissimæ, ex particulis elementaribus fluidorum per vasa circulantium sibi mutuo vi vitali appositis compositæ; ex quarum applicatu ad inuicem, vel intertextu miro inter se, fiunt membranæ tenuissimæ, solidæ, simplicissimæ, quæ conuolutæ formant vas minimum simplicissimum cauum, dicuntur a situ rectæ, vel obliquæ, vel circulares. Gr. Ἰν. G. Zåserlein.

FIBRILLÆ, idem quod *Fibræ*.

FIBVLA, Gr. ἄγκυρη. Fit fibularum apud antiquos mentio. Si enim in carne, vt *Celsus* scribit, vulnus est, hiatque, in neque vnum facile oræ attrahuntur, futura quidem aliena est, imponendæ vero fibulæ sunt, ἄγκυρη Græci nominant, quæ oras paulum tantum contrahant, quo minus lata postea cicatrix fiat. Et cum notissimus fuerit modus vniendi vulneris oras per fibulas, factum, vt fibularum nec materia nec forma satis ab antiquis descripta sit. Quibusdam *Acia*, vocatur: qui plura desiderat, adeat *J. Rhodium*, de *Acia* dissertantem. G. Eine Spange, Haffte, Håfftlein.

FIBVLA, siue os tibiæ minus *Sura*, πηγὴν, a similitudine feramentorum, quibus trabes in ædificiis combinantur; etiam *Hippocrati* aliquoties brachii radius. Est os posterius inter femur & tarsum, tibia tenuius, eique extrinsecus attensum, vt radius cubito. Parte superiore caput rotundum genu non attingit, sed infra subsistit. At parte inferiore, infra tibiam pergit, ideoque æque longum os est atque tibia: in medio ab inuicem dehiscent tibia & fibula, ob musculos pedis ibi locatos, quo intervallo ligamentum tenue & latum, secundum longitudinem hæc ossa iungit. Committitur etiam tibiæ ligamento communi superius & inferius. Inferius caput in acutum tendens, appendicem habet, quæ crassescens, gignit processum dictum *malleolum externum*, protuberantem illum locum externum, excarnem ad pedem, interno humiliorem. G. Wadebein.

FICUS, est arbor mediocris altitudinis, cuius caulis non rectus: cortex est politus, licet aliquantulum asper, coloris cinerei: lignum fungosum, intus medullosum, album: folia sunt magna, ampla, crassa, quinquefida, vitis similia sed maiora: flosculi hermaphroditi, monopetali; longi, tubulorum forma, oriuntur cum ovariiis, quæ sunt capsulæ testaceæ natæ in vtriculis pulposis, positæ intra tracheas: fructus pyriformis, figuræ rotundæ ac depressæ, coloris ex flavo fusci: intus copiosissimis granulis per pulpam infarctus, saporis dulcis, odoris debilis, non ingrati, fructus non maturus dicitur grossulus, ubi crassior, sed nondum tamen maturus, dicitur grossus seu grossa, & ficus demum, ubi maturuit; siccatus, carica seu ficus passa: Gr. Σῆκον. Fructus est satis notus; verum a similitudine dicuntur quoque excrescentiæ circa anum aliasque partes, similitudinem ficuum habentes. Si thymi multum excrescant, ficus seu sycofes appellantur. Nominantur & *mariscæ*, *sycofis* & *sycoma*. G. Feigen, Wargen.

FIGENTIA, sunt, quæ volatilia domant, & acida concentrant. Vide *Fixatio*.

FILAGO, est planta mollis lanuginosa, habens folia parva, oblonga, incana, mollia: flores sunt flosculosi, plurimis scilicet flosculis constantes, stellæ adinstar diuisis, embryoni intidentibus; & calice squammoso, hæmisphærico, non lucido neque insigni quodam colore prædito; embryo autem deinde abit in semen pappis instructum. Est gnaphalii species, sic dicta forte, quod eius folia filis lanuginosis sint obducta. G. Rührkraut.

FILICIS RADIX, penult. corripit:

Et filicem curvis invisam pascit aratris. Virg. 2. Georg.

FILICVLA, est trichomanes, vel adiantum; huius plantæ varix sunt species, dim. a *felix*. Vide quoque *polypodium*.

FILIPENDVLA, penult. corr. quia a filis radicum pendulis ei nomen.

Lassaret viduas pendula tela manus. Ouid. ep. 1. Heroid.

Filipendula, folia habet pimpinellæ faxifragæ, sed angustiora, profundius incisa, plura ad vnam costam quasi per paria coniugata, coloris viridis, obscuri, splendentis: ex his assurgunt plures caules pedem circiter alti, duri, striati, rotundi, tubicundi, versus superiora in alas diuisi, in summitate habentes flores rosaceos, plurimis scilicet petalis in orbem politis constantes, ex quorum calice monophyllo, & multicauspide

furgit pistillum, quod deinde abit in fructum fere globosum, cuius semina in capitulum dolii æmulum colliguntur: radices glandulosæ, oliuares aut longiores, minusque ventricosæ, asphodeli more, foris ex rubro nigricantes, intus albentes, acrimoniam quandam cum adstrictione, dulcedine, & leui amaritudine sapientes; dicitur a numerosis & rotundis in radice glandibus, quæ velut ex filo quodam pendere videntur. Gr. *Oenanthe*. G. Rother Steinbrech, wilde Garbe.

FILIVS ANTE PATREM, dicitur de specie quadam *Lyfimachii*, cuius vaginulæ seminales ante flores conspiciuntur, item de colchico, croco, pulsatilla, ruffilagine, cæterisque plantis, quarum flores ante folia prodeunt.

FILIX, est planta, cuius variæ sunt species, imprimis mas & fæmina. Mas habet folia, ex radice erumpentia, magna, ampla, aspera; dura, friabilia, viridia, odoris fortis, & grati, longa, in alas extensa, habentia multa alia foliola, vel in margine incisa; nullos habent flores apparentes, sed in dorso habent pulvisculum fuscum, & rubicundum, qui pulvisculus sunt semina plantæ iuxta sententiam *Casalpini*, qui observavit, quod ubi eius folia in terram fuerunt delapsa, postea similis planta creverit: verum *Tournefortius* de utriusque filicis semine curiose annotavit; scilicet quod filicis maris vulgaris fructus foliis innascuntur bino plerumque ordine, pinnulis affixi clavi ope, altera parte retusi; detracta vel corrugata membrana quadam conuexa, quæ ferri equini formam habet, sese obicit oculis numerosa congeries vesicularum ferme ouatarum, annulo elastica vi donato munitarum, cuius contractione rumpuntur illæ, seminaque fundunt minutissima. Filicis fæminæ vero & aliarum specierum fructus seu vesiculæ ouatæ occurrunt in sinibus quibusdam, namque autumo pinnularum margo plerumque producit, incuruatur & complicatur: radix filicis maris est carnosæ, crassæ, fibrosæ & nigra. Hæc planta nullum caulem habet: crescit ubique in sylvis, & neglectis incultisque locis. Gr. *πτερίς*, ala. G. *Sahrenfraut*.

FILTRATIO, chymica vox est, species dicitur *destillationis per descensum*, quia guttæ cadendo decidunt. Modus quo filtratio fit, est triplex. *Primus* est per pannum expansum, ut fit in syrupis clarificandis. *Alter* per manicam *Hippocratis*, hoc est per saccum, superius latum, sed in coni punctum inferius terminans, pro vinis aromaticis colandis, ut in festis nuptialibus, & variis medicationibus pro delicatulis usu venit. *Tertius*, & Chymicis magis familiaris, est colatio per char-

Unable to display this page

mos mutantur. Vide *Pedicularis*. Gr. *Ἀλεκτρολόφος*. G. *Mödel*, *Laufstrauch*.

FIXA, sunt, quæ magna ignis tortura non exaltantur, vel eleuantur, vt *salia fixa*.

FIXATIO, est materiæ fugacis quædam, ne avolet, retinentia. Gr. *Πήξις*, & *Πήγνυσις*. G. *Figierung*.

FLAGELLÆ, dicuntur cymæ arborum & ipsarum summæ partes, quæ ad cuiuscunque venti flatum moventur: vnde etiam nomen traxerunt ab eo quod flatibus petantur. *Flagella* etiam sunt vitium rami oblongiores & productiores.

FLAMMULA VITALIS, fictitium quid est; putauerunt quidam cordi inesse flammam quandam, sed illud est falsum, quum nec in hominibus, nec in brutis viuis vnquam videas vel minimam scintillæ flammam, Gr. *Βιολύχνιον* dicitur, ac si esset vitæ lampas. Sed si bene velimus philosophari, in eo vita consistit, vt circulatio sanguinis celerrime circumuehatur.

FLAMMULA, est clematis species, dicta ob flammeum & igneum saporem, & vim erodendi cutim. Item *Ranunculus* est. Vide *Batrachium*.

FLATVS, sunt explosiones materiæ aeræ agitæ calore, vel fermentatione aut efferuescentia assumptorum, quæ dum ex vna parte ventriculi aut intestinorum in aliam propellitur, excitat *bombus* & *borborygmus*. G. *Wind im Leibe*, *Blähungen*.

FLORES CHYMICI, subtiliores corporis partes sunt per sublimationem a partibus crassioribus sub forma sicca separatæ. G. *Blumen*.

FLOS FEBRVARIÏ, est *leucoion album*, siue hexaphyllon album bulbosum. Sic vocatur, quod Februarii mensē, & die diuo Valentino sacro, vbi cælum clementius fuerit, appareat. In Aprili, vbi appropinquare cœperit Maius, euanescit.

FLVOR ALBVS, siue FLVOR VTERINVS, est præternaturalis humoris pituitosi & albi, vel variū coloris & odoris, per muliebria exeretio, orta a nimia vasorum vterinorum laxitate & debilitate, nubes, maritatas, vetulas, steriles, grauidas, vario tempore inuadens. Gr. *ῥῆς γυναικῶν*. G. *Weisse Flus*.

FLVXIO, idem quod *catarrhus*.

FLVXVS ALVINVS, idem quod *diarrhœa*.

FLVXVS CHYLOSVS, idem quod *cœliaca passio*.

FLVXVS HEPATICVS, est dysentericiæ species, cum excreta sunt instar loturæ carnitum, copiosus plerumque est &

& nocturnus, sed absque dolore, valde tamen vires demoliens, sæpe post dysenteriam contingit. Sic vocatur quia interdum sanguis coagulatus, splendens & niger, ac si essent hepatis frusta, adest. G. Leberfließung.

FOCILE MAIVS, est vlna cubiti; vel tibia pedis. *Focile minus*, est cubiti radius, vel pedis fibula.

FOCVS, Gr. *Ἑστία* dicitur esse locus in mesenterio, vnde & febrium originem olim deducebant. G. Eine Feuerstett, der Heerd.

FODINA, est fovea seu cuniculus, vnde mineræ educuntur. Item minor labyrinthus in aurium osse.

FOENICVLVM, penult. corripit:

Aut tu fœniculum, nitrumque, & sulphura viua. Seren. tit. porr. depell.

Nec non fœniculo calidum annectatur acetum. Seren. tit. iet. scorp.

Fœniculum, est planta officinalis, quæ habet caulem quinque vel sex pedes altum, rectum, cannulatum, coloris viridis fusci, medulla fungosa repletum, ramosum: odoris grati; folia in lacinias capillaceas diuisa, coloris viridis obscuri, odoris grati, saporis dulcis aromatici: flos est rosaceus, umbellatus, plurimis scilicet petalis in orbem positis constans, & calici infidentibus, qui abit in fructum ex duobus seminibus compositum oblongis, crassiusculis, hinc gibbis & striatis, inde vero planis: datur & altera species, quæ est fœniculum dulce maiore & albo semine; radix oblonga, recta, digitum crassa, pallida, saporis subdulcis, & aromatici: Gr. *Μάραθρον*. G. Fenchel.

FOENVVM, est gramen arefactum. Gr. *χόρος*. G. Hen.

FOENVVM GRÆCVM, est trifolii & leguminis minoris species, habet caulem vnicum, dimidium pedem altum, tenuem, excavatum, in ramos diuisum: folia terna in vno pedunculo instar trifolii gerentem, parua aliquando oblonga, interdum magis ampla quam longa, aut semirotanda, dentata: flores ex foliorum alis erumpunt, leguminosi, exigui, albi: flori succedit siliqua plana, longa, acuta, corniformis, fœta plerumque seminibus rhomboidiormibus, ab angulo vno ad alterum linea caua notatis, flauis, saporis mucilaginosi, odoris, & saporis ingrati: radix simplex, lignosa. Vnde ita appelletur inuenire nequeo: forte quod in Græcia inter fœnum plurimum reperiatur. Gr. *πῦλος*, *καρῆτις*, *αἰγόνερος*, *ἐξάνερος*: atque sic dicitur a cornuum figura siliquarum, vocatur *ægoceros* a caprini cornu similitudine, quemadmodum a bubuli *buceros*. Non-

nullis *Siliqua* ; aliis *Silicia* ; quibusdam *Silicula* appellatur. G. *Bockshorn*.

FOETOR ORIS, est putredo circa dentes & gingivas : aliquando oritur ex pulmonibus & sanguine phthifico, vel scorbutico, aliquando ex stomacho. Fœtor vero in genere oritur ab humoribus stagnantibus, effusis, corruptis, vel venenatis ; vt & ab omni causa, quæ sales & olea nimium attenuat, & volatilia reddit, vt est inedia, calor, motus nimius, acrimonia nimia assumti. G. *Stinckender Athem*.

FOETVS, Gr. *Κύημα*, est conceptus, quando fœmina concepit, ab initio dicitur *Embryon*, postea cum formam adeptus fuerit, proprie fœtus dici potest. G. *Die Frucht*.

FOLIACEVM ORNAMENTVM, est fimbria in extremitate tubæ Fallopiæ, qua ouum ex ovario muliebri, quasi tot digitis excipitur, & per tubam in vterum deferitur. G. *Blatzierd*.

FOLIVM INDICVM, idem quod *malabatrum*.

FOLLICVLVS, est theca rei cuiuslibet tenuis, quæ granum vel semen continet inuolutum, sic membranosa cutis, *acini folliculus* dicitur.

FOLLICVLVS FELLIS, est vesicula, quæ hepatis concauo annectitur, in qua bilis colligitur, quæ suo tempore per ductum choledochum, in intestinum duodenum exantlatur. Gr. *Κύστις χοληδόχος*. vid. *Vesica fellis*. G. *Die Gallblase*.

FOMENTVM, Fomentatio, Fodus, est medicamenti externi genus, quod corpori admotum ipsum fouet & calefacit. Gr. *Θέρμασμα*, estque duplex, & aridum & humidum, illud *πυρία*, *πυρίασις* & *πυρίαμα* : hoc *καπάντλημα* & *κατάντλησις* dicitur, quod effuso humore adhibetur. Estque vapor, liquor aut decoctum variis partibus, beneficio lintei, filtri, spongiæ, vel vesicæ, fouendi causa applicandum. G. *Erwärmung*, ein warmer Luch, damit man dem Leibe Wärme zusetzt.

FONTANELLA, seu **FONTICVLVS**, dicitur in fœtibus & recens natis, intra frontis os & duo sincipitis, apertura quadrangularis. G. *Das Blättlein*. Item vlcusculum arte chirurgica, in sanis corporis partibus excitatum, vt per id humores superflui & corrupti euacuentur, morbi curentur, vel etiam anticipentur. Fontanellæ excitantur cauterio actuali vel potentiali, lanceola & forcipe : in fonticulis excitandis notandum est, semper locum inter duos musculos eligendum esse. G. *Fontanelle*.

FONTALIS, idem quod *potamogeton*.

FONTICVLI, idem quod *Fontanella*.

FORAMEN OVALE, dicitur apertura magna, media inter cordis fœtus finum venosum dextrum finistrumque, quorum paries intergerinus hoc foramine perforatus est: quo fit, ut sanguis ex sinu & aure dextra exire hoc foramine possit in finum finistrum, eique additam auriculam: e sinistro autem sinu aureque in dextrum finum & aurem facile penetrare nequit, impediēte membrana quadam valuulæ officium præbente. Membrana hæc ex maiore parte ambitus foraminis e parte sinus finistri orta, totique prætenta foramini in duo quasi cornua abit, quæ ultra anteriorem foraminis partem procurrunt aliquantum similiter a parte sinus finistri, evanescentque in eandem partem parietis intergerini sinuum. Itaque tali hoc foramen obductum est membrana, ut per se nunquam valde pateat; si vero sanguis sinus finistri vrgeat parietem intergerinum sinuum, vrgeat etiam membranam, explicet, tendat, obtendatque foramini exquite ut nihil elabi possit; si contra vrgeat sanguis sinus dextri, pellat membranam aliquantum in sinum finistrum, ac sic viam sibi obliquam aperiat inter cornua eius anterioremque foraminis partem, totum enim foramen aperiri nequit, quoniam e maxima parte ambitus eius valuula nascitur. Valuula tenuis est, ut explicari facile posset, repellique a sanguine sinus dextri: densa simul est, & quasi tendinea, ut sat haberet roboris. Foramen ovale etiam dicitur, quod & *fenestra ovalis* vocatur, apertura a figura ovalis dicta, in parte posteriori & superna conchæ internæ e regione membranæ tympani posita, habens situm stapedi parallelum, & configurationem ipsius basi respondentem. Foramen illud stapes replet sua basi, & membranulæ tenuissimæ tenerrimæ illud occludenti accrescit, servata interim mobilitate requisita.

FORAMEN ROTVNDVM, quod & *fenestra rotunda* dicitur, est altera apertura, quæ in tympani supernis partibus reperitur: scilicet in tympani cavitatis parte posteriori, e regione tympani membranæ sita, paulo inferior quam fenestra ovalis, versusque occiput, priori minor & declinior, figuram incertam, nunc ovalem, nunc circularem habens, rotunda tamen vulgo dicta, sic sita in loco quasi elliptici huius spatii centro membranæ tympani opposito, patet in scalam inferiorem cochleæ, clauditur membranula tenui, pellucida, tenera, tensa, elastica, tremula, infixa striæ excavatæ in medio meatu. Amplius de his consulendi sunt anatomici.

FORCEPS, est instrumentum, quo partes demortuæ & corruptæ, item res quæ corpori inesse non debent, apprehenduntur, abscinduntur, vel euellantur. Forcipes sunt, figura varia, ut longæ, curvæ, dentatæ, rostratæ, semilunares, speculum oris, matricis &c. quæ pro diuersa figura diuersum usum obtinent. G. Eine Zange.

FORCEPS DECEPTORIA, est instrumentum incisorium, cuius acuta pars dum latet, ægroti, qui incisionem non admittunt Chirurgica manu decipiuntur. G. Ein verborgenes Messer.

FOREEX, est instrumentum euellendis dentibus aptum, vocatur item *odontagra*, sine *dentagra*. *O'dontaywvōr* dentiducum, *dentārpaga* Varroni. G. Eine Zahnbrecherzange, Pelican. Item est bifidum secans chalybeum instrumentum. G. Eine Schere.

FORMICA, non tantum insectum est, quod Germani vocant *Umeise*, sed & verrucæ species, Gr. *μυρμικία* id est *verruca formicaria*, tumens & callosa, colore nigricans, basi lata & cute sessili, dolores adferens, moriunculis formicæ simillimos, unde & ei nomen. *Wierus* testatur esse morbum ab Hispanis nobis communicatum, venenatum, malignum ac contumacem serpiginem; sumit initium a verendis, progrediturque ab iis per vniuersum corpus cum doloribus & intolerabili pruritu. G. Das Zittermahl, Flechten.

FORMICANS PULSVS, est pulsus inæqualis, motui formicarum similis, vel potius vermiculans imminutus adeoque minorem vim cordis, & quantitatem sanguinis indicat. G. Ein schwacher Puls.

FORMICATIO, vide in *Formica*.

FORMIX, barbare pro formica. Chirurgis etiam quibusdam adhibetur pro designandis vlceribus, quæ alias vocantur *æsthiomenos herpes*, vel *noli me tangere* aut *lupus*.

FORMVLA, Gr. *Γραμματῶν*, est præscriptum, quod a medicis præscribitur, quædam paranda medicamenta indicans pharmacopœis in ægrorum emolumentum. Vulgo *Receptum*. G. Ein Decret.

FORNAX, Gr. *καμνός*, dicitur & *furnus*. Vide *furnus*.

FORNIX, genitiui penult. corripit. Fornix, est substantia cerebri callosa, nomen sortita, quod ut ædificia testudines, ita & sinus ventriculorum, ac molem deorsum inelinantis cerebri sustinere videtur. Subnixa est cruribus tribus, quorum duo posterius, versus cerebri basin deorsum porriguntur, & spinalis

nalis medullæ radicem, iuxta altera complexa, singulari subiecta prominentia, recuruoque velut vallo sinum inferiorem ventriculorum anteriorum vtrinque designant. Gr. *παράσιον* *Idiacides Galeno* G. Ein Gewölß.

FOSSA MAGNA, est pudendi muliebris interior cauitas, siue *rima magna*, quæ & ob figuram *naucularis* dici potest.

FOTVS, idem quod *fomentum*.

FOVEA, idem quod *fossa magna*.

FOVEA CORDIS, idem quod *anticardium*.

FRACTVRA OSSIS, est continui in duris corporis partibus solutio, quæ ab externo, & duro instrumento, vi partem fragente efficitur, cuius differentia a forma, parte, & accidentibus desumuntur. Gr. *κλάσις, κλάσμα, κάταγμα*. G. Ein Beinbruch.

FRÆNVLVM, est ligamentum membranaceum sub linguæ anteriori parte; hoc in recens natis quandoque totam linguam inferius occupat, eamque minus mobilem pro peragendis suis officiis reddit, vnde diuelli chirurgi scalpello solet. G. Der Zungriem.

FRÆNVLVM, seu FRÆNVVM PENIS, est membrana, qua præputium glandi alligatur. Gr. *κυνδεσµον*. Alii *canem* vocant. G. Der Riem.

FRAGARIA, penult. corripit, ob vocalem ante vocalem in Latinis vocibus. Fragaria, est planta, quæ habet radices fibrosas, oblongas, coloris fusci aut nigricantis, repentes, ex quibus emergunt flagella per terram repentia, vnde nouæ radices & plantæ nascuntur, & caules tenues, longi, villosi, habentes folia terna ad centrum coniuncta, rugosa, nervosa, summo pediculo insidentia: flores sunt rosacei plurimis petalis in orbem positis constantes, ex quorum calice multifido surgit pistillam, quod deinde abit in fructum fere globosum vel ovato acuminatum, cuius placentæ modo carnosæ, modo siccæ adhaerescant multa semina; odoris admodum fragrantis est, & saporis subdulcis, vinosi. Hæc planta crescit in primis in montibus, & locis vmbrosis & syluis. Gr. *Κόραμον*. G. Erdbeerfrucht.

FRANGVLA, pro albo nigra baccifera, penult. corrip. quia diminutiuum est a frango, quippe materies ligni huius facillime frangitur; sic se habet ut cætera diminutiva, schedula, assula, sportula, tessera, &c. Frangula, est arbuscula, quæ plures habet caules nouem vel decem pedes altos, pollicem crassos, rectos, in plures ramos diuisos; eius cortex externe ni-

Unable to display this page

FRITILLARIA, est planta, quæ habet caulem, pedem circiter altum, tenuem, rotundum, interne fungosum, coloris viridipurpurei vel nigri: folia mediocriter longa, angusta, excavata: flos est liliaceus, campaniformis, hexapetalus, pendulus, nudus, plerumque tessellatus, sex staminibus fœtus, ovarium complectens. Ovarium est structum tuba bifida, triplici cavitate pergente vsque ad caua ovarii, fit fructus oblongus, ferens semina plana, gemina serie ordinata: radix duobus tuberibus carnosus constat, ex quorum medio caulis assurgit: hæc planta crescit in pratis, & colitur in hortis: dicitur, quod eius flores maculis pingantur in modum fritilli. Vocatur & *meleagris*. G. Bretspielblum, Kiewitshyer.

FRONS, Gr. μέτωπον, est superior faciei pars, terminata superciliis, temporibus, & crinibus capitis: quibusdam a ferendo dicitur, quia præ se fert animæ signa. G. Die Stirn.

FRONS, inter vegetabilia interdum pro ramo ponitur. Proprie tamen dicitur id quod ipse ramus circumquaque producit, multa interdum folia habens, & nonnihil corticis, ac veluti cauliculi.

FRONTALE, est medicamentum externum, quod frequenter, ad capitis dolorem & feruorem, fronti applicatur. Constat ut plurimum ex herbis, floribus, seminibus, farinis, & aceto rosaceo madefactis. Gr. προμετωπίδιον. G. Stirns umschlag.

FRUCTVS, sunt grandiores illi ac succulenti plantarum fœtus, & seminum receptacula, ut poma, pyra, pruna &c. vel, quod carne & semine compactum est. Frequenter tamen pro eo, quod involucre perinde quasi carne, & semine coactum est, accipi solet. G. Frucht.

FRUMENTVM, dicitur a fruendo, quod maximo cum fructui eius usus est. Estque quod geniculato culmo, & arundinaceis constat foliis, semenque panificio & pultibus aptum in spicis aut iulis producit. G. Korn.

FRVTEX, est planta inter herbas & arbores media, perennis, & gemmipara, ad arboris magnitudinem non assurgens; ad ligneam tamen indolem proxime accedens, vel quod a radice caudice multiplici, ramosumque sese attolit, ut rubus. G. eine Staude, Gesträuch.

FV CVS, est plantæ genus, quæ crescit in aquis, primo multos caules tenues, angustos & compressos germinat, qui sese postea extendunt in paruos ramos, habentes folia ampla, oblonga, quercum referentia, sed minora, substantia sua tenaci, mem.

Unable to display this page

sub forma exerescentiæ arboribus, fruticibusue quibusdam adnascuntur, vel immediate e terra prodeunt, sub varia forma & figura, de quo consulendi botanici. G. Ein Erdschwamm.

FVNGVS, est caro mollis & spongiosa, quæ vulneribus superinerefcit. G. Schwammgewächs.

FVNICVLVS VMBILICALIS, siue INTESTINVLVM, LAQVEVS, seu ductus umbilicalis, est pars, funiculi modo contorta, oblonga, vasculosa, crassitie pollicis, longitudine quatuor quasi spithamarum, in fœtibus ab umbilico in placentam vterinam vsque porrecta; continet arterias duas, venam vnam, & vrachum. G. Die Nabelschnur.

FVRCALE OS, FVRCVLA SVPERIOR, FVRCELLA, dicitur os sterni superius, aliū etiam iugulum vocant; ita etiam claviculæ os appellatur.

FVRFVRATIO, Gr. *περυσία*, Latinis etiam *porrigo*; affectus est, cum scalpentibus furfuribus similia ex capitis cute decidunt, & quidem plerumque cute ea, quæ sub capillis est, item etiam e barba & supercilis. G. Der Hauptgrund, die Schwinden, Schuppen.

FVRNVS, est locus in quo ignis ad materiam chymice tractandam, dextre & conuenienter accommodatur: apertus vel testus, rotundus, quadratus &c. De furnis consule authores. G. Ein Ofen, Brennofen.

FVROR, idem quod *Mania*.

FVROR VTERINVS, est in fœminis salacitas & satyriasis quædam, sed cum delirio, ita vt non modo venerem & viros appetant, sed prostituant sese primum sermone obsceno, coque delectentur, deinde absque pudore denudent, & sine discrimine etiam obuios quosque inuadant, & sollicitent. Cum primum hic morbus incipit, fœminæ tristiores sunt & taciturnæ, oculos iactant lasciuos, rubet, modo pallet facies, præcipue narratione rerum obscenarum, rubore lucet cum pulsu & respiratione mutatis, adhæc vix pedibus consistunt tripudio deditæ. Inconstanter plerumque amant hunc vel illum, quo conspecto, aut de quo cogitantes illico perturbantur. Deinceps rixantur, inærent, rident, garriunt, cantant, dubia loquuntur, demum delirant, & pudorem decoquunt, ita vt nonnunquam in lecto nudæ decumbant, aut per plateas vagabundæ quærant, quibuscum sese commisceant, quos non bene excipere solent. *Causa* videtur consistere in succo seminali, qui ad summum maturitatis gradum euectus virgines in furorem

agit; exemplum illud in brutis animalibus quotannis occurrit, ut in felibus, tauris, damis & ceruis. Est quidem & alius affectus huic cognatus, quem *uteri* vel *matricis feruorem* antiqui appellarunt, quando nimirum vniuersa substantia, & totum eius corpus incalescit, cum dolore & lumborum grauitate, horripilatione, fastidio & urinæ ac excrementorum alui suppressione; & fœmina coitum vehementer appetit, sed ob dolorem venire uti pertimescit Gr. *Τεγομανία*. G. Wütende Geilheit.

FVRVNCVLVS, Gr. *δορῖον*, est tuberculum acutum oui columbini magnitudine cum inflammatione, & dolore; maximeque vbi iam in pus vergit. Qui ubi apertus est, & exiit pus, subter apparet pars carnis in pus versa, corrupta, subalbida, subrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiamsi nulla curatio adhibeatur: maturefcit enim per se, atque erumpit. Sed dolor efficit, ut potior medicina fiat, quæ maturius liberet. G. Blutgeschwür.

FVSIO, est liquatio cuiuscunque materiæ fusilis per calorem ignis sæpe vehementissimi, ut fit in liquandis metallis & mineralibus; huic operi non raro follis adhibetur. G. Ein Guß, Schmelzung.

G.

G. Græcum Γ medicis vncia est.
GAGATES, est asphaltum eo usque vi naturæ perfectum, ut euadat nigrum, durum, terrenum, scissile, politum, graue olens, resplendens: propter duritiem vocatur *lapis gagates*, vel *zbracius Nicandri*.

GALA, idem quod Lac.

GALACTOPHORI DVCTVS, proprie sunt *vasa lactea*, siue quæ chylum versus cor ex intestinis per mesenterium & ductum thoracicum ducunt. Item dicuntur ductus lactiferi, chylum (ut quidam neotericorum finxerunt) ab intestinis recta via ad glandulas mammarias ducentes. Rectius tamen hoc officium arteriis imponitur, quod vna cum cruore chylum mammis aduehunt, in quibus lac, ad infantis usum sequestratur. Sic quoque vocantur tubuli ex glandulis mammaris lac in papillas ducentes, ex γάλα lac, & φέρω porto, duco. G. Milchgefäße.

GA.

Unable to display this page

Unable to display this page

GALLICVS MORBVS, vide *lues venerea*,

GALLINAGINIS CAPVT, vide *caput Gallinaginis*.

GALLITRICHVM, rectius *callitrichum*, penult. corr.
quia a τριζ τριχός.

Ἐυχεται ἀπαρχόμενος, κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ θάλλων. *Hom. Od. γ.*
Inconuenienter officinae gallitrichon appellant, cum nomen inde inueniat, quod κάλλος faciat τριχῶν; quemadmodum nucis juglandis putamen *Dioscoridi l. 1. c. 141. καλλίτριχόν ἐστιν*, id est, capillis pulchritudinem, & robur inducit. Accedit quod planta hæc non *Apulejo* tantum, sed & *Plinio* callitrichon vocetur, *l. 22. c. 21. quidam*, inquit, *callitrichon vocant, alii polytrichon, utrumque ab effectu, tingit enim capillum* &c. Inconvenientius, cum iubentur *callitrichum* capere officinae, capiunt *horminum*, nam *callitrichum* ex *adanthorum* genere esse fidem facit *Plinius l. 22. c. 21. Vide Callitrichum*.

GALLIVM, seu GALIVM, est molluginis species, dicitur ἀπὸ γάλα τηγνύειν ἀντὶ πιτύας αὐτὸ, quod coaguli vice lac coagulet ac cogat. G. *Baldstroh, unser Frauen Bettstroh*.

GALREDA, seu GELATINA, succus est inspissatus, viscosus, lucidus, fitque plerumque ex coctis partibus animalium cartilaginosis, v. g. ex pedibus vituli. G. *Gallerte*.

GANGLION, G. ein Überbein, in pathologia est tumor in partibus tendinosis & nervosis, a casu, ictu, vel alias excitatus, renitens, in latera pressus non diuertitur, nec in orbem circumagitur, oriundus ab extrauasata lymphâ ex vasculis ruptis, intra vaginam tendinis hærente. Vocatur etiam ab anatomicis corpusculum oblongum, oliuare, durum, capsula veluti tectum, carnei vitæque coloris, substantia nervosa nodi instar, multis in locis corporis quibusdam nervis veluti circumnatum, ubi multi nervosi furculi coeunt; formatur ex concursu duorum vel plurium nervorum cum suis membranis.

GANGRÆNA, dicitur & ignis *Persicus*, est alicuius partis cadauerosâ corruptela, cum fœtoris, nigredinis & mortificationis initio coniuncta, inflammationem consequens. G. *Der heisse Brand*.

GARGAREON, vide *Cion*.

GARGARISMA, est medicamentum liquidum, fauces & adiacentes partes, gargarizando, sine deglutitione colluens. Estque vel decoctum in quo syrupi convenientes solvuntur; vel aquæ destillatæ quibus syrupi admixti, quandoque & spiritus minerales adduntur. Dicitur & *Gargarismus, Collutio oris, διάκλυσμα*, a γαργαρίζω, os colluo. G. *Gurgelwasser*.

Lex. Med.

Y

GARVM,

Unable to display this page

GEMMÆ SAL, salis communis species est, in specie crystallorum splendens eruitur, unde gemmeum nuncupatur, dicitur alias *sal fossile*. In variis Europæ locis reperitur. *G. Steinsalz.*

GEMMA, in vite idem est quod *oculus*, quia veluti ocellus quidam conspicuus, aut gemma quædam excellens conspici possit, cum primum e vite prodit, aut sarmento. Hæc ineunte vere sese ostendit, & ab ea primum flos, deinde fructus prodit, tam in ipsis vitibus, quam arboribus: furculi est compendium, in quo futuri senii partes latitant, iisdem, quibus rami componuntur, integratur partibus, originem suam debet nodo, qui tractu temporis in gemmam transit. *G. eine Knospe.*

GEMVRSÄ, est morbi species inter pedis digitos, quæ ita antiquis dicebatur: videatur Plinius.

GENA, MALA, *Gr. μῆλον, παρειά*: est faciei pars a naso ad aures. Item, mentum & maxilla, quæ superior vel inferior. *G. Die Wangen.*

GENERATIO, est actio corporea, qua vir iunctus mulieri, illi communicat aliquid corporei, ex quo postea nascitur, & prodit corpus humanum. Illud autem quod vir communicat est semen, quod fit fecundum, si a femina prolifera acceptum, eius ope aptum est transire in corpus humanum. Illud igitur semen a viro eiectum in uterum mulieris, ingressum tubas fallopianas, ouulo ex materno ovario abrupto communicatum, causa est cur nascatur postea fœtus. *G. Erzeugung.*

GENICVLI, siue **GENICVLA**, sunt nodi, qui, in herbis, aut leguminibus, aut etiam suffruticibus apparent. Sic geniculatæ radices nominantur, quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leniter capitulatæ. *Gr. γόνυ. G. ein Knötchen, ein Absatz.*

GENIOGLOSSVM, siue **MESOGLOSSVM**, est pars musculorum ab interna parte menti carnosæ principio ortum, dilatatum progrediens radicem linguæ inseritur, & linguam versus anteriora trahit, a *γένειον* mentum, & *γλῶσσα* lingua.

GENIOHYOIDES, sunt musculi a menti interna & humiliore sede sub genioglossis orti, ad basin ossis hyoidis extensi terminantur: ex *γένειον*, mentum & *ὑοειδής* quod formam habet Græcæ litteræ υ.

GENISTA, est frutex, qui crescit ad altitudinem sex vel septem pedum, cuius rami iuncum referunt, rotundi virides: folia sunt oblonga, acuta, alterno, aut verticillato ordine disposita: flores papilionacei, leguminosi, flavi, visui grati, saporis dulcis:

Unable to display this page

c. 131. γεράνιον, penult. corr. ob vocalem ante vocalem. Γεράνιον autem ὕδνον apud *Athenæum*, & *Eustathium* perperam legitur, pro κεράνιον, quod iam ante vidit *Dalechampius*. Geranium est planta, quæ habet plures caules pedem vel sesquipedem altos, nodosos, villosos, rubicundos: folia quædam ex radice erumpunt, alia ex ramorum & caulium nodis; pediculis longis & rubicundis adhærentia, villosa, diuisa, vel instar matricariæ laciniata, saporis adstringentis: flos rosaceus, purpureus, pentapetalus, horum petala in orbem disponuntur, ex huius calice villoso surgit pistillum, quod deinde abit in fructum rostratum quinque striis per longitudinem ineisum, quibus totidem adhærescunt capsulæ, in longam caudam desinentes, per maturitatem a basi ad apicem extrorsum se resoluentes, & semine fætæ vt plurimum oblongo: radix exigua, coloris subflauæ. Crescit hæc planta in locis vmbrosis, petrosis, desertis. Latinis rostrum gruinum, a similitudine seminis rostriformis. Γέρανιον enim grus est: in eius quippe vertice fastigia consurgunt exstantia, capitulis gruum cum rostellis similia, in quibus semen concluditur. Dicitur huius plantæ aliqua species, quæ officinis seorsim commendata est, Robertiana. G. Storchschnabel, Ruprechtskraut.

GEROCOMIA, est pars Hygieinæ, quæ senum viuendi rationem præscribit, ex γέρων senex, & κομῶ curam gero.

GERSA, fere idem ac fœcula; denotat alicuius radicis, vt serpentariæ, Ari &c. pollinem qui in succo expresso subsedit.

GERSTATIO, dicitur illud tempus, quo fœtus in vtero materno moratur. G. Die Schwangerschaft.

GIBBUS, est is, cui eminet dorsum. G. ein Höcker. Buckel.

GILLA, est sal vitrioli emeticum. Quidam sumunt pro vitriolo sponte sua in liquorem soluto, alii pro sale armoniaco lignato. Est nomen nihili, vt sunt plura paracelsica.

GINGIVA, Gr. Ὀύλον, & Ἐγγλον, est caro dura variis lamellis sibi impositis conflata, quæ omnes sunt mera vasculorum sanguineorum reticula, quibus nonnullæ glandulæ iuteriacent. Dentes instar valli cingit, iisque plurima vasa communicat; & in edentulis nonnihil etiam ad ciborum contritionem facit; quæ vel exesa, relaxata vel nimis exsiccata, dentes vacillant vel excidunt. G. Das Zahnfleisch.

GINGLYMVS, seu CARDINIFORMIS, est coniunctio ossium cum motu manifesto, qua vnus ossis caput, in

finum alterius reconditur, vicissimque huius caput in illius cavitate excipitur, a γιγγλῦμα per ginglymum iungo. G. Zusammenfügung.

GLADIOLVS, est planta iridi bulbosæ fatis similis; habetque folia longa, angusta, acuta, dura, fortia, striata, gladium figura referentia, caulem vndique ambientia, & quasi in vagina includentia: caulis duos vel tres pedes altus est, rotundus, aliquantulum nodosus, coloris ad purpureum accedentis; calix bifolius, binis foliolis vaginalibus ovarium & ei impositum tubum floris sustinet: flos monopetalus, liliaceus, in exortu infundibuliformis, supra vero amplius, & in sex magna segmenta fissus, quorum tria superiora, maiora, latiora plus erecta, tria inferiora, longiora, angustiora, deorsum quasi pendula, ita ut flos quasi bilabiatus appareat, habens tria stamina enata ex pariete interno tubi floris, & insidens apici ovarii: ovarium fit fructus oblongus, trilocularis, foetus seminibus rubicundis, subrotundis, calyptra inuolutis, habetque tubam ortam ex centro apicis ovarii, & instructam tribus cimbis cauis pro apiculis suis: radix carnosæ, tuberosa, gemina, altera alteri incumbens: hæc planta crescit in pratis. Gr. ἔριον a ἔριος gladius: est planta cuius folia gladium minorem referunt. G. Schwertel.

GLANDVLA, est corpusculum parvum, constans duabus membranulis infinitas arterias, venas, nervos, lymphatica habentibus; hæ membranæ formant intus aliquod cauum, in quo terminantur quam plurima vascula, & suum succum effundunt, miscent; ex hoc cauo hic succus per lymphatica fertur in alias glandulas, denique cisternam chyli; vel per emissarium in commune cauum deponitur, diuiduntur omnes glandulæ in *conglobatas* & *conglomeratas*, quas vide suo loco. Est etiam morbi species, quæ glandula dicitur, ut sunt strumæ, scrophulæ, bronchocele &c. Gr. ἄδην. G. Schlier, Drüsen.

GLANDVLA GVIDONIS, est tumor glandi similis, mollis, solus, mobilis, sine radicibus, & a circumiectis partibus, separatus: maxime in emundatoriis & iuncturis proveniens. *Auitentæ* glandula videtur esse *ganglion*.

GLANDVLA PINEALIS, vide *Conarium*.

GLANDVLA PITVITARIA, est corpusculum in sella equina ossis sphenoidis situm, reti mirabili inuestitum; superius infundibulo & forte ex reti mirabili humorem serosum suscipit, quem in venas iugulares, vel vasa lymphatica amandat. G. Schleimdrüsen.

GLANDVLOSVM CORPVS, idem quod *prostata*.

GLANS,

GLANS, idem quod *balanus* & *suppositorium*.

GLASTEABILIS, vide *bilis*.

GLASTVM, Gr. Ἰσάρις, est nomen incertæ originis, forte a nostro idiomate *Glas*, vel Anglorum *Glassé* denominari videtur. *Glastum* in veteri Gallorum lingua olim dicebatur, nunc *Guadum*. Huius maximus prouentus habetur in Vmbria circa Noceram, vbi oppidum est Guadum ita appellatum. G. Weydt, Pastel.

GLAVCEDO, idem quod *glaucoma*.

GLAVCIUM, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia longa, ampla, carnosæ, crassæ, villosa, verbasci similia, profunde incisa, dentata; & quasi crispata, repentia, hyeme semper viridia, viridia, caulibus crassis adhærentia. Caulis secundo tantum anno erumpit fortis, durus, nodosus, non villosus, in multos ramos diuisus, ex nodis suis folia minora & minus incisa, quam inferius, germinans: calix bifolius & caducus: flores rosacei, tetrapetali, coloris lutei; floris pistillum abit in siliquam oblongam, exiguam & asperam, bicapsularem, quæ habet valuas septo medio adhærescentes, fœtam seminibus ut plurimum subrotundis, & nigris; radix longa digitum crassæ, nigricans; tota planta habet succum luteum, odoris ingrati, saporis amari: crescit in locis maritimis: occurrunt & huius species fructu vnicapsulari quidem sed quadrifariam dehiscente: deriuant a γλαυκός, cæsius, vel glaucus; illud nomen variis imponitur plantis, an forte quia folia huius plantæ colorem viridem marinum habent? vocatur etiam papauer corniculatum, quia est species papaueris siliquas habens instar cornu.

GLAVCOMA, est oculi vitium, siue transmutatio crystallini humoris in glaucum; a γλαυκός cæsius. G. Meergräner Stahr.

GLAVCOSIS, idem quod *glaucoma*.

GLAVX, est parua planta, quæ habet, caules tenues, humiles, repentes; folia sunt herniariæ æmula, & opposita, minutæ, & succulenta; flos exiguus, monopetalus, campaniformis, costa adnascens ad formam alæ: huic deinde succedit fructus seu capsula membranosa, ut plurimum globosa, apice dehiscens, ac seminibus fœta exiguis, rubicundis, placentæ affixis; radix fibrosa: hæc planta crescit circa loca maritima, est herba lactifera.

GLENE, idem quod *pupilla*. Item cavitās ossis, quæ aliud os in sinum suum recipit.

GLENOIDES, sunt duæ cavitates, in inferiore parte vertebræ primæ colli, ex *γλῆνη* pupilla, & *ἄδ* forma.

GLOBVLARIA, est planta, quæ habet caulem pedem circiter altum, rotundum, striatum, rubicundum, folia ad bellidis formam satis proxime accedunt, sed sunt magis dura, nervosa, saporis amari: flores flosculosi, plurimis scilicet flosculis constantes unilabiatis, multiscissis, & calice proprio comprehensis; e quorum fundo surgit pistillum, flosculi parti inferiori ad instar clavi infixum, quod deinde abit in semen, in capsula, quæ flosculi calix fuit, reconditum: capsulæ autem illæ insident placentæ, quæ meditullium occupat calicis communis: radix est lignosa, dura, foris rubra, intus alba, fibrosa: est scabiosæ species floribus cæruleis, sic vocata a florum glomerulis globisue. G. *Rugelkraut*.

GLOBVLVS NASI, est nasi inferior pars cartilaginea & mobilis. G. *Das runde Spitzlein an der Nase*.

GLOBVLVS, seu **NODVS**, etiam significat tumorem rotundum & mobilem, & parum dolentem in labiorum parte glandulosa.

GLOSSOCOMVM, est instrumentum chirurgicum fractis membris accommodatum, a figura arculæ mercatorum dictum, quod olim a tergo gerebatur. G. *eine Beinlade*.

GLOSSOPETRA, est lapis ut plurimum triangularis, e basi crassiore & scabra in conum acutum & planum definens, reliquo toto corpore lævis, & quasi corneus, sæpe minutis quibusdam dentibus ad latera crenatus, coloris cæsi, albi, lutei, rosei, cærulei, in variis mineris Angliæ, Lunenburgiæ, Melitæ reperiendus, diuersæ magnitudinis; creditur quod sit lingua serpentum petrefacta; alii tempore diluvii multas animalium partes, sic & has terra submersas, tempore petrefactas opinantur. G. *Zungenstein*.

GLOTTIS, est laryngis rimula, quæ ab epiglottide regitur, a *γῶσσα* lingua.

GLVMA, est folliculus grani, quod in spica continetur vel grani theca.

GLVTEN, Gr. *κόλλα*, est humor *Auicennæ* secundarius dictus; & dicitur, cum roridus ille humor partibus vnitur & agglutinatur. Erant quatuor, *humor innominatus*, *ros*, *gluten*, & *cambium*, verum illa nomina nunc temporis euanuerunt. Liquor glutinosus reperitur inter iuncturas, qui *synovia* dicitur. G. *Leim*.

GLVTÆI, sunt musculi sex, quibus nates mouentur; in utroque latere tres, locati in cavitare ossis ilii, concursu suarum fibrarum, quasi vnum faciunt cum triplici cauda, quæ terminatur in & circa trochanterem maiorem. a γλατὸς nates. G. Die Ursmusculi.

GLVTIA, sunt prominentiæ duæ cerebri, nates dictæ, a γλατὸς nates.

GLVTOS, est natis, clunis. Item trochanter siue rotator ossis femoris maior, forte quia natiū musculi ei inseruntur. G. Der Urs.

GLYCYPICRVM, est DVLCAMARA, ex γλυκὺ dulce & πικρὸν amarum.

GLYCYRRHIZA, est planta, quæ plures caules dimittit tres vel quatuor pedes altos: folia sunt oblonga, viscosa, viridia, splendentia, in alias disposita instar fraxini, bina coniugata ad costam in folium impar desinentem, saporis acerbis, subacidi: flores sunt leguminosi, purpurei: flori succedit filiqua vnicapsularis, brevis, compressa, fæta seminibus reniformibus: radix oblonga, sarmentosa, in multos ramos repentes diuisa, digiti crassitie, externe coloris grisei aut rubicundi, interne flauis, saporis subacris mellei dulcissimi, tenuis odoris mellei: hæc planta crescit in regionibus calidis, præsertim in siluis, & in locis arenosis, optima ex insulis canariensibus adfertur, quæ pugni crassitem adæquat, est dulcis radix, ex γλυκὺ dulce & ῥίζα radix. Nomen tum apud Græcos, tum etiam Latinos a dulcedine, qua radix eius prædita est, inuenisse notius est, quam dici debeat. *Scythica* etiam nominatur *radix*, quod in Scythia circa Mæotim paludem plurimum proueniat. Sunt etiam qui ἄδιφον vocitant, quod sitim retenta, in ore arceat. Officinis *liquiritia* dicitur. G. Süßholz.

GNAPHALIVM, est planta, quæ habet plures caules ad altitudinem circiter pedis satis crassos, lanugine alba obductos, habentes folia multa, oblonga, versus extrema obrotunda, diuisa apparent flocculi lanuginosi: flores in summitate caulium nascuntur, superius stellæ ad instar diuisi, calice squammoso & villoso comprehenduntur, flori succedunt parui fructus albi, semen recuruum continentos, & speciem pilei acuti seminis caput obtegentis, habentes: radix lignosa, oblonga, crassa, nigra, aliquantulum fibrosa, odoris aromatici, stæchadis æmula, & saporis subsalsi. Dicitur & Κναφάλλον, a κνάπτω carmino. Vocatur etiam *centunculus*, quod centonibus cum tomento maxima sit cognatio: hinc *centuncularis her-*

ba & *coronaria* a colore & mollitie. G. Nuhfrant.

GNIDIA GRANA, sunt thymelææ vel laureolæ baccæ rotundæ, pisi magnitudine, rubræ, sub tenui pellicula includentes nucleum cannabis femini similem, medulla candida plenum, saporis acerrimi & vrentissimi: estque purgans vehementissimum.

GOMPHIASIS, vel potius *agomphiasis*, est morbus dentium, præsertim molarium, quando nempe vacillant: gomphosi enim loculis ossium vtriusque maxillæ inseruntur, a γομφίω clauum impingo. G. Das Backeln der Zähne.

GOMPHOMA, idem quod *Gomphosis*.

GOMPHOS, est, quando oculi pupilla, pelliculas vucæ excedens, clauum refert. Item ossium coniunctio clauorum instar, a γομφίω clauum impingo.

GOMPHOSIS, siue conclauatio est, quando os ossi ingitur instar clauī, vti dentes maxillæ, a γομφίω clauum impingo.

GONAGRA, est arthritis genua occupans, ex γόνυ genu & ἄγρα, captura. G. Kniezipperlein.

GONGRONA, Gr. Γογγρώνη, est omnis tumor nervosis partibus adueniens, cum duritie & rotunditate. Sic & in specie *bronchocele* nominatur.

GONGYLE seu **STRONGYLE**, dicitur rapæ radix, ob formam rotundam. Στρογγύλος enim, seu γογγύλος est rotundus.

GONORRHOEA, est fluor inuoluntarius liquidi purulenti & sordidi ex membri virilis vrethra, cum dolore & ardore urinae, penis tentigine, ortus ab impuro coitu: fluidum quod erat, sæpe crassescit, flavescit, viridescit, & tum dicitur virulenta gonorrhœa, ex γονή genitura, & ῥέω fluo. G. Samenfluß.

GONORRHOEA CHORDATA, est, quando vna cum gonorrhœa, vrethra arcus instar tenditur, & ad inferiora cum dolore flectitur.

GOSSIPIVM, seu **GOSSYPIVM**, Gr. Ζύλον & Γοσσύπιον. G. Baumwolle, Bomesin.

GRACILIS MUSCULVS, seu *rectus inferior*, est tibiæ musculus, oritur ex commissura ossis pubis, in tibiā inseritur, circa epiphysin superiorem. G. Der dünne Schienbein-Muscul.

GRADVS, olim dicebatur de calore, frigore, siccitate & humiditate medicamentorum; constituebant enim quatuor gradus,

gradus, pro numero elementorum peripateticorum; illi gradus adhuc sua extrema habebant, ut in initio, vel fine tertii aut quarti gradus. Chymici alios constituunt gradus, nempe circa calorem & regimen ignis inter destillandum, dirigendum &c. Gr. Τάξις. G. ein Grad.

GRAMEN, Gr. ἄνθος & ἄγρωσις. G. Gras.

GRAMEN CANINUM, pertinet ad plantas flore apetalas, cuius pistillum abit in semen subrotundum, vel oblongum parum, admodum farinaceum, calice obvolutum: radix tenuis admodum, longa, geniculata, alba, saporis subdulcis cum aequali in recessu acrimonia, odoris nullius. Caninum vocatur, quod a canibus quaesitum sedulo, ubi aegrotant, inde vomant & curentur. G. Hundsgras, Quecken.

GRAMMA, idem quod scrupulus.

GRANA PARADISI, vide cardamomum.

GRANATUM, veteribus malum punicum, dictum videtur, ex eo, quia plurima intus grana continet. G. Granatapfel.

GRANATVS GEMMA, & GRANATVM MALVM Officinis, penult. producit. Et quidem granato malo, ut iam dictum, nomen est a granorum rubentium, & succulentorum, quae gremio complectitur, multitudine; granato gemmae, a colore & magnitudine granis Punici huius mali plerumque simillima. Vox Plinii l. 13. c. 19. Sed circa Carthaginem Punicum malum sibi vindicat: aliqui granatum appellant. Columell. l. 12. c. 41. Integra, inquit, mala dulcia granata, quae Punica vocantur. Ut appareat, natales eius non prodixisse a Regione Hispaniae Granata, sed potius Granatam, vel a malis granatis, vel granis tinctorum, copiose istis locorum nascentibus nomen meruisse. Penult. producit, quasi esset a grano, granaui, granatus, ut ab amo, amatus. Hinc de granario, & Granata Hispaniae ita Poeta:

Cum tua plus laudes numeris granaria nostris. Horat. 1.
Serm. sat. 1.

Vellera te cocco dives Granata rubenti. Mant. 3. Alf.

Granatus, est gemma pellucida, ex flauedine rubens, ignis instar, minique natui vel factitii colorem fere referens. Sunt diuersa genera gemmarum quae colorem ignis amulantur, adeoque sub carbunculis (nomine a carbonibus sumpto) comprehenduntur, uti granatus, hyacinthus, rubinus &c. hinc sunt qui granatum faciunt rubinum obscuriore colore, expositus enim luci aut soli, carbonis imaginem ostendit dilucidius, quam

quam ipsemet rubinus. Sunt granati alii (vel aliarum) orientales, alii occidentales. Orientales, ut meliores ita & pretiosiores, proinde provinciam officinalem solis occidentalibus relinquunt. Hi sunt Hispani, Bohemici, Silesiaci, e quibus Bohemici reliquos antecellunt. G. Granat.

GRANDINOSVM OS, idem quod *cuboides*.

GRANDO, vide *Chalaza*.

GRANVLATIO, est metallum ad ignem fusum, seu, liquatum, in frigidam per scopas, vel aliud vas perforatum, pedetentim effundere, in qua tunc fit granorum adinstar, videlicet eum in finem, ut ad soluendum sit aptius; estque nihil aliud, quam metalli alicuius fusi in grana reductio.

GRANVM, Gr. Στράγιον, minimum pondus est quo utimur. Eius loco sumuntur aliquando grana piperis albi, viginti scrupulum constituunt. In natiuis semina sonat minutiora, siue rotunda ea sint, siue alius alicuius figuræ, uti hordei, tritici, piperis &c. G. ein Gran.

GRAPHOIDES, est processus styloformis, circa cranii basin ad posteriora vergens, ex γράφῃs stylus, & ἔδος forma. *Graphoides* etiam dicitur ille musculus *digastricus* dictus: Vide suo loco.

GRATIA DEI, emplastri quædam species est, ex cera, resina, seuo, terebinthina, mastiche, olibano & aliquando ærurgine. Sic forte nominatur ob præstantissimas vires. G. Grün Wachs.

GRATIOLA & GRATIA DEI, planta veteribus forsitan incognita; *Officinæ* gratiolam vocauere, quasi *paruam Dei Gratiam*, quod qui eius plantæ succum sumunt, propter singulares virtutes, ἄνω & κάτω purgandi, sese quasi morti exponunt. Penult. corripit, ut cætera diminutiva, laureola, areola, bracteola. Gratiola autem species est digitalis, vel planta, quæ habet plures caules vnum circiter pedem altos: folia sunt oblonga, angusta, instar fere hyssopi, in margine striata, sibi inuicem opposita iuxta caulium longitudinem: flos est monopetalus, anomalus, tubulatus, utrinque patens, & quasi bilabiatus, ex cuius calice surgit pistillum, posticæ floris parti, adinstar clauis infixum, quod deinde abit in fructum seu testam e rotundo acuminatam, bifariam dehiscentem, in duo loculamenta diuisam & seminibus fætam ut plurimum exiguis. G. Wilder Wurin.

GRAVEDO, idem quod *coryza*.

GRILLVS, vide *gilla*.

GROSSI,

Unable to display this page

Unable to display this page

cuntur & *Εμμήνια* & *καταμήνια*, siue *menstrua*. Vide *Menstrua*.

GYNÆCOMYSTAX, est barbula pilosa in superiore pudendi muliebris parte; ex hac quidem de temperamento vteri & testiculorum iudicium ferunt, ex *γυνή* fœmina, & *μύσαξ* barba.

GYP SVM, est lapis albi coloris, qui tritus, coctusque, cum aqua mistus statim concrescit in albam lapideam substantiam, hinc in hæmorrhagiis validis est summi vñus: effoditur in magna copia in Galliis, paratur tamen ex aliis lapidibus, vti ex *Alabastro*, *spato*, *glacie Mariæ* &c. G. *Gips*.

H.

HABENA, Gr. *τελαμών*, est vinculi chirurgici species, quo vulnerum labia contrahuntur & futura vices sustinet. G. *Baumbinde*.

HABITVS, idem quod *Hæxis*.

HÆMALOPS, oculus est cruentus, ex casu, aut alias exciatus, ex *αἷμα* sanguis, & *ὤψ*, oculus. G. *ein blutig Aug*.

HÆMATITES, est lapidis quædam species obscure rubescens. Fractus, instar ligni petrefacti fibras oblongas habet & in modum acuum acutas. Reperitur nonnunquam inter ferri fodinas, rubricamque æmulatur, ex Bohemia adfertur; aliquando ex ostracite nascitur, vti prope Hildesium contingit, ad ferri indolem accedit; durus est & æqualis, absque sordibus, aut venis intermediis, habetque cinnabari similem colorem, sed saturatiorem, si optimus fuerit. Loci natalis ratione, Hispanicus præstat. Pro sanguine sistendo, intus assumptus, medicis in vñu est. G. *Der Blutstein*.

HÆMATODES, est geranii species, cuius radices rubicundi sunt coloris, ex *αἷμα* sanguis & *εἶδος* forma. G. *Blutwurz*.

HÆMATOSIS siue **SANGVIFICATIO**, est assumptorum masticatorum, in ventriculo & intestinis concoctorum, per lactea, ductum thoracicum vasis sanguineis infusorum in colorem rubrum, sanguineamque naturam mutatio: quæ fit motu sanguinis circulantis, & contractione ac compressione vasorum, quæ maxima in corde & pulmone, vnde chyli partes in se inuicem compressæ, ita vt sex in vnâ abeant, colorem rubrum induunt; ab *αἱματούω* sanguifico. G. *Das Blutmachen*.

HÆ.

HÆMODIA, vulgo dentium dolorificus torpor seu stupor, ea est in dentibus aut potius membranis, dentes inuestientibus, imo multis modis in cauernulis dentium interius inter se implexis, seu nervorum per substantiam dentium dispersorum ramulis, qui vellicantur, corrugantur & dolore afficiuntur. Stupor iste sæpe euenit, post acida ingesta aut vomitu eiecta, ab αἰμωδία obstupeſco, ex αἷμα sanguis & ὀδὸς dens. Antiqui forte sanguinem esse in causa affirmarunt. Quidam per *Hæmodiam* omnem dentium dolorem intelligunt. G. stumpfe Zähne.

HÆMOPHOBVS, est, qui sanguinis missionem timet, ex αἷμα sanguis, & φοβέω timeo.

HÆMOPTOICA, sunt quæ sanguinis spuitioni medentur, ab αἷμα sanguis, & πτύω spuo.

HÆMOPTYSIS, est sanguinis floridi per sputa e pulmonibus reiectio, fit hæc ruptura vasorum sanguineorum pulmonalium, vel bronchialis arteriæ, vel quod glandulæ tracheæ per dilatata emissaria loco liquidi tenuioris sanguinem transmittant, ex αἷμα sanguis, & πτύω spuo. G. Das Blutspeyen.

HÆMORRHAGIA, in genere significat omnem sanguinis effluxum, uti ex pudendo muliebri, dentibus, vulneribus, oculis &c. verum in specie de narium stillicidio sanguineo dicitur, ex αἷμα sanguis, & ῥήγνυμι rumpo. G. Nasenbluten, Blutfluß.

HÆMORRHOIS, dicitur sanguinis profluuium ex venis, quæ sunt in ano; sed non raro denotantur hoc vocabulo *hæmorrhoides cæcæ*, siue tumores aut varices in ano absque sanguinis effluxu; nam si effundatur, *hæmorrhoides apertæ* dicuntur. *Internæ*, si in ano lateant, appellantur, & *externæ* si exterius conspiciantur: sæpe non sanguinem, sed & pus effundunt, ex αἷμα sanguis, & ῥέω fluo. G. Feigwarzen. Item *hæmorrhoidis vena*, est ramus venæ portæ ad intestinum rectum & anum porrectus, vehens sanguinem in hepatis portam. Ex hoc antiqui putabant fieri hæmorrhoides fluentes, & quia putauere eius apertionem esse salutarem, & ex liene eiici, vocauerunt. G. die Goldader, Nuckader.

HÆMOSTATICVM, est illud quod sanguinem sistit, ex αἷμα sanguis, & ἵστημι sisto. G. Blutstillende Mittel.

HAGIOSPERMVM, dicitur semen sanctonici, idque ob vires eximias. Ex ἅγιον sanctum & σπέρμα semen.

HALICACABVS, vel **HALICACABVM**; *Avicennæ* *Kakengi*, *Plinio* l. 21. c. 31. *halicacabus*; ἀλικάκισον appellat *Dioscorides*,

oscorides, l. 4. c. 72. ab ἄλς, ἄλός, ἄλι, & κάκαβος, vel κάκκαβος, quia vesica, qua nucleum amplectitur, ollam aliquatenus repræsentat; penult. corr. vt simplex cacabus, *Athenæo* κάκκαβος & κακκάβη.

Alborum calicum, atque cacaborum. Phal. Stat. 4. Sylv. 9. Halicacabum sunt fructus alkekengi.

HALIMVS, idem quod *Halymus*.

HALO, est area rubra vtrique pupillæ in mammis circumfusa. *Halos* quoque dicitur. Gr. ἅλων.

HALYMS, potius scribendum, *halimus*, est portulaca marina, sic dicta, quod in æstuariis iuxta maritima loca crescat; ideoque etiam salis est saporis, & nomen fortitur ab ἅλς sal. Est & alia eiusdem nominis planta sitim & famem extinguens, & tunc deriuatur ab α priv. & λιμός fames, scribendumque sine b.

HAMMA, idem quod *Anima*.

HAMVS & HAMVLVS, Gr. ἄγκιστρον, est instrumentum chirurgicum pro fœtu demortuo aut mola extrahenda accommodatum. Interdum & fasciæ nomen est. G. Ein Angel, Haken.

HANDAL, HANDEL, vide *albandal* & *colocynthis*.

HARMALA, est planta, quæ plures habet caules pedem altos, virides, nigricantes, ramosos arbusculam referentes: folia alterna oblonga, incisa, crassa, carnosæ, viridia, saporis viscosi & amari: flores in summitate ramorum crescentes, rosacei; post florem sequitur fructus subrotundus, tricapsularis, semina inæqualia, angulosa, coloris obscuri: radix longa, digiti minimi crassitie, coloris subflavi pallidi: tota planta habet odorem penetrantem & ingratum: est nomen veniens ab arabica voce *barmel*: sed vulgo appellatur ruta sylvestris. G. Wilde Staute.

HARVND, idem quod *arundo*.

HARMONIA, est in genere convenientia siue membrorum siue qualitatum, siue alicuius medicaminis mixturæ; sed in specie est ossium per simplicem lineam coniunctio, vt in ossibus nasi, & palati conspici licet, vbi exterius modo linea apparet, quamvis in ipsa coniunctione multæ sint inæqualitates, ab ἄρως congruo, adapto. G. Zusammenstimung.

HAVSTVS, siue POTIO, est liquida medicamenti interni forma, in vnicam dosin, ex variis ingredientibus cum idoneo liquore, decoctione, infusione, aut dissolutione, ad purgandum, alterandum, vel sudandum &c. composita. G. ein Trancß, Trancßlein.

HEBENVUM, idem quod *ebenum*.

HECATONTAPHYLLVM, sic vocatur rosa foliis plenissima, quasi diceret *centumfolia*; ex εκατόν centum, & φύλλον folium.

HECTICA, est febris continua, lenta, ut vix obseruetur ab ægris, quæque singulis diebus exacerbatur; sed non nisi aliquot a pastu horis, ex ipso corporis, ut dicitur, habitu orta, & longo tempore introducta, quæ adeo radices egit, ut vel ægerri-me expelli possit, cui plerumque adest vlcus pulmonum, macies & tussis, ab ἥκιστα habitus, quia in habitu corporis adeo fixa est, ut omnes partes tententur & emacientur. G. Ausgehrendes Fieber.

HEDERA, penult. corr.

Pastores hedera crescentem ornate Poëtam. Virg. Ecl. 7.

Hedera, est arbuscula, quæ habet cerros parasiticos radican-tes in quocunque sustentaculo: cortex eius est rugosus, cinereus; lignum eius durum, album: folia sunt magna, ampla, angulosa, rigida, polita, semper virentia, splendentia saporis adstringentis & acris: flos rosaceus, plerumque hexapetalus; ovarium in fundo floris fit bacca globosa, fæta seminibus ab una parte gibbis, ab altera planis. G. Κισσός & Ἑλῆξ. Vocatur etiam *Dionysia*, hoc est, *Bacchica*, nominata a Baccho, qui primus ex Indis in Græciam hederam asportavit: vel quod in tutela eius fuerit: nam ut ille iuuenis semper, ita hæc viret. G. Ephru.

HEDERA TERRESTRIS, est species calamintæ, quæ habet caules paruos, semipedem circiter altos, humiles, repentes, tenues, quadratos, nodosos, interdum rubicundos: folia rotunda, dentata in margine, villosa, parum aspera, pedunculis longis adhærentia, per intervalla sibi inuicem opposita: flores ex foliorum alis nascuntur, superius labiati, coloris cærulei: flori succedunt quatuor semina oblonga sibi inuicem coniuncta, & in capsula, quæ flori tanquam calyx inseruit, inclusa: radix tenuis, alba, tota planta habet odorem satis penetrantem, & saporem amarum; crescit in locis umbrasis. Gr. *Chamæcissus* & ὄνη σέλιαν. sic dicta quod nunquam non repat humi, foliis hederæ similibus. *Corona terræ*, quod ramulos suos per terram spargens, folioso veluti sermo eandem coronare videatur. G. Sundermann, Gundelreben.

HEDRA, vide *eccope*.

HEDYCHROVM, penult. corr. quia *Galeno l. i. de Antidot.* placet Ἠδυχρόν σκευασία.

Μάγνα-

Μάγματος ἡδεχρόα τοσσον ἐφελκομένον Pentam. *Andromachus*
apud *Galenum de Theriaca ad Pisonem*.

Hedychroum, est medicamentum iucundi coloris, ab ἡδὺ iucundum & χροά color.

HEDYOSMOS, vide *mentha*, ex ἡδὺ suaue & ὀδμή odor.

HEDYSARVM, est planta quæ habet caules tres pedes altos, satis crassos, repentes; folia satis referunt glycyrrhizæ sed breuiora, magis ampla, sine lanugine, nisi in margine, coniugata, in extremum impar desinentia, terna vel plura: flores in spicam vel capitulum congesti, ex alis foliorum erumpentes, leguminosi, coloris rubicundi: flori succedit siliqua aspera, undulata, composita ex multis quasi filiculis sibi mutuo ut plurimum adnatis, continens semina in singulis articulis, ut plurimum reniformia: hæc planta crescit in montibus, habetque odorem satis gratum ob suaueolentiam ita dicta, odorem enim emittit fœnugræco, lupino ac meliloto non dissimilem, ex ἡδὺ suaue, & αἶρω haurio: sed alii ab aron deducunt.

HEDYSMA, est illud, quod suaue gratumque medicamentis odorem conciliat, ab ἡδὺs suaui, iucundus. G. ein lieber Geruch.

HEGEMONICÆ, sunt actiones principales in corpore humano, ut sunt actiones animales & vitales, ab ἡγεμῶν, dux, princeps.

HELCOMA, idem quod *exulceratio*, dicitur & *helcysma* & *helcosis*.

HEL COS, idem quod *ulcus*.

HEL CYDRIA, sunt vlcuscula quædam parua, densa & rubra in capitis cute apparentia papillis mamillarum similia, a quibus ichor defluit, ab ἑλκώ vlcero.

HEL CYSTER, est vncus ferreus, qui inseruit educendo fœtum mortuum ex utero.

HELCTICA, ab ἑλκω traho, vide *Attrahentia*.

HELEAGNVS, putatur esse myrtus Brabantica, *Gagel* dicta, an ab ἑλῶ palus, & ἄγνός castus? nascitur enim in locis paludosis. Videtur potius scribendum *eleagnus*, ab ἐλαῖα, olea & ἄγνός, vitex, quia utrique plantæ aliquid simile habet.

HELENIVM, *Plinio* l. 21. c. 10. e *lacrymis Helenæ* dicitur natum. *Dioscoridi* Ἑλένιον l. 1. c. 27. 28. penult. corripit ut *chelonium*, &c.

Hellenium, *lupulus*, *buglossa*, *felix*, *adiantum*. *Honzer*. l. 4. ubi duplicauit necessitate metri.

Helenium, est planta, quæ habet folia, ex radice erumpentia magna,

gna, longiora & ampliora verbasci repentia, acuta, mollia, striata in margine, superius coloris viridis pallescentis, inferius albescentia, pedunculis breuibus adhærentia: ex his producuntur vnus vel plures caules quatuor vel quinque pedes alti, recti, rubicundi, lanuginosi, intus caui, ramos quosdam dimittentes folia sine pedunculis habentes: flores in summitate caulium & ramorum nascuntur, ampli, orbiculares, radiati, flauî, parum odoriferi: embryonibus in semina papposa abeuntibus & thalamo affixis insidentes, & calice squammoso comprehensi: radix oblonga, crassa, foris fusca, intus pallida, pinguis, saporis acrioris amaricantis, odoris fragrantis, hanc patrem stomachi vocarunt, quia stomachi morbos optime curat in debili ventriculo. Dicitur etiam, *Enula Campana* & *Inula*. Huius plantæ radix in vfu est, estque celebre stomachicum ob blandam amaritiam. G. *Plantwurk*.

HELIANTHEMVM, vel **HELIANTHOS**, est planta, quæ habet caules exiguos, tenues, rotundos, villosos, repentes: folia oblonga, angusta, pedunculis breuibus adhærentia; iuxta caules sibi inuicem opposita, villosa, parum latiora hyssopi, in fine obtusa, inferius viridia, saporis glutinosi: flos rosaceus, ex cuius calice triphyllæ surgit pistillum, quod deinde abit in fructum satis magnum, fere rotundum, qui per maturitatem in tres partes dehiscit, funditque semina subrotunda, tenuia, capillamentis seu placenta affixis: radix lignosa alba. Hæc planta crescit in siluis & montibus; vocatur etiam chamæcistus. Idem nomen imponitur diuersis floribus solis cursum aspicientibus, ex ἥλιος sol, & ἄνθος flos.

HELIOCHRYSVM, est nomen, quo varii flores lutei vocantur, ex ἥλιος sol, & χρυσός aurum, quia flores non tantum aurei, sed & splendentes esse debent.

HELIOSCOPIOS TITHYMALVS, est tithymalus folsequius, sic dictus, quod eius corona semper solem aspiciat, ex ἥλιος sol, & σκίπτομαι aspicio. G. *Wolffsmilch*.

HELIOSIS, est insolatio siue apricatio, ab ἥλιος sol.

HELIO TROPIVM, duæ dantur huius plantæ species; ex quibus officinæ expetunt heliotropium maius flore albo: est planta, quæ habet caulem pedem circiter altum, lanuginosum, albescentem, medullosum, ramosum: folia ocimi, oblonga, subrotunda, neruosa, albescentia, villosa: flos monopetalus, infundibuliformis, stellæ in modum corrugatus, & in decem partes alternatim inæquales ad oram incisus, ex calice surgit pistillum, infimæ floris parti ad instar clauî infixum, & quatuor veluti

Unable to display this page

HELXINE CISSAMPELOS, siue CONVOLVULVS, VOLVBILIS, & VINEALIS, dicitur *Cissampelos*, quod in vineis potissimum nascatur & folio hederaceo. *Conuoluulus* vero, quod crebra reuolutione vicinos frutices & herbas implicet, ex *κισσός* hederæ, & *ἄμπελος* vitis minor est planta, quæ habet folia multo minora, quam conuoluuli maioris, minus pinnata, magis tamen rugosa cum floribus ex albo purpurascens, aut etiam albis, turgentia lacte. G. *Schwarzwinde*.

HEMERALOPS & HEMERALOPIA, est affectus oculorum, vbi æger de die magna luce bene videt, decrescente lumine vix aliquid, oritur a neruo optico minus sentiente, vel pupilla nimis arcta: ex *ἡμέρα* dies, & *ὤψ* oculus.

HEMEROCALLIS, est lilii species, sic dicta, quod die sereno bonum aspectum præbeat; noctu vero in sese quasi collabitur contrahiturque, ex *ἡμέρα* dies, & *καλή* pulchra, vel *καλλὸς* pulchritudo.

HEMICRANIA, est capitis dolor alterutram cranii partem obsidens, ex *ἡμι* semis, & *κρανίον* caluaria. G. *Hauptwehe an einer Seiten des Haupts*.

HEMIDRACHMON, siue SEMIDRACHMA est pondus dimidiæ drachmæ. G. *Ein halb Quentlein*.

HEMIECTON, quasi semifextam mensuram significat dimidiati sextarii quatuor chænicas capientem, estque pars duodecima medimni Attici. Videtur quoque sellam significare pro suffitu immittendo mulieri. Imo & ollam significare potest, quatuor chænicas capientem, cui velut sellæ insidere debet mulier ad capiendum suffitum diductis cruribus.

HEMINA, Romana vox ex Græco quidem *ἡμισυ*, quod dimidia sextarii pars sit, deriuata, Gr. *κοτύλη* nominatur: capit uncias decem mensurales.

HEMIOBOLION, est duodecima pars drachmæ; drachma enim continet sex obolos.

HEMIOLIVM, seu *sesquiuncia*, *Sescuncia*, drachmarum duodecim pondus est.

HEMIONIVM, nomen huic plantæ impositum quod steriles reddat mulieres, vti sunt muli, mulæque; vel nomen illud accepit, quod muli hac herba delectentur, ex *ἡμι* semis, & *ὄνος* asinus.

HEMIONITIS, est asplenii species, dicta videtur, quod sterilis instar muli sit, *ἡμίονος* mulus.

HEMIPLEGIA, est paralyfis vnus lateris infra caput, proueniens ab obstructione in alterutra medullæ spinalis parte, vel a plaga exterius immissa; vnde nullus spirituum animalium fluxioni aditus patefcit, ex ἡμι semis; & πλήσω percutio. G. Der halbe Schlag auf einer Seiten.

HEMIPTLEXIA, idem quod *hemiplegia*.

HEMITRITÆVS, siue FEBRIS SEMITERIANA, est febris composita ex quotidiana & tertiana, altera intermittente altera continua; ex ἡμι semis, & τριταῖος tertius.

HEMIXESTON, idem quod *Hemina*.

HEPAR, IECVR, Gr. ἥπαρ est organum siue viscus in imo ventre, sub diaphragmatis latere dextro situm, eius crassities & magnitudo in homine insignis est; membrana cingitur tenui, a peritonæo orta; diuiditur in partem simam, & concauam, cui vesicula fellis, & ductus hepaticus adhærescit. Color eius rubicundus est. Hepatis substantia ex plurimis membranis & acinis siue glandulis constat. In eo sanguis ex cunctis visceribus abdominalibus affertur, qui in sinu magno Venæ portarum quinquiesariam diuiso, miscetur, colligiturque, ex quo per totum hepar translato partes biliosæ ab acinis glandulosis segregantur, & per ductum hepaticum, & vesiculam felleam ad intestinum duodenum amandantur. In homine lobi nulli sunt; ast in brutis plures in partes diuiditur, quos lobos, pinnas, iccioris fibras & ἑρπες vocant. G. Die Leber.

HEPAR VTERINVM, idem quod *placenta vteri*.

HEPATICA; medicamenta sunt, quæ olim specificè contra hepatis morbos applicantur. Sed quia specifica talia vix dantur, illa vox apud medicos fere euanuit. G. Mittel gegen die Lebersucht.

HEPATICA, eo nomine & insigniuntur variæ plantæ, quibus medici hepatis malis medentur. G. Leberkraut.

HEPATICA VENA, idem quod *basilica*.

HEPATICVS FLVXVS, male ita nominatus, quia hepar non est in causa, sed vasa ad intestina excurrentia, aperta & sanguinem fundentia. Vide *fluxus hepaticus*. G. Leberfluß.

HEPATITIS, est inflammatio in hepate, sedem suam habens vel in finibus venæ portarum, vel arteriæ hepaticæ; orta a quibuscunque causis sanguinem incrassantibus, & mouentibus, vel vasa hæc comprimentibus; plerumque icterum secum comitem habens, vt & dolorem, & tumorem in hypochondrio dextro cum febre continua &c. G. Entzündung der Leber.

Unable to display this page

Unable to display this page

HERPES, siue inflammatio serpiginea, *zona* Scribonio, *Serpens* Lucretio, Ἑρπης Dioscoridi, Ἑρπηδών Nicandro, ζώνη Plinio, Ἑρπυστικὸν ἔλκος Polluci: quæ duplex est, *miliaris* seu *pustularis*. Gr. Κερχόλις. Celso *ignis sacer*, Auicennæ *formica corrosiva*: quæ cum prurigine, cutim solummodo occupat. G. Zittermahl, die böse spitze Räude, Haarmurm. Altera, *exedens*, siue Ἑρπης ἐδιόμανος, quæ non tantum cutim, sed & musculos subiectos obsidet. Causa est, quando glandulæ cutaneæ nimis vbertim particulis salis suffunduntur, quæ ab aliis viscidis continentur, ne effluant, pruritus & vlcuscula miliaria excitant, quæ aliquando si materia peccans abundauerit, crustam excitant & subiectas partes exedunt, ab Ἑρπῶ serpo, quia continuo serpit. G. Der fressende Wurm.

HESPERIS, est leucorii species, quæ habet caules duos circiter pedes altos, rotundos, villosos, medulla repletos: folia alternatim iuxta caules disposita, erucam referentia, sed minus incisa, in margine dentata, acuta, villosa, coloris viridis nigricantis, saporis aliquantulum acris: flores quadrifidi, cruciformes, coloris aliquando albi, aliquando purpurei, vel varii, odoris suavis & grati; post florem sequitur siliqua oblonga, tenuis cylindrica, angulosa, teres, bivalvis, cui plures inhærent foveolæ, in quibus reconduntur vtrimque semina plerumque rotunda, vel cylindrica rubicunda, acris: radix parua, alba, lignosa: hæc planta crescit in hortis. Sic dicitur, quod vespertino tempore & noctu melius oleat quam interdiu, ab Ἑσπερος vesp̄er. G. Nachtsviol.

HETEROCRANIA, idem quod **HEMICRANIA**.

HETEROGENEVM, seu **ANOMOEOMERES**, est quando improporionatum quid sanguini & spiritibus, vt in febribus, vertigine, motibus conuulsivis & apoplexia, accrescit, ex ἕτερον alterum, & γένος sexus, genus. G. Ungleich.

HETERORRHYTHMVS, est ætas alia, quam anni ferunt: ex gr. si iuuenis senilem, & senex iuuenilem ætatem degunt. Illa differentia etiam de pulsibus dicitur, cum in morbis diuersus modulus pulsandi tenetur, ab ἕτερος alter, & ῥυθμός modulus.

HEXAGIVM, pendet quatuor scrupulos, Latinis *sextula* est, alii drachmam vnā cum dimidia esse dicunt.

HEXIS, est habitus seu habitudo corporis, ab ἔξω habeo. G. Die Gestalt und Beschaffenheit des Leibes.

HIBISCVS, vide *Ibisetus*.

HIDROA, **SVDAMINA**, **PAPVLÆ SVDORALES**, sunt quædam tubercula lata & humida, pruriginosa, granis

granis milii similia, interdum sine pruritu, quæ cutim *ἰκνώδως* exasperant: fiunt hæc, quando sudor ob cutis densitatem erumpere impeditur, adeo ut materia ibi retenta, & tenuiori parte puris per vasa lymphatica reuecta vel euaporata, cutis in tumorem eleuetur. Affectus hic familiaris est pueris & iuuenibus, præsertim temperamento calidioribus, qui æstatis tempore nimis mouentur & exercentur, in collo, scapulis, pectore, brachiis & femoribus, frequentius tamen circa pudenda & anum accidens. Arab. *Albasef*. Lat. *Sudamina*. Gr. *Ἐξίματα*; ab *ἰδρῶς* sudor. G. *Schweißblätter*, *Hißblätterlein*.

HIDROCRITICA, sunt iudicia, quæ a sudore desumuntur, ab *ἰδρῶς* sudor, & *κρίνω* iudico.

HIDRONOSVS, est febris, in qua plurimus sudor prodit; quæ ab *Anglis* *sudor Anglicus* nominatur, ex *ἰδρῶς* sudor, & *νόσος* morbus. Idem quod *Hidropyretos*. G. *Schweißfieber*.

HIDROTICA seu **SVDORIFERA**, sunt medicamenta, quæ sanguinem humoresque omnes validius per totum corpus mouent, eos incidunt, & attenuant; simulque imminuunt resistantiam in vasis exhalantibus circa cutim, atque ita ipsa partim in sudorem erumpunt & partim in halitum conuertunt liquida circulantia, & quæcumque obuia sunt secum deferunt, & in ambitum corporis propellunt, ubi illa in sensibilem sudoris liquorem collecta erumpunt, ab *ἰδρῶς* sudor. G. *Schweißtreibende Mittel*.

HIERABOTANE, vide *peristren*.

HIERACIVM, est planta, quæ habet plures caules sesquipedem vel duos pedes altos, fortes, angulosos, coloris viridis fasci, cauos, in plures ramos diuisos, & foliolis quibusdam instructos: folia inprimis ex radice erumpunt, repentina, longa instar taraxaci, in fine obtusa, incisa, viridia, superne tenera, villosa, inferne densiore lanugine canescentia, maculis pulchris interdum notata, sapore amaro & nitroso: flores sunt semisfosculosi, plurimis scilicet semisfosculis constantes embryoni insidentibus, & calice maiore, ampliore, & squamosiore quam in lactuca comprehensis, calix per maturitatem non in conum, ut in soncho crescit, sed explicatur. Embryo autem abit deinde in semen teneriusculum pappis instructum, in capitulum collectum: radix longa, crassa, carnosa, simplex, alba, succum lacteum amarum gerens, nomen accepit ab accipitre. Gr. *ἱεραξ*, quia creditur illam huius succo oculos restituere. *Sonchites* etiam appellatur, quod soncho non admodum dissimilis

milis sit, maxime quod ad eius circumferentiam & extremam partem, in qua caules & flores sunt, attinet. Propter lacteum succum, *lactuca syluatica* vocatur, appellatur etiam *Accipitrina*. G. Habichtsfraut.

HIERA PICRA, penult. corr. quasi *ἱερὰ σπενασία*. Scribonio Largo c. 23. *hiera antidotos*, ad sanandam *ἱερὰν νόσον*, seu morbum comitalem. Nec obstat illud:

Quos Iouis eduxit luco syluestris Hiera. Virg. Aeneid. 9.

Hiera enim ibi mater Idæa, *Ἱέρα* est. Quid quod aliis eo loco placeat *Hyana*, pro *Hiera*. Hiera picra est electuarium ex aloë, ligno aloës, radicibus ari, spica indica, croco, mastiche & melle paratum, ex *ἱερὰ* sancta, propter vires laudabiles & *πικρὰ* amara: subaudiri debet antidotus. G. Heiligbitter.

HIPPOCAMPVS, non tantum pisciculus marinus est, sed & processus ventriculorum cerebri superiorum siue anteriorum, ex *ἵππος* equus, & *κάμπτω* inflecto, quia illud animalculum inflexum est.

HIPPOCRATICA FACIES, vide *facies Hippocratica*.

HIPPOCRATIS MANICA, vide *manica Hippocratica*.

HIPPOLAPATHVM, est lapathum magnum, ita ob magnitudinem appellatum videtur, ex *ἵππος* equus & lapathum. G. Mengelwurtz, vid. Rhabarbarum.

HIPPOPHAES, siue rhamnus catharticus oleæ folio; vox *ἀπὸ τῆς ἵππου*, quod vis eius purgatrix tam valida sit, ut ipsis equis alium subducat.

HIPPOSELINVM, *Olus atrum* vocatur: sic a magnitudine dictum, ab *ἵππος* equus, & *selinum*: siquidem Græci magnis & amplis rebus *Hippo* præponere solent, adeo ut *Hipposelinum* Latinis nihil nisi grande apium sit. *Olus* autem *Atrum* vel pullum a foliis, vel seminibus, quæ atro colore nitent, appellatum esse videtur. G. Groß Eppich.

HIPPVRIS, vide *Equisetum*.

HIPPVS, est oculorum affectus in quo oculi tremuli continuo agitantur & subinde nictitant, ut in equitatione fit, ab *ἵππος* equus. G. Lebende Augen.

HIRCI BARBA, Gr. *Τραγοπάρων*, planta nomen sibi adsciuit, quod e calicis summo, floribus evanescentibus, papposa prodeat cæsaries, seu comosa lanugo, cui cum hirci barba nonnulla similitudo. G. Bocksbart.

HIRCVLVS, est nardi species, sicque dicitur, quod hircum redoleat.

HIRCVS, **HIRCI** vel **HIRQVI**, oculorum anguli, *καὶ ὅδε*, eorum qui ad nasum sunt, *ῥαντῆρας* & *πηγαὶ* dicuntur, quod inde lachrymæ manant: At qui ad tempora, *παρωπίαι*. Vide *Canthus*. G. Die Augenwinkel. Alæ etiam sub axillis *Hirci* appellantur. G. Das Achselhaar. Item auris eminentia. Vide *Tragus*.

HIRQVVS, idem quod *Canthus*.

HIRVDO, siue **SANGVIS VVGA**, insectum est palustre, apodum, oblongum, quod exugendo sanguini cæcarum hæmorrhoidum nonnunquam applicatur. Gr. *Βέτα*. G. Ein Blutigel.

HIRVNDINARIA, est *Asclepias* seu *Vincetoxicum*, sic vocant a fructu, seu potius a filiquis quas producit, quæ dehiscences plumosum ostendunt semen, atque hirundinis figuram referunt. G. Schwalbenwurz.

HIRVNDIO, piscem & auem quidem denotat, sed & apud quosdam medicos est cauum illud in flexurâ brachii: sunt & qui volunt pudendum muliebri ita vocari.

HISPANICVM OLVVS, est spinachia, fortasse quod ex Hispania primum duxerit originem, & deinde ad cæteras tandem nationes translata sit. G. Spinat.

HISPIDVLA, est planta officinalis, pitosellæ species. G. Rachenfuß.

HOLCE, Gr. *ὀλη*, idem quod *drachma*.

HOLIPPÆ, sunt placentulæ ex infusione medicamenti farinaque triticea, addito insuper saccharo, subactæ.

HOLOSTEVM, seu **HOLOSTIVM**, est herba sic per antiphrasin dicta, quasi minime ossea, sed potius tenera & mollis, ac omni prorsus duritie carens, ex *ὅλον* totum & *ὅστέον* os.

HOMOEOMERES, vide *similares partes*, ex *ὁμοιον* simile, & *μέρος* pars.

HOMOGENEÆ PARTICVLÆ, sunt, quæ puræ, integræ & impermixtæ, sibi quæque per omnia similes sunt: ex *ὁμῶν* simul, & *γένος* genus. G. Gleiche, gleichförmige Theile.

HOMOPLATA, *Scapula*, *Spatula*, *Scoptula operta*. Celso. G. *Πλάται*, *Ὠμοπλάται*, siue os, quod humeri latitudinem constituit, triangulare, latum, & tenue, præsertim in medio, sed in processibus crassum, utrinque vnum, incumbens superioribus costis parte postica instar scuti, processus sunt tres

eromium, siue humeri mucro; *Coracoides*, siue *Anchoralis*, & *ἀνχὴν* siue *Cervix*. Vfus ad costarum robur, ad humeri & clauicularum articulationem, & ad musculorum implantationem, ab ὤμῳ humerus, & πλατὺς latus. G. Das Schulterblatt.

HOMOTONOS, est morbus eundem gradum seruans, vel est febris continua, æquali dramate suos actus, scenasque peragens, ex ὁμῶν simul, & τένω tendo.

HOPLOCHRISMA, est armorum, vt gladii, cultri, pugionis, &c. deligatio, qua creditur vulnera consolidari, quod tamen ridiculum, ex ὅπλα arma, & χρίω vngo. G. Waffensalbe.

HOPLOMOCHLION, est nomen instrumenti chirurgici vniuersalis, toti corpori humano adaptandi & applicandi: ad ostentationem excogitatum, potiusque pictum quam v sui destinatum.

HORA, est Hippocrati determinatum anni tempus, quod liquet ex Aph. 1. sect. 3. αἱ μεταβολαὶ τῶν ὥρῶν μάλιστα τίκτασι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν: Id est, mutationes temporum pariunt morbos ipsis anni temporibus &c. vnde ὥρῳ annus, & ὥραιῳ tempestiuus, certo tempore proueniens & durans. Seorsim tamen denotat optimum cuiusque rei tempus, vt ætatem, iuuentutem.

HORÆA, & Ὀπώρα, sunt fructus tempestiui, seu æstiuui, fugaces, molles, & pulposi, vt poma, pyra, pruna &c. ab ὥρα tempus. G. Allerley Obst.

HORARII FRUCTVS, minus recte pro *horæi*.

HORDEATVM, est medicamentum liquidum internum, ex hordeo ad crepaturam cocto & tuso, liquoribus conuenientibus affusis & colatis, præparatum, quibus amygdalæ, sem. papaueris albi, sem. quatuor. frig. mai. &c. non raro accedunt. G. Gerstenwasser.

HORDEOLVM seu **CRITHE**, vel **HORDEVUM**, est tuberculum in summo palpebrarum, magnitudine hordei enascens, cuius altera species grando, tuberculum durum, mobile, pellucidum & rotundum, quæ vero tubercula maiora hic eueniunt, ad nodos, melicerides, steatomata & cancos referuntur. Omnes id habent, quod pondere suo, aliisque modis, motui palpebrarum remoram iniiciunt. Gr. κρίθη, & ποδιά. G. Gerstenkorn.

HORDEVUM, seu **ORDEVUM**, est frumenti species quæ habet caulem secali minorem: folia latiora, spica crassior, calix,

Unable to display this page

brachium attollitur, manifestum fit & *ala* nuncupatur. Alias *humerus* quoque dicitur de parte prima brachii, quæ unico osse constat, quæ aliis *brachium* per excellentiam appellatur, illius os appellatur *os humeri*, *os brachii* & *adiutorium*. Gr. ὤμος. G. *Schulter*.

HVMIDVM PRIMOGENIVM, est liquidum ex quo omnia in generatione fiunt, & recte dicitur succus nervosus, qui prius ante omnia in generatione conspicitur. G. *Die erste Feuchtigheit*.

HVMILIS MVSCVLVS, est is, qui oculum deprimit, sic dictus, quia oculum deorsum versus malas trahit. G. *Der niederdrückende Augenmüscul*.

HVMILVS, idem quod *Lupulus*.

HVMORES SANGVINEI, a veteribus in sanguine constituuntur quatuor, nempe *biliosus*, *pituitosus*, *melancholicus* & *sanguineus* proprie dictus, idque secundum quatuor elementa peripatetica; verum illa opinio, inuenta circulatione sanguinis, prorsus labefactari cæpit: de quo videndi sunt recentiores physiologi.

HVMORES OCVLARES, sunt tres. 1. *Aqueus*, qui antè intra corneam & vream tunicam continetur. G. *Die wässerige Feuchtigheit*. 2. *Crystallinus*, siue *glacialis* humor, is in tunica vrea in medio concluditur & cæteros soliditate superat. G. *Die crystalline Feuchtigheit*. 3. *Vitreus*, reliquis duobus copiosior, posteriorem oculi cavitatem occupat. G. *Die gläserne Feuchtigheit*. Sed crystallinum æque ac vitreum hodierni physiologi humorum numero eiiciunt.

HVMOR IN SECUNDINIS, est succus nutritius, qui ex vteri vasculis undique per chorion & amnion penetrat vsque in cauum amnii, estque fœtui alimentum per os deglutendum. Dicitur etiam *aqua parturitionis*. G. *Das Wasser in der Nachgeburt*.

HYACINTHVS, duplex est, orientalis radice bulbosa, & Indicus radice tuberosa: prior habet caulem semipedem circiter altum, rotundum, politum, erectum, nudum in spica florigerum caryophylli aromatici figura, folia longa, angusta, viridia, splendentia, porri minora: flos est liliaceus monopetalus, nudus, tubulatus, in sex segmenta, extrorsum flexa, diuisus, caryophylli aromatici figura, arcte complectens ovarium, coloris plerumque cærulei, aliquando albi, aliquando purpurei vel carnosii, odoris grati: flori succedit fructus subrotundus, fere trigonus, diuisus in tria loculamenta, semina subrotunda, vel plana

plana & nigra continentia: radix bulbosa, alba, tota planta habet succum viscosum, dicitur Hyacinthus tuberosus. Illud nomen plurimis inditur floribus. Fabulæ dicunt nomen a puero Hyacintho accepisse: alii narrant ex sanguine Aiæcis provenisse, qui ad Troiam occisus est. G. *Hyacinth*.

HYACINTHVS, est gemma pellucida, ex flauedine rubens, ignisque flammam imitans. Sunt alii (vel aliæ) orientales, alii Europæi. Hi inveniuntur in confinibus Silesiæ & Bohemiæ, suntque orientalibus ignobiliores; quoad colorem, referunt alii colorem minii nativi, alii sanguinis admodum biliosi, & hi sunt præstantissimi: alii rubedine croci admodum flavescent; alii exacte ostendunt succini colorem, & hi viliores: alii albi, pellucidi, succini colorem referunt, & hi omnium vilissimi habentur. G. *ein Hyacinth*.

HYALOIDES, est humor oculi vitreus, intertunicam retinam & crystallinum contentus, ex *ὑαλῶς* vitrum, & *εἶδος* forma. G. *Die gläserne Feuchtigheit*.

HYDATIDES, & HYDROÆ, siue AQVVLÆ, sunt vesiculæ aquosæ in hepate, liene, aut quodam alio viscere, hydropicis familiares. Item circa palpebras pinguedinis incrementum, ab *ὑδὼρ* aqua. G. *Wasserblasen*.

HYDATODES VINVM, est vinum aqua dilutum ex *ὑδὼρ* aqua, *εἶδος* forma.

HYDATOIDES, est humor oculi aqueus, qui intra tunicam corneam & vucam comprehenditur, ab *ὑδὼρ* aqua, & *εἶδος* forma. G. *Die wässerige Feuchtigheit*.

HYDEROS, HYDERODES AFFECTVS, idem quod *Hydrops*.

HYDRAGOGA, sunt medicamenta, quæ attenuando fluida, & valide intestina atque ventriculum stimulando, aquosos humores expurgant, ex *ὑδὼρ* aqua, & *ἄγω* duco. G. *Wasser-treibende Mittel*.

HYDRARGYROS, est argentum vivum, siue *Mercurius*, ex *ὑδὼρ* aqua & *ἄργυρος* argentum. G. *Quecksilber*.

HYDRARGYROSIS, est inunctio mercurialis, pro excitanda salivatione in lue venerea aut aliis morbis. Ex *ὑδὼρ* aqua & *ἄργυρον* argentum.

HYDRELÆVM, est mixtura ex aqua & oleo, ex *ὑδὼρ* aqua, & *έλαιον* oleum.

HYDRENTEROCELE, est intestinorum vna cum aqua in scrotum prolapsus, ex *ὑδὼρ* aqua, *έντερον* intestinum, & *κύλη* tumor.

HYDROA, sunt quædam tubercula lata & humida, pruriginosa, granis milii similia, interdum sine pruritu, quæ cutim exasperant; fiunt hæc cum aliquando humor acris per sudorem ex cute expellitur; sed quia a cutis densitate impeditur, materia viscida & acris in ea retinetur, & in tumorem eleuatur. Affectus hic admodum iunioribus atque iuuenibus familiaris est, præsertim temperamento calidioribus, æstatis tempore sese nimium exercentibus, nempe in collo, scapulis, pectore, brachiis & femoribus, frequentius tamen circa pudenda & anum. Arab. *Albasef*. Lat. *Sudamina*. Gr. *Ἐκζήματα*.

HYDROCARDIA, est liquor in pericardio, ex vasculis lymphaticis perpetuo stillans, & continuo absorptus a vasculis absorbentibus, adeo ut cor aquæ innatet, ex ὕδωρ aqua, & καρδία cor. Vide *aqua pericardii*.

HYDROCELE, est scroti tumor ab humore aquoso excitatus, in eius membrana cellulosa collecto; vel in tunica testium vaginali; vel si in ascitico simul fuerit enterocèle, in sacculo peritonæi relaxatio ab aqua simul ingressa cum intestino, fiet hydrocele, ab ὕδωρ aqua, & κήλη tumor. G. *Wasserbruch*.

HYDROCEPHALVS, est capitis ex humore aquoso intumescencia, in infantibus potissimum obseruabilis, oriunda a colluuiæ inter integumenta externa hærente; vel inter integumenta & cranium, vel inter cranium & cerebri membranas ipsas, earumque duplicaturas tum in ventriculis cerebri, sine morte tamen subita, ab ὕδωρ aqua, & κεφαλή caput. G. *Die Wassersucht des Haupts*.

HYDROCRITHE, est aqua hordei, ex ὕδωρ aqua, & κριθὴ hordeum. G. *Gerstenwasser*.

HYDRODES FEBRIS, idem quod *typhodes* vel *elodes*.

HYDROLAPATHVM, idem quod *Hippolapathum*.

HYDROMEL, hydromeli, & penult. & antepenult. corr. ut thalassomeli,

Sæpe thalassomeli adiecto cumulauius imbri. Seren. tit. vènt. moll.

Hydromel, & mulsam, ceruicia, nectar, acetum.

Honter. 4.

Hydromel, est *mulsam*, siue decoctio ex aqua & melle, ab ὕδωρ aqua, & μέλι mel. G. *Meth*.

HYDROMPHALVM, siue **HERNIA AQUOSA**, est protuberantia umbilici, ex humoribus aquosis in abdomine

con-

contentis, ex ὕδωρ aqua, & ὀμφαλῶ vmbilicus. G. Nabelbruch.

HYDRONOSOS, idem quod *sudor Anglicus*.

HYDROPEGE, est aqua fontana, ex ὕδωρ aqua, & πηγὴ fons.

HYDROPHOBIA, siue AQVÆ METVS, est affectus, cum furore, liquidorum & splendidorum fuga, aliquando cum delirio, febris, aliisque symptomatis, summo cum vitæ discrimine inuadens, ortus & propagatus ex morfu canis rabidi, eique analogo contagio, ex ὕδωρ aqua, & φοβέσθαι, timeo. G. Wasserfurcht.

HYDROPTHALMIA, est, quando oculus in stupendam excrescit molem & magna ex parte extra orbitam prominet, ex ὕδωρ aqua & ὀφθαλμὸς oculus. G. Die Wassersucht im Auge.

HYDROPICA, sunt medicamenta hydropicis humores aquosos educunt. G. Wassertreibende Urtheil.

HYDROPIPER, est herba aquatica, persicariæ non abssimilis, sed linguam, piperis instar, vrens, ex ὕδωρ aqua, & piper, quasi *piper aquatile*; Gr. Ὑδροπύπερι, a loco & sapore nomen habet. G. Wasserpfeffer.

HYDROPS, est aquosi humoris in panniculo adiposo, vel membrana cellulosa corporis, vel in quadam cauitate alia, stagnatio: estque *generalis* vt anasarca, leucophlegmatia; vel *particularis*, vt hydrocephalos, hydrops pectoris, manus, pedis &c. de quibus specialiter suo loco, ex ὕδωρ aqua, & ὀπτομαι video. G. Die Wassersucht.

HYDROPS ad MATVLAM, idem quod *diabetes*.

HYDROPYRETOS, idem quod *sudor Anglicus*.

HYDROSACCHARVM, est syrupus est aqua & saccharo coctus, ex ὕδωρ aqua, & σάκχαρ saccharum: vel aqua saccharata. G. Syrup.

HYDROSELINVM, est apium, seu felinum palastre, ex ὕδωρ aqua, & selinum. G. Wassereppich.

HYGIEA, *Sanitas*, est dispositio partium humani corporis, actionibus recte perficiendis apta, siue est ea conditio corporis, qua homo actiones omnes homini proprias exercere valet commode, iucunde, & cum aliqua constantia per aliquod tempus, ab ὑγιαίνει bene valeo. G. Die Gesundheit.

HYGIEINE, est pars medicinæ, quæ sanitatem conseruandi modum per quædam remedia, eorumque vsum, tradit. Estque *diateretica* vel *prophylactica*: ab aliquibus in tres partes

Unable to display this page

HYOTHYROIDES, sunt musculi duo laryngis, ab osse hyoide in cartilaginem scutiformem deducti, rimulaeque astrictioni destinati, ex littera T, *θυρεός* scutum, & *ἄδῃ* forma.

HYPALIPTRON, est instrumentum illitorium, siue specillum illinitioni inserviens, vulgo *spatula*, & *specillum*, ab *ὑπαλείφω* sublino.

HYPECOON, Gr. *ὑπήκοον*, est planta, quæ plures habet caules pedem altos, in summitate in multos ramos diuisos: folia tenera fumarie instar diuisa: flos est exiguus, cruciformis, quatuor scilicet petalis constans, plerumque trifidis, subito euanescens, coloris lutei, pedunculo adhærens: floris pistillum abit in longum cornu articulatam, quod constat duabus valvulis per maturitatem dehiscentibus, quæ semina fundunt reniformia, & nigricantia; ovarium perfecte refert arietum cornu: radix longa, aliquando simplex, aliquando diuisa, fibrosa, & rubicunda: hæc planta crescit in regionibus calidis, est planta siliquosa. Alii alceam vesicariam vocant, quidam euminum sylvestre corniculatum; nonnulli speciem papaveris corniculati.

HYPERCATHARSIS, est *superpurgatio*, siue purgatio modum excedens, *ὑπὲρ* supra modum & *καθαίρω* purgo. *G. eine allzustarcke Purgation.*

HYPERCRISIS, est excretio critica dicta, supra modum facta, ex *ὑπὲρ* super, & *κρίνω* secerno.

HYPEREPHIDROSIS, est nimia sudatio, ex *ὑπὲρ* super, & *ἑφιδρώω* insudo.

HYPERICVM, *Dioscoridi l. 3. c. 171. ὑπερικόν; Nicandro in Alexiph. ὑπέρικος ἥ*: penult. prod. siue deriuetur ab *ὑπερίων, ωνος* ο: sol, quæ sententia est *Martinii*:

Dissipat hunc radiis Hyperione natus, iterque. Ouid. 4. Met. siue ab *ὑπὲρ* & *ἔκω* venio, quod plantæ huic superueniat aliquid rarum; sc. pori, & foramina.

Ἐνθεν δὴ νῦν δεῦρο τοῦ ἔκω πῆματ' ἀέχων.

id est:

Hinc autem huc nunc venio nocumenta passus.

Hom. Od. 9.

siue denique ab *ἔκω*, similis sum, item cedo, quod folia cedant calori solis, ut superioris, & foramina admittant, quo respexisse videtur *Nicander* cum *ὑπέρικον* appellat,

Θυρεὴν ὑπέρικον, ὅθ' ὑπώπτεσθ' ἀροδύμενος in Alexiph.

Honterus quidem, & diu ante ipsum *Andromæchus* π duplicare, & corripuere penultimam, sed metri necessitati id adscri-

bendum. Formatur autem Genitium *hyperici*, ut ex *Dioscor. l. 3. c. 171 & 172. & Plin. l. 26. c. 8.* discimus, non *hypericonis*, ut perperam *Officinæ*, quibus *oleum hypericonis* frequenter in ore est. *Hypericum* est planta, quæ habet caules sesquipedem altos, rotundos, firmos, duros, lignosos, non flexiles, rubicundos, ramosos: folia sunt oblonga, nervosa, centaurium minus referentia, gemina ex gemmulis caulium semper nascentia, obuersa soli innumeris fere poris, acui quasi traiectis, aciem tum nostram, tum solis radios transmittunt. Dicunt quidam non esse peruia illa folia, sed poros illos microscopio examinatos esse vesiculas lentis forma, pellucidas, & liquore limpido, parum oleoso plenas, folia sunt saporis insipidi: flores rosacei, pentapetali, in summitate caulium crescentes, coloris flauo; post florem sequitur capsula, in tres conos assurgens, instar grani hordei crassa, oblonga, succum rubicundum continens, in tria loculamenta diuisa, foeta seminibus exiguis, oblongis, ex fusco nigricantibus, saporis subamari, & resinosi, odoris piceo: radix dura, lignosa, in multos ramos diuisa, coloris subflauo: hæc planta crescit in siluis & locis incultis. Vocatur *perforata*; vide suo loco. G. Sanct Johanniskraut.

HYPEROON, sunt duo foramina, in superiore palati parte, quæ pituitosos humores a naribus excipiunt, & facta excretionem per os reiciunt.

HYPERSARCOSIS, seu **ECSARCOMA**, est excrescentia carnea in quauis corporis parte, ex *ὑπὲρ* super & *σάρξ* caro. G. Schwammicht Fleisch.

HYPNOTICA, sunt medicamenta quæ spiritus figendo, nervos cerebri claudendo & angustando, soporem inducunt, vel potius, quæ dolorem tollunt, somnum conciliando; quomodo id præstent, nondum liquido patet, ab *ὑπνός* somnus. G. Schlafmittel.

HYPOCATHARSIS, est levis quædam purgatio, cui opponitur *hypercatharsis*. G. eine gelinde Purgation.

HYPOCAUSTUM, antiqua acceptione est locus in thermis concameratus & fornicatus, habens præfurnium, quo igne imposito calor inferitur. De quo videndi sunt auctores, qui de balneis veterum scripserunt. Apud nos transfertur nomen ad conclauia, quæ fornacibus igni alendo aptis calefiunt. G. Etube.

HYPOCHONDRIACA MEDICAMENTA, sunt, quæ in morbis hypochondriacis vsurpantur.

Unable to display this page

Unable to display this page

Hyssopus, est planta, quæ plures habet caules pedem vnum vel sesquipedem altos, duros, nodosos, ramosos, a parte superiore vsque ad inferiorem folia angusta & oblonga habentes, satureiæ parum latiora: flos monopetalus, labiatus, cuius labium superius surrectum est, subrotundum, bifidum; inferius vero in tres partes diuisum; media cochlearis instar excavata, bicuspide, & quodammodo alata: ex calice surgit pistillum posticæ floris parti adinstar clauis infixum, ac quatuor veluti stipatum embryonibus, qui abeunt in totidem semina oblonga in capsula, quæ floris calix fuit, recondita: radix digitum crassa, dura, lignosa, tota planta habet odorem penetrantem, gratum, & aromaticum, vti & saporem paulo acrem. Videtur deductum nomen a voce Hebraica *ezob*, quæ significat plantam sacram, destinatam ad repurganda loca sacra, vt in Psalmis dicitur, repurga me hyssopo: sed quænam planta hyssopus veterum fuerit, ignoratur; id certum videtur, quod planta valde humilis esse debuerit, cum dicitur quod Salomon a cedro ad hyssopum plantas descripserit. Quidquid sit; hæc vox iam huic herbæ tribuitur. G. *Hyssop.*

HYSTERA, idem quod *uterus*.

HYSTERALGIA, est vteri dolor, ab inflammatione valde aliunde exitatus, ab *ὑστέρα* uterus, & *ἀλγέω* doleo. G. *Mutterpein*.

HYSTERICA PASSIO, dicitur & *suffocatio hypochondriaca*, *uterina*, *vteri ascensus* &c. est motus conuulsivus, in quo respiratio valde læsa & imminuta est, cum sensu ac si fauces modo stringerentur, vel bolus ab inferioribus in eas insurgeret, hisce accedit anxietas, & quasi animi deliquium, sæpe cum lapsu corporis in terram absque tamen conuulsivis motibus artuum, nisi epilepsia quoque adfuerit; iam viri perinde ac fœminæ hoc morbo, sed hæc frequenter, illi rarissime laborant: hæc de murmure ventris, de globo ascendente & in latere subsistente, aut in fauces euolante conqueruntur. Perro paroxysmus garuior est vel leuior, nonnunquam habet periodos suas; cum soluitur paroxysmus; lassitudo, pallor aut æstus in facie cum rubore genarum, capitis, artuumque dolor, languor virium, cordis palpitatio, pigritia, ructus, suspiria, anhelatio, ciborum fastidium, nausea &c. accidere solent. In paroxysmo sæpe vociferantur, aut, ranarum instar, coaxant, vel rident, vel lachrymantur. Denique paroxysmum antecedunt oscitatio, pandiculatio, imbecillitas, tristitia, terror, ira, amor, odor rerum suauium, a quibus momento citius sæpe excitatur hoc malum,

malum, vti a foetidis lenitur. Dulcia etiam ore recepta movent hanc passionem, sed in iis, quæ obnoxia sunt ei. At in paroxysmo etiam exteriora pallent, & frigent rubentibus genis, ita vt fuerint, quæ per dies aliquot, quasi mortuæ, non habentes pulsum, non respirantes, non loquentes, non sentientes, iacuerint. Alia fuerunt sepulta, quas in sepulchris excitatas tandem in latus, vel aliam partem versas fuisse compertum est; verum quæ sic mortuæ videntur, genas tamen rubentes habere solent, sed, vt diximus, rubor in primis conspicuus est, cum paroxysmus finiri incipit, & suspiria audiri, quibus plerumque terminatur. Tum vero per aliquot dies sæpe remanet sensus ille constrictionis in faucibus, quæ aliquando difficilem deglutitionem vna inducit, quæ autem per intervalla, & frequenter laborant, genas tumidas, rubras liuidasque cum varicibus habent. Gr. *ὑστερικὴ πνιγξ*. Aufsteigen der Mutter, Mutterfrankheit.

HYSTERICA, penult. corr.

Hystericam vetulo se dixerat esse marito. Mart. l. ii. ep. 72. Hysterica, sunt medicamenta, vteri morbis aduersa, ab *ὑτέρα* vterus. G. Arznei wider die Mutterfrankheit.

HYSTEROCELE, est vteri prolapsus, qui tamen rarissime fieri solet, ex *ὑτέρα* vterus, & *κῆλη* tumor.

HYSTEROTOMOCIA, siue SECTIO CÆSAREA, est fœtus ex vtero excisio, quæ hoc modo peragitur; sub umbilico, ad latera lineæ albæ, sectio semilunaris instituitur, cavitatem suam lineam albam respiciens, deinde secundum fibrarum ductum, post sectionem extracto fœtu, vteri vulnus a se ipso contrahitur, ita, vt sanguis vix maiori copia, quam in ordinario partu, effluat, verum si mater mortua fuerit, locum tibi aptissimum eligito, ab *ὑτέρα* vterus *τέμνω* seco, & *τίκτω* pario. G. Kaiserschnitt, Mutterschnitt.

HYSTEROTOMIA, est sectio vteri anatomica, ex *ὑτέρα* vterus, & *τέμνω* seco.

I

IACEA, est planta, quæ habet caulem striatum, fractu difficilem, lanuginosum: prima, quæ prodeunt, folia sunt laciniata, præ virore nigricantia, lanugine cana respersa, sed quæ caulibus adhærent, sunt angusta, firma, aliquantum dura, saporis non omnino ingrati, subdulcis cum adstrictione: flores flosculosi, plurimis scilicet flosculis constantes multifidis, embryo-

embryoni infidentibus; & calice squammoso non aculeato comprehensus. Embryo autem abit dein in semen fuscum pappis instructum: radix satis crassa, lignosa, saporis adstringentis & insipidi: iuxta sepimenta agrorum, locis herbosis, negligentius cultis, reperitur, est nomen diuersis plantis impositum, & incertæ originis.

IACOBÆA, seu herba S. Iacobi, est planta, quæ habet vnum pluresue caules tres vel quatuor pedes altos, ramosos, multa folia habentes sine ordine, vel alternatim disposita, oblonga, profunde incisa, coloris viridis obscuri, saporis aliquantulum adstringentis: flos radiatus, cuius discus ex plurimis scilicet flosculis, corona vero ex semiflosculis componitur, embryoni infidentibus, & calice tubiformi ac multiformi comprehensus: embryones autem deinde abeunt in semina pappis instructa, thalamoque instructa; radix fibrosa, alba, terræ valde infixæ & adhærens. G. S. *Jacobseblum*.

IALAPA, (chelapa, celapa, ialapium, gelapum, gelapo, mechoacanna nigra) incertæ pronuntiationis est, nisi quod tutius videatur penultima producenda, quia mercatores, haud dubie more gentis, vnde ad nos radix deportatur, gialappam duplicato p, exprimere non dubitant. Nam in Latina analogia, hic nihil præsidii, *papa*, siue *papas* quidem *Iuuenali* producit penultimam, sed *eidem* & *Martiali* penult. corripit *alapa*. Ialappa, radix est crassa, oblonga rotunda, resinosa, pinguis & carnea, sapore acuto, incidente, nauseoso, odore nullo, scissa in taleolos ad nos ex Indiis occidentalibus adfertur, exterius subnigricans, interius rufescens cum circulis, si bona sit, nigris seu resinosis: radix integra longa est, & ab infima parte obtusa. Planta habet caulem quatuor vel quinque pedes altum: folia hederæ satis similia, sed minus crassa: flos monopetalus infundibuliformis, plerumque leuiter incisus, qui gemino calice donatur, altero a quo inuolui, altero vero cui insidere solet, is autem deinde abit in fructum subrotundum, semine fœtum eiusdem formæ: est conuoluulus mexicanus; vel mirabilis peruiana dicitur. Maioribus fuit incognita. Purgans est validissima.

IANITOR, idem quod *pylorus*.

IAPONICA TERRA, vide *catechu*.

IASMINVS, vox recentiorum, ab *ιασμή*, id est, olei medicati, & odoriferi genere, quod ex floribus albis violarum, & oleo sesamino confectum in conuiujs vsurpabant
Persæ

Perse odoris gratia, vt ex *Dioscoridis Notis* discimus. Vnde consequitur, germen, quod iasminum hodie nominatur, oleumque eius odoratum, luculenta similitudine ab *ιασμή* deductum penult. corripere secundum naturam adiectiuorum in inus ab inaninatis deriuatiuorum, de quibus prolixè superius. Neque obstat *μη* in *ιασμή*; similiter enim *Oenanthium* oleum penult. corr. licet ab *οινάνθη* descendat, & *δάφνον* a *δάφνη* &c. *Iasminus*, est arbuscula, quæ habet multos ramos valde longos, tennes, nodosos, debiles, flexiles, virides, valde extensos, medulla alba fungosa repletos: folia sunt oblonga, acuta, bina costæ adhærentia in folium impar definenti, vnaquæque costa vt plurimum septem foliis est instructa, aliquando quinque, pulchri viridis coloris: flos ex oblongo tubo in quinque laciniâs, totidem folia imitantes, est expansus, coloris albi, odoris suauis, & valde grati, huic flori succedit plerumque bacca obrotunda, viridis, mollis, semina habens obrotunda & compressu: radix fibrosa. Gelseminum Italis, Arab. *Iesemin*, *Sambach*, vel *Zambach*. G. *Jasminblumen*.

IASPIS, est lapis pretiosus, varii coloris, cærulei, viridis, purpurei, crystallini, cadmiæ, qui creditur hæmorrhagias sistere amuleti instar appensus.

IATROCHYMICVS, est medicus qui operationibus & medicationibus chymicis operam dat, ex *ιατρός*, medicus & *χυμικός* chymicus. G. ein *Ehymischer Arzt*.

IBERIS, est nasturtii species, sic vocata quod in Iberia luxuriose succrescat. Vocatur etiam *καρχημαρτίνη* & *αγριονάδαμον*, item *lepidium*, *nasturtium agreste*.

IBISCVS, & **HIBISCVS**, est althæa, nomen videtur fictum ex malua & viscum, quasi diceret maluæ viscum, vnde barbaris pharmacopolis *maluauiscum*, hinc forte descendit *ibiscus* & *hibiscus*.

ICHOR, sæpe significat serum sanguinis, aliquando est humor acris oleosus & aquosus, ex vlceribus manans. G. Das *wässerige Geblüt*.

ICHOROIDES, est humiditas sanicem referens, ex *ιχώς* sanies, & *αἷς* forma. G. *Wasserblutig*.

ICHTHYOCOLLA, est gluten alicuius piscis, qui dicitur esse sine ossibus, vocatur *Huso*, vnde G. *Hausenblasen*. Piscis magnus est, longitudine viginti quatuor pedum, pondere nonnunquam ad libras quadringentas accedens. In Danubium maxime ex Ponto venit. Gluten illud album est, ex illius

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

IMMVTANTIA, medicamenta sunt, quæ ipsas figuras particularum singularum fluidum constituentium, vel in fluido natantium, & figuris acutis lædentium, non per appositionem, sed propriæ superficiei immutationem, ita in natura sua mutare valent, vt inertes vel obtusiores fiant.

IMPASTATIO, est quando materia puluerulenta cum excipiente quodam molli & humido commiscetur & pinsitur, vt fiat instar massæ.

IMPATIENS HERBA, *NOLI ME TANGERE*, siue balsamine lutea, sic appellatur, quod eius seminales folliculi non patiantur se attingi, quin dissiliant & semina dispergant. Eadem crepatura obseruatur circa folliculos balsaminæ sceminæ, & cucumeris asinini. G. Springkraut.

IMPERATORIA, seu **OSTRVTIVM**, est planta, quæ habet folia magna, lobata, impari extremum claudente, dura, rigida, in tres partes diuisa, dentata, quædam leuiter alia profunde incisa, ex his nascuntur caules, duos circiter pedes alti, in alas diuisi, & in summitate gerentes flores quinque folia habentes, & in umbellas crescentes. Calix florum ab initio duo semina plana, fere ouata, leuiter striata & marginata, inuolucra plerumque deponentia, candida & plana: radix oblonga geniculata, crassa, extrinsecus fusca, intus albicans cum folliculis liquore flauo plenis, saporis acris, paulo amari, rotum os calescentis; forte ab imperando dicitur, quod cæteris plantis imperat: hinc fortasse *magistrantia* quoque appellatur. G. Meisterwurzel.

IMPERIALIS CORONA, est planta bulbosa, cuius flores coronæ in modum caulis summum cingunt. G. Rayserscron.

IMPETIGO CELSI, idem quo *lepra Græcorum*: quatuor species proponit *Celsus lib. V. cap. 28. sect. 17.*

IMPETIGO Plinii, idem quod *Lichen Græcorum*.

IMPRÆGNATIO, est species imbibitionis, quando res aliis rebus implentur; verbi gratia, si tartarus viribus emeticis ab antimonio imprægnatur: vel quando sal aleali ab acido liquore saturatur: sed *imprægnatio* proprie sumitur, pro conceptu post coitum.

INAPPETENTIA, est, quando cibus propter fermentum in ventriculo diminutum, vel motum respirationis debilem &c. non appetitur. G. Eßel zu essen.

INAVRATIO, est quando pilulæ auro foliato obducuntur. Cum nempe pilulæ in capsula clauduntur, & una cum foliis auri circumagitantur. G. Das Vergulden.

INCARNANTIA, & **INCARNATIVA**, sunt medicamenta carnem generantia. Idem quod *farcotica*.

INCERATIO, est mistio humoris cum re sicca, per combustionem lentam ad consistentiam ceræ remollitæ. Gr. *ἐγκήρωσις*.

INCIDENTIA, idem quod *artenuantia*.

INCINERATIO, est ignitio, qua corpora vegetabilium & animalium in cineres, igne violentiore rediguntur, nonnulla etiam in sole ope vitri vstorii ad albedinem calcinantur, siue incinerantur, ut antimonium, vitriolum, &c. G. *Utschmähung*.

INCISIO, fit vario modo, recta, crucialis, triangularis &c. Vide *encope*.

INCISORES DENTES, idem quod *primores dentes*.

INCISORIVM, est scalpellum chirurgicum, quo aliquid præscinditur; nempe si vulnera sint dilatanda &c. G. ein *Schneidmesser*.

INCLINATIO, est, quando liquor tenuis a crassa subsidentia sensim effunditur: ut succi per subsidentiam clari, aut aqua post edulcorationes.

INCORPORATIO, est commissio, qua statim humida cum siccis in vnum corpus & formam massæ contemperantur, itaque hic non fit lenta nutritio, sed tantum humoris statim additur, quantum ad corporis misti consistentiam requiritur, ut fiat veluti pasta, unde & *impastatio* nominari potest, in nonnullis *subactio*. Incorporatæ autem res in calore digestorio relinquuntur, ut mutua actione, & passione crasin communem nanciscantur. G. *Zusammenbacken, vermischen*.

INCRASSANTIA, siue **ECPYCTICA**, sunt medicamenta; quæ crassis ramosisque partibus prædita, se succis tenuioribus & liquidioribusnectendo, per vasa corporis fluentibus consistentiam crassiorem & stabiliorem conciliant. G. *Dickmachende Mittel*.

INCUBVS, INCUBO, & ASTHMA NOCTVRNVM, Gr. *ἐφιάλης* ab *ἐφιάλωμαι* insilio. Hoc affectu correpti in insomniis, cum supini decumbunt, falso sibi imaginantur aliquem ventri aut pectori incumbere, ita ut compressi spirare, loqui vel clamare se non posse putent, quod si exper-

giscantur, anxii sunt, turbati, facile rubentes & calentes, & pal-
pitationibus obnoxii. Porro in suspiria, in vigilias & miras
sæpe imaginationes de diabolo, de hostibus, de spiritu ad coitum
solicitante, & cæteris incidunt: re autem bene perpenſa, appa-
ret hoc malum leue esse, & quæ in somno contingunt, suffoca-
tionem hypochondriacam æmulari, dum plerumque a spasma
musculorum abdominalium originem trahit: his enim rigidis
respiratio non nisi laboriose & cum sensu ponderis incumben-
tis fieri potest, dicitur & *suppressio nocturna*. G. *Der Alp, Ma-
re, das Nachtmäulein.*

INCVRVATIO, idem quod *Cyrtoma*.

INCVS, est vnum ex ossiculis in aure interna contentis.
Molarem dentem refert & malleum instar incudis recipit: diui-
ditur in tres partes, nempe in corpus, & in duo crura, quæ ab
auctoribus etiam vocantur rami, apophyses, processus: pars
anterior & superior corporis lati, crassi, solidi, plani, mobilis
committitur parti posteriori & laterali capituli mallei, binis tu-
berculis vnoque intermedio cavo præditæ, suis duabus cauitati-
bus cum protuberantia intermedia, articulatione ginglimi, fir-
mata interuentu paruorum accretorum nectentiumque ligamen-
tularum: corpus hoc fere totum in eodem sulco, in parte supe-
riori, anteriori, media tympani excavato, vna cum mallei ca-
pite collocatur; processuum vnus, scilicet breuior, latior, cras-
sior, ad ostium sinus mastoidei, ibidem in parte superiori tym-
pani ope, ligamenti suspensorii tenuis & brevis, versus poste-
riora libere suspenditur, & firmatur, seruata interim mobilitate,
& puncto connexionis pro hypomochlio inseruiente; alter ve-
ro processus longior tenuior ad finem introrsum incuruus, sic
rostrum quasi formans, extremum apicem, paulo conuexum
habens, parallelo sed altiori situ cum mallei manubrio membra-
næ tympani applicato perpendiculariter deorsum in tympani ca-
uum descendens, ad inferiora excurrit, interim tympani mem-
branam non tangit, sed ab eadem, notabili intermedio relicto
interstitio, satis remotus, parte sua extrema, conuexa, incur-
uata, introrsum versus posteriora spectat, cui denique, docen-
te primo *Fr. de le Boe Siluio*, accrescit latere suo anteriori pa-
rumper concauo, ossiculum orbiculare exiguum admodum, di-
midiatum granum milii vix æquans, hinc omnium auditus ossi-
culorum minimum, ossiculi stapedis ligamento innexum, hinc
minime obseruabile, a *Fontano* squamosum, a *Lindano* coch-
leare,

leare, vulgo orbiculare, & quartum ossiculum *Siluii* appellatum, ab inuentore. G. Das Umboßgleiche Beinlein.

INDEX, *indicator & demonstratorius digitus*. G. sæpe dicitur *λαχανός* a lingendo, est digitus pollicis proximus, sic dictus, quia hoc digito aliquid demonstratur, ideoque *δευρυός*, a *δείκνυμι* demonstro, appellatus. Indices dies vocantur, qui crisin futuram denotant & prænuntiant. G. Der Zeiger.

INDICANS, nihil aliud est, quam quoddam in corpore secundum aut contra sanitatem obseruatum & designatum, cuius gratia aliquid fieri dicitur, quod ei conferre debeat. G. Anzeige.

INDICANTES DIES, sunt, qui crisin certis diebus futuram indicant; qui propterea indicantes & contemplabiles dicuntur, & sunt cuiusque septenarii medii, vt dies quartus. Sed illa enumeratio apud nostrates non tanti vsus est, dum vel medicamentis morbus a suo naturali cursu deflectitur, vel climatum varietas magna est ab iis, quæ in Græcia: quare a nonnullis, quamuis temere, iam ex doctrina medica explosa. G. Tage die was anzeigen.

INDICATIO, Gr. *ἔνδειξις*, id est, quod demonstrat quid in morbis sit faciendum: estque triplex *præseruatoria*, quæ sanitatem a morbis præseruat; *curatiua*, quæ morbum iam inductum expellit, & *vitalis*, quæ vires & victus rationem respicit.

INDICATOR, ast vnus ex musculis, digitum indicem extendentibus. Qui ortus a facie exteriori & media radii, implantatur secundo articulo digiti.

INDICATVM, est illud ipsum iuuans, siue id quod indicanti congruit, aut consequens agendum, sanitatis restaurandæ gratia.

INDIGNATORIVS MVSCVLVS, est musculus oculum abducens, vnus ex quatuor rectis, oculo insertus adlatus circa paruum angulum. G. Der abführende Augenmuscul.

INDVRANTIA, vide *sclerotica*.

INDVSIVM, idem quod *annios*.

INEDIA, est abstinentia a cibis, vel totalis, vel partialis, sic vt minus solito comedamus. G. Enthaltung von Speisen.

INFIMVS VENTER, vide *abdomen*.

INFLAMMATIO, vide *phlegmone*.

INFLATIO, est partis alicuius, a flatibus distensio. Gr. *ἐμπύσημα & ἐμπνευμάτως*. Gr. *Aufblasung*.

INFRASCAPVLARIS MVSCVLVS, siue **SVBSCAPVLARIS & IMMERSVS** dicitur, a scapulæ inferiore latere, carnosus latusque defertur, atque in ligamento tertio humeri finem suum assequitur, sed tendine ceteris latiore. G. *Der Unterschulterbeinsmuscul*.

INFRASPINATVS MVSCVLVS, siue **SVPRASCAPVLARIS SECVNDVS**, sub spina scapulæ ex tota superficie externa profectus, cum suprascapulari primo carnosus latoque tendine in humeri ligamentum, quod numero quartum constituunt, excurret. G. *Der Oberschulterbeinsmuscul*.

INFVNDIBVLVM, seu **ENCHYTA**, vulgo *tritorium*, est vas transmittens in summitate latum, quod paulatim in fistulam cuspidatam definit: ex metallo fabricatur vel ex vitro. Gr. *Χοάνη*. G. *ein Trichter*.

INFVNDIBVLVM CEREBRI, *πύλη*, *ληνὸς Herophilo*. Idem quod *Choana*.

INFVNDIBVLVM RENVM, est pelvis, quæ ex renibus, ad vterque & vesicam vrina transit. G. *Nierenbecken*.

INFVSIO, est extractio virium ex medicamentis, per liquorem conuenientem facta; cum vel absque igne, quæ, si purgans fuerit, vnica vice absorberi potest, cui proprie nomen competit. Sumitur etiam pro cunctis medicamentis, quæ per certum tempus infunduntur, quæque foris applicantur, *ἀπόβρεγμα*. Dicitur & *maceratio & dilutum*. G. *Das Einweichen, ein Tranck*.

INFVSVM, idem quod *infusio*.

INGREDIENTIA, dicuntur varia simplicia, quæ vnicuique compositum constituunt.

INGVEN, Gr. *βεβών*, dicitur locus a flexu femoris ad ad pubem. G. *Der Schambug*.

INGVINALIS, vide *aster*.

INIECTIO, in genere notat liquidi medicamenti ope siphonis in vulnus, vel vlcus, vel aperturam quamcunque, infusionem. G. *Das Einspritzen*.

INIECTIO INTESTINALIS, idem quod *clyster*.

INIVM, est initium medullæ oblongatæ, quod iuxta aliquos est sensorium commune, quasi sensationes siue species ab organis externis exceptæ, ibi per nervos deferantur, ab *in* fibra

fibra, eo quod fibræ nervosæ ibi loci tanquam in camera, & loco communi terminantur. G. Der Anfang des Marcks im Rückgrad.

INNOMINATA OSSICVLA, vide *cuneiformia*.

INNOMINATA GLANDVLA OCVLI, vide *caruncula oculi*.

INNOMINATA TVNICA OCVLI, est tendinum a musculis, oculos mouentibus, subtilis quædam expansio, ad corneæ membranæ circumferentiam vsque producta, vide *adnata tunica*. G. Das ungenannte Augenhäutlein.

INNOMINATVM OS, aliis *os coxæ*, vel *ilium*, ad latera ossis sacri est, constans ex tribus ossibus, *ilio*, osse *pubis* & *ischio*, per cartilagines iunctis: vsque ad septimum ex triplici linea distinctum apparent, sed adultis in vnum os coalescunt. G. Das ungenannte Bein.

INNOMINATVS HVMOR, siue insitus, est humor secundarius a veteribus dictus, ex quo corpus nutrirî putabant. Erant enim isti humores nutritii quatuor: *innominatus*, *ros*, *gluten*, *cambium*.

INOSCVLATIO vide ANASTOMOSIS.

INQVIETVDO, est ea conditio corporis humani, qua sese hinc inde mouent ægri de latere in latus, brachia attolentes, pedes & femora ad nates trahentes, modo in ventrem, modo supini decumbentes, iam sedentes in lecto, iam surgentes ob teneritudinem, inflammationis initium, dolorem in musculis lumborum, ceruicis, & artuum orta. Hæc vero inquietudo euenit vel initio febrium, vel etiam toto tempore, quo febris vrget; est quoque ordinarium in ea febre symptoma, quam malignam siue pestem vocant. Dolores etiam graues ad se trahunt inquietudinem: imprimis vero cardialgia, colica & nephritis. Porro cum delirio sæpe est inquietudo, sed nusquam magis, quam vbi mors in propinquo est, atque ægri sensim moriuntur, viribus adhuc dum aliquando superstitibus. Gr. ταραχή. G. Unruhe.

INSANIA siue AMENTIA; est imaginationis & iudicii deprauatio, sumitur etiam pro *mania*, vide suo loco. Gr. παραφροσύνη. G. Unsinnigkeit, Tollheit, Taubsticht.

INSERTIO, in anatomicis denotat tendinis musculi loco alicui infixionem, in quo finem habet, aut ductus excretorii in cauum, quo se exonerat, implantationem, vt ductus choledochi in duodenum, vreterum in vesicam.

INSESSVS, seu **ENCATHISMA**, est balneum ventri, inferioribusque partibus dicatum, cui æger ad umbilicum vsque infidet. Habentque tales infessus vsus varios, qui nonnunquam ad dolorem sedandum, interdum ad emolliendum, vel flatus discutendos, & non raro ad menses ciendos, parantur. Vide *Balaneum*. G. ein Bad.

INSOLATIO, est, quando res fermentandæ aut macerandæ solis calori exponuntur; aut ægrotus se radiis solaribus, super arena positus, permittit, quod veteribus familiare fuisse legimus.

INSPIRATIO, Gr. *εἰσπνοή*, & *ἐμπνεύματος*, est indutio aeris in pulmonem per os, nares, & asperam, arteriam: quæ fit ob dilationem thoracis per musculos intercostales costas sursum in medio arcus sui trahentes, dein per diaphragma in abdomen impulsam, & ex conuexo planius redditam, unde thorace capaciore facta, aer sua grauitate ingressus pulmonem, illum implet, vndique extendit, vesiculas explicat, sphæricas reddit, & sanguinis circulationem per vasa pulmonalia liberam facit certis temporibus, &c. G. Das Athem ziehen, Athem holen.

INSPISSATIO, est, quando liquida materia euaporando in massam tractabilem & consistentem redigitur. Gr. *πύκνωσις*. G. Dickmachen.

INSVCCATIO, est quando aloe &c. in succo violarum, rosarum inspissatur.

INSULTVS, est primum paroxysmi tempus, quo morbus in ægrum subito quasi infilit. G. Der Anfall einer Krankheit.

INTEGUMENTVM, ab anatomieis vocatur, quodcunque externum alicuius partis operimentum est: sic corporis integumenta vniuersalia sunt cuticula, neruorum papilliforme reticulum, cutis, panniculus adiposus. Particularia sunt, vti membrana quæuis, quæ musculum inuestit &c.

INTELLECTVS, Gr. *νῆς* & *σύνεσις*, est ipsa mens humana, vel in illa aliquis habitus, quo omnia obiecta, circa quæ se exercet, percipit. G. Der Verstand.

INTEMPERIES seu **DYSCRASIA**, & **ACRASIA**, est morbus, qui in qualitatum corporis inconuenientia consistit, vel manifesta est vel simplex, vel composita; simplex est quando vna qualitas peccat; vt intemperies calida, acida, falsa &c. Composita est, vbi plures qualitates in vitio sunt: vt intemperies calida & falsa, frigida & acida &c. intemperies occulta est quæ

Unable to display this page

Unable to display this page

IOVIS BARBA, sedum maius appellatur, quod scil. nonnullis locis plebis animos iampridem inuaserit opinio, non fereri fulmine domum, in cuius tegulis vireat: hinc nostris G. Donnerfraut. Quoniam iupiter rex fulminum est. Vide *barba iouis*.

IOVIS FLOS, vocatur crocus, propter splendorem, fulgoremque.

IPECACUANHA, est radix officinalis longa, tenuis, flexuosa, nodosa, multis exiguis porulis aspera, extus ruffa, intus pallida, saporis amari, nauseosi: est purgans & adstringens, vel potius emeticum mitissimum & tutissimum; & in dysenteria probatum specificum & famosum, modo debita cum cautela, & prius bene cognita causa mali exhibeatur. Ante non multos annos ex Brasilia adferri cæpit.

IRIO seu IRION, Gr. ἱρίσιμον, viri docti *trionum* legendum esse censent. G. Wegsenff, Hederich, wilder Senff.

IRIS, Genitium format ἱρίων *Dioscoridi l. 5. c. 65.* vt vel inde constet penult genitiui corripit. Format etiam genitium iridos, cuius & penult. corripitur:

Ἐν μὲν ἀριστολόχεια, καὶ ἱρίδος, ἐν δὲ τε νάρδος. *Nicander in Theriac.*

Iris, duplex est, nostras & illyrica, prior habet folia pedem vnum vel sesquipedem longa, duos digitos lata, rigida, striata, acuta intra hæc oritur caulis duos circiter pedes altus, rectus, rotundus, puluisculo farinaceo obductus, in tres vel quatuor ramos diuisus: flos liliaceus monopetalus, ad exortum veluti infundibuliformis, & in sex partes ampliatus, quarum tres partes sursum, tres vero deorsum inflexis, ita incumbentibus, vt palati cuiusdam speciem præ se perant. Ouarium ex fine pedunculi natum fit fructus oblongus, trigonus, fætus seminibus obrotundis: radix oblonga, crassa, flexilis, carnosa, repens, tuberosa, digitum crassa, paululum compressa, externe coloris grisei, interne albi, saporis amaricantis, acris subpinguis, odoris fragrantis & violacei: crescit hæc planta in partis & aruis: iis Florentina parum ab hac differt: habet enim hæc folia argustiora & flores albos: sed viribus valde differt iris nostras ab illyrica. Planta ab arcus celestis similitudine, qua florum folia incuruantur, nomen sortitur, quam flores eius repræsentant. In quibusdam codicibus habetur *ἱρίων*, & veritur ideo *consecratrix*, quod in sacrificiis, purificationibusque suis antiquitas iride sit vsa. Aliis *ἱριανία* celestis, quod celestis arcus specie & modo floreat. G. Blauc Lilien, Biotwurzel.

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

IVLVS, penult. prod. quia *Theophrasto l. 3. c. 7.* *ἰαλοι* appellantur. Iulus, iuli, sunt folia primum erumpentia. G. Die erste anschießende Blätter. Stricte *iulus* tam Gr. quam Lat. est quod in corylo compactili callo recamatim cohæret, & veluti prælongus vermis, singulari pediculo pensile nititur, & fructum præcedit. G. Die Kätlein an Haselstauden.

IVNCTVRA, idem quod *diarthrosis*.

IVNCVS, est planta, quæ crescit in paludibus, aut iuxta aquas, habetque plures caules vel tubos duos pedes altos, satis crassos, rigidos, acutos, cortice denso obductos, & medulla satis dura & fungosa plenos: & a radice tunicis foliosis rubris, ad pedis altitudinem instructos; flos rosaceus est, ex cuius meditullio surgit pistillum, quod deinde abit in fructum seu capsulam plerumque trigonam, trifariam dehiscentem, seminibusque fætam ut plurimum subrotundis. Gr. *Σχοινός*, a iungendo quod viminum in modum iungat, vinciatque. G. Binsen, Binse.

IVNIPERVS, penult. corripit:

Iuniperi grauis umbra, nocent & frugibus umbra. Virg. Ecl. 10.

Iuniperus, est arbuscula, cuius truncus tenuis & cortice aspero obductus: lignum est compactum, durum, albescens & subinde rutilans, saporis nullius, nec manifesti odoris, nisi fricetur durius, aut accendatur: valde ramosa est, habetque folia parua, angusta, acuta, dura, vna parte conuexa, ab altera plana reperiuntur: sunt saporis subdulcis, subacris adstringentis, & resinosi, odoris fragrantis. Gr. *ἀρκευδης*, & *ἰονερύς*, est arbor baccas ferens; dici putant, quod iuniores & nouellos fructus pariat; sola enim fere arborum fætus in biennium prorogat, qui ne maturescunt quidem, nouis superuenientibus. G. Krametbaum, Wacholderbaum.

IVNONIS ROSA, est lilium: veteres Græcorum poëtæ fungunt e Iunonis lacte resperfa terra natum lilium. Namque cum Hercules puer, quem ex Alcmene sustulerat Iupiter, Iunonis dormientis vberibus adnotus esset, & lacte se repleffet, post suctum illum mamma lacte copiose profluxit. Quod in caelo a puero vago & incerto suctu perfusum est, lacteam effecit viam: quod humi sparsum est, *lilium* lacteo flore nitens creauit; vnde *rosa Iunonis* dictum.

IVPITER, per Iouem chymici significant *stannum*, putant quoque ex planeta Ioue influentias fieri in certa sublunaria

ria corpora; sed hæc potius mera figmenta quam verisimilitudines sunt. G. Zinn.

IVSQVIAMVS, idem quod *hyoscyamus*.

IUVANS AVXILIVM, seu REMEDIVM, idem quod *indicatum*.

IXIA, idem quod *cirfos* & *varix*.

IXIA & IXINE, est cardui species chamæleontis nomine: dicitur quoque quibusdam in locis *ixds*, hoc est, viscum, hoc enim ad eius reperitur radices, quo pro mastiche vtuntur mulieres.

K.

KALI, est planta, quæ ad altitudinem trium circiter pedum crescit, si bene colatur, multum se extendens, habetque ramos longos, rectos, satis crassos, rubicundos: folia sunt longa, angusta, crassa, carnosa, acuminata, flos rosaceus polypetalus Tournefortio, aliis apetalus, fructus globosus, membranaceus, fœtus semine vnico in cochleæ formam intorto, in centro calicis: tota planta habet saporem salis, crescit in regionibus calidis, præsertim circa mare rubrum, vocatur & *alkali* & interdum *salicornia*, ex cuius cineribus sal elicitur, ex quo vitrum, sapo, &c. componitur. Kali & alkali nomina sunt Arabica. G. Glas: frant.

KEIRI vel CHEIRI, est vox Mauritana; idem quod *leucoion*.

KERNES, *chermes*, *coccus infectoria*, *coccus baphica*, *granum tinctorum*, *scarlatum*. Fructus est famosissimi fruticis; qui inscribitur ilex, in quo *coccus baphica*, nascitur in Creta, vti & in multis Hispaniæ locis, in Narbonensi etiam Gallia & Prouincia, &c. G. Scharlachbeer, Kermesförner.

KINA KINÆ, vide *cina cina*.

KIRATH, seu filiqua, est pondus veterum, pendens grana quatuor.

L.

LABIA LEPORINA, dicuntur ea, quæ ob vitiosam conformationem solutionem continui habent: quandoque solum labium superius fissum est sub naso, nonnunquam ipsa ossa palati simul dehiscunt, quæ nonnullis rostra leporina sunt. G. Hasenscharten.

LABIA

LABIA PVDENDI MVLIEBRIS, pudendum proprie est, inter quæ rima est externa constituta, extuberantias habet, quæ monticuli veneris dicuntur, pilis decorati. Sunt corpora oblonga, mollia atque substantiam habentia, qualis nulla est in toto corpore, partim ex cute & carne, partim spongiosa, cui pinguedo subiacet duriuscula. Interna labiorum commissura, in virginibus tensa est, constricta ac veluti ligamentosa, in corruptis laxa, ut & in his quæ pepererunt. G. Die Lippen der weiblichen Schaam.

LABIS, est *volfella*, siue *forceps*, qua aliquid extrahendi causa apprehenditur, Gr. λαβίς.

LABIVM & LABRVM, est illa pars colore suo rutilo ob cutis huius teneritudinem conspicua carnea, quæ os nostrum undique ambiens, illud quoque a parte superiore claudit; siue oris margo. Sic & *labia* dicuntur, quibus interiora muliebris pudendi clauduntur. Ita & vulnerum extremitates *labia* appellantur. G. Lefzen, Lippen.

LABOR, idem quod exercitium. *Laboratores*, *Chymici* vulgo. Ein Laborant.

LABORATORIVM, est ille locus, in quo chymici suas operationes peragunt. Sic & omnis officina pharmaceutica, laboratorum est.

LABROSVLCIVM, vide *cheilocace*.

LABRVM VENERIS, vide *disfacus*.

LABRVSCA, est bryonia, sic dicta, quod in agrorum labris, hoc est, marginibus & sepibus nascatur. Vide *bryonia*.

LABRVM, est vas in quo *balneum* instituitur. Idem quoque significabat quod *labium*.

LABYRINTHVS, proprie est corpus gyris & circumrotationibus inflexum: hinc nomen hoc translatum ad ossis petrosi partem, quæ spectat occiput; est hæc enim ossea fungosa non tam dura ac os petrosum, sed quasi infinitis foraminibus, pertusa, licet in superiori superficie glabra sit: in hac hærent tres canales semicirculares; magnitudine varii, & mire intorti, & tantummodo quinque orificiis hiantes in cavitare vestibuli, sicque verum labyrinthum æmulantes. G. Der Irrgang im Ohr.

LAC, Gr. γάλα, est liquor albus ex mammis, vel vberibus emulctus; fit sequestratione chyli a sanguine arterioso, per glandulas mamillares. Lactis generatio incipit plerumque post fœtus gestationem vel paulo ante partum, desinit vero in vetul-

lis, grauidis & menstruatis, ipse quoque chylus, lactis denominationem meretur. Sic & albi succi ex taraxaco, papauere, tithymallo, esula &c. emanantes, lac vocantur. G. Milch.

LAC LVNÆ, est substantia alba, fungosa, friabilis, leuissima, in fornicibus speluncarum aut saxorum commissuris Heluetiæ & Noruegiæ reperiunda, saporis subdulcis, leuiter adstringentis, conuenitque in vsu cum lapidibus cancerorum: vocatur quoque *fungus petraeus*, *agaricus mineralis*, *stenomarga*, *lapis morochius*.

LACCA, in Pegu & Siamio vasta inuenitur arbor, foliis quodammodo pruni in cuius furculis & minutioribus ramulis magnæ alatæ & puniceæ coloris formicæ, in terræ visceribus aliisque locis enatæ, hanc laccam elaborantes inueniuntur: hæ super flores, frutices arbores ac herbas circumuolitant, ex quibus non secus ac apes, laccæ conficiendæ materiam, colligunt, ac in communes operas conferunt. Atque hoc modo ramulis laccæ materia circumuoluitur, uti ad nos deferuntur. Eodem forte modo & in aliis regionibus colligitur, uti in Sumatra insula, Bengela, Martaba, Malauar &c. Lacca colorem habet rubrum, & diaphanum; fumum igni iniecta gratum emittit: Triplex in officinis prostat 1. lacca in ramulis. 2. Lacca in granis. 3. Lacca in massis, quæ est purissima ex granulis liquatis confecta. Gr. Κάκχαρον.

LACERTVS, vide *brachium*.

LACHRYMA IOBI, est lithospermum maius; sic appellatur, quod eius semen lachrymas refert.

LACHRYMALE PVNCTVM, vide *collicia*.

LACHRYMÆ, sunt humiditates, quæ a glandulis oculi ad oculos humectandos, pellucidos tenendos, & sordes eluendas secernuntur, quæ si nimix fuerint, ita ut a punctis lachrymalibus non recipiantur, extra oculos in genas decidunt, & lachrymarum nomine veniunt. G. Die Zähren, Thränen. Item *lachryma*, est quoque humor e vegetabilibus tum sponte effluens, tum facta incisione, uti lachryma thuris, opii, sanguinis draconis, &c.

LACHRYMALIS DVCTVS, vide *ductus*.

LACINIÆ, vegetabilium partes sunt extremæ particulatim decoris gratia concisæ, orarumque summarum cæsura, inde folia membranatim per flexuras digesta, vel natiuis segminibus discretæ, laciniata vocitantur.

LACONICVM, siue CALDARIVM, & ASSA, siue BALNEVM AEREVM, cella olim erat sicca, ad proue-

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

aspero, fisso, fusco obductus: rami sunt longi, flexiles, tenues, incuruati: folia pini tenuiora; plura simul ex vno communi tuberculo instar penicilli nata: flos mas amentaceus, pluribus apiculis constans in vno loco a flore remoto, conicus, squamosus, recondens sub suis squammis semen foliatum: hæc arbor crescit in regionibus calidis circa montes. Senio iam effætis adnascitur agaricum. G. *Erchenbaum*.

LARYNGOTOMIA, idem quod *bronchotomia*.

LARYNX, GUTTUR, Gr. *λάρυγξ* *ῥοόγχη*, *τραχήα ἀσθηρία*. Galeno tamen *λάρυγξ*, proprie est caput & ostium asperæ arteriæ siue cartilaginosa arteriæ, constat ex quinque cartilaginibus. *Primum* par *θυρεοειδὲς* siue scutiforme dicitur, protuberantiam illam in collo, vulgo pomum Adami constituens: *Secundum* par *κοινοειδὲς* siue annularis, quæ instar annuli turcici rotunda est: *Tertia* & *quarta* cartilago alijs vnica, sed si membrana exiit, apparet gemina, dicitur *ἀρυτανοειδὲς* guttalis & glottis. *Quinta* *ἐπιγλωττίς* appellatur, quæ riam tegit & claudit. Inseruit voci & respirationi. G. *Die Gurgel, Kehle*.

LASER & LASAR, Gr. *σίλφιον*, vnde habeat originem me latet: videtur esse vox Cyrenaica vnde olim solebat aduehi. Dicitur etiam *Lasēpitium*, eius caulis ferulaceus *μάσπετον* appellatur, folia sunt apio similia, ampla, magna, dentata: flos rosaceus, umbellatus, plurimis scilicet petalis constans cordiformibus, in orbem positus, & calici infidentibus: semen vero latum, membranofum, oblongum, albescens, odoris & saporis angelicæ: radix longa, crassa, interne nigricans, odoris satis grati: ex cuius caulibus & radice incisis *ὄπῃ*, id est, succus colligitur: quibusdam caulis *σίλφιον*, radix *μαγύδαρις*, & folium *μάσπετα*, dicuntur: succum *Lasēr* vocant: Auicennæ planta *Lasērifera alticht* & *biltit* dicitur; Interpretum aliqui *asam* reddunt, forte voce ex *Lasēr* corrupta. Non immerito dubitatur, an verum hodie *Lasēpitium* habeamus. Vide *Silphium*.

LASSITUDO, est maior defatigatio, & cum dolore aliquo, atque velut tensione motarum partium, quam non modo sentiunt, dum sese mouent, sed etiam quieti sedentes, decumbentes, habetque rursus quinque gradus. 1. In tota cute carnibusque sentiunt ac si aciculis pungerentur, maxime si moueant se, aut lassâ membra contingant: dicitur *lassitudo ulcerosa*. 2. Cum in membris lassis præter alia ardorem percipiunt, dicitur *lassitudo phlegmonodes*, quæ in febribus ipsis citra laborem, aut si velis ab inquietudine euenit. Hinc illud *Hippocratis* sponta-

nea lassitudo morbum denuntiat, id est febrem futuram, quæ iam levis aliqua inuasit. 3. Cum in profundo circa articulos, id est, in ligamentis & tendinibus, tensio vrget, appellatur *lassitudo tensiva* siue *tenodes*. 4. Cum adhuc profundius in ipsis quasi ossibus, id est, in ossium & epiphygium & apophygium periosteo, contusionis sensum habent, dicitur *lassitudo contundens*, siue *ὀσσεὶνός*. 5. Lassitudo, quæ emaciatæ, gracilibus hecticis aut pueris aut senibus facilis est. Gr. *κόπ*, *κάμαρ*. G. Wendigfeit.

LATERALIS MORBUS, idem quod *pleuritis*.

LATHYRIS, est esulæ, cataputiæ aut tithymalli species. G. Springkraut, Springfärner.

LATHYRVS, est cicercula, leguminis species, habet caules flexiles, repentes, in multos ramos diuisos, compressos, costa elata margine foliato, folia bina tantum coniugata ad nervum in claviculas abeuntem, oblonga, acuta, angusta: flores sunt leguminosi, albi: ovarium vagina membranacea tectum sit filiqua teres, compressa, alba, fœta semine modo cylindræo, modo anguloso, interne coloris flauæ: radix exigua & fibrosa: hæc planta inferuit ornamentis hortorum. G. Matte Erbsen.

LATISSIMVS DORSI MUSCULVS, vide *ani scalptor*.

LAVAMENTVM, idem quod *fotus*.

LAVATIO, potissimum dicitur de resinosis, terreis, mineralibus & metallis, cum aqua vel alio liquore, ab immunditie purgatis, posteaquam demum exsiccatis, vt in aloe lota, lapidibus &c.

LAVDANVM opiatum, penult. producit; nonnulli quidem penult. corripunt, ad imitationem *ladani*, sed perperam; quid enim *laudano* Paracelsi commune est cum *ladano* Dioscoridis? etenim Paracelsus, primus vocis *laudani* architectus, qui *laudani* sui meminit *comment. de morb. dissolut.* & qui l. 2. *de viza long.* atque alibi, *laudanum* suum *perlatum* commendat, haud dubie a laudata eius efficacia nomen eidem assignauit. Vnde Schræderus in *Pharm.* *laudanum*, inquit, *quasi laudatum medicamentum*. Et Iobinsonus in *Lexic. Chym.* *Laudanum*, ait, *medicina est laudatissima, ita a Theophrasto appellata, quod omni laude dignissima sit*. In cuius laudibus prolixior est Oporinus, adeo vt virtutes eius ad mortuos quoque resuscitandos porrigi confideret scripserit. *Laudanum* dicitur de solo medicamento ex opio confecto, idque *laudanum opiatum* vocitant, ob vires nempe quas præstat laudabiles. Occurrunt variæ apud authores descri-

scriptiones, dolores intolerabiles pellit, & fluxus quoscunque sistit.

LAVENDVLA, seu LAVANDVLA, & PSEVDONARDVS, est planta, quæ habet caules duos vel tres pedes altos, duros, lignosos, quadratos, folia sunt oblonga, albescentia: flores parui, summis caulibus & ramis verticillatim innati, in spicam oblongam tritici æmulam congesti, coloris cærulei: semina post flores parua, oblonga, capsulæ inclusa quæ florit tanquam calix inseruit: radix lignosa: tota planta habet odorem penetrantem, aromaticum, gratum, saporem amarum, planta hæc officinalis sic appellatur, eo quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotaque omnia, si permisceatur odoris commendet suauitate, ergo a Lauando nomen fortitur: spica quoque dicitur, quia sola spicas gerit inter omnes verticillatas plantas; nardus plurimis etiam vocatur: num sit nardus veterum, id aliis inquirendum relinquimus. G. Lavendel, Spiefe.

LAVER, siue SION, seu BECABVNGA AQUATICA, nomen haud dubie a lauando contraxit, quod aquis enatum semper elui gaudeat. Vide *becabunga*.

LAVREOLA, penult. corr. ut cætera diminutiva in ola, areola, bracteola, &c.

Laureolas dicunt veterum monumenta laborum. Mant.

6. Parth.

Laureolum velox etiam bene Lentulus egit. Iuven. Sat. 8.

Laureola seu DAPHNOIDES, arbuscula est semper virens, flore incarnato, cuius baccae validissime purgant, est diminutivum a voce *laurus*: nam a lauri forma & specie, quam in foliis & fructu reseat, dicta est. G. Zeilant, Kellershalß.

LAVROCERASVS, est frutex pulcher & visui gratus, foliis laurinis, sed maioribus, magis viridibus, & glabris; caulem habet rectum, ramosum; eius cortex est ex viridi fuscus; lignum est album, calix cauus, infundibuliformis, ora plana, quinquefida: flos rosaceus, pentapetalus, staminibus multis fecundus: ovarium in fundo calicis, instructum tuba longa, fit fructus ceraso similis, unde nomen impositum; fetus ille fructus est putamine obrotundo, tenui, fragili, continente semen oblongum, saporis amari. Hæc arbuscula colitur in hortis. G. Forbeerfirschen.

LAVRVS, est arbor in regionibus calidis ad satis magnam altitudinem crescens; truncus politus, non nodosus: lignum porosum & satis debile: rami longi: folia longa, duos vel tres

digitos lata, acuta, dura, semper virentia, parum succulenta, nervosa, polita, odoratissima, saporis acris, amari, & adstringentis, breuibus caulibus adhaerentia: flores sunt monopetali, peluiformes, multifidi, & plerumque nudi, staminibus quasi ramosis & bracteatis constantes: sub cortice exteriori tegumentum corneum seu durum habet. Antiquitas in laudis honorem solebat ex huius arboris ramis coronasnectere, Gr. Δάφνη. Poetae fabulantur Daphnen puellam ab Apolline adamatam, cum vim eius effugere non posset, Deorum miseratione in laurum fuisse mutatam. G. Lorbeerbaum.

LAVRVS ALEXANDRINA, Gr. δάφνη Ἀλεξανδρεία, vel ἰδαία, officinis *vuularia*, Theophrastus appellat ἐπιφύλλου καρπὸν, quod fructum super foliis ferat. Vide *hypoglossum*.

LAXANTIA, sunt medicamenta, quae benignis stimulis haerentia in ventriculo & intestinis, soluendo, lubricando, ex aluo euacuant. G. Exirende Mittel. Hoc autem nomine a nonnullis donantur medicamenta, quae valent liquiditate sua intrare vasa corporis minima, illorum parietes sua grauitate remouere; infarctumque expellere, apta fluori interponere, ita vt solida ante rigefacta, iterum horum ope reddantur apta flexioni, absque solutione continui.

LAZVLII LAPIS, est lapis intense cæruleus, non pellucidus, aureis punctulis, aut venulis exornatus, Armenio durior. Exinde preparatur color *ultramarinus* vulgo dictus. Alius est fixus, ex oriente fere allatus, qui colorem in igne non mutat, & alius est non fixus, cuius color in igne disparet, & is in Germaniae locis reperitur. Scopio purgandi tam superius quam inferius, adhibetur intus. G. Lazurstein.

LEBES, vide *cacabus*.

LEDVM, est cisti species, vnde & *Ladanum* prouenit.

LEGVMEN, quid sit omnibus notum: nominatur a *legendo*, quod manu legatur. Gr. φακή, χέδρωψ, ὀσπριον.

LEMNIA TERRA, est terra alba, tenax, ita tamen vt linguae adhæreat sine mordacitate, lubrica ob pinguedinem, in insula Lemno effossa; vsus eiusdem ac terræ sigillatæ, vocaturque *terra sigillata Turcica*. G. Gesiegelte Erde.

LENIENTIA, idem quod *Laxantia*.

LENON, & LINON, Gr. λήνη, torcular *Herophili*, est ille locus in cerebro, vbi sinustertius meningis primo, secundo & quarto iungitur. G. Die Kelter im Gehirn.

LENS, & LENTICVLA est legumen minus. Habetque caules pedem circiter altos, satis crassos, angulosos, villosos,

fos, ramosos, flexiles, in terram cadentes, nisi sustineantur: folia oblonga, coniugata, vni costæ adnata, desinenti in viticulam: flores ex alis foliorum erumpentes, leguminosi, albi: flori succedit siliqua brevis, parua, compressa, fœta seminibus orbiculatis vtrimque conuexis, compressis, duris, politis, coloris albi, aut flavescentis, rubicundi aut nigricantis: radix exigua, alba, fibrosa: hæc planta crescit in locis aridis. Gr. *Φανῖ*, & *Φανός*, vide *phace*. G. Linse. Est & alia lentis species, quæ dicitur *aquatica*, foliola sunt viridia, lentis magnitudinem habentia, & aquis innatantia. G. Meerlinsen.

LENTA FEBRIS, est, qua homo lente & emarcescendo consumitur, quæque ob paruitatem vix observatur cum ad est, huic adsunt quoque viscerum; quorundam obstructions. G. ein langsames Fieber.

LENTICVLARE INSTRUMENTVM, pertinet ad operationes chirurgicas, eo ossa minus glabra poliuntur. G. ein Poliermesser.

LENTIGINES, siue EPHELIDES, sunt maculæ lentes colore referentes, quibus, in scæminis præcipue, facies interdum manus, brachia, & thoracis pars superior aeri exposita, nunc densius, nunc rarius, quasi guttatim, conspersa est, sine dolore & molestia, in quibusdam æstatis solum tempore apparentes, hyeme vero evanescentes, in quibusdam vero perennantes. Gr. *Φανός*. G. Sonnenflecken, Sommerflecken.

LENTISCVS, est arbuscula mastichen exsudans, valde ramosa: rami eius sunt crassi, flexiles, cortice cinereo obduti: folia myrtum referunt, per paria ad vnâ costam disposita, non in vnum folium desinentem, semper viridia, tenera, odoris fortis non ingrati, saporis adstringentis, acidiusculi, flores ex foliorum alis nascuntur instar racemorum dispositi, rubri vel coloris herbacei pallidi, ad purpureum accedentis: fructus sunt baccæ rotundæ, nigræ, saporis acidi, habentes nucleum oblongum nigrum, durum, continentem medullam albam vel viridem. Ex hisce laccis in Italia oleum conficitur. Crescit hæc planta præcipue in insula Chio. A *lenteo* propter eius virgultorum lentitudinem educunt, sed malunt alii a foliorum pinguedine lentoreque, quem habent, cum manu tractantur. Gr. *ῥῖν* & quasi *ῥῖνός* fissilis; quod facile & frequenter in dentiscalpia findatur. G. Mastixbaum.

LEONTIASIS, idem quod *elephantiasis*.

LEONTOPETALON, est planta, quæ habet folia ampla, fere rotunda, instar soldanellæ, hæc integra, illa laciniata, venosa, coloris cærulescentis, longis caulibus adherentia: ex his nascitur caulis pedem circiter altus, lineis purpureo pallidis notatus, in multos ramos diuisus, habens folia minora, & minus incisa quam sunt inferiora: flores in summitate ramorum nascuntur, foliis oblongis intermixti, & in spicam congesti, magni instar ranunculi, quinque petalis constantes, oblongis, flauis, vel rubicundis in stellam dispositi; flori succedit capsula, habens in se semina magna, nigra: radix crassa, rotunda, inæqualis, gibbosa, externe coloris cinerei, interne viridis subflaua, saporis amari: hæc planta crescit in locis calidis, folium leoninum sonat, ex λέων leo, & πέταλον folium: eius radix ictibus serpentum mederi dicitur. G. Löwenblat.

LEONTOPODIVM, siue **PES LEONIS**, est gnaphalii species; sic dicitur propter villosam foliorum & florum effigiem crus pedi annexum aliquantum referentem, λέων leo, & πῆς pes. G. Löwenfuß.

LEPIDIVM, vulgo *piperitis*: est planta: quæ plures habet caules duos vel tres pedes altos, rotundos, politos, medulla repletos, ramosos: folia longa & ampla, instar mali citreæ, acuta pinguia, ex viridi in luteum vergentia, in margine incisa, alternatim disposita; folia partis inferioris caulibus longis adherent: flores in summitate ramorum crescentes, exigui, albi, quadrisidi, cruciformes: post florem sequitur fructus, vel siliqua plana, utrunque in cuspidem desinens, referensque ferrum vel cuspidem hastæ militaris & dehiscens in duo loculamenta semina exigua, & oblonga continentia: radix longa, repens alba, digiti crassitie, saporis acris: hæc planta crescit in umbra: appellatur, quod λεπίδας, hoc est squamas & maculas in facie debeat, & repurget, vel ἀπό τῆς λεπίδος, id est, ἐκδαίγειν dictum, quod sua acrimonia vrenti viceret, excoriet, eaque facultate, vel ferro inustas fronti seruorum notas debeat. Vide *piperitis* G. Pfefferkraut.

LEPIDOIDES, est sutura cranii *mendosa*, siue *squamosa*, a relatione appellata. Vide *mendosa*, ex λεπίς squamma, a λέπω decortico, & ἄδῃ forma. G. Schupnath.

LEPORINA LABIA, idem quod *lagochilus*.

LEPORINVS OCVLVS, vide *lagophthalmus*.

LEPRA, est scabies sicca, qua cutis in squammulas, piscium instar mutatur. Differt a *leuce* & *albo*, eo quod lepra aspera

aspera est ad contactum & pruritus inducit; quandoquidem cutis sola affecta est, ideoque excoriata cute, subiecta caro sana apparet, a λεπρόω scabrum reddo. G. Die Malsen, Muffas.

LEPRA ARABVM, idem quod *elephantiasis Græcorum*.

LEPRA GRÆCORVM, siue IMPETIGO CELSI, Gr. ἀπὸ τῶν λεπιδῶν squamis denominata. Summus quidam *psora* seu scabiei gradus est, mox autem in principio, ne quis authorum lectione turbetur, obseruandum, nos hic de *Græcorum lepra*, non de *Arabum* loqui. Quem autem Arabes *lepram* nominant, ille *Græcorum* est *elephantiasis*; qui nihil aliud est, quam vniuersalis totius corporis *cancer*. *Lépra* est morbus ortum habens ex bile atra per totum corpus sparsa, unde intemperies partium, forma & figura, & tandem etiam ipsa continuitas corrumpitur, & est cancer communis corpori toti: *Græcorum* verò lepram nominant *Arabes albaram nigram*. *Albaras nigra*, idem est quod impetigo excoriatiua, & est scabiositas accedens cuti, aspera, vehemens, & facit squamas piscium cum pruritu. Maior in *lepra* est humorum corruptio & intemperies, quam in *scabie*, & in *scabie* solum quædam corpora furfuracea decidunt, in *lepra* autem velut squamæ piscium; ita vt a pruritu per scabiem ad lepram fiat transitus. Nam pruritus est levis quædam cutis asperitas, in qua, nisi forte violentius scalpatur, nihil ex cute decedit: in *scabie* postea iam humor euidentior est, & scalpentibus furfuracea quædam corpuscula, sed squammosa, seu scalpentibus, seu non scalpentibus, decidunt: etenim in *scabie* materia est tenuior, quæ summam saltem cutim depopulatur: deinde in *lepra* materia crassior est, non solum summam superficiem, sed etiam profundiora cutis depascitur. Græcorum hanc *lepram* procul dubio sub impetiginis nomine proposuit Celsus. Non vero *lichenem Græcorum*, qui aliis impetigo dicitur, intellexit. G. Der Grieschische Muffas.

LEPTOPITYRON, est furfur macer, ex λεπτός tenuis, gracilis, macer, & πέτυρον furfur.

LEPTYNTICA, idem quod *attenuantia*, a λεπτόνω attenuo.

LETHARGVS, est sopor in morbis profundior, quam in comate vigili, sed minor quam in comate somnolento & caro: tum quoque delirium & febris adsunt. Tumet facies, reliquum corpus marcescit, manus tremunt, sudant, & aliquando

do sudorem frigidum, obliuione tenentur, vt matulam forte manu tenentes, mox eius obliuiscantur, vrina turbata est, & febris cum lenta, tum accessiones imprimis circa vesperam habens, ex λήθη obliuio, & ἀργός otiosus. G. Die Schlassucht, Schlassieber.

LEVATOR MVSCVLVS, est vnus ex scapulæ musculis, ita per excellentiam nuncupatus, a transuerso secundæ tertię & quartæ, nonnunquam quintæ colli vetebre processu, vario fibrosorum fasciculorum cœtu emergens, circa medium ipsi intricatissime connectitur, quæque etiam carnea alterius classis fibram neruosam siue tendineam recipit. Validus ex parte carneus, ex parte tendineus, elatiori atque inferiori scapulæ angulo infigitur, atque hic scapulam eleuat. Dicitur & *patientia musculus*. G. Der aufhebende Muskel.

LEVACANTHA, est spina alba, carlina, chamæleon, &c. ex λευκή alba, & ἄκανθα spina. G. Weiße Wegdistel.

LEVCANthemVM, habet omnia, quæ in chrysanthemo notata sunt, nisi quod folia florem coronantia sunt alba: radix est fibrosa, repens, saporis acris, quasi albus flos, sic chrysanthemum flore albo vocatur: ex λευκόν album, & ἄνθος flos, cumque flos helenii sit instar, dicitur flos solis albus.

LEVCE, seu VITILIGO ALBA, est mutatio, in qua pili cutis & nonnunquam subiectæ carnes in album colorem mutantur; caro puncta non sentit, nec sanguinem emittit sed humorem lacteum. Dicta est λευκή a populo alba: quoniam, vt in illa arbore, sunt veluti quædam lanugines, sic in isto affectu apparet albedo in ipsa cute: differt ab albo quod leuce altius penetret & cutim mutet, ita vt etiam pili immutentur, a λευκός albus. Arab. albaras alba. G. Weisser Nussatz.

LEVCELECTRVM, est succinum album, ex λευκόν album, & ἤλεκτρον succinum.

LEVCOENVS, est vinum album, ex λευκόν album, & οἶνον vinum.

LEVCOLON, est planta, quæ habet caulem plus quam duos pedes altum, rotundum, lignosum, in multos ramos diuisum, lanugine alba instructos, & in arbusculæ formam dispositos: folia sunt longa & ampla fere instar salicis, alba, mollia, lanuginosa: flores in summitate ramorum crescentes, quadrifidi, oblongi cruciformes, coloris rubicundi aut purpurei, aut violacei, aut albi, odoris suavis: flori succedit siliqua oblonga, angusta,

Unable to display this page

Unable to display this page

LIEN, idem quod *splen*.

LIENTERIA, est alui fluxus, seu leuitas intestinorum, qua alimenta cruda mutata parum, vel separata, vel permixtis faecibus excernuntur, ita tamen ut ab his ista dignoueris. Itaque alimenta non subsistunt in ventriculo, sed mox in aluum propelluntur, cum marmure aliquo, distensione, dolore & nausea. Hic vero fluxus diu perseverans, vires admodum frangit. Ex λαὸν læue, έντερον intestinum. G. Der Bauchfluß.

LIGAMENTVM, Gr. σύνδεσμος, est pars solida, & admodum fibrosa, simili fere cum cartilagine duritie, ex multis membranarum sibi mutuo impositis & concretis ortum ducens, magnitudine, numero, situ, varia, lata vel rotunda, prout ad cartilaginis aut membranæ constitutionem accedit, ficcior aut humidior, durior aut mollior, minus, magisque lenta & flexilis, colligandis partibus, maxime ossibus, aut ad faciliorem motum destinatur. G. Ein Band, Spannaden, Sehnen.

LIGAMENTVM CILIARE, oritur ex circumferentia vuae tunicae, ubi duplicata membrana eius posterior se reflectit ad crystallinum, & constituit ligamentum illud seu *interstitium ciliare* dictum; quæ sunt tenuia quædam filamenta musciosa ex vuae producta, referentia lineas nigras, palpebrarum pilis similes, & vitreum humorem antè protuberantem coercent, crystallinum connectunt; quamvis autem hæc filamenta radiata & libera videantur, cum atrum ex oculo ablutum sit; tamen naturaliter adest membrana, quæ fibras has radiantes connectit inter se inuicem; radii vero hi ex vuae, uti ex circumferentia emissi, coeuntés versus crystallinum humorem, centrum quasi peterent, infinitis gaudent vasculis tum per propriam substantiam currentibus, tum in spatiis intermediis luxuriantibus, & cum inuicem communicantibus, quæ artificiosa anatomicorum iniectio hoc tempore cum aliis clavis inuentis, in oculis balenarum, aliorum animalium, & dein in hominibus detexit: usum vero habere videntur, dum sphaerice antè protuberent, & postice premantur extrorsum ab humore vitreo, ut dum se contrahant musciorum instar & quidem instar diaphragmatis, fiant filamenta hæc radiata planiora, adeoque comprimant vitreum versus posteriora, sed ille resistantiam multo maiorem passus ob inflexiles fere tunicas oculi ambientes, scleroticam & adnatam &c. fertur iterum versus anteriora in crystallinum, ubi minima est resistantia, adeoque crystallini protuberantiam antrorsum conciliant. G. Der Augen Haaband.

LIGA-

LIGAMENTA VTERI, improprie dicta. Duo dicuntur rotunda siue teretia, instar lumbricorum. Oriuntur a lateribus fundi uteri & in ossa pubis desinunt. Alterum par latum est & membranosum, vocanturque *vespertilionum ala*. Hæc habentur ad latera fundi. G. *Bänder der Gebärmutter*.

LIGULA, quarta pars cyathi dicitur, hoc est, semiunca, demptis sc. duobus scriptulis. Item *clavicula*.

LIGUSTICVM, vide *leuisticum*.

LIGVSTRVM, est magna arbuscula, habens multos ramos longos, flexiles, cortice obductos cinereo, lignum est durum, & album: folia ex aduerso per intervalla nascuntur, oblonga, angusta, salicem referentia, sed breviora & crassiora, atrovirentia, splendentia, saporis acris, amaricantis, & parum adstringentis: flores monopetali, infundibuliformes, tetrapetaloides, & pentapetaloides, calici exiguo innitentes: ovarium in imo calicis sit fructus globosus, mollis, succo plenus, seminibusque fetus ut plurimum quaternis, hinc gibbis, inde vero planis. Lignum huius arboris est adstringens, hinc eius decoctum in morbis oris, scorbuto, diarrhæa convenit: folia & flores similiter usurpantur in affectibus ubi adstringendum, ut in affectibus quibusdam vulvæ & oris; herniis infantum &c. G. *Hartriegel, Steinweiden*.

LILIAGO, est phalangium, quia flosculos habet lilii in modum; est diminutivum a lilium.

LILIASPHODELVS, est hemerocallis: componitur vox ex lilium & asphodelus, vide suo loco.

LILIVM, penult. corr.

Florentes ferulas, & grandia lilia quassans. Virg. Ecl. 10. Lilium, est planta, quæ habet caulem duos vel tres pedes altum, rotundum, rectum: folia sunt longa, satis ampla, sine caule caulibus adhærentia, polita, splendentia, tenera, succum viscosum habentia: flos veluti campaniformis ex petalis sex compositus, nunc magis nunc minus repandis: pistillum abit in fructum oblongum, ut plurimum trigonum, in tria loculamenta divisum, seminibusque fetus quasi marginatis, gemina serie sibi incumbentibus: radix bulbosa, carnosis squamis constans, extrinsecus in orbem quasi sibi inuicem appositis, intus alba, extus parum fusca, saporis mucilaginosi & lentis, odoris nullius: Gr. κρίνον, & λείριον, unde forte descendit lilium. Iridis speciebus nomen illud κρίνον imponitur. Vide *rosa iunonis* G. *Lilie, Lilgen*.

LILIVM

LILIVM CONVALLIVM, vide *epheumerum*. Est planta, quæ habet folia lilii vel plantaginis, oblonga, satis ampla, viridia, polita: caulis est parvus, semipedem circiter altus, tenuis, angulosus, nudus; finis pedunculi fit flos monopetalus, campaniformis, exiguus, obrotundus, in quinque vel sex segmenta fissus, pendulus, spicatus albus, odoris grati, saporis amari; ex apice pedunculi intra florem ovarium nascitur, quæ fit bacca mollis, subrotunda, rubicunda, continens semina dense congesta, rotundula, dura, amara; radix longa, parva, repens, alba: hæc planta crescit in sylvis & convallibus; hinc lilium vocatur a similitudine foliorum; & convallium, quia in vallibus crescit. G. *Meienblümlein*.

LILIVM INTER SPINAS, est **CAPRIFOLIUM**, seu **MATRISYLVA**, sic dictam, quod inter virgulta sylvestria, & spinas, odore lilii albi, crescat. G. *Waldwinde, Specklilien, ielänger ie lieber*.

LIMATIO, est corporum duriorum mediante lima, torione, in pulverem grossum redactio; locum quoque habet circa dentes acutos & ossa carie vel excrecentiis infecta. G. *Das Feilen, Raspeln*.

LIMODORVM, quasi famem causans, a *λεμὸς* fames *δῶρον* donum. Vide *orobanche*.

LIMONIA MALVS, & **LIMONIVM**, folia, flos, fructus ut citrei, sed caro tenuior longe quam citrei, ipse fructus minor; cortex tenuior, pulpa copiosior, succus acidior; est citrei coloris fructus. Nomen videtur Indicium, ubi in utraque India a Lusitanis *Limmes* & *Limmeties*. G. *Limonien*.

LIMONADA, est species iulepi, in quem limonum succus, cum saccharo ingreditur.

LIMONIVM, est planta, quæ habet folia lapathi minor, læviora, politioraque, minus atra, sed hilari virore tincta, ex radice erumpentia, caules ex his assurgunt pedem alti, nudi, tenues, in plures ramos extensi: flores sunt vel caryophyllæi, vel monopetali: calix fit vasculum seminale, quod unicuique complectitur semen arctissime, cum quo cadit: radix crassa, rubra, saporis adstringentis; in multis capitibus diuisa: crescit hæc planta in locis aquosis & paludibus circa mare: herba limonii adstringit, dicitur & pyrola, seu tintinnabulum, sed & nonnullis aliis herbis imponitur illud nomen, quod videtur habere a *λεμων*, pratum.

LINAMENTVM, idem quod *mosos*.

LINARIA, (*languis* veterum existimatur) *recentiorum* vox, a foliorum figura lini foliis simili, penult. corr. ob vocalem ante vocalem. Linaria, est herba quæ, vt diximus, linum repræsentat, habet plures caules sesquipedem circiter altos, rotundos, tenues, quibus innascuntur plurima folia oblonga, angusta, nullo ordine posita, saporis amaricantis: flos est monopetalus, anomalus, personatus, & quidem ita vt posteriori parte longam gerat caudam, anteriori vero bilabiatus, & superior pars bifida, inferior trifida: calix flori ambiguo situ affigitur, quinquefidus: pistillum floris abit in vasculum rotundum acuminatum, quod per maturitatem in duas cavitates dehiscit, in quibus semina sunt compressa, nigricantia, & rotunda: radix longa, repens, lignosa. Linaria a lino, quia eius folia linum referunt; quæ & thithymallum cyparissiam adeo mentiuntur, vt nisi lac deesset, difficile foret distinguere, antequam floreat planta. G. *Leinfraut, Harnfraut.*

LINCTVS, idem quod *eclegma*.

LINEA ALBA, est tendinum quatuor muscutorum abdominis concursus, exceptis rectorum tendinibus. Nam tendines obliquorum vniuntur, & ita coeunt ab utraque parte, vt quasi tunicam abdomini obductam forment, ac si vnicus esset tendo. Alba est & carnis experts, procedens a mucronata cartilagine ad os pubis, estque infra vmbilicum angustior, quam supra. G. *Die weiße Linie.*

LINGVA, est membrum in ore contentum, notæ figuræ & magnitudinis. In superiori regione, copiosissima quædam corpora, ab extrema linguæ superficie foras erumpunt, & modice incuruata versus posteriorem linguæ partem inclinationem habent, ita vt æmulentur pectinem carminatorium: hæc corpora in parte inferiori concavitatem quandam exhibent; componuntur ex densa & tenaci materia, fibrosa, quæ quali virgularum aggeries videtur: circa linguæ latera gracilescunt, vt fere oblitterentur & in basi eorum loco quædam corpora collocantur, quæ conum, mox obtusiorum papillam æmulantur. Singula exposita cornua exteriori linguæ membrana inuestiuntur; quæ totam inuestiens linguam, conspicua foramina, singulis exaratis cornibus respondentia, habet; inter quæ innumeri & exigui meatus ad extimam linguæ superficiem hiant. Deinde in conspectum sese offert nervosum & papillare corpus subflauum, quod membranæ instar excurrit, papillas etiam nerveas insignes miro ordine dispositas promit. Succedunt alterius ordinis papillæ copiosiores enarratis, quot enim cornua

exte-

exterius linguam tegunt, tot etiam huius generis nerueæ papillæ intus reperiuntur; hæ exortæ a communi papillari corpore, in medioerem altitudinem eleuantur, & ab extremo capite nerueas propagines vterius emittunt: circa hæc conspiciuntur innumera papillæ idem exordium sortitæ, & ad eandem altitudinem eleuatæ, graciliores tamen, quæ coni figuram referentes, proprios sinus, in iam exarata mucosa substantia excitatos, subintrantes, tandem desinunt versus extimam membranam. Porro linguæ substantia musculosa est. Centrum autem linguæ ex multiplici fibrarum genere constat, longis, transuersis & obliquis, quæ inuicem intextæ colliguntur, ita vt fiat veluti tegmen. Musculis peculiaribus mouetur, quorum paria sunt *styloglossum*, *basioglossum*, *genioglossum*, *ceratoglossum* & *myloglossum*. Gr. γλῶσσα & γλῶττα. G. Die Zunge.

LINGVA CANIS, vel CANINA, vide *cynoglossa*.

LINIMENTVM, a LINIRE, est medicamentum externum, consistentia inter oleum & vnguentum media. G. Beschnierung, Bestreichung.

LINVM, est planta, quæ habet caulem duos circiter pedes altum, exiguum, rotundum excauatum, in summitate ramosum: folia sunt oblonga, angusta, fere alterna, acuta: calix oblongus & tubiformis: flos caryophyllæus, caruleus: flori succedit fructus pisi magnitudine, subrotundus, & acuminatus, continens in multis capsulis membranaceis multa semina oblonga, rotunda, compressa, in vna parte magis acuta, lubrica, in medio tumida, medullam oleosam & mucilaginosam habentia, ex fusco carulea: radix exigua. Gr. λίνον. G. Flachsfrucht, Flachslein.

LIPODERMVS, est vitium cuticulæ, glandem colis inuestientis, adeo vt non possit retrahi. Item præputii absentia, ex λείπω deficio, & δέρμα cutis.

LIPOPSYCHIA, est lene animi deliquium, siue virium prostratio, ex λείπω deficio, & ψυχή anima. G. Ohnmacht.

LIPOTHYMIA, defectus, defectio, deliquium animi, Gr. λιποθυμία, λιποψυχία, est magna virium omnium prostratio, ex sufficientis copię spirituum & caloris in cor aliasque partes impulsorum defectu. Hæc si magna fuerit, *syncope* vocatur. Vide *deliquium animi*. Ex λείπω deficio, & θυμός animus. G. Ohnmacht.

LIPITVDO, est ophthalmiæ species, seu asperitas quædam

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

LOCI MULIEBRES, idem quod *uterus*.

LOCULAMENTA, sunt in plantis seminum inuolucra, quæ veluti parvæ capsulæ ea occludunt.

LOCUSTÆ, THECÆ, idem ac oculi aut gemmæ, uti in avena & graminum quibusdam speciebus, in quibus semen includitur. Sed & insecta quædam denotat.

LOIMOGRAPHIA, est descriptio morborum contagiosorum. Ex *λοιμός* venenum pestiferum, & *γράφω* scribo.

LOIMOS, est venenum pestilentielle, quod oritur ex aere particulis heterogeneis exhalationum nostro corpori non ferendarum inquinato & aculeato, qui, inspirando sanguinem & spiritus animales &c. inficit, & corrumpit, & mouendo reliqua tenerissima solida destruit. Gr. *λοιμός*. G. Die Pest.

LOMENTVM, fabarum farina est.

LONCHITIS, est plantæ genus foliis filicis foliorum æmulis, a quibus tamen differt pinnulis ad exortum auritis: nullos habet flores: folia ad dorsum sunt instructa seminibus rubicundis, tam parvis, ut sine microscopio distingui non possint: in montibus altis, asperisque occurrit: dictam volunt ab *hastæ*, seu lanceæ forma, *λόγχη* enim est lancea seu *hastæ*.

LONGANON, vide *rectum intestinum*.

LONGISSIMVS DORSI MUSCVLVS, produci-
tur a margine ossis sacri, atque a lumborum vertebris oriundus
fibrarum fasciculis coagmentatus, cum serrato postico inferiore
ascendit, quem circa dorsî vertebram infimam deserens, sin-
gulis lumborum ac dorsî transversis processibus alligatus, pri-
mam thoracis petit vertebram; thoracem, lumbos eorumque
vertebras extendit. G. Der lange Rückenmuscul.

LORDOSIS, est spinæ dorsî in anteriora curvatio, a *λорδός*
in anteriora curvo. Latini vocant *repandum*, *recurvationem*.
G. Krümmhalsicht, vorgebogen.

LORICATIO, est actio chemica, quando retorta igni nu-
do exponenda luto, argilla, aut alia materia, ut a nimia ignis
tortura defendatur, obducitur. G. Das Beschlagen der Re-
torten.

LORIPES, est qui alterum vel ambos pedes habet contor-
tos & incuruatos, dicitur quoque *varus*. G. Krümpf, Krü-
mbein.

LOTIO, est quodammodo balneum particulare, quo caput;
axillæ, manus, pedes & genitalia abluuntur, idque decoctis me-
dicamentosis. Lauantur etiam nonnulla medicamenta, idque
propter eorum salsedinem & acrimoniam, ut in calce, tutia, a-

liisque lapidibus contingit, vel quando herbae, radices, a fordibus argillaceis & arenosis aqua pura, aut vermes vino lauantur. G. Das Waschen.

LOTIVM, vide *uron*.

LOTVS, est arbor Aegypto & Africae adiacenti frequens, nobis non familiaris. *Dioscorides* ipsi tribuit fructum pipere maiorem, dulcem, edulem, stomacho aptum, quique aluum sistit. Idem nomen variis herbis imponitur.

LOZANGIAE, sunt idem quod *morsuli*.

LVES VENEREA, *morbus Gallicus, Italicus, Hispanicus, Siphylis Fracastorii*. Hic morbus ex India occidentali oriundus, in Europam translatus, post annum 1493. innotescere incepit; est hic autem contagiosus ita ut ab infectis parentibus inquinati nascantur infantes; lactatione contaminentur, contrectatione, salivae per oscula communicatae deglutitione, sudore, & coitu impurorum quilibet inficiatur: quae autem pars primo fuit infecta, primo se manifestat inflammatione, ulcere erodente, dein per totum corpus efflorescunt pustulae; labia, gingivae, palatum, nares eroduntur, dolores nocturni circa medios artus sunt ingentes, & articulorum rigiditas, capillorum totius corporis desanum, & vox rauca cum aliis multis symptomatibus hunc morbum declarant. G. *Frankosen, Spanische Brandheit*.

LVIVLA, est acetosellae species, in officinis asservata, cuius vires refrigerantes insignes. G. *Buchampffer*.

LVMBAGO, est dolor in musculis lumborum a lue scorbutica obsessis, ita ut aeger sese mouere absque dolore magno nequeat, adeoque, se recto situ tenere cogatur. G. *Endenwehe, Endenpein*.

LVMBRICALES MUSCVLI, siue VERMICULARES, sunt quatuor in singulis manibus, totidemque in pedibus, sic ob exilitatem & figuram dicuntur. G. *Die Wurmgliche Musculn*.

LVMBRICVS, penult. prod.

Lumbrici quoque terrestres miscentur oliuo. Seren. c. ting.

Lumbricos terrae, seuumque ex anseris rauco. Seren. tit. Aur. vit.

Eodem modo *Idem tit. lumb. purg. & tit. ign. sac. & tit. neu. incis.*

LVMBRICI, siue VERMES, sunt animalcula ex ouis insectorum deglutitis cum cibis, in corpore nostro aliquamdiu morantibus, producta. G. *Würmer*. Alii sunt *rotundi*, *Epuhl*.

Spuhlwürmer. Alii, cucurbitæ seminis forma, cucurbitini dicti. *G. Platte Würmer.* Alii *ascarides.* *G. Maden.* Alii *dracunculi,* &c.

LVMBVS & LVMBI, Gr. *φάλαξ, ὀσφύς, ἰζύς.* Proprie dicitur pars totius spinæ infra dorsum quinque vetebris omnium crassissimis, maximisque compacta, inter dorsum & os sacrum mediis; estque ea regio corporis, qua homines cinguntur. *G. Die Lenden.*

LVNA, chymicis denotat *argentum.* *G. Silber.*

LVNARIA, siue *viola latifolia,* vulgo *bulbonac;* est planta, quæ habet caulem duos vel tres pedes altum, minimi digiti crassitie, ramosum villosum, coloris cærulei vel rubicundi; folia verticæ, interdum duplo vel triplo maiora, villosa dentata: flores in summitate ramorum crescentes, quadrifidi, in crucem dispositi, purpurei, odoris non penetrantis: flori succedit filiqua oblonga, compressa, obrotunda, quæ continet samina ampla, reniformia, coloris rubicundi, saporis acris cum quadam amaritudine: radix glandulosa: sic dicta est quod seminum folliculi lunarem colorem & figuram habent. *G. Mondkraut, Pfennigkraut.*

LVNATICI, dicuntur epileptici, *σεληνιακοί,* quia mutato lunæ cursu, epilepticus paroxysmus exacerbatur. *G. Mond-süchtig.*

LVPARIA, vide *lycoctonon.*

LVPPIA, est tumor siue protuberantia, fabæ turcicæ magnitudine, durus glandulosus in cute; quidam quo *meliceride* accipiunt, alii pro *ganglio.*

LVPINVS, est planta, quæ habet caulem duos pedes altum, mediocriter crassum, rotundum, rectum villosum, ramosum, coloris viridis subflavescentis, medulla repletum: folia sunt in septem vel octo partes diuisa oblonga, angusta, manum apertam representantia, superius coloris cærulei, albescentia & lanuginosa inferius, saporis leguminosi, amarescentis: flores in summitate ramorum crescentes, in spicas congesti, leguminosi, albi pedunculis breuibus adherentes: flori succedit filiqua compressa, villosa, turgidula, foeta seminibus planis compressis in complanatam figuram sphericam, fossulam cauam utrinque habentibus, extus albis, intus medulla flaua aurei coloris repletis; est leguminum species. Gr. *ῥέγις.* *G. Feigbohnen, Wolfsbohnen.*

LVPINVS, penult. prod.

Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis. Horat. l. ep. 7. Lupinus, Gr. *ῥίγυς*, dimidiæ drachmæ æquatur. *Danich Arabibus*: quod tamen *Fernelio* solum Gr. vi. *Agricolæ & Mercuriali* viii. siue tertiam scrupuli partem pendet. *Drachma* pendet lupinos nouem: *siliqua* dimidium; lupini tres scrupulum pendent.

LVPVLVS, *recentiorum* vox, pro lupo salictario *Plinii*, penult. corripit, quia diminutiuum est, vt annulus, hortulus, fraterculus, &c.

Hellenium, lupulus, buglossa, filix, adiantum. Hont. l. 4. Lupulus, est planta, cuius caules sunt exigui, sarmentosi, flexiles, villosi, scandentes, asperi, volubiles: folia ampla, angulosa, scabra, coniugata, caulibus satis longis & rubicundis adhærentia: flosculi apetalii, albi pallidi, aut herbacei, staminibus præditi, calice quique partito, stellatim expanso, excepti, racemosi in vna planta: ouaria bicornia, in racemos squamosos ex multis foliolis axi adnatis compositos, congesta; singulis foliolis recondentibus singula femina fere rotunda; nigricantia, tegmine membranaceo occultata; radix tenuis, conuoluta: Gr. *ῥύον*. Appellatur quoque *humulus*. Aliquot Italiae rura, ad græcam appellationem alludentes, *bruscandulam*, quasi bryon scanfile nominant. *Lupus* vero *salictarius*, quia subit scanditque salices, & arbuta omnia, circumuoluendo se, circumplectitur, appellatus est. Hinc quoque *lupus receptitiuus* nonnullis nominatur. G. *Hopffen*.

LVPVS, est species cancri, crura & tibias occupans. G. *Der Wolff*.

LVPVS RECEPTITIVS, SALICTARIVS, vide *lupulus*.

LVTATIO, est vasorum chymicorum lutatio siue obfignatio. G. *Verlutierung*.

LVTEOLA, est planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, oblonga, angusta, mollia, caules ex his erumpunt tres pedes alti, duri, virides, ramosi, folia superius minora habentes, quam sunt inferiora: flores polypetalii, anomali, exigui, coloris flauii, post florem sequitur capsula obrotunda, triangularis, continens semina exigua, obrotunda, & nigricantia: radix vt plurimum digiti minimi crassitie, & interdum pollicis, lignosa, alba, saporis acris: tota hæc planta per siccitatem fit flaua herba, sic dicta, quod ea panni & telæ lintæ, candidæ quidem, colore luteo, virente vero, quum ante cæruleo tinctæ arant, inficiuntur. G. *Streichfrant*.

LVTVM,

Unable to display this page

LYCOPODIVM, est musci species, latinis a similitudine *pes lupi* dicitur, ex *λύκος* lupus & *πῆς* pes. G. Görtelkraut, Bärlapp.

LYCOPSIS, seu ANCHVSA, Gr. *λύκος* nomen accepit, ab hispida caulis, florum, foliorum, impexaque hirsutie, faciem lupinam imitata, ex *λύκος* lupus & *ὄψις* visus. Illud nomen anchusæ, & buglossæ imponitur.

LYGMVS, idem quod *lynx* & *singultus*.

LYMPHA, est humor limpidus, fluens in vasis arteriosis minoribus, ortis lateraliter ab arteriis maioribus sanguineis vel serosis, quæque vasa tandem desinunt in venas lymphaticas valvulosas, exonerantes sese, quæ ab inferioribus partibus veniunt, in ductum chylerum; quæ a superioribus, in venam subclaviam. Differt a sero sanguinis, quod est minus pellucidum, flavius, & igne concrevit ut ouî albumen. G. Wasser. Sumitur aliquando pro aqua illa, quæ ex puncturis neruorum aliisque vulneribus effluit. G. Eisedwasser.

LYMPHATICA VASA, vide *venæ lymphaticæ*.

LYNX, idem quod *singultus*.

LYNCIS LAPIS siue BELEMNITES, ἀπὸ τῆς βελένης cuspidæ sagittæ, cuius effigiem refert, seu *dactylus idæus*, a figura dactyli, & ida monte Græcæ insulæ, vbi inuenitur. Teres est & pyramidalis, sub variis coloribus repertus. Inveniuntur albi, nigri, cinerei, pellucidi, vini falerni instar. Et hic forsitan est, quem veteres *lyncurium* appellarunt, quem & succini speciem fecerunt, ob colorem, quo succinum refert, quemque ex vrina lyncis, simul ac ea excernitur, coagulari, nonnulli fabulantur. Verus hic lapis graue olet, & ne vstus quidem odorem deponit. Reperiuntur multis in locis Germaniæ. In affectibus nephriticis præscribitur. G. Luchsstein.

LYNGODES FEBRIS, est, quæ singultum habet comitem. Α *λύγξ* singultus.

LYSIMACHIA, penult. reddit communem, & breuè quidem, quia *Dioscorides* l. 4. c. 3. *λυσιμάχιον* appellat: longam autem, quia *Hesycius* *λυσιμάχεον* vocat βοτάνην. Sed de vrbe, & planta *Lysimachia* prolixius agit *Labbeus* in *Analectis Profo-dicis*. *Lysimachia*, seu *Lysimachium*, & *Salicaria*, est planta, quæ habet plures caules duos vel tres pedes altos, rectos, villosos, nodosos; ex singulis nodis erumpunt tria vel quatuor folia oblonga, acuta, salicis latifoliæ similia, superne atro vi-rentia, inferne albicantia, & lanuginosa saporis adstringentis, flos

Unable to display this page

Unable to display this page

communis, aut aluminosa in vegetabilibus & secedet ad fundum vitri coagulum exsiccandum, & si necessitas urgeat primum edulcorandum, aliquando igniendum. G. Meisterpulver, sehr zartes Pulver.

MAGISTRALIA MEDICAMENTA, sunt, quæ a medicis ad varios scopos & usus in officinis præscribi solent, ex tempore miscenda & componenda. Illis opponuntur *officinalia*, quæ in officinis semper parata habentur.

MAGMA, spissum unguentum est; sed dicuntur quoque fæces post succorum expressionem, aut decoctionem, relictæ, a μάσσω pinso, subigo.

MAGNA ARTERIA, idem quod *aorta*.

MAGNES, est lapis, polos mundi ostendens, ferrum, chalybemque, arenam martialem, aliaque corpora, attrahens, præsertim ferreo circulo armatus, plerumque duobus locis polaribus maximarum virium gaudens. Reperitur circa ferri fodinas in diuersis Germaniæ, Noruegiæ, Sueciæ, & Italiæ locis. Vegetior plerumque cæteris esse solet, qui ferri colorem rufescentem habet. Immiscetur quibusdam emplastris, ut ferrum ex vulneribus attrahatur, sed frustra, cum magnes puluerisatus, & præsertim usus, vires suas amittat. Sanguinem quoque sistit. Gr. λίθος μαγνήτης & ἡράκλειος, dicitur & Sideritis. G. Magnetstein.

MAIORANA, recentiorum vox, cuius nomen alii a maro *Dioscoridis* deducunt, alii ex eo quod *maiori* cura colatur, quam cæteræ plantæ. Veteres sampuchum & amaracum videntur appellasse. Cui tamen opinioni vehementer aduersatur *Stapelius*. Maiorana autem penult. producet per analogiam, ut oppidanus, rusticanus, fontanus, syluanus, urbanus, secundanus, &c. Maiorana est planta, quæ habet plures paruos caules pedem circiter altos, lignosos, ramosos, tenues, parum villosos, & rubicundos: folia sibi inuicem opposita, obrotunda, minima, origanum vulgare referentia, sed multo minora, mollia, albescencia, odoris aromatici penetrantis & grati, saporis parum acris & amari: flores in summitate caulium crescentes, congesti in spicas, aut capitula rotunda, densa, breuiora origano, conflata ex quaterno foliorum squammatim sibi mutuo incumbentium ordine, galea erecta, bifida: flori succedunt semina obrotunda, odorata, minima, amara, coloris rufi: radix minima. Gr. σάμψυχος vel ἡμάραντος. G. Majoran, Maiferan.

MALA, seu **GENA**, est illa pars faciei, quæ est infra oculos & supra maxillam inferiorem; sic dicta ob protuberantiam. G. Wangen, Backen.

MALABATRUM, ab *Acosta* delineatum, cinamomi ramus cum baccis & foliis esse videtur. Scriptores tamen non conveniunt. *Dioscorides* folia hæc in aquis crescere locis aquisque innatare scribit, ut lens palustris. *Garcias ab Orto* ut & alii scriptores esse folia arboris aiunt, inueniri que copiose in India ac maxime in Cambaia, procul ab aquis. Virum ergo *Malabazrum* hodiernum ac veterum idem sit, id est de quo ambigitur: consultius est credere nomen hisce foliis inditum a regione *Malabra*. Ob folium quod habet magnum, per excellentiam quoque *folium* dictum. Indi *Tamalapatra* appellant. G. Indianisch Blat.

MALA INSANA, Neapolitanis *melanzana*, ab aliis *amoris poma*, dicta sunt, non quod lethalia sint, sed quod difficulter concoquantur. *Amoris* autem *poma* quod propter elegantiam & pulchritudinem digna sint, quæ amentur. G. Goldapfel, Dollapfel.

MALACHE, Gr. *μαλάχη*, malua, a *μαλάσσω* mollio.

MALACHITES, est lapis, iaspidis species, non translucens, maluæ virentis colore, vocatur quoque *Molochites*, in febribus calidis olim laudatus.

MALACIA, est fames deprauata, qua usu humano aliena appetuntur: item corporis mollities, a *μαλάσσω* mollio. G. Lust zu unnützen Sachen, unordentlicher Appetit.

MALACTICA, siue **EMOLLIENTIA**, sunt, quæ mediocri sua calefaciendi & humectandi facultate, partes inter se firmiter coherentes, dissoluendo, & nonnulla dissipando, molles reddunt. *Malagma* idem maioribus sonat, quod *cataplasma*, a *μαλάσσω* emollio. G. Lindernde Arzenei, erweichende Mittel.

MALAGMA, idem quod *malacticum*.

MALAXATIO, est, quando massæ quædam pilularum, aut emplastrorum in massam cum aliis rebus subiguntur, siue id manu fiat, siue pila, vel simili instrumento. G. Knäten.

MALICORIVM, quasi corium mali, est mali punici pamen.

MALIGNVS MORBVS, est qui sævit vehementius, aut perseverat diutius, quam indoles eius præ se ferre prima fronte videtur, & medicinæ non auscultans, mortem sæpe inducit.

cit, vt febris pestilens, vlcus cacoethes &c. G. Böse, gefährliche Krankheit.

MALLEVS, est ex ossiculis illis quatuor in aure contentis vnum, a figura ita dictum, quod crassius sit altera sui extremitate, quæ caput dicitur, & tenuius altera, quæ manubrium appellatur; hoc ossiculum membranæ tympani a parte posteriori, tympani canum spectante, applicatur, habet caput superficiem ex vna parte hæmisphæricam, ex altera parte inæqualem, duabus protuberantibus eminentiis cum cauitate intermedia donatam, pro articulatione cum incude; quod locatur in foveola quadam, in parte anteriori, superiori, & media, tympani exsculpta, absque vlla tamen cum eadem connexionione, quo efficitur, vt penitus liberum & mobile sit hoc capitulum: manubrio suo longiori, tenuiori, incuruo, secundum membranæ tympani interiora protenditur, vltra eius medium vel centrum recta descendit, ei interim firmiter accrescit, præsertim extrema manubrii parte, vbi illud paulo planius est, sic dictam membranam introrsum trahit, atque efficit, vt tensa admodum, interim intus versus tympanum conice gibba, extus vero versus meatum auditorium concava sit. Habet præterea manubriam duas apophyses, quarum vna possidet processum breuiorem, crassiolem, acuminatum, tympani membranæ parti superiori anteriori quodammodo infixum, eamque versus meatum auditorium aliquantum eleuantem: alter vero processus longissimus, gracilissimus, tenerrimus, incuruus, flexilis, elasticus, fragilis, a plurimis neglectus & præternisus, a *Cæcilio Folio* primum inuentus, & postea a *Tb. Bartholino*, & *I. I. Rau* animaduersus, locatur in sulco quodam ad finem meatus auditorii ossei in hunc finem excavato. G. Der Hammer.

MALLEOLVS, siue **MALLEVS**, Gr. σφυρὰ, σφυρόν, πίζα est duplex, *externus*, qui est inferior in pede ossis fibulæ processus, vel *internus*, estque processus inferior ossis tibiæ. G. Die Knorren, Knöchel. In vegetabilibus est nouellus palmes innatus prioris anni flagello.

MALVM MORTVVM, est scabiei genus, dictum quod corpus nigrum & quasi mortificatum appareat; quod est scabies cum liuore & nigredine, ac pustulis crustosis, nigris & fædis, sine sanie & sensu ac dolore, in coxis & tibiis præsertim sæuiens.

MALVA, est planta, quæ plures habet caules longos, satis crassos rotundos, medullosos, villosos, ramosos, aliquando
Lex. Med. Ec rubi-

rubicundos, repentes: folia sunt rotunda; aliquantum incisa, villosa, mollia, coloris ex viridi fusci, in margine dentata, caulibus adhærentia: flos est monopetalus, campaniformis, patens & multifidus, ex cuius fundo emergit tubus pyramidatus, staminibus plerumque onustus: ex calice vero exsurgit pistillum, infimæ floris parti adinstar clavi infixum, quod deinde abit in fructum planum orbiculatum quandoque acuminatum, calice ut plurimum inuolutum, e plurimis capsulis constantem axi ita circumhærentibus, ut singulæ eius striæ capsulam suam quasi articulatione quadam excipiant, semine fætam, non raro reniformi: radix simplex, longa, exigua, alba, saporis dulcis & viscosi: Gr. *μαλάχη*, ab emollienda aluo nomen traxit: *μαλάττειν* enim mollire significat. Quin etiam sic Latinis, Varro *Maluam* quasi *Moluam*, quod alnum molliat, dictam esse contendit. G. *Pappeln*, *Räspappeln*, *Hasenpappeln*.

MALVAVISCVM, vide *althæa*.

MALVS, arbor est notissima, varix magnitudinis. Flos est rosaceus, pentapetalus, ovario intra coronam innatus, habet petala nata ex interstitiis segmentorum, & stamina multa orta ex calicis interno ambitu: ovario aucto, peralis excussis, elapsis staminibus marcescunt quinque tubæ longæ ovarii centro emissæ; contrahitur calix fitque fructus pomum umbilicatum, quinqueloculare, carnosum. Gr. *μήλον*. G. *Apffelbaum*.

MAMMÆ, MAMMILLA, VBER, grammaticorum senatus curiosior *ubera*, interiora; *mammæ* ipsas eminentias dici voluit; *μαστός*, *μαστός*, *τιτθός*, *τιτθίον*, *μήλον*, ob mali in rotunditate similitudinem. Est corpus globosum, album & molle, utrinque musculo pectorali antè in pectore incumbens, intus ex glandulis conglomeratis constructum, quo mediante lac a sanguine arterioso segregatur, in ductus aliquos maiores colligitur, & ex his per tubulos minimos papillam transeuntes foras in usum fœtus conuehitur. G. *Die Brust*.

MAMMIFORMES PROCESSVS, sunt duæ ossium temporalium apophyses. G. *Brustgleicher Fortsatz*.

MAMMILLA, idem quod *mamma*.

MANDIBULA, a mando, is, penult. corr. ut cætera diminutiva, sportula, bucula, auricula, fucula, acetabula, conciliabula, vnde & *Gacæo* in iambicis penultima breui exprimitur. Mandibula, MAXILLA, Gr. *σιαγών*, *γένυς*, *γένειον*, *γνάθ*. Estque superior vel inferior, *superior*, e tredecim componitur ossibus, utrimque sex, cum vno impari, quorum nomina anatomici indicant. *Inferior* vigente ætate in os vnicum coalescit, duri-

Unable to display this page

ritibus, esse non posset, a *μαίνωμαι* furo, insanio; dicitur & *rabies*, *furor*. Gr. *μανία*, *μανική ἐκστασις*, *λυσσημα*. G. *Tobsucht*, wütende Unsinigkeiten.

MANICA HIPPOCRATIS, est sacculus laneus, figura pyramidalis, quo vina aromatica & medicamentosa alique liquores percolantur. G. *Spiziger Filtrirbeutel*, *Filtzbeutel*.

MANIODES, est delirium maniae simile, a *μανία* furor, & *ἄδω* forma.

MANIPVLVS, est mensura sicca medicis in praescribendis formulis familiaris; est enim determinata quantitas, quantum sc. vnica manu comprehendi potest. *Manipulus Celsi*, quod *Scribonio Largo*, fasciculus. Sed aliqui valde haec discrepare volunt, & fasciculum dicunt, quantum plicatis brachiis capi potest. Notatur vulgo signo M. vel Man. G. *Eine Hand voll*.

MANNA, dicitur esse ros pinguis arboribus adhærens: qui error forte inde venit, quia in sacris dicitur manna roris in modum decidisse. Manna hodierna est succus concretus ex foliis quarundam arborum, vt fraxini & orni, productus: Obseruat *Donatus Anton. ab Altomari*, qui librum de manna reliquit, quod meridie tantum, ac calidissimis diei horis manna exsudat ex foliis; maiori enim caloris gradu opus est; vt succus ad folia perueniat, & extra vasa sua deferatur: Cælo sicco & mense Iulio in regno Neapolitano & Sicilia sponte fluit liquoris limpidi instar & sensim concreuit; postridie cultri ope eam colligunt, ne a pluuiis & cælo vdo liquecant, & in vasis vitreis condunt, ac deinde soli exponunt in chartis nitidis, donec manibus non adhæreat, aliter enim liqueceret & candorem amitteret. Manna spontanea a die 21 Iulii ad finem usque Iulii effluit, nisi adueniant pluuiæ. Iulio desinente rustici corticem fraxinorum incidunt ad materiem usque, tunc a meridie ad sextam fluit idem liquor, & in grumos crassiores cogitur, caloris paulo intensioris ope. Manna alia granata dicitur, quod minoribus constet granis, alia mastichina, quæ mastiches prope granis est æqualis. Venit ex Calabria, imo ex India orientali, Syria, Persia, Goa, ex Ormuz, Ceilon &c. Dicitur etiam *mel acreum*, seu *aeromeli*; *tereniabin*, *drosomeli* &c. Leuiter aluum morantem incitat, sapor est dulcis instar mellis; color debet esse albus, non fuscus aut rufus. G. *Manne*.

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

MARTIVS PANIS, vel **PASTA REGIA**, fit ex amygdalis excorticatis, instar pulmenti crassioris cum aqua rosarum contusis, & saccharo ana, vel amygdalarum partibus duabus, sacchari parte vna, tum supra ignem in aheno diligenter agita, vsque dum superflua humiditas euaporauit, deperseque simul in massam manui non adhaerentem, ex qua deinde laetia præparantur. G. *Marcipan.*

MARVM, planta est exotica, maioranæ figuræ & viribus similis; adeo vt pro vna eademque herba a nonnullis habeatur. Ex Syria ad nos defertur.

MAS, quid sit, omnibus notum; sed in republica medica instrumentum oblongum est, & acuminatum, quod modiolosine trepano inditur, vt trepanum in initio firmiter stare possit, vide *modiolus*.

MASLACH, compositio Turcis est ex opio præparata, cuius dosis est drachma, imo ad tres quandoque innoxie deuorant, præsertim si veneris aut martis prælium sint inituri. Vocatur & *Anfion* vel *Amphion*.

MASSA, nominatur sæpe omnis sanguis, in toto corpore simul sumptus. Sic & *massa* dicitur omnis compositio ex pulueribus aliisque rebus ficcis cum fluidis in vnâ substantiam reductis, vti sunt massæ pilularum, massæ emplastrorum &c. Sic & pro *massa* habetur carnis quædam excrescentia. G. *eist Leig.*

MASSETERES, **MANSORII**, seu **MANDVCATORII** & **MANDIBVLARES**, sunt musculi maxillæ inferioris, a maxillæ superioris osse primo & osse iugali producti, maxillæ inferioris margini inferiori, exteriori per spatium quatuor fere digitorum inferuntur; maxillam inferiorem fortiter adducunt ad superiorem, atque eam dextrorsam, læuorsam & antrorsum ob fibrarum diuersitatem, commouere possunt, a *μασσάωμαι* manduco. G. *Der Kinnbackenmuscul.*

MASTICATIO, & **MANDVCATIO**, est actio, quæ maxillam inferiorem versus superiorem adducendo, varie declinando, interceptos cibos dentibus comminuit, & saluæ in ore admiscet. G. *Das Kauen.*

MASTICATORIVM, est medicamentum quod ore detentum, sæpius masticatum, saliuam prolicit, ex *pyrethro*, *sale*, *mastiche* &c. præparatum. G. *Eine Arzney die man lauet.*

MASTICHE, es, penult. habet ancipitem.

Rugarum sulcos lentisci mastiche tendens. Seren. tit. cut. vitiis.

Pulegium, abrotonum nitida cum mastiche coctum. Seren. tit. splen. cur.

Mastichis, abdentur fractæ iam mollia farra. Seren. tit. præcord. sanand.

Numinis at iussu cedrum cum mastiche misces. Seren. tit. solut. ventr.

Siue apio nepetas tereti cum mastiche iunges. Seren. tit. col.

Cæterum: *Μασίχης, ὄνω δ' αὖ Φαλερίω Φυράσσαι.*

Poëta apud Galenum l. i. de Antidotis. Idem imitatus postea est Sammartanus. Præterea Verepæo observatum *mastix ichis*, pro gummi noto, raro eruditioribus vsurpari, frequenter *mastiche iches*. Mastiche, barbare *Mastix*, est gummi, resina aut lachryma ex lentisco arbore exsudans, venit ex Chio, Syria, Candia, Prouincia, Hispania &c. ex albo citrina est, pellucida, granulata, bene odorata, friabilis &c. G. *Mastix*.

MASTICHINA, aqua vitæ, & oleum *mastichinum* *Officinarum*, penult. corrip. vt cætera omnia adiectiua in inus a rebus inanimatis deriuata: Vide *Amaracinus*, sequ. De oleo illo ita *Dioscorides* l. i. c. 51. *Τὸ δὲ μασίχινον ἐκ τῆς μασίχης λά-
ας σκευάζεται.*

MASTOIDEI, rectius MASTOIDES, sunt processus mamminiformes, qui a latiore basi in obtusum verticem protenduntur, & vaccinum vber figuræ similitudine exprimunt, ossibus temporum accreti, siti ad latus & infra meatum auditorium: Item sic vocantur *musculi capitis fléxorii*, quia a sternò & clauicula orti, in mamminiformem processum terminantur, ex *μασὸς* mamma, & *ἄδ@* forma. Vide *mammiformes processus*.

MASTOS, idem quod *mamma*.

MATER DVRA, est membrana, quæ cranio intus in quibusdam locis firmiter adhæret, cerebrumque & cerebellum mediate obducit; quatuor habet sinus, qui vicem venarum sustinent, & inter cerebrum & cerebellum simul conueniunt, quæ coniunctio ab *Herophilo*, *torcular* vocatur. Denominatio matrum venit ab Arabibus: Græcis vocantur *μηνίγγες*; meninges. G. *Das dicke Hirnhäutlein*.

MATER PERLARVM, MACRA PERLARVM, seu MARGARITARVM, sunt conchæ & teste, quæ intus splendore margaritarum nitent, vbi præsertim sunt ex genere nautilorum, vnde & nomen diductum. G. *Perlenmutter*.

MATERSYLVA, est caprifolium, forte ita vocatur, quod in sylvis, quasi mater, priores partes habet. Vide *caprifolium*.

MATER TENVIS, est membrana quæ cerebrum & cerebellum immediate inuestit sub dura matre, omnesque gyros & anfractus illius intrat, vasculis sanguineis quam vberime perfusa; nervis ex cranio egredientibus tunicam concedens. G. Das dünne Hirnhäutlein.

MATRACIVM, est sacculus cui inest tartarus calcinatus, vel simile quid, ut in cella humida, in liquoris formam, resoluatur: porro dicitur & vitrum tenue & purum, urinis inspiciendis accommodatum, habetque formam fere rotundam, cum collo satis spatioso. G. Ein Harnglas.

MATRICALIA, sunt, quæ matricis morbis destinantur medicamenta.

MATRICARIA, penult. corr. ob vocalem antevocalem. Matricaria, planta officinalis, chamæmeli species, habens plures caules, satis crassos, rigidos, firmos, cannulatos, medulla alba, fungosa, repletos, in plures ramos diuisos, folia sunt satis lata, in segmenta diuisa, ad vnam costam coniugatim posita: flores habent calicem squamosum, subrotundum, suntque in umbellam congesti; sed plerumque laxiores: semina oblonga, saporis ingrati, amari, & odoris fortis. Gr. μαγ-θέριον: ita dicitur, quod matrici prodest. G. Mutterkraut.

MATRIX, seu **UTERVS**. Inter vegetabilia denotat medullam siue cor alicuius plantæ.

MATRONALIS FLOS, seu **VIOLA**, *viola Damascena*, dicitur quod odoris gratia a matronis atque virginibus coli soleat, iisque in deliciis sit. G. Damastblum.

MAZA, est species panis apud veteres, quæ tempore *Hippocratis* & *Galen*i coquebatur: constabat maxima ex parte ex farina hordei tosta, oleo & melle; sed posterioribus temporibus, compositio ex amygdalis & saccharo, facta fuit, & *maza* seu *mazæ panes* & *Gallis macrons* & *macarons* dicitur. Apollodorus apud Athen. a μασάζειν manducare, comedere, derivari scribit: ipse vero Athenæus a μάττω pinso derivat, quem & Eustathius sequitur.

MATVRANTIA, sunt medicamenta, quæ partes suppurandas seu actione sic solvunt, ut omnes suppuratæ coeant in vnum locum nullis distinctum cellulis, & ex quo apertura facta omne suppuratum vna vice expelli possit. G. Zeitigende Mittel.

MATV-

MATVRATIO, Gr. *πέπαισις*, chirurgica vox est, & dicitur de tumoribus in pus vergentibus, item de variolis. Chymicis quædam exaltatio est rerum crudarum in maturiorem & gratiorem statum; estque *digestio*, *circulatio*, *fermentatio*, *projectio*. G. Die Reifung,

MAXILLA, vide *mandibula*.

MEATVS, Gr. *πόρος*, est vas, vt vena, arteria, vasa lymphatica, ductus chyliiferi &c. per quod aliquid transit; alii sunt recti, alii ramosi, alii tortuosi &c. G. ein Gang.

MEATVS AVDITORIVS, canalis est, conchæ continuatus, ab eius cartilagine continuata, angustata, originem ducens, sic externo sui extremo ab auricula principium sumens, porro temporalis ossis parti petrosæ insculptus, sic acutum os perforans, oblique ad interiora versus faciem excurrens, longus, angustus, non rotundus, sed quodammodo depressus, in initio paululum ascendens mox incurvatus iterum circulari sectione descendens deorsum, iterum ascendens, de num ultimo, maxime parte sua inferiori, ad extremam tympani membranam, qua terminatur, descendens, a qua aliqua sectione clauditur sic, vt faciat cum hac obtusum angulum parte superiori, & posteriori; acutum vero anteriori & inferiori; sic serpentino incessu progreditur, & figuram habet tubulosam, cylindro-ellipticam, tortuosam, constat hic meatus partim cartilagine conchæ elastica, continuata, partim osse petroso, protuberantiis quibusdam cartilaginem excipientibus, vt & ligamento validissimo ab extremitate conchæ proveniente. Hic ductus vere soniferus est, dum sonum versus interiora deferret; dum radios sonoros, ab auricula receptos, impulsos, recipit, retinet, redire & iterum ad exteriora egredi, impedit; reflectit, & quidem creberrime, & efficit, vt omnes in medium sui finis currant, hoc est in membranæ tympani centrum, incurrant, dum interim huius canalis obliquitas & tortuositas eius longitudinem, superficiemque augent; loca reflectionum, ipsasque reflectiones multiplicant, & simul impediunt corpusculorum heterogeneorum facilem ingressum, & transitum ad interiora. G. Der Gang des Ohres.

MEATVS VRINARIUS, vide *urethra*.

MECHOACANNA, est radix purgans alba, Bryoniæ instar, ex Hispania noua. Duplex habetur ratione loci. Prima ex Mechoaca insula (vnde nomen) affertur, altera vero ex continente, circa Nicaragua nata, quæ priore longe præstantior est. Inter conuoluuli species numeratur. Folia habet
magna

magna obscure virentia & lata, & in acutum definentia. Vocatur & Mechocanna Peruviana, Rhabarbarum album. G. Weiße Rhabarber.

MECON, Latine *papaver*. Gr. μήκων.

MECONIVM, est opium siue condensatus papaveris succus. Item excrementa fœtus, post partum intestinis adhuc inhærentia, a papaveris succi nigredine sic dicta, a μήκων papaver.

MECONOLOGIA, est opii descriptio, ex μήκων papaver, & λέγω dico.

MEDIANA VENA, est illa sita in cubiti flexura inter cephalicam & basilicam media: ea tumefacta a perito chirurgo tuto satis pertunditur, sed imperito non sine periculo læsuræ tendinis subiacentis, vnde convulsiones, gangrænæ &c. procurantur. G. Die Medianader.

MEDIASTINUM, est sepimentum membranosum, thoracem & pulmones bifariam diuidens, estque ipsum duplex, dum pleura cingens thoracem ab vtraque parte in medio assurgit, hocque sepimentum constituit, hinc anterius sternum attingit, posterius dorsi vertebrae. G. Das Brustfell, Mittelfell.

MEDICA, est trifolii species, sic dicta quod in Media plurimum crescat, vnde nobis primum aduecta: quæ ex vnica semine durat annos decem. G. Schneckenflee.

MEDICAMENTUM, est auxilium conueniens, quo cum alteratione morbi impugnantur, eo fine, vt sanitas in integrum restituatur manente vita: vel quicquid corporis affectum depellit. Estque vel *actuale*, quod primo contactu corpus nostrum ea, qua præditum est, qualitate, afficit: vt ferrum candens, aqua frigida. Vel *potentiale*, cuius vis non primo contactu, sed tum demum sese exerit, cum illa ex aliqua in corpore mora, in medicamento excitatur, vt piper, raphanus, salia acris &c. deinde medicamentum dicitur vel primis vel secundis, vel tertiis facultatibus esse præditum. Exque omnes a temperamento & varia particularum in corpore nostro actione innotescunt. *Medicamentum* est triplex *chirurgia*, *pharmacia* & *viçtus ratio*. Vocatur etiam medicamen, *ἔμψα*, *Φάρμακον*, *λυτήριον*, remedium, iuuans, & indicatum. G. Mittel, Genesmittel, Arzenei.

MEDICINA, est ars medendi, siue qua per conuenientia remedia, quantum possibile est, introducatur sanitas amissa, conseruetur præsens in corpore humano: a *Galeno* definitur a
fine

Unable to display this page

suauissimum, & subtilissimum, quod in toto sanguine est. G. Das Marck.

MEDVLLA CEREBRI, est substantia alba & mollis, ex infinitis neruorum filamentis, singulis ab inuicem separatis composita, exterius corticali substantia obducitur; quæ magis cinerea est, intus corpus callosum constituit: in ea fit spirituum animalium distributio, & imaginatio. *Malpighius* eam ex innumeris filamentis constare affirmat: nam nerui exinde oriuntur. G. Das Marck im Hirn.

MEDVLLA OBLONGATA, est initium spinalis medullæ, a qua nerui intra cranium originem sumunt, quæ per foramen occipitis & vertebrarum vsque ad os sacrum descendit, ex suis lateribus decem neruorum paria ad thoracem, abdomen & artus emittit, etiam sensorium commune *πρῶτον αἰσθητήριον* appellatur, quia ubi neruorum origo, ibi est sensuum externorum receptio communis. G. Das lange Marck.

MEDVLLA OSSIVM, est substantia pinguis, in ossium cavitatibus, porositatibusue ab arteriis deposita. Medulla hæc membranulis & cellulis continetur, & omni prorsus sensu caret; in fistulis maioribus rubicunda est, in minoribus alba, in ossibus spongiosis mollis & succulenta. Gr. *μυελός*. G. Das Marck in Beinen.

MEDVLLA SPINALIS siue DORSALIS, est cauda cerebri, *μυελός νωτιαία*, est illa pars, quæ per annulos vertebrales descendit & in os sacrum terminatur, habet etiam substantiam eandem & usum cum cerebro; neruorum coagmentatio est, quorum etiam usum possidet; superius bifida conspicitur: hinc si alterutra obstruatur, *hemiplegia* siue paralyxis vnius lateris oritur, vtriusque triginta neruorum paria ad artus, ventres, cæterasque corporis partes emittit, si conuenienti liquore diligenter lauetur, in plurimas fibrillas dispescitur. G. Das Marck im Rückgrad.

MEL, Gr. *μέλι*, est substantia liquida crassiuscula ex albo flauescens, nata in variis vegetabilium floribus, & ab apibus in iisdem collecta. Mel differt, tum ratione temporis, & loci, tum ratione plantarum ex quibus colligunt illud apes; sic veteres locuti sunt de melle venenato, ubi in vicinia erant multa rhododendra. Pharmacopœis denotat aliquando succum simplicem ad mellis consistentiam inspissatum, melque sapore æmulantem, sic conuenit cum sapa siue rob; ut mel passulatum, iuniperinum. Non raro refert syrupum cum melle paratum, ut mel rosarum, diamorum &c. G. Honig.

MELA, Gr. μέλη, est instrumentum chirurgicum, *specillum* dictum. Imperitum vulgus a tentando *tentam* vocat. Conficitur vt plurimum ex argento, vel ebore, idque ad exploranda vlcera, vel calculum vrethrae infixum, extrahendum &c. aptum: pro vario vsu, varias habet formas. G. Wundeisen, *Sücher*, *Sonde*.

MELAMPODIVM, appellatur sic helleborus niger, quoniam Melampus, caprarum pastor, Præti furentes filias hoc primum purgasse & sanasse fertur.

MELAMPYRVM, est planta, cuius caulis quadratus, lanuginosus, purpureus, ramosus: folia sibi inuicem opposita per interualla, quædam angusta instar linariæ, alia ampla, & profunde incisa, aspera; coloris ex viridi fusci, in summitate plantæ adsunt folia breuia, satis lata, coloris purpurei: flores ex alis foliorum erumpentes in foliaceas spicas congeruntur; post florem sequitur fructus aut testa subrotunda, ab inferiori parte ad superiorem in duas partes dehiscens; quæ singulæ in duo locu'amenta sunt diuisæ, continentia semina oblonga, nigra instar tritici: radix parua lignosa, fibrosa: hæc planta crescit inter segetes, quasi triticum nigrum: vocatur etiam *triticeum bouinum* & *vaccinum*, ex μέλας niger, & πύρε frumentum. G. Fleischblumen, schwarzer Weizen.

MELANAGOGA, sunt medicamenta atram bilem (veteribus putatitiam) euacuantia, ex μέλας niger & ἄγω educo.

MELANCHOLIA, est delirium diurnum & pertinax circa vnum obiectum absque febre, quo ægri sine causa manifesta admodum tristantur & metuunt; horrenda, nonnunquam etiam ridicula, imaginantur & sibi persuadent; color cutis externus est pallidus, flauus, vel fuscus, solitudinem amant, vt suæ indulgere possint meditationi, anxietatem, repletionemque ab assumtis in hypochondriis sentiunt, ructibus, flatibus, & spasmis frequenter sunt obnoxii &c. illa spectant vel ad corpus, vel ad animam: nam si corporis illis imaginatio fit, putant se nullum habere caput, nates, nasum &c. vel mortuos esse; sed quoad animam, de vita æterna desperant, & sibi persuadent a diabolo tentari, & cum eo sermones miscere &c. quoad reliqua videntur sani, imo saepe sanissimi. G. Melancholey. Veteribus vocabatur hic morbus *atra bilis*, quum illa sanguinis & humorum crassities ac malignitas acris aderat, vnde hic morbus producebatur, siue tam a causis corporeis, siue a mente hæc dispositio inducta fuerit. Videbant enim vere quod in hoc morbo

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

neaque alligatur expansione. G. Der Pergamentgleiche Muscul.

MEMBRVM, Gr. Κῶλον & μεμβρῶν, est corpus organicum ex variis simularibus partibus compositum, actionibus voluntariis perficiendis destinatum. G. ein Glied.

MENDOSA SVTVRA, siue SQVAMMEA, Gr. λυπιδωδὲς προσκόλλημα, est connexio ossium squammosa, vt in osse temporum cum bregmate apparet.

MENINGOPHYLAX, est meningis siue membranæ cerebri custos, vt laminæ aureæ & argenteæ, quæ aperturis cranii accommodantur, ex μήνιγξ membrana cerebri, & φυλάσσω custodio. G. Hirnbeschrimer.

MENINX, vide *mater dura & tenuis*.

MENSA, est dentium molarium pars latior, quæ cibum comminuit, πρᾶπεζα *Ruso*, at pars quæ gingiuam contingit, μωμίσκῳ. Sic & machinæ quædam chirurgis & anatomicis dicuntur *mensæ*. G. ein Tisch, eine Tafel.

MENSES, sunt sanguinis excretiones, quæ singulis mensibus proueniunt in mulieribus generationi aptis, idque ex ipso vtero, ex collo, aut vagina. Incipiunt, cum iuuenula pubescunt, anno scilicet duodecimo vel decimo quarto, & plus sanguinis conficiunt, quam pro nutriendo suo corpore requiritur, vnde oritur plethora, quæ maxime in vasis vteri collecta ob minorem eius, quam aliarum partium, compressionem, per oscula vasorum huc hiantium dilatata exit: desinunt vero in grauidis, lactantibus & effæctis: etiam vocatur *menstruum*, *profluuium mulierum*, *profluuium genitale*. Gr. μῆνες, καθάρσεις ἔμμηνοι, ἔμμηνα γυναικεία, καταμήνια. G. Die monatliche Reinigung, Monatszeit, Frauenzeit.

MENSIS CHYMICVS, seu PHILOSOPHICVS, constat ex quadraginta diebus.

MENSTRA ALBA, vide *fluor albus*.

MENTRVVM, apud chymicos admodum diuersa significat, modo enim destillationi exponitur; vel liquor, quo metalla corroduntur, & lapides solvuntur, vt acetum, aqua fortis, spiritus vini &c. sumi etiam solet pro capite mortuo a destillatione relicto, vel vocatur corpus, quod lege artis applicatum alteri, illud diuidit in minutas quidem partes ita, vt particula soluentis inter partes diuisas soluti, sint penitus intermixtæ; distinguuntur, licet satis improprie, in menstrua dura vel solida, & in fluida, nam quamdiu corpora talia sub forma dura consistunt, tamdiu neutiquam agent vt menstrua.

MENSVRA, est tam aridorum quam liquidorum quædam determinata quantitas. Gr. μέτρον. G. Maß.

MENTAGRA, est species lichenis feri, qui ad tempora *Claudii* incognitus fuerat, morbus dictus a mento, a quo incipit & faciem, pectus, manusque sædo quodam furfure occupat. G. eine Kräze ums Rin, Schwinde, Flechte.

MENTHA, est planta, quæ caules habet quadratos, rubicundos, ramosos: folia sunt oblonga, satis angusta, acuta, in margine incisa, aliquantulum lanuginosa, coloris ex viridi fuscæ: flores in spicas congesti in ramorum summitatibus, parui, bilabiati, coloris albi, punctis quibusdam rubris notati: singulis floribus succedunt quatuor semina oblonga, tenuia, floris calice comprehensa: radix longa, fibrosa, & repens: nomen accepisse putatur a *Mintba* Plutonis pellice, in hanc plantam conuersa. Alii dicunt nomen accepisse, quod odore suo mentem excitet, aut quod grato odore mentes percurrat. Nonnulli deriuant a mentula, quia ad coitum ineptos facit, hominesque eneruat. Gr. μένθη, & propter suauem odorem ἡδύσμιον. G. Münze.

MENTHASTRVM, est menthæ species: vnde & ei nomen deuoluitur.

MENTVLA, idem quod *penis* aut *clitoris*.

MENTVLAGRA, est morbus membri genitalis virilis in quo musculi illud erigentes vel conuulsi, vel contracti sunt, qualis *spadonibus* sæpe accidit.

MENTVM, est inferior pars faciei sub inferiori labio. Gr. γένειον. G. Das Kinn.

MERCVRIVS, Græcis *Hermes*, siue Ἑρμῆς dictus; apud chemicos vocatur metallum, post aurum ponderosissimum simplicissimum, paruo igne, sed paulum maiori quam ebullientis aquæ, totum volatile, candidi coloris, grauitatis specificæ, respectu aquæ, vt 1. ad 14. minime ductile sub malleo, sed parua vi diuisibile in partes minimas, nullo frigore noto constringendum in solidam massam, auro omnium facillime adhærescit, dein plumbo, argento, stanno, difficilior cupro, vix ferro: videtur esse basis metallorum, atque illud fluidum, quod partes solidas terrestres instar glutinis coniungit. Chymicis sic dicitur omnis liquor, qui non inflammatur, siue sit spirituosus, acidus vel aquosus. Alii sumunt pro spiritu e plantis vel animalibus educto, vel pro liquore quouis acido arte chymica parato: dicitur triplex, mineralis, cælestis & chymicus: appellatur sic ab ethnico deo Mercurio, qui ob agilitatem

tatem negotiatoribus præsidere existimabatur. G. Quecksilber.

MERCVRIALIA, dicuntur omnia, quæ ex mercurio præparantur. G. Arzney von Quecksilber.

MERCVRIALIS, herba, penult. prod.

Vincetur talis mora gramine mercuriali. Seren. tit. hydrop. depell.

Mercurialis item capitur communiter herba. Seren. tit. concept.

Mercurialis, est planta, quæ habet caules rotundos, politos, in paruos ramos diuisos: folia sunt oblonga, satis ampla, acuta, polita, viridia, in caule bina opposita, in margine crenata: calix florum monophyllus, expansus in tria segmenta, tam in mare quam in femina: flos in mare apetalus, stamineus, habens stamina octo vel duodecim in spicas congesta: ouarium calici triphylo insitit gemellum, rotundum; instructum tuba fimbriata: semina oualia vel rotunda includuntur in capsula obrotunda; radix fibrosa est. Gr. *λωζωσις* & *Ἑρμῆ βοτανίον*, sic dicta, quod, vt ferunt, a Mercurio sit inuenta. G. Bingelkrant.

MESARÆVM, idem quod *mesenterium*, vnde vasa *Mesenterica* & *Mesaraica* appellantur, vide *mesenterium*.

MESENTERIVM, est peritonæi membrana duplicata, glandulis, nervis, arteriis, venis, vasis chyliiferis & lymphaticis dotata, medium abdominis occupat, & intestina ordine quodam miro continet: in medio glandulæ sunt, ad quas lactea primi ordinis vasa ex intestinis tendunt & ab hepate aliisque partibus vasa lymphatica, descendunt; ab hisce iterum lactea secundi ordinis vasa ad sacculum chyliiferum ascendunt & in eius sinum sese exonerant, ex *μέσον* medium, & *έντερον* intestinum. Item *mesaraeum*. Gr. *ἐπιχορδῖς, μέσασρον, μεσασράϊον, μεσόκωλον, ἀνοχεύς τῶν έντέρων*. G. Das Gefröse.

MESOCOLON, est pars mesenterii, quæ crassis intestinis continuatur, ex *μέσον* medium, & *κῶλον* intestinum colon.

MESOGLOSSVM, idem quod *genioglossum*.

MESONYCTIVM, est media noctis pars, ex *μέση* media, & *νύξ* nox. G. Mitternacht.

MESOPLEVRII, sunt costarum spatia intermedia, vt & musculi intercostales, in vtroque latere viginti duo, vndecim externi & totidem interni sunt, ex *μέση* media, & *πλευρά* latus. Vide *intercostales musculi*.

MESPILVS, penult. corr.

Æmula dura pyri despecti mala saporis

Mespilus admissio germine tuta subit. Pallad. l. 14.

Mespilus, est arbuscula mediocriter alta, cuius truncus tortuosus, rami duri & non flexiles: folia lauri, sed lanuginosa, & in parte inferiori alba: flores sunt magni, rosacei, coloris albi aut rubri; post florem sequitur fructus rotundus, post maturitatem rubicundus, carnosus, qui vocatur mespilum, eius cutis est tenera, caro dura, alba, saporis austeri, sed post maturitatem dulcis, vinosi & grati, quatuor vel quinque ossicula, dura, oblonga inæqualia, & rubicunda habet, in singulis ossiculis hæret semen, oblongum. Mespilum in arbore raro fit maturum, sed postquam ad suam magnitudinem naturalem pertuenit, carpitur, & supra stramen deponitur, donec maturescat. Gr. *μεισίλη* arbor, *μείσιλον* fructus eius. G. Ein Mispelbaum.

METABASIS, est transitus ab vna indicatione in aliam ab vno remedio in aliud, qui cum prudentia & non temere fieri debet, a *μεταβάλλω* transgredior. G. Veränderung.

METABOLE, est temporis, aeris, vel morborum mutatio, a *μεταβάλλω* muto.

METACARPVS, & METACARPIVM, est manus pars posterior, constituitur ex ossiculis quatuor oblongis, volam manus expandentibus, quæ dicuntur *postbrachialia*, ex *μετά* post, & *καρπός* manus iunctura.

METACONDYLI, sunt postremi digitorum articuli vnguibus proximi; quemadmodum medii condyli & primi metacarpio proximi *procondyli* dicuntur, ex *μετά* post & *κόνδυλος* digitus. G. Die Knöbel, oder forderste Gelencke der Finger.

METALLVM, Gr. *μέταλλον*, est substantia admodum ponderosa, solida & rigida, malleabilis, igne fusilis, frigore concreescens, quæ in montibus & cryptis subterraneis inuenitur: sunt aurum, ferrum, argentum, cuprum, plumbum, stannum, quibus addunt argentum viuum. G. Metall.

METALLVRGIA, est illa operatio, qua metalla ex fodinis eruuntur, ideoque operariorum vnusquisque vocatur Metallurgus, seu Metallicus, qui in terræ visceribus metalla scrutatur, vt chymici solent, ex *μέταλλον* metallum, & *ἔργον* opus. G. Ein Erzgräber, Bergknapp, Bergmeister.

METAPEDIVM, Gr. *μεταπέδιον*, idem quod *metatarsus*.

META-

METAPHRENVUM, Gr. *μετάφρενον*, est pars dorsi post septum transuersum, ex *μετά* post, & *φρεν* præcordium. G. Der Rücken.

METAPTOSIS, est morbi in alium morbum degeneratio: vt febris quartana in tertianam & vice versa: apoplexia in paralyfin &c. a *μεταπίπτω* recido, relabor, degenero, transeo. G. Veränderung der Krankheiten.

METASTASIS, est morbi demigratio ab vna parte in aliam: quod apoplecticis contingit, cum materia, qua cerebrum eclipsin patitur, ab eo in neruosum genus excutitur, vnde paralyfis, a *μετίστημι* transstatuo. Vide *apostema*.

METASYNCRISIS, est medicamenti foris applicati operatio, qua ex intimis recessibus humores cuocentur. Vide *Oribasium* lib. 1. cap. 34. ex *μετά* trans, & *συνκρίνω* coagumento.

METATARSVS, sunt quinque ossicula, tarfi ossibus connexa, quæ plantam pedis constituunt, ex *μετά* post, & *τάρος* crates, tarsus. G. Der Riß auf dem Fuß.

METHODICA MEDICINA, est, cuius author fuit *Themison Laodiceus*, excultor *Theffalus Trallianus*, qui artem sex mensium spatio addisci posse clamitabat. Hi signis & causis neglectis ad laxum & strictum in omni morbo respiciebant.

METHODICI, sunt, qui compendium artis methodo quæsiuerunt, scil. *laxi*, *stricti* & *medii* cancellis omnia comprehendentes.

METHODVS, est pars medicinæ, qua per indicationes ratiocinando ex datis principiis auxilia inueniuntur, vt deperdita hominis sanitas restituatur, ex *μετά* cum, & *ὁδὸς* via. G. Manier zu curiren.

METOPVM, est frons, siue pars faciei supra oculos, ex *μετά* post, & *ὤψ* oculus.

METRENTCHYTA, est instrumentum chirurgicum, seu siphon, quo liquores vaginæ & vtero immittuntur, ex *μήτρα* matrix, vterus, & *ἐγχέω* infundo. G. ein Muttertrichter.

METRETES, est mensura maxima apud Atticos, capiens choas duodecim siue libras centum & octo. Aliis centum & viginti libras continet, & olei circa centum & quinque.

MEVM, Gr. *μῆον* & *μήον*, eius herbæ folia sunt instar anethi aut fœniculi, ideoque *fœniculum porcinum*, vocatur, eius radix in usu est, ingrediturque theriacam & mithridatium, aromaticam

Unable to display this page

MILLEFOLIUM, est planta, quæ plures habet caules rigidos, angulosos, villosos, rubicundos, in summitate ramosos: folia tenuissime & innumerabilibus fere segmentis diuisa & subdivisa, iuxta vnam longissimam costam disposita, cui folia adnascuntur instar avium plumæ, odoris satis grati, saporis aliquantulum acris: flos est congestus in umbellam candidissimam, estque discoides, radiatus: calix subrotundus, squammosus: semina valde parua: radix est lignosa, fibrosa, coloris fusci: crescit in locis incultis & arenosis: dicitur, quod eius folia in plurima segmenta sunt conscissa & diuisa. Gr. *μυριά-φύλλον*, vocatur & achillea, narrat enim Plinius Achillem a Chirone edoctum fuisse medicinam, & artem curandi vulnera, & Telephum, proprio telo vulneratum, hac planta curasse: *Stratioris* siue *militatis* etiam appellatur quod vulnera ferro facta sanat: atque adeo in militia & castris multus eius vsus fit. G. Schaafgarbe.

MINA, siue **MNA**, patet ex Dioscoride pondus fuisse vnciarum sedecim, siue drachmarum centum viginti octo. *Attica* pendebat drachmas centum, siue duodecim vncias & semissem. *Romana* pendebat nonaginta & sex drachmas, siue vncias duodecim. *Alexandrina* videtur vncias viginta continere, siue drachmas centum & sexaginta.

MINERA, est terra siue materia, ex qua mineralia, & maxime metallica ignitionibus & liquefactionibus extrahuntur: vti sunt minera auri, argenti, cupri, stanni &c. G. Mineral.

MINERALIA, sunt corpora, quæ vel in telluris superficie, vel in eius gremio nascuntur, quorum fabrica est adeo simplex, vt nulla hætenus perspicientia, ne quidem per microscopia acutissima, detexerit in his varietatem inter vasa & ea, quæ his continentur, sed simillimam omnibus partibus affinitatem toti, licet in plurimis horum fluidarum & consistentium partium concursus certo cognoscatur permistu factus. Huc pertinent septem metalla imperfecta: gemmæ pellucidæ, & opacæ: lapides, terræ, salia, sulphura. G. Mineralien.

MINIVM, est plumbum forti igne calcinatum, & in puluerem rubrum redactum, ponderosius quam ante erat, virtutis mire refrigerantis, si externe apponitur. G. Mennig.

MIRABILIS PERUVIANA, vide *ialappa*.

MIRACH, Arab. vox, idem est quod *epigastrium*.

MISCE, scribitur plerumque per M simplex in fine formularum, & denotat mixtionem duorum vel plurium medicamentorum.

Unable to display this page

cautelis, apud chirurgiæ scriptores legendus est. G. ein Trepan.

MOGILALOS, est is, qui cum difficultate loquitur, ex *μῶγος* vix & *λαλέω* loquor. G. Der eine schwere Sprache hat.

MOLA, PATELLA, seu ROTVLA, est os rotundum & latura, imponitur articulationi femoris & tibiæ, ubi genu membranoso ligamento cingitur. Gr. *κόγχη, μύλη, ἐπιγονάρης*. G. Die Knieſcheibe.

MOLA CARNEA, est substantia carnosæ, quandoque etiam fungosa sine ossibus & visceribus; sæpe instar sanguinis concreti, nigra; & nonnunquam durissima, loco fœtus in vtero producta. G. Muttergewächs, Mondſalb.

MOLARES, seu MAXILLARES DENTES, Gr. *μύλοι & γόμφιοι*, vide *dentes*. G. Die Backenzähne.

MOLLIGO, est aparines species, ob molliem dicta, quod prætereuntium vestibis non adhæreat. G. Meyerſtraut, Bettſiroh.

MOLOPES, *vibices, ecchymomata, sugillationes*, idem sunt; dicuntur rubores vibicum instar in febribus malignis, & pestilentialibus producti, Gr. *μώλωψ*, vibex.

MOLY, Gr. *μῶλυ*, est allii aut cepæ species; omnia sunt ut in allio, sed odor suavis, aut non graueolens. Fabulis poetarum celebratur, tamquam fascinis & veneficiis contraria. Qualis sit planta, incertum videtur; ut & de etymo antiqua est quæstio.

MOLYBDÆNA, seu PLVMBAGO, planta est, perſicaria, forte dicta ob maculas, quibus maculatur, plumbeas, a *μόλυβδος* plumbum.

MOLYBDÆNA, seu PLVMBAGO, duplex DIOSCORIDI est: *natiua & factitia*. Illa nihil aliud esse videtur, quam lapis, siue plumbi minera, seu potius minera plumbi & argenti simul. Factitia est species lithargyrii, videlicet est illud recrementum quod in argenti aurique purificatione cum plumbo, mineraue plumbi instituta, fornacibus adhærescit.

MOLYNSIS, idem quod *miasma*.

MOMORDICA, est planta, quæ habet caules exiguos, sarmentosos, angulosos, striatos, scandentes: folia bryoniæ, sed minora, caulibus longis adhærentia, saporis acris & amari: flores sunt monopetali, campaniformes, quinquefidi, lati expansi, coloris flavi, albescentis: post florem sequuntur elegantes fructus longi vel rotundi, magis minusue turbinati, caui, carnosissimi,

nosi, elastica vi rupti, & semina explodentes oblonga, vel ovata, rubicunda, obducta calyptra plana, margine denticulato: radix est parua, fibrosa. Hæc planta colitur in hortis; est officinalis, refrigerans & adstringens, cuius fructus pomiformis est in usu. Balsaminæ quoad faciem similis, quamvis prorsus ab ea distinguenda. G. Balsamapfel.

MONOCEROS, idem quod *unicornu*.

MONOCOLVM, est *intestinum cæcum*.

MONOHEMERA, sunt morbi, qui vno die curantur, ut *ephemera* febris, ex *μόνη* sola, una, & *ἡμέρα* dies. G. Eintägig Fieber.

MONOPEGIA, est acutus capitis dolor, vnum locum occupans, ex *μὴ* & solus, & *πηγνύω* compingo. G. Hauptwehe an einer Seiten des Hauptes.

MONS VENERIS, nominatur superior pubis muliebris pars, præ reliquis nonnihil eminentior, & crispior, quam in veneris castris militaturi omnium primo conscendere debent. G. Venusberg.

MONSTRVM, Gr. *τέρας*, nihil aliud est quam fœtus, siue homo peruerse formatus, hoc est, capite duplici, pedibus aut manibus deficientibus, vel abundantibus, ita ut perfecto homini similis non sit. G. eine Mißgeburt, Wundergeburt.

MORBILLI, quasi parui morbi, sunt maculæ rubræ quæ a contagio aereo in sanguine contracto excitantur, quæ neque in molem attolluntur, neque suppurantur; sed cum epidermide desquamantur, cum febre, tussicula, &c. decurrentes; a variolis, ut magis & minus tantum differunt, ab Arabibus *bothor* vocantur. G. Die Masern.

MORBVS, Gr. *νόσος*, *νόσος*, dicitur eiusmodi corporis constitutio, qua actionibus naturalibus, vitalibus, animalibus recte obeundis sumus inepti. G. Krankheit, eine Seuche.

MORBVS GALLICVS, HISPANICVS, INDI-CVS, idem quod *lues venerea*.

MORBVS REGIVS, idem quod *icterus*.

MORETVM, mulierculis Batauis vñtarissimum potionis genus aromaticum est, quod parari faciunt, ubi præsumptio imprægnationis adest, persuasum nimirum sibi habent, falsam imprægnationem eo exturbari, veram corroborari. Moretum dicitur, a moris seu diamoro ingrediente. G. ein Maulbeeren-trank.

MORIA,

MORIA, *stupiditas, fatuitas, stoliditas &c.* est iudicii & intellectus defectus; oritur præcipue ab imaginationis & memoriæ deliquiis, a *μωρία* stulte ago. G. Thorheit.

MOROSIS, idem quod *moria*.

MORPHÆA, idem quod *albus*.

MORPIONES, vocantur, pediculi illi lati, qui ad pubem genitalium, imo & sub axillis in crinibus hospitantur. G. Silzläuse.

MORSELLI, MORSVLI, seu TABVLÆ, medicamenta sunt quadrata figura vt plurimum, parata ex pulueribus & similibus saccharo soluto exceptis, superque tabulam ligneam, lapideam, cupreamque effusis, vt consolidentur. G. Zeltlein, Morsellen.

MORSVS DIABOLI seu SVCCISA, est planta officinalis, de qua vulgus superstitione quadam credit, cacodæmonia tantæ efficacæ radicem inuidere hominibus atque hac ratione vbi succreuerit, statim eam vndiquaque circumrodere. G. Teufelsabbiß.

MORSVS GALLINÆ, est alfinis species, sic dicta quod gallinis gratum pabulum subministret. G. Hünerebiß.

MORSVS RANÆ, est nymphaeæ minoris species: sic appellatur, quod ranæ eius morfu gaudeant. G. Froschebiß.

MORTARIOLA, seu CAVERNÆ, loculamenta sunt quibus singuli dentes sunt infixi. *Βόλεια Galeno, ὀλυσίνοι Poll. Rufo.* G. Die Hölen der Zähne.

MORTARIVM, est vas ex marmore, ære, ferro, ligno, vel vitro confectum in quo pistillo ligneo, vitreo, ferreo, æreo, vel lapideo res quædam comminuuntur. G. ein Mörser.

MORTIFICATIO, idem quod *sphacelus*.

MORVS, MORVM, est arbor magna & ramosa, cuius truncus satis est crassus, cortice crasso & aspero obductus: lignum est durum, intus flauum: folia sunt inttar manus ampla, serrata, dura & tactu aspera, saporis dulcescentis & viscosi, bombycibus pabulo inseruiunt: flos est amentaceus, plurimis nempe staminibus e calice quadrifolio surgentibus constans, sed sterilis. Embryo autem abit deinde in fructum nigrum, succum viscosum dulcem habentem, & e glomerulis squamarum, succum viscosum & dulcem continerunt, compositum, quæ semen amplexantur subrotundum: an a morando? quia differt

Unable to display this page

ad folliculi fastigium porrectis obfita. Circa cuius partem inferiorem vnica vtrinque caruncula apparet, qualis etiam, licet paulo maior, non longe ab istis in sinistro conspicitur latere. Ea autem eminentia, siue tumor, nihil aliud est, nisi folliculus quidam in quo moschus saniei instar, colligitur. Venit ex India orientali, de Tonquin, non præcul a China. G. Bissem.

MOTOS, est linteum carptum, quod vlceribus inditur, quo etiam sanguinis fluxus sistitur, vulgo *Carpi*, a *μωτόν* linteamentum vulneribus indo.

MOTVS CONVULSIVVS, est conuulsio, quæ alternatim fit inter musculos, vel fibras antagonistas siue oppositas. Hic vero motus conuulsivus multa complectitur, & in multis morbis tragædiam suam exhibet: vulgo quidem eum vix inuentur, nisi in vna illa specie, quam vocant *epilepsiam*, quæ ferme vniuersalis est, sed altera quædam particularis occurrit, cum in his illisue musculis, cum maxime in fibris motricibus, quæ longe, longeque frequentior est. G. Das böse Wesen, Gichter.

MOTVS PERISTALTICVS, vide *peristalticus motus*.

MOXA, venit ex China & Iapan. Lanugo quædam est ab inferiore parte artemisæ foliis accrescens, quæ scalpello abraditur, & postea caro pretio venum exponitur. Inseruit vstioni, eodem modo vt in Ægypto gossypium, & olim Hippocratis tempore fungi. Conficitur ex artemisæ vulgaris (latifolia) adhuc dum recentis foliis exsiccat, longo tempore in aere suspensis & obsoletis: colligitur vero ad moxam eliciendam artemisia non omni promiscue tempore, sed certis tantum diebus ab astrologis indicatis. Præparatio moxæ nullo artificio absoluitur: tunduntur primum impigro pistillo folia, ad mollitiem rudioris stupæ; dein vtraque manu agitantur & fricantur assidue, vt priori contusione iam attritis decedant duriores fibræ, & recrementa membranacea: quibus excussis, remanet desiderata illa insignis teneritatis homogenea & purissima lanugo, qua tenellam regii nominis artemisiam præ ceteris herbis ditare natura studuit. Lanugo illa coloris cinerei est, concipiendo igni aptissima, eoque admissa moderate gliscens, scintilla minus conspicua, ardore temperato, progressu lento, donec in fauillam tota fatiscat.

MVCCVS, idem quod *mucus*.

MVCA.

MVCAGO, MVCILAGO & MVCVS, est extractio viscida mediante aqua ex seminibus, gummi, radicibus &c. facta. G. Schleim.

MVCHARVM siue **MVCARVM**, vocabulum est barbarum, quo nonnulli infusionem rosarum per se, alii infusionem cum saccharo in syrupum coctam, intelligunt.

MVCILAGO, idem quod *mucago*.

MVCRO CORDIS siue **APEX**, est inferior pars cordis cuspidata. G. Die Spitze des Herzens.

MVCRO, est acumen, in quod pars quaecunque definit. Sic foliorum multorum, filiquarum quarundam, & spinarum omnium extrema in mucronem acuminantur.

MVCRONATA CARTILAGO, vide *ensiformis cartilago*.

MVCVS, Gr. *μύξα*, *ἑλὲνα*, *κόρυζα*, est excrementum liquidum, crassum & viscidum, quod ad nares & palatum defluit, & secretum fuit ex glandulis membranæ nares earumque sex cavitates inuestientis. G. Nies.

MVCVS INTESTINORVM, est quædam visciditas, ex glandulis exsudans, interna obliniens, ne intestina facile ab acribus aut duris ingestis lædantur. G. Schleim der Därme.

MVLOMEDICINA, idem quod *veterinaria*.

MVLSVM, idem quod *hydromel*.

MVMIA, vox *Arabum* & *Officinarum*, quia autem *Auicennæ* est *moumija*, necesse est penult. produci, cum Latine civitatis vox iam sit, eoque ob j inter duas vocales proxime præcedentem syllabam producit. Mumia habentur quinque species, *Arabum* nempe, quæ est liquamen seu liquor concretus exsudans in sepulchro e cadaueribus conditis. Altera *Ægyptiorum* est, siue liquamen ex cadaueribus pissasphalto conditis. Nimirum, hoc condiebantur cadauera vilioris sortis, adeoque & ipsamet cadauera nonnunquam eo modo condita prostant. Tertia, *pissasphaltum factitium*, id est mixtum pici bitumen, quod pro *mumia* venditant. Quarta, cadauer sub arena solis æstu torrefactum. Fitque in Hammoniorum regione, quæ est inter Cyrenarum regionem & Alexandriam, ubi arenarum Syrtes ventorum turbine sublata incautos viatores obruunt, unde horum cadauera a flagrante solis æstu torrentur & exarescunt. Omnium præstantissima est Persica, species olei terræ seu petrolei, quod ubi aquis diu innatauit, calore solis spissius redditur.

Ceteræ

Unable to display this page

Unable to display this page

totius corporis, siue hæc describendo, siue dissecando & demonstrando fuerit occupata, ex *μῦς* musculus, & *λέγω* narro.

MYOPIA, est quædam visus in rebus distantibus cernendis obscuritas vel abolitio, sed tamen in propinquis perspicacia, orta ob oculum antè nimis globosum, vel quod lens crystallina sit rotundior: hinc radii lucis ab obiectis remotus emissi, ob refractiones per tres humores se fecerunt transuersim antequam in retina colligantur, cui medendo appropinquatio obiectorum, vel vitrorum concavorum applicatio conuenit. Ex *μύω*, contraho, claudio, & *ὤψ* oculus. G. *einfurzt Gesicht*.

MYOPS, est qui *myopia* laborat.

MYOSOTIS, id est muris auricula, dicitur sic ob foliorum formam, ex *μῦς* mus, & *ὠτίς* auricula: est planta, quæ habet caulem exiguum, lanuginosum, repentem: folia sunt obrotunda, crassa, lanuginosa: flores amœni, lactei, quinque petalis in medio aliquo vsque vnica diuisione incisus, & striatis compositi, quos foris ad basin totidem hirsuta viridantia foliola sustinent, in medio vero stamina & stilus colore luteo: floribus succedit capsula siue fructus apice dehiscent, seminibusque fetus exiguis, plerumque subrotundis: radix est alba, repens, fibrosa: crescit hæc planta in montibus. G. *Mausohrlein*.

MYOSVROS, est paruula planta, quæ habet folia graminea, coronopi instar, sed non laciniata: caules sunt parui tenues, rotundi aut cylindrici, nudi: calix quinquefolius, singulis foliis appendice instructis, deorsum tendente: flosculi herbacei, staminibus præditi multis ex ambitu fundi ouarii, semina in spica longa, tenui, acuta, muris caudam referente: radix annua, fibrosa, hæc planta habet saporem acrem, & vocatur a *μῦς* mus, & *ἔρᾱ* cauda, quasi cauda muris.

MYRACH, Arabica vox est, & idem sonat quod *epigastrium*.

MYRACOPVM, est vnguentum lassitudinem auferens, ex *μύρον* vnguentum, & *κόπος* labor.

MYRICA, est arbuscula, quæ vulgo *tamariscus* vocatur.

MYRIOPHYLLVM, est *millefolium*, ex *μυρία* numerus infinitus, & *φύλλον* folium.

MYRISTICA NVX, idem quod *moschata nux*.

MYROBALANI, proprie significant glandes vngentarias; ideoque procul omni dubio veteres medici aliud quid sub hoc nomine intellexerunt: componitur enim vox ex *μύρον* vnguentum, & *βάλανος* glans. Qui nobis in vñ sunt, prunis

exoticis annumerari debent, veteribus græcis incogniti, ab Arabibus primum inuenti, suntque *chebuli*, *citrini*, *bellerici*, *indi*, *amblici*. *Chebuli* omnium maximi sunt, oblongi, intus nucleum continentes, externe colore fusco. *Citrini*, externe sunt colore citrino, & teretes, oblongi & ventricosi; intus nucleum habent. Arbor folia instar amygdali habet. *Bellerici* etiam oblongi sunt, cucurbitam referentes, eius arbor folia habet instar lauri. *Indi*, sunt oblongi & nigri, prioribus minores; folia habent instar amygdali, vel, ut alii volunt, salicis: fructus sunt octangulares. *Emblici* rotundi quidem sunt, sed semper fere in frustra fissi. Folia habent tenuia, in modum fere salicis. Omnes illæ species pruni sunt, & inter eas censeri debent, quamuis foliis, regione & fructuum figura ab inuicem differant: omnes quoque purgant & adstringunt, fere uti rhabbarum.

MYRMECIA, est verrucarum species, sunt thymo duriora, humilioraque, quæ radices altius agunt, maioremque dolorem mouent, infra lata, supra autem tenuia; minus autem sanguinis mittunt: magnitudine vix vnquam lupini modum excedunt. Nascuntur in palmis aut in inferioribus partibus pedum, a *μύρμηξ* formica. G. Breite Warze.

MYROBALANVS, a *μύρον* & *βάλανος*, aliis glans vnguentaria, *βάλανος μυροψιχή*. Penult. corripit:

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,

Hoc ex vnguento constat, & ex balano. Martial. l. 14. ep. 157.

MYRON, idem quod *unguentum*.

MYROPOLA, est vnguentarius, qui vnguenta vendit, ex *μύρον* vnguentum, & *πωλέω* vendo. G. ein Salbenframer.

MYRRHA, cuius arboris sit gummi adhuc incertum est. Est tamen refina gummea cuiusdam arboris exoticæ, quæ, cortice vulnerato, myrrham profundit. Plurima affertur ex Arabia & Æthiopia. Debet esse friabilis, levis, vndiquaque concolor, minutis glebis, amara, acris, odorata & quæ contracta, venas vnguium modo candidas & leues ostendit. Laudatur ab antiquis *Trogodytica*, colore pallescens, seu subuiridis, splendens ac mordax. Inutilis est ponderosa, & coloris piceæ seu nigra. Gr. *μύρρα*. G. Myrrhen.

MYRRHIS, est planta, cuius caulis altus, ramosus, villosus, intus excavatus; folia sunt magna, ampla, striata, cicutam aquaticam referentia, sed magis albescentia, & sæpe maculis albis notata, mollia, parum villosa, coloris & odoris charophylli,

Unable to display this page

Unable to display this page

inferior pars fibrosa est, exinde, tanquam e basi, aliquot bulbi siue spicæ se erigunt. Singulæ spicæ sunt quasi fibrillæ sibi inuicem connexæ, castanei coloris, odoris cyperi: saporem habet nonnihil amaricantem, & aromaticum. G. Indianisch Spicanarden.

NARES, Gr. *μυτῆρες*, sunt partes concauæ nasi vtrimque positæ, quæ meatum præbent aeri in respiratione & odoribus, & exitum concedunt excrementis mucosis. G. Die Nasenlöcher.

NASALIA, idem quod *errbina*.

NASCALIA, sunt globuli, ex eadem substantia, qua pessaria formantur, qui matricis cervici immittuntur. Distinguuntur a *pesso* & *pessario*, quod *nascale* sit penicillus in nodi effigiem mollissimus, ex cottonis vel lanæ flocculo &c. qui infuccatur vel succo idoneo vel vnguento conuenienti.

NASTVRTIVM, vulgare, est planta, quæ habet caules ramosos, rotundos, solidos; folia oblonga, profunde incisa, saporis acris, sed grati, flores in summitate ramorum crescentes, exigui, quadrifidi, cruciformes, coloris albi vel purpurei: post florem succedit fructus ovalis, compressus, diuisus in duo loculamenta, continentia semina obrotunda, parua, oblonga sublutea aliquantulum compressa, in cacumen pallidum desinentia, saporis acris, amaricantis: radix fibrosa, hæc planta in hortis colitur: nasturtium vero aquaticum est species fisymbrii. Gr. *κάρδαμον*. Vide Cardamon. G. Kresse.

NASVS, est media faciei prominentia; estque externus vel internus. Intus constat ex duabus cavitatibus, ossibus, cartilaginibus. *Externus*, habet partem superiorem immobilem & continet radicem, dorsum, spinam, & inferiorem magis mobilem: diuiditurque in *globulos*, *alas* & *pinnas* &c. Est odoratus instrumentum. *Nasus* pro diuersa conformatione varia accepit nomina, dicitur paruus, simus, aquilinus, acutus, magnus &c. Gr. *ῥίς* & *ῥίον*. G. Die Nase.

NATA, idem quod *Natta*.

NATES, sunt infimi ventris posterior & inferior pars maxime carnosa, qua sedemus. Gr. *γλατοί*. G. Die Arsbäcken.

NATES CEREBRI, sunt duæ prominentiæ orbiculares, post neruorum opticorum thalamos, quæ superiori caudicis medullaris parte accrescunt; in homine minores sunt, in brutis vero maiores.

NATTA, est tumor magnus & mollis, sine dolore & colore, in dorso præcipue excreicens, quandoque tamen in humero & aliis partibus erumpens, ex tenui quidem radice pendens, ita tamen incrementum sumens, ut aliquot libras pendeat & melonis vel cucurbitæ quantitatem æquet, eius materia est adiposa, ideoque ad steatomata referri debet. G. ein Speckgeschwulst.

NATURA, Græce φύσις dicta, a φύω cresco, nascor. Huius vocis in medicina autor est Hippocrates, qua voluit, prout ex eius scriptis colligendum, complexum omnium partium tam solidarum quam fluidarum corpus animale constituentium simul sumtam, in suo motu vel quiete, prout bene se habent: unde non est ens distinctum & singulare a corpore, verum ipsum corpus, eiusque omnia simul. Verum prout vocibus variæ attribui solent significationes, hinc postea sumta fuit a physicis pro illa in corporibus conditione, qua sola posita ponitur corpus, qua sublata tollitur; vulgo sumitur pro nascendi vi, ideoque partes genitales utriusque sexus appellarunt naturam. G. Die Natur.

NATURALES FACULTATES, sunt in corpore animali illæ, quæ faciunt, ut heterogenea alimenta assumpta fierent iterum pars corporis animalis, seu eius naturæ: cum enim corpus perpetuo deteritur per suum motum, requiritur ut detritum restituatur. Id fieri nequit nisi assumantur, quæ nondum sunt illud corpus animale (h. e. heterogenea) quæcunque igitur actiones in corpore mutant illa heterogenea, ita ut abeant in corpus ipsum, vocantur facultates naturales. Sunt igitur hæ actiones masticatio in ore, concoctio ciborum in ventriculo, & intestinis; concoctorum per lactea & ductum thoracicum in sanguinem delatorum, in corde & pulmonibus compressio, attritus, mutatio; applicatio in locum partium detritarum &c. G. natürliche Wirkung.

NAVICVLARE OS, dicitur & σναφοειδὲς & cymbiforme, est tertium os tarsi in utroque pede. G. Das Schiffgleiche Beinlein.

NAVSEA, Gr. ναυτία, est fastidii species & ad vomitum conatus; qui aut subsequitur aut non, labiis inferioribus tremore actis, & plerumque humore ex ore fluente ac fibris muscularibus œsophagi, ventriculi, intestinatorum incipientibus motu peristaltico inuerso agitari. Est etiam cibi, potus & medicamentorum, quæ tanta est sape, ut nequidem deglutitio fieri possit. Tandem ut vomitus, sic nausea, cum multis morbis

com-

Unable to display this page

Unable to display this page

positus ex duabus thecis per maturitatem a se inuicem abscedentibus, femina lanuginosa placentæ adnata continentibus: radix polita, lignosa, longa: crescit hæc arbuscula circa loca maritima, dicitur *rhododendron*, & *rhododaphne*, sic appellari videtur quod circa amnes crescat: *Nyctæ* enim est humidus. *Rhododaphnen* autem Gr. dixerunt a rosæ floribus & lauri foliis, Barb. *Oleander*, forte quod eius folia sint instar oleæ, sed multo maiora. G. *Oleander*.

NERVINVM vnguentum, oleum, emplastrum. Vox hæc duabus premitur difficultatibus, altera, quod barbarismi postulari videatur, vt *Foro Romano* ignota; altera, quod de penultima in pronunciando mora dubitari possit. Ceterum Latinam esse vocem docet *Vegetius l. 4. Tormenta*, inquit, *nisi funibus neruinis intenta nil profunt*. Præterea *Priscianus in Plaut. Truc. Pecua*, inquit, *ad hanc collo in neruina ego obligata defero*. Quod ad secundum, penultima produci meretur ad leges Adiectiuorum in inus ab animatis descendendum. Neque iuuerit obduxisse neruos tam plantarum attribui foliis, quam animantium corpori; nam non nisi per translationem nerui plantis conueniunt, animalibus proprie.

NERVINA, sunt medicamenta, quæ aduersus neruorum morbos in usu sunt. G. *Nerven stärkende Mittel*.

NERVVS, est pars fibrosa, rotunda, longa, alba, instar cannæ indicæ porosa, spirituum animalium diductioni inferuiens, vt hoc ritu partes corporis mobiles sint. Intra cranium a medulla oblongata decem paria neruorum originem sumunt: vt neruus odoratorius, ophthalmicus, oculorum motorius, patheticus, gustatorius, timidus, auditorius, par vagum, linguae motorius, & ceruicis musculorum motor. Intra cranium septem duntaxat paria veteres agnoscebant, hodierni decem numerant. Infra cranium triginta paria enumerantur; nempe septem ex colli lateribus, duodecim ex medulla spinali in dorso: quinque ex lumbis, & sex ex osse sacro: nerui omnes infra cranium oriuntur a medulla spinali, qui per lateralia vertebrarum foramina artubus & ventribus destinantur. Nervus, tendo & ligamentum male a chirurgis veteribus confunduntur. Gr. *Νεύρον*. G. *Nerven, Spannader*.

NEUROCHONDRODES, est ligamenti genus partim latum, partim rotundum, duritie medium inter cartilaginem & ligamentum, quale est in articulo calcis cum astragalo & vicinus partibus, & in intimo sinu ossis coxendicis, quod femoris capiti inferitur.

NEVRODES, est species febris lentæ, sic a doctissimo *Willisio* dicta; eo quod liquor nerveus ab indole sua desciscens, & crassi sua vitiat, atrophix causa existit, ex νεῦρον nervus, & ἄδω forma.

NEVROLOGIA, est elegans nervorum descriptio, agens de eorum origine, fine, fabrica, & usu; quam *Barth. Eustachius*, *Thomas Willisius*, & *Raymundus Vieussens*, omnium præstantissime descripserunt, ex νεῦρον nervus, & λέγω narro, describo.

NEVROTICA, sunt medicamenta, nervorum mala auferentia. Vide *neruina*.

NEVROTOMIA, est anatomica nervorum sectio, item nervorum punctura, ex νεῦρον nervus, & τέμνω secō.

NEVROTOMVS, est, qui punctura nervorum laborat, vel qui nervos anatomice dissecat, ex νεῦρον nervus, & τέμνω secō.

NEVTHA, dicitur pellicula, quæ in initio meatus auditorii auribus fœtus accrescit, ne tympanum in vtero nimis ab aqua allabente emolliatur, quæque post partum successu temporis decidere solet; nonnunquam etiam similis pellicula oculis accrescit, totamque faciem obtegit.

NICOTIANA, est tabacum: planta, quæ habet caulem rotundum, medulla alba repletum, villosum, digiti crassitie: folia sunt ampla, aliquantulum acuta, nervosa, sine caule, integra, succulenta, viscida & attrectatione manus inficientia, saporis acris aut vrentis: flores monopetali sunt, infundibuliformes, quorum inferior pars tubum refert, superne in quinque lacinias diuiduntur, coloris purpurei: post florem sequitur fructus membranaceus, oblongus, in duas partes diuisus, multa semina exigua & rubicunda habens: radix est fibrosa, alba, saporis acris: tota planta habet odorem penetrantem: semineius, quum Vlyssiponæ, legati munere fungeretur, a Belgæ Florida insula allatum, accepit. Vide *tabacum*.

NIDOR, dicitur odor fœtens, & redolens partes animalis ambustas.

NIDOROSA DYSPEPSIA, vide *Dyspepsia*.

NIGELLA, seu MELANTHIVM, est planta, quæ habet caules tenues, excavatos: folia mediocriter lata, viridia, minutim incisa, capillacea: flores sunt polypetali, rosei, in medio corona eleganti reflexa ornati: flori succedit capsula membranacea in quinque loculos distributa, semina angulosa nigra vel flava, odoris aromatici, saporis subacris
conti

continens. Dicitur a nigro feminis colore. G. *Schwartzfimmel*.

NIHIL ALBUM, idem quod *Pompholyx*.

NISI NINSI, vide *Genfing*.

NITRUM, siue sal petrae, crystallos prismaticas formans octohedras; semifossile est, ex terra petitum nitrosa, acri; in igne mediocri fusile; vix aquam exhalat, satis fixum; cum omni materia inflammabili, ubi fustum, deflagrans; soluitur in aqua 6 $\frac{1}{2}$. Hæc nitrosa terræ, aut saxi nitrosi, indoles ortum debet excrementis animalium, horum putrefactis cadaueribus, præcipue sale marino non vtentium, auium ergo inprimis, accedente vegetantium exustorum cinere non eluto & calce viuæ; denique parati sic nitri, plurima aqua diluti, per arenam transcolatione, atque in crystallos octohedras formati, est sal sapore falsoamarum, estque præter Antiquorum nitrum, quod plane nobis incognitum est, triplex. Primum elixiuatur ex terra; Secundum, muris lapideis adhærescit, & Tertium quod scopulis seu rupibus adnascitur. Attamen officinis nostris non nisi vnicum vsitatum est, primum videlicet, quod excoquitur ex terris idoneis; crystallinum & purum eligendum est. Tanto autem purius censetur quanto minus salis communis participes fuerit, quod experiri licet, si iniiciatur carbonibus candentibus, nihilque post phlogosin remaneat: deriuari videtur *παρὰ τὸ νίτρεον*, vel *νίτρεον*, quod abluendi, purgandique habeat facultatem. G. *Salpeter, Salniter*.

NOCTAMBULO, seu NOCTAMBVLVS, aut *somnambulus*, est morbus e somno profundo, insomniis grauib, & motu corporis compositus; adeo vt hic status sit proximus quidem vigiliis, sed vt somnambuli plane excitati nesciant, quæ perpetrarint, vnde obliuio hic regnat & somnam non adesse dicendum foret, nisi oculi clausi essent, & sensus externi omnes aboliti. Somnambuli vero aliquos musculorum motus cient, surgunt, incedunt, stant, aut alia quædam agunt, nonnulli ad vitæ munia accedunt, & id aggrediuntur quod vigiles non auderent. Gr. *Νυκτοβάτης & Τρυοβάτης*. G. *Ein Nachtwandler, Mondsuchtiger*.

NODOSVM, dicitur de certa *arthritidis* specie, quando materia tophacea articulis digitorum pedum, manuumque impecta & coagmentata, post varios arthritidis paroxysmos, efficit vt distorqueantur, cutis aperiatur, & pereunte motu membrum incuruetur. Dicitur quoque de radicibus; vocatur radix nodosa, quoties oriundus ex eius latere stolo, & longe lateque

que horizontaliter sub terra discurrens, hinc inde nodos format, ita ut singuli nodi radices emittant, & gemmam contineant novæ plantæ producendæ idoneam, ut in gramine canino repente, & aliis quotidianum est observare, quæ ratio est, cur tam raro tales plantæ floreat, quoniam non sufficiens humorum copia sursum ad explicationem floris propellitur, maxima enim pars producendis ac nutriendis stolonibus absumitur, qui tamen, si singulis septimanis abscinduntur, flores explicant. Est etiam productio recentis sobolis ex fibris ligneis & tracheis ortæ, ut exterius in nova folia & plantæ surculum seu gemmam compingatur, iterum tamen varias, in quibus naturæ lusus elucescit, metamorphoses subire deprehenditur.

NODVLVS, NODVS, Gr. Κροκυθαίντιον, est sacculus linteus, medicamentis morbo conuenientibus impletus, qui in cantharo cereuisiæ aut vini pleno inditur, cuius tinctura ægris propinatur. G. Säcklein, ein Knötlein.

NODVS, idem quod *Ganglion & Nodulus*.

NOLI ME TANGERE, vide *impatiens herba*. Est etiam species cancri, in facie: præsertim supra mentum, circa os & nasum oritur tumor vel vlcus, exulcerati cancri speciem gerens, lente in initio creescens, quasi pustula parua, toto anno manet, quod alias minus sæuum quam cancer, & cancer plus rodit vno die quam noli me tangere vno mense. G. Der Krebs, der fressende Wurm.

NOMAS, & NOMA, est vlcus putridum & depascens in glandulosis oris partibus, cum rosione & sæpe carie, a scorbutica corporis temperie sæpe ortum, a νέμω depasco. G. ein böß Geschwür.

NOSOCOMIVM, est domus publica, seu hospitium commune, in quo pauperes ægri recipiuntur, decumbunt, & curantur, ex νόσος morbus, & νομέω curam gero. *Nosocomia* est ægrorum curatio. G. ein Siechhaus, Hospital.

NOSOLOGIA, idem quod pathologia, a νόσος morbus, & λέγω narro.

NOTÆ MATERNÆ, idem quod *nævus*.

NOTHÆ COSTÆ, sunt costæ quinque (in utroque latere) inferiores, spurix dictæ, sic vocantur, quia non ut aliæ costæ cum sterni cohærent, neque sunt veluti aliæ, tam cito, neque tam firme ossæ, sed fere cartilagineæ, a νόθος, spurius. G. Die kurze Ribben. *Morbi* etiam nothi dicuntur, qui ordinariam & regularem normam excedunt, ut febres tertianæ, quartanæ, & quotidianæ nothæ; pleuritis notha &c.

NOVA-

NOVACULA, est culter chirurgicus, cuius forma, propter diuersimodam operationem, variat: vix describi potest. *Culter tonsorius* ξύρον, ξύροϛ, ξυσήρ, μαχαίρις, μάχαιρα, κρηκή. G. ein Scheermesser.

NVBECVLÆ, sunt particulæ leues, se mutuo, laxo amplexu comprehendentes, vrinaeque innatantes. G. νεφέλιον. Vide *enæorema*. G. Wölcklein.

NVBES, vide *nubeculae* & *enæorema*.

NVCAMENTA, dicuntur ea quæ collo squammatim compactili pendent e ramis nucum, picearum, mororum. G. Kasklein.

NVCHA, est posterior pars colli, ceruix dicta, in qua setacea excitantur. G. Der Nacken.

NVCLEVS NVCLEI, sunt instrumenta chirurgica formam dimidiatae iuglandis habentia, ex argento, cupro, vel cornu confecta, in medio foramine paruo pertusa, quæ strabonibus ante oculos ligantur, vt assuescant per medium foraminulum videndo, oculorum aciem recte dirigere. Item est semen nucibus vel fructibus inclusum.

NVMMVLARIA, est planta, quæ habet caulem tenuem, longum, repentem, ramosum: folia sunt circinnatae fere rotunditatis, ex aduerso caulis repentia, viridia, saporis adstringentis: flos monopetalus est, multifidus, arcte cauli adnatus, huic flori succedit capsula, vel testa rotunda, per maturitatem dissiliens, habens semina minima: radix est parua: hæc planta crescit in locis humidis, sic dicitur a foliorum rotunda figura, nummulum referente. Vide *centummorbia*.

NVTRIMENTVM, idem quod *alimentum*.

NVTRITIO est auctio corporis, qua continuum substantiæ corporeæ defluxum, alimentis idoneis restauramus. Item, species quædam est inerrationis, aut potius augmentationis, vti videre est in conficiendo vnguento nutrito, in aloe, aliisque rebus. G. Das Gebeyen, Nahrung.

NVX, est species doloris capitis, quæ magnitudine nucis sentitur; sicut ouum, clauus, aliæque species. Fructus item quosdam denotat cortice lapideo nucleum occludentes.

NVX VNGVENTARIA, idem quod *balanus myrsica*.

NYCHTHEMERVM, est tempus, denotans spatium viginti quatuor horarum, ex νύξ nox, & ἡμέρα dies.

NYCTALOPIA, est affectus oculorum, quo ager in luce magna non potest videre, noctu vero, vel circa vesperam melius;

lius; oritur ab incipiente catarracta in medio pupillæ, vel si nimis sensibilis fuerit neruus opticus.

NYMPHÆ, sunt colliculi seu summa pudendi muliebris labia, sic dicta, quod aquis e vesica proficientibus adstare repariantur. G. νύμφη, μύρτον, ὑωδερὶς, κλητωρὶς, ἐπιδερὶς, & κέρκωσις, vbi inereuerit. Item cauum inferioris labri. Poll. τύπη. Nympha tamen ab artis medicæ principibus Paulo, Orisbasio, & Actio sumitur pro clitoride nec illam confundunt cum alis, quæ a veteribus Græcis distinctissime πτερυγώματα, μύρτοχέλαι, κρήμνοι vocabantur, & vocum abusu nymphæ dictæ fuerunt. Vide *æstrum veneris*.

NYMPHÆA, seu NENVPHAR, est planta, quæ habet folia magna, ampla, orbiculata, crassa, carnosâ, fungosa, ad superficiem aquæ crescentia: caules sunt crassi, fungosi, rotundi, succulenti: flores sunt rosacei, polypetali, coloris lutei & albi, sine odore; calix pentaphyllus: post florem sequitur fructus obrotundus, in plurimos loculos diuisus, qui loculi continent semina nigricantia, splendentia & oblonga: radix est longa, crassa, in cortice nodos habens, foris ex fusco flauescens, intus pallida, fungosa, leuis carnosâ, succum viscosum continens, in fundo fluminum vel aquarum crescit, saporis est adstringentis, austeri, odoris nullius. Nomen sibi vendicasse videtur, quod aquosa amet loca. G. Seeblum, Wassefertilien.

NYMPHOMANIA, idem quod *furor uterinus*.

NYMPHOTOMIA, est nympharum excisio, quarum nimia protuberantia in nupturis virginibus, sponsus copula quandoque frustratur, aut saltem difficulter admittitur; earum excisio *Ægyptiis* frequens erat. Ex νύμφη, nymp̄ha, & τέμνω seco.

O.

O. Simplex, chymicis *alumen* denotat, verum si triplex fuerit, in basi nempe duo, & in superficie vnum, *oleum*, significat. Si diametrum habeat, a dextris ad sinistrum latus, *sal* denotat: verum a superficie ad infimam partem, *nitrum*, erit; in superficie si aderit crux *antimonium*, sed si in infima parte, *cuprum* significabit; in superficie semilunula recumbeus dorso, & in infima parte crux, *mercurii* erit signum, e vertice, ad basin linea, & a dextris crux *vitriolum* denotat. Si habeat transversum telum *mars* siue ferrum aut chalybs est, in medio punctum, *aurum* siue sol esto.

OBE-

OBELÆA, est *futura sagittalis*, in cranio, quæ antè coronalem, postèus lambdoidem futuram attingit, fit enim ex mutua ossium bregmatis coniunctione. Ab Gr. *ὀβελὸς* veru, G. Die Pfeilnath.

OBLATÆ LAXATIVÆ, & purgantes, fiunt ex farina cum saccharo & speciebus purgantibus. G. Purgirende Oblaten, Morfellen.

OBLIVIO, est rerum antea perceptarum, e cerebro delapsus. Hoc fit cum impressio rerum percipiendarum, cerebrum leuiter tetigerit; quemadmodum motus levis vix sentitur, ita vis leuiter impressa facile elabatur. Gr. *ἐπιλησμοσὴνη, λήθη*. G. Vergessenheit.

OBOLVS, ist dimidium scrupuli; pendet grana decem. Est sexta pars drachmæ Atticæ, siue areola sex. G. ein halber Scrupel.

OBRIZVM, est aurum ab omnibus aliis admixtis metallis depuratum, ita vt summo igne & fluxu cum antimonio nihil amplius deperdat. G. Fein Gold.

OBSSEVS, est, qui a dæmone afficitur; sed illud malum interdum inter epilepsiæ & maniacæ morbos recenseri debet. G. ein besessener Mensch.

OBSTIPITAS, idem quod *scoliosis*.

OBSTRVCTIO, est canaliculorum a laterum tumore, callo, contractione, vel corpore impacto, aut laterum a vicinis compressione oclusio, ita vt liquor requisitus per illos fluere impediat. G. Verstopfung.

OBSTRVENTIA, sunt constipantia, quæ poros sudorem nimium effundentes claudunt; aut sanguinem alibi exilientem, sistunt.

OBTVDENTIA, medicamenta sunt, quæ figuram acrem, superposita alia inertis, tollunt, vt vagina respectu coltri facit; & oleosa respectu veneni. G. Schärfe brechende Mittel.

OBTVRATORES MVSCVLI, sunt ex iis qui femur flectunt & circumagunt. Horum prior foramen inter pubis & ischium os occupans, dictorum ossium circuitui extremo affixus, transuersim siue exterius maiori infigitur femoris processui. *Alter* etiam, *bursalis* dictus, eiusdem ossium terminis appositus superius inferiusque sub pectinæo musculo, validissimo tendineorum fasciculorum aceruo, omnes abscondens quadrigemini tendines, magni trochanteris implantatur concauitati. G. Der Schenckelmuscul.

OBVLVS, idem quod *Obolus*.

OCCIPVT, Gr. *ἰνιον*, est posterior cranii pars. G. Das Hintertheil des Hauptes.

OCCVLTA QUALITAS, sic dicebatur olim ea rerum conditio, qui a nemine explicari poterat: sed nostra ætate qualitates occultas in manifestas mutare studemus. G. Verborgene Eigenschaft.

OCCULTI MORBI, sunt quorum causam sæpe ignoramus: vel qui in corpore nostro latent, vt sunt cancri, inflammationes in cerebro. G. Verborgene Krankheit.

OHEMA, est liquor, seu vehiculum aliquod, quo medicamenta siue nimis arida, vel nimis fortia miscentur, vt tutius & commodius assumi possint. Gr. *ὄχημα τῆς τροφῆς*, est vehiculum alimenti, siue serum in sanguine. Gr. ab *ὀχέω*, veho.

OCHRA, terræ species durior; coloris flauī seu lutei, videtur ferri acidulis soluti & præcipitati soboles. G. Ochergeel.

OCHRVS, est planta, quæ habet caules angulosos, flexiles repentes: folia oblonga articulata, modo simplicia, modo coniugata, in clauiculam abeuntia: flores ex foliorum alis erumpunt, pedunculis breuibus adhærescunt, leguminosi sunt, & albi; flori succedit siliqua rotunda, & cylindrica, sed in superiori parte conica, recondens semina cylindrica, pisi minoris magnitudine, coloris obscuri flauī. Hæc planta crescit in pratis: semina sunt edulia, chylum viscidum parientia. Gr. *ὄχρεον*, pisum minus, erulia: est leguminis species, a luteo colore, quem medulla refert, nominatur. G. Kleine Erbsen.

OCHTHODES, sunt vlcera quorum labia callosa vel verrucosa sunt, non maligna tamen, ab *ὄχθη* ripa, & *ὄδος* forma.

OCIMASTRVM, est herba, & ab ocimo diminutivum.

OCIMVM, seu OCYMVM, penult. corr.

Ocyma præterea, bulbiue linuntur amari. Seren. tit. præsan.

Ocyma comprimate, & grauibus densate cylindris. Columell. l. 10.

Ocymum, vel BASILICVM, est planta, quæ habet caulem densum, qui se in multos ramos lanuginosos & quadratos diuidit, foliaque parietariæ habet, sed minora, odoris fortis, aromatici, penetrantis, & grati: flores sunt verticillati in spicas satis longas, & in summitate ramorum dispersas congesti, odorantur.

rantes; galea erecta, crenata, longa quadrifida, simplex, horizontaliter porrecta: succedit postea capsula, quæ semina oblonga, nigricantia, & minima includit: radix est nigricans, fibrosa, lignosa, annua. Gr. ὤκριμον, ὠζιμον & ὄκτιμον. G. Basilge.

OCREA, vide *tibia*.

OCTVNX, est unciarum octo pondus.

OCVLARES DENTES, vide *dentes*.

OCVLISTA, est medicus, qui in curandis oculorum affectibus, tum per remedia chirurgica, tum pharmaceutica peritus est. G. Ein Oculist.

OCVLVS, est organum visus externum; componitur ex musculis sex, quatuor nempe rectis, duobus transuersis, quibus in brutis septimus additur. Tunicas habet varias, adnatam, innominatam, corneam, vucam, Ruyschianam, retiformem, crystallinam & vitream. Humores tres, aqueum, crystallinum & vitreum. Habet item neruum opticum, & pupillam. G. Das Auge.

OCVLI, sunt etiam florum prodromi, inque flores & folia explicabiles: Quæ etiam *gemmae* dicuntur. G. Rebaug, Trageknospe.

ODAXISMVS, est gingivarum pruritus, quando dentes infantibus erumpunt, ab ὀδάξω prurio. Vide *dentitio*.

ODONTAGRA, est instrumentum, quo dentes euelluntur. Vide *forfex*. G. ein Zahnzange, Pellican.

ODONTALGIA, siue DENTIVM DOLOR, vnus est ex maximis doloribus, siue sit in vno dente, siue in pluribus, siue continuus, siue periodicus. Principio hic dolor solus est, deinde accedunt plerumque gingivarum tumor, & non raro inflammatio aut abscessus: tumor vero saepe exterius genas, aut maxillam inferiorem visibiliter inflat, adeoque impedit masticationem, & deglutitionem. Sed caries dentium denique ex diuturno aut saepius repetito dolore consequitur, ita vt dens vel pars eius excidat, aut variis sinibus, iisque mire contortis, perforetur, quos si aer frigidus subit, ingens ilico dolor suscitatur. Cum tumor apparet, plerumque dolor solet minui, & euanescere. Ex ὀδὸς dens, & ἀλγέω doleo. G. Zahnwehe.

ODONTIASIS, idem quod *dentitio*, *odontophyia*.

ODONTICA, sunt medicamenta, quæ aduersus dolores dentium adhibentur, ab ὀδὸς dens: vocantur & *odontalgica*. Mittel gegen Zahnwehe.

ODONTOIDES, quod denti simile est; ut dens secundæ vertebræ & aliorum ossium, ex ὀδὸς dens, & ἴδιος forma. G. Das den Zähnen gleich ist.

ODONTOLITHOS, est petrosus ille tartarus dentibus accrescens, ex ὀδὸς dens & λίθος lapis. G. Kalk der Zähne.

ODONTOPHYIA, idem quod *dentitio*, siue dentium eruptio, ex ὀδὸς dens, & φύω cresco. Vide *dentitio*.

ODONTOTRIMMA, ex ὀδὸς dens & τρίβω tero. Idem quod *dentifricium*. G. Zahnpulver.

ODORAMENTVM, est medicamentum odoris gratia adhibendum; componitur ex *ladano*, *styrace*, *benzoin*, *moscho*, *zibeto*, aliisque aromatis. Gr. ὀσμήμα & ὀσφρητὴν. G. Lieblicher Geruch, Rauchwerck.

ODORATIVS; siue OLFACTVS, Gr. ὀσφρησις, est sensus, quo ex motu & irritatione nervorum, nasi membranæ insertorum, per effluvia odorifera ideæ quædam sensorio communi offeruntur & repræsentantur. G. Der Geruch.

ODORIFERVM, idem quod *odoramentum*.

OECONOMIA, est quidem rei familiaris dispensatio, sed & administratio quædam circa ægrorum dispensationem. Item, succorum in corpore nostro distributio *œconomia animalis* appellatur, ex οἶκος domus, & νέμω distribuo. G. Haushaltung.

OEDEMA, Barb. *undimia*, ab *Hippocrate* nonnunquam late sumitur pro omni tumore præter sanitatem excitato, stricto vero pro tumore a pituita siue viscido humore genito, quando eiusmodi humor alicubi, fere semper in folliculis panniculi adiposi, stagnat, albus est, mollis & indolens, sine pulsatione, & digitis facile cedens. Sed si symptomata alterius indolis accedunt, ut pulsus, vel calor vel color sensibilis, vel intumescencia, vel dolor, vel aliud quid, dicitur *œdema phlegmonodes*, *erysipelatodes*, *scirrholes* &c. ab οἰδέω inflatus sum, tumeo. G. ein wässeriger Geschwulst.

OENANTHE, est planta, quæ habet primo folia ampla, repentia, & petroselino similia, deinde peucedanum referunt, intra hæc assurgunt plures caules, duos circiter pedes alti, angulosi, ramosi, striati, cærulescentes; flos rosaceus, & umbellatus, plurimis scilicet petalis constans inæqualibus, cordiformibus, in orbem positis, & calici insidentibus; is autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum oblongis, hinc

Unable to display this page

Unable to display this page

composita, vti oleum iasmini, castorei, camomillæ &c. in genere est corpus liquidum, id est leni calore fluidum, ad sensus homogeneous, non tamen simplicissimum, totum inflammabile, & aquæ non permiscibile, in resinæ consistentiam condensari potens, tumque tenacissime adhærens. G. Del.

OLEVM PETRÆ, vide *petroleum*.

OLEVM TERRÆ, est pellucido-rubicundum, odoris fortis petroleum æmulantis, sed gravioris. Ante paucos annos nobis ex India orientali allatum est, vbi ex monte quodam effluere dicitur, sed est oleum ex nuce cocos expressum atque terris medicatis commistum; id enim quod genuinum est, ex India ad nos non affertur, sed a regulis asseruatur, venit quoque ex Bohemia atque ex Barbados. Paratur etiam in Marchiæ Brandenburgicæ oppido Freyenvalde; Persarum & orientalium vera Mumia. G. Steinoel.

OLFACTVS, idem quod *odoratus*.

OLIBANVM, *Officinarum*, seu *thus*; *Dioscoridi* l. c. 8. λίβανος; sic dicitur *Isidoro* l. 17. c. 8. a Libano monte, vbi copiose legitur, quanquam de origine vocis alia mens sit *Vossio* in *Etymol.* Quicquid horum fuerit, *Ausonius* eo respexit, cum scriberet *Idyll.* 5. 98.

Florum spirat odor, Libani seu montis honor, thus.

Penult. autem corripit non solum ob hunc *Ausonii* locum, sed ob Græci quoque Poetæ auctoritatem:

Καὶ σμύρναν, λίβανόν τε πρὸς μαλακὴν ἐπὶ τέφρῃ
βάλλει. id est,

Et myrrham, & molle thus in ignem projice. Archestr. apud Athen. l. 3. c. 11.

OLIGOPHOROS, est vinum tenue, paucis spiritibus gaudens, ex ὀλίγον paucum, & φορέω fero.

OLIGOTROPHIA, est paucitas nutrimenti, ex ὀλίγη paucum, & τροφή alimentum.

OLIGOTROPHVS, est cibus minus nutriens, cui opponitur polytrophus.

OLIVA, est oleæ fructus. G. Oliven.

OLOSTEVM, vide *holosteum*.

OLVS, ab alendo dicitur, quod oleribus alerentur homines, antequam fruges repertæ essent. Vide *lachanum*.

OLVS ATRVM, vide *hipposelinum*.

OLYRA, est frumenti species, affinis zeæ. Gr. ὄλυρα.

OMASVM, vide *abomasum*.

OMENTVM, RETICVLVM, siue intestinorum operimentum, est membrana duplicata, intus caua, verum sacculum formans, intestinis instrata, pinguedine & vasis sanguineis copiose ad instar retis piscarii intertexta, glandulis quoque duabus aut tribus dotata, ventriculo, colo, & pancreati annexa, vt intestina calore suo foueat, tum hæc pinguedine subtilissima, vna cum vapore rorido ex tenuissimis vasculis exhalante, illiniat, ne vel arescerent, vel motu peristaltico attererentur, vel cum inuicem concreverent; habet quædam vasa lymphatica, item ductus & sacculos adiposos perplures, in quibus adipem colligit pro tempore, & aliquando in maxima copia, quam tamen quoque effundere creditur per ductus paruos in venas sanguineas versus hepar tendentes, vt vna cum sanguine mixta inferuiat generationi bilis. Gr. *ἐπίπλουν*. G. Das Netz.

OMOGRA, est dolor arthriticus humerum afficiens, ex *ὤμος* humerus & *ἀγρεύω* capio, quasi humeri captio. G. Der Schulterfluß.

OMOPLATA, male HOMOPLATA, Lat. *scapula*, est os latum & tenue, non tam ad costarum dorsalium tutelam, quibus scuti instar incumbit, quam clauiculæ, & præcipue humeri, tutam articulationem comparatum. Figura triangulum exhibet, longiore latere in basin porrectum. Angulum habet superiorem & inferiorem; intus concavum, extus, gibbum: processus obtinet tres; nempe *spinam*, *carocoidem* & *brevem*, ex *ὤμος* humerus & *πλάτυς*, latus. G. Schulterbein, das Schulterblatt.

OMPHACIVM, penult. corripit. quia *Dioscoridi* l. 5. c. 6. *ὀμφάκιον* sine suspitione diphthongi, ab *ὀμφαξ*, *υκος*, *ή*, vna immatura, cuius etiam penult. corripitur. Omphacium, est succus ex vuis immaturis expressus, *agresta* officinis dicitur. G. Agrest. Item est oleum ex immaturis oliuis pressum.

OMPHALOCARPOS, APARINÉ, vocatur ab vmbilici nempe similitudine, quam semen eius refert, ex *ὀμφαλός* vmbilicus, & *καρπός* fructus.

OMPHALOCÉLE, est hernia vmbilicalis: quando nempe omentum, vel intestina circa vmbilicum protuberant: quod fit relaxatione vel ruptione peritonæi: illud enim hic, ob regressum valorem vmbilicalium, est simplex, veluti quoque est in exitu vasorum spermaticorum, verum cæteroquin ubique in abdomine est duplex, adeoque viribus prementibus intestina inæquali resistentia contrahitur, nempe hic loci minor ob simplicem

plicem lamellam, quare cedit: contingit hoc herniæ genus plerumque in mulieribus pinguiſſimis, laxiſſimæ ſtructuræ & ætatis ſeneſcentis; rarius in viris, ſed & his pariter pinguiſſimis & laxis; ſi macilentis contingat, a cauſa violenta externa fuit inductum, alias nunquam: itidem euenit in laxis infantibus; ex *ὀμφαλὸς* umbilicus, & *κῆλη* tumor. G. ein Nabelbruch.

OMPHALOS, vide *umbilicus*.

ONOBRYCHIS, eſt leguminis ſpecies: ſive planta, quæ habet caules rubicundos, repentes: folia galegam referentia, ſed minora, in parte ſuperiori viridia, in inferiori alba & villoſa, acuta, bina coſtæ adhærentia: flores denſe ſpicati, ex aliſ foliorum erumpentes, leguminoſi; rubicundi, raro albi, flori ſuccedit ſiliqua brevis, criſtata, vel echinata, ſubrotunda, ſcæta ſemine reniformi: radix longa, mediocriter craſſa, extus nigra, intus alba; hæc planta creſcit in pratis, dictam volunt ab aſini rugitu, quod eam depaſti fremant aſini: ob *ὄν* & aſinus, & *βρύχια* frendo, ſtrideo. G. Kerſturm.

ONONIS, vel *anonis*, penult. prod. quia *Dioſcoridi* l. 3. c. 12.

ὄνωνις, & *ὠνωνις*: *Galeno* *ὄνωνις* & *ὠνωνις*, *ιδος*.

Ἄλλατε δ' ἑσσωπὸς τε, καὶ ἡ πολύγωνος ὄνωνις. *Nicand. in Theriac.*

Ononis, vide *anonis*.

ONYX, vide *unguis*. Onyx dicitur etiam alabaſtrum.

OPERATIO, Gr. *ἐργασία*, *ἐνέργεια*, eſt labor non tantum chirurgis familiaris, vt operationes circa lithotomiam, herniam &c. Sed & chymicis, qui ſuos proceſſus etiam *operationes* nuncupant. Ita medicamentorum in corpore noſtro effecta appellantur a medicis operationes. Ita & pharmacopœi ſuas habent operationes. G. Wirtung.

OPHIASIS, eſt capillorum morbus, quo extenuati hinc inde ſpatiis intermiſſis, macularum ſerpentis inſtar, decidant, ab *ὄφις* ſerpens. Vide *Alopecia*.

OPHIOGLOSSVM, ſive LINGVA SERPENTINA, eſt herba quædam cum excreſcentia longa, linguæ ſerpentinæ æmula: planta hæc habet folia betæ miniæ, ſed craſſiora, recta, polita, carnoſa, & anguſta, aliquando ampla & rotunda; ſaporis viſcoſi & dulcis: caret hæc planta floribus, ſed ex aliſ caulis erumpit fructus figura linguæ compreſſæ, in plures cellulas bino ordine per longitudinem diuiſus, quibus ſponte diſruptis vtrinque denticulatus ſit: hæ cellulæ includunt puluiſculum minimum: radix eſt fibroſa, cre-

leat in pratis & locis humidis, ex ὄφεις serpens, & γλῶσσα lingua. G. Matterjünglein.

OPHIOSCORODON, siue allium anguinum, est allii species, cuius caulis obscure rubicundis seu nigris maculis commaculatur, vel est alia allii species, cuius caput cum suprema caulis parte serpentis in modum contorquetur, ex ὄφει anguis, & σκόροδον allium. G. Langlauch, Waldknoblauch.

OPHITES, est marmor instar porphyritæ durissimum, colore viridi saturato, dilutis eiusdem coloris maculis quasi aspersum. Sed & alium constituunt colore cinereo, & eadem duritie, nec non & nigriusculis maculis variegatum, & hunc mollitie alabastritæ. Veteres ophitæ genera fecerunt, *nigricans durum*, *cinereum punctis distinctum*, lineis quibusdam candidis interstinctum, candidum, molle. Hinc apparet veterum ophitem a nostratibus esse diuersum. Foditur noster in locis variis Italiæ, Germaniæ, verbi gratia in Misnia, quod tamen, ob mollitiem, rectius alabastris accensetur, diciturque *Zebli-eium*. Gr. ὀφίτης. Lat. serpentinus. G. Serpentinstein.

OPHRIS, est planta, quæ habet caulem rotundum; folia sunt plantaginis latifoliæ foliis similia, duo in qualibet planta, quandoque tria, sibi inuicem opposita, altero ex alterius sinu prodeunte, saporis visceris & quodammodo dulcis: flos est polypetalus, anomalus, sex petalis scilicet dissimilibus constans, quorum quinque superiora ita disponuntur, ut galeam quodammodo æmulentur, inferiori capitato & quasi anthropomorpha: calix autem abit deinde in fructum seu vtriculam tribus fenestris peruiam, quibus adhærescunt valvæ, seminibus fætæ minutissimis instar scobis, est *Bisfolium*. *Ophrys*, significat supercilium, an a duobus superciliis, *Bisfolium* appellatum? sumitur tam pro orchidis specie, binis gaudente foliis, quam pro lunaria quadam.

OPHTHALMIA, quam *Celsus* lippitudinem vocat, est tunicarum oculi inflammatio, cum dolore analogo ac si spina esset oculo infixa, cumque copiosis & feruentibus lacrymis in initio, sed quæ successiue crassiores factæ in lippam mutantur, album oculi tumet valde, & vasis sanguineis scatet, ὀφθαλμὸς oculus. G. Das Augenwehe.

OPHTHALMICA, sunt medicamenta aduersus oculi mala. G. Mittel gegen Augenwehe.

OPIATA & OPIATVM, siue electuarium, medicamentum internum est, quod consistentia *theriacæ* vel *mithridatio* simile, ex variis rebus melle vel syrupo exceptis, in plu-

res doses est concinnatum. Generaliter sumitur pro omni electuario, sed specialiter pro iis tantum, quæ opium, a quo denominatio, recipiunt, uti pro *theriaca*, *mithridatio*, *diascordio*, *philonio*, *reque Nicolai* &c. G. ein Opiat, Lat. *werge*.

OPISTHOTONVS, est tetanus siue tensio aut conuulsio ceruicis & spinæ versus posteriora, contractis sursum pedibus, cum rigore aliquandiu perseverante, ex ὀπίσθεν atergo, pone, & τείνω tendo. G. Der Krampff, der einen hinterwärts zuecht.

OPIVM, penult. corripit:

Irin, Castoreum, scillamque, opium & panaceam. Vindician. v. 52.

Sunt qui opii ac meconii nomen confundunt, & duo pro vno eodemque habent; sed male. *Opium* enim lachryma est, quæ stillauit ex capitibus papaueris, dum maturecebant, leuiter incisis. *Meconium* contra succus est ex iisdem expressus. Estque triplex; *album* adfertur ex Cairo, quod & forte *Thebaicum* vocatur & *Mesri*. *Nigrum* & durum venit ex Aden. Tertium flauescens magis & mollius, ex Cambaia & Decan mittitur. Turcæ ex albo colligunt papauere. *Opium* quod in Europa diuenditur nigrum est, amarum & graecolens, forsan nihil aliud erit quam *Meconium*, quod Iauanenses *Pouft* vocant, & eo vtuntur infimæ sortis homines: sed quod ex ipsis capitibus stillat, *Affion* dicitur & a ditioribus tantum vsurpatur, & in deliciis habent; præsertim si eo uti assueuerint. Alias paucula grana ad soporem concitandum sufficiunt, ideo frigidum non est, sed ob penetrandi vim, *calidum*. Gr. Ὀπός. G. *Magsamen Cast.*

OPOBALSAMVM, vide *balsamum*.

OPLOCHRISMA, vide *hoplochrisma*.

OPODELDOCH, nomen est alicuius emplastri vulnera & vlcera sanantis: istius descriptiones inueniantur apud *Paracelsum*, aliosque authores. Nomen est fictitium, nihil significans: species est emplastri fictici. Ideoque etiam sonat. G. *Stichpflaster*.

OPOPANAX, acis, penult. corr. quia a panax, acis.

Exspirant acrem panaces, absinthia tetra. Lucret. l. 4.

Ambrosiæ succos, & odoriferam panaceam. Virg. Æn. 12.

Vindicianus quidem *pa* etiam ausus fuit producere, (de quo vide *Pompholyx*) sed perperam, nisi quod metri necessitate

tan-

tantillum excusetur. *Opopanax*, est gummeus succus ex herba panacis heraclei radicibus & caulibus sauciatis stillans, ac concrefcens, primo est albi coloris, sed post ficationem flavum & quasi croceum acquirit colorem; odor est grauis, sapor amarus, friabilis est, intus albescit, & granulatim saepe inuicem adhæret.

OPPILATIO, idem quod *Obstructio*.

OPPRESSIO, dicitur de cordis & præcordiorum anxietate in febribus ardentibus, ob sanguinis liberum transfluxum impeditum oriunda.

OPTICVS NERVVS, siue visorius, qui in fundo oculi explicitus & *retina* dictus, excipit radios lucis, hincque rerum supra retina depictarum ideæ in cerebro ad sensorium commune deferuntur; vtriusque nerui origo ex thalamis neruorum opticorum prouenit, postea hi nerui coeunt, & cranium egresuri ab inuicem seiunguntur. Ab *ὀπτομαι*, video. *Optica* sunt medicamenta, quæ aduersus oculorum affectus valent.

OPUNTIA, planta est ad altitudinem magnæ arbusculæ crescens: folia sunt magna, longa, crassa, viridia, dura, tuberculis spinosis instructa, succo plena, viscosa, nervosa: flores sunt rosacei, flauî, aut rubri; petalis plurimis in orbem positis constantes, innatî apici ovarii, numerosissimis staminibus præditi: ovarium, cuius apex in ambitu speciem caliculi refert, fit fructus carnosus, umbilicatus, unicapularis, exeuatus, continens pulpam medullosam, rubram, saporem dulcem habens, fœtus seminibus annulatis, saporis non ingrati. Ab vrbe *Opunte* nomen habet: estque fici Indici species. *G. Indianische Feigen*.

ORBICVLARE OSSICVLVM, est auris internæ paruum, rotundumque ossiculum, incudis processui adnatum, quod articulatur cum stapede.

ORBICVLARIS, siue **CREPITVS LVPI**, est fungi species, sunt vel rotundi, vel semirotondi, sed incertæ magnitudinis. Nascuntur in campis desertis; nullum habentes pediculum, intus spongiosi sunt, & si recentes fuerint, aquam continent: ficcati vero spongiosam, & puluerulentam continent materiam instar ochræ subnigræ. Extus pellicula obducuntur eiusdem fere coloris: vtruntur chirurgi in sanguine sistendo. *G. Bovist*.

ORBITA OCULI, est antrum siue cavitās, e processibus ossis frontis ad canthos oculi protensis, & ossæ maxillæ superioris illis coniuncto constans, oculi bulbum excipiens.

OR-

Unable to display this page

in neruorum genus ruunt, ab ὀργάζω. G. Schnelle Treibung, Aufwallung.

ORICHALCVM, vide *aurichalcum*.

ORIGANVM, *Dioscoridi l. 3. c. 32. & 34. ὀρίγανος*, penult. corrip.

Cumque hoc absumi debet origanus herba. Seren. tit. iet. scorp.

Eustathius deriuat ab ὄρε & γάνος, quasi sit montium splendor, & lætitia. Sed & γάνος penult. corr.

Καὶ κόρυδες, καὶ θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες. *Homer. il. v.*

Ψῆγμα πολύκημον, καὶ θρέγανον ἢ ἀπὸ κέρπε.

Ἡπατος. - - - Nicand. in *Theriac.*

Origanum, *cunila* appellatur *Plinio lib. 20. cap. 16.* cuius penult. cum vulgo existimetur corripì, producit manifeste *Nicandro in Theriacis*:

Κόρυκρον ἡμυόεντα, πανάκτειόν τε κονίλην,

Ἢν δὲ καὶ ἡράκλειον θρέγανον αὔα τε θύμβρης.

Origanum est planta, quæ habet caulem durum quadratum, villosum; folia maiora calamintham referunt, minima maiora-nam, villosa sunt, odorata, saporis aromatici acris: flores in spicas squammosas congeruntur, monopetali, labiati, horum labium superius surrectum est, subrotundum, bifidum, inferius vero tripartitum: ex calice surgit pistillum, posticæ floris parti adinstar clauis infixum, ac veluti quatuor embryonibus stipatum, qui abeunt in totidem semina subrotunda, minima, in capsula, quæ floris calix fuit, recondita: radix est fibrosa, minima, lignosa: crescit in montibus: planta hæc Hippocrati maxime fuit commendata in morbis ubi calefaciendum, dissoluen-dum, & stimulandum. G. Dossen.

ORNAMENTVM FOLIACEVM, extremitas tubæ Fallopianæ vteri muliebris fimbriata est, cum in modum compa-rata, vt quasi tot digitis, ouum ex ouario prodiens melius com-prehenderetur.

ORNITHOGALVM, est planta, quæ habet folia lon-ga, angusta vt graminis, mollia, repentia, excavata, lineam al-bam in longitudinem habentia; caulis est rotundus, nudus, te-ner: finis pedunculi ex caule membranula est longa, tenuis: flos est liliaceus, ex petalis sex in orbem positis compositus, quorum singulis intus ad superiora adnascitur stamen. Ouari-um tuba longa, apice spherico instructa donatum fit, fructus subrotundus, fœtus seminibus subrotundis, nigris: radix bul-bosa aut tuberosa, bulbus est fere vt in narcisso, seu vt in porro,

Unable to display this page

Unable to display this page

maius euadit; si nimium laxetur, vel exulceretur, cicatrice obducatur, vel humidum nimis fiat, sterilitas sequitur. G. Der Mund der Mutter.

OSMVNDA, est filicis species, quæ dicitur *regalis*, *palustris*, *aquatilis*, *florida* &c. habet caulem viridem, striatum, ramosum, se in latum extendentem: folia sunt ampla, satis angusta, parua, disposita supra vnam costam in vnum foliolum terminatam; summitas caulis se in multos diuidit, qui singuli rami sustinent multos racemos fructus minimos habentes, quorum fructuum structura non examinari potest nisi microscopii ope; singuli racemi habent capsulas membranaceas sphaericas, quæ in duas partes apertæ fundunt semina quædam oblonga: hæc planta nullos gerit flores: radix est nigra, & longa; crescit in locis aquosis & humidis. G. Wasserfarn, Wankenfarn.

OS SEPIÆ, piscis sepia os candidum est, oblongum, angustum, compressum, superna superficie durum & læue, inferiori autem fungosa quasi medulla eiusdem coloris repletum. Gr. σήπιον, quia intra vesiculam in corpore liquor ater, ac si esset putridus, reperitur, nam σήπειν significat putrescere. G. Weiß Fischbein.

OSTAGRA, est *volsella* seu forceps, qua ossa eximuntur. Item est instrumentum chirurgicum, quo ossa vel attolluntur, vel deprimuntur, vel omnino loco mouentur, ex ὀστέον os, & ἀγρεύω capio.

OSTEOCOLLA, est lapis albo cinereoue colore ossis, que figuram æmulans. Nascitur in Palatinatu, Saxonia, Silesia &c. crescit per arenam forma corallii albi. Putant hoc remedio ossa cito conglutinari, & callo obduci, si intus sumatur, & emplastris admisceatur. G. Beinbruch, Bruchstein.

OSTEOGENICA; vel *callum generantia* medicamenta dicuntur, quæ in ossibus impedimenta tollunt, quorum virtute impediabatur, ne humor in iis concrederet.

OSTEOLOGIA, est de ossibus enarratio seu descriptio, ex ὀστέον os, & λέγω narro. G. Beschreibung der Beine.

OSTEON, vide os.

OSTEOCOPI, sunt dolores ossium, siue potius dolores periostei aut neruorum, ossa subeuntium: ossa enim quatenus ossa non sentiunt, dicitur & *lassitudo contundens*, ex ὀστέον os & κόπος labor. G. Schmerzen der Beine.

OSTRVIVM, seu ASTRANTIA, vel MAGISTRANTIA, est *imperatoria*, dicitur & *laſerpitium*. G. Meisterwurk.

OSYRIS, est *linaria*, ſed illud nomen etiam aliis herbis imponitur.

OTALGIA, ſive aurium dolor, is ſæpe eſt grauiffimus & lacerans, atque adeo nonnunquam, vt non modo ſomnum omnem impediat, ſed delirium inducat. Iam vt hic dolor non fit ſine inflammatione, quæ aliquando exterius conſpicua eſt, ita frequenter in abſceſſum tranſit, pure ex auribus fluente: aliquando iſte dolor per vices affligit, & coniunctam habet odontalgiam, imo tinnitum & ſurditatem, ab *ἤs* auris, & *ἀλγέω* doleo. G. Ohrenſchmerz.

OTENCHYTA, seu CLYSTER AVRICVLARIVS, eſt ſiphunculus, quo medicamenta auribus immittuntur, ab *ἤs* auris, & *ἐγχέω* infando. G. eine Ohrspitze.

OTICA, ſunt medicamenta, aduerſus aurium morbos, ab *ἤs* auris.

OVA, in feminis ſunt ſphærolæ, quæ deprehenduntur in ſuperficie ovariorum ſub membrana cingente, inferne per calicem craſſiuſculum concretæ ipſi ſubſtantiæ ovarii, pellucidæ, humore lymphatico, ad ignem concreſcente, repletæ, binisque membranulis concentricis ſibiſque inuicem arctiſſime nexis conſtantes; chorio ſcilicet & amnio. Bullulæ vero hæ, calice ſuo hærent ſinibus minutiffimis vaſorum ad ovaria euntium, poſt uſum veneris fere tantum apparent, ſenſim tumefcunt, pedetentim magis pellucet, craſceſcunt in membranis ſuis, membranam ovarii eleuant, extendunt, in formam papillæ ſic dilatant, vt emineant, a pedunculo ſuo pendeant, inde ſeparentur, cicatricem cauam relinquunt in ſubſtantiæ & membrana effracta ovarii, ſenſim iterum coaleſcentem; tandem & in his bullulis hic loci adhuc hærentibus ovario, fœtus inuenti fuere, vnde nullum eſt dubium, quin in his conceptus fiat, & ſint tantum animalculorum receptacula, vbi nutriuntur, augentur &c. G. ein Ey.

OVARIUM, eſt teſtis muliebris; vtero ad diſtantiā binorum circiter pollicum lateraliter annectuntur per ligamenta valida duo ovaria, quæ eſt ope membranarum aliarum a peritonæo ortarum obuoluta firmantur. Hæc corpora ſunt ſcabra, fere ouata; in ſuperiori tamen parte magis plana quam gibboſa apparent. In horum ſuperficie, ſub membrana cingente reperiuntur ſphærolæ ſive bullulæ, oua dictæ. Quariorum

varia

varia magnitudo est pro ætatis & temperamenti ratione, etenim in libidinosis, & ætatis flore constitutis plerumque sesquidrachmam pendent, in vetulis vero exsucca, parua, quasi corrugata, vix ad semidrachmam ascendunt, nunquam tamen euanescent, infantibus adhuc minora quam in decrepitis. Substantia eorum membranosa est, fibrosa, plurimisque intertexta vasis, spermaticis scilicet & hypogastricis, aliisque ante ingressum suum hic loci ita unitis, & cum nervis commistis & intricatis, vt fabrica haud describi queat. G. Der Eyerstock.

OVIDUCTVS, idem quod *tuba fallopiana*.

OVVM, est species doloris capitis, quæ sentitur magnitudine oui: & sic a figura, quam ouum occupat, denominationem accepisse videtur.

OXALIS, idis: vtrumque penult. corripit:

Ἀρκτηὶον, ὀξυαλίδας τε, καὶ ὀρμενόεντα λύμασιν Nicand. in Ther.

Pharmacopœi *acetosam* vocant, penult. longa, vt paludosus, frumosus, onerosus, lapidosus.

OXELÆVM. est mixtio aceti cum oleo, ab ὀξύ acetum, & ἔλαιον oleum.

OXYACANTHA, est berberis; sic dicitur ab acidis baccis, & spinis, ergo ab ὀξύ acidum & ἄκανθα. Vide berberis.

OXYACANTHA, est *spina acuta*, siue *vallaridis*, aut *sepicularis*; ὀξύ enim est acutum, & ἄκανθα spina. G. Hagdorn.

OXYCEDRVS, siue *acuta cedrus*, quod cedri folia in acutam definunt aciem, ex ὀξύ acutum & cedrus.

OXYCRATVM, est aceti cum aqua mistio, pusca vel posca dictum, ac ὀξύ acetum & κεραίννυμι misceo. G. Wasser und Efig.

OXYCROCEVM, est emplastri cuiusdam nomen quod ex croco, aceto, pice aliisque rebus componitur, ex ὀξύ acetum & κρόκος crocus. G. Saffranpflaster.

OXYDORCICA, sunt medicamenta visum acuentia, ex ὀξύ acutum & δερκω video.

OXYGALA, est lac acidum, ex ὀξύ, & γάλα lac.

OXYLAPATHVM, est lapathum acutum, ex ὀξύ acutum & lapathum. Mengelwurk, Grindwurk.

OXYMEL, penult. corr. quod vel ex *orygaro* liquet:

Inter lactucas, orygarumque liber. Martial l. 3. ep. 49.

Oxymel, ex compositio in formam syrapi, ex aceto & melle, ab ὄξος acetum, & μέλι mel. G. Efigmeth.

OXYRRHEGMIA, est acidus e ventriculo ructus, ab ὄξος acidum, & ῥεύω ructo.

OXYRRHODINVM, est acetum rosaceum, ab ὄξος acetum, & ῥόδον rosa. G. Rosenefig.

OXVS, est planta, quæ habet caules longos, flexiles, teneros, rotundos, purpureos aut rubicundos: folia sunt terna, cordiformia, eidem pedunculo adnascencia, mollia, succulenta, saporis acidiusculi & grati: flores sunt campaniformes, monopetali: post florem sequitur fructus membranaceus, quinque locularis, oblongus fætus seminibus rubicundis calyptra elastica inuolutis, eiusque vi cum impetu dissilientibus: radix crassa, squammosa, fibrosa, alba, aut rubicunda, fibras longas & albas habens: hæc planta habet odorem gratum, sed non penetrantem *trifolium acetosum*, *Alleluia*, & *panis cuculi*, vel quod cuculus avis eo vescatur, vel quia hoc erumpente, cuculus vocem suam edere incipiat. *Oxus* vero vocatur ab acido sapore. Vide *oxytriphylum*.

OXYSACCHARVM, est compositio ex aceto, & saccharo. Nonnunquam in aceto prius infunditur vitrum antimonii, & tunc dicitur *vomitium*; aliquando scilla, & appellatur *scilliticum*, ex ὄξος acetum, & σάκχαρον saccharum. G. Efig: iuefer.

OXYTRIPHYLLVM, est trifolium acetosum, ex ὄξος acidum, & τριφύλλον trifolium. G. Saurer Klee, Buch: ampffer.

OZÆNA, est ulceratio interioris naris, tetrum odorem spirans, officula nasi, & tunicam palati serpendo erodens, oriunda ex lue venerea, polypo exulcerato vel catharris acribus: ab ὄζω olfacio. G. Nasengeschwür.

P.

P. Simplex medicis *pugillum* significat, imo & aliquando *pondo*.

P. Æ. vel PART. ÆQ. denotat *partes æquales*.

P. N. idem est quod *præter naturam*

PACHYNTICA, sunt medicamenta *incrassantia*, crassis ramosisque paribus prædita, quæ dum succis tenuioribus permi-

mi-

miscentur, partes eorum coniungendo, & inter sese connectendo, crassiorem & stabiliorem consistentiam ipsis tribuunt, ut bolus Armena, amyllum, nymphaea, amygdala, papauer, a *παχύνω* incrasso. G. Verdickende Mittel.

PÆDARTHROCAE, cariem ossis significat; est scorbuti symptoma, ex *παις* puer, *ἄρθρον* membrum & *κακόν* malum, nam pueri hoc malo plerumque afficiuntur, verum & adultis quoque accidit, confunditur sæpe cum *spina ventosa*. Nihil aliud est quam caries ossium, maxime circa puerorum articulos cum dolore obscuro & apparente tandem articuli tumore coniuncta, orta a materia acri, dissolvente & corrodeute, ab ossium medulla incipiens, ulterius serpendo ulcera sinuosa & maligni moris, fistulasque in vicinia producit. G. Weinspreßer.

PÆDOTHROPHICA, est pars hygieinæ, spectans ad puerorum regimen, ex *παις* puer, *τρέφω* nutrio.

PÆONIA, *Dioscoridi* l. 3. c. 153. *Παιονία*, penult. corripit, ut *Pæonia* regio:

“*Ὅς ἐκ Παιονίης ἐριβώλακος ἐιληλέθει.* *Homer. Il. 9.*

Pæonia, est planta, quæ habet caules rubicundos, in multos ramos diuisos; folia ampla, polita, splendentia in parte superiori lanuginosa, caulibus rubicundis adhærentia: flores sunt rosacei, pentapetali, aut polypetali, rubentes, saporis fatui, odoris nullius; pistillum floris abit in fructum multis siliquis uniuersualuulis constantem, in inferiori parte coniunctis, in superiori a se mutuo secedentibus per maturitatem, repletis seminibus crassioribus, oblongis, rotundis, nigris, lucidis, sub cortice crassiusculo, membranaceo, includentibus pulpam, albam, saporis subdulcis, odoris nullius: radix est oblonga, crassa, tuberosa, foris fusca, intus pallida, saporis dum recens est, subacris, cum leni quadam amaritie, odoris nullius. Gr. *γλυκυσίδη* & *παιονίη*. *Γλυκυσίδη* dicta quod grana mali punici acinis similia habere videatur. Nam sidia mali punici grana nominantur. *Pæonia* ab eius inuentore, medicinæ peritissimo, *Pæone* appellata est, qui ea nempe vulneratum *Plutonem* ab *Hercule* curasse perhibetur. G. *Peonie, Pfingstrosen, Sichtsrosen.*

PALÆTYRVS, est caseus vetus; ex *παλαιός* vetus, & *τύρος* caseus.

PALATVM, est superior oris pars, instar tholi leuiter concavum, unde & oris cælum appellatur. constans maxima parte osse quarto maxillæ superioris, & dein duobus ossiculis

proprie palati dictis, quæ omnia obuoluuntur membrana crassa, glandulosa, rugas versus posteriora determinatas habente. Item vocatur ὑπερώων, ἔρυνος, ἑρυνίσκος. G. Der Gaume.

PALIMPISSA, vide *pix*.

PALINDROME, est morbus recidiuus, ex πάλιν iterum & ὁρόμεος cursus.

PALLIATIO, siue CVRA PALLIATIVA, est therapia, qua morbi incurabiles, quantum fieri potest, medicamentis localibus, mitigantur.

PALMA, est interior manus pars, *vola* dicta. G. Die flache Hand.

PALMA, Gr. φοίνιξ, arbor Asiatica, quam copiose describit Kämpferus, in *amœn. exot.* G. Dattelbaum.

PALMA CHRISTI, est *ricinus*, sic appellatur, quod scilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur: ideoque etiam *Pentadactylum* vocatur. Vide *ricinus*. Eodem nomine dicitur Satyrion, a similitudine, quam eius radix cum humana habet manu.

PALMARIS MVSCVLVS, venit ab interno humeri ossis tuberculo, tendineo, gracilique carneorum fascium cœru eiectus, tendineus mox vsque in volam atque digitorum limites expanditur: cuti exterior pars, nexu non sine laceratione solubili, cohæret, volamque in rugas contrahit. G. Der flachen Handmuscul.

PALMITES, dicantur furculi qui e vitibus quotannis prodeunt, sic nominati quod in modum humanarum palmarum virgulas quasi digitos edunt.

PALMVS, est tremor & palpitatio cordis, a conuulsione aut irritatione neruorum, cuius causa in sanguine vel succo nervoso consistit, vel in aqua pericardii, a πάλλω vibro, quatio. G. Herzhbebung.

PALPEBRÆ, Gr. βλέφαρα, sunt integumenta bina oculos claudentia & tegentia: constant ex cute, membrana cellulosa, sub qua carnosa, musculis, tunica, tarsis & ciliis, suntque vel superiores vel inferiores. G. Die Augenlieder.

PALPITATIO, seu PVLSATIO CORDIS, est motus conuulsiuus, non arteriarum, sed cordis, nam licet violenter & perturbato motu contrahatur, extendaturque, in carpo vix tamen sentitur, sed agri ipsi id percipiunt, non sine molestia aliquando maxima; sæpe manu pectori applicata palpitatio dignoscitur, & cum maxima est, sonitum edit, quem e longinquo audimus,
aut

Unable to display this page

PANDALEA, vox obscuræ originis & apud nos parum vsitata. Pandaleon a rotulis, morfulisue non nisi forma differt.

PANDEMIUS, siue morbus communis est morbus qui in vna regione plures simul inuadit, ex πᾶς omnis, totus, & δῆμος populus. G. eine allgemeine Krankheit, eine Seuche.

PANDICVLATIO, Gr. σκορδινισμός, σκορδίνημα, est conuulsio brachiorum in altum sublatorum sub certa figura, ac nonnihil versus lumbos contractorum, vnde etiam ipsi lumbi nonnihil conuellantur, inflexo, & ad latus alterutrum, commoto corpore, imo etiam collo, vt facies quoque ad latus spectet, caputque versus dorsum inclinetur: verum in pandiculatione conuulsio non est diuturna, sed cum lenta, tum brevis: atqui plus, quam rigor solitam corporis figuram afficit, qua de causa magis spectat ad opisthotonon. Imo Pandiculatione sæpe cum oscitatione vna incidit; aut oscitationem excipit pandiculatio, vel hæc istam, & plerumque mutuae vicissitudines fiunt inter oscitationem, pandiculationem & horrorem, rigoremque sese mutuo excipientes, aut alteram cum altera complicantes: nam pandiculatio est tantum oscitationis maximus gradus. G. Das Recken und Strecken des Leibes.

PANICVLA, dici potest quidquid sublonga vel subrotunda effigie tumet, vt quæ pendet a picearum ramis. Lanosam quoque comam in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ & in palustribus iunci gerunt, Latini paniculam dixere.

PANICVM, est milii species cuius spica ex innumeris crassis, rotundis, albis aut flauescens seminibus in spicas minores digestis conflatur: a paniculis dici perhibent, Gr. Ἑλυμος. G. Fuchschwanz, welscher Hirs.

PANNICVLVS ADIPOSVS, est congeries multarum cellularum sub cute immediate positarum, membranis tenuissimis constantium, totum corpus ambientium vbi cutis est, in quibus ex vasis sanguiferis huc decurrentibus deponitur oleum sanguinis, quod ibi per tempus stagnare potest, verum a maiori sanguinis motu per ductus suos in venas sanguineas iterum impellitur & circulationem obit: potest hæc congeries cellularum in obesitate continere quamplurimum pinguedinis, in macilentis parum. G. Die Fetthaut.

PANNICVLVS CARNOSVS, Gr. ἑμὴν σαρκώδης, est panniculi adiposi membrana inferior, cellulas eius determinans,

nans, & sustinens, & proprie ad eas pertinens, quæ in plurimis locis satis crassa & musculosa, in aliis iterum membranosa, velamentum toti corpori præbet. Sed in brutis tantum reperitur, in hominibus rarissime, & ad certa tantum quædam loca. G. Das fleischerne Häutlein. A quibusdam dicitur *panniculus nervosus*.

PANIS PORCINVS, vide *arthanita*.

PANNVS, oculi morbus est, quando vasa sanguinea ad angulos oculorum in tunica tendinosa excurrentia, propter obstructionem, siue inflammationem sanguine turgent. Postea crescente hoc malo, tela, quasi carnosæ oculum vel ex parte vel in totum in superficie, obducunt, adeo ut oculi a lumine maxime offendantur, & plane rubeant.

PANNVS, notat *maculam* vel *nævum* in cute siue ex lue gallica, siue ex alio morbo maligno dependentem, est macula grandior palmæ interdum magnitudinis, coloris subflavi, vel rubicundi, fusci vel subnigri, in facie sæpius proveniens, & sexum sequiorem deformans. G. Die Honigsflecken, Sonnenbrand.

PANVS, est species bubonis sub axillis, faucibus, auribus & inguinibus, in partibus sc. glandulosis. Sumitur etiam pro *phygeto*. G. Drüsengeschwulst.

PAPAVER, penult. producit; genitius autem pen. corr.

Inferias Orphei Letheæ papavera mittes. Virg. Georg. 4.

Illa papavereas subsecat vngue comas. Ovid. 4. Fast.

Papaver est planta, quæ habet caulem ramosum; folia sunt oblonga, ampla, dentata, crispata; albescencia; vel ex atro viridia: calix bifolius, valde caducus: flos est rosaceus, quatuor plerumque petalis in orbem positis constans; ex cuius calice bifolio surgit pistillam, quod deinde abit in fructum, seu testam ovatam vel oblongam, capitello ornatam, sub quo in quibusdam speciebus series spiraculorum in circuitu aperitur in fructus cavitatem, variis per longitudinem foliis munitam seu lamellis, quibus tanquam placentis adhærent semina rotunda ut plurimum & minutissima. Gr. *μήλον*. G. Magsamen, Mohn.

PAPILLÆ INTESTINORVM, sunt protuberantiæ exiguæ, quibus intima intestinorum tunica referta est, ex ductibus glandularum, finibus nervorum, emissariis lymphaticorum & lacteorum contexta.

PAPILLA, est prominentia rubra in medio mammarum confita, cuius pori recipiunt omnes tubulos lactiferos, hic angustatos, a glandulis mammariis prodeuntes. Gr. *θηλή*. G. *Brustwarzlein*.

PAPILLARVM processus, sunt extremitates nervorum olfactoriorum, membranæ mucosæ Schneiderianæ numerosissime insertorum, sensationi olfactus inseruientes, & hinc cum extremitatibus suis instar minimorum villorum eminentes.

PAPPVS, tam Græcis quam Latinis lanugo ex floribus & fructibus decidua est. Sic etiam lanosi quidam villi, qui deflorescentibus aliquot verbis circum semen remanent, & postmodum in auras evanescent, pappi sunt, in senecione, soncho, & plerisque aliis fit.

PAPVLÆ, vide *exanthemata*. Item species morbillorum, quæ etiam *boa*, *sudamina*, *feruida eruptiones* & *rubicundæ cutis aspredines* dicuntur.

PAPYRVS, est arundinis species Niloticæ: est res & vox Ægyptiaca. Foliis ad scribendum, radice utebantur pro ligno ad ignem struendum. G. *Papierrohr*.

PARACENTESIS, siue punctio, est perforatio thoracis, vel abdominis, per cultrum aut cannulam cuspidatam. In thorace fit, quando repletus est pure vel aqua, & punctio instituitur in latere, intra quintam & sextam vertebra; in abdomine vero cum illud hydrope ascite intumet, ad latus lineæ albæ abdominis, in musculis rectis & oblique ascendentes a *παράκέντρω* compungo. G. *Eröffnung des Bauches oder der Brust*.

PARACMASTICA, est febris continua decrescens: item ætas declinans, a *παράκμάζω* decreasco. G. *Abnehmend Fieber*.

PARACME, vide in *acme*.

PARACYNANCHE, est inflammatio cum febre continua & respiratione difficili, in musculis laryngis exterioribus, excitata, ex *παρά, κύων* canis, & *ἄγχω* ango. Vide *angina*.

PARADISI GRANA, vide *cardamomum*.

PARALYSIS, siue **RESOLVTIO**, est mouendi impotentia in his aut illis musculis, qui dicuntur arbitrio nostro subiecti, quod tamen non admodum stricte intelligendum. Nullus adest dolor, vel sensus in parte, aliquando hic tamen est levis cum stupore, vel specie punctionis, semper sunt causa membra flaccida, sæpe etiam macilentia; & ad tactum frigido-

Unable to display this page

Unable to display this page

autem abit in semen, vt plurimum oblongum, in capsula, quæ floris calix fuit, reconditum. Gr. ἐλξίνη & περιόκλιον sic vocatur a parietibus, & muris, quibus accrescit, vel iuxta prouenit. G. Tag und Nacht, Glasfraut.

PARIS HERBA; seu VVA LVPINA, & VVA VERSA, est aconiti species; quæ habet caulem medioeriter crassum rotundum, solidum, in parte superiori viridem, in inferiori rubicundum: folia sunt in crucem disposita, oblonga, ampla, venosa, rugosa, aliquantulum acuta, nigricantia: calix quadrifolius, radiatim expansus: flores sunt tetrapetali, cruciformes, quatuor staminibus donati; flori succedit bacca mollis, globosa, quatuor tubis instructa, in quatuor loculamenta diuisa, coloris obscuri, odoris ingrati, continens semina oblonga, exigua, alba: radix longa, parua, nodosa, repens: hæc planta crescit in syluis. G. Wolfsbeer, Einbeer.

PARISTHIA, sunt glandulæ duæ, in ore ad faucium initia positæ, ex conuolutionibus in sese constantes, quæ tenui lataque productione inter sese connectuntur: sinum habent vtrinque vnum communem, amplum & oualem in os apertum; vsus præcipuus est, materiam quandam mucosam, siue pituitosam in fauces & os effundere. Vocantur etiam τσιλλικæ, ἀντιάδες, μήλα & σπόγγæ; ex παρὰ iuxta, & ἰδμὸς isthmus. G. Mandeln.

PARONYCHIA, PANARITIVM, est inflammatio subcutanea in apice digiti manus, in periosteo vel vnguis radice hærens, quæ primo vix exterius conspicitur, dolore nihilominus acerrimo, qui vigilias molestas facit, cum ardore & pulsatione: sed tumore pene nullo in principio, aut rubore manifesto; tertio autem vel quarto die cum tumor, tum inflammatio exterius elucet, & sæpe ad manum vel humerum vsque extenduntur. Originem habet ex quacunque causa has partes inflammare, tum ex acri, & corrodente humore, tendines, nervos, periosteum, imo os ipsum corrodere valente, ex παρὰ iuxta, & ὄνυξ vnguis. Lat. panaritium. G. Singewurm, das böse Ding, Nagelgeschwür.

PAROPIÆ, sunt anguli oculorum minores, tempora versus spectantes, ex παρὰ iuxta, & ὀπτομαι video. Vide canthus.

PAROPTESIS, significat sudoris prouocationem in balneo sicco cum prunis ardentibus, a παροπτᾶω aduro.

PAROTIDES, sunt glandulæ duæ post aures sitæ, occupantes foueam inter processum mammillarem, condyloidem &

os iugale factam, quæ ab carotidibus externis sanguinem accipientes, salivam in magna copia conficiunt, eam communi ductui infundunt, qui circa tertium dentem molarem superiorem perforando musculum buccinatorem in os hiat. Item tumores glandulis, post aures, contingentes, ex *παρά* pone, iuxta, & *ἐς* auris. G. Die Ohrendrüsen, Geschwulst hinter dem Ohren.

PAROXYSMVS, est pars periodi morborum, qua intenduntur & exacerbantur: estque vel ordinatus, qui certis temporibus intensiōis affligit, vt in febre tertiana, vel inordinatus, qui nullum certum intensiōis tempus obseruat; sed nunc hoc, nunc illo die redit; nunc citius, nunc tardius infestat, vt in febre erratica. Vocatur & *periodus*, *accessio*, *exacerbatio* & *inuasio*, aliis *εἰσβολή* Gal. *λήψις* Arist. cuius ipsius initium *ἀρχή* & *ἐπισήμασις* Galeno dicitur, a *παροξύνω* exacerbo. G. Anstoß, Anfall.

PARS, est corpus toti cohærens, communique vita coniunctum, actionibusque perficiendis comparatum. Partes dicuntur sensibiles, spermaticæ, & sanguineæ: similes & dissimiles; organicæ vel inorganicæ: principales & ministræ; continentes & contentæ &c. Gr. *μέρος* & *μεῖρος*. G. ein Theil.

PARTHENIS & PARTHENIVM, est planta cuius nomen variis imponitur herbis: sic appellatur, quod morbis vterinis mulierum, præsertim virginum, medeatur: sic vocatur matricaria, & artemisia. *Παρθένος* enim virgo est. Officinis & herbariis *cotyla fœtida* est, vide *cotyla*.

PARTVS, est fœtus maturi in lucem editio. Gr. *τόκος*, *κῆμα*. Sumitur & pro ipso fœtu. G. Geburt, Frucht.

PARTVS CÆSAREVS, est, quando infantes in difficili partu, ex abdomine & vtero excinduntur, viuentē vel mortua matre. G. Der Kaiserliche Schnitt.

PARTVS DIFFICILIS, idem quod *dystocia*.

PARVLIS, est inflammatio, putredo, aut excrescentia, iuxta gingiuas, ex *παρά* iuxta, & *ἄλον* gingiua.

PASMA, idem quod *diaplasma*.

PASSA, & PASSVLA VVA, est vua sicca solem passa.

PASSERINA, est alpinæ species, sic dicta, quia passerēs hac herba gaudent.

PASSIO, idem quod *pathema*.

PASTA REGIA, idem *Martius panis*.

PASTILLVM, est pomum odiferum, fit ex odoratis pulueribus, qui a cera, styrace liquida, balsamo indico, tragacantho cum tantulo terebinthinæ excipiuntur, & in globum formantur: vsus est vt gratus odor concilietur, fumitur aliquando pro trochisco. *G. Riedschüchlein.*

PASTINACA, penult. prod. vt portulaca.

*Et pastinacæ virtus in semine tanta. Macer. 28. 1. Dioscoridi, l. 3. c. 59. staphylinus dicitur, cuius penult. prod. tum quia σταφυλῖν & circumflexo notatur, tum quia Columella l. 10. & Nicander in Theriac. penult. produxere. Pastinaca, est planta, quæ habet caulem crassum, firmum, striatum, vacuum, ramosum: folia ampla, villosa, in margine dentata, pinnata, ex aliis sat crassis, & costa magna sustentatis composita, saporis grati & aromatici: flos est luteus, rosaceus: radices sunt crassæ, carnosæ, longæ, esculentæ, exterius flauo fuscæ, vel dilutius flauescentes, intus albicantes; semina sunt parua, ouata, margine donata, per maturitatem sacculum deponentia; eius nomen a pascendo dictum videtur. *G. Pastenach, welsch Peterlein.**

PATELLA, idem quod *mola, genu.*

PATHEMA, est omnis passio, morbus, seu affectus præter ordinem, quo corpus nostrum laborat; Gr. πάθος & πάθημα, παθήματα τῆς ψυχῆς, sunt animi affectus, a πάσχω patior. *G. Leiden, Bewegung des Gemüths.*

PATHETICVS, est nervus quarti paris intra cranium: quarto pari apud *Willisium*, & octauo apud *Fallopium* accensetur, hic cranio egressus per foramen tertium magnum oblongum, videtur totus impendi in musculum trochlearem oculi, a πάσχω patior.

PATHOGNOMONICVM, est signum proprium inseparabile, quod soli & omni conuenit, eiusque essentiam indicat, quod etiam a principio ad finem durat: vt in pleuritide vera, semper adest febris continua, respiratio, molesta, lateris dolor punctorius & tussis, ex πάθος affectus, & γινώσκω, cognosco.

PATHOLOGIA, est pars medicinæ, docens morbos corporis nostri, morborum differentias, eorumque causas vnde oriantur, & effecta quæ in corpore præstent, ex πάθος affectus, & λέγω dico, narro.

PATHOS, idem quod *pathema.*

PATIENTIÆ MUSCVLVS, idem quod *levator scapulae.*

PECTEN VENERIS, ACVLA, Gr. *σκαίνδιξ*, est species chærefolii sylvestris: dicitur quod eius seminum thecæ pectinem referant, vel si singuli dentes sumantur, acui similes sint. G. wilde Möhren.

PECTINÆVS MVSCVLVS, vide *liuidus*.

PECTINIS OS, seu BECHICA, sunt medicamenta, quæ agunt vel attenuando, vel incrassando & leniendo, ut ea quæ pulmonibus hærent & tussim excitant, ad expectorandum apta reddantur. Gr. *βηχικά*.

PECTORALIS MVSCVLVS, duo sic vocati sunt musculi, alter est *pectoralis maior*, alter est *pectoralis minor*. *Maior* oritur a facie exteriori omnium costarum verarum & claviculæ, & inseritur ad latitudinem quatuor digitorum infra caput ossis humeri spinæ exteriori eiusdem; huius musculi tendo duplicatur, & quasi intorquetur ut in tam paruo loco tot fibræ tendinosæ implantari possint, aliquæ etiam eius fibræ carnosæ confunduntur cum deltoide, functio huius musculi est humerum ad pectus adducere. *Minor* oritur a facie externa 2. 3. 4. 5. costæ dentatis productionibus circum circa ubi costæ cartilaginibus sterni iunguntur, & inseritur processui coracoideo scapulæ, hinc anteriorem & superiorem scapulæ partem versus inferiora & anteriora flectit. G. Der Brustmuscul.

PECTORIS OS, vide *sternum*.

PECTVS, Gr. *σῆθος*, *θώραξ*, est pars thoracis anterior, quæ sub iuguli clavicula est usque ad diaphragmatis regionem extensa, cuius posterior pars *dorsum* appellatur. G. Die Brust.

PEDICVLARIA, & PEDICVLARIS, dicitur staphis agria, quod semen eius pediculos necet.

PEDICVLARIS, est planta, quæ habet folia crispata instar cristæ galli & crenata; caules angulosos, debiles, excavatos, partim repentes, partim rectos: flores sunt monopetali, personati, bilabiati, labio superiori galeato, in inferiori trifido, coloris purpurei, aut rubicundi, aut albi; post florem sequitur capsula compressa, acuta, fere ovalis, inter duo folia latens, & dissiliens in duas partes, pluribus seminibus compressis & nigricantibus & figuram renum ferentibus foetas; radix est digiti minimi crassitie, aspera, alba, in multas crassas fibras diuisa, saporis amari: hæc planta crescit in pratis & in locis humidis. Gr. *αλεκτρολόφος*, seu crista galli. Vide *Alectrolophos*.

PEDI-

Unable to display this page

PEGANVM, vide *ruta*.

PELICANVS, est instrumentum chirurgicum, dentibus euellendis destinatum; forfex est rostro incuruato, dentibusque intus, melioris apprehensionis gratia, munito. Item instrumentum est chymicum circulatorium dictum, a figure pelicani rostro pectus suum fodientis nuncupatum, amplo ventre sensim in angustius collum vergente, quod retortum & recuruum os rursum in ventrem immittit. Hoc vas in fundo canalem, per quem liquor infunditur, habet, qui, liquore infuso, hermetico sigillo occluditur, & calori adinouetur. G. ein Pelican.

PELIDNVS, est color faciei plumbeus & liuidus, melancholicis frequens, a πέλδις, niger, fuscus.

PELLICVLA, idem quod *membrana* vel *tunica*.

PELLIS, cutis est brutorum, pilis aut lana necdum orbata, alias, si præparationem subiisset, corium appellaretur. G. Die Haut, Fell.

PELTALIS CARTILAGO, idem quod *ensiformis cartilago*.

PELVIS, est locus ille in ventre imo, quo vesica & vterus continetur, & circumscribitur ossibus ilium, coxendicis, pubis, & osse sacro; in mulieribus hæc ossa magis a se inuicem distant, & tenuiora sunt quam in viris, præsertim ossa pubis, ut sic cavitatem peluis, & angulum inter ossa pubis & ischii, maiorem efficiant, pro fœtus commodiori gestatione, faciliorque in partu exclusione. G. das Becken.

PELVIS RENVM, est receptaculum membranaceum in utroque rene, quod urinam ex duodecim papillis recipit, & in vteros effundit. G. Das Nierenbecken.

PEMPHIGODES FEBRIS, est, quæ ob caloris intensificationem pustulas & bullulas, producit: aliis placet febrem esse ventosam & flatuosam, seu *ampullosam*, ex πύμφη flatus, bulla, pustula, & ἄλδος forma.

PEMPTÆOS, quintana dicitur febris intermittens, quinto quoque die recrudescent, a πεμπτή quinta.

PENICILLVS, est instrumentum chirurgicum ex pilis aut linceo carpto accommodatum, eluendisque vlceribus aliisque medelis destinatum. G. πικίλλιον. G. ein Pinsel.

PENICILLA, idem quod *turundula*.

PENIDIVM, est sacchari clarificati & depurati species; quæ in bacillos arte redigitur. G. Pennyucker.

PENIS,

PENIS, *veretrum, virile membrum, membrum genitale, mentula, virga, priapus*; τὰνδ' est membrum virile, quod constat ex duobus corporibus, neruosis, vrethra, glande, cute, præputio &c. G. Das männliche Glied.

PENIS CEREBRI, idem quod *glandula pinealis*.

PENIS MULIEBRIS, idem quod *clitoris*.

PENSILIS VERRUCA, vide in *verruca*.

PENTACVLA, seu **PERIAPTA**, sunt signa, sigilla & delineamenta admirandis & incognitis aliquando literis & characteribus implicata, quæ collo appensa creduntur a malignis spiritibus, & quouis fascino præseruare. Idem quod *periamma*.

PENTADACTYLON, vide *palma Christi*, ex πέντε quinque, & δάκτυλ' digitus.

PENTAMYRON, est vnguentum ex quinque ingredientibus compositum: constat enim ex styrace, mastiche, opobalsamo, cera & vnguento nardino, ex πέντε quinque, & μύρον vnguentum.

PENTAPHYLLVM, est *quinquefolium*, quia quinque folia habet, vnico insistentia petiolo, ex πέντε quinque, & φύλλον folium. G. Fünffingerkraut, Fünfblat.

PENTAPLEVRVM, est *plantago minor, quinqueneruia* dicta, eo quod eius folia costis quinque tanquam neruis distincta sunt, ex πέντε quinque & πλευραὶ costæ. Vide *plantago*.

PEPANSIS, est vitiatæ, corruptique humoris in conuenientiore sanitatis statum deductio, a πεπαίνω excoquo.

PEPASMVS, vide *cæctio*.

PEPASTICVM, est medicamentum mitigans, & cruda concoquens, a πεπαίνω excoquo.

PEPLION, **PEPLIS** & **PEPLVS**, est esulæ species; sic nominatur, quod ramulorum ambitu, & quasi rotundo amictu velum efformet ac tellurem operiat: peplus enim siue peplum, sindon est, siue vestis prætenuis, proprie mulierum. G. Wollsmilch.

PEPO, *onis*, penult. corr. quia *Dioscoridi l. 2. c. 164.* 'Η δὲ τῇ πέπον' σὰρξ καὶ αὐτὴ ἐρητική.

Ὁ πέπωνες, τὰν' ἐλέγχει Ἀχαιοὶ, ἕκκ' ἔτ' Ἀχαιοί. id est, O stupidi, peponibus similes, pessima ludibria, Achaides non Achivi. *Homer. Il. β.*

Vt pateat hinc error *Anonymi* apud *Smetium*, qui ita inepte:

Aurea mala ferunt, dein melonas, atque pepones.

Pepo, est planta, quæ habet caules sarmentosos, crassos, repentes, in longum & latum se extendentes, cum capreolis vicinis plantis vel lignis adhærentes: folia sunt ampla magna, incisa, dura, aspera, dentata coloris viridis, subfusci, splendentia, caulibus longis, duris, aut spinosis adhærentia: flores sunt monopetali, campaniformes, lanuginosi, aliquantulum odorantes; flori succedit fructus oblongus vel rotundus, carnosus, corticem durum & quasi lignosum habens, trifariam diuisus, fœtus seminibus planis, oblongis, annulo quodam cinctis, quæ habent sub cortice amygdalam albam dulcem, & gratam: hæc planta in hortis colitur. Gr. πέπων, a πέπω coquo, vel a πεποιεῖσθαι maturescere, est melonum species, quæ mitis est & tenera, ac maturitatem nacta, facile flaccescit. G. *Wfeben*.

PEPSIS, est coctio, siue actio ventriculi, intestinorum, salivæ, liquoris gastrici, pancreatici, & bilis in cibos assumptos, qua acquirere incipiunt naturam a sua priori diuersam, & similem ac corporis in quo continentur, & attenuantur, subiguntur, miscentur, vt cum modo dictis liquoribus in bonum chylum redacti per lactea vasa transire possint: a πέπω coquo. Vide coctio & fermentatio.

PERACVTISSIMVS MORBVS, vide *acutus morbus*.

PERACVTVS, vide *acutus*.

PERCOLATIO, est, quando liquor turbidus per pannum lineum, chartam, pannum laneum &c. transmittitur, vt mundior reddatur. G. *Das Durchseigen*.

PERDICIS FEL, penult. prod.

Seu fel perdicis parili cum pondere mellis. Seren. tit. ocul. dol.

Vulturis atque iecur, vel ius perdicis aprica. Seren. tit. iec. vit.

PERDICIVM, est planta sic dicta; quod perdices se ad id voluent, terramque suffodiant. Vide *helxine*.

PERETERION, est modiolus vel terebellum rectum & acutum, a περῆναι transtodio. G. *ein Trepan, Böhrllein*.

PERFOLIATA, est planta, quæ caulem habet tenuem, firmum, striatum, nodosum ramosum, saporis aliquantulum aromatici: folia simplicia, alternatim disposita, ovalia, vel fere

Unable to display this page

Unable to display this page

circumgyratio. Hæc est duplex, vel in *adulto*, vel in *fœtu*: in *adulto*, sanguis omnis in venam cauam redux influit in sinum venosum ante dextram auriculam, inde impellitur in auriculam dextram cordis, hinc in cordis ventriculum dextrum, ex quo vi magna impellitur in arteriam pulmonalem, cum qua minima omnia loca pulmonis perfluit, & intrat venas pulmonales, quæ ante auriculam sinistram in vnum saccum quoque desinunt, ex hoc sacco pellitur in auriculam sinistram, inde in ventriculum cordis sinistrum, ex hoc iterum in arteriam magnam, quæ cum dispergatur ad omnia corporis viscera & loca, nullo excepto, sanguinem quoque ad omnes partes circumuehit. Sanguis autem ex arteriolarum finibus infunditur initiis venarum, quæ omnes confluunt in venam cauam superiorem, inferiorem, & azygon, quæ coniunguntur in sinum venosum ante auriculam dextram, soletque hoc circuitu sanguis continuo ferri. Verum in *fœtu* magna intercedit differentia, ob placenta vterinæ vasa, canalem venosum in hepate, canalem arteriosum ex arteria pulmonali in aortam hiantem, & foramen ouale, quæ cuncta obseruantur in *fœtu*; & in *adulto* conrescunt. Hanc circulationis differentiam vide in anatomicis, ex *περί* circum & *ὁδόν* iter facio. G. *Umgang des Bluts.*

PERIOSTEVM, est membrana tenuis, ossa, paucis exceptis, immediate inuestiens, ex *περί* circum, & *ὀστέον* os. G. *Das Häutlein der Beine.*

PERIPHERIA, est corporis vel alicuius visceris ambitus aut circumferentia, a *περιφέρω* circumfero. G. *Der Umfang.*

PERIPLOCA, vide supra *apocynum*.

PERIPHIMOSIS, vide *phimosi*.

PERIPNEVMONIA, est vasorum arteriosorum pulmonalium, tum arteriæ pulmonalis, tum bronchialis inflammatio, cum febris acuta, respirandi difficultate, tussi, & dolore grauatiuo, rubore omnium partium faciei, pulsu exili, molli & omni modo inæquali, & maxima anxietate coniuncta: distinguitur ab autoribus in *veram* & *notam*. *Vera* oritur ex sanguine phlogistico, *notha* ex sanguine pituitoso: ex *περί* circum, & *πνεύμων* pulmo, a *πνέω* spiro. G. *Entzündung der Lungen.*

PERISCYPHISMVS, est sectionis chirurgicæ genus in sincipite ad caluariam vsque, vna tribusue lineis. Hodie non est in vsu.

PERISTALTICVS MOTVS, est vermicularis intestinorum motus, incipiens a pyloro & definens circa crassiora intestina, contrahens intestina perpetuo quasi vermes repentes essent, quo motu mediantibus spiritibus animalibus, excrementa aluina sensim egeruntur & chylus osculis lacteorum impellitur, a *περιστέλλω* contraho, arcto.

PERISTEREON, vocatur *verbena*: Lat. *columbina*, & *columbaris*; quia columbæ huius plantæ præsentia valde delectantur: *περιστερά* enim est columba, dicitur etiam *ἱερὰ βοτάνη*, siue *sacra herba*, quod ea olim apud Romanos domus purgabatur, familia lustrabatur, Iouis mensam ad sacrificium & epulas ferebant, & feciales in sacris legationibus illa coronabantur; vel quod in expiationibus suspensa & alligata mire utilis sit. *Sagminalis* etiam vocatur, quod inter sagmina, hoc est, gramina ex loco sacro, præsertim arce Capitolii, cum sua terra euulsa primum hæc honorem haberet. Vide *verbena*.

PERISTROMATA, sunt stragula, quibus ægri solent infirmi. Item, tunicæ visceribus circumiectæ, ex *περιστρωνύω* circumsterno.

PERISYSTOLE, est tempus quietis inter systolen & diastolen cordis.

PERITONÆVM, est membrana tenuis, polita, & lubrica; musculis abdominis transuersalibus proxime adhærens, quæ totum abdomen interius, eiusque viscera exterius circumuestit, constat ex tunica velut duplici, innumerisque vasis sanguineis, lymphaticis, & absorbentibus scatet. Arab. *Siphac*, a *περιτείνω* circumtendo. G. Die Haut, so um alle Eingeweide gezogen ist.

PERITTOMA, est excrementum, post humorum coctionem in corpore, relictum. Item reliquæ morborum a *περιτεύω* redundo.

PERIZOMA, est cinguli species herniosis præsertim utilis. Vide *amma*.

PERLA, vide *margarita*.

PERNIO, Gr. *χίμετλον*, & *μύλη*, est tumor rubens, pruriens, dolens, præternaturalis a frigore brumali, præcipue in pedibus & manibus excitatus, qui tandem in scissuras & ulcerationes terminatur. G. Die Frostbeulen.

PERONA, siue **FIBULA**, sic dicta, quod tibiæ musculos coniungere videtur; etiam *sura*, *canna*, *minor*, *focile minus* &c. est os minus & tenuius tibiæ extrinsecus attensum, ut
radius

radius cubito, unde *peronæus* tibiæ primus & secundus musculus sic appellatur. Vide *fibula*. G. Das Wadenbein, die Röhre im untern Schenkel.

PERONÆVS, vide *perona*.

PERPERACVTVS, vide *acutus*.

PERSICA MALVS, est arbor, cuius rami sunt longi, extensi, fragiles: folia oblonga, angusta, acuta in margine dentata, saporis amari: calix monophyllus in quinque vel sex segmenta profunde sectus, expansus, cauus, intra hunc flos rosaceus, pentapetalus, vel hexapetalus, petalis ex margine calicis caui interno enatis, & staminibus triginta fecundus: ovarium in imo fundo calicis, instructum tuba longa apice globoso, scabro, prædita, fit fructus carnosus, fere globosus, iuxta longitudinem sulcatus, fetus ossiculo profundis scrobiculis exsculptis ornato, in quo nucleus rubicundus, oblongus, plerumque vnus. Eius caro est medullosa, vinosa, succulenta, saporis grati, nucleus est compressus, saporis aliquantulum amari sed grati; hæc arbor colitur in hortis. Sic forte appellata, quod ex Perside primum aduecta sit. G. *Pfersichbaum*.

PERSICARIA, penult. corr. ob vocalem ante vocalem. Persicaria est planta, quæ habet caules rotundos, excavatos, rubicundos, ramosos, nodosos: folia persicam referentia, aliquando maculata, aliquando non: flores spicati ex aliis foliorum supremorum nascuntur, longis pedunculis adhaerentes, quinque staminibus donati, coloris purpurei, aliquando albi; calix quadrifidus: ovarium in centro calicis compressum, ouatum vel orbiculare, tuba bifida, fimbriata præditum: semen planum ex ouato acuminatum, nigricans; radix fibrosa; crescit hæc planta in locis aquosis, & habet saporem ad acidum vergentem. G. *Mückenkraut, Flöbkraut*.

PERSICVM, penult. corr.

Incita præcocibus surrepere Persica prunis. Calph. ecl. 2.

Persicon huic potum e nuce traditur interiore. Seren. tit. iecor. vit.

PERSICVS IGNIS, denotat morbum causticum & ignæ indolis, estque vel *anthrax* ipse vel ei similis. Vide *anthrax* seu *carbunculus*, sumitur quoque pro *gangræna*.

PERSONATA, Gr. *προσωπίον, προσωπίς, ὄρητιον*, est *lappa* seu *bardana*, appellata, quod ob foliorum magnitudinem, personæ faciem tegat, atque a solis calore defendat. *Personata* hac quondam ad personas utebantur, quoties in theatris aliis-

ue locis qui cognosci a populo nollent, egisse quippiam volebant. Vide *lappa*.

PERSPIRATIO, idem quod *diaphoresis*.

PERVIGILIVM, idem quod *agrypnia*.

PERVINCA, vide *clematis daphnoides*.

PES, Gr. *πῆς*, sumitur late pro femore, tibia & pede ipso. Vel stricte pro pede, qui diuiditur in tarsum, metatarsum & quinque digitos. G. ein Fuß.

PES ANSERINVS, est species atriplicis: sic dictus quod eius folia pedem anserinum reterant. Gr. *chenopus*, vide suo loco. G. Gänsefuß, Schweinstodt.

PES COLVMBINVS, est geranii species, ob similitudinem cum pede columbino dictus. G. Taubenfuß.

PESSARIVM, est medicamentum oblongum, quod aduersus varios vteri affectus, in crassioris, longiorisque digiti figuram efformatum, in ceruicem eius immittitur. G. Mutterkapslein.

PESSVLVS & PESSVS, idem quod *peffarium*.

PESTIS, est morbus epidemius, contagiosus ex miasmate venenato aeris nimis aculeato, & euecto, primum suscepto, deinde per contagium propagato, ortum ducens, qui occulte & latenter homines plurimos simul subiunctissimo aggressus, febres validissimas, spirituum extinctiones, cruoris solutiones vel coagulationes, ipsius & partium solidarum fiderationes & νεκρώσεις infert, cum apparentia exanthematum, bubonum aut anthracum, nec non horrendo aliorum symptomatum apparatu, agros in vitæ periculum adducit. G. Pestilenz.

PETALVM, Gr. *πέταλον*, proprie bracteam vel laminam denotat. A Nicandro iam olim translatus est ad foliola florum. Hodie frequentissimo in vfu est hic terminus technicus in arte botanica, crebroque audiuntur flores monopetali, dipetali, tripetali, tetrapetali, pentapetali, hexapetali, polypetali: de quo consulendi sunt botanicæ artis magistri. G. Die Blumenblätter.

PETALOIDES, est vrina foliacea aut squammea, ex *πέταλον* folium, squamma, lamina, & ἄλλοι forma.

PETASITES, *Dioscoridi* l. 4. c. 108. *πετασίτης*, penult. producit, vide *Abrotonites*, sequ. Petasites est planta, quæ habet caules plures, crassos, excavatos, lanuginosos: folia initio angusta, acuta: ubi caulis est deciduus, oriuntur folia ampla, fere circularia, aliquantulum in margine incisa, superius ex viridi fusca, inferius lanuginosa & albescentia, pedunculis longis

longis adhærentia, crassis, rotundis, carnosis: radix oblonga, digitum crassa, ramosa, resinosa, foris fusca, albicans, saporis acris, aromatici, amaricantis, odoris fragrantis: nomen accepit a foliorum magnitudine, pileum, seu petasum referentium. G. Pestilenzwurz.

PETECHIÆ, PETECHIALIS febris, seu *Pulicaris* dicta, est febris qua cutis maculis, pulicum morsui similibus, variegatur, deriuatur a voce italica *Pettechio*, significante variolas purpureas. G. Flecksieber, Butsflecken.

PETIA, est linteamentum ex quo sacculi formantur in usum medicum. G. Ein Säcklein.

PETROLEVM, seu OLEVUM PETRÆ, est liquamen, siue axungia macrocosini, pingue, liquidum ex bitumine fuso expressum, tenuissimum, leuissimum, graueolens, inflammabile penitus, aquæ fontanæ sæpe innatans, oleo stillatitio simillimum, e petris & saxis effluens. In Italiæ regione Mutinensi stillat candidum & ruffum. In Sicilia fontibus innatat. Apud Meianum pagum in tractu Parmensi album est. Babylonicum autem in suo fonte flagrare dicitur, secus Italicum. G. Steindhl.

PETROSELINVM, penult. prod.

Peucedanumque, apiumque, melanthia, petroselinum. Hont. 4.

Λωτὸν ἑρεπτόμενοι, ἐλεόθρεπτόν τε σελίνον. Homer. II. β.

Καὶ σπέρμαδ' ὁ νεμαῖον ἀνιφύλλοιο σελίνε. Nicander.

Petroselinum est apii species: sic appellatur, quod in petrosis rupibus, saxisue, locisque præruptis nascatur: vel quod oreoselinum (id est selinum montanum) a linguæ græcæ imperitis, in Petroselinum mutatum sit. G. Peterlein, Peterfilg.

PETROSVMS, est interna ossis temporum facies, sic ob lapidis petrosam duritiem appellatum, canales tres semicirculares & cochleam continens ex πέτρος lapis, & ἄδω forma. G. Das Steinharte Bein im Ohre.

PETVM, est tabacum, dicitur Americanis *petune*, hinc quia est vox barbarica, eius etymologiam describere nescimus, vide *tabacum* & *nicotiana*.

PEVCE, Gr. πένκη est pinus, larix, quæ vide.

PEVCEDANVM, *Dioscoridi l. 3. c. 92. πένκεδαν* pen. corr.

Ναὶ μὴν πευκεδόνιο, Ἐαρυπνὸν ἔτε καὶ ὀδμή. Nicand. in Theriacis.

Peucedanumque fouat flammis, Erycinaque thapsos. Lucret. l. 9.

Peu-

Peucedanum est planta, quæ habet caulem excavatum, ramosum: folia fœniculi foliis maiora, laciniata, trilobata: semina sunt ovata, ampla, marginata, oblonga, inuolucrum deponentia: radix est crassa, longa, externe nigrescens, interne albescens, saporis pinguis, acriusculi, vt fœniculi radix, odoris sulphurei, est fœniculus porcinus; nomen accepit a pinu, quæ Gr. Πεννη dicitur, cui odore, vt sapore quodammodo par est. Hinc posteriores Lat. *Pinastellum* cum vocarunt. G. *Haarsstrang*, *Schwebelwurk*.

PEZA: significat imam plantam vel pedis molleolum.

PHACE, Gr. Φακή & φακός est *lenticula*. G. *Linse*.

PHACIA, idem quod *Lenticula*.

PHACOS, est macula faciei lentem referens, vnde *Lenticula* & *Lentigo* appellatur. G. *Sommerflecken*.

PHACOTOS, est scalpri chirurgici genus, lentem referens, a Φακή lens.

PHÆNOMENA, sunt omnia quæ secundum & præter sanitatem in corpore nostro apparent, a φαίνω appareo. G. *Zeichen*.

PHAGEDÆNA, est cancer exulceratus, a φάγω edo. G. *Der Wulff*.

PHAGEDÆNICA, sunt medicamenta carnem superfluum ulcerum, eorumque latera callosa exedentia; item ulcera tumida, profunda, subiectas carnes erodentia, labia callosa habentia, & sanationi resistentia sic vocantur.

PHALACROSIS, est caluities siue capillorum decidentia & profluuium, ex φαλακρός caluus. G. *Das ansfallen des Haars*.

PHALANGIVM, & PHALANGITES, est planta florifera, cuius flos est nudus, hexapetalus, amplectens ovarium subrotundum, fœtum seminibus angulosis: folia sunt longa, angusta, caulis ex imo foliorum erumpens, rotundus, sic vocatur, quia creditur morsus phalangii animalis posse sanare.

PHALANGOSIS, est palpebrarum vitium, quando duplicem aciem pilorum repræsentant, vel quando interius crescunt, ita vt oculos pungant & lachrymas exciteut, a φάλαγξ acies. Item est vitium palpebræ superioris, quod nimium sit relaxatum, oculique aperturam & visum impediatur, nisi æger palpebram manu eleuet.

Unable to display this page

Unable to display this page

cauatum, nodosum, in multos ramos diuisum, qui rami se in alas extendunt: folia ampla, in margine incisa, saporis grati, aliquantulum acris: flores in summitate caulium crescunt, semina sibi inuicem iuncta, aniso crassiora, obrotunda, fere ovalia, compressa, odorata, nigricantia, reliquum simile est cicuta; crescit in locis aquaticis, forte a *φειδεύω* fluito suberis more, & *ἀνδρόμας* virile robur assumo, in aquis enim non tarde fluentibus intrepide quasi & viriliter se erigit.

PHELLODRYS, suberis est arbor, a *φείδω* suber, & *δρῦς* quercus.

PHIALA, dicitur vas vitreum ex ventre amplo in modum sphaerae rotundae, gracilem canalem in proceritatem emittens; eius usus frequens chymicis in coagulationibus & solutionibus. *G. Eine Phiale.*

PHILADELPHVS, est aparine, sic dicitur, quod ob asperitatem vicinis herbis tanquam fratribus adhæret, ex *φίλος* amator, & *ἀδελφός* frater. Vide *aparine*.

PHILANTHROS, est aparine: sic dictus quod præteruentium vestibis adhæret, ex *φίλος* amans, & *ἄνθρωπος* homo. Vide *Aparine*.

PHILIATROS, est is qui medicam artem amat & in ea studet, ex *φίλος* amator, & *ἱατρός* medicus.

PHILLYRA, & **PHILYRA**, tilia, habet folia oblonga, coniugata, semper vitentia: flos est monopetalus, campaniformis, quadripartitus; calice quadrifido contentus: ovarium in fundo calicis sit fructus semine rotundo. Dictam volunt, quod cortex eius aqua maceratus in tenues quasi membranas siue philyras discerpatur.

PHILOCHYMICVS, dicitur is qui chymiam amat, ex *φίλος* amator, & *χυμικός* artis chymicæ peritus.

PHILONIVM, penult. corripit.

Quid referam multis composita Philonia rebus? Seren. tit. Iecor. vit.

Philonium, est medicamentum electuarii consistentia, & quia recipit opium, opiatis annumeratur. Ita ab inuentore *Philone* vocatur; sed huius medicaminis variae occurrunt descriptiones. *Gr. Φιλώνειον.*

PHILTRVM, est conacuitas labro superiori impressa & diuidens, sic quasi amabile dicitur. Sumitur quoque pro medicamento amorem conciliante, *amatorium virus* Plin. *Amatorium poculum* Cic. est. *Gr. Φίλτρον. G. Ein Liebtrunk.*

PHIMOSIS, est quando præputio arcte adeo obtegatur glans, ut denudari nequeat, a *φειμός*, obturamentum.

PHLEBORRHAGIA, est venarum ruptio, a *φλέψ* vena, & *ρήγνυμι* rumpo. G. *Ulder Bruch*.

PHLEBOTOMIA, est venarum sectio per lancettam. Vide *venæ sectio*, ex *φλέψ* vena, & *τέμνω* seco. G. *Das U. derlassen*.

PHLEBOTOMVS, est is, qui venas secat: item instrumentum quo venæ secantur, ex *φλέψ* vena, & *τέμνω*, seco. G. *Ein Lancet, Gliete, Lapeisen*.

PHLEGMA siue **PITVITA**, est materia subalbida, limpida, tenax, sero sanguinis crassior, ex sanguine crudo viscidoque, vel stagnatione diuturna lymphæ tenuioris in cauis suis collectæ, & tenuissimis particulis spoliata, oriunda; & imprimis in cauis narium, ventriculi, intestinorum &c. hærens. G. *Roth, Schleim*. *Phlegma* item est destillatus aquosus, spirituosus liquor contra distinctus liquor: item nubeculæ quæ in aquis destillatis aliquando apparent *phlegma* vocantur. Apud *Hippocratem* inflammatio sic sæpe sonat. Sumitur interdum pro excretionem viscida.

PHLEGMAGOGA, sunt medicamenta pituitam eductentia, ex *φλέγμα* pituita, & *ἄγω* duco. G. *Schleim austreibende Mittel*.

PHLEGMASIA, inflammatio, æstus, ardor, a *φλέγω* vro. Vide *phlegmone*.

PHLEGMATICI, sunt qui nimia pituita abundant.

PHLEGMONE, siue **INFLAMMATIO**, Gr. *Φλεγμονή* & *Φλεγμασία*, est stagnatio sanguinis rubicundi in valis arteriosis, angustioribus quam ut particulæ sanguinis transire possint, cum attritu sanguinis a tergo prementis, hinc coniungitur cum tumore, calore, rubedine, pulsatione & dolore loci, etiam contingit quia vasa naturaliter lympham vehentia admiserunt in initio suo globulos rubros, ob liquidam velocitatem & pressionem, vel quod ipsa vasa sanguinea fuerint angustata, vel quod liquidum transmittendum sit nimis crassum, a *φλέγω* inflammo, vro. G. *Entzündung*.

PHLEGMONODES, est inflammatio levis, tumens, *phlegmonæ* similis, ex *φλεγμονή* inflammatio, & *ἄδω* forma.

PHLOGIVM, est violæ species, nomen videtur positum *ἀπὸ τῆς φλογός* a flamma, quod florem, in quo flammæ quid emiceret, habeat.

PHLO-

Unable to display this page

Unable to display this page

& tussis comitatur, a *φθew* corrumpo. G. Schwindsucht, Lungensucht.

PTHOE, idem quod *Phthisis*.

PHV seu PHY, est valeriana: illa vox a Ponti incolis Græcis est mutuata: dici volunt a putore grauique odore, mixto nardeæ suauitati, quem *phu* seu *phy*, aduerbio admirantis, & abhorrentis aduersamur subodorati. Vide *valeriana*. G. Baldrian, Raskenwurzel.

PHYGETHLON, siue PANVS, est tumor ex inflammatione glandularum ortus, vt in peste circa inguina &c. G. ein Geschwulst, ein Schlier.

PHYLACTERIVM, est amuleti species, qua venenati morbi arcentur, vt zenexton & alia.

PHYLLITIS, est scolopendriæ species: sic dicitur quod foliosus cespes appareat, ex *φύλλον* folium.

PHYLLVM, est *mercurialis*.

PHYMA, siue TVBERCVLVM, generaliter sic vocatur omnis tumor p. n. præsertim in ambitu extremo corporis, a causa quacunque interna proueniens. Gr. *φύμα*, quatuor vel quinque generum sunt, verrucæ, calli, vari, furunculi & hydroa siue desudationes, de quibus suo loco. Aliis est tumor glandularum duntaxat qui statim augetur & ad suppurationem festinat, a *φύω* cresco.

PHYMATODES, est tuberculum *phymati* simile.

PHYSALIS, est lupulus, vel potius eius flores seu umbellæ: forte dicitur a *φυσάω* inflo, quia cereuisia cum lupulo cocta facile in bullas eleuatur. Eodem quoque nomine vocatur solanum vesicarium ob vesicas, *φυσάλις* enim est bulla, vesica.

PHYSALOS, est bufo, qui se mirum in modum inflare potest, a *φυσάω* inflo.

PHYSEMA seu PHYSESIS, est inflatio in quacunque corporis parte, intestinis vel abdomine, vt in tympanitide, a *φυσάω* inflo.

PHYSIOGNOMICA, sunt signa, quibus nonnihil ex vultu prælagiri potest, ex *φύσις* natura, & *γνώσκω* cognosco.

PHYSIOGNOMIA, est peritia in natura, hoc est, in creatis cognoscendis, a *γνώσκω* cognosco, & *φύσις* natura.

PHYSIOLOGIA, est medicina pars, quæ docet corporis humani constitutionem quatenus sana est, quoad omnes

eius partes, fabricam tam solidorum quam fluidorum, ex quibus constat exhibens, legesque tradens iuxta quas hæc in se agant, quænam effecta producant, & cui vñui omnia destinata sint, ex φύσις natura, & λέγω narro.

PHYSIS, idem quod *natura*.

PHYSOCELE, idem quod *pneumatocœle*.

PHYSODES, est quod flatibus abundat: a φυσάω inflo.

PHYTOLOGIA, est pars medicinx, quæ striete ad *pharmacologiam* & late ad phylicos pertinet. Est enim végétabilium & plantarum cognitio, ex φυτὸν planta, & λέγω dico. Vide *botanica*.

PICA, est appetitus vix superabilis eorum, quæ in nutrimentum commutari queunt, vel eorum, quæ neutiquam apta huic operi: huius mali causam observationes docuere esse humorem acrem prædominantem in visceribus chylopoëticis, vel ad stomachum & intestina delatum, vix nisi insueto assumpto compefcendum, circuitum cruoris mutatum, imaginationem deprauatam; vnde virgines, grauidasque mulieres in primis mirabilis hic affectus occupat; raro autem viri eo infestantur, nisi qui aliquomodo hypochondriaci. Vide *citta*.

PICATIO, vide *dropacismus*.

PICEA, Gr. πίτυς, est abietis species, picem proferens.

PICRA, vide *biera picra*.

PICRIS, sic nominatur cichoreum, aliquando hieracium idque propter amaritudinem: πικρὸν enim est amarum.

PICROCHOLVS, est is, qui amaram bilem eructat, eaque abundat, ex πικρά amara, & χολή bilis. Cholerisch, voll von Galle.

PIESTRVM, est instrumentum chirurgicum ad contundenda ossa capitis in extrahendo fœtu mortuo, a πιέζω, com-
primo.

PIGRITIA, est maxima corporis tarditas cum appetitu otii & somni, metuque defatigationis, lassitudinisque: sed raro sunt macilenti, vnde pigritia non tam in macie vel tabe pinguedinis carnisque & succorum defectu, quam in succis non satis agilibus & fibris motricibus, hinc inde obstructis, consistit. Ideo qui pingues, carnosi, crassique sunt, longi item & ventre tumidi, solent pigri esse: at pigritia vnum est ex præcipuis scorbuti dicti symptomatis; Gr. ὀκισ. G. Faulheit, Trägheit.

PILA, species, mortarii est, ex varia materia fabricata, ut ænea, lapidea, vitrea, fictili &c. sumitur & pro pistillo. G. ein Mörjel.

PILARIS MORBUS, idem quod *phalangosis* & *trichiasis*.

PILI, sunt corpora teretia & tenuia, variae formæ & coloris, intus caua, in locis nonnullis exterioris ambitus corporis eminentia, per cutis poros penetrantia, radicem sub ea figentia bulbosam, multis vasculis ornatam, per pili substantiam distributis; inseruientia fotui partium quibus super eminent, pororumque exhalantium defensionem, ne ab externis comprimantur. Dicuntur & *crines*, & *capilli*, quamuis capilli capiti solummodo attribuuntur, quasi essent pili capitis. G. Das Haar.

PILEVS, idem quod *galea* in fœtu. Item est instrumentum chirurgicum metallicum, vndique in vertice perforatum, quod exulceratis papillis nutricum applicari solet pro commodiori lactatione.

PILOSELLA, est gnaphalii species, dicta a copiosis pilis quibus folia inuestiuntur.

PILVLA, penult. corr. ut cætera diminutiva in vla, ut bucula, sportula, lingula, ligula, &c.

Aur platani pilulas acri infundemus aceto. Seren. tit. reiecit. cibi.

Pilula, sine CATAPOTIVM, est medicamentum solidam sphaerica figura, pisi magnitudine, ex pulueribus, gummis, extractis &c. glutinoso liquore exceptis, efformatum deglutitioni faciliori inseruiens. G. Pillulen, Pillen.

PILVM, idem quod *pistillum*.

PIMPINELLA, est planta, quæ habet caules rubros, angulosos, ramosos: folia oblonga, obrotunda, in margine dentata, bina vini costæ adhaerentia: flores sunt monopetali, rotati, plerumque quadrifidi ad centrum vsque, quatuor vel multis ornati staminibus, prælongis, bracteis vero herbaceis, minutis, vix conspicuis, vnde apetalon alii pronunciant: ovarium fit fructus quadrangularis plerumque, vtrinque acutus, modo unicapitularis, modo bicapitularis, fœtus seminibus oblongis, coloris fusci vel subrubi, saporis subamari, adstringentis; odoris tenuis non ingrati: hæc planta crescit in pratis & montibus. G. Bibernell, Bibinell.

PINEALIS GLANDULA, vide *conarium*.

PINGVEDO, vide *adeps*.

PINNA AVRIS, est superior & latior pars ipsius auris, quæ ala dicitur.

PINNA NASI, vide in *pterygium* & *ala*.

PINVS, truncus huius arboris est magnus, eleuatus, re-ctus, crassus, in parte inferiori nudus, in superiori vero ramo-fus, corticem asperam & rubicundum habens, lignum durum, flauescens, & odoratum: folia abietis foliis longiora, bina semper ex vna communi vaginula orta, parua, dura, semper viridia, acuta: flos mas amentaceus staminibus constat pluri-mis in vno plantæ loco: fructus in eadem planta, loco a flore mare remoto, fit conus, tuberculis tetragonis constans, inter squamas duobus scrobibus excauatas, sunt duo officula, sæpe alata, facta nucleo oblongo; hæc arbor colitur in hortis, & in calidioribus regionibus crescit in montibus. Germania veram pinum non alit, sed pinastrum. Gr. *πέυκη*. G. *Wienbaum*.

PIPER, eris, penult. vtramque corripit, quia Galeno l. 8. *de simpl. med. fac. πέπερι, πεπέρεως*.

Ἡ πέπερι κνίδος τε μέγα ἀπερμεῖα λήνυας. *Nicand. Alexiph.* Piper, eius variae sunt species, vt *vulgare piper* siue *nigrum*, *melanopiper*. Secundo, *album*, siue *leucopiper*, & *longum*, *macropiper*; in Malabar maxima piperis prouenit quantitas; nascitur & in Malacca, insulis Iauæ vicinis, Sunda aliisque lo-eis. Scribitur ad radices alterius arboris, ad cuius vsque fasti-gium sese conuoluendo scandere solet, foliis raris, mali assy-rii effigie, sed minoribus, & per extremum acutis, virenti-bus, gustu acri. Fructus vuarum fere modo racematim cohæ-ret, quamuis racemi & fructus minores sint: inter nigri & candidi plantam tam exigua est differentia, vt a nemine quam ab incolis d'gnosci possint. Longum nascitur in Bengala, cu-ius planta eadem quidem, sed folia teneriora & pallide vire-scentia habet, imo & petiolum breuius. Virtute omnia cale-faciunt, sed album superat nigrum, & illud iterum longum sua præstantia. G. *Peffer*.

PIPERITIS, est planta cuius folia & præsertim radices acrem & morsicantem habent saporem, ideoque a piperis acri-monia nomen mutuatur. Gr. *λεπίδιον*. G. *Pefferkraut*.

PISSASPHALTVS, est natiuus vel factitiuus. *Natiuus* describitur a Dioscoride, quod nascatur in Apollonia Epirota-rum, quodque ex Crauniis montibus deuoluatur, & impetu fluminis raptus, rursus aestu in litus expuatur, ibique con-creseat. Et hac ratione nihil aliud esse videtur quam *asphal-tus*,

Unable to display this page

Unable to display this page

PLANTA, est vegetabile integrum, siue arborem velis, siue fruticem, siue herbam, estque corpus organicum, per radicem terræ affixum, vnde nutrimentum capiens crescit, siueque distinguitur a reliquis rebus crescentibus, viuentibusque. G. ein Gewächs, Kraut, eine Pflanze.

PLANTA PEDIS, est pedis inferior carnosæ & concava pars, inter digitos & calicem. G. Die Fußsohle.

PLANTAGO, penult. prod.

Agninæ similis foliis plantaginis buius. Macer.

Plantago, Gr. ἀρνολῳσσον. Vide *arnoglossum*.

PLANTARIS MVSCVLVS, hic a latera inter soleum & gastrocnemium ab externo femoris inferiore tuberculo exilis, longissimo tendinis tractu, emissus, teres infigitur externo calcis lateri, plantamque tegens totam, omnes adit digitos: eius officium est retrorsum extendere. G. Der Fußsohlenmuscul.

PLASTICA VIRTUS, dicitur quæ vim habet aliquid formandi. Veterum est locutio & ignorantiaæ asylum; vt vis ossifica, ossifraga, expultrix, attractrix &c. a πλάσσω fingo.

PLATANARIA, est arundinis species, ob similitudinem fructuum, quam globuli arboris platani habent, nomen accepit. G. Igelsknöpfe.

PLATANVS, est arbor, quæ in Asia tam mirifice ramos expandit, vt plus quam mille homines sua grata vmbra tegat. Nomen habet, ob folia lata & ampla, a πλατύνω dilato, ramos late diffundo. G. Uhorn, Maßholder.

PLATYPHYLLOS, est esculus: vox sonat *latifolia*, ergo a πλατύ latum & φύλλον folium.

PLATYSMA, est linteam latum, quod vlceribus superimponitur, a πλατύ latum.

PLATYSMA MYODES, vide *myodes*.

PLECTRVN, vide *cion*.

PLENITVDO, est *plethora*, siue boni sanguinis abundantia; quæ dicitur esse vel ad vasa vel ad vires. Vide *plethora*.

PLERES ARCHONTICVM, est pulvis quidam cephalicus: significans *completum principale*, a πληρώ impleo & ἄρχων princeps.

PLEROTICA, sunt medicamenta carnem restaurantia & implentia. Vide *sarcotica*, a πληρώ impleo. G. Fleischmachende Mittel.

Unable to display this page

plurimum irretita, & glandulis interfecta, plexus admirandos constituunt. G. Die Netzeleiche Blutgefäße.

PLEXVS GANGLIOFORMIS, dicitur, quando varii nervi in vnum nodum, ganglio siue nodo similem, coalescunt.

PLEXVS NERVOSVS, dicitur, cum duo vel plures nervi coeunt, & extuberantiam velut nodum constituunt. G. ein geflochten Sennaderknopf.

PLEXVS RETICVLARIS seu RETIFORMIS, vide *plexus chorioides*.

PLICA, est morbus *Polonis* endemius, quando capilli capitis in vnum cirrum, vel plicam concresecunt, instar caudæ vaccinae, adhæc etiam gibbi fiunt, laxantur artus, membra conglobat & retorquet, pediculos fundit, aliaque symptomata inde proueniunt. G. Marenflächte, Judenzöpfe.

PLVMACEOLA, idem quod *splenia*.

PLVMBAGO, idem quod *molybdæna*.

PLVMBAGO, est perficaria, dicta quod maculas habeat, plumbeas.

PLVMBVM, est metallum mollissimum, ante ignitionem in igne liquefcens, fumando auolans. Diu fufum per vasa pleraque transit, ante ignitionem calcem eiicit, vitrescit cito, tum fufum nullo vase in igne contineri vltra potest: cum metallis impuris vitrescit, tumque eadem secum ex caua superficie catilli docimastici abripit, solum aurum & argentum pura a cæteris relinquit, in aqua forti, non in aqua regia, soluitur, saltemque dat dulcem, minime sonorum est, coloris liuidi, specificæ grauitatis ad aquam, vt 11345. ad 1000. G. Bley.

PNEVMATOCELE, est ramex seu hernia ventosa; cum scrotum a flatibus distenditur, a *πνεῦμα* ventus, & *κύλη* tumor. G. Windbruch.

PNEVMATODES, est anhelosa respiratio, a *πνέω* spiro, & *ἄδω* forma.

PNEVMATOSIS, est spirituum animalium generatio, quæ fit in glandulosa corticali cerebri substantia, nisi forte vascula ex sanguineis recte oriunda sint nervorum communicatoria: illic arteriolæ deplentur, & spiritus extillant, qui postquam cerebri medullam subierint, totum nervosum genus, motibus actionibusque sensitiuis perficiendis, irradiant, a *πνεῦμα* spiritus. G. Geismachung.

PNEVMATOMPHALVS, est umbilici, a flatibus in ventre collectis, protuberantia, ex πνεῦμα flatu, & ὀμφαλός umbilicus. G. Des Nabels Windbruch.

PNEVMON, Gr. πνεύμων, pulmo, a πνέω spiro. Vide *pulmones*.

PNEVMONANTHE, est campanula autumnalis: & vox ipsa significat *florem pulmonalem*, sed an inseruiat morbis pulmonum, necdum compertum habeo, ex πνεύμων pulmo, & ἄνθος flos. G. Lungenblume.

PNEVMONICA, sunt quæ respirationem faciunt, a πνέω spiro.

PNIGALIVM, idem quod *ephiates*, a πνίγω suffoco.

PNIGMVS, est suffocatio, seu strangulatio, a πνίγω strangulo.

PODAGRA, est arthritis pedum, vide *arthritis*, a πᾶς pes, & ἄγρω capio. G. Das Zipperlein an den Füßen.

PODAGRA DENTIVM, idem quod *odontalgia*.

PODEX, idem quod *anus*.

POLEMONIVM, nonnullis *Been album*.

POLIVM, est planta graecolens, quæ habet caulem obrotundum, tenuem, durum, lignosum: folia oblonga, lanugine flava instructa, dentata, crassa: flos est monopetalus, labiatus, cuius labii superioris locum occupant stamina, labium vero inferius in quinque partes diuiditur; ex calice autem surgit pistillum posticæ floris parti ad instar clavi infixum, ac quatuor veluti embryonibus stipatum, qui abeunt in totidem semina in capsula, quæ floris calix fuit, recondita, obrotunda, minima; flores in capitulum collecti summis ramulis & caulibus innascuntur, suntque aurei coloris, odoris penetrantis, aromatici saporis amari: crescit hæc planta in regionibus calidis in montibus, dicitur a canitie, canisque capillamentis & tomento hirsuto, quæ non modo capitula corymbacea, sed etiam vniuersam plantam incanam reddunt, perinde ac gnaphalium, Gr. πολιός, canus. G. Poley.

POLLEX, vide *digitus*.

POLLVTIO NOCTVRNA, est inuoluntaria feminis, cum titillationis sensu, per libidinosa insomnia, excretio. G. Samenfluß.

POLYACANTHA, est cardui spinosi species, ex πολὺ multum & ἄκανθα spina.

POLY-

POLYANTHEMVM, est planta multos flores proferens, ex πολὺς multus, & ἄνθος flos.

POLYCHRESTON, est medicamentum multis morbis accommodatum: hinc hoc nomine nitrum sulphure accenso & ignitione præparatum donari solet.

POLYCHRONIVS, est morbus diuturnus, qui ad menses & annos plurimos sæpe extenditur, ex πολὺς multus, & χρόνιος diuturnus. G. Langwierige Krankheit.

POLYGALACTOS, est fœmina, quæ multo lacte abundat, ex πολὺ multum, & γάλα lac.

POLYGALA, est herba lac generans, vel multum succi lactei habens, ex πολὺ multum, & γάλα lac: habet caulem tenuem, folia exigua, graminea, oblonga, & obrotunda: flores sunt monopetali, personati, perforati, exigui, in spicas congesti: labio superiori erecto, & inferiori bifido, quod magis prominet: post florem sequitur fructus compressus, in duo loculamenta, semina oblonga continentia, diuisus; floris calix quinquifidus hunc florem inuoluit: crescit hæc planta in locis incultis: oues præ omnibus graminum speciebus hanc eligunt: nullas vires præter eas, quæ gramini communes sunt, habere videtur.

POLYGONATVM, *Dioscoridi lib. 4. c. 6. πολυγόνατον*, penult. corr. quia a γόνυ, γόνατος, vel γένατος genu.

Ἦλασσε, τὴν δ' αὐτὴν λύτο γένατα, καὶ φίλον ἦτορ. *Hom. Il. φ.*
Polygonatum est sigillum Salomonis, planta hæc habet caules rotundos, politos, nullos ramos dantes, in summitate aliquantulum incuruatos: folia ad caulem alternatim disposita, oblonga, coloris subfusci: flores sunt monopetali, campaniformes, tubulati, nudi, multifidi, vni cauli adhærentes pedunculis brevibus, in sex segmenta fissi, sex staminibus e latere interno floris enatis præditi: ovarium ex floris centro natum tubam emittit longam, apiculo fimbriato instructam, & fit bacca mollis, fere rotunda, continens semina oualia, dura, alba; radix est longa, digiti crassitie, per intervalla articulata, & nodosa, alba, saporis subdulcis: crescit in silvis, sic dicitur a radice geniculorum frequentibus nodis ex intervallis tumente, ex πολὺ multum, & γόνυ genu, seu nodus. G. Weiswurz.

POLYGONVM, penult. corr. quia *Dioscoridi l. 4. c. 4. & 5. γελύγονον* a γόνυ, ατος. *Nicander* quidem in *Tberiæ* penult. prod. sed necessitate metri, vt in hexametro locum inueniret. **Polygonum**, seu **CENTVMNODIA**, est planta, quæ habet caules longos, tenues, tenaces, plerumque repen-

tes,

tes, creberrime geniculatos: folia oblonga, angusta, acuta, caulibus breuibus adhaerentia, & alternatim disposita; calix est quinquifidus, infundibuliformis, qui per maturitatem fit capsula seminalis: flores apetalii, plurimis staminibus constantes, parui, qui ad foliorum alas oriuntur: semen perfecte triangulare est, sat crassum, coloris castaneæ; radix longa, satis crassa, fibrosa, valde repens, saporis adstringentis: hæc herba in viis frequens, ex πολὺ multum, & γονή genitura. Vocatur etiam *seminalis*, a seminis multitudine: & *sanguinalis*, a sanguine cohibendo: vt & *corrigiola*. G. *Beggras, Begtritt*.

POLYPHORA, sunt potus seu vina plurimis spiritibus pollentia, ex πολὺ multum, & φέρω fero. G. *Stard Getränd*.

POLYMORPHVM OS, idem quod *sphenoides os*, & *cuboides*.

POLYNEVRON, vide *arnoglossum*.

POLYPHAGIA, est multi alimenti assumptio, ex πολὺ multum, & φάγω edo.

POLYPHARMACON, idem quod *polychreston*, ex πολὺ multum, & φάρμακον, medicamentum.

POLYPODES, dicti *aselli* & *millepedes*: est insectum diureticum. G. *ein Kellermurm*.

POLYPODIVM, est plantæ genus, cuius folia ad neruum pene in partes angustas & oblongas secari solent: fructus foliis innascuntur; capsula scilicet membranaceæ sphaericæ, in acervulos congestæ annulo carentes, quæ fibrarum contractione rumpuntur & semina fundunt minutissima: radix est oblonga, minimi digiti crassitie, foris rufescens, intus herbacea, ex viridi pallescens, multis nodis & tophis quasi acetabulis geniculata, saporis subacris dulcis, quodammodo adstringentis & nauseosi: est species filicis in opacis syluis & montibus ad petras muscidas, imprimis ad radices caudicesque vetustos arborum fagi, coryli, quercus nascitur, ex πολὺ, multum & πᾶς pes: repit enim quasi plurimis pedibus: vel nomen accepisse ferunt, a radice scil. quæ scirrhos & acetabula polyporum modo habet: *filicula* etiam vocatur a similitudine foliorum cum filice. G. *Engelsüß, Baumfarn*.

POLYPVS, est tumor in cauitate narium excresecens, estque duplex, vel turundæ formam refert, & *sarcoma* generali nomine vocatur: vel ramulis aut pedibus variis ad oris interiora aut nasi exteriora se extendit; color est albus; sæpe ad rubedinem vergit; aliquando liuidus, & niger, huiusmodi excre-

scen-

ſcentiæ in naribus, & finibus craſſæ meningis aliquando contingunt; in corde quoque & arteriis maioribus ſanguis, pro tempore ſtagnans, ob animi deliquia &c. concreſcit in maſſam ſolidam tenacem, poſtea non diſſoluendam, quæ vel libere in vafis illis aliquamdiu fluctuat, donec impellatur trunco vni alteriue, vel accreſcit lateri vafis quod ſumme extendit, & vocatur *polypus*, ex *πολύς* multus, & *πῆς* pes. G. ein Naſengeſchwår, Herksgewächſ.

POLYSARCIA, eſt nimia corpulentia corporis, ex *πολὺ* multum, & *σὰρξ* caro. G. Ungemeine Dicke, Fettigkeit des Leibes.

POLYSPASTON, eſt machinamentum articulis reponendis accommodatum: ita dictum, quod multis orbiculorum circuitiõibus facilitatem præſtat, ex *πολὺ* multum, & *σπάω* traho. G. ein Flaſchenzug.

POLYSPERMOS, qui ſemine diues eſt, ex *πολὺ* multum, & *σπέρμα* ſemen.

POLYTRICHVM, eſt capillus veneris, ſic dicitur ob capillarem faciem, ex *πολὺ* multum, & *τρίχ* capillus, dicitur quaſi *multicomum*, quod capillos denſos ac multos faciat, easque deſluuia expleat. Eſt & aliud *polytrichum*, quod muſci ſpecies eſt, aurei coloris, ſic dicta a ramulis, qui capillorum inſtar tenues ſunt. G. Frauenhaar.

POLYTROPHIA, eſt nutritio multa.

POMAMBRA, dicitur, quaſi pomum ex ambra aliisque odoramentis compositum. Ingredientia ſunt plerumque ambra gryſea, moſchus, zibethum, ladanum, benzoin, ſtyrax calamita, oleum cinamomi, oleum caryophyllorum &c. ex hiſce cum mucagine alicuius gummi, globuli maiores ſeu poma odoris gratia componuntur.

POMATVM, eſt vnguentum grati odoris, pinguedinem porcinam & poma recipiens, vnde nomen. G. Apfelsalbe, Pomade.

POMPHOLYGODES, vrina eſt, cui in ſuperficie plurimæ bullæ innatant, quæ plerumque in flatibus & doloribus corporis obſervantur, a *πομφολυγώω* bullas excito.

POMPHOLYX, penult. corr. quia *Dioſcor. l. 5. c. 85. πομφόλυξ*.

Andrachnen, acorouque, apopanaca, pompholygemque. Vindician. v. 58.

Pompholyx, nihil album, eſt fauilla tenuiſſima & volatilis, quæ, dum æs in fornacibus perficitur, ſupernæ earum parti
ad-

adhærescit. Coit ibidem in glomusculos vellerum lanæ fimiles, contactaque farinæ modo dispergitur. Eodem modo & cadmia, vi ignis violent in fauillam seu tutiam redigi potest. Arab. *Tutia*. Lat. *Bulla*. G. Weiß Nichts.

POMVM & POMVS, latius patet quam malum, comprehendit enim fere omnes fructus molliorem corticem habentes. Gr. *μήλον, ὀπώρα*. Nonnulli a *πόμα* potus deriuant, quod sitim sedant.

POMVM ADAMI, est protuberantia illa in collo anterius conspicua. Nihil aliud est, quam capitis laryngis protuberantia. G. *Adamsapffel*. Est etiam mali aurantii species: nomen accepisse ferunt, quod cortex rimis quibusdam exasperatur, ac si dentibus demorsus esset.

POMVM ODORIFERVM, idem quod *pomambra*.

PONDO, idem quod libra, quæ medicis est XII. vnciarum. De ponderibus videndi sunt auctores, qui hoc argumentum ex instituto tractant. G. *Pfund*.

PONS VAROLII, sunt processus quidam cerebelli globosi, prope vermiformes, sic a *Varolio* inuentore dicti.

PONTICVM ABSINTHIVM, nomen habet a Ponto regione, in qua nascitur.

POPLES, est articuli istius, quo os femoris articulatur ossi tibiæ, pars interior, siue posterior, qua crus flectitur. Gr. *ἰγνὺς & ἰγνύα*. G. *Die Kniebuge*.

POPLITEVS MVSCVLVS, est vnus ex iis, quibus tibia mouetur. Externo infernoque femoris osseo tuberi adnatus, oblique, itidem tibiæ superiori posteriorique eminentiæ quadrata ex parte figura inseritur. G. *Der Kniebügens muscul*.

POPLITEA VENA, ex duplici ramo crurali misto constat, & sub cute tecta posterius per medium poplitæ flexum, excurret vsque ad calcem, aliquando ad malleoli cutim.

POPVLAGO, est planta, quæ habet caules ramosos, rotundos; folia rotunda, ampla, polita, leuiter crenata in margine, coloris ex viridi obscuri, chelidonii minoris foliis satis similia: flores sunt polypetali, rosacei, nudi, ranunculoides: pistillum floris ab it in plurimas vaginulas, quæ deorsum pendentes ferunt plurima semina plerumque oblonga: radix fibrosa, albescens: hæc planta crescit in locis aquosis: est *tussilago* altera, dicitur & *caltha palustris*, & *chelidonia palustris*, sic

sic dicta ob foliorum albedinem, quam cum populo arbore communem habet.

POPVLEVM, est vnguenti nomen, sic dictum, quia componitur ex oculis seu gemmis populi, quibus additur *bardana*, *hyoscyamus*, *lactuca*, *mandragora*, *papauer nigrum*, *semperuium maius & minus*, *solanum*, *violaria*, *umbilicus veneris*, *rubi cymæ*, & *porci axungia*. G. Pappelsalbe.

POPVLARIS MORBVS, idem quod *endemijs* aut *epidemijs*.

POPVLVS, arbor, penult. corr.

Populus Alcidae gratissima, vitis Iaccho. Virg. Ecl. 7.

Qualis populea mærens philomela sub umbra. Virg. 4. Ge.

Inde vnguentum populeum, non populeonis, vt perperam Officinæ. Populus, seu FARFARVS, est arbor procera, quæ habet folia fere circularia, incisa, dura, nigricantia, semper tremula, licet nullus adsit ventus: flos est amentaceus, plurimis nempe foliolis apicibus donatis constans, sed sterilis; teneri enim fructus innasce solent iis populi speciebus, quæ floribus carent, spicati, plurimis foliolis compositi, sub quibus latet campana quædam embryonem complectens; is autem abit deinde in siliquam membranaceam, bifariam dehiscentem, spicatam, seminibus fætam pappis instructis: initio veris oculos seu gemmas producit, mucronatos, odorato, luteo, pingui, ac tenaci succo prægnantes. G. Ulberbaum, Pappelbaum, Aspen.

PORCELLVS, est insectorum species, quæ & *aselli* & *millepedes* dicuntur. G. Kellerefel.

PORI, dicuntur meatus exigui & insensiles cutis aliarumque partium, per quos sudor & effluvia vaporosa ex corpore decedunt. G. Schweißlöcher.

POROCELE, est hernia ex callo aut calculo excitata, in membrana erythroide hærens, renitens, dura, & inæqualis: ex *πῶρ* callus, & *κῆλη* tumor.

POROMPHALVS, est calculus aut callus, in umbilico protuberans, ex *πῶρ*, callus & *ὄμφαλ* umbilicus.

POROSIS, est calli generatio, a *πῶρ* callus.

POROTICA, sunt medicamenta callum generantia, seu quæ exsiccando, incrassando, & adstringendo partis alimentum in callum conuertunt, a *πῶρ* callum induco.

PORPHYRITES, est lapis satis durus, superficie læui & æquali, super quo, ancillante alio lapide, cursu re dicto,

Lex. Med.

Mm

ali

alii lapides, gemmæ &c. in subtilem puluerem rediguntur. G. Reibstein.

PORRACEA BILIS, vide *bilis*.

PORRVM, est planta, quæ habet folia ex tunicis radieis enata, plana, quandoque carinata; caulis est rectus, crassus, solidus, succulentus: flos hexapetalus, quasi campaniformis, ornatus staminibus latis, planis, in tria capillamenta exeuntibus, quorum medium apice donatur; flos in fasciculos globosos colligitur: ovarium fit fructus subrotundus, trilocularis, fœtus seminibus subrotundis: bulbi sunt oblongi, angusti, fere cylindrici, tunicati, politi, splendentes, albi: tota hæc planta habet odorem allii, & colitur in hortis; planta hæc ita tunicata est, ut bulbus totus in tunicas possit resolui, & folia sint tantum elongatæ squammulæ bulbi: Gr. *πράσον*. G.lauch.

PORRVS, est verrucæ species, quæ habet quasdam radices ad extra, ad similitudinem porrorum, & ita minutim fixas. G. Hünerrauge.

PORRIGO, idem quod *furfuratio*.

PORTA, Gr. *πύλη*, sic vocatur hepatis pars sima, ubi duæ parvæ inveniuntur eminentiæ seu protuberantiæ, quas *portas* appellarunt veteres medici, putantes chylum per facultatem attractricem succum ex intestinis in venas mesaraicas ad venam portarum attrahi, & per vim hepatis assimilatricem in sanguinem conuerti. *Vena*, quæ ibidem loci ex visceribus imi ventris sanguinem in hepar ducit, ideo *vena portæ* vocatur. G. Die Leberpforte.

PORTULACA, penult. prod. ut *pastinaca*.

Andrachne græce, quæ portulaca latine. Marcel. l. 1.

Portulaca est planta, quæ habet caulem rotundum crassum, rectum, succulentum, tenerum, politum, splendens, rubicundum, in ramos diuisum: folia succulenta, oblonga, fere rotunda, crassa, carnosæ, saporis viscosi, subacidi: flos est rosaceus, plurimis petalis in orbem positis constans, ex cuius calice monophyllo & bifido surgit pistillum, quod deinde simul cum calice abit in fructum, plerumque ouatum, seminibus fœtum orbiculatis, nigris, parvis. Gr. *ἀνδράχνη, πύλη, πύλιδιον, χοιροκότανον*, porci herba. G. Portulak.

PORVS BILARIVS, seu HEPATICVS, est canalis, ex tota hepatis substantia vndique oriundus, ex minimis in maiores canales defluens, tandem in vnicum, qui ductui cholido

lidocho inseritur; vehitque bilem, in glandulis hepatis præparatam, ex hepate; eamque in intestinum duodenum amandat. *Porus* etiam omnem ductum & meatum significat, a *πεῖρω* pervado. G. Der Gallengang.

POSCA, putatur dici a *πόσις* potio, idem quod *oxycrazum*.

POSSETVM, Gr. *ζυθόγαλα*, est lac decoctum, cui sub finem coctionis cerevisia infunditur, tunc liquidum serum in febribus sorbendum datur, & coagulum remouetur, potio est Anglis familiaris. G. Biermolsche, Posset.

POSTBRACHIALE, idem quod *metacarpus*.

POTAMOGEITON, Lat. Fontalis, quia fontibus & præsertim fluminibus vicina est. Siquidem in aquosis & palustribus locis nasci amat. *Stachyites* Gr. *σταχύτης* vocatur, quasi spicata, ob caulem, quem ex se mittit floribus & semine spicatum: ex *ποταμός* fluuius, & *γέτων* vicinus. G. Schwemmenkraut.

POTENTILLA, siue ARGENTINA, vide *anserina*, & *argentina*.

POTIO, seu POTVS, a potare, est mixtura vel dissolutio ex variis; vel decoctio, quæ bibitur, aut haustus, decoctum, emulsio, iulapium. G. ein Trank.

PRÆCIPITANTIA, sunt, quæ acidum in corpore nostro infringunt, & quasi præcipitant: est vox a chymicis mutuata, quia præcipitando res alterius indolis fiunt. Vide *absorbentia*.

PRÆCIPITATIO, est quædam minimarum particularum in liquore conueniente solutarum, & per contrarium liquorem infusum, subsidentia & renuiscencia. Si corallia aliue lapides, & margaritæ, oculi cancri, argentum viuum &c. aqua forti soluta sint, & sal aliquod alcalicum iniiciatur, particulæ antea inuisibiles, statim sub pulueris forma subsident. Ita sulphurea, vt succinum, lacca, resina &c. spiritu vini soluta, ab infusa aqua præcipitabuntur. G. Niederschlagung / Präcipitation.

PRÆCORDIA, Gr. *σπῆρες*, sunt viscera omnia in thorace contenta. G. Das Obereingeweide, die Gegend der Herzgrube.

PRÆFOCATIO VTERINA, vide *hysterica passio*.

PRÆPARANTIA VASA, sed melius *testicularia*, sunt venæ & arteriæ ad testes & epididymides euntes, sic a veteribus appellantur, ex præiudicio putantibus in iis semen præparari.

Vena plurimis ramificationibus & anastomosis: arteria vero recto ductu, duabus aut ad summum tribus bifurcationibus incedit, & anastomosis lateralibus in venam hiat. G. Die Gasmengefäße.

PRÆPARATA, in pharmacia hoc nomen denotat medicamenta simplicia, videlicet solida, subtilissimum in pulverem, linguæ tactum fugientem, accedente aqua conuenienti, supra porphyritem læuigata, denuoque sub pastillorum forma exsiccata: sic prostant corallia, cornu cerui &c. Nec non alia simplicia medicamenta, quæ interdum aceto, vino, vel alio liquore, per aliquot dies immerguntur, rursusque exsiccantur, correctionis nimirum, ut creditur, gratia: sic præparatorum numero habentur radices asari, ari, &c.

PRÆPUTIVM, Gr. ἀνδροβυστία & πρόδη, est glandis penis virilis inuolucrum, estque tantum continuatio epidermidis, cutis, & membranæ cellulosa: a putando dictum. Ab Hebræis enim & Turcis refecatur, unde apellæ & recutiti appellantur. Item clitoridis proiecatura, estque præputiolum in feminis præter exilitatem a virili diuersum in eo, quod partem glandis tantummodo superiorem tegit. G. Die Vorhaut.

PRÆSEPIA, seu PRÆSEPIOLA, sunt foraminula illa utriusque maxillæ, quibus dentes continentur. Gr. φάτναι & φάτνια Galeno. G. Zahnhölen.

PRÆSERVATORIA INDICATIO, est modus quo per victus rationem & remedia conuenientia, a morbis futuris præseruamur.

PRÆSIDIVM, idem quod *auxilium*, *remedium*, aut *indicatum*.

PRÆT. NAT. vel P. N. significat præter naturam.

PRASSINABILIS, vide *bilis*.

PRASVM, est *porrum*, a πρᾶω incendo; quia porrum coactum sanguinem accendit, linguamque mordet. Vide *porrum*.

PRASSIVM, penult. corripit:

Nauis ramentum, & quæ nomine prassion herba est. Seren. tit. mamm. san.

Nicandro in Alexipharm. Πράσιον vocatur:

Καὶ χλοερὴ πρασίῳ τὸ δὴ μελίφυλλον ὀδεῦσι. Et

Δικτάμω τε κλῶναι ἰδὲ χλοερὴ πρασίῳ. Andromachus senior apud Galenum libr. de Theriaca ad Pisonem.

Prassium & Prasum vocatur *marrubium* seu *ballore*. Nomen impositum a cauliculis quadrangularibus videtur: πρασιαὶ enim dicun-

dicuntur dispositiones quadrangulares: vel quod ἐν τοῖς προαισῶς coleretur: adeo ut cum porro, ut viri docti voluere, nullam similitudinem habeat. Vide *marrubium*.

PREHENSIO, vide *catalepsis*.

PRESBYTIA, est obscuritas visus in rebus propinquis, cum tamen in distantibus aliqua sit perspicacitas, senibus familiaris, ex oculorum planiori figura oriunda, ex πρέσβυς senex.

PRIAPISMVS, est *tentigo*, siue pudendi diutina sine libidine erectio. Gr. etiam vocatur Σατυρίασις, a πρίαν & Priapo, Veneris & Liberi filio. Vide *Satyriasis*.

PRIAPVS tauri, balenæ, penult. prod.

Hellepontiæ feruet tutela Priapi. Virg. 4. Georg.

Priapus, idem quod *penis*.

PRIMORES DENTES, siue ANTERIORES, ab officio in cibis incidendis dicuntur *incisorii*. Item Γελάσιννοι quia inter ridendum primi denudantur, *tomici* Celso, τομῆς διασῆρες, κτένες. τομῆται &c. numero quatuor sunt superius, totidemque inferius. G. Die vorderste Zähne.

PRIMVLA VERIS, penult. corr. quia a primus, diminutivum est primulus, ut scrupulus, lupulus, lentulus, fraterculus. Accedit & *Plauti*, & *Terentii* penultimam corripientis autoritas. Primula veris, siue BETONICA ALBA aut HERBA PARALYSEOS, est planta, quæ habet folia ampla, oblonga, aspera, rugosa, repentia; ex his erumpunt caules lanuginosi, rotundi, nudi: flos est monopetalus, hypocrateriformis, & multifidus, ex cuius calice (qui tubulatus est) surgit pistillum, infimæ floris parti ad instar clavi infixum, quod deinde abit in fructum seu testam oblongam, in ipso calice ferme reconditam: apice dehiscentem, & seminibus fætam minimis, obrotundis, nigris, placenta affixis: radix est satis crassa, squammosa, rubicunda, fibrosa, saporis adstringentis, odoris grati & aromatici; hæc planta crescit in pratis & sylvis, sic dicitur quod incipiente vere & ante illud tempus flores suos emittit. G. Schlüsselblum, Himmelschlüssel.

PRINCIPES DIES, vide *critici dies*.

PRINCIPIA, idem quod *elementa*.

PROBOLE, idem quod *apophysis*.

PROCATARCTICA, est causa morborum præexistens, vel principiens, una cum aliis agens, unde primo morbus producitur; siue illa sit externa siue interna, ut ira vel æstus aeris,

cacochymiam mouens, febrimque inducens, a προκαταρχομαι antegredior.

PROCATARXIS, idem quod *procatartica*.

PROCESSVS, idem quod *apophysis*.

PROCESSVS CILIARES, sunt quædam fibræ in oculo musculares, quibus oculi pupilla dilatatur & contrahitur. Ab oculi pupilla, velut radii a corpore luminoso profecti, in orbem disponuntur; fibræ istæ serie densa ordinatæ, antè, ubi corneæ tunicæ cohærent, colore variegato insigniuntur; interim ubi crySTALLINI humoris margini, ac etiam tunicæ retinæ oræ contiguæ sunt, semper nigræ apparent: iste processus ciliaris ex minusculis musculorum fasciculis subalbidis componitur, numerum octogenarium excurrentibus, ligamento cuidam ex toridem nigricantibus extructo, alligatis. Harum utriusque ordinis fibrarum quædam, ligamenti latitudinis margines ambos tangunt, quædam ad medium pertingunt. Musculosa hæc contextura cum tota vicia membrana mobilis est. Vbi crySTALLINI humoris limbum, ut & retinæ expansionem tangit, nigra plane est. Non tantum oculi pupillam dilatant, aut contrahunt, quin & humorem crySTALLINUM protrudunt, ac retrahunt, inque obiectorum aspectus huc illuc deflectunt.

PROCESSVS CHYMICI, nihil aliud sunt quam operationes chymicæ integræ; quando nempe in rei examine procedunt, & tandem ad scopum quæsitum perueniunt. G. Chymische Prozesse.

PROCESSVS PERITONÆI, describuntur, quod sint veluti fistulæ duæ oblongæ, vel canales laxiores viris in scrotum descendentes, per foramina tendinum musculorum obliquorum & transuersorum, in quibus productionibus, vasa seminaria descendunt & recurrunt, atque prope testes processus hi magis explicantur, fiuntque testium tunicæ. Verum illud magis locum habet in brutis quam hominibus: quia vasa ad testes euntia per peritonæi duplicatam membranam excurrunt: nam si hominibus contingerent, nemo ab herniis esset liber.

PROCIDENTIA ANI, est intestini recti, propter nimiam laxitatem, per anum delapsus. Vocatur item *procidentia sedis*, procidua sedes, προκίττων ἀρχός, quando sedes prolabitur. Gr. Προκίττω ἀρχὴ ἢ ἑσπας. G. Das Vorgehen, Ausfallen des After: oder Mastdarms.

PROCIDENTIA VTERI, est relaxatio tunicæ internæ vaginæ, qua per pudendum prolabitur, & a medicis sæpe
refecata

Unable to display this page

Unable to display this page

PROSPHYSIS, est agnascencia, cohærentia & coalitio, eum scil. digiti sibi inuicem connexi sunt & coalescunt, a *προσφύω* agnasci facio. G. *Zusammenwachsung*.

PROSTATÆ, ADSTANTES, siue **CORPORA GLANDVLOSA**, est vna, continua conica glandula, quæ adnascitur vrethræ parti, quæ flaccida est ad vesicæ vrinariæ collum, antequam bulbus siue corpus cauernosum ad vrethram accedit, circumcincta est fibris muscularibus, & composita duodecim distinctis aggregatis glandularum ita, vt glandulæ cuiusque aggregati per emissaria sua desinant in vnum sacculum, cui infundunt suum humorem; hinc sacculi duodecim distincti totidem distinctis notabilibus emissariis hiantes in cauum vrethræ, ita, vt vndique cingant exitum illum vesicularum: vnde accurate hic miscentur semen & humor prostatæ: dum vesiculæ & prostatæ eadem membrana musculari cinguntur: humor hic factus, est blandus, pinguis candidus, copiosus: post abstinentiam ab opere venereo diuturnam actione deponendæ alui aut reddendi lotii, sæpe expressus animalcula, quæ in semine adsunt, non continens, ablata testium, & vesicularum seminalium, actione, superstes, nec tamen tunc prolifer. Videtur hinc semen crassius & cineritium diluere, vehere, & forte in primis a coitu momentis nutrire animalcula in vero semine contenta, vnde vna cum semine eiicitur; forte & vrethræ lubricationi inseruit, titillationi ansam dare etiam perhibetur: simile quid in scæminis reperitur a *πρόσθημι*, præsum, præsto.

PROSTETHIS, est pectus, siue thoracis anterior facies: Item, pars carnosa in manuum & pedum cavitare, nec non inter digitos nascens, ex *πρό* pro, & *στήθ* pectus.

PROSTHESIS, est pars chirurgiæ, quæ quod deficit, restituit. Exemplum habemus in solutione continui, vt patet in vlceribus cauis & fistulosis, quæ arte chirurgica carne supplentur, a *πρόσθημι* appono.

PROTOPATHIA, est morbus primarius, siue idiopathia, quæ ab alio morbo non est orta, ex *πρῶτ* primus, & *πάθος* patior.

PROTVBERANTIA, vide *apophysis*.

PROVOCATORII DIES, vide *crisis dies* & *intercalares*.

PRVNA, idem quod *anthrax*.

PRVNELLA, sumitur aliquando pro *aphtis* vel albicantibus, nigris vel puniceis, aliquando pro *angina* vel *febre Hungarica*. G. Die Bräune.

PRVNELLA, sine brunella, planta hæc sic videtur dici, quod conueniat in febribus ardentibus, quando os & lingua prunæ instar ardent, recens planta veteribus incognita plane, quæ nomen traxisse videtur a vocabula Germanico, die Bräune, quæ est species anginae, quæ intra paucos dies in gangrænam abit, estque morbus castrensis, & dicitur exercitus quidam hoc morbo fere totus laborasse, multaue remedia esse adhibita, tandem hac planta inuenta, omnes ægros hoc morbo laborantes fuisse curatos. Succum huius plantæ in gargarisinate assumpserunt, & foliis pro cataplasmate vti sunt, inde perfecte curati fuerunt. G. Brunellenkraut.

PRVNVS SYLVESTRIS, est arbor cuius cortex est griseus, fere purpureus: folia prunum satium referunt, sed minora, saporis sunt subadstringentis: calix est monopyllus, quinquifidus; flos est albus, rosaceus, pentapetalus, staminibus triginta vel ultra præditus: ovarium in fundo calicis sit fructus niger, subcæruleus, ouatus, vel globosus sub tenui, glabra tunica pulpam mollem condens, in suo medio continentem officulum oblongum vel ouale, compressum, vtrimque acuminatum, vnico intus nucleo fœtum: pediculus satis longus fructui suppositus: fructus caro est dura, viridescens, saporis stiptici: radix lignosa, nigra, se vndique extendens: hæc arbor crescit in locis incultis: Gr. πρῦνον. G. Schlehenbaum.

PRVRITVS, habet aliquid ex titillatione, dolore & voluptate: sed illud proprium est, vt ad scalpendum incitentur. Definitur quod sit cutis inæqualitas sicca, cum difficultate pruriginosa, ortum habens a particulis salino fixis acriter pungentibus, in cutis glandulosis acinis & poris ab aliis tenacioribus retentis, quæ circuitum absoluere, vel per diaphoresin emanare non possunt. Gr. κνισμός, κνησμός, ξυσμός. G. Das Jucken der Haut.

PSAMMISMVS, est balneum ex arena sicca & calida, quo hydropicorum pedes exsiccantur, a ψάμμος arena. G. ein Sandbad.

PSAMMODEA, sunt vrinarum contenta arenosa & sabulosa, ex ψάμμος arena, & ἔδος forma. G. Harn mit Gries.

Unable to display this page

neruosa, & parum laciniata instar coronopi: cætera sunt vt in plantagine & coronopo: semina sunt parua, oblonga, puliciformia, lubrica, lucida, ex fusco punicea, saporis primum mucilaginosi, postmodum acris & nauseosi: hæc planta crescit in Italia & Germania: semen pulici apprimè simile est, a *ψύλλα*, vel *ψύλλα* & pulex. Hinc *pulicaris herba* appellatur. G. *Glohkraut*.

PTARMICA, *Dioscoridi l. 2. c. 192. πταρμική*, a *πταίω*, sternuto, penult. corripit, vt ictérica, Logica, Grammatica, Dominica. Ptarmica, seu STERNVTATORIA, sunt, quæ maiori, quam errhina, prædita acrimonia, irritando, & corrugando nervos olfactorios & membranam pituitariam in naso, pituitam circa nares exprimunt, vt magna copia tum expellatur, tum erumpat. G. *Niesen machende Mittel*.

PTARMICA, est planta, quæ habet caulem vnicum, tenuem, rotundum, fistulosum, satis firmum, vndequaque instructum foliis draconis esculenti foliis similibus, argutis, apertiusculisque denticulis circumquaque serratis, atro virore splendentibus, sapore acri & feruido pyrethri mitiore: flos est radiatus, cuius scilicet discus ex plurimis flosculis, corona vero ex semiflosculis constat, embryonibus insidentibus, & calice squamoso comprehensis: embryones autem deinde abeunt in semina parua: radix est longa & filamentosa: crescit hæc planta in locis incultis & arenosis. Est herba sternutationem promouens. G. *Bertram*.

PTERIS, idem quod *felix*.

PTERNA, idem quod *calx*.

PTERYGIVM, est *ala* seu *pinna* nasi vel oculi aut processus aliformis ossis sphenoidis. Item, excresecientia membranosa, *unguis* & *ungula* dicta, supra corneam oculi tunicam, ab angulo vt plurimum interno, versus oculi pupillam excresecens, eamque sæpe obscurans, a *πτερόν* ala. G. *ein Fell über dem Auge*.

PTERYGIVM, idem quod *ala*.

PTERYGOIDES, dicuntur processus est musculi ossis cuneiformis, duo tales ossei sunt processus in osse cuneiforme; verum duo sunt paria musculorum, quorum vnum est *externum*, ortum ab externa parte alæ exterioris pterygoidis, progressum retro inseritur forti tendine in spatio similunari sito inter condyloidem & coronoidem maxillæ inferioris processum: alterum est *internum*, ortum carneum, & tendinosum ex tota inter-

interna superficie lamellæ externæ pterygoidis, progrediens descendit, ac lato & robusto tendine affigitur fossulæ paulo supra angulum internum maxillæ inferioris sub magnis apophysibus; & hæc ambo maxillam inferiorem attollunt, ex πτερυγία ala, & ἄδω forma. Item, cui scoptulæ operæ alarum in modum extant, quod genus hominum, teste Galeno & Aretæo, tibi obnoxium est, πτερυγιάδης Hippocrati & Aretæo, φδιωδης Hippocr. G. Dem die Schultern heraus stehen.

PTERYGOSTAPHYLINI, sunt musculi gargareonis siue vuulæ, qui a processibus aliformibus originem trahunt, & in vuulæ lateribus finem consequuntur; sunt duo internus & externus. Pterygostaphylinus internus siue sphæno staphylinus, oritur prope supremam processus pterygoidis partem ex osse sphænoide, & finitur in parte posteriori ac superiori vuulæ; hic salpingo-staphylinus a Valsalua vocatur; quia e parte tubæ Eustachianæ provenit. Pterygostaphylinus externus oritur iuxta latus externum præcedentis, descendit inter utramque lamellam processus pterygoidis, tendinemque super apophysi tenui lamellæ interioris, quasi per trochleam, ad anteriorem vuulæ partem reflectit, vnde ab hoc pari sursum & antrorsum, a reliquis retrorsum, & ad latera videtur moveri. Hic musculus a Valsalua musculus novus tubæ vocatur, quia tubam Eustachii, ut & nares ab eo dilatari existimat; a πτερυγία ala, & σαφύλη vuule. G. Des Zäpfleins Muskel.

PTILOSIS, est oculorum vitium, ut incrassatis palpebrarum marginibus, ciliorum pili excidant.

PTISANA, (nonnunquam ptissana, hinc Galeni liber extat περί πτισσάνης) penult. corripit.

Frumentum, milium, ptisanamque, fabamque solebas. Martialis, l. 12. ep. 73.

Quid cessas? agendum, sume hoc ptisanarium oryza. Horat. 2. Sat. 3.

Ptisana, est decoctio ex hordeo decorticato, passulis mundatis, glycyrrhiza &c. parata, a πτίσω pinso, decortico. G. Gerstenbrand.

PTYALISMVS, est maior, quam naturaliter solet, salivæ ex ore secretio, a πτύω spuo. G. Speichelfluß.

PTYALON, est sputum siue illa materia quæ tussiendo ex pulmonibus eiicitur; salua namque proprie significat liquorem per ductus salivales effusum, humorem e naribus & supra palatum, pituitam cerebri vocant; at mucus, tonsillarum, est

materia viscida, quæ per tonsillas excernitur, a πύω spuo. Vide *saliva*.

PTYSMA, idem quod *ptyalon*.

PVBES, est illa pars abdominis, quæ pudendo proximalanugine seu pilis tegitur, unde iudicatur an quis maturuerit nec ne: ideoque qui huiusmodi pilis non adornati sunt *impuberes* dicuntur. Maribus decimo quarto accrescit, fœminis vero duodecimo. G. Das Schaamhaar.

PVBIS OS, siue PECTINIS OS, est pars ossis innominati, quæ in iunioribus cartilagine ab ischio & ilio separata, in adultis cum iis concreuit: est vero præcedentibus duobus minus, situm in parte anteriori ubi duo ossa utriusque lateris se inuicem contingunt. In hoc osse, ubi cum ischio coniungitur, relinquitur foramen magnum, fere ouale: sic vocatur ob pudendorum viciniam. G. Das Schaambein.

PVDENDAGRA, idem quod *lues venerea*.

PVERPERA, fœmina est, quæ iam iam peperit, & quamdiu ex incommodis puerperium sequentibus decumbit. Gr. παιδοτόκος. G. eine Kiadbetterin.

PVGILLVS, Gr. δεσμίδιον, est mensura medicorum, quæ herbæ mensurantur; continet pugillus, quantum manu modica capi potest: aliis tamen quantum tribus digitisprehenditur. G. eine kleine Hand voll.

PVLEGIVM, penult. corr.

Pulegiumue potens, & agreste iugatur anethum. Seren. tit. lumbr. purg.

Pulegiumue potens una super aure locabis. Seren. tit. cap. med.

Pulegium, est planta, quæ plures habet caules longos, quadratos, villosos, quosdam elatos, alios repentes: folia sunt obrotunda instar maioranæ, sed tactui molliora, & nigriora, ex horum alis ramusculi oriuntur vel parua foliola valde tenuia: flores sunt verticillati, coloris cærulei vel purpurei, aliquando rubicundi, raro albi, labiati, labium superius bifidum: flori succedunt semina minima: radix est fibrosa. Gr. βλήχων seu γλήχων, quod gustatum a pecore, cum floret, balatum concitet. G. Poley.

PVLICARIA, seu PVLICARIS, idem quod *psyllium*.

PVLMONARIA, idem quod *peripneumonia*.

PVLMONARIA, penult. corr. ob vocalem ante vocalem. *Pulmonaria*, est planta quæ habet caulem angulosum, villosum, coloris purpurei, buglossum referentem: folia quædam ex radice

dice erumpunt dispersa & repentina, alia stipiti adhærent sine caulibus; sunt oblonga, acuta, ampla, in medio nervum habentia, lanuginosa, & plerumque maculata, semina obrotunda in capsula inclusa: radix est fibrosa, saporis viscosi: crescit hæc planta, in sylvis, pulmonum morbis medetur, vel a similitudine cum pulmonibus denominatur. G. Lungenkraut.

PULMONES, Gr. πνεύμονα, & πλεύμονα dicunt. Est illud organum respiratorium, in thoracis utraque cavitate positum, eamque sua bifida loborum divisione replens, constans valis 1) sanguini solo vehendo, & mutando, ut arteria & vena pulmonali 2) aliis suo sanguine tantum nutriendæ substantiæ destinatis, ut arteria bronchiali, 3) aliis solo aeri excipiendo, ut arteria aspera cum suis divisionibus dicatis; atque innumeris nervis a pari vago, & lymphaticorum copiosorum omni genere & magnitudine variis &c. Quatenus aerem accipit per asperam arteriam, post eius varias divisiones continuo decrecentes, tandem abit in substantiam ex vesiculis sphaeroidis figuræ conflata, membranaceam, subtilissimam, ultimo cæcam, expansilem ab aere inflato, contractilem propria vi ut & thoracis compressu. Hæ vesiculæ undique valis trajectoriis sanguineis & nutrientibus cinguntur &c. de quibus cunctis *Malpighius* inuentor optime differuit. G. Die Lunge.

PULPA, est caro fructuum, radicum, aliorumque corporum, quæ infusione, vel coctione extrahitur, eam per setaceum traiciendo: ut pulpa tamarindorum, cassiæ, althææ, dactylorum &c. vel contundendo, ut in cucumeris, melonumque semine; vel eligendo, ut pulpa colocynthidis &c. G. Das Marck.

PVLSATILLA, est planta, quæ habet folia pastinacæ sylvestris satis similia, sed minora, odoris acris & admodum nares ferientis dum digitis conteruntur, gustus acerrimi: ex horum medio producit cauleculus rotundus, cauus, lanugine spissa obductus: flos est rosaceus, plurimis scilicet petalis in orbem positis constans, ex cuius medullio surgit pistillum staminibus plerumque obsitum, quod deinde abit in fructum, in quo, velut in capitulum, colliguntur semina in tenue capillamentum desinentia: Folia etiam quædam caulem infra florem cingunt, non secus ac in anemone, a qua differt semine nudo in caudam tenuato. Radix est crassa, longa, nigra, in plura capita interdum divisa. Anemones species. G. Rüschen-schelle.

Unable to display this page

cidis staminibus, calicem in umbilicum contrahens, fit fructus pomiformis, cuius cortex coriaceus, saporis amaricantis adstringentis, austeri; fructus est fere globosus, coronatus, in plura loculamenta diuisus, acinis succi plenis fœta, membranis tenuissimis distincta, & semine turgentibus vt plurimum oblongo: punica mala triplicia sunt ratione saporis, dulcia, acido dulcia, seu vinosa, acida. Hæc arbor crescit in hortis præsertim in regionibus calidis, vt in Hispania; dici volunt a Pœnis, quod in Panica regione abunde inueniatur. Idem quod *granatum*. G. Granatenbaum.

PVPILLA, seu PVPVLA, est chorioidis siue vucæ tunicæ apertio, in homine rotunda, quæ pro influxu spirituum animalium in fibras radiantes longitudinales, & orbiculares limbum internum constituentes, musculi in modum contrahi vel dilatari solet. Gr. κόρη & γλήνη. G. Der Stern in dem Auge, der Augapfel.

PVPPIS OS, idem quod *frontis os*.

PVRGANTIA, sunt medicamenta, quæ externe vel interne corpori vno applicata, irritando fibras musculares œsophagi, ventriculi, intestinorum, ita agunt, vt hæc omnia in sua cavitate vel glandulis vicinis hærentia determinant sua contractione versus inferiora, & excernant per intestinum rectum extra corpus. Gr. καθαρτικά. G. Purgirende Arzeneien.

PVRGATIO, seu CATHARSIS, & COPROPHORIA, est ipsa excretio materiæ contentæ in ventriculo & intestinis per anum, producta vel ab ipsa se exonerante natura, vel medicamentis purgantibus. G. elie Purgation.

PVRPVREA FEBRIS, est in qua corpus externe maculis purpureis coloratur. G. Purpurfeber.

PVS, est materia alba, viscida, tenax, æqualis coloris, in vulneribus & vlceribus bonis hærens, facta ex affusa lymphæ ex vasculis ruptis, vna cum partibus vasculorum emortuorum mixta, cuius pars tenuior auolat vel absorpta est intra corpus, vnde non nisi aliquo tempore post collectionem in vulnere dictis characteribus donatur. G. Eiter.

PVSCA, idem quod *posca*.

PVSTVLÆ, sunt sanguinis vitiosi efflorescentiæ in cute excitæ, quæ vel propter diaphoresin impeditam, vel propter pustularum materiam nimis viscidam, eo loco hærent & inæqualitatem quandam excitant. G. ein Blätterlein, Blätter.

PVTREFACTIO CHYMICA, est corporis concreti, per putredinem ordinariam, in calore humido substantiam ipsam corrumpente, eiusque penetralia referante, dissolutio. *G. Das Verfaulen.*

PVTRIDA FEBRIS, sic olim vocabatur, sed talis non datur, nec dari potest, corruptis enim sanguine & succis, cætera non viuunt. *Vide synochus.*

PYCNOTICA, idem quod *incrassantia*.

PYLORVS, siue **IANITOR**, est dextrum ventriculi orificium, intestino duodeno annexum, per quod cibi ex ventriculo expellendi in intestina transeunt: a *πύλη* ianua, & *ὑπὸ* custodia. *G. Der Pfortner, Thürhüter.*

PYON, vide *pus*.

PYOSIS, est puris in qualibet parte collectio, a *πύον* pus.

PYRAMIDALES MVSCVLI, in abdomine locantur, & rectorum infinis tendinibus incumbunt, nec sunt rectorum partes, ut putant *Vesalius* & *Columbus*, sed distincti muscoli, ut probat *Fallopianus*: membrana peculiaris, qua inuestiuntur, & fibrarum cursus, diuersos a rectis esse musculos ostendit. *Orum* ab externo pubis osse fortiantur, & quanto longius ascendant, tanto fiunt angustiores, circa umbilicum in alba linea terminum consequuntur. Aliquando desunt, vel sinister dextro minor est, vel dexter sinistro. *G. Die Pyramidgleiche Musculn.*

PYRAMIDALIA CORPORA, sunt vasa semen præparantia dicta, de quibus suo loco. Item musculi narium & abdominis pyramidales dicti, item duæ chordæ medullares circa basin medullæ oblongatæ: videatur *Willis* de cerebro cap. 3. a *πυραμὶς* corpus in superficie acuminatum.

PYRENOIDES PROCESSVS, est dens secundæ vertebræ; hinc *dentiformis* dictus. *Gr. πυρήνη* nucleus.

PYROENVS, est alcohol vini, ex *πῦρ* ignis, quia ignis ope destillatur, & *ἔνως* vinum.

PYRETHRVM, Latinis *saluaris*: hæc planta nominatur a feruido, ac ignis simili, qui in eius radice est, sapore, unde plurimum salinæ elicitur, a *πῦρ* ignis. *G. Bertram, Speichelmurzel.*

PYRETICA, idem quod *antipyretica*, & *febrifuga*.

PYRETOLOGIA, est febrium descriptio: continens eorum symptomata, effecta, causas, & sanandi rationem &c. ex *πυρετός* febris, & *λέγω* enarro.

PYRI-

PYRIFORMIS MVSCVLVS, vide *quadrigeminus*.

PYROLA dicta, quod pyri folium similitudine externa imitetur; diminutivum ergo cum sit, penult. oportet corripere, ut areola, bracteola, fasciola, taleola. Pyrola est planta, quæ habet caulem angulosum, multa folia acuta habentem; folia ex radice erumpentia, quæ sunt satis carnosæ, politæ, tota hyeme virentia, caulibus longis adhærentia: flos in spicam congestus, est polypetalus vel pentapetalus, quasi galeatus, coloris albi; pistillum floris sit fructus angulosus, in quinque loculos dehiscens, qui loculi continent semina exigua: radix flexilis, fibrosa repens: tota planta habet saporem amarum & adstringentem. G. Wintergrün, Baldmangolt.

PYROS, vide *triticum*.

PYROSIS, est ardens faciei rubor, qui illis præsertim contingit, qui fervidis diebus iter faciunt; a πυρόω accendo. G. Hitze im Angesicht.

PYROTECHNIA, idem quod *chymia*, ex πῦρ ignis, & τέχνη ars.

PYROTICA, siue VRENTIA, sunt medicamenta potentia calida, quæ corpori humano adhibita valde incalescunt, propterea quod particulas & poros ita habeant dispositos, ut vaporibus vel humoribus in eos se insinuantibus, subtilis materia tales ibi inueniat meatus, ut ipsa ibi vehementius mota, terrestres quasdam particulas duras & acutas, in iis natantes, impetuosius in vicinas partes agitet, atque ita calorem magis vel minus vehementem & diuersimode corrumpentem, vel immutantem, pro ratione sui motus & particularum movendarum diuersitate, excitet. Hæc sunt *rubefaciencia*, *vesicantia*, *cathartica*, *septica*, *escharotica*, & *psilothra*, a πυρόω incendo. G. Brennende Mittel.

PYRVM, PYRVS, arbor & fructus omnibus noti. Infinitæ occurrunt differentiæ, multo plures quam malorum, a fructus scilicet magnitudine, figura, colore, odore, sapore, consistentia, cortice, pediculis, tempore quo maturantur, regione in qua proueniunt, duratione &c. desumptæ. Gr. ἄμυγ. G. Birnbaum.

PYVLCON, est instrumentum chirurgicum, quo pus vel sanies, e profundis sinibus trahitur, ex πύον pus, & ἔλκω traho. G. ein Eiterzieher. Est cannula argentea rotunda, oblonga, vulneri vel ulceri proportionem respondens, cuius extremitas, quæ vulneri immittitur, variis perforata est punctis, altera quæ

extra vulnus eminet, lamellam orbicularem circum positam habet, ne vulnus intret, & vt alligari hinc parti possit.

PYXACANTHA, est buxea spina: nomen accepit, quod planta sit spinosa foliis buxeis, *πύξ* enim est buxus, & *ἀκανθα* spina. G. Buchedorn.

PYXIS, capsula est pharmaceutica & chirurgica; in qua nempe medicamenta asseruantur: hinc vnguentum quoddam olim, emolliens & inflammationes depellens, quia commodissime in theca seu pyxide asseruabatur, *pyxidis* nomen sortitum est. Sinus item ossis coxæ quoque & *pyxis* & *acetabulum* & *coryla* appellatur. G. eine Büchse

PYXIDIS OS, vide *basilare os*.

Q

Q. PL. in formulis medicorum scriptum significat, *quantum placet*.

Q. V. est quantum vis, quantum volueris.

Q. S. hoc est, quantum satis, quantum sufficit.

QVADRANS, apud medicos est pondus trium unciarum, id est libræ romanæ quarta pars. G. ein Viertel.

QVADRATUS MUSCULVS, sic vocatur *musculus abductor femoris*, qui oritur a parte posteriore & exteriori tuberositatis ossis ischii & inseritur ossi femoris in cavitate inter utrumque trochanterem: hoc nomine quoque gaudet *musculus depressor labii inferioris*, qui oritur a labio exteriori baseos maxillæ inferioris, circa locum synchondroscos, eius, & recte ascendens ab utroque latere iunctus, inseritur toti musculo orbiculari inferiori. Item sic vocatur *flexor lumbi*, qui oritur principio lato & carnoso ab interna costa ossis ilii & ab osse sacro, & desinit in transversis processibus vertebrarum lumbiarum, & ultimæ dorsii. Vide porro in *quadrigeminus*, & *pronator*. G. Der vierschrotige Muscul.

QVADRIGEMINVS MUSCULVS, est vnus ex iis qui femur movent quadrifariam, posterius supra femoris articulum collocati quatuor eique exigui sunt. Huius cætus primus titulo dignoscitur a situ assumpto, vocaturque *pyriformis* seu *iliacus externus*: externo ossis sacri margini, vt qui sequuntur *secundus* & *tertius*, ischii ossis tuberculo adnati, trochanteris cavitatis integumento affiguntur. Eiusdem ordinis *quartus* nomen *quadrati* obtinuit, ischii internæ tuberculi sedi exteriorique inseritur femoris processui maiori. G. Der vierfache Muscul.

QVA-

QUALITAS, est particularum minimarum dispositio seu contextus, unde corpus nostrum, quacunque ratione, quale denominari potest. Hæc est manifesta, occulta, venenata, contagiosa, pestilens &c. G. Beschaffenheit.

QVARTANA FEBRIS INTERMITTENS, quam *Saturni filiam* nominavit antiquitas, *Octavio Horatiano* teste. Hodie *opprobrium medicorum*, quia difficulter, a medicis curatur. *Quadrimi circuitus febris*, Plinio. Gr. τετραήμερος; estque præterordinaria sanguinis commotio cum suis symptomatibus; quarto quovis die hominem inuadens, eumque deferens plane per duos intermedios dies. G. Das viertägige Fieber.

QVARTARIVM, idem quod *quadrans*, item mensura est vini uncias quinque, & olei uncias quatuor cum semisse.

QVARTIO, dicitur *talus*, siue astragalus, a quatuor nempe lateribus. Vide suo loco.

QVERCERA, QVERQVERA, idem quod *pbricodes*, & *epiala*.

QVERCVS, est arbor notissima, cuius flos mas amentaceus, constans apiculis masculinis, tenui capillamento longo per densa agmina affixis, fructus, loco a flore in eadem planta remoto, tribus tubis instructus, natus in calice foliolis angulosis constante, tandem squamioso, fit glans calice inferius excepta, sub putamine coriaceo integro, tegens nucleum bifariam fissilem. Crescit in sylvis, & montosis locis; in usum trahuntur, lignum, cortex, folia, glandes, earumque capsulae, gallae, viscus, fungus, & nucamenta. Gr. ῥύς, licet prisca Græci omne genus arboris sub ῥυός nomine intellexerunt, a ῥύω erumpo, pullulo. G. Eichbaum.

QVID PRO QVO, *succedaneum* dicitur & *antiballomenon*. Est quando medicamentum unius indolis & qualitatis pro altero substituitur a pharmacopœis, hoc tamen, non nisi medicorum consensu, faciendum. Gr. ἀντιβαλλόμενον.

QVINQVENERVIA, vide *pentapleuron*.

QVINQVINA, vide *cina cina*.

QVINTA ESSENTIA, vide *essentia*.

QVOTIDIANA FEBRIS INTERMITTENS, est febris quæ omni die inuadere solet & remittere, duratque ordinarie per 12. horas, & per totidem desinit. Gr. πυρετός ἀμφομερής. G. Das tägliche Fieber.

R.

R. & Rec. in formularum initio idem est ac si diceret *recipe*.

RACEMVS, pro vva accipitur, neque tantum ipsius vitis est, sed etiam hederæ & aliarum herbarum, aut fruticum vuas quasdam producentium. Dicitur etiam ramosum id, e quo acini dependent.

RACHITIS, vide *Rachitis*.

RADICVLA, vide *Raphanus*.

RADIX CAVA, est ar stolochiæ species.

RADIÆVS, est carpi musculus; *externus* est vel *internus*. Posterior ab eodem fere cum cubitæo protuberculo descendens radioque incumbens, primi metacarpi ossis inuolucro, sub indice affigitur. Alter *externus*, ab externo brachii processu latus erumpens, radio impositus, circa prima metacarpi ossa duplici vt plurimum separatoque definit tendine; hic corpus flectit, ille vero extendit. Notandum tamen, quod derivatiua huiusmodi in *æus* terminata & a Latinis vocabulis venientia, vt radiæus, cubitæus, ad stribiliginem barbaricam pertineant. A Græcis nominibus primæ & secundæ declinationis venientia, vt peronæus, vitio carent. G. Der Elboggenmuscul.

RADIVS, est os cubiti minus, *focile minus* dictum, obliquius est vlna, & ab ea in medio nonnihil distat, vbi tenue interest ligamentum: supra vero vlna radium excipit; infra hic illam. Superior eius pars cum externo brachii processu articulatur per diarthrosin, vnde motus pronus & supinus. Inferior per appendicem cum carpi osse ad maximum digitum. Huius superior pars tenuior, inferior vero crassior. Gr. Στῆνυξ, κερὶς, μικροτέρα. Item, os tibiæ minus. G. Armschiene, die Spindel im Arm.

RADIX, est infima pars plantæ, terræ infixæ, per quam nutrimentum capiens crescit, siue id, quo alimentum attrahitur. Gr. ῥίζα. G. die Wurzel.

RAMEX, vide *hernia*, aut *cirfos*.

RAMI, dicuntur brachia vasorum maiorum: sed & plantæ, a trunco abeuntes diuisiones. G. Aeste, Zweige.

RANINÆ VENÆ, sunt eæ, quæ sub lingua manifeste visuntur. G. Die Fröschadern.

RANVLA, siue **RANA**, vide *batrachium*.

RANVNCVLVS, flammula, *Dioscoridi* l. 2. c. 206. βα-
ράχιον penult. corripit, quia a rana descendit specie diminuti-
ui,

ui, vt furunculus, pectunculus, homunculus, auunculus. Rānunculus habet calicem pentaphyllum herbacei coloris, ante floris perfectionem plerumque fugacem: flos est perfecte roseus, pentapetalus seu polypetalus: radix nonnunquam fibrosa, vel granulosa & digitata, nunc tuberosa, aliquando plane intorta, foliatura est lata vel angusta, secta vel minus secta, hinc nil characteris dat, folia quoque varia sunt, sed habet calicem pentaphyllum, & stamina innumerabilia, quæ circumcrescunt capiti frugifero, exceptis nonnullis: G. Schmalzblum. Hanenfuß.

RAPA, & RAPVM, est planta, quæ habet folia ampla, repentia, profunde incisa, aspera: flores sunt quadrifidi, cruciformes, flauis; flori succedit siliqua cornu fungosum referens, septo medio diuisum, semine subrotundo & rubicundo prægnans: radix est crassa, carnosæ, oblonga, aut rotunda, saporis aliquando dulcis, aliquando acris: Gr. Γογγύλη, Γογγυλίσ. G. Rüben.

RAPHANVS *Dioscoridi l. 2. c. 137. ῥαφάνης*, penult. corr.

Percurrent raphanique, mugilisque. Phalæc. Catull. 15.

Semine vel raphani permisto dulcia melle. Seren. tit. iuss. med.

Ῥου πρώγω ῥαφάνης, & κράμβας, & κολοκυνθίας. *Hom. ἑατρ.* Raphanus duplex celebratur, *rusticanus*, qui & *Armoracia* dicitur; de quo supra: & *orbicularis*, rapæ similis, quem & *radiculam*, aut radicem per eminentiam vocant. Est planta *borsensis*, inque obsoniis pro deliciis habetur, nomen sibi arrogauit, quod cæteras amplitudine corporis superet, vel quam paucissimis magnitudine cedat. Etenim plerumque in tantam molem coalescit, vt in frigidis locis, quibus gaudet, sicut in Germaniæ agro Erfurtensi, infantium puerorum magnitudinem æquet: folia habet magna, ampla, aspera, viridia, profunde incisa, rapam referentia, sed magis sinuosa: flores quadrifidos, purpureos, & cruciformes: succedit fructus seu siliqua corniformis, crassa, spongiosa, duobus seminum subrotundorum ordinibus foeta, mediastino tenui discretis: radix est longa, crassa, carnosæ, alba, rubicunda aut nigra, saporis acris aut penetrantis, sed grati. Aliqua species minor præcipue delectat vera, tenera, succulenta, fragilis, & esculenta. G. Rettig, Radischen.

RAPHE, vide *futura*.

RAPISTRVM monospermum, est rapa sylvestris, planta, quæ habet caules tenues, rotundos, ramosos, aliquantulum villosos; folia repentia, crassa, rapam referentia ad principium lacinata,

cinia, dein subrotunda, leuiter sinuata & subhirsuta: flos cruciformis, quatuor scilicet petalis constans, ex cuius calice surgit pistillum, quod deinde abit in fructum seu testam fere globosam, unicapfularem, semine fœtam vt plurimum singulari, radix longa, fibrosa, & albescens. G. Hederich.

RAPVM TERRÆ, vide *cyclamen*.

RAPVNCVLVS spicatus, est planta quæ habet folia ex radice erumpentia violam referentia, punctis nigris aliquando instructa, pedunculis longis adhærentia; caulis est angulosus, excauatus, succum lacteum præbens, folia oblonga, angusta habens: flores in summitate in spicam sunt congesti, coloris cærulei, purpurei vel albi; post florem sequitur fructus diuisus in tria loculamenta, semina exigua, splendentia, & rubicunda continentia: radix alba rapum referens. Rapunculus esculentus est campanula radice esculenta flore cæruleo: est diminutiuum a rapa.

RAREFACIENTIA, sunt remedia, quæ moderato calore; vapores humoresque diffundendo, poros partium maiores faciunt. Gr. ἀραιωτικά.

RASETTA, idem est quod *carpus*.

RASORIVM, est cultelli species, quo vtuntur chirurgi in abradendis capillis, & ossibus cariosis, a radendo vocatum. G. ein Scheermesser, Radirmesser.

RASPATORIVM, seu SCALPRVM RASORIVM, est instrumentum chirurgicum, ossibus cariosis & squammosis abradendis, confectum. Gr. Ξυστρα vocant. G. Das Schroteisen, Schrotmeißel.

RASPATORIVM, seu RADVLA, a radendo, est instrumentum ex lamina ferrea pertusa & asseri paruo affixa, cuius inæqualitate & scabritie, radices, ligna &c. raduntur, Gr. Ξύρα. τυροκνήσις. G. Raspel, Reibeisen.

RAVCEDO, Gr. βράχς, est vox rauca, acutie strepens, absque vlla soni glabritie vel claritate, & exilis, sic vt sæpe non audiat, nisi a prope adstantibus: orta a siccitate vel asperitate instrumentorum formandæ voci inservientium, hinc consequitur vel tussim, vel susceptum frigus, vel crapulam, vel nimios clamores, vel puluerem in fauces illapsum, vel consumptionem instrumentorum vocalium a lue venerea: vel denique abusum ciborum aut medicamentorum acrium. G. Heischerkeit.

RAVED SENI, est rhabarbarum orientale.

RECE-

RECEPTACVLVM CHYLI, idem quod *sacculus chyliferus*.

RECEPTACVLVM CHYMICVM, est vas amplum, in quo guttæ & vapores destillantes ex rostro vasis, in quo corpus destillandum habetur, excipiuntur: vocatur & *recipiens*, & *excipulum*. G. Vorlegeglas, ein Recipient.

RECEPTVM, idem quod *formula*.

RECIDIVVS MORBVS, est, quando materia a priore morbo relicta, vel corporis morboſa diathesi non satis mutata in ſanitati requiſitam conditionem, denuo recrudescit & eundem ſimilemve morbum reſuſcitatur.

RECRVDESCENTIA, est, quando morbus iam deſinens, aut mitis factus, denuo ad eundem vigorem redit.

RECTIFICATIO, est deſtillatione repetita liquorum iam antea deſtillationi ſubiectorum, ad eos magis purificandos & exaltandos. G. das Rectificiren.

RECTI MUSCVLI, habentur inter externos abdominis musculos: in quibus arteriæ & venæ epigaſtriciæ ab interna parte aſcendunt, tum a mammariis interius prope mamillam deſcendunt. Circa medium abdominis in latitudinem maiores inſcriptionibus binis, ternis, interdum & quaternis, in plures veluti musculos dirimuntur. Ad mucronatam pectoris cartilagine, coſtarumque trium vel quatuor cartilagineſ, exortu carnoſi ſunt, in oſſe vero pubis, valido tendinoſoque corpore deſixi. Duo porro paria dicuntur *musculi recti maiores & minores capitis*. Par rectum maius, paruum eſt carnoſum & gracile. Oritur a ſecunda colli vertebra, & deſinit in medium occiput, *minus rectum* ſub priori latet, venit a prima colli vertebra, & in medium occiput terminum aſſequitur. Caput ambo retroſum leuiter ducunt & ad latus.

RECTVM INTESTINVM, eſt omnium & præcipue craſſorum inteſtinorum vltimum, incipit a coli fine, & deſinit in anum, gaudet musculis ſphinctere, & duobus dilatatoribus. G. Maſtdarm, Uſſterdarm.

RECVTITVS, ſive APELLA, eſt cui portio præputii reſecta fuit, vt in Iudæis & Mahometanis. G. Beſchnitt.

REDVCTIO, eſt metallorum ab acido aliquo corroſorum, vel quocunque modo calcinatorum, mediante alcali quopiam aut quocunque inflammabili, in priſtinam denuo formam fuſio.

REDVVIA, est levis quædam cuticulæ ad vnguium radices fissura. Nonnulli sic quoque paronychiam vocant. G. *Nietnagel*.

REFLECTIVA, **REFICIENTIA**, vide *analeptica*.

REFRIGERATORIVM, est vas ligneum, aqua plenum, cui fistula recta vel spiralis ex stanno vel plumbo inest, qua aqua destillata, refrigerandi gratia perfluit. G. *ein Kühlfaß*.

REGENERATIO, sive **PALINGENESIA**, chemicis vocatur quando res quædam operationibus in aliam formam redactæ, ope aliarum operationum, vel peregrinorum additorum, in eandem naturam, qua prius gaudebant, reducuntur.

REGIMEN, vox recepta est in arte medica, denotans certam & a medico imperatam diætæ rationem, tam in statu sano quam morbofo. Chymici etiam de regimine ignis loquuntur, atque in eo suos habent gradus. Vide *gradus*. G. *Regel der Diät*.

REGINA PRATI, est *ulmaria*: sic dicitur, quod late caput in pratis præ cæteris plantis erigit. Vide *ulmaria*.

REGISTRA, seu **VENTILÆ**, spiracula furni sunt, quæ aer ingreditur sub venti specie, vel quibus superne exit, & quibus hinc pro operatoris intento dirigitur ignis, iis enim clausis, ignis debilior fit, verum apertis intensior. G. *πυρόμυα*. G. *Suffloch*.

REGIVS MORBVS, vide *icterus*.

REGNVM, est certa quædam reductio rerum in tellure nostra reperiundarum ad aliquam classẽ generalem, quæ omnes in quibusdam proprietatibus conveniunt. Tale in medicina constitutum fuit triplex. 1. *Vegetabilium*, continens sub se omnium plantarum genera. 2. *Mineralium*, continens omnia, quæ ex terra effodiuntur, neque tam manifestam ex suo semine ac vegetabilia originem habent. 3. *Animalium*, complectens omnia animantium genera in quovis medio vitam suam degentia.

REGVLVS, chymicis vñtatissima vox est, qui in probatione aut fusione alicuius mineræ, illud, quod manet in crucibuli fundo, *regem* vel *regulum* appellant, forte quia erat totius nobilissima essentia. G. *Der König*.

RELAXANTIA, vide *chalaastica*.

RELAXATIO, est quarundam partium, vti muscutorum, vasorum ut & membranarum dilatatio ultra elasticitatis suæ,

Unable to display this page

Unable to display this page

Unable to display this page

ad cerebrum ruendo, aliquo modo supprimatur; in homine & equo, qui generosos effectus edunt, non ita inuenitur. G. Das Wunderneß.

RETICVLARIS PLEXVS, idem quod *chorioides*.

RETICVLUM, vide *epiploon* & *omentum*.

RETIFORMIS PLEXVS, vide *plexus retiformis*.

RETIFORMIS TVNICA, est quædam interioris substantiæ nerui optici in oculo expansio, instar texti sericei villos formans eminentes, tenerrimos, postice & lateraliter humorem vitreum ambiens, quæ se habet vt paries albus in camera obscura, qui species visibiles, per foramen camerae atratae admissas, excipit repræsentatque. Vide *amphiblestroides*. G. Das Netzhäutlein.

RETINA TVNICA, vide *retiformis* & *amphiblestroides*.

RETORTA, siue CORNVTA, est vas chymicum, ex vitro, lapide, ferreæ conflatum; figura rotunda, ad cuius latus rostrum est flexum, retortum & cauum, quo destillanda ingeruntur & egeruntur. G. eine Retorte.

REVERBERATIO CHYMICA, est ignitio, qua corpora igne viuo, in furno reuerberii, calcinantur. Vide *ignis actualis*.

REVERBERIVM, est fornax chymica, qua corpora ignienda vel destillanda, per ignem vndique a parietibus reflexum in ipsa corpora vel vasa continentia, calcinantur vel reuerberantur. G. ein Reuerberiröfen.

REVIFICATIO, est, quando ex gr. mercurius ex cinabari, additione salis alicuius, de nouo suscitatur.

REVVLSORIA V. S. est operatio, qua sanguis in partem aliquam irruendo nimis agens, in contrariam, per venam, in parte satis remota opposita incisam, auertitur; vt ex parte affecta id quod hæret expellatur, vel si vasa rupta sint, minori vi nunc pressa tempus se constringendi adipiscantur: quod ex legibus hydraulicis vere demonstratur. G. Das Ableiten.

REVVLSIO, vide *antispas*.

RHA, idem quod *rheum*, & ita per excellentiam vocatur *rhaponticum*, ab amne Rha nominatur, qui suas aquas per Tanaim fluuium tandem in Pontum Euxinum euomit. Est radix purgans, flaua, longior rhabarbaro, sed eiusdem plantæ. Nam tuberosa superior portio nomine rhabarbari venit. Sed inde propendentes propagines, crassæ, longius demissæ, nec ita compactæ, sunt illud quod rheum, aut rhaponticum hodie dicunt.

RHABAR-

RHABARBARVM, pen. corr. vt barbarus.

*Barbarus hic ego sum, quia non intelligor vlli. Ouid. 5.
Trist. el. 11.*

Rhabarbarum est lapathi species: quæ habet folia ex radice erumpentia valde magna, ampla, lata, fere rotunda, crassa, caulibus longis, crassis, & nigricantibus adhærentia, coloris sunt saturate viridantis, gustus acidi satis grati, in medio horum foliorum secundo aut tertio anno protruditur caulis crassus & robustus, non tam altus quam lapathi hortensis, patientia dicti caulis, quem amplectuntur folia minora, sed etiam rotunda: in summitate caulis spicatum proueniunt flores herbacei, albidii, hexapetaloides, in limbo exteriori muscosi, herbacei in medio; floribus deciduis succedunt semina triangularia, splendentia, subflaua, vel rufa, tribus foliolis vice capsulæ aliorum lapathorum more inclusa: temporis lapsu radix grandescit, multis propaginibus hinc inde propendentibus, oblonga, tuberosa, circularibus zonis rugosa, tuberibusque inæqualis, communiter ponderosa, foris est coloris rubentis vel fusci, intus crocei; ablatō cortice exteriori, radix apparet sublutea, multis venis rubicundis ipsam percurrentibus; saporis est amaricantis, & lenta viscedine subadstringentis, nauseosi odoris pontici debilis; idem fere, ac *rheum*: sed melior radix est flauæ coloris, quæque rara existit, & minorem stipticitatem habet, & quæ in mandendo glutinosa est cum leui tamen adstrictione, & crocæ tincturæ, cum varietate coloris dilute ex carneo colore rubens, & intus variegata instar nucis moschatae diffractæ: commendatur etiam quæ est grauis cum raritate sua, & in qua etiam confractis frustis inuenitur digregatio ex ruffo & glauco: frustis maioribus, cum difficilius siccantur, & sæpius intus putrescant, non fidendam, quandoque enim superficies exterior elegans, interior vero putrida existit atque cariōsa, adeoque sæpius frusta mediocria sunt meliora: rhabarbarum quod itinere terrestri aduehitur, præfertur illi, tanquam citius corruptibili quod nauibus adfertur; mitissime purgat, & adstringit. Volunt nomen componi ex *rba* radice & barbarum, ac si esset barbarorum radix. Duplex perhibetur, *verum de Leuantes*, quod flauum & melius: alterum *Muscouiticum*, deterioris notæ dicitur: Sed puto esse hoc commentum mercatorium. Parum enim medicinæ refert siue Batavorum ope per naues, siue a Russis terrestri itinere allatum sit: modo eadem radix sit, ex Tartaria utique petenda, usque ad Sinarum regnum. De facto

Et hodie plurimum per commercia Russorum procuratur. Dicitur Arabibus *Raued*.

RHABDOIDES SVTVRA, idem quod *sagittalis*.

RHACHIS, idem quod *spina dorsæ*.

RHACHITÆ, vocantur muscoli dorsales, qui vniuersis costarum commissuris, in toto thorace, superiniectioni sunt, a posteriore parte, nihil relinquentes, quod non contegant, sed omnes costarum radices, & vertebrarum processus, qui a lateribus sunt, adhuc, quod inter ipsas radices est, complectuntur. G. Die Musculn des Rückgrades.

RHACHITIS, est morbus ex Anglia oriundus, ad Batavos, Germanos &c. dispersus, infantes iuniores anno ætatis plerumque secundo inuadens, qui est inæqualis nutritio cum partium laxitate, mollitie, debilitate, languore, ignauia, torpore, capite iusto maiore, infra caput macie, protuberantiis circa articulos, incuruatione ossium, angustia pectoris, tumida abdominis impleione, hypochondriorum tensione, tiri, tussi &c. nomen ab Anglis inditum est, *the Rickets*: sed quia dorsæ spina in progressu morbi quandoque afficitur, semper fere versus dextrum latus se incuruando, haud incongrue a Glissonio rhachitidis nomine indigitatur. G. Die Englische Krankheit.

RHACOS, a *ρήγνμι* rumpo, est linteamentum lacerum & detritum, & exinde vlcera quædam hoc modo nominantur, quæ lacera sunt & detrita. Dicitur & *rhacosis*.

RHAGADES, Latinis *scissuræ*, *fissuræ*, *rimæ*, vt in aliis corporis partibus accidunt, vt manibus, pedibus, labiis, vteri ostio: ita etiam in ano, ac recti intestini extremitate, ac in sphinctere seu musculo anum claudente accidere possunt. Suntque rhagades seu scissuræ ani, oblonga quædam vlcuscula sine tumore, iis similia, quæ interdum in manibus a magno frigore excitantur. Suntque alia superficialia alia profundiora: alia sine duritie & callo, alia callosa latera habentia: alia humida & faniem fundentia, alia sicca & canerosa, a *ρήγνμι*, rumpo. G. Die Schründen an Händen und Füßen.

RHAGOIDES, est *vnea tunica* oculi, quæ & *perforata* a structura vocatur, alias & *chorioides*. G. Das schwarze Häutlein des Auges.

RHAMNVS, est arbuscula spinosa crescens aliquando ad altitudinem arboris, corticem similem ceraso habens: lignum est subflauum: rami spinas quasdam pyrum syluestrem referentes habent: folia sunt ampla, viridia, mali foliis minora, in margine leuiter denticulata: flos parvus, monopetalus, intrund-

fundibuliformis, quadripartitus, in cuius fundo stamina surgunt cum pistillo, quod deinde abit in baccam mollem, succo virente plenam, frangulæ parem, magnitudine pisi, per maturitatem nigram; in qua grana ut plurimum quaterna, pyrorum granis pene similia, figura fere triangulari, cortice nigricante, callosa, hinc gibba, inde vero plana; sapor baccarum amarus & subadstringens, & qui facile gustanti nauseam mouet; habet & succus peculiarem sibi odorem. G. Kreuzbeer, Begeborn.

RHANTERES, dicuntur oculorum anguli interiores, naso proximi: qui & *πηγαι* vocantur, seu *fontes lacrymarum*. Vide *canthus*.

RHAPHE, SVTVRA, quando vulnera consuuntur vel acubus & filo, vel mediante emplastro conglutinante. Item suturæ cranii ita vocantur, de quibus suo loco. Vide *sutura*.

RHAPONTICVM, Celso radix Pontica, penult. corr.
A styge non longe Pontica distat humus. Ouid. 3. de Pont. el. 5.

Rhaponticum, eadem omnino radix est ac *rhabarbarum*, sed magis oblonga; imo & vires eadem. Suprema nempe & crassa radice pars est *rhabarbarum*, inferior & oblonga. *Rhaponticum*, ut censet Cl. Comelinus cum Hermanno; quibus *ἀνρόντα* illarum terrarum peruestigatores fidem adiciunt. Credit autem Cl. Tournefortius peculiarem esse plantam, quæ etiam nunc in hortis colitur, & a Prospero Alpino descripta reperitur. Aliqui tanquam singularem speciem laudant *rhabarbarum monachorum*, scilicet eorum, qui in Mesuen commentati sunt. Sed illi verum utique rhabarbarum descripserunt, in multis sapientiores suis censoribus.

RHEGMA, Gr. *ρήγμα*, est partis alicuius ruptio: ut ossis, peritonæi, oculi &c. a *ρήγνυμι* rumpo.

RHEVM, idem quod *Rha*

RHEVMA, dicitur vulgo humoris e naribus in subiectas partes fluxio; verum est obstructio vasorum minimorum lympham vehentium, unde tumor cum dolore partis, sed non veluti in inflammatione sanguinea, non enim suppuratur, & contingit in partibus plerumque tenerioribus & membranosis, ut in membrana narium, faucium, œsophagi, &c. a *ῥέτω* fluo. G. ein Fluss.

RHEVMATISMVS, est dolor atrocissimus, dilacerans, & minimo motu summopere excitatus, vagus, obsidens articulos nunc hos, nunc illos, sæpe fixissimus in parte, cum tumore & rubedine loci quem occupat, & cum febre continua incipiens, quæ postea lenitur & ex intervallis longis quandoque redit; cuius causa est inflammatio in arteriis lymphaticis membranarum iuncturas ambientium ob materiæ inflammantis naturam non suppuranda, estque hic morbus arthritidi & podagræ affinis, a ῥέω fluo, vnde Rheumatici dicti. G. ein higiger, scharffer Fluß.

RHINENCHYTES, est siphunculus, quo medicamenta naribus immittantur, ex ῥίς nalis, & ἐγχέω immitto. G. Nasensprûge.

RHIZOTOMVM MEDICAMENTVM, est quod morbum funditus & radicitus euellit, ex ῥίζα radix, & τέμνω secō. *Rhizotomus* etiam Græco sermone denotat virum, qui plantas & radices in usum medicinæ iusto tempore fodit & colligit. Talis fuit Crateuas. G. ein Kräutermann, Wurzelmänn.

RHODELÆON, est oleum rosarum, ex ῥόδον rosa & ἔλαιον oleum. G. Rosenöl.

RHODIA RADIX, est telephii species, sic dicitur quod eius radix contrita rosas oleat; ῥόδον enim est rosa. G. Rosenwurz.

RHODINVM, est acetum rosaceum, aut aliud quid ex rosis paratum, a ῥόδον rosa.

RHODIVM LIGNVM, aspalathorum quatuor innotuerunt species; cortice cinereo, ligno purpureo seu Dioscoridis. Secunda, colore buxi. Tertia, albicans torulo citreo. Quarta rubens. Verum officinæ nostrates non nisi secundam & tertiam suppeditant. Prior est aspalathi species Lobelii. Posterior dicitur *rhodium lignum*, quibusdam *agallochum*, oleaque *æthiopica*. *Rhodium lignum* vulgare roseum habet odorem, durum est, in Insula Rhodo insulisque fortunatis, altitudine vnius hominis crescens, crassitie cerasi, colore fere macis. G. Rodiserholz, Rosenholz.

RHODODAPHNE, est nereon seu oleander, sonat Laurum roseam: sic nuncupatur a flore, rosæ simili & foliis Laurinis, ῥόδον est rosa, & δάφνη Laurus. Dicitur etiam rhododendrum. vide *Nerion*.

RHODON, siue ROSA. Gr. ῥόδον dicitur. G. eine Rose.

RHO-

RHODOMELI, est mel rosarum, ex ῥόδον rosa, & μέλι mel. G. Rosenhonig.

RHODOSACCHARVM, est saccharum rosaceum. G. Rosenzucker.

RHODOSTAGMA, est aqua rosarum, ex ῥόδον rosa, & αἶζω stillo.

RHOE, vide *Rhus*.

RHOEAS, forte a ῥέω fluo, quia flosculi statim decidunt, cui origini Plinius fauere videtur: aut potius a ῥοιζέ, quod granatum significat, cuius flores cum hoc valde conveniunt. Sic vocatur papaver rhœas, siue papaver errat cum rubrum, quod inter frumenta saepe reperitur. Contra affectus pleuriticos eius syrupus & decoctio valde prædicatur. G. Clapperrosen & Kornrosen.

RHOMBOIDES, est pars musculorum, initium habens a tribus inferioribus vertebrarum colli, totidemque superioribus vertebrarum dorso spinosis processibus: mox oblique descendens, principio, sineque carnosum, ad scapulæ basin fertur: quam retrorsam, sed & oblique sursum agit, ex ῥόμβος figura quadrata, & ῥῖς forma. G. Der Kauten gleiche Muscul. Est etiam fasciarum species rhombi figuram repræsentans.

RHOMBVS, est species deligationis chirurgicæ, figura rhombum referens, hoc est quadrangulum æquilaterum, sed non rectangulum: huius deligationis varietates describuntur species. Dicitur & alia *semirhombus* quæ vulneribus circa auris loca aduenientibus inferuit.

RHVS, RHVS CVLINARIVM, OBSONIORVM, SVMACH, est arbuscula, quæ aliquando crescit ad altitudinem arboris; folia sunt pinnata, lata, oblonga, in margine incisa. rubicunda, fraxini foliis fere similia: flores in racemos sunt congesti, albi; his in terram delapsis succedit capsula quædam compressa, fere ovalis, membranosa, rubicunda, semen eiusdemque figuræ habens inclusum, coloris rubri; sapor foliorum, florum, & fructuum est adstringentissimus; crescit in locis lapidosis, eius fructus olim solebat cibis aspergi: & in culinis adhibebatur ad carnem condiendam, & quia usurpatur etiam a coriariis, *Rhus coriariorum* dicebatur. Tinctores etiam illam plantam adhibent. Semen, quod officinis in usu est, botri in modum crescit. Prouenit in Hispania, Italia, Ponto, & quod sumach Virginianum vocatur, crescit in Virginia. G. Särberbaum, Gerberrinden, Schmach.

RHYPTICA, sunt medicamenta detergentia & fordes abluentia. Quidam sumunt pro *ruptoriis*; a *ῥύπτω* fordes abluo.

RHYTHMVS, est certa pulsum, temporum, vitæ, ætatum &c. proportio, a *ῥυθμίζω* ad numeros aptos refero.

RIBES, siue **RIBESIVM**, nobis hodie dicitur frutex, qui habet folia subrotunda, viridia, dentata; flores sunt in racemos congesti, pentapetali; post flores succedunt baccæ rotundæ, albæ, vel rubræ, politæ molles, succum rubicundum vel album continentes, saporis acidiusculi & grati, quæ baccæ multa parua semina includunt: vox Mauritanica. G. *Johannesbeer*.

RICINVS, penult. corr. vt ricinus animal, nam de ricino veste aliter se res habet:

Sanguine seu ricini, quem bos gestauerit ante. Seren. tit. obsc. med.

Ricinus est planta, ad arboris altitudinem sæpe excrescens, eiusque formam habens, habet caules crassos, excauatos, lignosos, in superiori parte ramosos, coloris purpurei, puluerem album farinam referentem habentes: folia in initio rotunda, sed postea angulosa, profundissime incisa, mollia, ampla: flores apetalii, steriles, exigui: fructus a flore remotus in eadem planta, trigonus, plerumque membranula inuolutus, tres loculos conficiens, in quibus singulis semen instar testudinis oblongum, sat crassum, coloris liuidi, saporis subdulcis, acris, nauseosi, medullam albam & teneram continens, hæret: hic fructus bene maturus, semina cum magno impetu eiicit. Vulgo *Cataputia* maior, item mirabilis arbor ob proceritatem, foliorum amplitudinem, florum suauitatem, seminum picturam, & exsultationem. Gr. *ῥίχις*, & *κρότων*. Ricinus & Croton a similitudine animalis, quod semen eius referre videtur, nominata est. G. *Wunderbaum*, *Creutzbaum*.

RIGOR, Gr. *ῥίγος* a *ῥίγνμι* rigeo, est conuulsio subito incidens in cute, & quibusdam musculis artuum, lumborum ac colli, ita vt, qui corripitur rigore, primum sentiat concussionem ex subita & improuisa contractione, deinde aliquam diu ita contractus rigidusque manet: vnde in hoc differt ab *opisthotono* & *emprosthotono*, quod in rigore nullum membrum distorqueatur ab ordinaria, quæ in motu corporis esse solet, figura. Dicitur vero etiam rigor, de summo gradu frigoris, in initio febrium intermittentium: tribuitur etiam fere omnibus qui mori incipiunt. G. *Das Erstarren vom Frost*.

Unable to display this page

Unable to display this page

ROS SOLIS, RORELLA, nomen habet, quod eius folia, semper quasi rorida sint. Est planta, quæ habet cauliculos exiguos, longos, inferius lanuginosos, folia obrotunda, concava, pallide viridia, tenuium rubescentiumque staminum veluti cilio circumquaque fimbriata, aspergine rorida guttularum, etiam per feruentissimos æstus pilis adhærescentibus, madida: flos est rosaceus, plurimis scilicet petalis in orbem positis constans, ex cuius calice tubulato surgit pistillum, quod deinde abit in fructum ouatum vel acuminatum, apice dehiscentem, seminibusque sætum subrotundis, vel oblongis: radix fibrosa, & tenuis instar capillorum. *G. Sonnenthau.* Etiam chymici subinde de rore solis loquuntur: incertum autem est, quid quisque scriptor hoc nomine velit: aliqui videntur ipsi nesciuisse; sollemne enim est vulgaribus alchymistis fingere & ficta transcribere.

ROSTRIFORMIS PROCESSVS, vide *coracoides*.

ROSTRVM PORCINVM, vide *dens leonis*.

ROSTRVM, dicitur fistula illa, quæ galeis seu capitellis destillatoriiis continua est, per quam ex galea liquor destillatus in receptaculum suppositum destillatur. *G. ein Schnabel.*

ROSTRVM, est forceps excisoria, & dicitur, pro varia figura, *psittacea* & *vulturina*, valet ad ossis aliquod frustulum, in curatione vulnerum capitis, partim rumpendo, partim incidendo, auferendum.

ROTATOR MAIOR, & MINOR, sunt duæ apophyses in superiore ossis femoris parte, trochanteres dictæ, quarum maior externa, minor interna; in quibus plurium muscutorum tendines terminantur. *G. Des Obenschendels Um-dreher.*

ROTVLA, idem quod *mola genu*.

ROTVLÆ, vide *tabellæ*.

ROTVNDVS MVSCVLVS MAIOR brachii, qui brachium retro deorsum trahit, & deltoidi musculo contrariatur. Ab inferiore scapulæ margine & extimo angulo, vnde transuersas quasdam complectitur fibras radiosas, pronatus, breui latoque tendine, brachii ossis infra cernicem definit. Alter *rotundus minor* seu *breuior*, totus carnosus est, qui initio acuto ex infimo scapulæ angulo pullulat; postea magis magisque crassescit ad medium vsque ventrem, inde sensim gracilescens, acuto fine finitur in ligamentum, quo humeri caput vestitum est, oblique situs est, aliisque *transuersus musculus breuior* ap-

pellatur. Videtur non sine ratione, partem esse præcedentis rotundi maioris. Tertius *rotundus* radii est *pronator* dictus, vide *pronator*. G. Der runde Muscul.

RVBEFACIENTIA, sunt medicamenta, quæ externe cuti applicata, titillationem, ruboremque illi inducunt, adeoque inflammationem leuem, suntque hæc varii gradus. Gr. *Φοβιζογνα*, & conueniunt vbi humores in locum alliciendi sunt.

RVBEOLA, est planta, quæ habet caules plurimos, tenues, quadrates, repentes: folia caulem ambientia, angusta, splendentia: flores in summitate ramorum crescunt, parui, in quatuor partes diuisi, coloris rubri, aliquando albi, odoris grati, iasminum redolentes: succedunt floribus semina bina sibi mutuo adhaerentia, aspera, oblonga, lignosa, crassa, nigra. Rubeola dicitur quasi rubia parua: vocatur etiam cynanchica, quia anginam curare dicitur.

RVBEOLA, est species variolarum vel morbillorum, sunt enim exanthemata seu tubercula rubra, cum calore ac tussi inuadentia, morbillis minus periculosa. Inuadunt autem quandoque sola, quandoque inter variolas insperguntur, quandoque iis sanatis superueniunt. G. Die Rôtheln.

RVBIA tinctorum, *Plin. l. 19. c. 3. Rubia tingendis lanis, & coriis necessaria*. Vnde promptum fuerit colligere penult. corripit, ob vocalem ante vocalem, & *rubiam* dici quasi *rubeam*.

Sumere conueniet, rubiam quoque ducere potu. Seren. tit. isch.

Huic rubia ex multa fertur conducere lymphæ. Seren. tit. morb. Reg.

Rubia est planta, quæ habet caules longos, sarmentosos, quadrangulares, nodosos, asperos: folia oblonga, angusta, caulem in formam stellæ ambientia, numero incerta, aspera: flos est monopetalus, campaniformis & multifidus; calice abeunte in fructum ex gemellis baccis constantem, semine ut plurimum fœtis umbilicato; bæcæ sunt nigræ, sibi inuicem adhaerentes, succo plenæ; radix oblonga, tenuis, succulenta, extus & intus rubicunda, saporis ex dulci amaricantis & adstringentis; odor nullius. Gr. *ῥυβία*, officinæ *rubiam tinctorum* appellant: a radicis rubro colore nomen accepit, quo lanæ & lintea tinguntur. G. Rôthe, Färberôthe.

RVBIGO, ROBIGO, VSTILAGO, Gr. *ῥυβίση*, est frumentum vitiosum, cuius spica quasi adusta conspicitur. G.

Brand

Brand im Rorn. Est quoque flos ferri vel cupri, aere vel acri liquore exesi & versi in calceam materiam. G. Rost.

RVBINVS, est gemma diaphana rutilans, rubensque ac limam respuens. Rubedo ipsius est instar sanguinis, laccæ Indicæ coloris coccinei. Nobiliores rubini in insula Zeilan nascuntur, alii minores in Coria, Calecut, Cambaia, & Bisnagara; optimi in flumine Pegu. Nascuntur in lapidea matrice rosei coloris, primumque candicant, deinde paulatim rubescences ruborem contrahunt. Hinc albi immaturi. Gr. *ἀνδραξ*. Lat. Carbunculus. G. ein Rubin.

RVBRICA, penult. prod.

Excepto si quid Masuri rubrica notauit. Pers. sat. 5.

Rubrica ferri quædam minera bolo durior, hæmatite mollior. G. Rothelstein.

RVBVS, est arbuscula, quæ habet ramos longos, flexiles, spinis acutis instructos: folia oblonga, dentata, aspera, trifoliata: calix est quinquefidus: flores sunt rosacei, pentapetali, in summitate ramorum crescentes, exigui, pedunculis breuibus adhærentes, numerosis staminibus stipati in centro calicis, eui adnascitur fructus globosus, ex pluribus acinis succulentis compositus, placentæ affixis, in initio rubicundis, sed post maturitatem nigris, saporem dulcem habentibus, fœtis seminibus oblongis singulis instructis sua tuba: crescit inter dumeta & secus margines agrorum. Gr. *ῥάβδος*. Aliquibus *mora vaticana*, corrupta voce, eius fructus dicuntur, cum dicendum esset *mora vatinia*. Nam in hodiernum vsque diem Græci *mora* illa a *ῥάβδος*, *ῥάβδος* & *ῥάβδος* cognominant. Virgilius in bucolicis vnius literæ immutatione *vaccinia* vocauit. Vocatur etiam *Chamæbates*, quasi humilis rubus. G. Brombeer.

RVBVS IDÆVS, est frutex, sic a monte idæo appellatus, producens fructus moris fere similes, rubros vel albos. G. Himbeeren.

RVCTATIO, siue **RVCTVS**, **BOMBVS**, aut **ERVCTATIO**, est flatuum ex ventriculo per œsophagum adscensus, & ex ore egressus cum sonitu maiore vel minore, qui oriuntur ex quacunque materia elastica in ventriculo rarefacta & aliquandiu retenta, sed subito explosa sursum. Gr. *ἐρεγγμός*, *ἐρεγγή*, *ἐρεγγμός*. G. Das Aufstossen.

RVGITVS, est aeris in intestinorum circumgyrationibus contenti ob eorum motum perpetuum, de loco in locum migratio, siue ob leues spasmos intestinorum diutius quam par

est hæsitet & rarefactus fuerit, siue ob cibos aeris magna copia scatentes assumptos oriatur. G. Gemurmel, ein Getöse.

RV MEX, est lapathi species: hunc proprie Romani appellarunt rumicem, forsitan quod ab ea succus non aliter atque ex mamma, quam *rumen* veteres dixerunt, sitientibus exugi soleat. Rumor antiquis erat lacto.

RVPTIO, vide *rhegma*.

RVPTORIVM, est medicamentum causticum, quod cuti applicatum exedit, & quo abscessus sæpe aperiri solent, paratur vulgo ex lixiuiis, vel ex crySTALLIS lunæ aliisque rebus.

RVSCVM, RVSCVS, est arbuscula duos vel tres pedes alta, quæ habet ramos multos, flexiles, fractu difficiles: folia myrti, sed rigidiora, acuta, inodora, sine caule, saporis amari & adstringentis. Calyx monophyllus, multifidus; intra hunc flores monopetali, campaniformes, globosi, exigui, lutei: flori succedit bacca rotunda, mollis, rubens, asparagi baccis maior, continens sub tenui pellicula modo bina semina durissima, flaua, saporis subdulcis: radix crassa, oblonga, implexa, repens alba, fibras crassas demittens: crescit in locis incultis, ut in sylvis. Ex Italia & Gallia huc adfertur, & colitur in hortis. Officinæ litteram addunt, appellantque *bruscum*. Gr. ὄξυμυρσίνη, κεντρομυρσίνη & μυρσάνδα. Vocatur etiam laurus Alexandria, quia in Alexandria crescit. Annon Myrsine Dioscoridis? G. Mäusedorn, Brusch.

RVTA, crescit in formam arbusculæ, caules habet crassos, lignosos, ramosos, cortice albescente obductos; folia sunt in segmenta diuisa, exigua, oblonga, carnosa, polita, bina: flores tetrapetali, rosacei, coloris flauo: post florem sequitur fructus in quatuor loculos per diaphragma diuisus; continens semina parua, recurua, semilunata, coloris modo flauo, modo nigricantis, saporis ingrati, odoris grauis. In capsulis seminalibus est omnis vis, ex illis enim plus olei extrahitur, quam ex integris seminibus & caulibus. Tota planta habet odorem ingratum, saporem amarum & acrem, crescit in hortis ubique. Gr. πύρανον, ῥύτη. G. Raute, Weinraute.

RVTABVLVM, est instrumentum ligneum vel ferreum, quo materia igni imposita, vel coquenda sæpe agitur. G. Rührhache.

RYAS, est nimia lachrymarum fluxio.

Unable to display this page

Unable to display this page

Venetias atque in alia Europæ loca transportatur. Optimum debet esse translucidum, foris colore fuluo vel ruffo, intus albidus, gustu acere, odore graui, porrumque æmulans. Appellatur & *Serapinum*. G. *Serapinsafft*.

SAGITTA, palustris planta est, & species ranunculi, quæ habet folia aquis innatantia, alatae sagittæ mucronem æmulantia. Flores sunt tetrapetali, rosacei, albi, plura stamina habentes in medio rubra; succedunt fructus parui, rotundi, fragorum magnitudinis, asperi, coloris ex viridi rubri; qui singuli continent plura semina, tenuia, acuta, in capitulum vnum congesta; & figuram vnguis auis habentia. G. *Pfeilkraut*.

SAGITTALIS SVTVRA, Gr. *ὀφθαλμία*, est illa quæ a coronali incipit, & in lambdoidem definit, inter duo ossa bregmatis decurrens. G. *Die Pfeilnath*.

SAGMINALIS, vide *peristereon*.

SAL, est materia in aqua solubilis, igne liquefcens, adeo simplex, vt quælibet eius particula eandem toti naturam referat, linguæ saporem inprimat, estque *fixum*, vel *volatile*: *acidum* vel *alcalinum*: vel *sal compositum*, seu *neutrum*. *Fixum* est quod magna ignis vi non auolat, sed eius torturam secure patitur, vt sal tartari; cardui benedicti &c. *Volatile* est quod sponte, vel minimo ignis calore sursum euehitur & in auras euanesceit, vti omnia salia volatilia arte facta. *Acidum* est quod sapore tali se prodit, vel solutum cum alcalicis effervesceit, vti vitriola. *Alcalinum* est quod ignei vel vrinosi saporis, cum acidis solutis ebullit, vt sal tartari. *Neutrum* est, quod nec ebullit cum acidis, nec cum alcalinis, vt sal marinum, gemmæ &c. Omnia salia naturalia cognita sunt, sal maris, sal gemmæ, sal de fontibus salinis, nitrum, borax, sal ammoniacum spontaneum, alumen, acidum vagum fodinarum. Sal fossile, cuius purior pars, sal gemmæ appellatur, ex fodinis variis, perfectum eruitur. Sal fontanum, aqua dilutum, hinc inspissatum, simillimum est sali marino. Sal maris, in eo diffusum, sola exhalatione, & defæcatione in crystallos reducitur. Hæ tres ab ortu diuersæ salis species, eiusdem naturæ, eadem aquæ copia soluantur, scilicet in $3\frac{1}{4}$; crystallos formant fere similes, cubicas, parallelepipedæas, vel pyramidales lentiore vel celeriore coactû; affusæ ad aquam fortem aurum soluunt, vi ignis destillant in spiritus acidus eiusdem naturæ; solutæ in aere humido multum terræ deponunt; liquorem pinguem, acrem austerum, relinquunt;

linquunt; crepitant in igne; fluunt in igne magno; diu in illo fixi manent, si puri fonduntur; nec tum mutantur; nec spiritus fundant, & parum modo aquæ; alcali non dant; nec putrescendo mutantur: reliqua salia vide suis locis: derivatur a Gr. ἅλς sal. G. Salz.

SALICARIA, vide *lysimachia*.

SALICIS IVLI in hæmorrhagia vtilis, pen. corr.

Amnicolæque simul salices, & aquatica lotos. Ouid. 10. Met.

SALICORNIA, est kali marini species, plurima cornua falsi saporis habens. Vide *kali*.

SALIVA, quibusdam *sputum*, Gr. πτυέλων & σάλω, est liquor insipidus pellucidus, igne non concreescens sed auolans, albus, spumans, imprimis si conquassatur, in ore reperiendus, cui infunditur ex glandulis parotidibus & submaxillaribus per ductus patentes a glandulis maxillaribus emissos; ut os & œsophagum madefaciat, masticationi, solutioni, dilutioni, & miscelæ probæ ciborum inferuiat, eosque in ventriculo aliquomodo digerat & fermentet. G. Speichel.

SALIVANTIA, sunt medicamenta quæ salivam copiose eliciunt, inter quæ mercurialia principem locum obtinent. Gr. σιалаγωγὰ. Geifferttreibende Mittel.

SALIVATIO, est sputi vel salivæ per medicamenta salivantia euacuatio, ut sunt mercurialia; quandoque tamen in morbo statum pro ptyalismo sumitur. G. Salivation.

SALIVNCA, significatur *spica celtica vera*, quam in pharmacopoliis, *spicam Romanam* appellant. Vide *spica celtica*. Germani plerique eandem herbam adhuc proprio veterique nomine *Seljunck*, quasi animam iuvenilem reddens, appellant.

SAL NITRUM, siue HALINITRUM, idem quod *nitrum seu salpetra*.

SALIX, arbor est satis magna & notissima: flos est amertaceus, plurimis nempe staminibus in spicam congestis constans, sed sterilis; embryones autem iis salicis speciebus innasci solent, quæ floribus carent, spicati pariter, abeuntque deinde in fructum seu capsulam corniformem bifariam dehiscentem, seminibusque fœtam pappis instructam. Gr. ἰτιά ab ἰέναι, quia ita crescendo celeriter. G. Weide, Weidenbaum.

SALPETRA, idem quod *nitrum*.

SALVATELLA, est vena quæ a brachii ramis tendit ad digitum minimum. G. Die Ringader.

SALVIA, *Plin. l. 22. c. 25. Nostri qui nunc sunt herbarii, elelisphacon Græce, Latine saluiam vocant. Idem repetit Apuleius c. 101. Dicitur ita, quod saluos homines præstet, maxime fœminas. Penult. ob vocalem ante vocalem necesse est corripi, ut non male veteri iactetur verbo,*

Cur moriatur homo, cui saluia crescit in horto?

Salvia est planta, quæ habet folia oblonga, ampla, obtusa aspera, lanuginosa, parum succulenta, diuersi coloris, odoris penetrantis, fortis & grati, saporis aromatici, amari & acris, flores sunt verticillati, galea falcata vel fornicata, barba trifida, segmentum medium vix excauatum: semina obrotunda, nigricantia, in capsula, quæ flori tanquam calix, inseruiuit, inclusa: Gr. *ἡλελίσφακον*. G. *Salbey*.

SAMBV CVS, *Sereno semper sabucus, forsan metri gratia: penult. prod.*

Conueniet teneræ radix decocta sabuci. Seren. tit. hydr. dep.

Aut edis in patinis teneræ decocta sabuci. Seren. tit. ventr. moll.

Prædest ex parvis acinos potare sabucis. Seren. tit. vesic. purg.

Sambucus arbor est cuius rami sunt longi, rotundi, medulla multa, alba repleti, lignum rarum habentes, initio virides, deinde grysei. Sub exteriori cortice latet alter viridescens, cuius in medicina vsus est cognitus: eius folia quinque vel sex ad vnam costam instar nucis iuglandis, sed minora, in margine dentata, & odoris fortis: rami in summitate habent umbellas amplas & latas, quibus adhærent flores parui, monopetali, rotati, multifidi, albi, odoriferi, quorum meditullium a mucrone calicis tanquam a clauo perfoditur: calix autem deinde abit in baccam instar grani iuniperi crassam, rotundam, per maturitatem nigram, succo valde rubro repletam, feminibus vt plurimum tribus oblongis fœtam: Vocantur bæcæ grana ætes, crescit hæc arbor, iuxta sepes & muros; cortex medianus vi purgante famosus in vsu est. Gr. *ἀκτίς* & *ἀκτὴ*. G. *Holderbaum, Glieder*.

SAMPSVCHVM, *penult. prod.*

Nataque iam veniant hilari sampsucha Canopo. Columell. l. 10.

Σαμψύχη, κίτισόντε, καὶ ἐν γλαυκᾷ θυμάλιδος. Nicand. in Theriac.

Sampsu-

Sampsuchum & SAMPSVCHVS, dicitur maiorana, vel amaracum.

SANDARACHA, penult. corripit; *Dioscoridi l. 5. c. 122. σανδαράχη.*

Galbana, sardaracham, sampsuchum, psoricum, alumen. Vindicianus v. 56.

SANDARACHA ARABVM, vulgo vernix, est gummi iuniperinum, colore mastichem referens, sed globulos habet longiores, est friabile, saporis resinosi, & odoris cum accenditur fragrantis. G. Sandarach, Bernis.

SANDARACHA GRÆCORVM, est arsenicum rubrum, sed in puluerem redactum, color mutatur in intenso croceum seu flammeum, instar corticis mali aurantii. G. Drauschgeib.

SANCTI VITI CHOREA, vide chorea sancti viti.

SANGVIFICATIO, vide hæmatosis.

SANGINALIS & SANGVINARIA, vide coranopus.

SANGVIS, est liquor rubicundus, venis, arteriis, aliisque sinibus corporis contentus; compositus ex cibis potibusque per lactea vasa in venas infusis, & circulatione diuturna, actione cordis, pulmonum, aliorumque viscerum & arteriarum mutatus in animale indolem, & colore adscititio inde rubro gaudens; inserviens nutritioni & vitæ sustentaculo. Ex eo omnia reliqua liquida animalia secernuntur; detexitque microscopium quod sanguis ruber ex globulis componatur, qui singuli ex sex minoribus pellucidis, albis, in vnum compressis, & rubrum globum formantibus, constant, vocatur etiam cruor, *αἷμα*, *ἔαρ* *Poet.* G. Blut, Geblüt.

SANGVIS DRACONIS, est resina rubra, penitus in spiritu vini alcoholisato solubilis, saporis adstringentis, profluens ex arbore draco dicta, diebus canicularibus partim sponte, partim vulnere cortici illato, quæ solis æstu tum exsiccat. Adfertur nobis in folliculis ex foliis huius arboris conuolutis. Arbor ista crescit in insula porto sancto, truncus est admodum durus, superius diuiditur in octo & plures ramos, qui iterum subdividuntur, in cuius extremitate folia se erigunt instar pan-cratii, vel iuccæ Americanæ. Fructus cerasis similes sunt, colore subflavo, gustu subacido. Sunt qui *Dioscoridis* cinnabarin esse velint. Accuratissimus *Kämpferus* notat duplicem nobis exhibere sanguinem pharmacopolia, haud quaquam sola puritate, quod creditur, sed ipso genere arborum, ex quibus colli-

colligitur, differentem. Sed longior est sermo, quam vt locum hic habeat; quare apud ipsum legatur. Gr. *ἀσμα δράκοντιον*. Gr. *Drachenblut*.

SANGVISORBA, est herba pimpinellæ similis, sic dicta, quod ei in sistendo sanguine, vndecunque emanarit, mira admodum insit efficacia; adeo vt hunc ipsam absorbere videatur.

SANGVISVGA, idem quod *birudo*.

SANICVLA, *Officinarum* vox (ne quis vocem pro vocabulo barbarismi, iure postulet, cauit iam ante *Quintilianus*) a sanandis vulneribus sic dicta *recentioribus*, penult. corripit, ob speciem diminutivi, vt apicula, acicula, securicula. Saniecula planta officinalis, quæ plurima folia habet ex radice erumpentia lata obrotunda, dura, in quinque partes diuisa, denticulata, polita & interdum in margine rubra, pediculis longis adhaerentia; caules ex his enascuntur, inferius rubicundi; & in summitate habentes flores rosaceos & umbellatos in capitulum conglobatos; plurimis petalis constantes in orbem positis, ad centrum floris plerumque reflexis, & calici insidentibus: is autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum, hinc gibbis & echinatis, inde vero planis: ex floribus nonnulli steriles sunt: dicitur & *diapensia*; a vulneribus sanandis nomen traxisse vulgo constat. G. *Sanifel*.

SANIES, est in vulneribus vel vlceribus materia pure tenuior, acrior, sanguinolenta, omnia vascula quæ in sinu vlcerato attingit, erodens cum dolore. G. *Blutig Eiter, dünner Eiter*.

SANTALVM, Antiquis, vti apparet, ignotum, *Avicenna* *dsandal*, qui tamen cum *dsantal* rubrum *Galeno* cognitum scribit, memoria labi videtur; nobis non incommode enunciabitur, vt *σάνδαλον* Græcorum, hoc est, penult. correpta:

Ἄσπερ, μηδὲ πόδεςσε τοῖς ὑπὸ σάνδαλα δάης. Theocr. in Heracleſco.

SANTONICI SEMEN, (aliis semen *Zedoaria*, semen *Cinæ*) penult. corr.

Tempora Santonico velas adoperta cucullo. Juuen. Sat. 8.

Gallia Santonico vestit te bardocucullo. Mart. l. 14.

ep. 128.

Santonicum seu SEMENTINA: dici putatur a Santonibus Gallia Aquitaniae populis, apud quos copiosissime prouenit. Sed ipsi Galli profitentur se hoc semen, quod vulgo *contra* vocant, ex oriente accipere. G. *Zitwersamen, Wurmsamen*.

Lex. Med.

Pp

SAPA,

SAPA, vide *apochylisma* & *defrutum*.

SAPHÆNA, est venæ cruralis ramus internus, qui per interius cruris latus sub cute fertur ad malleolum internum, ubi cum aliorum ramulis varie inosculatur: hanc antiqui in veteri affectibus frequentissime secabant. G. Die Frauen = oder Rosenader.

SAPHATVM, est exulceratio crustosa in capite, non ab-
similis achori. Vide *achor*.

SAPHIRVS gemma, penult. prod. quia *Dioscoridi* l. 5. c. 157. *σάπφειρος*. Sapphirus est gemma cæruleo colore, pellucida & diaphana. Sunt aliquæ colore cæruleo albidæ, aliæ cæruleo saturo: hæ mares, illæ fœminæ appellantur; aliæ omni colore carent, albæque vocantur. Orientales inveniuntur in Calecut, Cananor, Bijnagar, Zeilan, & præstantissimæ in regno Pegu. Occidentales, variis in locis reperiuntur. Confinia Bohemiæ, & Silesiæ satis præstantes ferunt. Præstantiores tamen sunt orientales. Color in igne facile aufertur. G. ein Saphir.

SAPIENTIÆ DENTES, vide *dentes*.

SAPINVS, est abies, siue ipsius arboris infima pars, quæ enodis est.

SAPONARIA, planta officinalis, lychnidis species: quæ plures habet caules tenues, rotundos, nodosos, rubicundos, valde teneros: folia sunt ampla, nervosa, plantaginis foliis similia, sed minora: flores crescunt in summitate ramorum pentapetali, ut plurimum coloris pulchre purpurei, interdum rosei, aliquando albi, odoriferi; floribus succedunt fructus plurimis feminibus tenuibus, obrotundis, rubris, fœti; radix est longa, rubra, nodosa, oblique repens in terra: sic dicitur, quod saponis loco substitui potest ob succum ei insidentem vere saponaceum. Gr. *σαπῶν*, *lanaria*. Vide *struthium*. G. Waschfraut, Seiffenfraut.

SAPONIS, onis, penult. prod.

Attrito sapone genas purgare memento. Seren. tit. cut. vit.

Sapo est compositum ex sale alcalino & oleo expresso vel destillato, coctione unitis, & reductis ad materiam consistentem vel plane solidam, virtutis miscendi oleosa aquosis, & abstergendi quasvis sordes: qui cum oleo expresso fiunt *vulgares* sunt; qui cum destillatis oleis, saponem philosophorum nuncupantur. G. Seiffe.

SARA-

SARACENICA SOLIDAGO, dicitur etiam *herba fortis*, vel vt quibusdam placet *sortis*, forte a Saracenis reperta fuit. G. Heidnisch Bundkrant.

SARCITES, idem quod *anasarca* & *leucophlegmatia*.

SARCOCELE, est hernia carnosâ testiculorum, quando processus peritonæi, vasa spermatica in se continens, intumescit, & increfcit in carneam substantiam, figuræ farciminalis, cumque eodem, ac herniæ, loco fiat, κήλη vocata fuit, quamuis hic hernia proprie non adsit, ex σάρξ caro, & κήλη tumor. G. Caranüffel, Fleischbruch.

SARCOCOLLA, est lachryma gummea in granulis, mannæ seu pollini thuris similis, colore subruffo vel flauo, sapore amaro, dulcedinemque glycyrrhizæ æmulantem post se relinquentem, profuit ex arbore quadam exotica, spinosa & nodosa, eiusdem cum lachryma nominis, quæ tum sponte, tum fauciata lachrymam illam profundit. Adfertur nobis ex Persia; ex σάρξ caro, & κόλλα gluten, quia dicitur carnes conglutinare. G. Fleischleim.

SARCOEPIPLOCELE, est *hernia carnosâ omentalis*, quando omentum in carneam substantiam accrescit, & induratur, siue circa umbilicum, siue in scroto fiat, ex σάρξ caro, επίπλοον omentum, & κήλη tumor. G. Des Nabels Fleischbruch.

SARCOMA, est carnis in naribus, vel alio corporis loco p. n. exerescencia. Item molarum in utero productio, a σαρκώ, carnem produco. G. ein fleischern Auswachs.

SARCOMPHALVM, est carnosâ in umbilico exerescencia, a σάρξ caro, & ὀμφαλὸς umbilicus.

SARCOPHAGVM, idem quod *catharticum*.

SARCOSIS, vide *sarcoma*.

SARCOTICA, siue carnem generantia sunt, quæ moderato calore & vi deterforia, fordes e vulneribus & vlceribus tollendo, auferunt simul impedimentum illud, cuius virtute impediabatur efficacia illius causæ, per quam omnia in nobis nutriuntur, a σαρκώ incarno. G. Fleischmachende Mittel.

SARDIVS LAPIS, seu **SARDA**, est gemma semidia-phana, loturæ carnis, seu carni sanguinolentæ similis, vnde *carneolus*, vel corrupte *corneolus* vocatur. Non omnes vniusmodi inueniuntur coloris, alii enim sunt rubri, alii exigua sanguinis rubedine. Laudatissimus carneolus in Sardinia inuenitur, hinc in Epiro & Ægypto; Babylonius cæteris præfertur; sed nec contemnendi sunt Europæi. Nam in Bohemia, Silesia,

aliisque regionibus præstantes inveniuntur. G. ein Car-
acul.

SARDONIVS RISVS, vide *risus Sardonijs*.

SARE, idem quod *effere*.

SARMENTA, prælongæ sunt vitium virgulæ, in quas
vitis luxurians spargitur, hoc est, vitis ipsius, brachiorum & cau-
lium ligna, tam dum sunt in ipsa vite, quam dum exacta vel
exempta sunt.

SARSA PARILLA, radix est fere insipida, lignosa, fi-
brosa & uniformis. Color externus obscure griseus, vel ali-
quantulum flavesceus. Adfertur ex noua Hispania, Peru, aliis-
que locis Americanis, quam maxime similacem asperam referre
asserunt. Præscribitur in podagricis doloribus, lue venerea, a-
liisque morbis. G. Sarfa Parille.

SARTORIUS MUSCULVS, siue FASCIALIS LON-
GVS, est inter eos qui tibiam flectunt. Hinc interiori ilii os-
sis tuberculo affixus, decussatim cæteris superstratus musculis
anteriori sub genu tibiæ ossis acutæ eminentiæ implantatur. G.
Der Windehmuscul.

SASSAFRAS, arbor est prægrandis, nascens in Flori-
da, folio ficulneo, cortice ex fuluo nigricante aliquantum acri
sapore sed aromatico, odore fere fœniculi & cinamomi mixto
redolente. Dicitur & *Paname*. Cortex & lignum in morbis
podagricis & lue venerea in maximo usu sunt, præsertim si ex
radice sit, quippe radix reliquis partibus præualet, adeoque &
eius cortex. G. Zenchelholz.

SATVRANTIA, sunt quæ acidum e corpore nostro ab-
sorbent. Vide *absorbentia*.

SATVRATIVS, terminus est chemicus, usurpatur quan-
do salia duo inuicem efferuescentia, affunduntur sibi pedeten-
tim ea copia, donec vnum alterum sal non magis prædomine-
tur, vel efferuescentia inter ambo obseruetur: quod punctum
saturationis vocari solet.

SATVREIA, siue CVNVLA, est herba aromatica, quæ
habet folia angusta, parua, oblonga, hyssopum referentia, ali-
quantulum lanuginosa, multis foraminibus pertusa, quæ non
penetrant, odoris thymi, sed debilioris & minus penetrantis,
saporis, acuti, grati: flores sunt parui, in alis foliorum sparsi,
non in capita congesti, nec verticillatim dispositi, in pedun-
culis ramosis crescentes, galea erecta, bifida, barba trifida,
segmento medio crenulato: semina minima, fere rotunda, in
capsula, quæ floris calix fuit, inclusa: radix minima, simplex,
lignosa:

lignosa: hæc planta in hortis colitur; putatur a saturando nomen habere; sed alii a satyris nomen traxisse putant, quod scilicet marcescentes ad coitus stimulet. Gr. *θύμβρον* forte ἀπὸ τῆς *θύμης* ob fragrantiam. G. Gartensop, Saturey.

SATVRNVS, per eum intelligunt chymici *plumbum*. Vnde *saturnina*, quæ ex plumbo parantur.

SATYRIASIS, SATYRIASMVS, PRIAPISMVS, vel SALACITAS, est nimia in venherem propensio, dicta, quod Satyri tales esse creduntur. Est virilis membri inuita erectio, etiam absque appetitu congressus, conuulso & tetano diu affecto pene, quod non sine dolore fieri solet, ita ut tensio a coitu peracto aut non remittat, aut mox noua erectio, eaque sæpius subsequatur; vnde partim conuulsio, partim motus conuulsivus est. Reperiuntur vero hi affectus complicati cum aliis morbis, & quidem satyriasis cum elephantiasi, & gonorrhœa. Salacitas fere est in iis, qui multi roboris sunt. In hernia, colica cum multis flatibus, calculo, epilepsia, & cæteris aliquando incidit priapismus, subsequente pollutione, id quod etiam in animi deliquio & iis euenit, qui laqueo suspenduntur. Huc quoque spectat *pollutio* dicta *nocturna*, quæ etiam diuturna est, ac verius diceretur somnosa, id est, in somno & insomnio contingens. Dicitur & *tentigo veretri*, a *σάτυρος*, finius sylvestris hominem referens; & *venereum* sum-mopere appetens, vel a *σάτυρ* membrum virile.

SATYRION, *Dioscoridi l. 3. c. 143. σατύριον*, in penult. corr. ob vocalem ante vocalem sine suspitione dipthongi. Satyrion huius plantæ sunt variæ species, variaque nomina, a Satyris nomen sibi inuenisse putatur, qui primi sylvestres Dii colludentes nymphis per sylvas & antra ad firmiorem venerem herbam hanc inuenerunt, vel dicitur *παρὰ τὴν σάτυρην, τὸ αἰδοῖον*. Gr. *σάτυρ* enim est pudendum, virile. Vide *orchis*.

SAVRE, Gr. *σαύρη*, putatur esse nasturtium, quod instar lacertæ mordeat sua acrimonia.

SAXIFRAGA, penult. corr.

Saxifragam, seu fontigenam succurrere credunt. Seren- tit. vesic. purg.

Saxifraga est herba, quæ habet folia hederam terrestrem fere referentia, sed succulentiora & magis alba, pediculis mediocriter longis & villosis adhærentia: flos est rosaceus, pentapetalus, calici quinquesido innatus; post florem apparet fructus ob-rotundus, qui in duo loculamenta per maturitatem dehiscit,

fundens semina minima, rubicunda, longiuscula: radix est fibrosa, cui adherent tubercula instar seminum coriandri crassa, coloris partim purpurei, vel rubicundi, partim albi, saporis amari; hæc tubercula vocantur vt plurimum semina saxifragæ. G. Weißer Steinbrech.

SAXIFRAGA, seu LITHONTRIPTICA, sunt ea medicamenta, quæ valent calculum in renibus vel vesica hærentem frangere, & expellere ex corpore. G. Steinbrechende Mittel.

SCABIES, Gr. *ψώρα*, vel potius *ξυσμός*: scabies est humida vel sicca; humida est cutis inæqualitas ab obstructione vasculorum lymphaticorum, cum pustulis humidis & purulentis cum prurigine quadam coniuncta. Sicca est quadruplex, pruritus, impetigo, psora & lepra; de quibus suo loco. G. Die Râudigkeit, Grind, Krâze.

SCABIOSA, penult. prod. vt scabiosus.

Impello, expungam; namque est scabiosus, & acri Bile tumet. - - - Perf. Sat. 7.

Scabiosa est planta, quæ folia habet ex radice erumpentia oblonga, ampla, villosa, forma valerianæ maioris, profundius subinde laciniata, alias minus, sapore subacri: flos est flosculosus, plurimis scilicet flosculis inæqualibus constans, calice communi comprehensus: horum autem alii, qui meditullium occupant, quadrifidi, aut quinquefidi, ceteri ad oram positi, bilabiati sunt, singuli embryonis supremæ parti coronatæ insident, & calice proprio comprehenduntur, qui deinde ab it in capsulam vel simplicem vel infundibuliformem, semine foetam coronato, quod prius embryo fuit: radix est longa. G. Apossemkraut.

SCALA, est instrumentum chirurgicum, quo articuli dislocati restituntur, dicitur quoque *ambe*. Gr. *κλίμαξ*. G. eine Leiter. Item sic vocatur lamella partim ossea partim membranacea, quæ cochleam auris internæ diuidit bifariam, ita vt eius dimidia cavitates cum altera non communicet. Vide *cochlea*.

SCALENUM, est pars musculorum cervicem extendentium; oritur a prima thoracis costa, vertebrarumque cervicalium processibus transversis, anteriori tamen parte fibris obliquis adherentes in ipsis finem suum consequuntur. Perforati sunt vt nervis cervicalibus ad brachium tendentibus, venis & arteriis viam præbeant.

SCAL-

SCALPELLVM, SCALPRVM, est cælum, quo non tantum digitorum, verum etiam cubiti & radii capita amputantur. G. ein Meißel.

SCALPRVM CHIRVRGICVM, Celfo, *scalpellus*, *phlebotomum*, *φλεβοτόμον*, *μαχαίρις*, *μαχαίρις ὀξύβλητος*. Vide *lancetta*. G. Laseisen, Lanzet.

SCAMMONIVM, *Dioscoridi lib. 4. c. 171. ἑπὶ σκαμμωνίας*. Planta ipsa *Theophrasto* quoque vocatur *σκαμμωνία*, *lib. 9. c. 10.* Succus, siue lacryma inspissata *Plinio l. 26. c. 8.* dicitur scammonium. Penult. recte corripit *Nicander*, *Vindicianus*, & *Pisidas*, ob vocalem ante vocalem sine suspitione diphthongi :

Θάλαπε βάλων χύτρω σκαμμώνιον οἷσι κορίσκων. *Nicander in Alexipharm.*

Scammonium & SCAMMONEA est succus inspissatus ex lactescente radice alicuius conuoluuli, scammonia dicti. Extrahitur succus vel radicem adhuc crescentem incidendo, vel eandem prælo submitendo. Planta similax est, & flosculos producit albos. Estque planta Syriaca, Monspeliaca, Valentina &c. Optimum est quod ex Antiochia adfertur, dein Armenium, Europæum omnino paruum est. Probatum quod nitidum, splendidum; instar gummi, cito liquefens, friabile, colore, cum frangitur, fuluo, non valde ponderosum, tactu linguæ lactescens, nec vehementer eam calefaciens. Purgans est egregium. Scammonium cum cydoniis præparatum dicitur *Diagrydium*, quasi diceret *δακρύδιον*, siue lachrymulam.

SCAMNV M HIPPOCRATIS, est instrumentum longitudine sex vlnarum seu cubitorum, membris luxatis & fractis restituendis, accommodatum.

SCANDIX, vide *pecten veneris*.

SCAPHA, est fasciarum species capiti propria, inferuiens venæsectioni in fronte institutæ. G. *Schiffleinwindel*. Sic etiam dicitur cauitas, quæ inter bina antheliceis cornua excavata est, & versus anteriora, heliceis portione, terminata.

SCAPHOIDES, est tertium os tarsi in pede, *naiculare* dictum, a scaphæ seu cimbe similitudine: connectitur cum talo, & tribus ossibus posterioribus.

SCAPVS, est caulis qui in styli modum sursum proreptat, aut in altum fertur, dicta a columnaribus scapis, quibus similis est.

SCAPVLA, vide *homoplata*.

SCARIFATIO, SCARIFICATIO, est incisio cutis scalpello vel phlebotomo, quæ fit cum vel sine cucurbitulis; fit in membris & partibus gangræna corruptis, ut viua pars a mortua separetur, & liquores stagnantes inferius, atque perpetuo putrescentes, liberius exhalare queant. Cum cucurbitulis autem fit, ut extrahatur sanguis ex vasculis cutaneis, inferuitque loco venæsectionis. Gr. ἐγχαράζω, καταχυσμός, ἀπόσκηψις. G. Das Schröpfen.

SCARIFICATORIVM, est instrumentum, quo scarificatio siue incisio fit. G. Das Schröpfseisen.

SCARIOLA, vox *Arabum* Interpretibus usurpata, pro endivia vulgari; penult corr. quia specie diminutivi sese infert, ut Tulliola, areola, filiola, palliolum, &c. Idem imitatur laendula, pruneola, calendula, passulæ, cocculi, &c. vide *seriola*.

SCARLATINA FEBRIS, hæc a Sydenhamo descripta, inuadere solet tempore æstiuo imprimis infantes maculis paruis rubris, crebrioribus & multo latioribus magisque rubentibus, sed non tam uniformibus quam in morbillis, cutis vniuersa inficitur, quæ ad 2 vel 3 dies persistunt, postea evanescent, cuticula squammatis decidit, quod bis vel ter abit reditque.

SCARLEA, idem quod *scalaria*.

SCAVRVS, est is cui tali sunt extantes.

SCELETVM, est ossium totius corporis compages, arte anatomica articulis suis coniuncta, & locis debitis reposita, a σκέλω arefacio. G. ein Beincörper, ein Skelet.

SCELOTYRBE, est cruris perturbatio, nunc ad hanc, nunc ad illam partem inclinans, sæpe ex scorbuto proveniens, ex σκέλω cras, & τύβη tumultus. G. Der Scharbock.

SCHESIS, est corporis dispositio: unde schetica febris, quæ in dispositione est, non in habitu, a σχηματίζω dispono, effingo. Ei opponitur hectica, in ipsa ἑξείη siue partibus solidis ita altius radicata, ut non nisi difficulter medicamentis curetur.

SCHIDACEDON, Gr. χιδακηδόν. Est aduerbium, quo describimus fracturæ speciem, per ossis longitudinem, non per transuersum factam, quæ καυληδόν. vocatur. Vide *cauledon*.

SCHISMA, est scissura in dura vel molli parte, a χίζω findo: stricte de pudendo muliebri dicitur.

SCHIA-

SCHIATICA, vide *arthritis*.

SCIRRHOSIS, SCIRRHVS, & SCIRROMA, est tumor durus, liuidus, renitens, & doloris expers, in parte glandulosa, oriundus a quacunque causa materiam in folliculo glanduloso hærentem inspissante vel comprimente, ut exire nequeat, inflammationem prægressam plerumque habens, a σκληρόω induro. G. Härte, ein verhärteter Geschwulst.

SCHOENANTHVM, iuncus est arabicus, qui & fœnum camelorum appellatur, est valde aromaticum, & fere roseo sapore altitudine vnius pedis; flosculos etiam aromaticos in summitate gerit, crescit in Arabia, uti hic loci graminum species. G. Camelsheu, Camelsstroh. ex χοῖν & fœnum, & ἄνθος flos. Barbari scribunt *squinanthum*.

SCHOENOPRASVM, est porrum iunceum, ex χοῖν & iuncus, & πράσον porrum. G. Schnittlauch.

SCILLA, est planta quæ habet folia longa, ampla, lata, carnosæ; viridia succum viscosum & amarum habentia: flores ornithogalo vel hyacintho stellari similes: in spica crescentes, antequam folia apparent: fructus est rotundus, trigonus, sætus seminibus nigris: radix bulbosa, maxima, pugnum crassa, cepacea, ex plurimis tunicis vel lamellis compacta, inferius multis crassis fibris prædita, saporis acris, amari, odoris nullius. Hæc planta crescit in Hispania, Lusitania, & Sicilia circa mare; Barbare *squilla*. G. Meerzwiebel.

SCINCVS, animal est quadrupes, ouiparum, magnitudine & figura lacerti viridis, squammis exiguis & frequentibus tectum, coloris sublutei, in Arabia, & circa mare rubrum reperiundum; ingreditur mithridatium ob vires alexipharmacas.

SCLAREA, seu SCARLEA, callitrichum. Vide *borminum*.

SCLERIASIS, est alicuius partis induratio, a σκληρόω induro: proprie de palpebrarum interiore duritie dicitur.

SCLEROMA, idem quod *scleriasis*.

SCLEROPHTHALMIA, est lippitudo dura, cum dolore, motu oculorum tardo, rubedine & siccitate, a σκληρός durus, & ὀφθαλμία dolor oculorum.

SCLEROSARCOMA, est abscessus progerminans plerumque in gingivis, carneus, durus, interdum galli cristam, interdum ostracodermi carnem referens, differens aliquantum ab epulide.

SCLEROTICA, vide *cornea*, a σκληρόω induro.

SCLEROTICA, siue indurantia sunt, quæ partes firmius inter se coniungunt: idque vel tenues & molles dissipando, vel eas interdum retinendo. Illud fit, vbi per nimis calefacientia scirrhus induratur; hoc, vbi per semperuium, solanum, portulacam, vel lentem palustrem, alique refrigerantia & adstringentia, pars ex. gr. œdematosa duritiem acquirit. Ideoque horum materia, in calefacientibus, & refrigerantibus, ac adstringentibus est quærenda, a σκληρόω induro.

SCOLIASIS, est spinæ dorsæ, in hoc aut illud latus distortio, a σκολιόω intorqueo.

SCOLOPENDRIA, **SCOLOPENDRIVM**, *Theophrasto l. 9. c. 19. σκολοπένδριον*, penult. corr. ob vocalem ante vocalem sine diphthongi suspitione. Scolopendria siue **ASPLENIVM**, planta officinalis est, dici putatur, quod eius folia scolopendræ animalis similia sint. G. Hirschjunge.

SCOLYMVS, penult. corr.

Ἡκται σκολύμω, τροχέην δ' ἀπεχέυατο χαίτην. *Nicand. in Theriacis.*

Scolymus est cinara, seu articocalus. Vide articocalus.

SCOPTVLA, idem quod *scapula*.

SCORBUTS, est morbus omnibus accolis maris septentrionalis frequentissimus, & endemius, quo manus, pedesque maculis sæpe lividis conspurcantur, accedit erurum debilitas, & tumor eorum accedens & recedens, oris fætor, dentes vacillantes, sanguinem manantes gingivæ, spasmi, dolores, arthritidesque vagæ, colica & sexcenta alia; prædominantem acrimoniam in toto corpore habens acidam, alcalinam, vel muriaticam, & sanguinem ita afficiens, ut partim sit acer & serofus, partim crassus, ita ut V. S. educatus scateat mucos flavo-viridi &c. Antiquitati hunc morbum non fuisse incognitum liquet ex *Hippocrate*, qui scorbuti symptomata enarrat euolitque, ut & ex aliis auctoribus. G. Scharbock.

SCORBVtica, sunt medicamenta acrimoniam scorbuti emendantia, & causam mali ex corpore eliminantia, quæ proin pro varia acrimonia variant.

SCORDIVM, *Dioscoridi l. 3. c. 125. σκόρδιον*, penult. prod.

Σκόρδιον, καὶ κἄνον ὁπὸν μίσγηο θυώδη. *Andromachus apud Gal. l. de Theriac.*

Διπλάσιον δ' ἔσω σκόρδιον γογγυλίδος το. *Galen. l. 1. de Antid.*

Scordium est planta, quæ habet caulem ramosum, quadratum, repentem, villosum; folia mollia, villosa, in margine incisa, oblonga, albescentia: flores sunt parui, labiati, quinquefidi, in alis foliorum crescentes, coloris rubri: flori succedunt quatuor semina tenuia, rotunda, in capsula, quæ floris calix fuit, inclusa: radix fibrosa, oblique repens in terra: est herba allium olens: a *Σκόροdon*, allium. G. *Lachenknoblauch*.

SCORIÆ, sunt recrementa metallica, siue partes metallorum, quæ in fusione, vel in cadendo, vi ignis corroduntur in massam mortuam, non solubilem amplius; & quæ a vivis partibus sponte separantur. G. *Schlacken, Metallschaum*.

SCORODON, vide *allium*.

SCORODOPRASVM, est planta inter allium & porrum media. *Σκόροdon*, est allium, & *πράσον* porrum. G. *Ackerknoblauch*.

SCORPIO, SCORPIVS, siue DORONICVM, est aconiti species, cuius radix scorpïi caudæ similis est. Est etiam venenatum animalculum, quod oleo submergitur inde denominato.

SCORPIOIDES, est paruula planta, quæ habet caules tenues, angulosos, aliquantulum villosos, in latitudinem se extendentes, repentes: folia oblonga bupleurum vel perfoliatam referentia, sed pinguiora & magis nervosa, saporis acidiusculi: flores sunt exigui, leguminosi, flavi: post florem sequitur siliqua villosa, longa, hispida, articulosa, cochleæ aut crucæ ad instar eleganter in se conuoluta, continens in singulis articulis semen ovatum: radix est exigua: hæc planta crescit in regionibus calidis, præsertim in locis aridis: est legumen, cuius siliquæ scorpïi similitudinem habent, ex *σκορπίου* scorpïo, & *ἔδος* forma.

SCORPIVRVS, est heliotropii species, cuius summitates caudæ scorpionis similitudinem habent, ex *σκορπίου* scorpïo, & *ἔγχα* cauda.

SCORSONERA vel SCORZONERA, penult. prod. ad imitationem Latinorum in era & ira. Ita panthera Horatio penult. prod. Abdera Ouidio, Deianira itidem Ouidio. Scorzonera est planta, quæ habet caulem rotundum, striatum, cauum, in plures ramos longos diuisum, leui lanugine obductos: folia sunt longa, satis ampla, tragopogoni foliis similia, polita, basi caulem amplectentia, aliquando parum crispata & sinuosa, nervosa, in acumen satis longum desinentia, coloris virido-obscuri:

Unable to display this page

fere globosus, quasi ollam rotundam repræsentans, parte anteriori bilabiatus, superiori binis folliculis constans, recto inferiori trifido: post florem succedit fructus, vel capsula semirotunda septo medio distincta, continens semina exigua: radix est crassa, inæqualis & nodosa: tota planta habet odorem ingratum, & saporem amarum. G. Brauntwurtz, Feigwarzenkraut.

SCROTVM vt & BVRSA, Gr *Ὠρχή*, sunt duo sacculi distincti, in medio vbi sutura decurrit, ad inuicem accreti, qui singuli testiculam virilem vaginis suis inclusam possident, constantes cuticula, cute, tunica cellulosa, tunica dartos, quæ musculosa scrotum corrugat, & ab interiori parte iuxta Malpighium est glandulosa, facit hæc membrana quasi duo scrota, & ex hac duplicatura oritur septum medium scroti. G. Der Hodensack.

SCRVPVLVS, pro Medico pondere, penult. corr.

*Gramma vocant, scrupulum nostri dixere priores. Fan-
nius de pond.*

Scrupulus est tertia pars drachmæ: continet scrupulus grana viginti seu obolos duos, vocatur item *Scriptulus* & *Scripulus*. G. Ein Scrupel.

SCVTALIS CARTILAGO, idem quod *ensiformis*, item *thyreoides*.

SCVTIFORME OS, idem quod *mola genu*.

SCVTIFORMIS CARTILAGO, vide *ensiformis* & *thyreoides*.

SCVTVM; est emplastrum *scutum* referens, quod stomacho, cordi, aliisue locis applicatur. G. Ein Schildpflaster. *Scutum* quoque significat patellam seu molam genu; ideoque *os scutiforme* appellatur.

SCYBALA, sunt excrementa aluina in globulos formata, velut ab ouibus aut capris excernuntur.

SCYTALIDES, vocantur officula digitorum singulorum terna, excepto pollice qui duo habet, mutuo inter se colligata, & ordine succedentia, veluti in acie, turma equitum, quæ *συντάλη* vocatur. Latine *internodia*.

SCYTICA RADIX, vide *glycyrrhiza*.

SEBEL, idem quod *pannus oculorum*.

SEBESTEN, prunorum species est, dicuntur & *myxæ* & *myxaria*. Crescunt in Ægypto pruni instar, folia obrotunda, in margine dentata; flores parui albi pentapetali, rosacei in racemos congesti, & geranio proximi, a quibus fructus crescunt paruis rotundisque prunis similes, quorum nuclei tricostrati cernuntur, viscosi sunt admodum masticati, exterius siccati nigri: pro tussi assumuntur. G. Brustbeerlein. SE-

SECACVL, vox *Arabum* & *Officinarum*, penult. prod. quia *Avicennæ can. med. l. 2. tract. 2do* vocatur siekhakhul, accentu penultimæ impresso, quem, quia ex Latio, Graioque fonte nihil suppetit, merito hic sequimur. Secacul dicitur sigillum Salomonis.

SECALE, *Plin. l. 18. c. 16. secale occari tantum desiderat*, dicitur quasi secabile, unde & penult. producitur:

Sed solidum in parvis, nullique secabile segmen. Auson. Eid. II

Secale est planta, quæ habet caules valde altos, hominis altitudinem superantes, rectos, firmos, folia gerentes pauca, longa, sed tritici foliis angustiora: flos apetalus, per fasciculos in spicam dispositus, singuli nempe flores plurimis staminibus constant ex calice surgentibus; pistillum autem abit dein in semen oblongum, tenue farinaceum, gluma, quæ floris calix fuit, obvolutum; hanc tamen facile deponit: singuli fasciculi axi dentatæ affixi spicam, tritici spica magis compressam, constituunt: grana sunt triticeis longiora, strigosiora, tenuiora, & intensius flavescentia, aut fusca, saporis farinacei, subdulcis: est frumenti species, a secando dici videtur, quod mellis tempore falce secari solet, dicitur & *rogga*, *filigo*, *briza*. G. *Rothen, Rora*.

SECTIO CÆSAREA, vide *hysterotomotocia*.

SECVNDÆ, idem quod *secundina*.

SECVNDINÆ, sunt tres membranæ, chorion, allantoides & amnion, quæ una cum placenta uterina & lochiis ex utero post partum excluduntur. G. *Nachgebart, Aftergeburt*.

SECVNDVM NATVRAM, res sic fieri dicuntur in corpore animali viuo, quando sese debito modo habent, ut in statu sanitatis. Cui opponitur *præter naturam*.

SECVRIDACA, est planta, quæ habet folia oblonga, plura vni costæ adnascencia: flores sunt leguminosi, flavi, in umbellam radiatim dispositi: post florem sequitur siliqua longa, plana, recta, angusta, articulosa, annulata, carinata, in singulis articulis continetur semen rhomboides introrsum emarginatum, coloris rubicundi, saporis amari; siliquæ securim militare exhibent, ut veterum Dacorum, vel gladium Hungarorum. Est hedydari species. G. *Weißkraut*.

SEDIMENTVM VRINARIVM, sunt particule, quæ in urina natantes, tandem sua gravitate præponderante subsi-

subsident; suntque pro vario morbo, eiusque statu diuerso variae formæ, grauitatis, coloris, & naturæ. Gr. ὑπόστασις. G. Der Bodensatz.

SEDVM MAIUS, vide *barba iouis*.

SELENITIS, vide *lunaria*.

SELIBRA, est libræ dimidia pars, siue vncia sex. G. ein halb Pfund.

SELINVM, vide *apium*.

SELLA EQUINA, seu TVRCICA, est cauitas ossi sphenoidi insculpta, interius intra cranium conspicua, quatuor protuberantiis ad angulos eminentibus gaudens, quæ continet glandulam pituitariam, & rete mirabile in brutis. G. Das Sattelbein.

SEMEIOSIS, idem quod *diagnosîs*.

SEMEN VIRILE, est humor albus, calidus & spirituosus, crassus, viscidus, subsalsus, ex sanguine tenuissimo & liquido nervoso mixtis, in testibus & epididymidibus elaboratus, qui ad generationem fœtus, per vias proprias in vterum muliebrem eiacularur, constatque infinitis numero anguillalis viuentibus, rapidissime in alio liquido natantibus, capite grandiore cauda tenuiori donatis, per microscopium facile conspicuis: & in semine omnium animalium hætenus obseruato talia animalia insunt; in nullis vero aliis humoribus totius corporis simile quid reperitur. Est & in *fæminis* materia, semen improprie appellata, ea enim ex lacunis, prostatic glandulosæ vaginæ substantiæ insertis, prouenit, quod non raro in lasciuientibus prorumpit & foris emittitur; facit plurimum ad titillationem, vt concupiscibilis esset coitus. Vocatur item genitura *Plin.* semen genitale, vrina genitalis. Gr. σπέρμα, σπέρμα, γονή, σπέρμα, σπέρμα, *Aretæo*. In vegetabilibus semen est plantæ embryo cum placenta vterina seu cotyledone simplici, duplici vel multiplici, cui fune umbilicali nectitur embryo. G. Samen.

SEMICONGIUS, est dimidium congi, est nomen mensuræ liquidorum, continens aquæ libras quinque olei libras quatuor cum dimidia.

SEMICOTYLE, est dimidium cotylæ. Vide *cotyla*.

SEMIMEMBRANEVS, seu SEMIMEMBRANOSVS MVSCVLVS, est inter tibiæ motores: ab eadem, cum bicipiti meta prouectus, in tibiæ vsque ossis inuolucrum tendinis
lati

lati productione extenditur ; hic a dissimili tendinum , supra carneam superficiem, inflexione tendinis respectu, membranæ præ se fert speciem. G. Der Hautgleiche Muskel.

SEMINALIS, vide *polygonum*.

SEMINERVOSVS MVSCVLVS, eandem hic cum semimembranoso foritur alligationem, præterquam quod posterius paulo atque inferius, tibiæ affigitur, vsque etiam ad ossis medium prouchitur, antequam tendinis arripit occasionem : huius tendines separatas cum teneant carneas classes, musculum constituunt, intuitu primo, in duos diuisum, cum reuera vnus idemque maneat. G. Der halbschnige Muskel.

SEMIOBOLVS, est oboli dimidium, seu quinque grana.

SEMIOTICA, est pars medicinae, sanitatis & morborum signa tradens, a *σημῖον* significo, vel signa exhibeo.

SEMIS vel SEMISSIS, est dimidia pars, & scribitur S. ss.

SEMISIDERATVS, idem quod *hemiplegia*.

SEMISPECVLVM, est instrumentum chirurgicum ad dilatandum vulnus in collo vesicæ, vt lithotomus forcipem facilius inducere valeat, quæ cum sit magna dilatationis ope, tamen per paruam incisuram ingredi potest.

SEMISSIS, vide *femis*.

SEMISPINATVS MVSCVLVS, est dorsi musculus, oritur a spinis ossis sacri & lumborum, omnibus apophyseis lumborum transuersis, spinisque vertebrarum thoracis omnibus affigitur, easque amplectitur, donec in spina thoracis prima sibi ponit terminum, dorso mouendo vna cum aliis musculis & extendendo destinatus. G. Der halbe Rückgradsmuscul.

SEMIVN CIA, seu SEMVN CIA, est vncia dimidia, vide *femis*. G. ein Loth.

SEMPERVIVVM, Gr. *αἰζῶν*, id nominis sibi vendicat, quoniam eius folia semper virent. Vide *barba iouis*.

SENECIO, penult. corr. vt *senecio vir*:

Tu senecionem hunc satis est, si seruas anus. Afranius in Iambic.

Senecio, ERIGERON, est planta, quæ habet caulem rotundum excavatum, striatum, aliquando rubicundum, ramosum, habentem folia vncialia & longiora, pediculo vidua, hirsuta, circumrofa,

cumrosa, sapore aliquantulum acidulo, colore obscure viridicante: calix admodum oblongus, simplici petalorum vallo constans: flores flosculosi sunt in summitate ramorum, singuli umbellam habentes, radiati: floribus succedunt semina pappis instructa: radix fibrosa: nascitur passim in hortis, in agris secus vias, siluosisque gaudet & arenosis locis, sic appellatur, quod flores capillorum ritu vere canescant, siue senectutem induant. Gr. *ἐπιγαρῶν*, ex *ἐπι*, valde, *γάρων*, senex. *Reuchmurg.*

SENTIS, est *rubus*: dicitur quod a tangentibus quamprimum sentiatur. Vide *rubus*.

SENNA, est duplex: Alexandrina, quæ & orientalis, Ægyptiaca & Syriaca dicitur, quæ habet folia acuta, & ea est præstantissima: vel Italica, foliis magis obtusis, quæ priori substituitur. Est planta, quæ habet caules lignosos, ex quibus erumpunt folia oblonga, acuta, coloris subflavescentis: flores sunt rosacei, pentapetali: flori succedit filiqua plana, crassa, carnosa, valde succulenta, incurua, bivalvis, membranosa, coloris obscuri, continens semina instar gigartorum, renem figura referentia, a se mutuo distincta parvis septimentis, nigra aut alba: hæc arbuscula crescit in regionibus calidis, præsertim in Indiis orientalibus, in Alexandria, Ægypto & Arabia, ut & in Italia; virtute purgante folia sunt celebria. G. *Senneblätter*.

SENSORIUM COMMUNE, vide *æstibeterium*.

SENSVS, vide *æsthesis*.

SEPARATIO, chirurgis est, quando caro emortua, a sana, & caries ossis ab integro osse, arte separatur. G. *Abjon, derung, das Scheiden*.

SEPARATORIUM, seu HYPOCLEPTICUM, est vas chymicum vitreum oleis ab aqua separandis destinatum. Est vas transmittens quodammodo uniforme, oblongum, orificio ad capacitatem auricularis digiti aperto, cui materia infunditur, & fundo, in modum acus acuto materiam rursus emittendi gratia, præditum: in medio ventricosum est, ad capiendam materiam sufficientem quantitatem. G. *Der Scheidtrichter*.

SEPIA, unde *os sepia* in pharmacopoliis asseruatur: penult. corr.

Nigra quod infusa vanescat sepia lymphæ. Pers. sat. 3.

Vide *os sepia*.

SEPLASIARIVS, Festo teste, a foro Capuæ in Italia nomen habet, *seplasia* dicto; erant ii, qui odoramenta & unguenta

guenta aromatica diuendebant. Tunc temporis circumforanei ita vocabantur, adeoque pharmacopœis illud nomen satis improprie attribuitur.

SEPTA, idem quod *septica*.

SEPTANA, potius septimana, dicitur de febre, quæ septem dierum spatio periodum absoluit. An detur dubitant: nouissime se talem obseruasse testatus est *Bærhauius* aphor. 746.

SEPTICA, siue PVTREFACIENTIA, sunt, quæ calore & acrimonia maligna, carnem tenuem colliquant, putrefaciunt, & corrumpunt, a *σῆπω* putrefacio.

SEPTVM AVRIS, est membrana tympani. Vide *tympani membrana*.

SEPTVM CORDIS, est carnosum interstitium ventriculorum dextrum a sinistro diuidens: sic apparet insipientibus; verum concipiendum est cor finistrum, quasi vnum corpus canum, rotundum; cui externe accrescit semisacculus, qui est cor dextrum; vnde septum cordis proprie est paries ipse cordis finistri, nec quidquam distinctam inter finistrum & dextrum cor.

SEPTVM LVCIDVM, est sepimentum, propter tenuitatem diaphanum, cerebri ventriculos distinguens.

SEPTVM NARIVM, est sepimentum illud partim cartilagineum, partim osseum, membrana glandulosa obductum, quo nares ab inuicem in duo foramina diuiduntur. G. Die *Mittelwand der Nase*.

SEPTVM TRANSVERSVM, vide *diaphragma*.

SEPTVN̄X, est pondus vnciarum septem.

SERAPIAS ORCHIS, est Satyrionis species: dicitur quod huius flores insecta quædam referant lascina & fecunda, tanquam a Serapide Ægyptiorum idolo nomen habentia, cuius in Canopo, Ægypti vrbe, magnificum templum erat, vbi lasciuis & impudicis cantibus, & saltationibus colebatur.

SERAPINVM, *Officinis* quandoque dicitur pro sagapeno, sed perperam, & corrupta voce.

SERAPIVM, idem quod *syrupus*.

SERICVM, pen. corr.

Rubra sed aurato crispentur serica dorso. Claud. 6. Hon. Sericum, est tegmen bombyciaum. Illud crudum & integrum folliculi serici dicuntur, qui hyacinthorum confectio- nem ingrediuntur. G. *Seiden*.

SERIO

SERIOLA, vulgo scariola: idem quod *seris*. Hoc nomine hodie dicitur intybi quædam species, nigra semina ferens.

SERIPHIVM ABSINTHIVM, dicitur marinum absinthium: a Seripho insula nomen habet, in qua copiosissime crescit.

SERIS, SERIOLA, est *intubus*, siue *endiui*a; nomen Græcum est & in genere complectitur herbas edules lactescentes, vt intybum, taraxacon, lactucam, cichoreum.

SERPENTARIA, dicitur scorzonera, quod serpentum morfibz venenatis medeatur. Item sic bistorta appellatur, sed quare, nescio. Ita quoque ari species maxima vocatur, ob nigras & purpureas, quas habet caulis, maculas. Vide *dracontia*.

SERPENTARIUM LIGNVM, vide *colubrinum*.

SERPIGO, vide *lichen*.

SERPILLVM, SERPYLLVM, thymus sylvestris, est planta, quæ habet plures caules quadratos, duos, lignosos, rubicundos, humiles, parum villosos, quosdam rectos, alios repentes, folia thymi latiora, cetera cum thymo plane conueniunt. Gr. *ἔρπυλλον*, a serpendo tam Græcis quam Latinis dictum: quoniam si qua eius particula terram attingit, inibi radices demittit. Ab *ἔρπω* serpo. G. Quendel, wild Poley.

SERRA, est instrumentum chirurgicum lamella dentata constans, qua ossa serrando auferuntur. Gr. *πρίον*. G. eine Säge.

SERRA VERSATILIS, est instrumentum chirurgicum, tympanis duobus, iisque dentatis, præditum; vtile maxime ad intercidenda duorum vel trium, modiolis factorum, interstitia.

SERRATA, vide *chamædrys*.

SERRATVLA, est planta, quæ habet folia oblonga, ampla, betonica maiora, incisa: caulis ad altitudinem duorum pedum crescit, rectus, striatus, rubescens, in parte superiori in multos ramos diuisus, folia gerentes instar scabiosæ incisa, & ab inferioribus diuersa: flores vt in iacea; his succedunt semina pappis instructa: radix est fibrosa, saporis aliquantulum amari: hæc planta crescit in syluis, in pratis, & in locis tenebrosis & humidis. Planta sic vocatur a foliis ferram æmulantibus. Vide *chamædrys*.

SERRATIVS MVSCVLVS, quadruplex est, *postici*, habentur duo & totidem *antici*. *Posticus primus superior*, tenui ac membranoso principio, a tribus inferioribus vertebrarum colli posticis processibus, primaque spinæ productus, post in descensu carnosus ad tres quatuorue superiores costas fertur, prout duobus aut tribus dentatis productionibus præditus fuerit, costas sursum trahere videtur. Alter, *posticus inferior*, non minus dorso quam lumbis adhæret. Ab ilii ossis margine, sacri posteriore sede, spinosisque lumborum processibus ortus, a costis, quibus omnibus inferius duplici tendinea insertione, trium circiter digitorum a spinis spatio alligatur, maximum fibrarum accipit aceruum. Alterum par *anticum* est. Istius inferior musculus maior est, latus & vndique carnosus, cum abdominis obliquo descendente ferratam compagem efficit. Oritur carnosus ex basi interna scapulæ, alii a costis duabus superius vsque ad claviculam, quæ costæ videntur immobiles. Porrigitur tendineis quinq; inæqualibus extremis ad costas quinque superiores, nonnunquam & ad inferiores seu breviores duas, quas attolit. Alterum par *superius anticum minus* sub pectorali musculo latens. Costis superioribus quatuor, prima excepta, totidem extremitatibus adnascitur, hinc ad scapulæ processum coracoidem implantatur. Antrorsum ad thoracem scapulam adducit. G. Der Cärgengleiche Muskel.

SERTVLA CAMPANA, vide *melilotus*.

SERVM, Gr. ὀρός, est sanguinis humor aqueus, tenuis, subflavus, & subsalsus, constans ex plurima aqua, mediocri sale & pauculo sulphure; vsus est vt sit vehiculum sanguinis rubri, seu alimenti, deinde vt sanguinem diluat, vt per vasa minima fluat, ea nutriet, & ex illo tenuissimi corporis liquores segregentur. Apud Hippocratem vocatur ὀχνημα τῆς τροφῆς. G. Das Wässerige im Blute, Molsen.

SESAMOIDEA OSSA, sunt ossicula, a figura sesami seminis dicta, quæ in internodiis manuum & pedum reperiuntur, vt ossium tendines hæc supercandentes maiorem vim in eleuanda parte acquirant.

SESAMVM, planta hæc nomen accepit ab Ægyptiis quibus *sempsem* dicitur. Eius oleo veteres tam in culina quam medicina multum utebantur. G. Leindotter, Flachsdotter.

SESCVN CIA siue **SESQVIVNCIA**, continet vnciam vnā & semissem, siue drachmas duodecim.

Unable to display this page

uncias sedecim, drachmas quinque & scrupulum vnum, continet duas heminas vulgo, seu uncias decem & octo. Dicitur sexta pars congi. Aliis est vini libra cum unciis octo, & olei libra vna cum semisse. G. ein Maßel.

SEXTVLA, pendet scrupulos quatuor.

SEXVS, est differentia inter marem & fœminam.

SIAGONAGRA, est arthritis maxillarum, a σιγών maxilla, & ἀγρεύω capio.

SIALAGOGA, sunt medicamenta, quæ salivam movent.

SIALISMVS, SIALOCHVS, idem quod *ptyalismus*.

SIALON, seu SIELOS, idem quod *saliva*, sunt vocabula Græca.

SICILICVS, ponderis nomen veterinariis vsitatum, pendens unciam dimidiam siue drachmas quatuor; alii putant esse quartam unciæ partem.

SICYS & SICYOS, est *cucumer*: hinc σικύα cucurbita. Vide *cucumer*.

SIDA, malum punicam eiusque fructum denotat.

SIDERATIO, idem quod *sphacelus*, & *apoplexia*.

SIDERITIS, penult. prod. quia *Dioscoridi* l. 4. c. 33. 34. 35. σιδηρίτις. Genitiv. fideritidis penult. corr. vt colocynthidis, cantharidis, oceanitidis. Sic ononidis, hypocistidis, &c. Sideritis est planta, quæ habet caulem lanuginosum, quadratum, flauum; folia sibi inuicem opposita, oblonga, in margine incisa, lanuginosa, rugosa, saporis adstringentis, aliquantulum acris: flores verticillati, in alis foliorum plerumque incisorum congesti, coloris albi, subflavescentis, punctis rubris notati; singula pars horum florum sustinetur a duobus foliis subrotundis, instar cristæ galli incis, quæ folia multum ab aliis foliis in parte infima crescentibus differunt: semina sunt oblonga, nigricantia, in capsula, quæ floris calix fuit, recondita: radix lignosa: hæc planta odore lamium refert; crescit in montibus, locis siccis & incultis. Latinis *ferraria*, quia vulnera ferro icta firmiter conglutinat. Σιδῆρῳ est ferrum, ensis. G. Eisenkraut.

SIEF ALBUM, est collyrium siccum. Vide *collyrium*.

SIELISMVS, idem quod *saluatio*.

SIELOCINETICA, idem quod *saluantia*, ex σιέλον sputum, & κινέω moueo.

SIGILLVM SALOMONIS, vide *polygonatum*.

SIGMOIDES, sunt apophyses ossium semilunares; ut processus ancyroides scapulæ, & sinus ossis radii, Græcorum antiquorum C. referentes.

SIGMOIDES, sunt valvulæ tres arteriæ magnæ, circa cor foris spectantes, sanguinem ex ventriculo sinistro in aortam quidem admittentes, sed illi regurgitare conanti suo explicatu & immediata clausura resistentes, dictæ a littera C. seu sigma & forma. Vide *valvula*.

SIGNVM MORBI, Gr. *σημεῖον*, est, quidquid sensibus nostris est obuium, vel aliquid ad ipsam pertinens, quod potest indicare, quare id quod ad curationem necessariam pertinet, indicatur. Signum est morbi causa vel symptoma: est proprium vel commune: hoc separabile; proprium inseparabile siue pathognomonicum, synedreion, epiphænonon, bonum, malum, certum, incertum, salutare, lethale &c. *Signa sanitatis* sunt, actiones integræ, qualitates conuenientes, excreta & retenta bene conuenientia. G. Die Zeichen der Krankheiten.

SILER, est ligustici species, & dicitur *montanum*, hinc corrupta voce, *sermontaine* appellatur: est planta, quæ habet caulem valde altum ad hominis quidem altitudinem, ramosum, pedunculos longos proiicientem, qui habent folia ampla, magna in alas extensa in plures partes diuisas, quibus tria adhærent foliola ut in meliloto, sed angustiora & molliora, aliquantulum odora, ubi contunduntur: flos est rosaceus & umbellatus, pluribus scilicet, petalis constans in orbem positus, & calicis infidentibus: is autem abit in fructum compositum ex duobus seminibus sibi inuicem adhærentibus oblongis, hinc gibbis & sulcatis cum liris veluti foliaceis: inde vero planis, odoris ingrati: radix crassa, longa, rugosa, alba, odora, pastinacæ similis: crescit imprimis in locis calidis in montibus.

SILIGO, est tritici albissimi species. Gr. *ἄλωρα*, & *σίληγυς* vel *σέλιγυς*.

SILIQVA, penult. corr.

Nec non & lini tunsum, siliquæque legumen. Seren. tit. præcord. san.

Decoctis potantur aquis, siliquæque madentes. Seren. tit. digest. med.

Siliqua, Gr. *κεράτιον*, Arab. *Kirat*, est dimidium lupini, & siliquæ sex pendent scrupulum. Semen autem in siliqua contentum, non tota siliqua, intelligitur, & id mediocre, non

enorme & habitius: neque strigosum & emaciatum; nonnullis est pondus quatuor granorum.

SILIQVA, est folliculus siue integumentum, cui grana, leguminum vel herbarum semina concluduntur. Nam non modo legumina, sed & complures quoque herbæ & frutices filiquas proferunt.

SILIQVA, est etiam folliculus siue integumentum, cui grana leguminum includuntur.

SILIQVÆ DVLCES, quarum arbor *ceratonia* appellatur; quæ est mediocris magnitudinis, habens plurimos ramos, magnos, duros, in latum se extendentes: folia pinnata, oblonga, carnosæ, nervosa, dura ad costam communem cum impari extremo: flores sunt apetalii; numerosis staminibus constantes, ortis ex calicis fissura; in calicis centro fit filiqua oblonga, compressa, paululum intorta, crassa, digito longior, pollice latior, fusca, splendens, coloris obscuri, rubicundi, dorso elatiore includens pulpam carnosam, rufam, dulcem, sub qua intra membranaceos loculos latitant semina plana, subrotunda, compressa, fusca, lucida: dulcedo maior in pulpa quam in cortice. Crescunt in regno Neapolitano, insula Creta, Syria, Hispania &c. Fructus sunt filiquæ instar oblongi & plani, extus colore castanei; intus semina fere continent, ut cassia fistula; fructus ipsi dulces sunt, ideoque in morbis pneumonicis vsui veniunt. G. St. Johannis brodt.

SILIQVASTRVM, seu piper Brasilianum, est capsici species, a filiquis filiquastrum dictum: est arbuscula, quæ habet ramos a se inuicem distantes, corticem purpureum, nigricantem habentes: flores sunt papilionacei, ante folia vere erumpentes, leguminosi, purpurei, plures simul iuncti, pedunculis breuibus & nigris adhærentes, quinquefidi, ex quibus duo in inferiori parte positi superiores exsuperant magnitudine; post florem sequitur filiqua longa, plana, membranacea, purpurea, seminibus reniformibus & duris fœta: folia sola & alterna nascuntur rotunda, asarum referentia, sed maiora, nervosa, in parte superiori viridia, in inferiori albescentia, alæ vexillo supereminent: crescit hæc arbuscula in regionibus calidis circa flumina.

SILPHIVM, est ex genere ferulacearum. Cyrenensibus *σίλφι*, aut *σίλφι*, item *σίλφον*, vnde Gr. *σίλφιον*, Lat. *sirpe*, *silpe* & *serpe*, atque porro *lac serpitiū*, vnde *laserpiciū*. Vide *laserpiciū*.

SIMI-

Unable to display this page

Unable to display this page

SIRIASIS, est cerebri & meningum, ab ardore solari, inflammatio, seu (rectius) incalescentia; pueris propter tenuitatem cranii, vel fontanellam tenuissimam frequens. G. Das Blatschlessen.

SIRONES seu **CHIRONES**, sunt pustulæ, quæ in vola manus & pedum plantis oriuntur, in quibus minutissimum quoddam vermiculorum genus sub cuticula later. G. Reitläuse.

SISARVM, & **SISER**, est planta, quæ crescit ad altitudinem duorum circiter pedum: folia plura vni costæ adhærent, vt in pastinaca, sed minora, viridiora, & molliora, leuiter in margine incisa: flos est rosaceus, & umbellatus, paruus, quinque petalis vt plurimum constans albis, in orbem positus, odor: hunc sequitur fructus paruus ex duobus seminibus compositus, oblongis, paululum petroselini feminibus maioribus, angustis, hinc gibbis & striatis, inde vero planis, coloris obscuri: radices ex vno capite plures pendulæ, glandulosæ, teneræ & fragiles, rugosæ, cortice tenui, pallidoque obductæ, pulpa candida, digitali crassitudine, pedales quædam, quædam breuiores multo, dulci & grato sapore nonnihil aromatico. G. Zuckertwurz, Zuckerrüblein.

SISYMBRIVM, est planta aquatica, quæ habet caules tres pedes altos, striatos, aliquando rubicundos, excavatos: folia oblonga, acuta, profunde laciniata, dentata, alternatim caulibus adhærentia: flores in summitate ramorum crescentes, pedunculis longis & tenuibus adhærentes, quadrifidi, flauis, cruciformes: flori succedit filiqua exigua, brevis, diuisa in duos loculos continentes semina obrotanda fere: radix oblonga, alba, acris, minimi digiti crassitie: crescit in paludibus, & locis aquosis, est cardamine, vt & mentha aquatica: dicitur a Sisymbrio, quæ fuit veteribus in comædiis meretricula, appellatur etiam *corona veneris*: forte quod caulis articulum per internodia verticillato florum ambitu concinne coronatur.

SITIS, est defectus humoris (salinæ nempe) ad irrigationem oris, linguæ, labiorum, faucium, dein partium internarum, necessarii; quo sensus inde excitatus imaginatur potum esse in auxilium vocandum, vt id incommodi, quod corpus ex defectu humoris patitur, tollatur. Sitis etiam est ordinaria, quæ homini sano obtingit; vel præterordinaria, & nonnunquam deprauata quæ ægris Gr. δίψα. G. Der Durst.

SIVM, vide *Sion*.

SMILAX ASPERA, est planta, quæ habet caules longos, flexiles scandentes, spinis instructos, arbusculas vicinas & arbores apprehendentes: folia, rigida, nervosa, spinis non tantum per margines horrentia, sed & secundum nervos, nunc ampla & viridia, modo angustiora, & albis maculis conspersa, acrimoniam aliquam habentia: flores hexapetali, nudi, albi, exigui, in spicas digesti, inodori. Ovarium in fundo floris sphaericum, breui tuba instructum fit bacca sphaerica, mollis, post maturitatem rubicunda, sub tenui pellicula recondens semina sphaerica, lævia, mollia, exterius coloris rubri obscuri, intus albi; saporis ingrati: radix parva, perennis, repens, fibrosa, alba, saporis subdulcis: hæc planta crescit in sylvis, Gr. *σμίλαξ*. Lat. *conuoluulus*. G. *Windefraut*.

SMILE, est *scalpellum*, siue instrumentum chirurgicum, quod vtrinque aciem habet, & lineas vtrasque, vtrinque curvas; sed alteram concavam, alteram vero illi oppositam, gibbam. Cuspis autem acuta est; diuersi generis sunt; aliud magnum, aliud paruum, aliud mediocre.

SMYRNA, idem quod *myrrha*.

SMYRNIVM, est planta, quæ habet caules tres pedes altos, ramosos, striatos, aliquantulum rubicundos: folia apii foliis similia, sed maiora, incisa in partes magis rotundas, odoris aromatici, saporis petroselinum referentis: flores rosacei & umbellati, parui, albi, pentapetali: his succedit fructus fere globosus compositus ex duobus seminibus sibi inuicem iunctis crassiusculis, obrotundis, striatis, nigris, saporis amari, odoris myrrhati: radix mediocriter magna, circularis, alba, succum amarum gustui præbens, & saporem & odorem myrrhæ habens vnde nomen accepit. *σμύρη* enim est myrrha. Vulgo vocatur *leuisticum*.

SOCOTORINA ALOE, vide *succotrina*.

SODA, idem quod *cephalalgia*, & *ardor ventriculi*: item sunt cineres ex herba kali vsti, quibus vitra conficiuntur. G. *Spanische Sode*.

SOL, a chymicis sumitur pro *auro*; medicamenta solaria sunt ex auro parata.

SOLANVM, *Plinio* l. 27. c. 13. solanum, *Officinis* etiam *solatrum*, dicitur & *vua lupina*, *vua vulpis* & *morella*. penult. producetur:

Esula

Esula cum betis, solanum, strychnus, oryza. Hont. 4.

Sed de *Efulæ* quantitate consulatur litera E. *Solanum*, vulgare siue hortense, est planta, quæ habet caulem sesquipedem circiter altum, ramosum: folia oblonga, acuta, satis ampla, mollia, nigricantia, aut ex viridi obscura, quædam angulosa, altera crenata, quædam integra, saporis herbacei, insipidi, succum viridem habentia; flores sunt monopetali, quinquefidi, stellæ instar expansi, coloris albi, in medio pluribus staminibus donati: calix est monophyllus, quinquefidus, stellatus non vesicarius: flori succedit bacca initio viridis, per maturitatem fit mollis, succulenta, ovata, vel globosa, nigricans, fœta seminibus planis, exiguis, flavis: radix longa, fibrosa, albescens. Hæc planta crescit iuxta vias, eius variæ sunt species, plerumque somnum conciliantes. Gr. *σπύχνον*, forte a solamine dictum; quod dolores intensos sopiendo sistat. G. *Nachtschatten*.

SOLDANELLA, alias *conuoluulum marinum*, est *brassica marina*, habens caules tenues, flexiles, sarmentosos, rubicundos, repentes: folia obrotunda, polita, splendentia, chelidonium minus referentia, sed crassiora, succo lacteo repleta, caulibus longis adhærentia: flores sunt ut plurimum campaniformes, monopetali, ora repanda; his floribus succedit fructus obrotundus, membranofus, includens semina angulosa, nigra aut alba: radix minima, fibrosa: tota planta habet saporem amarum, & salsum; crescit circa mare. G. *Meerwinde*.

SOLEN, chirurgis est instrumentum oblongum, intus cauum, in quod membrum fractum, crus aut femur, imponitur, aut continetur. G. *eine Röhre*.

SOLEVS MUSCVLVVS, est latus & tibiæ fibulæque ossis commissuræ posterius insertus, robustissimus existit, suræque maximam constituit molis partem. Variam ob tendinum connexionem, varios fingit, ut gastrocnemius, musculos. G. *Der Sohlenmuscul*.

SOLIDAGO SARACENICA, vide *Saracenica solidago*.

SOLIDAGO, est herba vulnera consolidans: deriuatur a solido, sano. Gr. *σύμφυτον*.

SOLIDVS, est antiquorum pondus, pendens scrupulos quatuor.

SOLVTIO CHYMICA, est operatio qua corpus quodcunque vel naturaliter, vel arte variis aliis heterogeneis partibus constans, in sua principia, ex quibus omnia mista conflata sunt, resoluitur & reducitur. G. *Auflösung, Aufschliessung.*

SOLVTIO CONTINVI, est separatio partium antea coherentium in vnione, a quacunque causa facta, in vulneribus, vlceribus, fracturis &c.

SOLVTIVA, a soluendo, quia humores intestinales solunt, idem quod *laxantia*.

SOMNAMBULO, vide *noctambulo*.

SOMNIFERA, Gr. *ὕπνωτα*, sunt, medicamenta quæ valent somnum producere, 1. per causas naturales tollendo impedimenta somni naturalis, qualia plerumque sunt obiecta externa, dolores, calores, sudor, animi curæ, & quæcunque sanguinis circuitum augent, his igitur sublati per varia varii generis medicamenta, quæ tamen omnia vocari solent *ὕπνωτα*, sequetur somnus: 2. per causas nonnaturales, opprimendo scilicet causas naturales vigiliarum, & impediendo fluxum spirituum animalium per nervos; quare hoc medicamentorum genus maxime in cerebrum & nervos agit. G. *Schlafbringende Mittel.*

SOMNIVM, Gr. *ἐνύπνιον*, *insomnium*, est quando dormiendo nobis varia videntur occurrere, eodem modo ac si essemus vigiles, estque regulare, quando apparentiæ seu phantasmata connexionem quandam habent; vel irregulare, quando contrarium euenit. G. *ein Traum.*

SOMNOLENTIA CONTINVA, est assidua in somnum procidentia & inclinatio; oritur, quod pori extremi corticalis substantiæ cerebri viscositate quadam obliterantur, vel clauduntur quacunque ex causa comprimente, ita vt liber transitus spiritibus animalibus denegetur in musculos voluntariis actionibus inferuientes. G. *Schläfrigkeit.*

SOMNVS, est ille status corporis viui, sub quo sensus externi ab operationibus externis desistunt. Somnus dicitur *naturalis* vel *præternaturalis*. Gr. *ὕπνος*. G. *Der Schlaf.*

SONCHVS, duæ dantur species generales, vna quæ est lævis, altera aspera; prior est planta, quæ habet caulem sesquipedem altum, intus excavatum, tenerum, purpurascentem: folia longa, lævia, fere glauca, dentis leonis instar, incisa vel laciniata, alternatim disposita, alia pediculo longo, alia nullo gaudentia,

gaudentia, sed latiore basi caulem amplectentia, in circuitu quasi dentata, in quibus vel nullæ spinæ vel molles, lacte prægnantia, salsa, amara: flores semiflosculosi, plurimis scilicet semiflosculis constant embryoni infidentibus, & calice crasso comprehensis, qui per maturitatem conicus fere euadit: embryo autem abit deinde in semen pappis instructum, thalamoque affixum, oblongum, rubicundum: radix minima, fibrosa, alba. Sonchus vero asper habet folia sonchi lenis crassiora, obscurius viridia, in crebras lacinias diuisa, ad endiuæ folia accedentia, basi sua caulem inanem amplectentia, spinulis longioribus, & rigidioribus aspera, (quin etiam folia extrema & laciniæ in angustiores & acutiores mucrones desinunt) lac fundentia salsum & amarum: cetera quæ de soncho laui dicta fuerunt, huic conueniunt, dicitur *παρὰ τὸ σῶν χέαν*, quod salubrem succum de se fundat; Lat. *cicerbita*, *lactuca leporina*, *lactucella* quia lac fundit, & nutricibus lactis copiam præbet. G. Hasenfohl.

SOPHIA CHIRVURGORVM, est nasturtium sylvestre, quia forte ad illam plantam, ob salubres effectus, solebant confugere, ac si illorum tota sapientia in istius herbæ usu consisteret.

SOPHRONISTERES, sunt sapientiæ dentes. Vide *dentes*.

SOPORARIÆ ARTERIÆ, Item quod *carotides*.

SORBITIO, est ea actio, qua clausis naribus interius velo palatino, ore antèrius arctato, ut fiat paruum foramen, vacuum excitatur Boylianum in ore, dum lingua aerem in eo contentum suo applicatu ad palati fornicem versus posteriora pellit, & genæ gingiuis appositæ omne liquidum prohibent, qua fit, ut applicata ori liquida, vna cum aere intrans, speciem soni excitent. G. Das Schlurffen, Saugen.

SORBVS, SORBVM, plurali SORBA, sunt fructus sorbi satiuæ, pyram moschatellinum paruum æquans, turbinati, umbilicati, magis minusue rubentes, pro ut solem sentire, carne flauescente, & ante maturitatem adeo austero succo, ut strangulet, colore in rutilum transeunte, at ubi velut fermentatione quadam emolliti fuere, vix mutato interno colore, dulci satis & vesca carne non sine adstrictione: huius arbor est magna, ramosa, truncum habens rectum, cortice aspero & pallido obductum: folia sunt oblonga, instar fraxini, in margine dentata, villosa mollia, inferius alba, saporis styptici: flores

flores sunt parui, albi, plures sibi inuicem iuncti, pediculo ex foliis enato adhærentes; quinque foliis in orbem positis constantes: his deciduis succedit fructus supra dictus. Gr. *ὄνη*, vel *ῥα*, & fructus *ὄον*, & *ῥον* ab oui forma. G. *Spierbaum*, *Speiren*, *Spöräpfel*.

SORGVM, est frumenti seu milii species: ab Italica voce *sorgi* nomen habet: vocatur etiam *melica*. G. *Sorgsamen*.

SORY, est minerale lapidosius & vehementius compactum quam *chalcitis* aut *misy*, sed & crassissimum, fricatum scintillas emittens: *chalcitis*, *misy* & *sory* mineralia sunt, inter se origine & viribus coniunctissima. Antiquis sunt celebria nomina: nostratium fere quisque aliam de iis habet sententiam.

SPAGYRICA MEDICINA, quam vocem nonnulli ἀπὸ τῆς σπᾶν & ἀγείραν, a segregando, & coniungendo, quod heterogenea separet, & homogenea iterum coniungat, deductam putant, idem quod *hermetica medicina*, quæ nimirum fundamenta sua medica, & mutationes corporis animalis, humorum, statum morbi, & actiones medicamentorum ponit & explicat ex mutationibus, quæ inducuntur corporibus aliis ope vulgaris ignis, adeoque analogice vbique & in quocunque corpore sic fieri statuuntur. Chymici Paracelsici multa habent nomina sine ratione excogitata, vnde etiam toti arti decebat tale imponi.

SPARADRAPVM, est linteum vtrinque vngento spisso vel emplastro tinctum. Nempe post liquationem vnguentorum vel emplastrorum, linteum penitus immergitur, quod ductum extrahitur, extenditur & in vsum medicum asseruatur, dicitur etiam tela Gualteri, seu emplastrum ad fonticulos.

SPARGANIVM, vide *platanaria*.

SPARGANOSIS, est mammarum, a nimia copia lactis, distensio, a σπαραγνῶω fasciis distendo.

SPARSI MORBI, vide *sporadici morbi*.

SPARTIVM, est genistæ species; ita dicitur quod funiculi ac vinculi vsum in alligandis vitibus præbeat. A Græco σπάρτον, funis.

SPASMODICA, sunt medicamenta spasmus pellentia, influxum spirituum vel sanguinis inordinatum vel corrigendo, vel aere quodecunque stimulan & in musculo hærens tollendo,

lendo, vel sensum partis neruorum compressu hebetando. G. Krampfsstillende Mittel.

SPASMVS, & SPASMA, denotat quemlibet motum conuulsium in genere: quem distinguunt in tetanum & spasmus; per illum contractionem constantem, qua membrum rigidum & inflexile euadat; per hunc vero motus celeres & concussiones, quæ interiecta quiete alternatim cessent redeantque, intelligunt. Spasmus fit cum acri dolore in artubus, crure, sura, pede, & aut momento vno vel altero, aut aliquot horis perseverat; accidit vero ægris & iis qui vtrumque sani sunt; in febribus, scorbuto, crapula, & sæpe in somno: ac cui semel euenit, ei solet sæpe contingere, ita vt somnus interrumpatur. Huius species sunt, spasmus in vulneribus, spasmus cynicus, strabismus, risus sardonius &c. a *σπᾶσμις* contraho. G. Der Krampf.

SPASMVS CYNICVS, siue CANINA CONVULSIO, est conuulsio musculorum oris. Hoc est, quando muscoli maxillares conuelluntur, & os, nasus, oculus, atque adeo dimidia faciei pars, in obliquum & rugas torquetur, imo & irati canis effigiem repræsentant, ita vt qui correpti, efflare aerem, aut humorem expuere nequeant, salua ex ore fluente. G. Hundekrampf.

SPATHA, est instrumentum oblongum, ex argento, chalybe, cupro aut ligno confectum: inferius latum, quo electuaria vel conseruæ & emplastra absque manuum iniquatione commode tractantur, chirurgis & pharmacopœis familiare. Vide *spatula*. G. ein Spatel.

SPATHOMELA, siue SPECILLVM LATVM, vide *spatula*.

SPATVLA, vel SPATHVLA, est instrumentum minori forma, quam *spatula*. Barbaris significat quoque *scapulam*. G. ein Spatel.

SPECIES, dicuntur in officinis semper paratæ mixtiones pro magis compositis illico conficiendis coordinatæ. Sic dicuntur species decoctorum vsualium, quæ in promptu habentur, vt absque mora possint parari. Præ reliquis tamen hoc nomen sibi vindicant pulueres nonnulli, tam aromatici, tum cathartici, qui ordinati fuerunt olim, vt inde conficerentur electuaria, morsuli vel rotulæ, pro eo ac vel medico vel ægrotanti commodius videretur. Tales sunt species aromaticæ, rotulæ, species diatribith cum rhabbaro, &c. G. Species.

SPECIFICA MEDICAMENTA, sunt, quæ vi specifica tantum in eam causam agunt, quæ morbum in corpore producit, partem affectam tantum mouendo, & mutando, nihil vero in reliquas corporis partes efficiendo; sic oleum viperinum applicatum morsui viperæ; cortex peruianus in febribus intermittentibus; opium in conciliando somno & quamplurima alia sunt: solet tamen plus de talibus subinde iactari, quam quidem sana ratio, & genuinus candor concedunt. Vtiam dentur multa.

SPECILLVM, est instrumentum chirurgicum, spithamæ longitudine, tenue ex argento, vel chalybe, ab vna extremitate latum, rotundum & nonnihil incuruatum; ab altera vero rotundum nodulum habet; specillis vulnerariis, vulnerum, fistularumque altitudo pertentatur. Videtur esse diminutiuum a *specium*, quo vsus est *Pacuius*, μήλη, τραυματική μήλη. G. Ein Sucheisen.

SPECVLVM ANI, *matricis, oris*, est instrumentum chalybeum, quo chirurgi has partes dilatant, vt spinas aliaque inhaerentia extrahant, vel innata absumant.

SPELTA, Gr. Ζέα: nonnullis *far*. G. Dinkel, Dünckelkorn.

SPERMA, idem quod *semen*.

SPERMA CETI, veteres balænæ semen putabant, & mari instar spumæ supernatare scribebant. Primus in Germania quid sit, & quo modo paretur, docuit beat. Etmullerus, ipse edoctus ab aliquo Noruego. His consona sunt quæ abbas Bourdelotius inter Gallos primus, teste Lemerio, publicauit. Scilicet paratur ex illa pinguedine, quæ cerebra cetorum quorundam circumdat. In Hispaniæ ora boreali & Noruegia conficitur & ad nos apportatur. Est pingue, molle, recens verum olei saporem habet, sed vbi diu asservatur, rancescit instar olei, & flarescit; fluit & ardet in igne; aquæ non miscetur, sed cum oui vitello dissoluitur. G. Walrath.

SPERMATICÆ PARTES, sunt venæ & arteriæ, sanguinem a testiculis abducentes & adducentes. *Item*, vasa seminis excretoria. *Item*, partes albidæ, quæ olim propter albedinem censebantur ex semine duntaxat generari, vt nervus, membrana, os, cartilago &c. Verum omnes partes ex semine successiue generantur, quia ex ouo, quod totius fœtus rudimentum continet, generantur: imo & omnes partes, quot

quot habentur, si sanguis alique succi eluantur, albidæ apparent. Hinc omnibus illud nomen ex æquo competit. Ex σπέρμα semen.

SPERMATOPOEA, medicamenta sunt, quæ liquidi prostaticarum, vesicularum seminalium, & testium generationem & elaborationem augent in maribus, ita ut deficiens ex ægritudine semen restituatur, & quæ in fœminis humores ad concipiendum requiritos elaborant.

SPERNIOLA, seu SPERNIOLVM, vocatur *sperma ranarum*. G. Froschleich.

SPHACELODES, est quid sphacelo simile, ex σφάκελος sphacelus, & ἔδος forma.

SPHACELVS, est fideratio, siue sensus & vitalitatis in quacunque parte extinctio, ad ossa vsque plerumque penetrans: Gr. σφάκελος, σφακελισμός, τελεία νέκρωσις. G. Der kalte Brand, die völlige Ersterbung.

SPHÆROCEPHALVS, est cardui species, capitula habens rotunda, a σφαῖρα globus, & κεφαλή caput.

SPHAGITIDES, sunt venæ iugulares in collo, a σφαγιάζομαι iugulo, mactio.

SPHENDAMNOS, sic vocatur acer. Gr. σφένδαμνος. G. Ahorn.

SPHENOIDEA OSSA, sunt tarsi quintum, sextum & septimum a figura cunei *cuneiformia* recte dicta. Græcis enim σφήν est cuneus, & ἔδος forma.

SPHENOIDES OS, est cranii, quod & basilare, & a varia figura πολύμορφον vocant. Hoc satis incommode *cuneiforme* dicitur; videturque potius vocandam *vespiforme*, utpote satis bene refert figuram insecti volantis. Vide figuram apud Vesalium. σφήξ, σφήν, apud Græcos & *vespam* & *cuneum* significat. Contra analogiam est nomen, quod aliqui ponunt, *sphenois*.

SPHENOPHARYNGÆVS, est par musculorum, a sinu alæ internæ ossis cuneiformis ortum ducens, atque oblique deorsum inclinans, in œsophagi latera extenditur; gulam dilatat, ex σφήν cuneus, & φάρυγξ œsophagi caput siue fauces.

SPHINCTER, hoc nomine in variis partibus musculi gaudent qui hanc proprietatem habent, ut circulariter ambientes partem rotundam mollem, vim hanc plane constrin-

gendi possideant, uti est musculus constrictor œsophagi, ani, vesicæ &c. a σφιγγω constringo. G. Der Schließmuscul.

SPHYGMICA, est pars semiologiæ, agens de pulsibus, a σφίγω pulso.

SPHYGMVS, vide *pulsus*.

SPICA, in frumento dicitur totum illud, quo granum continetur, & ad horum similitudinem plantæ quædam spicata nominantur, ut lauendula, spica celtica, indica &c. Tria vero continet, granum, glumam & aristam. Spica mutica est, quæ non habet aristam, & *mutica* quasi mutila nominatur. Gr. σπάχυν. G. Mehren.

SPICA CELTICA, siue NARDVS CELTICA, crescit in Liguria, Carinthia, Styria, in alpibus Tyrolis, montibusque Pyrenæis, ad spithamæ altitudinem: folia fere salici similia habet, unde *salunca* forte dicitur, sed minora, erigit spicam. Huc mittuntur folia cum radice fibrosa, quæ aromaticum spirant odorem. G. Celtischer Nard.

SPICA INDICA, vide *nardus Indica*.

SPICA, deligationis species est unius vel utriusque humeri luxati, alia est, cuius fascia ab una extremitate voluta est; alia quæ ab utraque.

SPINA DORSI, vocatur columna illa ossea, a capite ad anum usque extensa, spinalem medullam continens.

SPINA VENTOSA, barbaris vocatur *flatus*, seu *ventus spinæ*, *ventositas spinæ*. Est exulceratio circa articulos cum ossis sphacelismo, cum doloribus in initio magnis, ab inflammatione membranæ medullam in cancellis ossium continentis, subsequente tumore molli, indolente, ex quo aperto ichor acris, serosusque cum corrupto osse exit, quod malum imprimis corripit infantes. Vocatur & *caries ossis*, *teredo*, *pædarthrocace*, quæ vide suo loco. G. Weinsresser, Weinsäule.

SPINA ALBA, Gr. ἄκανθα λευκή, nomen herba hæc ab albis foliis seu lacteis maculis, quibus folia conspersa sunt, accepit.

SPINA CHRISTI, siue SPINA IVDAICA, est paliurus, sic dicta, quia creditur coronam, qua Christus a Iudæis coronabatur, ex paliuro fuisse contextam.

SPINACHIA, penult. corr.

Si forsan leuiore placet spinachia bruma. Fier. cœn. 133.

Spinachia est planta, quæ habet folia ampla, acuta, incisa, angulosa, tenera, mollia, succulenta, pediculis longis adhaerentia, coloris viridis, obscuri: caules rotundos, fistulosos, ramosos: flores sunt apetalii, plurimis scilicet staminibus constantes calici quadrifido infidentibus, sed steriles; embryones enim innascuntur speciebus spinachiae, quæ flore carent, & deinde abeunt in semen turbinatum, in capsula nunc eiusdem formæ, nunc cornuta, vel angulata, reconditum: radix est simplex, tenuis, alba, paruis fibris instructa: hæc planta colitur in hortis; est olus vulgo notum. Arabicæ factionis Principes *Hispanach*, hoc est *Hispanicum olus* nominauerunt. G. Spinat.

SPINALIS MEDVLLA, vide *medulla spinalis*.

SPINATI MVSCVLI, duo habentur in ceruice, inter spinas totam ceruicem occupant, suntque longi & ampli. Oriuntur a quinque spinis vertebrarum colli, septemque thoracis. In totam inferiorem spinæ secundæ vertebræ partem valide implantatur. Vsus est, extendere vel in posteriora flectere, & oblique mouere.

SPIRITVS, dicuntur triplices; *animalis* in cerebro; *vitalis* in corde; *naturalis* in hepate; qui dichotomiam amant, *animales* in cerebro, sed *vitales* & *naturales*, qui idem sunt, in massa sanguinea collocant. Alii vnicum tantum genus agnoscunt, iisque hoc nomine venit succus cerebrialis. Cui notus est sanguinis circuitus, etiam non ignarus erit, per arterias carotides sanguinem in cerebri corticalem substantiam vehi, ibique succum tenuissimum ex sanguine in medullarem seu fibrosam substantiam transcolari; qui latex tandem ad nervos penetrans totum corpus irradiat. Hinc satis liquet, vnicum tantum esse spiritum, vel potius succum *cerebralem*, qui & *nervosus succus* dicitur: spiritus enim dici non meretur. Ille succus, qui iam in omnes partes influxit, partim exhalat, partim iterum per vasa lymphatica in ductum thoracicum reuehitur. Sunt igitur hi spiritus, tenuissima, elaboratissima, agilissima sanguinis pars, nam in nervis vel cerebro vix deprehenditur, nisi mador aliquis albus pellucidus, subitissime exhalans, nullo modo igne concrelescens: vnde sunt multo subtiliores quam lymphæ, neque ignem alunt, uti facerent spiritus fermentati vegetabilium, neque acres sunt, eroderent enim nervos illico, quare optime comparari possent cum aqua subtilissima; licet tamen

Unable to display this page

textis. De vsu eius ab omni æuo disputant medici, & forte porro disputabunt. Videantur physiologi. Antiquorum sententias diligentissime collegit Lindenius in medicina physiologica. Cum lien non habeat emissarium, vt alia viscera, per quod humorem singularem sua fabrica factum emittat, sed efferat omnia mista simul per ingentem venam lienarem; apparet, quod omnis huius actionis fructus ipsi neutiquam inferuiat: verum quum omnis sic confectus humor eat in vnâ venam portarum, & hepar; patet vsûm splenis inferuire hepatis bilem paranti. G. Die Milz.

SPLENETICA, SPLENICA, sunt medicamenta, aduersus splenum morbos.

SPLENIA, PLVMACEOLI, seu **PLAGVLÆ**, componuntur, ex linteo, ter quater & quinquies duplicato, quæ vulneribus, vlceribus & fracturis imponuntur. A splenis figura, splenia dicuntur. Item puluilli, quod puluinaris formam referunt. Differunt ratione figuræ, longitudinis, latitudinis & crassitie. Imponuntur interdum sicca, vel liquore aliquo imbuntur & madefiunt. G. Plumesole, Compressen.

SPLENII MVSCVLI seu **TRIANGVLARES**, sunt, qui origine gemina partim a quinque spinis vertebrarum colli inferiorum, partim a totidem apicibus vertebrarum thoracis superiorum prodeunt: atque obliquatis nonnihil fibris inferuntur; caput ad posteriora trahunt: sic a laterum figura nomen inditum est. G. Die länglichte Musculn.

SPLENION, est scolopendriæ species, dicitur spleni, seu lieni mederi. Constatque sic inuentum, cum exta super eam proiecta essent, fertur adhæsisse lieni, eumque exinanisse. Ob id a quibusdam *splenium* vocatur. Narrant fues, qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. Vide *asplenium*. G. Milztraut.

SPLENITIS, est inflammatio, vel obstructio arterias splenicæ occupans, cum tumore, dolore ardente obtuso, febre acuta: vel cum sensu ponderis in sinistra hypochondriorum parte. G. Entzündung der Nieren.

SPODIUM, *Dioscoridi* l. 5. c. 85. *σπόδιον*, penult. corr. vt ex *Andromachi senioris* versibus de *Vipera* constat, de quo *Galenus* l. de *Tberiaca* ad *Pisonem*. Spodium est fauilla eadem ac *pompholyx*, ob grauitatem in pavementum decidens. Dicitur *spodium Græcorum* ad differentiam *spodii Arabum*, pro quo officinæ nostrates *ustum ebur* substituunt. *Spodium Græcorum*

vti specie a pompholyge non differt, ita & viribus inter se conueniunt. Gr. σπόδιον & σπόδιον, Offic. Nil vel nihil gryseum. G. Grau Nichts.

SPONDYLIS, vel SPONDYLIVM, est panacis Heraclæi species, nomen habet a vertebra vel verticillis netricum; sed alii malunt ab odoris grauitate, a spondyle scil. insecti specie odoris grauis.

SPONDYLVS seu VERTEBRA, VERTICILLVS, sunt ossa triginta capiti subiecta, in medio excavata pro transitu medullæ spinalis, variis processibus, pro insertione muscutorum, & foraminibus, pro vasorum & neruorum transitu, prædita. Septem collo; duodecim dorso, quinque lumbis, & sex ossi sacro tribuuntur. Connectuntur per ginglimum. Gr. σπόνδυλος, στροφαί, ἀσπράγαλοι. G. Die Gelencke im Rückgrade.

SPONGIA, spongas inter vegetabilia antiqui olitores vocarunt radículas illigatas & connexas. Hinc asparagi sativi & altilis radices, multis irretitæ capillamentis coalescentes, & inter se implicatæ, ac quasi in vnitatem coeuntes spongiolæ, & spongiæ, spongiolæque appellantur. Sic aliquando muscus quidam comosus est, in meditullio continens alueolos præduros, vermiculari sobole instructus, ex variis fibrillis villosis constans, vt in cynosbato fieri inquit *Hagedornius* in cynosbatologia.

SPONGIA, est musci marini species rupibus adnascens, siue plantæ species mollis, levis, porosa, quæ fungum refert, in mari rupibus adhærens, coloris nunc albicantis, flauescantis & spadicei, odore & sapore carens; omnes fere adferuntur ex mari mediterraneo. Huius natura fungis est proxima, de vegetabilium marinorum genere, combusta tamen ad partes animalium accedit, & dat odorem cornu cerui calcinati; per distillationem dat ingentem copiam olei & salis volatilis. Vera radice firmanitur in fundo maris, & quamdiu ibi hærent, habent motum quasi systoles & diastoles, contrahuntur, & tunc difficulter auelli possunt: motum inesse negari non potest, si extracta ex mari, pars vna in aqua, altera vero sit in aere, pars sub aqua motum contractilem & distractilem retinet. Duo genera spongiarum constituit Dioscorides marem atque fœminam, marem densioribus atque minoribus foraminibus constare docet, fœminam maioribus & rotundis; alii tertium addunt, in quibus lapides nascuntur duriores. Qui credebant spongi-

am

Unable to display this page

STANNVM, est metallum, post plumbum molliſſimum, flexile, ductile, facillimo igne liqueſcens & auolans, fumos edens ſulphureos, a parte metallica facile ſeparandos, & fere combuſtibles, per ſe vix ſonorum, candidi coloris & metallorum leuiſſimum, nempe grauitatis, reſpectu aquæ; vt 7321. ad 1000. crudum proprio cum adhærente ſulphure a ſola aqua regia ſoluitur, calcinatione a ſulphure purius & aceto liqueſcit, minimumque ſoluentis requirit: plumbo & antimonio adeo reſiſtit in tigillo docimaſtico, vt quam difficillime inde ſeparari queat, & ne ſic quidem abſque auxilio cupri. Chemicis vocatur Iupiter. G. Zinn.

STAPES, eſt officulum paruum in aure interna poſitum, vltimum quatuor officulorum auditus, ſi ſitus ſpectetur, a Veſalio Græcorum literæ Δ ac triangulo ob ſimilitudinem comparatur, ſtapedis nomen habet, quia ſtapedem equeſtrem exactiſſime reſert: articulatur extremo apici conuexo roſtri incurui proceſſus longioris incudis, ſeu potius lateri poſteriori conuexo ovalis officuli Syluii, mediante parua cavitare capitulo ſtapedis inſculpta, cui os orbiculare ſuperpoſitum eſt: huius ſcilicet ſtapedis bina crura, ſeu latera, tenera, ad capitulum vnita, ſenſim magis a ſe inuicem recedentia, incurua, qua parte ſe inuicem reſpiciunt ſulcata, verſus interiora elongata, efficiunt, vt ſtapes quaſi horizontaliter introrſum procedat, & ad intima tympani pertingat, vbi baſios ſuæ ellipticæ, latæ, planæ, tenuis, teneræ, non foraminulentæ, ſed in pluribus iisque minimis locis præ tenuitate pellucenſis, parte conuexa interiora ſpectante (cum altera capitulum reſpiciens concava ſit) foramen a figura ouale dictum, in parte poſteriori & ſuperna conchæ internæ, e regione membranæ tympani poſitum, habens ſitum ipſi parallelum, & configurationem ſtapedis baſi reſpondentem; replet, & membranulæ tenuiſſimæ, teneriſſimæ illud occludenti accreſcit, ſeruata interim mobilitate requiſita, cum hac membrana in adferendis ſonis contremiſcit.

STAPHIS AGRIA, *Dioſcoridi l. 4. c. 156. σταφίς, ἀγρία*, penultimam corripit:

Τῷ μὲν ἐγὼ πειρήσω ἀλαλκᾶν ἀγρία φύλα. *Hom. il. τ. σταφίς*
penult. Genitiui corripit:

Ἀμμιγα δ' ἀγροτέης σταφίδος λέπες. *Ἰσα δὲ δάφνης. Nicand.*
in Theriac.

Staphis Agria, delphinii species est, quæ habet caulem sesquipedem vel duos pedes altum, rectum, rotundum, nigricantem, ramosum: folia sunt magna, ampla, in plures partes profunde incisa, viridia, ricini vel platani folia referentia, pediculis longis adhærentia: flores sunt polypetali, anomali, ex plurimis nempe petalis dissimilibus constantes, quorum superius in caudam tenuatur, excipitque aliud petalum bifidum, & pariter caudatum; pistillum medium occupans abit in fructum, in quo veluti in capitulum colliguntur vaginæ secundum longitudinem dehiscences, seminibus fætæ instar paruorum pisorum crassis, triangularibus, rugosis, asperis, arctæ sibi inuicem iunctis & unitis, extus nigris, intus albescentibus aut flavescentibus, saporis acris, vrentis, amari, valde ingrati; semen, quod piper murium aut glirium appellatur, in usu est; ad pediculos arcendos & abigendos, pulvis eius capiti & vestibus inspergitur: nomen a foliorum diuisuris accepit, quibus vitem imitatur syluestrem: vocatur & *pedicularis*, quia enecat pediculos: & *pituitaria*, quia manducando saliuam pituitosam elicit. G. *Läufkraut, Mäusepfeffer.*

STAPHYLE, idem quod *cion*.

STAPHYLEPARTES, est instrumentum chirurgicum, quo vula laxior eleuatur, attollitur, dicitur & *σαφυλάγρι*. G. *Eine Zäpfleinsange.*

STAPHYLINOS, est *pastinaca*.

STAPHYLODENDRON, arbor est vel arbuscula densa, cuius lignum flexile, medulla alba repletum; folia vt plurimum quinque, aliquando septem vni costæ adnascuntur, sambuci folia referunt, sed aliquantulum minora sunt, in margine dentata: flos est rosaceus, pentapetalus, erectus velut in campanam, staminibus quinque fætus: ouarium in fundo calicis tubis duabus præditum, fit fructus membranaceus, inflatus instar vesicæ, diuisusque in loculamenta fæta seminibus nucibus auellanis similibus, cortice ligneo obtectis, sed tenui, coloris rubicundi, fragili; horum substantia est viridescens, saporis subdulcis, insipidi, & nauseosi: gaudet locis humidis præsertim in Heluetia: est nux vesicaria, ferens nuces in vesiculas eleuatas. G. *Pimpernß.*

STAPHYLOMA, est oculi vitium, quando cornea rupta, & tunica vnea ei subiecta, acini instar excidit, a *σάφης* vna, Latinis *vuatio*.

STATER, est nomen ponderis vnciam semis pendentis.

STATVS MORBI, vide *acme*.

STEATOCELE, est tumor scroti sebaceus, ex *στέαρ* sebum, & *κήλη* tumor.

STEATOMA, est tumor propria tunica contentus, originem trahens a materia sebo simili, eiusdem vbique coloris, mollis, ab exiguo principio augmentum paulatim sumens, digitis difficulter cedens, ab iis remotis facile ad primam magnitudinem rediens, in folliculis panniculi adiposi plerumque originem habens, ex *στέαρ* sebum. G. Ein Speckgeschwulst.

STEGNOSIS, est pororum constrictio & constipatio, a *στεγνός* constipo.

STEGNOTICA, idem quod *astringentia*.

STENOTHORACES, vocantur homines dispositi ad phthisin, qui sunt angusto & breuiori thorace, quia breuius est interuallum a clauiculis vsque ad extremum sterni, vel quia pectus anterius est nimis planum, ac proinde capacitate angustius.

SERCVS, est excrementum crassius, ab alimentis residuum, bile permixtum, & nutritioni inutile, quod per intestinum rectum & anum excernitur, vocatur item *excrementum alui*, *alius*, *merda*. Gr. *σκώρ, κόπρος, ἀποπάτημα, ἀπόδενσις, πᾶτ*, *σκύβαλον*, G. Roth, Dreck, Mist.

STERILITAS, idem quod *agonia*.

STERNOHYOIDES, est musculus par ossis hyoidis quod recto ductu deorsum mouet, a supremo sterno exterius profectum, in basin ossis hyoidis ascendit, a *στέρον* pectus, & *υοιδές* os hyoides. G. Brustblatzmuscul.

STERNOIDEI MVSCVLI, idem quod *triangulares muscoli*.

STERNOTHYREOIDES, est par musculorum cartilaginis scutiformis, eamque deorsum trahens, a superiore atque interna parte profectum, inferiori scutiformis cartilaginis lateri inferitur, ex *στέρον* pectus, & *θυρεοειδές* scutiformis.

STERNVM, Gr. *στέρον*, est os quod in interiore thoracis parte costarum cartilaginibus adnatum est; constat fere ex quatuor ossibus, in adultis sæpe in vnum solidum os faucescit; inferius ei cartilago ensiformis adhæret. G. Das Brustbein.

STER-

Unable to display this page

Unable to display this page

& passim in calidis regionibus prouenit. Sunt qui rectius *Stachyn*, quasi spicam, dici existiment.

STOLONES, vocatur coliculatorum soboles, inutilisque e radicibus fruticatio, quibus euulsis plantantur coryli &c. Vide *nodus*.

STOMA OS, seu cavitās, lingua, dentibus, palato &c. præditum. Item, oscula vasorum dehiscētia, dicuntur *stomata* & *ora*. G. Mund.

STOMACACE, est scorbuti symptoma, illud ob oris male olentis & putridi vitium cum gingiuarum erosionibus, & spontaneis hæmorrhagiis ex vasculis gingiuarum, tum & in illis gangræna, dicitur. G. Mundsfäule.

STOMACHICA, sunt medicamenta, aduersus stomachi morbos.

STOMACHVS, quandoque sumitur pro toto stomacho, verum stricte refertur ad sinistrum & superius ventriculi orificium, quod est œsophagi terminus in ventriculum, siue œsophagus continuatus: situm est magis ad vndecimam thoracis spinæ vertebram, quam cartilagini ensiformi propinquius, perpendiculari linea ventriculi medio fere incumbit; estque cibis recipiendis destinatum, & plurimis nervis ex ramo paris vagi & intercostalis intertextum. G. Der Magen.

STORAX, *acis*, & *styrax*, *acis*, penult. genitiui corr.

Non storace Idæo flagrantes picta capillos. Virg. in Cir.

Aut styracem torres, aut diri vulturis alam. Seren. tit. serp. mors.

Andromachus quoque apud *Galenum* l. de *Theriaca* penult. in *σύντοκον* corripuit.

STRABISMVS, **STRABILISMVS** & **STRABOSITAS**, est oculi spasmus, quo pupilla versus nares, vel tempora, vel frontem, vel genas trahitur: ita vt obiecta cerni nequeant e directo, sed in contrarium flexo oculo. Est vero hic spasmus pierumque perpetuus, vel in vno tantum, vel in utroque oculo, atque iis versus vnā partem, vel altero versus contrarium, contortis. Causa non tantum a spasmo, sed a relaxatione, paralyfi, nimia musculorum oculos mouentium longitudine, aut breuitate &c. a *σπασμός* sum oculis distortis. G. Das Schielen.

STRAMONIA, *pomum spinosum*, *malum spinosum*, *nux metbel*, *datura*, synonyma sunt: est planta, quæ habet caulem duos circiter pedes altum, digiti crassitie, in ramos diuisum: folia

folia ampla, lata, angulosa, acuta, solanum referentia, sed maiora, mollia, pingua, graecolentia, fumum narcotici spirantia: flores sunt monopetali, pentagoni, infundibuliformes, oblongi: pistillum fit capsula seminalis aculeis donata, quadrangularis, in quaterna loculamenta diuisa septo cruciformi, in quorum singulis est placenta, cui semina adnascuntur plurima, reniformia: colitur in hortis. G. *Stechapsel*.

STRANGVRIA, siue VRINÆ STILLICIDIUM, est, quando urina guttatim cum dolore & ardore stillat, cui adest indefinens mingendi conatus, fit autem vel ex potu, & ut passim creditur, diuerso, una vice hausto; vel gonorrhœa, in dysuria, vesicæ calculo, & causa est, quod materia mucosa, quæ naturaliter oblinat interne vesicam, ne ab acrimonia urina erodatur, abrasa sit a tunica vesicæ, vel secerni impediatur ex sanguine, unde nuda hæc tunica ab acrimonia urina exeditur, & sensum hunc excitat molestum, &c. ex σπράγξ gutta, & ὕρον urina. G. *Kalte Pisse, Harnwinde*.

STRATIFICATIO, est corrosio per pulueres corrosiuos; fit cum crucibulum, metallo laminato & pulueribus corrosiuis repletur, faciendo S. S. S. hoc est *stratum super stratum*: hoc fit ponendo aliquid de puluere corrosiuo in crucibulum, & huic supersternendo tenuem laminam corporis metallici, & sic pergendo, donec vas repleatur, postea ponuntur carbonem per circuitum, vel datur ignis reuerberii paulatim augendo, ut res postulat.

STRATIOTES, vide *millefolium*, & *militaris*, a στρατεύω milito. στρατιώτης est miles.

STRATVM SVpra STRATVM, vide *stratificatio*.

STRIAE, in plantis partes sunt quædam quæ protuberant & eminent. Hinc striatus caulis, qui huiusmodi striis seu fibris longitudinalibus eminentibus est præditus, aut striaturis est exasperatus. *Strigiles* etiam, si Vitruuius credimus, appellantur.

STRICTOR seu CONSTRICTOR, idem quod *sphincter*.

STROBILIVS, est articoealus seu scolymus: sic dicitur quod eius capitulum structili nucleorum serie pineam nucem referre videtur, a Στροβός vertex, turbo. Vide *articoealus*.

STRVMA, idem quod *scrophula*.

STRVTHIVM, vide *saponaria*.

STRYCHNOS, STRYCHNON, Gr. Στρυχνός, vide *solanum*.

STRYPHNA, vide *astringentia*.

STVPEFACIENTIA, idem quod *narcotica*.

STVPHA, idem quod *laconicum balneum* vel *sudatorium* aut *vaporarium*.

STVPA, STVPPA est linteolum, vel linum mollius cradum, cuius vsus est in deligationibus.

STVPOR, est sensus tactus obtusus, inductus a nervorum compressione vel obstructione, ita vt spiritus animales functionibus suis fungi non possint, vt in paralyfi. Vel quando quis ex casu, lapsu aut alia plaga in caput stupet, & talis stupor vocatur Gr. ἐπληξίς. Idem fit in *hemodidantium*. Vel quando pes, brachium, diu in eodem situ retinentur, & musculos premendo, influxus sanguinis & spirituum in eos non bene processerit; dicuntur dormire, & quando remittuntur, punctiois sensus sublequitur. G. Erstarrung, Unempfindlichkeit.

STYLVS, vide *pistillum*.

STYLOCERATOHYOIDES, sunt musculi ossis hyoidis oblique sursum trahentes, oriuntur a styloformis appendice externa, hincque in ossis hyoidis cornua porriguntur, ex σῦλ & stylus, & κέρα, & ὑοειδής.

STYLOGLOSSVM, est par musculorum linguam attollens, a styloformi appendice natum, quod circa linguæ medium inferitur, ex σῦλ & stylus, & γλῶσσα lingua.

STYLOHYOIDES, idem quod *styloceratohyoides*.

STYLOIDES, seu BELENOIDES, sunt processus ossi styloformes, posterius basi ipsius cranii infixi, ex σῦλ & stylus, & ἔδος forma.

STYLOPHARYNGÆVS, est par musculorum gulam dilatans; ab appendice styloformi descendens, in gulæ latera exporrigitur, ex σῦλ & stylus, & φάρυγξ gula.

STYPTICA, idem quod *astringentia*, a σύψω astringo.

STYRAX, siue STORAX, est *siccus & liquidus*, siccus dicitur *calamita*, a cannarum calamis sic dicta, in quibus olim ex Pamphilia apportabatur. Est gummi alicuius arboris betulæ vel cydonio non absimilis, sed folia habet minora, oblonga, firma, superius viridia, inferius alba, & lanuginosa: flos est monopetalus, albus, parte inferiore tubulata, superiore

multifida, instar stellæ expansilibus laciniis: ovarium ex centro calicis dentari, multifidi, ampullosi, sit fructus subrotundus, auellanae nucis magnitudine, albus, cortice carnosio obtectus, saporis aliquantulum amari, vno vel altero ossiculo plerumque fœtus, in quo continetur nucleus medulosus, oleosus, saporis ingrati. Ex cortice stillat illud gummi seu resina, quæ concretescens odoris est suauissimi. Fertur ad nos non in canis, ut olim, sed in globulos concretus. Venit ex Syria, Cilicia, Phamphilia &c. Debet esse pinguis, lentus, fragmentis albicantibus rufescens, vel flauus, odore perseveranti, qui dum mollior, melleum liquorem reddit. *Styrax* porro *liquidus*, instar terebinthinæ spissus est & graneolens. Vnde veniat necdum ita planum: quidam putant esse factitium quid, alii quod ex fructibus & corticibus eiusdem arboris exprimatur. Alii esse myrrham staten. Gr. *Σύραξ*.

SVBACTIO, est, quando res quædam manibus tractatur; & dicitur de mistione & emollitione emplastrorum ceræ & similium massarum, manibus vel in mortario cum pistillo facta. Vox hæc etiam usurpatur, dum cibos in ventriculo solutos, & cum omnibus liquoribus tum ingestis externe, tum interius hospitantibus permistos tam bene conspiciamus, ut modo vna massa uniformis appareat: sic etiam chylus in sanguinem infusus, integre cum eo mistus, vocatur subactus. G. *Durchkneten*.

SVBCARTILAGINEVM, idem quod *hypochondrium*.

SVBCLAVIA VASA, sunt venæ & arteriæ, quæ sub clavicula transeunt, & maiores sunt, qualis est illa utrinque vena, in quam vnam hiat ductus thoracicus inferne & sinistrorsum, modo & superne vena iugularis; tum & omnes venæ brachiorum; & qualis est illa arteria utrinque, quæ ex aorta oriunda prospicit mammis & brachiis.

SVBCLAVIVS MVSCVLVS, ita dictus quod sub clavicula situs sit, spacium replet inter claviculam & primam costam. Oritur carnosus a parte interiore & inferiore claviculae: inseritur carnosus in partem superiorem primæ costæ, quam sursum & extrorsum trahit. G. *Der Schlüsselbeinsmuscul*.

SVBER, est arbor mediocris magnitudinis quercui fatis similis, parum ramosa, sed truncus est crassior, & corticem habet multo crassior, valde leuem, spongiosum, coloris ex griseo flavescentis, facile fissilem, & ab arbore separabilem, quia

quā a supposito nouo cortice propellitur foras: incolæ regionum, in quibus suber occurrit, circumscindunt arborem, qua stipes, telluri committitur ad lignosam vsque materiam, aut vsque ad nouum subtus nascentem corticem, pariterque in summis humeris, antequam in brachia diuidat sese arbor, mox a summo ad imum finditur & detrahatur cortex. Hic deinde in frustra dissectus diuersæ magnitudinis, & crassitie aquæ committitur, lapidibusque oneratur, vt hoc mediante quasi prælo densior minusque porosus euadat, & admodum planus reddatur. Quo facto exsiccat, & per omnem fere terram distribuitur & diuenditur. Arbores interim non intereunt, sed nouo cortice teguntur, qui in tantam crassitiem excrefcit, vt vltimam & vltra, si fides authoribus est habenda, superet. Gr. *φελ-λός*. G. Rorckbaum, Pantoffelholz.

SVBETH AVICENNÆ, idem quod *coma*.

SVBLIGACVLVM, idem quod *bracherium*. Vide *anima*.

SVBLIMAMENTVM, idem quod *enæorema*.

SVBLIMATIO, est sicca subtiliorum partium per ignem in sublimē eleuatarum, & vasi adhærentium destillatio. Vti sunt mercurius dulcis &c. significat quoque exaltationem alicuius rei, quando a debiliore statu res in statum maiorem virium eleuatur. G. *Erhöhung*, *sublimiren*.

SVBLIMATORIVM, est instrumentum vitreum vel figulinum, instar cucurbitæ cum capitello non rostrato, in quo res volatiles & siccæ in altum eleuantur, vti sunt mercurius sublimatus, cinnabaris, fl. salis armoniaci &c. nomen habet a sublimando, inde *sublimatum*, materia ignis ope eleuata; & *sublimatorium*, instrumentum quo eleuatur. G. *Ein Sublimier-gefäß*.

SVBLIMATVM, est res eleuata per ignem, vti flores sulphuris &c. G. *Sublimat*.

SVBLIMIS MVSCVLVS, idem quod *perforatus*.

SVBLINGVALES GLANDVLÆ, sunt duæ sub lingua positæ, a Bartholino inuentæ, quæ ad apicem linguae ductum in os apertum emittunt, per quem saliuam in sua fabrica secretam emittunt.

SVBLINGVALES PILVLÆ, siue hypoglottides, sunt quæ sub lingua collocantur, ad bonum halitum, ad tussim &c.

SVBLVXATIO, siue elongatio, est quando os paululum tantum promouetur a sinu: ita vt non omnino ex illo exciderit; vel est ossis alicuius de loco suo aliqualis dimotio. *G. Das Berrencken, Berrucken.*

SVBSCAPVLARIS MVSCVLVS, vide *infraſcapularis*.

SVBSIDENTIA, idem quod *hypostasis* & *ſedimentum*.

SVBTILISATIO, Chymicis dicitur diſſolutio, qua partes craſſiores a ſubtilioribus ſeparantur. Illa eſt quando corpora breui temporis ſpatio diſſoluuntur, eſtque iterum duplex, *elevationis* vel *deſcenſio*. Hæc dicitur, qua tempore longiore res diſſoluit. Eſtque *exaltatio* & *digestio*.

SVBVOLA, idem quod *hypothekar*.

SVCCAGO, vide *apochyliſma*.

SVCCEDANEVM, idem quod *antiballomenon*.

SVCCENTVRIATI RENES, vide *capſulæ atrabiles*.

SVCCINVM, penult. corr.

Quid myrtus, quid meſſor Arabs, quid ſuccina trita?

Martial. l. 3. ep. 69.

Succina virginea quod religata manu. Mart. l. ii. ep. 9.

Succinum, a quibusdam inter mineralia recensetur; quamquam alii ipſi vegetabilem originem adſcribunt. Colore differt, habetur enim *album*, *flauum*, *citrinum* & *nigrum*, quod omnium vilius eſt, ſed album omnibus eſt præferendum. Chymica analyſis docet, *succinum* ex multo oleo, pauca aciditate, & magna ſalis volatilis parte conſtare. Iuxta nonnullos ſuccinum ex arboribus ſtillat, & ratione originis eſt lacryma aut refina arborum refiniferarum pini, abietis, alni, populi, in mare deſuens & ab eodem congelata & ad littora delata; ſed melius videntur iudicare illi, qui ſtatuunt ſuccinum eſſe bituminis ſubterranei ſpeciem ſcaturientem vel e fundo maris, vel in propè poſitis locis. Potiſſimum inuenitur in regionibus ad mare Balticum ſitis, Prussia præprimis, & Pomerania; in primo ortu ſuccinum liquidum eſt, quod teſtari videntur varia animalcula, quæ inuoluta in eo reperiuntur, vti muſcæ, culices, araneæ, feſtuçæ &c. in rarioribus habetur etiam fructum, in cuius cauo liquidum, mobile, bituminofum datur, vnde euidenter patet ſuccinum in ſua origine fuiſſe liquidum, & ſulphuris bituminofi eſſe progeniem, nam in igne ardet & fluit. Docet inſuper analyſis chemica ſale acido liquido, imo & concreſcen-

te in glebas, adeoque forma solida, constare, tum & oleo fossili, quod quam proxime petroleum refert. Dicitur *ambra electrum*; *carabe*; *gleffum*. G. *Agstein*, *Bernstein*.

SVCCISA, penult. prod. quod radix eius humano generi salutaris, vulgo existimetur ab inuido Dæmone *succisa* esse, unde morsus Diaboli nomen quoque inuenit. *Succisa*, vide *morsus diaboli*.

SVCCOLATA Inda, a faba, cui succola nomen, sic appellata; penult. producet, vt a creta cretatus, a, ab argento argentatus, a, a toga, togatus, a, a fistro, filtratus apud *Martialem*. Sic a Marmelos de Bengala (id est, cydonio exotico) est confectio *Marmelata*; a pomo est pomata *Officinarum*. Vide *chocolata*.

SVCCOTRINA ALOE, dicitur quibusdam quasi constans ex succo citrino, quia puluerem præbet crocei coloris; vel denominatio venit ab insula *Socotra* vbi copiose crescit. Vide *aloe*.

SVCCVBVS, vide *epibiales*.

SVCCVS, succi in officinis vocantur expressi liquores, seu expressæ essentia ex radicibus, foliis, floribus, fructibus &c. succi aliquando in spissam condensantur consistentiam, euaporando nempe, vt succus glycyrrhizæ, acaciæ, hypocistidis, &c. item, qui ex arbore, vel frutice sauciatis emanat, vt succus vitis, betulæ &c. G. *Safft*.

SVCCVS CEREBRALIS, NERVOSVS, vide *spiritus*.

SVCCVS PANCREATICVS, vide in *callicreas* & *ductus pancreaticus*.

SVCCVS NVTRITIVS, idem quod *chylus*.

SVCTIO, est ea actio, quia infans, ore papillam vberis materni amplectens, velum pendulum palatinum per musculos pterygostaphylinos applicat foramini narium interno, idque exacte claudit, tum genas gingiuis immediate apponit, lingua aerem in cauo palatino contentum deglutit, eam palato adducendo, tum os anterius vacuum habens, lac ex vberibus matris in hunc locum minus resistentem pullum ab aere externo, recipit. G. *Das Saugen*.

SVDAMINA, Gr. *ἰδωρα*, sunt exanthemata in summa cute corporis hærentia, granis milii simillima, quæ ἐλκώδως cutem exasperant, a *Plinio* papulæ sudorum appellantur. Affectus familiaris est pueris & iuuenibus, præsertim temperamento calidioribus, qui ætatis tempore nimis mouentur, & exer-

centur, in collo, scapulis, pectore, brachiis, & femoribus, frequentius tamen circa pudenda & anum accidens. G. *Schweißblätterlein*. Vide *hidroa*.

SVDATIO, est sudoris eruptio, hoc est, materiæ fluidæ ex vasculis quibusdam paruis extus in cuticula totius corporis terminatis, sub specie paruarum guttularum, quæ fit a morbo, ab exercitio, aut medicamentis diaphoreticis. Gr. *ἰδρωσις*. G. *Das Schwitzen*.

SVDOR, est humor aquosus, ex plurima aqua, mediocri sulphure & sale constans, caloris & motus corporis vehementioris ope, interdum quoque & sanguinis fluiditate & tenuitate per cutis poros, siue glandulas, aut tubulos lymphaticos, expulsus, qui in cute in guttas colligitur. Istum humorem, cutis glandulæ, si calor fuerit paulo intensior, a sanguine separant, qui deinde per lymphatica vasa, & tubulos foras erumpit. Gr. *ἰδρῶς*. G. *Schweiß*.

SVDOR ANGLICVS, siue **HYDRONOSOS**, & **HYDROPYRETOS**, in Anglia febris est species, qua quis vnico die liberatur vel moritur, vagabunda est & contagiosa, finitur vt plurimum per sudorem, vnde & febrem etiam *sudorem* appellant incolæ. Quibus per sudorem soluitur, fere omnes euadunt, sin minus, maxima pars perit. G. *Schweißfieber*.

SVDORIFERA, vide *hidrotica*.

SVFFIMENTVM, **SVFFITVS**, est pulvis crassiusculus, ex plurimis odoriferis paratus, qui super carbones viuos iniectus, non ingratum odorem & fumum a se diffundit. Inferuitque vel aerem inquinatum depurando vel morbos quosdam profligando; sic per suffitum rerum adstringentium curantur hæmorrhoides externæ, coryza narium, odontalgia, &c. nonnulli quoque per suffitum mercurii saluationem excitare soliti fuerunt. Vocatur *Suffitio*, *Suffimen*. Gr. *ὑπνικα, ὑπνικασις*. G. *Das Räuchern*.

SVFFOCATIO VTERINA, vide *hysterica passio*.

SVFFRVTICES, sunt plantæ, quæ compluribus ramulis, furculisque lignosis scatent, sed minutis constant foliis.

SVFFVMIGABVLVM, est instrumentum, quo utimur in suffimentis accendendis. G. *Rauchfass*.

SVF-

SVFFVSIO, vide *hypochyma* & *catarracta*.

SVGILLATA, SVGILLATIO, vide *enchymoma*.

SVLPHVR, est resina, siue terræ pinguedo vitriolica, aciditate grauida, igne liquefcens & in aere aperto inflammabilis, totum deflagrans cum flamma cærulea, & vapore volatili, animalibus lethali: in vase clauso totum & immutatum ab igne eleuatur sulphur, aquæ non miscibile, neutiquam malleabile, & in forma sicca friabile. *Natiuum* seu *vitium* prostat in officinis & *factitium*. *Natiuum* ex terra effoditur, purum, solidum, interdum impurum & mineris interspersum. *Factitium* vel ex viuo sulphure impuriori vi ignis educitur, vel ex aquis sulphureis excoquitur. *Sulphur caballinum* fæces sunt e coctione sulphuris vini impurioris relictæ & in vrceos, admixtis nonnunquam squaminis martis, transfusæ. Adhærescunt quoque interdum quædam striæ sulphuræ camino, vbi vitriolum ex sua vena excoquitur, quæ nihil aliud sunt, quam sulphuris flores ex vitriolo, dum excoquitur, eleuati. Horum copiam exhibet Suecia sat magnam. Exhibet chymia & artificialia sulphura, ex antimonio, cinnabare &c. Elegatur colore optime flauescens, facile inflammabile, luculenter ardens, fumumque magis cæruleum halans. Gr. Ἰάνov. G. Schwefel. Omnia etiam olea, resinæ, adipēs & pinguedines chymicis sub nomine sulphuris veniunt, siue ex vegetabilibus, siue ex animalibus; imo omne, quidquid est inflammabile, sulphur habet.

SVLPHVR COELESTE, est alcohol vini.

SVMACH, est vox Arabica: idem quod *rhus*.

SVMMITATES, seu COMÆ, aut CORYMBI, sunt cacuminula herbarum, & dicuntur de herbis foliorum minutionum, vt absinthii, centaurii &c. G. Das oberste an Kräutern.

SVPERBVS MVSCVLVS, est is, qui oculum attollit, superius locatus & ex quatuor rectis vnus: oritur iuxta foramen vbi neruus opticus oculi orbitam intrat, venter ei carnosus est & teres: finis tendo tenuissimus est, ad corneam porrectus. G. Der hohfartige Muscul.

SVPERCILIVM, dicitur quod *super cilium* sit. Gr. ἐπι-
κόρυον & ὀφθαλμός. *Supercilia* sunt duo arcus circa oculi orbitam superiorem, compositi ex pilis conicis, rigidissimis, radices habentibus versus nares, apices versus tempora: radices eorum inhaerent glandulis sub cute sitis bulbosis, ex vltimis neruo-

Unable to display this page

SVPPRESSIONIS IGNIS, est terminus chemicus, quando vas destillatorium in arena positum, non tantum excipit ignem inferne, sed maioris effectus ergo ponitur quoque ignis supra arenam.

SVPPVRANTIA, sunt ea quæ alicuius loci vascula a suo liquido obstructa, rumpunt, liquidum effundunt, idque cum solidis fractis miscent, liquidissimum dissipant, reliquum mouent & coquunt in materiam albam, crassiusculam, pus dictam. G. Eiter machende Mittel.

SVPPVRATIO, vide *abscessus*.

SVPRASPINATVS MVSCVLVS, siue **SVPERSCAPVLARIS SVPERIOR**, aliis *rotundus minor*, supra axillam carnosus & oblongus implet cavitatem inter costam scapulæ superiorem, & eiusdem spinam, e qua nascitur. Inferitur vero tendine lato & valido cervici humeri ad articuli ligamentum, articulum primum superuectus. Brachium ad exteriora circumagere retrorsum videtur.

SVRA, est posterior, intra genu & pedem infimum, maxime carnosæ & extuberans pars. Gr. *γαστροκνημία*. G. Die Waden am Schenkel. Item *os* significat *fibulæ*. Vide *fibulæ os*.

SVRCVLVS, est quod ex ramis simplex ac individuum oritur, estque velut germen quoddam ex ipso trunco vel caudice productum.

SVRDITAS, idem quod *cophosis*.

SVSPIRIVM, est cum magno nixu profunda respiratio fit, rursumque cum sonitu efflatur susceptus aer. Hoc evenit tristibus & iis, qui sæpe contristantur, in consuetudinem transeunt, ut etiam inscii, & sine tristitia suspirent in morbo quoque, melancholico, in cachexia, in debili valetudine, & maxime cum quis ab animi deliquio reuertitur: scæminæ quoque magis suspiriis afficiuntur quam viri. Gr. *στεναγμός* & *στεναχή*. G. Seuffzer.

SVSVRRVS, idem quod *tinnitus*.

SVTORIVM ATRAMENTVM, idem quod *vitriolum*.

SVTVRA OSSIVM, est connexionis species, imitans compagem duarum ferrarum, vel vestium ex plurimis pannis laceris compositionem. In cranio suturæ sunt coronalis, sagittalis, lambdoides & mendosa. Commissuræ etiam cranii vocantur. Gr. *ῥαφαί*, *συμβολαί*, *γραμμαί*. G. Eine Fuge, Rath.

SVTVRA, est connexio labiorum vulneris aut aliarum partium mollium, quæ duplex est; *actualis* quæ fit acu triangulari, cannula & filo cerato; & *potentialis*, siue emplastro firmiter conglutinante, quæ vocatur sutura per glutinum. Sutura hæ, circa corpora aut vulnera tenera adhibentur, quæ acum non ferunt; de modo & apparatu huc pertinente, videndi sunt chirurgiæ scriptores. G. Eine Nath, Häfflung.

SYCAMINOS, & SYCAMINEA, vide *morus*.

SYCE, Gr. σύκη, συκή, ficus arbor, σύκον ficus fructus.

SYCOMA, idem quod *sycosis*.

SYCOMORVS, sic dicitur, quod cum ficu & more similitudinem habeat.

SYCOSIS, SYCOMA, MARISCA, seu FICVS, est carnis excrementa circa anum, a ficus similitudine appellata. Est etiam vlcus, quod a fici similitudine σύκωσις a Gr. nominatur, quia caro in eo excrecit: & id quidem generale est. Sub eo vero duæ species sunt. Altera vlcus durum & rotundum est: altera humidum & æquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinosum exit: ex humido plus & mali odoris. Fit utrumque in iis partibus, quæ pilis conteguntur: sed id, quod callosum & rotundum est, maxime in barba; id vero quod humidum, præcipue in capillo, a σύκη ficus. G. Feigwarzen.

SYDERATIO, vide *apoplexia*.

SYLVÆ MATER, vide *matrisylva*.

SYMMETRIA, est bona temperies, siue pars sanitatis, in conueniente qualitatuum constitutione consistens, ex σύν cum, & μέτρον mensura. G. Mäßigkeit.

SYMPASMA, idem quod *catapasma*.

SYMPATHIA, est morbus ab alio morbo dependens. Ut si quis nephritide laboret, per consensum sæpe vomitus est. Sic a pleuritide, spirandi difficultas subsequitur, a συμπαχῶ compatiōr. G. Mitleiden.

SYMPATHETICVS, dicitur de vitrioli pulvere, quo vulnera sanantur, modo sanguinem attingat, de quo integrum librum scripsit *Kenelmus Digbaeus*. G. Sympathetisch Pulver.

SYMPEPSIS, est humorum in abscessum abeuntium coctio, a συμπτειν concoquo.

SYMPHONIA, idem quod *harmonia*.

SYMPHYSIS, est ossium coalitio, quæ fit absque motu, & duo tamen ossa se inuicem tangunt, vel ad se mutuo appropinquant; estque vel absque medio, vt *rhaphe*, *harmonia*, *gomphosis*: vel per medium, vt in cartilagine, ligamento, carne, a *συμφύω* concreresco. G. *Unwachs*.

SYMPHYTON, vide *emphyton*.

SYMPHITVM, (vnde Syrupus de symphyto) *Dioscoridi* l. 4. c. 9. & 10. *σύμφυτον*, penult. corr. vt *φυτόν*:

Τὸν μὲν ἐγὼ τρέψασα φυτόν ὡς, γὰρ ἄλως.

id est,

Hunc quidem educatum velut plantam in fertili terra.

Homer. Il. σ.

Πυροφόροι, πολλοὶ δὲ φυτῶν ἔσαν ὄρχητοι ἀμφίς.

id est,

Frugifera, multique plantarum erant horti circum.

Homer. Il. ζ.

Vide *consolida*.

SYMPTOMA, siue ACCIDENS, est res contra sanitatem in corpore nostro a morbo protecta. Estque vel morbus a morbo ortus, vel morbi causa a morbo nata: vel symptoma simplex. Hoc postremum est actio læsa, excrementorum vitium, aut qualitas corporis immutata, a *συμπίπτω* accido. G. *Ein Zufall*.

SYNANCHE, est anginae species, quæ dicitur a suspendii similitudine, quod non secus, quam laqueus præfocans enecet. Gr. *Ἀγχόνη* enim laqueus est; vide *Angina*, a *συνάγχω* coarcto. G. *Bräune, Kälengeschwür*.

SYNARTHROSIS, est articulatio duorum ossium cum inuicem, cum motu paruo & obscuro, interueniente cartilagine, vti ossium carpi & metacarpi &c. a *συναρθρώω*. Vide *articulatio*.

SYNCAMPE, est flexura, siue locus, vbi pars brachii inferior committitur cum superiore, & ad hanc inflectitur.

SYNCAVSIS, est combustionis species, quando excrementa, æstu quasi febrili, indurata sunt.

SYNCHONDROSIS, est ossium interueniente cartilagine concretio vti in ossibus pubis ad anteriora connexis obseruatur, ex *σύν* cum, & *χόνδρος* cartilago.

SYNCHYSIS, est sanguinis aut humorum confusio p. n. in oculo, a *συχχέω* confundo.

SYN-

SYNCOMISTVS, vide *autopyrus*.

SYNCOPE, est magna omnium virium cum pulsu debili aut deficiente & motus sensusque priuatione coniuncta prostratio, a *συνκόπτω* concido, *defectio animæ deliquium animi, præceps virium lapsus*. Vide *deliquium animi*. G. eine schnelle und grosse Ohnmacht.

SYNCRITICA, sunt medicamenta relaxantia.

SYNDESMVS, idem quod *ligamentum*.

SYNDROME, est congressus variorum symptomatum in vno morbo concurrentium. Gr. *συνδρομή* concursus.

SYNEDREVONTA, sunt signa communia, quæ vna cum morbo inuadunt: hæc cum morbis necessario non coherent, nec fluunt ab eorum essentia, declarant tamen aliquid circa morbum: magnitudinem scilicet durationem, morem &c. a *συνεδρεύω* confideo.

SYNNEVROSIS, est ossium nexus seu alligatio, quæ fit interuentu ligamentorum sc. vt os femoris cum tibia &c. ex *σύν* cum, & *νεῦρον* neruus.

SYNOCHA, est febris continua, quæ continuo intenditur & remittitur, quæ ad plurimos dies extenditur, cum insigni ardore & nonnunquam putredine coniuncta. Estque vel quotidiana, tertiana, vel quartana, a *συνέχω*, contineo.

SYNOCHOS, est febris continens, nullas remissiones habens, quæ ad plurimos dies quandoque extenditur, nec graua secum fert symptomata: Estque *simplex* vel *putrida*, prout intensius vel mitius sæuit, a *συνέχω* contineo.

SYNOVIA, est liquor glutinosus intra articulorum commissuras, maiori copia collectus hærens. Item, recensetur inter species luis venereæ quando ille succus acris factus, membranas & ossa erodit. Est vocabulum recens & obscuræ originis. G. Gliedwasser.

SYNTASIS, est partium, a tumore vel alias, distensio, a *συντρένω* distendo.

SYNTENOSIS, idem quod *synneurosis*.

SYNTERETICA, est pars *hygieinæ* quæ præsentem sanitatem tuetur.

SYNTEXIS, est contabescencia & colliquatio corporis, qua mollis primum caro tabescit, mox etiam solidarum partium substantia, a *συντήνω* colliquo. Vide *marasmus*.

SYNTHESIS, est totius corporis structura & compages: sed striete pro ossium compositione anatomica accipitur, a συν-τίθημι, compono.

SYNVLOTICA, vide *cicatrifiantia*, a συναλώω cicatrisem infero.

SYPHILIS, idem quod *lues venerea*. Est vocabulum, vt res ipsa, nouum. Primus forte id inuenit Hieron. Fracastorius, qui poema sub hoc titulo scripsit.

SYRINGA, melius *syrinx*, est instrumentum, quo liquores in anum, vterum, & aures, &c. iniiciuntur. Item, vas fistulosum, vt arteria aspera. Gr. σύριγξ. G. Eine Sprünge.

SYRINGA, arbuscula est pulchra, in latum se valde extendens, caules & rami sunt nodosi, & cortice rubicundo obiecti vel cinereo, medulla fungosa alba, repleti: folia sunt oblonga, lata, venosa, in margine leuiter dentata, acuta, pyri foliis fere similia, sed asperiora, sibi mutuo opposita, saporis aliquantum acris: calix est monophyllus, quadrifidus, segmentis magnis expansis: flos est rosaceus, pentapetalus, staminibus plurimis fœtus: ovarium in fundo calicis instructum quatuor tubis erectis, apiculatis, fit fructus turbinatus, quadrilocularis niger, quadrifariam dehiscens, fœtus seminibus exiguis, & oblongis: radix in multos ramos est diuisa: colitur hæc arbuscula in hortis. G. Spanischer Glieder.

SYRINGOTOMIA, est fistularum incisio, ex σύριγξ fistula, & τέμνω seco.

SYRINGOTOMVS, est culter, quo fistula inciditur: ex σύριγξ fistula, & τέμνω seco.

SYRONES, vide in *phthiriasis*.

SYRVPVS, *Actuario σεράπιον*, cuius primi natales traduntur esse vel ex Syriaco *Sareb*, quæ *Angeli Caninii* fuit sententia; vel, quod credibilis, ab Arabico *Sirab*, id est, potione medica (vnde *sirupus*, vel *sirabus* rectius appellabitur.) vt persuadet in *Clauē sanat*: *Simon Januensis*. Quod ad quantitatem penultimæ, si *Actuarius σεράπιον* appellando, voluerit natales eius a Serapi, Deo Ægyptiorum deduxisse, penult. producat, iuxta illud *Martialis* l. 9. ep. 30.

Vincebant, nec quæ turba Serapin amat.

Cæterum videtur *Actuarius* respexisse potius Arabicum *Sirab*. *Golius in Lexic. Arab.* Syrupum Arabibus hodie *Scharabon* appellari monet, accentu penultimæ ob eliph quiescens impresso; a radice *Seharaba*, id est, *bibendum dedit*. Quia ergo penultima Arabibus longa mora exprimitur, cum desint in Latio

tio leges, leges Arabum hic opportune sequemur, & penult. τῷ Syrupus producemus. Est medicamentum internum fluidum, ex decoctis, succis, vel infusione, cum addito saccharo vel melle, in eam consistentiam coctum, ut gutta in marmore non diffuset: estque simplex vel compositum: item alterans, purgans, ad tussim, confortans, stomachicum, nephriticum, scorbuticum, &c. Gr. δρόσρον Nic. aliis Συρρός. G. Sirup.

SYSSARCOSIS, est connexus ossium mediante carne, ut in hyoidis osse conspicitur. Ex σύν cum, & σαρκώω incarno.

SYSTEMA, idem quod *synthesis*, a συνίστημι constituo.

SYSTOLE, est cordis contractio, eiusque ventriculorum commissio, qua cruor in arteriam aortam expellitur, a συστῆμι committo. G. Das Zusammendrücken des Herzens.

SYZYGIA, est debita combinatio, ex σύν cum, & ζεύγω, ζυγός, iugum.

T.

TABACVM, penult. prod. quia Insula, quæ ipsi nomen dedit, non tantum tabacum, tabaco, tubac, sed & tubacka, & tabacca appellatur, quemadmodum ex Indicarum Occid. rerum Scriptoribus constat. Tabacum est petum, vide *Nicotiana*. G. Toback.

TABELLA, est medicamentum internum, solidum, ex pulvere & triplo vel quadruplo sacchari, in liquore accommodato soluti, ad spissam syrupi consistentiam cocti & supra lapidem marmoreum in orbiculos effusi, confectum. G. Ruckstein, Morfell.

TABES, vide *atrophia*.

TABES DORSALIS, præcipue recentes sponfos & libidinosos corripit: hi ægri febris sunt expertes, bene comedunt & colliquantur, quod si ita affectum percuncteris, afferent, sibi videri ex superioribus partibus a capite velut formicas in spinam demitti, cumque urinam aut sterces reddunt, semen genitale copiosum & liquidum eis effluit, neque generatio fit, & inter dormiendum, cum vxore dormiant, aut non, veneris ludibria patiuntur. Cumque alias, tum præci-

Unable to display this page

Unable to display this page

henſi. his ſuccedunt ſemina parua, oblonga, per maturitatem nigra: radix longa, lignoſa, diuiſa in multas fibras repentes: tota planta eſt odoris ingrati, & ſaporis amaricantis. G. Weinſtein, Burmſtraut.

TAPSVS BARBATVS, eſt *verbafcum*: vide *phlomos*.

TARAXACVM, eſt *dens leonis*, ſive cichoreum ſylueſtre: eſt planta humilis, quæ ex radice habet folia erumpentia longa, mediocriter ampla, repentia, vtroque margine profundis incifuris, veluti per lacinias, diuiſas, cichorei ſylueſtris æmula, ſed læuora, cuſpidata, ſaporis amaricantis: flos eſt ſemifloſculotus, plurimis ſcilicet ſemifloſculis conſtans. embryoni inſidentibus, & calyce comprehenſis; embryo autem abit deinde in ſemen pappis inſtructum, in capitulum globolum collectum, & thalamo affixum: radix in plures ramos diuiſa, minimi digiti craſſitie, tenues, lacteo ſucco turgentes, amaricantes: hæc planta in omni parte habet ſuccum amarum & lacteum, ſed non tantum ac ipſum cichoreum: creſcit vbiuiſ in campis, pratis, hortis, agrorum marginibus. Origo eſt incerta. G. Münchſtopff.

TARAXIS, eſt humorum oculi, ventriculi, aut alui perturbatio, a *ταράσσω* turbo.

TARSVS, eſt palpebrarum extremitas cartilaginofa, ex qua pili erumpunt, eſt ſegmentum circuli cartilaginei poſitum in extremo margine palpebrarum, ab angulo minori ſeu temporali procedit uſque ad angulum maiorem, quem non abſoluit, finitur membrana tenuiſſima; a Latinis *cilium* dictum. Item octo oſſa pedis poſteriora cratium more ordinata. G. Die Fußbiege, der Rieß auf dem Fuß.

TARTARVS, Homero in Hymn. ad Merc. & Apoll. item Iliad. 9. *τάραρος*, & Virgilio 6. *Æneid.* pro caliginoso & impuro Inferorum loco ſumitur: hinc Paracelfus per ſimilitudinem quandam, pro impura vini face, lateribus doliorum adhærente, & impuro ſanguinis ſedimento, vnde calculi, & duri in corpore tumores nateuntur, uſurpare cœpit, vnde penult. quoque tartari Paracelfici corripî oportet, vt Tartari Rhadamanthei.

Exercet pœnas, & ad impia tartara mittit. Virg. Aen. 6.

ſauior intus habet ſedem, tum Tartarus ipſe. Virg. Aen. 6.

Tartarus, & TARTARVM ſignificat illum ſalem, qui rubri vel albi coloris, vini doliis inſtar lapidis accreſcit; & verus ſal eſſentialis plantæ eſt: ſed & latius deducitur ad quoduis ſabulum in rebus fermentantibus, imo ad craſſamentum ſabuloſum in corpore humano. G. Weinſtein.

TATVRA, vide *datura*.

TAXIS, siue reductio, est vox familiaris iis, qui hernias restitunt.

TAXVS, est arbor, quæ abietem refert, lignum est valde durum, rubicundum; folia abietis foliis similia, flos est amentaceus, plurimis nempe apicibus plerumque fungiformibus constans, sed sterilis; embryo autem deinde abit in baccam conca-
nam seu campaniformem, succi plenam, & semine fœtam: occurrunt quandoque & fructus glandiformes, cupula scilicet donati, semen complectentes. G. Eibenbaum, Tax-
baum.

TECMARSIS, est morborum coniectura, cum ob intricatas causas, mira & anomala symptomata, medicus morbi genium ignorat, adeoque de dignotione, prognosi & cura coniecturas suas probabilissimas format, a τεκμαίρω con-
iicio.

TELEPHIVM, idem vlcus est cum *Chironio*, ita a *Telepho* dicitur, qui tali vlcere longo tempore afflictus fuit.

TELEPHIVM, penult. corr.

φύλλα τε τηλεφύσιο, νέον τ' ἐν βότρυν κλήμα. Nicand. in
Ther.

Telephium, siue CRASSVLA, aut FABARIA, est planta, quæ habet caules crassos, rotundos, politos, in parte inferiori rubicundos: folia portulacæ foliis similia, sed maiora, carnosæ, succulenta, plurima in margine leuiter incisa: flores in summi-
tate caulium crescunt in umbellas, sunt polypetali, rosacei, coloris flauo, pallidi: post florem sequitur fructus triangularis, semina fere rotunda includens: radix in plurima tubercula alba diuiditur: hæc planta crescit in locis arenosis, & vocata sic fuit, quod vlceribus malignis & deploratis, quibus Telephus ab Achille vulneratus consenuit, auxiliatur. G. Sette
Heane.

TEMPERAMENTVM, est qualitas ex vnione & misti-
one elementorum resultans. Vide *crasis*.

TEMPERANTIA, sunt ea, quæ acria prædominantia in corpore nostro immutando, diluendo, vel obrundendo tempe-
rant. Vide *absorbentia*.

TEMPERATA, sunt, quæ nec nimis calida, nec nimis frigida sunt, nec sua acrimonia nocere possunt.

TEMPERIES, idem quod *crasis*.

TEM-

TEMPORALIS MUSCULVS, Gr. *πρόταφίτης* dictus. Nomen sortitur a situ, nam temporum cauitatem occupat. Eius exortus circularis est e temporum regione, pericranio obductus, infra os iugale descendens, sensimque suis fibris, veluti radiis coeuntibus ad centrum, attenuatus in tendinem breuem atque validissimum, maxillæ inferioris acuto processui inferitur, cui eleuando est destinatus. Musculus hic leuissimo negotio in varios ac multiplices secundum longitudinem, id est, a circumscriptione ad tendinum punctum vergentes, findi potest. Secundum latitudinem in duos, siue biuentralem; non solum respectu intermediæ tendinosæ membranæ, sed & carnearum fibrarum apparentiæ diuidendus est. Horum enim tendinosæ & motrices fibræ membranoso septo ab inuicem distinguuntur. G. Der Schlafmuscul.

TEMPVS, Gr. *πρόταφος*, est pars cranii lateralis inter oculos & aures media, ossis temporum magnitudine definita: in qua emplastra cephalica ad odontalgiam & cephalæam applicantur. G. Die Schläfe.

TENACVLVM, idem quod *forceps*.

TENDO, est musculorum continuata pars, coloris, albi, durior, tenuior, parti mouendæ annexa, constans ex fibris muscularibus hic tenuioribus & magis compactis redditis, ac proin liquidum tenuius tantum admittentibus: sunt igitur fibrarum hic vltimi fines, quæ cum nervis originem suam debere videantur, dictæ fuerunt *ἀπονεύρωσις* id est, nervorum finis. Gr. *τένω* a *τένειν*, tendere. G. Eine Senne, Haarsnachß.

TENESMVS, Gr. *τηνέσμος* & *τενέσμος*, est continua desidendi cupiditas, qua tamen nihil præter pauca cruenta, mucosa aut purulenta excernitur: aliquando vermes & præsertim ascarides in causa sunt. Hic morbus sæpe diuturnus esse solet, & in gravidis non raro abortus est causa. *Tenesmus* dicitur *ἀπὸ τοῦ τένειν*, id est contentione & nisu, qui tum fit cum vehementi cupiditate egerendi, vnde lassī crebro exurgere coguntur. G. Der Stuhlzwang.

TENTA, idem quod *mela*, vel quod *turunda* aut *penicillus*.

TENTIGO, idem quod *priapismus*.

TEPHRION, est collyrii nomen.

TEREBELLYM, idem quod *modiolus*.

TEREBINTHINA, penult. corr. vide *Amaricinus*, sequi. Terebinthina in officinis duplex est *Veneta* & *vulgaris*. Veneta quæ etiam dicitur *Chia*, & *Cypria*, est liquidiuscula, referens balsamum, siue oleum crassiusculum, colore ex albo flavesceus, sapore acris, lenta, cutique tenaciter adhærens. Optima debet esse clara, pellucida, alba, vitrei coloris in cæruleum vergentis, acris & odorata. Venit ex Chio, Lybia, Cypro, Ponto, Syria, Iudæa, Arabia &c. Ipsius arbor non admodum proceræ est, multos emittit ramos, folia instar fraxini fere diuisa sunt, & singuli nervi habent septem, nouem vel plura folia, ut in fraxino, rosis, sambuco &c. videre est. *Terebinthina vulgaris* depromitur ex larice arbore, ideoque & *laricea* appellatur, & ex aliis plurimis arboribus resiniferis, ut abiete, pinu &c. obtinetur; vulnerantur nempe hæ arbores terebra ad corpusque, sic exstillat terebinthina. Hæc quanto priori similior, tanto quoque præstantior. Pollet viribus cum priori, ast non est adeo pellucida. Gr. *τέρεβινθος* & *τέρεμινθος*. G. *Terebentin*.

TEREBRVM, vide *modiolus*.

TEREDO siue **CARIES** ossis, vocatur *pædantibrosace*, & ab Arabibus, *spina ventosa*. Idem quod *caries ossis*. G. *Beinfresser*.

TERENIABIN, vide *manna*.

TERES RADII MUSCULVS, vide *pronator rotundus*.

TERGVVM, vide *dorsum*.

TERMINTHVS, est tumor in cruribus, supra quem pustula nigra eminet, fructus terebinthini magnitudine. G. *Die braune Blatter, Hundsblattern*.

TERRA DAMNATA, idem quod *terra mortua* & *caput mortuum*.

TERRA IAPONICA, vide *catechu*.

TERRA MORTVA, quæ post destillationem, vel combustionem ignis aperti, dein diutinam elixiationem residua, omnibus salibus, oleis, & facultatibus efficacibus destituta. G. *Todte Erde*.

TERTIANA FEBRIS INTERMITTENS, est febris, quæ tertio quouis die (id est, vno tantum die vacuo inter duas exacerbationes) ægrum inuadit, & detinet per 12. plerumque horas, tum plane remittit, & post diem liberum vnicum rursus inuadit: distinguitur a medicis in *vernalem* & *autumnalem*: quod hæ diu durent & vix nisi arte curentur; illæ breui

breui & sponte cessent; suntque vel *exquisitæ*, quæ modo per 12. horas ægrum detinent, vel *notæ*, quæ per plures horas excurrunt. Gr. *τρίτη*. G. *Dreitägiges Fieber*.

TESSELLÆ, idem quod *rotulæ* aut *tabellæ*.

TESTES MULIEBRES, dicuntur *ouaria*. Vide *orchis*.

TESTES VIRILES, sunt duo ovalia corpuscula seroto inclusa, in quibus semen generatur: exterius variis tunicis obducuntur. Gr. *ὄρχις*, *δίδυμον*, vide *orchis*. G. *Männliche Hoden*.

TESTES CEREBRI, sunt prominentiæ duæ posteriores cerebri ob similitudinem testes dictæ, prope glandulam pinealem, & adhærentes duabus maioribus protuberantiis, quæ nates vocantur.

TESTICVLVS, idem quod *testes*.

TESTICVLVS VENEREVUS, est, quando testis post contagiosam venerem valde intumescit, indurefcit, non sine doloris sensu. G. *Venusshoden*.

TESTUDO CEREBRI, vide *fornix*.

TESTUDO, est tumor magnus, mollis, vel non valde durus in capite, latiore forma in modum testudinis, a cuius similitudine accepit nomen, in principio in castaneæ, postea vero in formam oui excrescit, in quo mollis materia, tunica quadam obducta, continetur, (vnde ab authoribus ad melicerides refertur) quæ calvariæ ita inhæret, vt ipsam plerumque vitiet, ipsique cariem inducat. G. *Eine Schildkrötgeschwulst*.

TETANVS, est conuulsio siue tensio ex emprosthotono & opisthotono composita, contractis vtrunque musculis extensoribus, proin antagonists in ceruice, spina & artubus: ita vt corpus rigidum efficiatur & inflexile: quo ipso patet tetanum esse rigorem vehementem, qui a communi rigore vehementia differt & duratione, tum etiam quod alter ille febrilis rigor plus affligat fibras in cute, seu panniculo carnosio. Tetanus vero musculos vtrinque, ita tamen vt semper vel emprosthotonus, vel opisthotonus, nonnihil excedat. Aliquando quoque *particularis* est, qui membrum quoddam, vel articulum priuatum respicit, a *τείνω* extendo. G. *Die Halsstarre*.

TETRADRACHMON, sunt quatuor drachmæ.

TETRAPHARMACVM, est medicamentum ex quatuor ingredientibus constans, ut est unguentum basilicum, est *τέτρας* quaternio, & *φάρμακον* medicamentum.

TETROBOLON, est pondus duorum scrupulorum.

TEVCRIVM, est arbuscula ut plurimum satis parva & humilis, aliquando ad hominis altitudinem crescens: caulis est minimi digiti crassitie, cortice albo obtectus, & in ramos albos diuisus, quorum duo sibi inuicem oppositi: folia oblonga aut obrotunda, in margine incisa, *chamædryos* foliis paulo maiora, quæ vero virgularum fastigia ornant, ad homini folia quodammodo accedunt, nequaquam per ambitum incisa, & circa basin latiora, in acumen desinunt, saporis acriusculi, cum amarore non ingrato: flores sunt labiati, albi, calice albo comprehensi; his succedunt quatuor semina obrotunda: hæc planta semper est viridis, & crescit in regionibus calidis, ut in Italia circa mare: aliis *chamædryos*: ita a Græcis pariter ac Latinis, quod Teucer, Aiædis frater, hanc herbam inuenerit; cum exta in sacrificio super eam proiecta fuissent, leni adhæsit, eumque exinaniuit; proinde quod casus ostenderat, obseruatumque a Teuero fuit, ad æternum humani beneficii decus & famam illa accreuit.

TEVTLON, Gr. *Τεῦτλον*, *Σεῦτλον*, vide *beta*.

THALAMI NERVORVM OPTICORVM, sunt 2. protuberantiæ magnæ in cerebro, supra quas nervi optici decurrunt, & ab iis tanquam thalamis sustentantur.

THALICTRVM, est planta, quæ habet caules ad hominis altitudinem crescentes, rigidos, striatos, ramosos, quasi angulosos, intus excavatos, coloris ut plurimum rubicundi purpurascens, & aliquando viridis: flos est rosaceus, plurimis scilicet petalis in orbem positis constans, ex cuius meditullio surgit numerosa staminum congeries pistillum cingens, quod deinde abit in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur, capsulæ modo alatæ, modo alis carentes, seminibus fætæ singularibus, ut plurimum oblongis: radix fibrosa est, repens, coloris flavescentis, saporis amaricantis, ingrati. *G. Wiesenraute*.

THAMAR, Arabibus *dactylum*, palmæ arboris fructum significat; unde confectio quædam *diathamarion*, corrupte *diameron*.

THAMARINDVS, vide *tamarindus*.

THAMNOS, *thamniscos*, *thamnoides*, est frutex; videtur dici, quasi creber ramis, a *θαμνός*, creber & quasi densus.

THA-

THAPSIA, est planta ferulæ similis, foliis tenuiter dissectis: flos est rosaceus & umbellatus, plurimis scilicet petalis constans, in orbem positus, & calici insidentibus: is autem abit in fructum, ex duobus seminibus compositum, longis, striatis, ala cinctis amplissima, foliacea, vtrinque introrsum plerumque emarginata: in usu medico adhibetur radix, quæ violenter purgat. Vocatur a Thapso insula, in qua primum creditur inuenta.

THAPSVS, vide *tapsus barbatus*

THEE, Frutex est Chinenfibus, Iaponenfibus, & Tartaris indigena; dicitur & *Cha* vel *Chia*. Folliculum amygdali foliis fere similem, obscure viridem profert. Estque virgultum quod in ramulos varios aut virgulas sese diffundit. Flores fert cisti fæminæ & gossipii mediam faciem referentes, quinque foliolis albicantibus aut pallidis constantes, staminulis multis medium florem occupantibus. His demum succedunt fructus, dum adhuc vigent, ut ferunt, virides, resiccati autem cortice magis rugoso, ex spadiceo fusco vestiti; Figura sæpe globosa est, magnitudine globuli lusorii, semen tantum unicum continent: Alii contra geminati, siue in duos loculus seu scrotum carinatum dispertiti. Alii vero trigoni, & tria semina continent. Folia porro huius fruticis colligunt, & ignis calore in sartaginibus resiccant, quæ postea, urgente siti, aquæ feruidæ iniiciuntur, quorum tinctura tunc ex vasculis myrrhinis sorbillando ebibitur. Folia masticata leuiter astringunt, & non ingratum saporem relinquunt. G. Thee.

THELYGONOS, sic dicuntur plantæ, quæ sunt ex fæminino sexu. Gr. *Ἰγλὺς* est fæmineus, & *γόνος* soboles, generatio.

THENAR, est vnus ex musculis pollicem abducentibus, qui oritur a ligamento annulari, & inseritur in totam superficiem primæ phalangis, & parti superiori secundæ. *Thenar* quoque habetur pro cauitate omni interiore manuum & pedum, quæ dicitur *vola*: item pro *planta*: suntque carnosæ portiones sub digitis manuum & pedum, sed strictè sumitur pro *vola manus*, siue *palma*. G. Die flache Hand.

THEODORETOS, quod & *διαναγοδιον* vocatur, est antidotus, ad frigidas capitis affectiones.

THEOPHILION, est collyrium quoddam.

THEOREMA, **THEORETICA**, vide *theoria*.

THEORIA, est pars medicinæ, quæ ratiocinando agit de fabrica partium corporis humani, tam solidarum, quam fluidarum; de earum naturali constitutione, vñbus vel publicis vel privatis, effectibusque solidorum in fluida, horumque in illa, iuxta regulas quasdam in aliis scientiis demonstratas, & huc assumtas; imprimis spectant huc mechanica, chemia, & anatomia, a θεωρεῖν, contemplor, unde theorema, quod est speculatio: & theoretica, quæ ad medicinam speculativam pertinent.

THERAPEVTICA, est pars medicinæ, quæ materiam medicam instruit ex variis medicinis, vario tempore & observatione notatis, quarum quoque ritam præparandi methodum, ut scopo proposito satisfaciant, edocet: dicta observandæ regulas tradit: tandemque veram medendi methodum, siue manuum operam, siue remedia pharmaceutica requirat, a θεραπεύω sano.

THERENIABIN, siue tereniabin, est manna orientalis; quæ drosomeli & aeromeli Gr. dicitur.

THERIACA, Galeno libr. ad Pisonem & Pamphilianum, θηριακή αντίδοτον, a θήρ fera, θηρός, quod nobilissimum eius ingrediens sit bestiola vipera: vel quia ferarum moribus medetur. Penult. corripit Poeta apud Galenum de Antid. l. i. Et suadet idem analogia, in maniacus, Iliacus, Ammoniacus, Olympiacus, κυριακός, Φυσικός, πραινικός. Theriaca est medicamentum venenum expellens. G. Theriac.

THERIOMA, est vlcus ferum, carcinomati simile, & θηρίων in ferinam indolem degenero.

THERMÆ, sunt balnea, vide balaneum.

THERMANTICA, sunt medicamenta calefacientia, a θερμαίνω calefacio.

THERMOMETRON, est fistula vitrea eum vitreo globo, vini spiritu plena, qui calore & frigore vel rarefactus vel condensatus, gradus quoque eorum docet, hinc utilissima est machina in calore febrium ardentium &c. dimetiendo. G. Ein Wetterglas.

THLASPI, est planta, quæ habet caules rotundos, ramosos, villosos: folia habentes sine pediculis, instar minimi digiti longa, ad basin ampla, & sensim ad apicem acuta facta, dentata, coloris viridis, saporis acris: flores sunt exigui, albi, burfam

bursam pastoris referentes, cruciformes, quatuor scilicet petalis constantes: post florem sequitur fructus, seu capsula seminalis orbiculata, compressa, ora plerumque foliacea & suprema fissa, in duo loculamenta diuisa septo intermedio, respectu valvarum, ad perpendiculum oblique posito; seminibus fœta paruis, oblongis, compressis, rufis, saporis acris & feruidi: radix est satis crassa, & fibrosa, lignosa, alba, aliquantulum acris: hæc planta crescit in locis desertis. Gr. *θλασπίδιον*, *σίνηπι ὄχρειον*. Proprie est nasturtii species. Græci a fructus forma dictum volunt, qui nasturtio similis est, sed latior velut infractus & contusus. *Θλάσθαι* enim iis contundi est & infringi, infringendoque, quod globosum tumidumue erat malleo, lapide, pedeue cum dilatatione exæquare.

THLIPSIS, est vasorum compressio, a causa externa, quæ eorum interna cauitas tollitur, proin liquidi transmittendi fluxus impeditur, a *θλῆω* comprimo.

THOLVS DIOCLIS, est fasciarum species, quæ vulnibus circa aurium regiones applicatur.

THORA, est napelli species: dicitur & phthora, vide *phthora*.

THORACICA, sunt medicamenta aduersus pectoris mala.

THORAX, siue medius venter, est totum id, quod circumscribitur superiore parte, a clauiculis; inferiore, a diaphragmate; parte antica, sterno; postica, ab ossibus dorsi; lateribus a costis; oualis figuræ est, continet cor, & pulmones, intus membrana pleura circumtenditur; ab *Hippocrate* & *Aristotele* pro thorace sumebatur totum id, quod a clauiculis, ad pudenda vsque excurrit, hoc est, medius & infimus venter. G. Die Brust.

THOREXIS, est vini generosioris potus, pectus calefaciens & quasi loricis circumdans, a *θωρήσω*, lorico.

THROMBVS, est sanguinis, aut lactis in grumos coagulatio, a *θρομβώω* grumescio. G. Geronnen Blut.

THRYALLIS, est verbasci species, ex quo ellychnia solebant fieri, *θρυαλλίς*, enim est ellychnion.

THVS, siue OLIBANVM, Gr. *λίβανος* & *λιβανωτόν*, resina est duriuscula, obscure pellucida, profluens ex arbore Arabica, quæ, vt aiunt, lentiscum apposite refert; quod tamen incertum. Genera thuris traduntur duo, *masculinum* sc. quod

proprie *olibanum* vocatur, seu *melax*, Arab. *melafon*: & *fæmininum*. *Masculinum* ex albo flavescit, & testiculorum instar rotundum est, guttarumque formam referens, candidum intus & pingue: *Fæmininum* magis refinofum est ac molle, cito ardens & flauum. Præfertur *masculinum*, vt quod ex arboribus montanis colligitur. *Cortex* etiam in vfu est, debet esse crassus, pinguis, odoratus, recens, minime scaber. *Manna thuris*, sunt micæ fragmenta, pollen ac farina thuris, quæ ex collisione, dum in saccis vehitur, colliguntur. *Thus*, a græco verbo Θύω, sacrifico, nomen habere videtur, quod veteres thure sacrificabant & supplicabant. Gr. λίβανος καὶ δένδρον λίβανος: quemadmodum lachryma λιβανωτός, quæ Hippocrati λιβανωτὴ καρπὸς dicitur: λίβανος a λείβω stillo. G. *Weyrauch*.

THYMA, idem quod *ecthyma*.

THYMBRA, est herba aromatica, forte ἀπὸ τῆς θύειν *odores accendere*, idque ob fragrantiam: vel a *thymus* ob similem forte odorem.

THYMELÆA, est arbuscula, cuius truncus sæpe instar pollicis crassus est, plures habens virgulas vel ramos sesquipedem circiter longos, pulchros, rectos, foliis lini foliis fere similibus instructos, sed maioribus, latioribus, semper viridibus, viscosi quidquam, si dentibus atterantur, præbentibus: flos monopetalus, utcunque infundibuliformis, quadrifidus: ouarium in centro floris fit fructus ouatus, succi plenus, fœtus semine oblongo, habente pelliculam nigram, splendens, fragilem sub qua inuenitur medulla alba feruidi saporis: radix longa, crassa, dura lignosa, externe grisea, aut rubicunda, interne alba; in initio dulcis, sed postea acris & caustica: hæc planta crescit in locis incultis: quibusdam *chamelæa*: dictam volunt quasi tithymelæam, ex tithymali & olea mixta facie. G. *Seidelbast*, *Kellershäls*.

THYMIAMA, penult. producit:

Πόλις δ' ὅμῃ μὲν θυμιαμάτων γέμει. Jamb. *Sophocl. in Oedip. Tyranno*.

Thymiama, idem quod *suffitus*.

THYMION, est verruca minor super corpus in cute emiens, vt *acrochordon*, tenuis, supra latior, subdura & in summo aspera. Idque colorem thymi repræsentat floris, a quo denominatur, habet magnitudinem fabæ Ægyptiacæ. Modo unum, modo plures nascuntur in palmis, talis & plantis pedum: pessima sunt in obscænis locis, maxime vbi sanguinem fundunt.

THY-

THYMVM, THYMVS, est planta, quæ habet caulem tenuem, lignosum, album: folia parua, opposita, tenuia, angusta, albescentia, vel viridia obscura, saporis acris: flores sunt in capitula collecti, minimi, purpurei, galea surrecta plerumque bifida, barba tripartita: semina quatuor obrotunda his succedunt in capsula, quæ floris calix fuit, inclusa: ab odore etiam dici videtur, a *θυω* suffio: quod eo veteres primum vti sint in sacris, quæ accenso igne fiebant, vel a *θυμός* animus, quia eius odor corroborat: quodque iis adhibetur, qui animi deliquium patiuntur. G. *Thymian*.

THYMVS, est tuberculum p. n. carnosum, quod supra corpus instar verrucæ eminet, florem thymi referens: vnde ei nomen impositum est. Item est glandula conglomerata, sita in superiori parte thoracis, antèrìus immediate sub iugulo, & extensa secundum longitudinem aortæ & venæ cavæ inferioris vsque ad pericardium, quæ, quo animal est magis iuuenile, eo maior est, secernit lympham a sanguine quam per peculiare ductus pulmonum vesiculis pro obliniendo infundit. G. *Brustdrüsen, Briesen*.

THYREOARYTÆNOIDES, est par muscutorum, ortum habens a cartilagine scutiformi, antèrìus in latera arytanoidis conscendens, laryngis rimulam astringit, ex *θυρεός* scutum, *ἀγυράκιον*, haustrum, & *ἄστρος* forma.

THYREOIDEÆ GLANDVLÆ, sunt numero duæ, substantiam habent viscidam, solidam, sanguineam, vasis omnis generis communibus, membranaque duriore mire perfusam, ovi gallinacei fere magnitudinis atque figuræ, sitæ circa laryngis sedem humiliorem, ad latera cartilaginum, thoracis, cricoïdis, primorumque aliquot annulorum asperæ arteriæ, quibus partibus immediate incumbunt, ita tamen vt facillime ab iis separentur, nisi, vbi pertinacius adhæreant circa principium & finem; per ductus peculiare intra asperam arteriam suam oblinientem humectantemque liquorem effundentes.

THYREOIDES, est *scutiformis seu clypealis cartilago*, laryngis omnium maxima, & antice in collo prominens. Item foramen ossis pubis, ex *θυρεός* scutum, & *ἄστρος* forma. G. *Das Schildgleiche Knorpelbein*.

THYRSVS, est caulis, idque nomen sibi vendicavit, quod virgulæ in modum, vel teli in rectitudinem assurgat.

TIBIÆ OS, Gr. *νήμη*, est pars inter genu & talum : ossibus duobus constat; vnum exterius, quod *focile minus*, alterum interius & maius, totius nomine donatur & *tibia* dicitur, *νήμη* aliis *focile maius*, *canna maior* &c. superius processum habet a femoris cauitate exceptum, & sinus binos oblongos, pro femoris capitibus, quorum sinuum profunditatem auget annexa per ligamenta cartilago, mobilis, mollis, lubrica & humore vinctuoso delubata, in ambitu crassa, centrum versus attenuata, vnde lunata dicitur, anterieus aspera veniunt ligamenta, quæ cartilaginee lunares augent. Anterior pars acuta & longa, spina dicitur, inferius adest processus ex interno latere gibbus & prominens iuxta pedem, diciturque malleolus internus. Anterior pars *ocrea* quibusdam dicitur. G. Das Scheinbein.

TIBIÆVS MVSCVLVS, idem quod *tibialis musculus*.

TIBIALIS MVSCVLVS, *anticus* dicitur & *posticus*. *Primus* flectit pedem antrorsum. Tibiæ fibulæque ex parte ossis superiori extremitati alligatus, tibiæque inuolacro lateris exterioris affixus, sub annulari pedis ligamento prouectus, tarso ossis pollicis subiecto ligamentaceo ligamento, vt plurimum adhæret, bifido namque nonnunquam tendine metatarsi, vt & innominato pedis ossi affigitur; inferior hic tendo, vbi sub extimo fibrarum fasciculo, ossiculum abscondit minusculum, sesamoideum appellatum. Alter, siue *posticus*, tibiæ fibulæque ossa inter locatus horumque inuolucris, vbi dehiscunt, penniformiter siue radiatim affixus, iuxta interioris malleoli posteriora, tendinem tarso ossis, quod tesseræ conterminum est, ligamentaceo integramento inseritur: atque hic inter oblique mouentes & adductores & ab aliis inter extensores numeratur. G. Der Schienmuscul.

TIGILLVM, idem quod *crucibulum*.

TILIA, penult. corr.

Nec tiliæ molles, nec fagus, & innuba laurus. Ouid. Met. 10.

Nec tiliæ laues, aut torno rasile buxum. Virg. Georg. 2.

In append. Smetii ex Sereno adducitur hic versus:

Fraxinea in flammis, quæ fundit tilia succum.

Sed in Sereno *talea* legitur, non *tilia*.

TINCTVRA, seu **ELIXIR**, est coloris, qualitatis & virium alicuius rei, mediante conuenienti menstruo, extractio. G. Eine Tinctur.

TINEA,

TINEA, est scabies capitis, cutem erodens cum squamis & crustis, pilorumque euulsione, colore cineritio; odore fœtido, orta ab acrimonia sanguinis in glandulis subcutaneis hærente. Triplex eius datur species 1. squammosa, dum enim scalpitur multas furfuraceas squammas de se remittit. 2. ficosa dum hæc crusta sua flaua denudatur, apparent viuz rubræque carnis grana ficuum interioribus granis similia cruentam materiem ex se emittentia. 3. est achor, quem vide supra. Morbus hic infantes, sed plerumque adultiores inuadit: dicitur *tinea* quia haud raro in eo latent vermiculi copiosi, vel pediculi, vel quia proserpit erodendo vt tinea in vestibus. G. Böser Grind. Porro tinea nomen ab antiquis etiam tribuitur lumbricorum intestinalium generi lato, quod, vbi inter se coherant, longam tæniam format, a Græco *τανία* fascia. G. Wân-
delwürmer, Plattenwürmer.

TINEARIA, dicitur etiam ageratum, & stichas citrina, ita vocatur, quod eius flores, vestes cistis asseruatas, a tineis arceant, conseruentque.

TINVS, TINNVS & TYNNVS, est arbuscula, quæ habet virgas longas, quadratas, ramosas: folia magna ampla, bina, iuxta ramos sibi inuicem opposita, nigra, splendentia, aliquantulum lanuginosa, semper virentia, inodora, saporis amari cum aliqua adstrictione: caliculus est geminus, inferior trifidus, superior quinquefidus, vterque monophyllus: flos est monopetalus, rotatus, quinquefidus, infra breuiter tubulatus, quinque staminibus ex pariete interno tubuli floris ortis: ovarium in fundo calicis, tuba longa, triquetra, scabra instructum, fit fructus oliuæ similis, umbilicatus, fœtus semine vnico pyriformi: hæc arbuscula crescit in locis saxosis. est laurus syluestris: Gr. *Δάφνη ἀγρία*.

TINNITVS AVRIVM, siue **SIBILVS**, est susurrus quidam aurium, ab obstructione arteriarum membranam tympani perreptantium, vel re intus vel extus aurem irritante, qua aer in auris cauo ab arteriis pulsantibus continuo modetur & tympanum leuiter verberatur, vnde susurrus & bombus producitur. G. Das Säusen und Brausen, das Klingen der Ohren.

TITHYMALVS, est planta, quæ habet vnum plures-
ue caules, sesquipedem altos, rotundos, minimi digiti crassitie; folia dura, oblonga, amygdali minora: ex summitate ramorum nascuntur ramusculi gerentes flores nigros, monope-
talos,

talos, campaniformes, globosos, multifidos, & duobus foliis cinctos, quæ calicis vice fungi videntur: flori succedit fructus exiguus, trigonus & in tria loculamenta, singula vnicum semen oblongum continentia, diuisus: radix dura, lignosa, lacte acri, mordicante turgidula; vbique fere sat copiose provenit in locis aridis, incultis, sterilibus, *lactaria*, *lactuca caprina*, a *τιτθός* mamma, quia lac fundit: vocatur etiam Characias Dioscoridi id est vallis a *χάραξ* vallis; dicitur & euphorbia, & esula maior, vid. esula. G. grosse Wolffs milch.

TITILLATIO, est in voluptatis sensu gradus, prope dolorem proximus: nam vt voluptatem percipimus, cum organum sensus ita concutitur, vires vt sint ad resistendum maiores: ita, si concussio fiat aliquantulum maior, minor vero vis, quæ resistat, oritur *Titillationis Sensus*, qui cum habet aliquam coniunctam molestiam, proxime ad dolorem gradum struit, quare ad morbos referri debet: solet autem maxime sentiri in latere, & sub planta pedum, vbi nudissimi iacent nervi, & in iis, quibus cutis tenera est, & non assuevere titillationi. Gr. *γάργαλλος*. G. Das Kitzeln.

TOMENTVM, Latinis omne id quod culcitæ ad molliorem & calidiorem quietem infarcitur, dicitur, siue id lana sit siue pluma, siue quod voluerit aliquis, excipiendis molliter & fouendis calore corporibus nostris aptum. Sic dictamni folia, quod mollia videntur esse, tomentitia & lanæa dicuntur, hoc est *γναφαλοειδής*: ita ex graminis eriophori lanuginosis summitatibus anaclinteria seu culcitæ fiunt.

TOMICIDENTES, vide *dentes*.

TOMOTOCIA, idem quod *hysterotomia*, ex *τέμνω* secō, & *τόκος* partus.

TONICA, sunt quæ membris foris illita, nervis & tendinibus robur conciliant, a *τένω* porrigo, tendo.

TONICVS, idem quod *tetanus*.

TONOTICA, idem quod *tonica*.

TONSILIÆ, vide *paristhmia* & *antias*.

TOPASIVS, idem quod *chrysolithus*.

TOPHVS, Gr. *πῶρος*, est concretio quædam lapidosa, seu gypsea, calci non absimilis, in quacunque parte, præsertim ossibus, excitata.

TOPIARIVM, opus est, quod ex arbore, frutice vel herba ad decorem componitur in testudines aut cameras fornicatum

catum. Hinc *topiaria* dici merentur arbores vel herbæ, quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, ac suo lentore sequaces, accommodantur.

TOPICA, sunt medicamenta externa, quæ medentur singulari corporis parti, actione quadam illi parti propria, v. gr. emplastra vulneribus; epicarpia febribus &c. a τόπος locus. G. *Äußerliche Mittel*.

TOPINARIA, idem quod *ralpa*.

TORCVLAR, vel TORCVLVM, est prælum, quo olea vel succi exprimuntur. G. eine Kelter, Presse. Item, est instrumentum, quo chorda duobus bacillis circumagitur, in extirpandis membris, ut vasa sanguinea constringantur. G. Ein Drehstock.

TORCVLAR HEROPHILI, est ille locus, ubi quatuor sinus crassæ meningis cerebri coniunguntur.

TORI, sunt in vegetabilibus prominentes partium calli & in se pulparum modo collecti; Gr. κορυλλῆς vocant. Hinc κορυλλώδης, id est, torosus, quod idem Latinis est ac nodiformam præ se ferens.

TORMENTILLA, Gr. ἐπταφύλλον, siue SEPTIFOLIUM, quia eius folia ex septem constant incisuris, sic dictam volunt, quod tormentum cruciatumque dentium sæuissimum placet, atque venenatarum quarundam rerum compescat furorem, & cruciatum. G. Birckwurk, Ruhrwurk, Tormentille.

TORMINA, vide *dysenteria*.

TORMINA ALVI, idem quod *colica passio*.

TORMINA HYSTERICA, sunt hystericae *passiones*, vide *hysterica passio*.

TORMINA INFANTIVM, sunt dolores infantium ventris.

TORMINA POST PARTVM, sunt dolores, quos puerperæ post partum patiuntur, quando nempe lochia rite non procedunt, qui torminibus partus sunt nonnunquam plane similes; post laboriosissimos partus etiam sæpe dolores aliqui remanent. G. Nachwehe.

TORREFACTIO, idem quod *rostitio*.

TOSTIO, est actio quæ medicamenta igne torrentur, ut vires mutantur, uti fit in tostione rhabarbari, quod cum ante fuerit purgans, nunc sit adstringens: torrentur quoque turunda

da nonnullæ; quæ orificiis vlcerum ad dilatandum intruduntur, vt sic tossione imminutæ, per alluentia vlceris liquida tumere eo plus possint.

TOXICA, sunt medicamenta venenata, quibus barbarorum sagittæ illiniebantur.

TRACHEA, idem quod *aspera arteria*.

TRACHELAGRA, est arthritidis ceruicis.

TRACHELIVM, est campanulæ species: Lat. *ceruicaria* forte dictum, quod ceruicis & colli malis medeatur. Gr. *τράχηλ* & est collum. G. Halskraut.

TRACHOMA, est, quando palpebræ inuertuntur, densiores & inæquales factæ; vel cum asperitate etiam rubent cum pruritu & pustulis, instar milii granorum; vel cum inueterato malo, insuper a parte interiore exulcerantur cum fissuris & callis, a *τράχυνω* aspero, hinc trachomaticum. est collyrii species, quod olim in vsu erat, ad hunc affectum.

TRAGACANTHA, seu TRAGACANTHVM, est gummi fruticis eiusdem nominis pellucidum, album, subdulce, leue ac sincerum, in granis plerumque fragmentisque contortis: eius frutex pumilus admodum est, habetque ramos lanuginosos, spinisque instructos, rigidos, firmos; lentis fere folia pallida, pinnata, velut coniugata, costæ adhærentia, abeunt in mucronem albescentem: flos est papilionaceus, ex cuius calice surgit pistillum, quod deinde abit in siliquam secundum longitudinem diuisam, bicapsularem, breuem & quasi ouatam, continentem semina reniformia. Frutex hirsutus est, vnde nomen, *τράγος* hircus, & *ἄκανθα* spina, quasi *spina hirci*. Exudat hoc gummi radice incisa, vel vt alii volunt, sponte sua. Præstat pellucens, gracilis, leuis, sincera & subdulcis. G. Tragant.

TRAGOPOGON, est planta, quæ habet caulem sesquipedem circiter altum, rotundum, solidum, in plures ramos diuisum: folia longa, angusta, acuta, croci folia referentia, sed breuiora, & latiora: flos est semiflosculosus, plurimis scilicet semiflosculis constans, embryo insidentibus, & calice comprehensis multifido, sed nequaquam squammoso, in multas lacinias diuiso, quæ ita longæ sunt, vt ipsum florem recondant: embryo autem deinde abit in semen membrana seu inuolucro obuolutum, pappis instructum, thalamoque affixum: crescit in paludibus & locis aquosis, est *barba hirci*; ex *τράγος* hircus, & *πόγων* barba. Nomen sibi adseiuuit, quod e calycis

Unable to display this page

sæpe tentatum est; raro felici, sæpe infortunato successu; vasa enim in vno animali suæ capacitati proportionatum liquidum continentia, non respondent robori, magnitudini &c. vasorum in alio animali; liquida pariter vel sunt nimis solida, crassa, & alterius indolis, vel nimis fluida, facilius resoluenda in vno quam alio animali, adeoque, quod vno animali conueniebat salubre liquidum, in alio est lethiferum, atque hæret in minimis, obstructions irresolubiles excitat, vel si liquidum tenuius fuit, ex vasculis omnibus excretoriis effluit, neque viribus vitæ sustinendis par est; vnde hæc medendi methodus iure exoleuit.

TRANSPIRATIO, idem quod *diaphoresis*.

TRANSVERSALES MUSCVLI, primum par exhibet sese membranoso principio, ab ipsis transuersis lumbalium vertebrarum processibus, osse item ilium cartilaginoseque præterea costarum confinio interius profectum, peritonæo subiecto inhæret, & ad eandem cum cæteris abdominis metam fertur. Alterum par cervici extendendo vel in posteriora flectendo destinatum, oritur a sex aut septem primarum vertebrarum processibus externis, & inseruntur exterius in omnes vertebrarum cervicis transuersos processus. G. Der Zwerchmuscül.

TRANSVERSUS MUSCVLVUS HUMERI, idem quod *rotundus minor*.

TRAPEZIUS MUSCVLVUS, sic dictus a figura Geometrica. Vide *cucullaris musculus*.

TRAVLV & TRAVLOTES, est blæstas, siue vitium in L & R pronunciando, a τραυλίζω balbutio. G. Das Lispeln.

TRAUMATICA, sunt, medicamenta quæ in decoctis & potionibus assumpta, serosos & acres humores seu succos e corpore educunt, vel mitigant, sanguinemque nimis torpidum mouent, vel nimis motum retardant, nimis fluidum inspissant; nimis crassum ita attenuant, vt in partes vulneratas, ruptas vel contusas commode propelli possit; & quibusdam partibus adstringunt, & detergant; hinc videmus quod vulneraria medicamenta specifica nulla sint, quæ in omni conueniunt ægro, verum quod dato ægro accommodanda sint pro ægri viribus, statu, & liquidorum ac vulneris conditione: ista lapsis, contusis, & vulneratis conducentia, *vulneraria* nuncupantur, a τραύμα vulnus. G. Wundarney.

Unable to display this page

Unable to display this page

TRICONGIVS, est mensura octodecim sextariorum.

TRICVSPIDES VALVVLÆ, sic vocantur tres membranulæ, figura tricuspidēs, variis lacertulis præditæ, ante ostium venæ cavæ in corde locatæ, sic sitæ vt sanguinem ex vena cava quidem admittant in cor, non vero remittant; sed a sanguine ex corde contracto egredi conante explicantur, viam omnem intercipiunt, vnde in arteriam pulmonalem solam impellitur.

TRIENS, est tertia pars libræ medicinalis, continens uncias quatuor. Continet quatuor cyathos.

TRIFOLIUM, est planta, quæ caules habet sesquipedem circiter altos, tenues, rotundos aliquando parum lanuginosos, quosdam rectos, alios repentes; folia terna, raro quaterna aut quina, nunc rotunda, nunc oblonga, acuta, villosa, interdum spiculatis lineis albis notata, nonnunquam obliquis candicantibus striis virgata: flores sunt exigui, albi, papilionacei, simul cum ovario vagina fimbriata obvoluti, in spicam congesti: ovarium sit capsula calice recondita, & fœta semine vt plurimum reniformi, rubicundo, per maturitatem arcte adhærente capsulæ: radix parva, fibrosa, tortuosa, lignosa, alba: hæc planta crescit in pratis. Gr. *τρίφυλλον*, planta vocatur a tribus, quæ habet, foliis. Eius sunt in pratis variæ species. G. *Rlee.*

TRIOBOLON, est pondus drachmæ dimidiæ, siue trium obolorum.

TRIORCHIS, est satyrii species, quæ non duabus, sed tribus testiculatis radicibus in terra nititur, ex *τρεῖς* tres, & *ὄρχις* testiculus.

TRIPHYLLON, est trifolium.

TRIPLOIDES, est instrumentum chirurgicum, sic ob triplicem basin dictum: in usu fuit si cranii depressio tam magna est, vt ceteri vectes, ob infirmitatem, non sufficiant.

TRIPOLIS, penult. corr. quia Græcis est *τρίπολις*. Tripolis, vel terra Tripolitana, est substantia terrea, facile friabilis, coloris citrini intensi, saporis adstringentis, eruta ex fodinis. G. *Tripel.*

TRIPOLIVM, est asteris species; dictum quod eius flos ex die colorem mutare perhibetur: ita vt mane candidus.

meridie purpureus, vesperi puniceus aspiciatur: idque forte, cum flores omnes non simul, sed particulatim & sensim floreat, & perficiantur, facile contingit, tres florum colores conspici incipientium, completorum & deficientium, ex *τρίς* ter, & *πολέω* muto, verso. Sed forte a Tripoli, vrbe maritima, nomen accepit. G. Meersterkraut.

TRIPSIS, est contritio, siue contusio, a *τρίβω* tero.

TRISMVS, est dentium stridor: siue conuulsio violenta & inuita musculi temporalis & masseteris, qua dentes tam valide contra se inuicem contrahuntur, vt ad minimum motum obliquum supra se inuicem exterius vel interius per musculos pterygoideos factum, sonus acutissimus oriatur & ingratus auribus, qui stridor vocatur, a *τρίβω* strido. G. Das Knirschen der Zähne.

TRISSAGO, & TRIXAGO, vocatur scordium, forte ob similitudinem cum trixagine, siue chamædry.

TRITÆOPHYES, est febris continua remittens, quæ tertio quoque die exacerbatur, ex *τρίται* triduanus, & *φύω* cresco.

TRITÆVS, idem quod *febris tertiana intermittens*.

TRITICVM, est planta, quæ plures habet caules vel culmos quatuor vel quinque pedes altos, satis crassos, rectos, per intervalla nodosos, excavatos, foliolis quibusdam longis, angustis instar graminis instructos: flores sunt hermaphroditi, apetalii, constantes staminibus masculinis, simplicibus, ferentibus suos testiculos tenues, gracilesque; intra hos positum est ovarium, binis recuruis tubis instructum: vtraque hæc defenduntur binis foliis petaloidibus, sæpe aristatis, per appendicem longam, acutam, gracilem, iam pilosam, alias glabram; cinguntur rursus duobus foliolis cauis carinatis calicis vicem præstantibus: sustentantur hæc vno pedunculo, qui cum aliis accretis vni axi facit spicam densam: semina sunt magna, oblonga, gibba, vna parte sulcata, extus coloris flavescentis, intus albi, farinosa, nutrimenti optimi: radix tenuis, filamentosa: est frumentum, dictum, quod ex spicis fit tritum, vel, quod trituræ destinatur. Gr. *τρίτος* & *πυρόν*. G. Weizen.

TRITORIVM, idem quod *infundibulum*.

TRITVRATIO, est contusio, qua medicamenta in puluerem rediguntur, vt eo aptius cum aliis misceri, vel virtus eorum extrahi possit.

TROCHANTER, idem quod *rotator*.

TROCHISCI, est medicamenti interni & ficei genus, nempe sunt rotulae seu orbiculi signati, fiunt ex pulueribus cum mucilagine exceptis, & in pastam redactis, ex qua orbiculi in umbra ficcandi formantur, a τροχός rota, vocantur item *pastilli*, ab ἀρτισκός, quod panem referat, κυκλισμός a circuli figura. G. Röchlein.

TROCHISCI *Moschardini*, ab intrante moscho sic dicti, penult. prod. ut cætera adiect. in inus, ab animal. descendencia.

TROCHLEA, vide *bathmis*.

TROCHLEARIS MUSCULVS, est musculus oculi obliquus superior, siue maior, & omnium tenuissimus, habens tendinem longissimum, oculum circumagit ad angulum internum; nam communi principio, cum primis quatuor ortus, ad internum angulum recta fertur, ibi per trochleam cartilagineam, intra anteriora orbitæ sitam, transit, & recto angulo ascendit ad eum locum, ubi quintus inferebatur. Dicitur *trochlearis*, quia quasi per trochleam circumrotatur, quæ trochlea cartilago est in oculo propendens, sita ad os maxillæ superioris iuxta internum oculi angulum. Hic cum altero obliquo, *amatorius* appellatur. *Trochlea* venit e τροχίζω torqueo. G. Der Rollenmuscul.

TROGLODYTICA myrrha, penult. corr. ut cætera adiectiva in icus. Vide *hystericus*, *nephryticus*, &c. *Troglo-dytica* myrrha, est ea quæ optima est, & in Trogloditi patria nata. Vide *Myrrha*.

TROMA, est vulnus, a causa externa inflictum, a τρώσκω vulnero.

TROMBOSIS, est coagulatio lactis, vel sanguinis in corpore humano. Vide *coagulatio*.

TROMOS, idem quod *tremor*.

TRVN CVS, dicitur illa pars arteriæ magnæ & venæ cavæ, quæ descendit a corde ad vasa iliaca: specialiter attribuitur ramulis maioribus, qui e trunco magno emittuntur ad viscera speciatim, ut truncus splenicus, hepaticus &c. G. Ein Stamm.

TRVN CVS, est totum animalis corpus, exceptis capite & artubus adhaerentibus. G. Der Rumpf.

TRYPANVM, idem quod *modiolus*.

TRYPHERA, Persica, Saracenica, Nicolai; penult. corripit, quia Græcis τρυφερός, α, όν, delicatus, a, um, a τρυφή, delicatæ;

litia; Compositiones hæ ideo *προφερὰ*, siue delicatæ appellantur, quod totius corporis, ori-que colorem, odoremque commendunt, & natium membris succum restituant.

TVBA EVSTACHIANA, est canalis amplus, tenuiorem calamus scriptorium admittens, apertus, ad palati extrema vel narium posteriora tendens, ortus a tympani parte anteriori & inferiori, prope tympani membranam, principio ampliori, patente, elliptico, mox iterum sensim coarctatur perfecte tubæ instar, sic conum ellipticam basin habentem referens, oblique deorsum versus interiora, inferiora, anteriora delatus, ante canalem osseum arteriam carotidem internam continentem situs, post trium circiter vel quatuor linearum progressum in plures partes inæquales, rupta quasi spatia efficientes, desinit, hætenus osseus est, & ossi petroso insculptus, sensim interim in circulum mutata ellipfi. Huic apponitur dein canalus alius, priori continuatus & similis, sed eo duplo longior, angustus admodum in suo principio, multoque angustior quam est canalus osseus (tota enim tuba eo in loco quasi arctiore sulco excauata videtur) sensim dilatatus, hinc etiam conicus, inuersus, tandem ad finem multo rursus, quam est ossea pars, amplior, constans partim substantia cartilaginea, respiciente occiput, & constituyente partem superiorem, lateralem, posteriorem pro maiori, lateralem anteriorem pro minori parte, & maximam partem labrorum orificii, partim membranacea, respiciente foramen auris, constituyente & absolvente reliquam tubæ partem, sic supplente cartilaginis defectum. Denique cartilaginea hæc pars, extremum tubæ finem præcipue vero ad posteriora latefcens, expansa, incrassata, reflexa, constituit marginem semilunarem, cartilagineum, robustum, extuberantem, cornua sua in interiora narium procurrentia habentem, formantem labra orificii ampli, paruli, elliptici coniuuentis, nunc aperti, nunc iterum valuula hac cartilaginea (quæ fini tubæ quasi ianitor præfecta videtur) adducta claudendi, eaque semper muniti, quo tandem totus hic canalus desinit ad latus internum alæ internæ pterygoidei processus ossis sphenoidis, a latere foraminis postici narium, supra palatum mobile, velum pendulum palatinum vulgo dictum, ubi supra valuulæ basin terminatur. Huius inuentor fuit Alcmaeon Crotoniensis, sed veteribus postea neglectus accuratissimo Eustachio iterum descriptus, a *Stenone*, *du Verneyo*, multisque aliis, præsertim Gallis, Aquæ ductus vocatur; sed ad euitandam confusionem cum Aquæ ductu Fallopii, cum quo a multis, do-

cente

Unable to display this page

Unable to display this page

TVNICA RETIFORMIS, vide *retina* & *amphiblestroides*.

TVRBITH, seu **TVRPETVM**, putatur esse radix ali-
eius conuoluuli Indici, quæ vario, longoque reptatu ad tres
quatuorue cubitos ascendit. Radix pollicem & amplius cras-
sa, lignosa, in aliquot ramos diuisa, crasso fuscoque cortice re-
cta, qui ruptus, stillat succum lacteum, glutinosum, & palli-
de flauescentem resinam, illico concrecentem. Folia habet
althææ, floremque monopetalum conuoluuli vulgaris magnitu-
dine, & forma candidum. Adfertur nobis ex Guzarata, Ca-
nara, Goa, Cambaia, Dio insula, Bacia &c. in officinis eligi-
tur non cariota, intus alba, & resinosa. Forte species erit
scammonii, cuius radix etiam resinosa, & eiusdem indolis:
aliqui a turbando deducunt, quod propter magnam violenti-
am, purgando corpus turbet: sed origo ex barbaris linguis po-
tius quærenda est.

TVRBITH MINERALE, seu **TVRPETHVM MI-
NERALE**, est pulvis flauus ex Mercurio præparatus.

TVRBO, inter vegetabilia dicitur quidquid ex acumine
tendens in amplius spaciatur. Hinc turbinatum, quod ex an-
gusto continenter in latius prodit. Sic turbinata conspicitur
pyrorum forma. Permulta etiam herbarum folia in mucro-
nem turbinantur.

TVRGESCENTIA HVMORVM, idem quod *or-
gasmus*.

TVRIONES, sunt teneritates summitatum tam arborum
quam fruticum, quæ singulis annis crescunt.

TVRPETHVM, vide *turbith*.

TVRRITIS, **TVRRITA**, est nasturtii species; siue
planta, quæ habet folia ex radice erumpentia, oblonga, vil-
losa, sinuosa, repentia; caulis ex his nascitur solidus, rotun-
dus, habens folia exigua, acuta, instar acetosæ, sine pediculis:
flores in fastigium turris instar assurgentes, exigui sunt, albi,
quadrisidi, cruciformes: flori succedit filiqua compressa, con-
tinens semina exigua, rubicunda, saporis acris: radix est fibro-
sa, alba: hæc planta crescit in pratis; sic dicta, quod caulis eius
se turris in modum erigat.

TVRVNDA, **TVRVNDVLA**, *Linamentum*, *Pan-
nus*, *μωτός, ἔμμωτος*, est linteum conceptum, quod vnguento
illitum, vlceribus imponitur. G. die Wiesen.

TVS, idem quod *zbus*.

TVSSEDO, idem quod *tuffis*.

TVSSILAGO, *Dioscoridi l. 3. c. 126. βήχων*, *Plinio l. 26. c. 6.* & *bechion* & *tussilago*: penult. producit, vt *cartilago*, *Carthago*, *imago*, *indago*, *propago*, *similago*, *trissago*, *virago*, *vorago*. *Tussilago*, seu *farfara*, est planta, quæ plures habet caules tenues, qui in summitate habent florem radiatum, citissime caducum, cuius discus ex flosculis, corona ex semiflosculis componitur, embryonibus insidentibus, & calice multifido comprehensis: embryones postea abeunt in semina pappis instructa: flos ante folia mense Martio vel Aprili erumpit: radix est saporis subacris cum leui lentore, odoris nullius: folia ex radice erumpunt magna, ampla, angulosa, circularia fere, superne viridia, inferne alba: crescit in locis humidis, quod hæc planta tussientibus medeatur, appellationem habet. G. *Hustlattig*.

TVSSIS, Gr. *ἔκτ' a βήττω*, *tussio*. Est motus convulsivus muscutorum & motricium fibrarum, quibus respiratio peragitur, ita vt exspiratio variis vicibus interrupta, iterumque repetens, aerem expellendo e pulmonibus, & repellendo contra latera ramorum asperæ arteriæ, tandem post aliquot ictus, & nisus cum sonitu grauiore, vel acutiore, non sine vi, & sæpe humoris vel phlegmatis excretionem peragitur: hinc ex tussi, perinde vt in sternutatione, concussio corporis fit, adeo vt in vehementiore tussi non levis labor sit, & motus suffocationis, ideoque facies & oculi rubore & liuore afficiuntur, atque a tussi aliquot horas durante, identidem repetente, vires admodum franguntur, & venter, pectus atque caput dolore affliguntur, præsertim in *sicca tussi*; aliquando etiam vomitus subsequitur, aut ex illa concussione viscerum, hernia in inguine, vel umbilico fit. Veram tussis comitem agit in asthmate, pleuritide, hydrope, empyemate, vulneribus pectoris, malo hypochondriaco, hæmoptoe, grauedine, phthisi &c. Diuiditur in *tussim siccam* in qua nihil, vel parum excernitur, vti omnis tussis in principio est. In *humidam* in qua sanguis, pus, pituita vel tenuis liquor excernitur, sed ea ex accidenti fit. In *nocturnam* & *infantium convulsivam*, quæ etiam ex accidenti est. Dicitur quoque *Tussedo*. G. *Der Husten*.

TVTIA, siue CADMIA FACTITIA, est corpus densum, ex fuligine æris, dum in fornace conficitur, concretum, adhærens lateribus, camerisque fornacum, vel & in partem

tem infimam delabens. Triplicis id fit generis, nominibus a re, quam repræsentare videtur, sumptis. *Botrytem* appellant, quæ vix speciem refert: *ostracitem*, quæ testis similis est: *placitem*, quæ crustis. *Botrytis* reperitur in fornacis parte media. *Ostracitis* in infima; *Placitis* in editiore. Sunt qui *capnittem* & *calamitem* addunt. *Capnittem*, quæ in ipso fornacum ore reperitur, tenuissima, exusta & nimia tenuitate similis fauillæ. Verum hæc a Pompholige vix vel parum differre videtur. *Calamitem* vocant, a figura calami, quam a pertica ferrea acquirit. Nimirum decutitur hæc a ferreis perticis, quibus cadmia, dum æs fustum iis agitur, adhærescit. Optima est *botrytis*, densa, modice grauis & in leuitatem magis inclinans, racemosa facie, quæ fracta cinerulenta est. Vulgo in officinis dicitur *tutia*, vel *cadmia Græcorum*. Gr. *καδμεία*. Arab. *Climia*. G. *Hüttenrauch*, grauer *Zuß*.

TYLOMA, idem quod *callus*.

TYMPANITES, TYMPANIAS, *aqua intercus sicca*, est tumor abdominis fixus & constans, æquabilis, durus, renitens, & a pulsione sonitum edens, plerumque in fastigium assurgens, absque grauitatis multo sensu; oriundus ex paralyysi partis intestini, & a flatu intercepto summopere dilatati: vel ab humoribus in abdomen exhalantibus, non resorptis, sed putrescentibus, & aerem sic ex se veluti generantibus; vel a vermibus peredentibus intestinorum tunicas, vnde aer tum abdomen intrat, calore expanditur, & tumorem excitat; dicitur quoque *hydrops siccus*, a *τυμπανίζω*, tympani instar sono. G. *Truckene Wassersucht*, *Windsucht*.

TYMPANI MEMBRANA, ita dicta, quia subiectæ cauitati tympani nomine insignitæ superinducta est, sita ad finem meatus auditorii, quem terminat, claudit, a tympano separat, & sic aerem internum ab externo hic loci secludit, & corpuscula quæcunque per aerem volitantia, insecta, cæteras aeris externi iniurias, & similia ab interioribus arcet, & ita tandem apprime defendit: situs eius non perpendicularis, sed valde obliquus, ita vt ad superiora meatus inclinet, ab inferioribus excurrat, hinc ad superiora & posteriora obtusam, ad inferiora & anteriora acutum cum meatu angulum format, sic auget superficiem plus, quam si ad perpendicularum apponeretur, hinc locum facit ampliorem pluribus radiis sonoris incumbentibus, imprimis autem efficit, vt incurrant radii præcipue

pue in medium huius membranæ centrum, vt sic facilius & validius tremat. Est hæc membrana in omnibus iunioribus, adultis, senibus, etiam brutis quibuscunque, semper integra, nunquam foraminulenta, aut etiam quodam aperto & naturaliter patente foramine pertusa; sed ablato musculo mallei externo, verum foraminulum ibi adest, oritur enim ille extra tympanum, vt illud intret, transit inter os & membranam tympani ad superiora, vbi annulus in fœtu, in adultioribus meatus auditorius deficere obseruatur, hinc dictam membranam ibi quasi perforat, vnde hoc ablato foramen conspici debet, & naturaliter musculo transeunte, nullum adesse debet. Membrana hæc est tenuissima, hinc pellucida, etiam minime aspera, vndique foris ac intus lævis, polita, interim tamen non ex vna simplici, sed ex tribus distinctis lamellis, sibi inuicem applicatis, vnitis, connexis, vt in fœtu optime patet, constans. Plura apud anatomicæ doctrinæ scriptores quærenda sunt. *G. Das Trummelhäutlein im Ohr.*

TYMPANVM, est cauitas pone tympani membranam versus interiora, temporalis ossis parti petrosæ insculpta, ampla, lata, cæteris cauitatibus, in eodem osse petroso etiam reperiundis, maior; habens superficiem asperam & inæqualem admodum, cauernulis, eminentiis, sinubus, foraminibusque maxime interruptam; hinc sortita figuram valde irregularem, ad ellipticam tamen optime accedentem; parte sua anteriori clausa membrana tympani; per sinuositatem mastoideam, in parte posteriori & superiori tympani sitam, communicans cum mammillaris ossis temporum processus cellulis multis, magnis, amplis, cauis, in se inuicem patulis, in infante recenter nato non inueniendis, sensim cum tempore formatis, tympani cauo vnitis, illudque quam maxime augmentibus, ampliantibus, complentibus, hinc ab eo non distinguendis, præsertim cum in iis animalibus, in quibus hi cancelli non adsunt, ipsa tympani cauitas multo amplior obseruetur. Huius autem caui interna facies tota obducta est membrana quadam tenui, tenera, a dura matre, per commissuram inter os temporale, & partem petrosam occurrentem tympanum ingrediente, ibique sese expandente, suppeditata; hinc falso a Vesalio, aliisque, pro nervi auditorii expansione habita; cauernulas ossis mastoideis etiam ingrediente & inuestiente, sic verum periosteum hic efficiente; ditata interim vasculis arteriosis quam plurimis a carotide duram matrem perreptante oriundis, mirabili & prorsus singulari reptatu hic distributis, vt artificiosa horum vasorum reple-

pletionem detexit primo dexterrimus Ruyschius: hæc vascula videntur ex ultimis suis ramulis per fistulas minimas laterales emissas, ibidem eructare liquidum tenuissimum, aqueum, ad membranam omnia inuestientem irrigandum, humectandum obliniendum, laxandum. Tympanum dicitur hæc cauita, ob aliqualem cum bellico hoc instrumento similitudinem. G. Die Trummel im Ohre.

TYPHA, Gr. *τύφη*, est planta palustris, quæ habet plerumque caulem vnicum, rectum, politum: folia longa, angusta, crassa, spongiosa, subdulcia, quædam ex radice, alia ex nodis caulium erumpentia: flos mas, folis staminibus nudis, valde puluerulentis constans, flores in gracilem dense compacti congeruntur spicam: ouaria in spicam densissimam composita hærent sub spica priori, sunt tenuia, multisque instructa filamentis: utræque spicæ in formam clauæ per eandem continuatam longitudinem porriguntur: radix repens, interne albissima, saporis insulsi. G. Rohrkolben, Narrenkolben.

TYPHODES, est febris symptomatice continuata & ardens, in qua primo statim die ægri copiose sudant, sudore ipso parum aut nihil allevante; hinc sudorifera vocatur; velut ab inflammatione viscerum, ex *τύφος* fumus & *ἄδω* forma.

TYPHOMANIA, est delirium cum phrenesi, & lethargo, ex *τύφω* incendo, effero, & *μανία* furor. Vide *coma vigil*.

TYPHONIA, idem quod *typhomania*.

TYPVS, siue PERIODVS & CIRCVITVS, est ordo februm, constans ex intensione & remissione, a *τύπτω* verbero, tundo, *τύπη*, impressum vestigium.

TYRIA, barbaris idem quod *Ophiasis*.

TYRIASIS, idem quod *elephantiasis* & *satyriasis*. Est autem hoc & præcedens vocabulum corruptum ex Græco *θύρις*, *θύριδος*, *θύρισμα*, quæ ferinum, malignum, denotant. Scribebant enim barbaro ævo pro *theriaca* etiam *tyriaca*, docebantque ipsi nomen esse a serpente *tyrus* dicta.

TYROSIS, est quando lac comestum, in materiam caseosam coagulatur, a *τυρός* caseus.

Unable to display this page

ficie geniculata, foris ex cinericeo fusca, intus pallida, numerosis fibris dotata, saporis acris, aromatici, odoris fragrantis & grauis, qui ad nardum accedit. *Nardus dicitur ab odore radicis.* G. *Rasentrant, & Augentwurgel, Balbrian.*

VALERIANELLA, est planta, quæ habet caulem debilem, rotundum versus terram repandum, rubicundum striatum, excavatum, nodosum, ad singulos nodos ut plurimum in duos ramos diuisum, & hi rursus in alios minores ramusculos: folia sunt oblonga, tenera, delicata, colore herbaceo, nullo pediculo appensa, interdum serrata superiora, sapore subdulci & insipido: flos est monopetalus, infundibuliformis, & calici insidens: qui abit in fructum monospermon, semina continentem compressa parumper, in summo acuta, & per obliquum rugis quibusdam exornata, albicantia, satis magna pro plantulæ modo: radix parua, fibrosa, alba: creseit hæc planta in regionibus calidis, est diminutiuum a *valeriana.*

VALETVDINARIVS, est is, qui optima sanitate non fruitur, verum continuo morbis obnoxius est Gr. *νοσώδης, νοσηματικός.* G. *Einer der immer krankt.*

VALGVS, est is, cui pedes vel crura extrorsum versa sunt.

VALETUDO, est partium nostri corporis qualiscunque siue bona siue mala agendi dispositio. G. *Gesundheit.*

VALVVLÆ, sunt membranulæ tenues in vasis aut corde fixæ, valvam referentes, a varia figuratione variam denominationem acceperunt, ut *sigmoides, semilunares, tricuspides, mitrales* &c. reperiuntur in venis, arteriis, vasis lymphaticis, lacteis, & iuxta auctorem Blancardum in fibris musculosis, quas primo detexit; vsus est sanguinem & alios liquores a regressu impedire G. *Ballhäutlein.*

VALVVLÆ, etiam reperiuntur in intestinis, in tenuibus & crassis, præsertim in ieiuno & circa initium intestini ilei, quæ a figura semicirculares vocantur. Hæ valuulæ, non uti priores in corde, integrum canalem claudunt, sed sunt modo eminentes plicæ, quæ, quo propius, accedunt ad ileum, paulatim incipiunt magis magisque obliquari, & in principio ilei minus obliquantur quam in progressu eiusdem. Similiter prope finem ieiuni, plicæ sensim longius ab inuicem distant: & in ileo similiter quo vterius descendit, adhuc longius. In principio & medio ieiuni vix semipollicem distant; in ileo, pollicem integrum & amplius. Digito impulsæ aliquantulum ce-

dunt, & huc atque illuc mobiles sunt. In principio coli valvula carnosæ & circularis est, & præter hanc varias adhuc obtinet colon. *Usus* est cibos nonnihil remorari, ut melius misceantur cum succo pancreatico, bile, liquore gastrico, mucos intestinali, itaque ut ulterius assimilentur humoribus nostris, attenuentur, & quasi fermententur, chylus in lactea distribuat, adiacentes partes calore foueantur, postremo ne iterum adscendant. G. *Fallhäutlein*.

VAPORARIUM, siue ÆSTVARIVM, est, cum non in liquore sedet æger, sed vapor ex fella perforata adhibetur. Olla subdita, decocto calente ex rebus morbo curando convenientibus, quantitate sufficiente parato plena, quo frigido, aliud infunditur. G. *Ein Dampfbad*.

VARICIFORMES PARASTATÆ, epididymibus continuæ sunt, ita nominata vasa, quod varicum instar flexuosa, contortaque spectentur, ad maiorem, ut putant seminis elaborationem. Præ cæteris nervosa sunt, atque tangenti duriuscula deprehenduntur, hisce continua sunt vasa semen ad vesiculas seminales deferentia.

VARICOSVM CORPVS, dicitur ille plexus vasorum sanguineorum, qui testiculos ingreditur. Dicitur & *corpus pampiniforme*, ut & *corpus pyramidale*.

VARIOLÆ, sunt morbus contagiosus, plerumque epidemicus, infantes imprimis corripiciens, febre acuta continua incipiens, cum dolore capitis & lumborum, anxietate & inquietudine coniunctus: succedentibus 3. vel 4. die punctis parvis rubris instar morfus pulicum, quæ faciem, manus & brachia, tum totum corpus deturpant, quæ suppurantur deinde post aliquot dies, & sub epidermide cutem exedentes, non raro foetidissimas profundas foveas in facie relinquunt: oritur hic morbus ex contagio infecti communicato, vel ex aeris contagioso & ignoto statu, quo nunc mitius, nunc ferocius, sævit. Arab. *Borbor*. G. *Die Kinderblattern, Pocken*.

VARIX, vide *cirfös*.

VARVS, vide *ionthus*. *Varus* quoque sumitur pro *arthritide vaga*; vide suo loco, item pro eo, cui pedes introrsum flexi sunt, & valgis oppositi.

VASA, sunt canales caui, ex conuolutis in se membranis compositi, conici, vel cylindrici, per quos liquores transeunt in nostro corpore ad omnes partes; ut sunt vena, arteria, va-
sa

sa lymphatica, ductus chyliiferus, ductus saliales &c. Gr. Ἀγγεῖα, Ἀγγείον. G. Gefäß.

VAS BREVE, vide *breue vas*.

VASA CAPILLARIA, vide *capillaria vasa*.

VASA DEFERENTIA, dicuntur, quæ semen ex testiculis in vesiculas feminales deferant, ex teste singulo, emittitur vnum, quod coloris albi, instar nervi crassioris, sursum fertur per processum peritonæi cum vasis sperinaticis, quæ deferit circa abdominis introitum, & reflectitur ad posteriora vesicæ urinariæ, tandemque vesiculis feminalibus inferitur. G. Die Samenröhre.

VASA LACTEA, sunt vasa tenuia in mesenterio; ab intestinis præsertim tenuibus principio minimo orta, plura minora coeunt ad angulos acutos, creant maiorem fluuium, iterum a se mutuo recedunt, iterumque, facta insula, coeunt in canalem vnum, qui mox cum similibus eadem patitur, ut inde fiant maiores fistulæ, quæ omnes valvulis plurimis, ubique fere interstinctæ, deinde, recta, obliqua, decussata, diuisa, via, tendunt ad glandulas vagas, in mesenterio sparsas, valde molles, eo concurrunt, has intrant, velant, eingunt, sed iterum exeunt, minus ramosæ, quæ sunt primi generis; deinde quæ secundi generis, sunt ab istis glandulis ad sacculum chyliiferam deducuntur. *Vsus* est chylum ab intestinis ad sacculum chyliiferum & ductum thoracicum vehere. Obscurius visa, sed non satis cognita Herophili & Erasistrati ætate: sed nostra ætate fuit inuentor primus *Asellius*, in quibus postea dexterimus *F. Ruyschius* valvulas detexit, quæ sunt vtriculares, geminatae semper, sua parte conuexa receptaculum chyli, parte concava venam subclauiam respicientes: præter has valvulas etiam semilunarem, aperturæ ductus thoracici in venam subclauiam appositam, ita ut cornua eius venam subclauiam respiciant, admittentem liquidum ex ductu in venam subclauiam, sed regressum ipsi negantem, pingit *Lovver*. G. Die Milchaderen.

VASA LYMPHATICA, vide *venæ lymphaticæ*.

VASA PRÆPARANTIA, vide *præparantia vasa*.

VASA SEMINARIA, dicuntur venæ & arteriæ ad testiculos euntes. Vulgo *præparantia*. G. Saamengefäße.

VASA VMBILICALIA, sunt duæ arteriæ & vna vena: arteriæ oriuntur ab hypogastricis, quarum primi rami sunt; decurrunt primo per latera pelvis; post a lateribus vesicæ uri-

nariae, sub peritonæo: dein oblique vmbilicum versus, inter peritonæum & transuersos abdominis musculos: toto hoc decursu inhaerent substantiæ cellulosa, quæ exteriori parti peritonæi adhæret, cuiusque interuentu cum peritonæo partibusque vicinis coherant: procedunt ad vmbilicum & ibi cum vena vmbilicali coeunt, & substantia cellulosa connectuntur inter se: vna dein exeunt vmbilico; & lineam albam quasi perforant; immergunt se funiculo vmbilicali, & decurrunt ad placentam vsque, sic vt eam sibi circumfusam habeant, & vndique adnexam. Non recta autem per funiculum decurrunt hæc vasa, sed se quasi in spiræ modum contorquent; tanquam si triplex filum torqueretur, vt vnitas fieret; vnde per totum hunc decursum arteriæ venam contingunt, iuuantque sanguinis per venam fluxum: vbi funiculus ad membranas oui, Amnion & Chorion desinit; arteriæ penetrant superficiem Chorion, & statim in ramos abeunt, qui vna cum venis placentam efficiunt, cuius interuentu ouum fœtus, atque adeo ipse fœtus coherant cum matre. Amplius de his videndi sunt anatomici. G. Die Nabeladern.

VASTI MUSCVLI, extendunt tibiam, quorum *externus* a radice tota trochanteris magni, & eruris osse subiecto: *internus* a trochantere paruo, vtrinque paulo patellam infra ad latus recti inferuntur. G. Der starcke Muscul.

VECTIS, est instrumentum chirurgicum, quo in fine perforationis cranii vtimur, nam labiis incisi ossis immittitur, ad ossiculum hinc inde mouendum, vt vacillet, & vossellæ parte dentata auferri possit. Item instrumentum, quod in depressionibus cranii eleuandis vsurpamus. G. Ein Hebeisen.

VEGETABILE aut VEGETANS, ita vocatur corpus hydraulicum, variis vasis diuersos humores gerens, quod parte quadam sua externa alteri corpori adhæret, vnde per hanc partem haurit materiem nutrimenti & incrementi sui. Vegetabilia proinde sunt omnes plantæ molles, frutices, arbores, mu-
cagines, lichenes &c.

VEHICVLVM, vide *ochema*.

VELAMENTVM BOMBICINVM, est lanuginosa quædam substantia interiorem ventriculi, œsophagi, intestinorum partem, crustæ instar, aut musci villosi succingens. Alii *vermicularem crustam* vocant; in intestinis si membrana villosa cui in aqua tepida maceretur, & crebro abluatur, & lubrica
visciditas

Unable to display this page

hepar transiens, ibique arteriæ formam induens, eiusque crassitiem, & omnem sanguinem a dictis visceribus per hepar ferens, tandem in venam cavam definit. G. Die Pfortader.

VENA UMBILICALIS, est, quæ sanguinem ex placenta uterina colligit, per funiculum umbilicalem decurrit, abdomen fœtus intrat, sursumque reflexa ad hepar per singularem productionem peritonæi decurrit ad sinum venæ portæ, a quo idem per canalem venosum, fœtui proprium, ad cavam iter habet, sic ut non opus sit hepar omne traicere per exiguos illos ductulos, quibus vena portæ suum sanguinem cordi transmittit. Hæc vena in natis sensim aboletur, ut nullum eius vestigium supersit, & tantum theca illa seu vagina, per quam decurrebat, remaneat.

VENÆ vegetabilium sunt costæ, quæ in plantarum foliis, imo & fructibus apparent, & ramulos & humorem habentes.

VENÆ, sunt canales similes fere arteriis figura & distributione; sunt amplitudine maiores, numero forte plures, membranis omnibus longe tenuiores, interiores; valuulas habent, solitarias fere oblongas, digitabuli forma utcumque, ad loca insertorum in truncum maiorem ramorum, & binas ut plurimum iunctas in venarum maiorum truncis rectis, a corde remotioribus, atque perpendiculariter sursum vehentibus cruorem, quæ sic factæ sunt, & cavis canalium applicatæ, ut humorem ex minori ramo in maiorem truncum admittant, retrogressum caueant corde contracto, molemque ferant. Ea vero vasa ipsa vitæ actione non micant, neque satiunt; habent extrema sua varia, ut in arteriis observatur, initia radicum venularum vel ex bibulis cuticulæ osculis, vel a resorbentibus in membrana omni interiore positis, vel ex arteriæ fine in venu-lam porrecto, vel ex similibus quibusdam singularibus, ut in pene, clitoride, liene, vel ex pulpa forte glandulosa. G. Blutadern.

VENÆ LACTEÆ, vide *vasa lactea*.

VENÆ LYMPHATICÆ, vascula sunt parva, pellucida, alba, nodosa ubique ob binas valuulas eleuatiles, cavitatem exacte claudentes, quæ suam lympham a vasculis arteriosis lymphaticis, vel a glandulis conglobatis accipiunt, hanc in venas sanguineas, vel in chyli cisternam exonerant. G. Was-sergefäße.

VENÆ SECTIO, est sanguinis, qui in vasis continetur, per venam arte sectam, euacuatio. G. Das Aderlassen.

VE-NE-

VENENVUM, Gr. *Φόρμακον*, est omne illud quod corpori nostro communicatum, illud destruendo, siue solida erodendo, siue fluida circulationi inepta reddendo, mortem adfert, ut sunt arseniei genera, & pleraque mercurialia deleteria qualitate prædita. G. Giff.

VENEREA LVES, vide *lues venerea*.

VENERIS OESTRVM, idem quod *clitoris*.

VENTER, dicitur triplex: *infimus* sumitur pro abdomine. *Medius* pro thorace, & *supremus* pro capite. Vide *cauitates*. Sed stricte sumitur pro abdomine. G. Bauch.

VENTER EQVINVS, chemicis dicitur finus equinus, in quo, ob lenem calorem, suas tincturas & essentias collocant. G. Rossmist.

VENTER INFIMVS, vide *hypogastrium*.

VENTOSA, vide *cucurbitula*.

VENTRES, vide *cauitates*.

VENTRICVLVS, est viscus membranosum, situm in abdomine sub diaphragmate inter hepar & lienem, hepar quidam dextris ipsum ad vnguem complectitur, lien vero a sinistris sima sua parte adiacet. Os superius connectitur diaphragmati, mediante gula: quæ foramine facto superiorem partem musculi inferioris & sinistri diaphragmatis penetrans ventriculo continuatur, tunicæ nerueæ suos infigens terminos: os inferius duodeno: fundo eius adhæret ala anterior omenti. Posterior est aorta: subiacet Colon & pancreas; hic tanquam molli puluinari incumbit: tibiam vtricularem figura eleganter exprimit, præsertim œsophago intestinoque adhuc connexus; ab angusto enim ore in latam capedinem sinuatus, rursus in angustum definit; in sinistro tamen latere multo amplior, quam in dextro; ut & inferne quam superne: diuiditur in dorsum, fundum, & orificia. Dorsum vocatur illa pars inter orificia superior. Fundus illa inferior pars multo amplior & sinuosa. Orificiorum quidem alterum superius, alterum inferius nuncupatur. Superius in sinistro latere, non quod e latius situm, cum ambo sint in ventriculi superiore regione, sed eo, quod cibum & potum prius admittat, quidam veterum *καρδίαν*, cor appellarunt: vocatur & stomachus: inferius alterum in dextro latere situm, ratione officii *πυλωρός*, siue ianitor vocatur, quoniam portæ in modum ea, quæ excreturi sumus, emittit. Constat ex plurimis tunicis, prima est illa externe lævis membrana, quæ totum ambit ventriculum, pro sobole peritonæi ab omnibus agnita anatomicis, unde ipsi ventriculo

triculo non est propria, videtur hæc nata ad ventriculi robur, & firmitatem: secunda est carnosæ siue musculosæ, plurimis fibris triplici serie distinctis constans, prima series transuersarum statim auulso peritonæo se prodiit; hæc satis numerosæ ac inuicem contentæ a summo orificio incipiunt, & in pylorum terminantur: altera series est orbicularium; quæ itidem ab ore summo incipientes ad pylorum progressæ, orbiculariter vel spiralter ventriculi cauum ambiunt; tertia series constat ex duplici fibrarum ordine, oriuntur iuxta superius orificium, idque ambiunt, & a sinistra parte dorsi ipsius ventriculi, vnde aliquæ per idem dorsum recta feruntur ad inferius ostium, quod & ambiunt, sed pleræque ad fundum versus idem ostium inferius: hæc cingitur & tegitur cellulosa *Ruyfchiana*, quæ oleum suppeditat fibris musculosis laxandis, lubricandis, necessarium; tunc sequitur neruea dicta a *Willisio*, siue potius vasculosa, & in non admodum distento ventriculo rugosa, quæ in conuexa parte donatur mira textura vasorum, cui adhærent glandulæ siue potius cryptulæ quam plurimæ, quarum excretoria in concaua parte ceu tot punctula atque meatus se prodant; præterea in hac concaua parte conspiciuntur (præsertim si in aqua calida aliquantisper demersus fuerit ventriculus) innumeri villi penduli, qui videntur tantum esse extremitates arteriarum, venarum, & neruorum; qui vltimi famis sensum vacuo ventriculo excitare videntur. Officium in genere est cibos accipere & concoquere; vocatur item stomachus, aqualliculus. Gr. γαστήρ, ἡ ἄνω κοιλία, στόμα κοιλίας. G. Der Magen.

VENTRICVLI CEREBRI, sunt quatuor caua in cerebri medulla; duo anteriora distinguuntur per fornicem, tertium versus cerebellum a fornice bifurcato constituitur, quartum autem sub cerebello medullæ oblongatæ insculpitur, in his cauis colligitur continuo lymphæ, ea humectans, quæ per peluim deducitur partim ad glandulam pituitariam, partim per venas plexus chorioidis reorbetur. G. Die Höhlen im Hirn.

VENTRICVLI CORDIS, duo sunt caua magna, circiter liquidi vncias 2. capientia, in medio corde reperiunda: ventriculus primus siue dexter sanguinem e vena caua & auricula sua dextra, dum contrahitur, recipit & pulmonibus tradit: alter siue sinister a pulmonibus sanguinem fluentem in saccum venosum & auriculam sinistram recipit, & per arteriam

am magnam in totum corpus propellit. In contractionē ventriculorum siue systole apex cordis attollitur & accedit ad basin eius latiore, cor pallet, breuius fit & durius, fibræ musculares ventriculorum caua ambientes spiraliter in se recedunt, caua imminuunt, & sic in iis contentus sanguis exprimitur: in diastole seu expansione & dilatatione, sanguis recipitur & admittitur. G. Die Höhle im Herzen.

VENVS, vide *cuprum*, *as*.

VERATRVM, est helleborus: dici volunt, quod mentem motam in sanitatem conuertat. Vide *elleborus*.

VERBASCVM, siue tapsus barbatus, est planta, quæ habet caulem satis altum, ramosum, durum, lignosum, crassum, lanuginosum, rotundum: folia sunt magna, longa, ampla, mollia, villosa, lanuginosa, alba, quædam repentia, alia caulibus alterne adhærentia, latiora, & hirtutiora sunt blattariæ foliis: flores monopetali, multifidi, rotati, & tamen profunde incisi, vt ex quinque petalis constare videantur, in arctiores spicas quam blattariæ flores congesti: post florem succedit capsula ouato acuminata, lanuginosa, septo intermedio in duo loculamenta diuisa, femina exigua, nigra, & angulosa continentia: radix est oblonga, sat crassa, alba, lignosa: hæc planta crescit in locis arenosis. G. Wollstrant, Königsferge.

VERBENA, *Dioscoridi l. 4. c. 61. ἱερὰ βορένη. Plinio l. 25. s. 9. hierobotane, penult. prod.*

Lilia, verbenasque premens, vescumque papauer. Virg. 4. Georg.

Has ubi verbenis, syluaque incinxit agresti. Ouid. Met. 7.

Verbana, est planta, quæ habet caules angulosos, duros, aliquantulum villosos, interdum rubicundos, ramosos: folia profunde incisa, oblonga, rugosa, saporis ingrati & amari: flos est monopetalus, labiatus, cuius labium superius surrectum & plerumque bifidum est, inferius vero tripartitum, sic tamen secantur ambo, vt flos quinquepartitus primo aspectu videatur: ex calice fit capsula, continens femina tenuia, oblonga, sibi inuicem iuncta: radix est fibrosa, oblonga, crassiuscula, saporis amaricantis; crescit in locis incultis: *verbenaca, columbaris, columbina*, dicitur quasi *berbena*, ad herba, quia antiqui sub hoc nomine proprie non verbenam intellexerunt nostram, sed

quaslibet herbas in sacrum vsum destinatas. Vide *Peristereon*.
G. *Eisenreich, eiserhart*.

VERETRVM, idem quod *penis* seu *membrum Virile*.

VERMES, vide *lumbrici*.

VERMICULARIS CRVSTA, est interior tunica intestinorum villosa & gyrosa, seu rugosa, reliquis longior, vide *velamentum bombycinum*.

VERMICULARIS, est sedum minus, a similitudine nempe foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ ovalis, vt vermiculos putes, vnde & *crassula* minor appellatur. G. *Kleine Haugwurk*.

VERMICVLATVM, in plantis est, quod rosæ modo, quasi purpurisso, rutilat.

VERMIFORMIS PROCESSVS, est prominentia cerebelli, sic a figura dicta.

VERMIFORMIS APPENDICVLA, est canalis parvus crassitie instar vermis oblongi, qui hiat & accreuit intestini cæci fundo; substantia tunicarum est satis crassa; supra colon se contorquet veluti vermis, & peritonæi membranæ annectitur, extremitate vero sua reni dextro; a mesenterio autem est liber, longitudinis est quatuor digitorum, latitudinis digiti vnus, intus angustissimæ capacitatis, secernens copiosissimam lympham ex suis glandulis, quæ obliniendis facibus inseruit; forte quoque absorbet quicquid tenuis bonique chyli huc cum facibus deuolutum est, qui lactea vasa præterruit nimis subito.

VERMIFUGA, a *verme* & *fuga*, idem quod *anthelmintica*.

VERMIS CEREBRI, vide *febris ungarica*.

VERNACVLVS MORBVS, idem quod *endemi*.

VERNIX, *icis*, recentiorum vox, diciturque *Baubino*, quasi vernus ros; *Scapelio*, quasi *βερνικη*, quod recentioribus Græcis electrum sine succinum significat. Penult genit. non inconuenienter producet, tum quia Gallis *du vernis* vocatur, accentu in vltima, tum quia Italis *vernizo*, tum propter analogiam perdicis, coturnicis, sandycis, cicatricis, nutricis, meretricis, obstetricis. Idem sentiunt *Cauallus* & *Labbeus*. Si a *βερνικη* est, producet penult. vt *Berenice*. Vernix, quod & *vernifium* & *sandaracha*, siue *gummi iuniperinum* vocatur. Sed aliquando vocatur sic compositio quædam liquida, inseruiens obducendæ crustæ aliis rebus ne corrumpantur; sic ex lacca, mastiche, copal,

Unable to display this page

Unable to display this page

cuius vaginæ alligatur, semper extra abdomen in loco tutissimo a concursu ossium sacri, ileon, ischion, & pubis formato, & mediante supra expansa peritonæi lamella, cui fundus vesicæ accretus, a contentis abdominis separato, hæret, qui pelvis dicitur: habet hæc vesica tres membranas, externa peritonæo ortum debet, huius officium est vesicam inuestire: media membrana est muscularis, fibris longitudinalibus, & spirali-bus, prædita, huic in toto corpore similis non reperitur, valde explicabilis, & magna vi elastica prædita: intima membrana glandulosa est, valdeque sensibiliis, si microscopii ope conspicitur, deteguntur infiniti exigui folliculi, rotundi, humore mucoso instar olei amygdalarum pleni; unde hæc membrana tam lubrica est, vt attractiones digitorum eludat: quo vesica contractior, & minus stimulat, eo dicti folliculi magis clauduntur, humorem mucosum colligunt, & ad usum referunt; quo veto magis dilatatur & stimulat, eo oscula folliculorum patentiora redduntur, & humor ille maiori copia fluens vesicam ab irritante quocunque acri vel stimulante defendit: tandem ne vrina continuo efflueret ex vesica appositus est superiori cervici vesicæ sphincter. Accipit urinam ex renibus per vtreteres: eamque per vrethram, quæ in viris quam fœminis longior est, deponit. *G. Harnblase, die Blase.*

VESICARIA, vocatur alcea veneta, vt & alkekengi, quia eius fructus & semen in vesiculis continetur: vel quoniam vesicæ & calculis prodest.

VESICATORIA, sunt medicamenta, quæ externe cuti applicata, in locum determinatum tumorem quendam ex liquido ibi ante non hærente conciliant, illud liquidum nempe eo hac vi deriuando, vt per illud vltimum vasculum nimis distentum rumpatur, adeoque in locum fracturæ liquidum exeat, communique cavitare colligatur; veluti fit a cantharidibus. Vocantur quoque *attrahentia, deriuantia*. *Gr. ἰσχυράσια.* *G. Ein Pflaster von Spanischen Fliegen; Blatter machende Mittel.*

VESICULA ADIPOSÆ, vide *sacculi adiposi.*

VESICULA FELLIS, idem quod *folliculus fellis.*

VESICULÆ SEMINALES, sunt receptacula quædam, ceu intestinula cæca in gyros, cryptas, recessus, complicata, quæ collo vesicæ a parte posteriori nectuntur per membranas; solummodo in viris reperiuntur, nunquam in fœminino sexu; sedem habent inter vesicam urinariam & intestinum rectum, duæ sunt & constant ex membrana satis tenui, & aui-

um minorum intestinorum instar variis modis contortæ sunt, nisi quod hinc inde varicum adinstar mirum in modum dilatata & interna cavitare magis contractæ conspiciantur, in has definit vas eiaculatorium sensim latius & sinuosum, rursus angustius, vbi incuruatum ingreditur fere recto itinere in hæc intestinula versus horum fundum capacissimum. Quæque vesicula prædita est alio canale emissorio cum priori ad angulos acutos iuncto, qui bini emissorii in vrethra ad angulum obtusum iunguntur, & in vnum canalem emissorium in vrethram patentem desinunt, qui medius & vnus, inter alios binos longe minores, & altiores, ab utroque eius latere appositos, locatur; vt ita per tria distincta oscula seminalis humor huc expellatur: interimque ambæ hæ vesiculæ membrana musculosa colligatæ sunt, & semen asseruant, & tempore orgasmi venerci, excernunt. G. Saamenbläslein.

VESPERTILIONVM ALÆ, sunt ligamenta duo lata & membranosa, vtrinque vnum, quibus vteri fundus ossibus illi laxè connectitur: *Aretæus* vespertilionum alis assimilat.

VESTIBVLVM, in aure dicitur pars media inter labyrinthum & inter cochleam; est vero cavitare ossea, superficie inæqualis; eius pars anterior obducitur membrana, fenestræ ovali opposita pars spectat membranam tympani, in eo hiant nouem foramina 1. fenestra ovalis, 2. duo foramina neruorum. 3. quinque foramina canalium trium semicircularium, 4. superior pars cochleæ a parte faciei huc aperitur.

VETERINARIA MEDICINA, est ea ars quæ de medicatione circa iumenta & pecudes agit, vulgo *mulomedicina*.

VETERNVS, vide *lethargus*.

VETONICA, *vettonica*, *vettonicum*: est betonica, sic ab inuentoribus Vettonibus, Hispaniæ populis, nominata est, Gr. *Κέσπον*. Vide *betonica*.

VIBEX, vide *enchymoma*.

VIBRATIO, est agitatio & motio corporis & membrorum inuoluntaria, vt conquiescere non liceat, etiamsi strenue renitatur. G. Das Erschüttern.

VIBRISSÆ, dicuntur pili, qui e naribus excrescunt. G. Die Nasenhärlein.

VIBURNVM, est arbuscula, cuius rami longi, digitum crassi, valde flexiles, corticem albescentem habentes: folia ad alnum

alium vel potius sorbum alpinam accedunt, lata, sublonga, crassiuscula, in ambitu crenata; hirsuta, & puluisculo albo, maxime inferna parte, quæ ob id etiam magis candicat, conspersa, gustu adstringente: flos est monopetalus, rotatus, quinquefidus, umbellæ in formam digestus, staminibus quinque præditus: ovarium in ora superiore coronatum caliculo quinquefido, instructum tuba erecta veluti triglobosa, abit in fructum seu baccam mollem, succi plenam, unico semine osseo, compresso, striato, sætam: Hæc arbuscula crescit in locis incultis, saxosis, & montibus: a *viendo*, id est, *ligando*, dictum, quo rustici vtuntur ad colligendos fasciculos.

VICIA, est planta, quæ caules habet angulosos, villosos, excavatos: folia oblonga, angusta, villosa, bina, quasi coniugata, costæ innascentia, in claviculas abeunti: flores sunt leguminosi, purpurei aut cærulei: flori succedit siliqua villosa, sæta seminibus subrotundis, aut angulatis, nigris: forte, & secundum veri similitudinem a Gr. *βινία* vel *βινίον* nomen habet. Dici videtur a vinciendo, quod item vt vitis capreolos habeat, quibus sursum versus serpit, vel quod inter frumenta vitium sit. G. Wicken.

VICTORIALIS, dicitur *gladiolus*, vt & *allium montanum*. G. Schwertel, Siegmurk, Allermann Harnisch.

VICTORIOLA, vide *laurus alexandrina*.

VICTVS RATIO, est modus viuendi, quo sanitas per conuenientia alimenta, quibus in humano vsu vulgo vtimur, conseruatur & morbus propellitur: consistit in recto vsu rerum necessariarum, estque in morbis triplex, crassa, mediocris, tenuis: item est tenuis simpliciter, tenuior & tenuissima, vide *dieta*.

VIGILIA, est spirituum animalium in cerebro & per nervos facilis agitatio, qua per organa sensuum nostrorum motus obiectorum sensorio communi, facili negotio, offeruntur. Si nimis hi spiritus agitantur, vigiliam peruiacem inducunt. G. Das Wachen.

VIGILIA NIMIA, idem quod *agrypnia*.

VIGOR MORBI, vide *acme*.

VINACEI, grana sunt acinorum, *γίγνεα* Gr. nominantur, quæ pressis vuis cum folliculo abiiciuntur.

VINCA PERVINCA, vide *clematis daphnoides*.

VINCETOXICVM, penult. corr. vt toxicum.

Toxica facile carpunt matura Sabæi. Lucan. l. 9.

Vincetoxicum, est hirundinaria, seu asclepias: quidam dici putant *νικητοξικόν*, quod illi aduersus venena insignis vis insit. Deriuatur a *vincere* vel *νικᾶν* quod idem est, & *τοξικόν* venenum. Vide *hirundinaria*.

VINVM HIPPOCRATICVM, est cui saccharum & aromata infusa fuerint, quæ post per manicam Hippocratis colantur. G. *Hippocras*.

VINVM MEDICATVM, est vinum, cui medicamenta infusa sunt in vsum ægrotantium. Præsertim quando cum musto ad fermentandum reponuntur. G. *Kräuterwein*.

VIOLA, *Dioscoridi l. 4. c. 122. ῥῶν*, penult. corr.

Pallentes violas, & summa papauera carpens. Virg. Ecl. 2.

Viola est planta, cuius folia ex radice erumpentia, sunt obrotunda, ampla, in margine incisa, viridia, caulibus longis adhærentia: flos est pentapetalus, anomalus papilionacei floris æmulus, huius enim duo petala superiora vexillum, duo lateralia alas, inferius vero, quod in caudam definit, carinam quodammodo repræsentant, coloris purpurei aut cærulei, odoris suavis & grati: post florem apparet capsula, per maturitatem in tres partes diuisa, continens semina exigua, obrotunda, albescentia: radix est fibrosa. Eius folia *Violaria* vocantur. G. *Viole*.

VIOLA MATRONALIS, vide *matronalis flos*.

VIORNA, seu vitis alba, sed Fuchsis vitis nigra: videtur corrupta vox a *viburno*: forte sic dicta quod propter flexibilitatem, clematis in modum, omnes adstantes plantas circumligat, vinciatque.

VIPERA, *Dioscoridi l. 2. c. 18. ἑχιδνῆ*; penult. corr.

Vipera delituit, cœlumque exterrita fugit. Virg. 3. Georg.

Quod custos, dominusque viperarum. Phalæc. Mart. l. 1. ep. 42.

VIPERINA, vide *echium*.

VIRGA PASTORIS, vide *dipsacus*.

VIRGA, vide *penis*.

VIRGA, in vegetabilibus est, quæ ex radicibus, aut caudicis lateribus exit; a nonnullis virgæ appellatæ sunt foliæ.

VIRGA

VIRGA AVREA, & *solidago saracenica*, est planta quæ habet caules rectos, rotundos, striatos, firmos, & medulla alba repletos; folia sunt oblonga, acuta, in margine incisa: flos est radiatus, caulium suprema fastigia floribus abundant, qui quasi in spicas colliguntur, quæ rursus in adunatam quasi virgam coniici solent; sunt flores coloris flavi aurei, calice tubiformi & multifido comprehensi: his succedunt semina pappis instructa: radix fibrosa, saporis aromatici. *G. Heidnisch Wundkraut.*

VIRGINALE CLAVSTRUM, vide *hymen*.

VIRIDE ÆRIS, vide *ærugo*.

VIRGINEVS MORBUS, vide *chlorosis*.

VIRGULTVM, furculus is est, qui terræ committitur, vt in arborem insurgat.

VIROSVS, est, in quo *virus* siue *venenum*; sæpe etiam pro teterrimo & graecolente sapore aut odore sumitur.

VIRVS, est humor fluens, & accipitur quoque pro *semine*: *venenum* etiam significat, nec non *ichores* ex ulceribus manantes.

VISCARIA, est floris amerii species, quæ & *muscipula* vocatur, muscas, ob foliorum viscositatem, irretiens.

VISCERA, sunt organa, in cavitatibus maioribus contenta, quæ elaborant aliquem humorem in usum publicum & toti corpori inferuentem; sic ventriculus & intestina elaborant cibos nutrituros vniuersum corpus, sic cor compingit, comminuit, mouet sanguinem, vnde postea omnes liquores fiunt & secernuntur &c. vocantur item *exta*, *interanea*. *Gr. σπλάγχνα, ἔγκυατα, ἐγκόλια.* *G. Das Eingeweide.*

VISCVM, vel **VISCVS**, est frutex peculiaris in arborum quarundam ramis enatus, semper virens: vti est viscus quercinus, dicitur etiam lignum sanctæ crucis; species est fruticis, quæ ad altitudinem duorum circiter pedum crescit, caules habet vt plurimum digiti crassitie, duros, lignosos, compactos, graues, extus coloris fusci, rubri, intus albi, flauescantis: plurimos germinat ramos lignosos, flexiles, intricatos, cortice viridi obteetos: folia sunt bina opposita, oblonga, crassa, dura, buxi foliis satis similia, sed aliquantulum longiora, venosa, coloris viridis flauescantis: flos est monopetalus, peluiformis, quadrifidus, verrucis conspersus, tanquam apicibus puluerem effudentibus: ovarium alio a flore

loco natum, tenerum, quatuor foliolis succinctum, fit bacca subrotunda, glutine plena, mollis, alba, splendens, fœta semine plano & cordiformi, per totam hyemem viret hæc planta. Mira de huius visci generatione narrantur: quidam cum Theophrasto & Plinio credunt, quod tantummodo nascatur ex semine baccarum per aluos turdorum palumbarumque, & aliarum avium, postquam acinorum pulpam concoxerunt, reddito, vnde & cum Plauto dicunt de turdo, quod ipsi sibi avis mortem creat, & turdus exitium sibi cacet, ob gluten, quod ex eo fit, quo postea aves capiuntur: huic sententiæ autem vterque Bauhinus & Scaliger se opponunt acriter, qui viscum ex arboribus, quasi cornua ex ossibus animalium educi persuadere volunt: sed R. I. Camerarius in Eph. Nat. Cur. demonstravit, baccas visci deferri posse ad ramos arborum, tam delapsu raptaque ventorum, quam ab avibus non solum deuoratas, & redditas per aluum, sed rostro delatas; nec sphaerica sua figura a ramulis rotundis tam facile decidere, quam ruptas vel sponte vel ab avibus, suo glutine adhærere: adhæret viscus non tantum quercui, sed & aliis arboribus, abieti, tiliæ, pyro, pomo, corylo, betulæ &c. Gr. *Ἰξὺς* & *Ἰξία*. G. *Wistell*.

VISVS, est sensus, quo ex materiæ lucis in retinam sani oculi impingentis motu, lumen & colores ab anima percipiuntur. Gr. *ὄψις*. G. *Gesicht*.

VITA, in animali perfectio, est præside ac mouente anima, continuus fluxus ac refluxus, plus minusue sensibilis, aeris, sanguinis, & spirituum animalium, per organa & ex organis vitalibus, satis probe constitutis, & mutuo atque alterne plus minusue sensibilibiter agitatibus & agitantibus: in animali vero nondum perfectio vita non requirit aeris actionem in pulmones respiratoriam, quare in hoc erit vita modo circulatio sanguinis per viscera vitalia, & motus spirituum cerebelloforum per nervos a cerebello oriundos: de his lege *Lancisium* de mortibus subitaneis. Gr. *βίη*, *ζωή*. G. *Leben*.

VITALIA, idem quod *cardiaca*.

VITALIS FACULTAS, est actio in corpore excitata, qua mediante homo viuit, quæque peragitur ipso vel inscio, vel inuoluntarie; qualis est motus cordis, arteriarum, respiratio; quæque dependet maxime a cerebello, & nervis ab eo oriundis, vel in eo terminatis.

VITALIS INDICATIO, est cognitio conditionis viscerum & virium vitalium, quæ in homine, cui medicinam facit medicus, nunc præsens est, simul cum scientia remediorum, quæ vel augendis, minuendis, vel conseruandis, aut restituendis viribus vitalibus conducunt pro scopo præsentis requisito; habetur autem cognitio illius conditionis ex pulsu perspecto, & respiratione obieruata.

VITELLINA BILIS, vide *bilis*.

VITEX, *agnus castus*; est arbuscula, quæ habet ramos longos, flexiles, fractu difficiles, cortice cinereo tectos: folia sunt longa, angusta, acuta, lanuginosa; flores sunt monopetali, tubulosi, in spicas congesti: his succedit fructus sphaericus, in quatuor loculamenta diuisus, continens semina obrotunda, grisea, coriandrinis fere paria magnitudine, coloris grysei, saporis acris aromatici. Gr. ἄγνός, id est, castus: item λύγος vimen, vitex, propter inuictam fere ramorum exilitatem, unde forte nomen viticis. Vide *agnus castus*.

VITICELLA, vide *bryonia*.

VITICVLÆ, non palmites aut sarmenta sunt, sed flagella, quæ vitis modo repentina longe lateque vagantur, ac vicinos frutices nata sic intricant eos, vt iis perinde quasi pedamentis abutantur: vel scandentia suis irretiunt clauiculis, quibus quasi digitis adhærent, quales in nasturtio indico, cucurbitis & plerisque aliis inueniuntur.

VITILIGO, vitiliginis tres species sunt. Gr. ἄλφός, ubi color est albus, fere subasper, & non continuus, vt quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μέλαις colore ab hoc differt, quia niger est, & umbræ similis. Cætera eadem sunt. Λευκὴ habet quiddam simile alphi, sed magis albida est, & altius descendit, in eaque albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt, sed in aliis celerius, in aliis tardius. *Vitiligo* volunt dici vel e vitio, vel a vitulo, Festo teste. G. weisse Naudigkeit.

VITIS, est arbuscula, quæ habet caulem tortuosum, obductum cortice fisso, rubicundo; sarmenta plurima longa veluti brachia dimittentem, quibus vicinas arbores & pedamenta apprehendit: folia sunt ampla, varie laciniata, vt ficus, alia maiora profundius incisa, quandoque ad pediculum vsque in lacinias acutas diuisa; alia tenuiora, alia crassiora, alia viridia, alia rubentia, alia maculata, alia ad tactum duriora, alia

molliora, alia lævia, alia subhirsuta: flos est rosaceus, pentapetalus, staminibus quinque præditus: ovarium in fundo floris natum, tuba breui, pilosa, instructum, fit bacca mollis, pulposa, succulenta, rubra, aut alba, seminibus plurimis, plerumque quatuor, fæta: fructus & flores in racemos congeruntur: Gr. ἀμπέλῳ, ab ἀμῶνα, & πηλὸς Ion. pro οἶνῳ vinum, hinc οἶνοφόρῳ vinum gerens: ab οἶνῳ vinum, & φέρω fero. G. Weinstock, Weinreben.

VITIS IDÆA est arbuscula, quæ habet ramos tenues, cortice viridi obductos: folia sunt oblonga, ampla, in margine leuiter incisa, saporis adstringentis, flores monopetali, campaniformes, globoso ovario innati, coloris albi, subrubicundi: flori succedit fructus mollis, seu bacca umbilicalis succo plena, iuniperina fere similis, per maturitatem violacea petiis, quam nigra, sapore grato & acido primulum degustata, quæ tamen paulo post aliquid nauseabundi in ore relinquit, purpureo violacea satisque pertinaci tinctura, cui grana immerguntur multa, parua, albescentia vel rubentia: radix lignosa, tenuis, repens. G. Heidelbeer, Bickbeer.

VITIS ALBA, seu VITALBA, contracta voce, dicitur non modo quod vitem satiuam foliis vtriculisque referat, verum etiam, quod fructum in exigua vuae similitudinem, acinis licet raris confirmatum producat. Vide *bryonia*.

VITIS NIGRA, Gr. ἀμπέλῳ μέλαινα, nigra dicitur vitis a radice nigra, & quod vitis similitudinem obtineat.

VITREA TABULA, vide *diploe*.

VITREVS HUMOR, vide *humores oculi*.

VITRIOLVM, Græcis χαλκανθρον, Plinio l. 34. c. 12. atramentum sutorium, & chalcanthum; Gebri interpretibus cuperosa; recentioribus vitriolum ob colorem vitri cærulei & viridis æmulum. Penult. corripit, ut cætera diminutiva, & diminutivi speciem imitantia, palliolum, strophiolum, & dictum Catullo solatiolum. Vitriolum est sal minerale metallis proximum, ac præcipue cupro &c. varia sunt eius genera, pro indole mineræ, quam in se continent, differentia; præcipua autem, quorum hoc tempore est existimatio, sunt primo *cæruleum*, sapphiri instar, compactum, ut saccharum candum, tactu siccum, *Hungaricum* vocant, vel *Cyprium*, aut *Gallicum* ex agro Lugdunensi. Secundo *subviride*, herbacci coloris, magis granulatum, grumofumque instar salis communis, paulum vinctuosum, manaique tangæntis adhærens, quale *Goslar*ienfe,

riense; *Succicum* &c. Tertio *album*, in formam paruulorum panum effictum, tactu siccum. *Eduardus Brown* etiam de *rubro* mentionem facit. *Caruleum* & *album*, de cupro participat, *viride* autem de ferro. Vitriola sunt vel natua siue fossilia; vel artificialia, siue factitia: natua duplicia reperiuntur, alia ex ferro, quæ colore viridi præstant, ex ære alia, quæ carulea plerumque amœnitate commendantur: cætera metalla vix soluta in fodinis apparent, quia illorum soluentia, nitri acida, vel marini salis spiritus haud reperiuntur in fodinis; vnde auri, argenti viui, plumbi, stanni, succi soluti vel concreti nunquam fere inueniuntur, vtique non multa. Sed tamen metallica plumbi leui acido solui posse vt constat, ita simul difficillime in crystallos cogi posse, ars chemica docet, sed statim fere in puluerem cerussæ, excusso iterum acido, verti; id & de stanno ita verum. Vitriola & sulphura eadem matrice concipiuntur, fouentur, eduntur, lapide scilicet pyrite dicto effosso, aeri exposito, sulphuri abundanti liberato, contuso, in aqua soluto ad bacillos ligneos crystallifato; aut etiam ex misy veterum naturali solutione & crystallifatione ilico producitur: vnde vitriolum est quintuplex. 1. *Viride* ex solo ferro & spiritu sulphuris, medicatis viribus laudatum, atramento optimum. 2. *carulescens*, ferro plurimo, pauciori cupro, per spiritum sulphuris soluto, constans; cuius solutio aqua facta lamellas ferri immixtas rubro aeris colore tingit, sic parum admixti æris demonstrans. 3. Vitriolum *album* videtur parum differre a vero viridi, forte paulo maiori calori originem debens, vt in factitio apparet: namque omni cæterum dote idem omnino exhibet. 4. *Chalcites*, verum *Chalcanthum*, vel vitriolum rubrum, quodque simillimum viridi, in eadem resoluendum; forte & aliquid amixti æris capiens: inprimis ferro & acido sulphuris compositum videtur. 5. *Cyprium* vel *Hungaricum*, *caruleum* penitus; solo cupro fit, & eodem acido sulphuris liquore. Factitia fiunt, quoties sales soluentes, acidi inprimis, discerpserunt metalla in ramenta minima, atque iisdem arte adhærescentia, concresecunt vna in glebular, in aqua dilui aptas integre, sine vlla fæce omnino, quamdiu nimirum hanc vitrioli veram formam obtinent. G. Vitriol. Ruppferwasser.

VITTA, dicitur pars tunicæ amnios, quæ capiti infantis, cum in lucem prodit, adhæret, atque hoc locum habet in sexu fœminino, verum in masculis galea appellatur. Vide *galea*.

VLCERATIO, vide *exulceratio*.

VLCVS, est solutio continui, a materia erodente ortum ducens, in mollibus corporis partibus, cum imminuta magnitudine: differt igitur a vulnere, quod ibi sit resolutio recens & cruenta, hic vero plerumque purulenta aut ichorosa, ibi sit causa soluens illico, & externa, scindens; hic autem causa lentius soluens, interna, & erodens inueniatur, vulnus igitur antiquum & purulentum, erit vlcus. Gr. ἔλκος. G. Ein Geschwür, offener Schade.

VLMARIA, est planta, quæ habet caulem tres pedes circiter altum, rectum, angulosum, ramosum, excavatum, coloris rubicundi, purpurascens: folia oblonga, in margine incisa, rugosa & superius viridia instar vlini, inferius alba: flores sunt parvi, rosacei, pentapetali, in racemos congesti, odoris grati; pistillum floris fit fructus, ex plurimis vaginulis membranaceis intortis, & in capitulum congestis compositus, semineque foetus ut plurimum singulari & exiguo: radix digiti crassitie est, odora, extus nigra, rubro fusca intus, plurimis fibris rubris instructa: crescit locis vdis iuxta flumina & similia loca: sic vocatur ob vlini foliorum similitudinem: alias regina vocatur prati, idque quia ob folia explicata, ut & flosculos nitidos caput inter prata extollit. G. Geisbart.

VLMS, est arbor valde procera, valde ramosa, cuius truncus est crassus, cortice fisso, aspero, flexili, obductus, extus coloris cinerei, intus albidus; lignum durum, flavum: folia sunt satis ampla, rugosa, venosa, oblonga, in margine incisa, acuta; flos est monopetalus, campaniformis, staminibus instructus: pistillum in centro floris fit fructus membranaceus seu foliaceus veluti cordiformis, in cuius medietate capsula pyriformis posita est; membranacea pariter, semine foeta eiusdem formæ. Gr. περλιν. Eius semen *samera* vocatur. Vermiculi crescentes in seminum folliculis *κύντες* dicuntur; Lat. quandoque *culiones*, & *culices*, ast quia culices ex aquis originem habent, ut ephemera, non credo posse dici culices, sed muscæ erunt. Quidam dici putant ab vligine, quia circa vliginosa loca crescit. Vel ab ἔλκη materia, quia fabris lignariis materiem præbet. G. Rüstern.

VLNA, facile maius. Gr. πήχυν, προπήχιον, est os inter brachium & carpum, parte superiori cum humero per γίγγλυμον articulatur: ideo habet ibidem processus & sinus. Processus sunt duo oblongi, & quasi triangulares, asperi, ut ligamenta

Unable to display this page

Unable to display this page

VNGVENTVM, ab VNGVERE, est medicamentum externum, quod consistentiam linimento paulo crassiore habet, vocatur etiam *unguen* Plin. Gr. ἄλειμμα & ἄλειψα. G. Salbe.

VNGVICVLI, idem quod *alabastrum*.

VNGVIS, Gr. ὄνυξ, est pars corporis animalis flexilis, alba, dura, digitos ab externis iniuriis defendens, & quodammodo exornans, eorum extremitati dorsali imposita; radix eius ligamento cuidam iungitur, & ob vicinos aditosque ei tendines, sensibilis est. Constitui videtur ex collectione minimarum fistularum, dense sibi inuicem adhaerentium & in longitudinem excurrentium. Vbi incipiunt, inveniuntur quaedam fibrae nervosae in modum papillarum elongatarum, quarum elongatae partes ad vnguem usque conspiciuntur. Si autem vi abrumphantur, foramina diuersa relinquuntur. Ita ut cornea vnguium substantia retis figuram obtineat. Hisce accedit corpus papillosum vngui subiectum, una cum suis vasis excretoriis. Apices vnguium sunt, qui ultra carnem exseruntur, ἀκρωνυχία siue extremitates; partes quae praeciduntur, *segmina vnguium* dicuntur; partes sub vngue, κρύπτα, pars alba & semilunaris radiei proxima, ἀνατολή, siue exortus, & ἄργεμα ab albedine, ipsa initia eorum cuti adnata, ὄνυξ ὀνυχες, vnguium radices vocantur; latera ῥαγες καὶ κορυφαί, rima & vertex; anguli, γωνίαι, maculae albae, Νεφέλια, nubeculae & cicatrices albae. *Vnguis* etiam dicitur *Pterygium*, oculi quoddam vitium, vide *pterygium*. G. cin Nagel.

VNGVIS ODORATVS, vide *blatta Bizantia*.

VNGVES, in rosis & foliatis floribus intellexerunt veteres imas suorum foliorum partes, quibus in capite suo cohaerent, decoloresque dependent, vel vnguis infima pars foliorum rosae alba appellatur.

VNGVLA, ὄνυξ est vncinus seu hamus educendo mortuo foetu comparatus. Embryonectes *Tertulliano*, dicitur lib. de anima, nisi placeat eo loco reponere ex *Galeno* ἐμβρυολάτης; sic enim ille nominat, aut ἐμβρυολκός qua voce *Hippocrates* vtitur, a quo idem instrumentum etiam ἐλκυστήρ, item πιάστρον, lib. de mulieribus, & ἰχθύη dicitur.

VNGVLA CABALLINA, est tussilago seu farfara; sic dicta sc. quod istius plantae folia equinae vngulae persimilia sint. Vide *tussilago*.

VNGVLA OCCLI, idem quod *pterygium*.

VNICORNY, sæpe a medicis maximopere laudatur, verum an verum detur necdum demonstratum est. Sed si daretur, quis diceret, tantis viribus valere, ut medicorum turba clamitat: facile est credere non aliis virtutibus, quem cornu rhinocerotis, aut cornu certui gaudere. Quod pro eo venditant, est dens alicuius piscis Grælandici, *Narhval* dicti. Piscis iste in iuventute duos habet dentes, quod illi narrant, qui illas regiones frequentarunt, imo & stigma & locum siue foramen, in quo collocatus fuerat, videri dicunt: cum adoleuerit sinister excidit, & locus euanescit, verum dens dexter, qui remanserat, ut esset pisci æquilibrium, non recta via enascitur, sed sinistram versus partem magis ac magis inclinat. Asini cuiusdam Africani cornu pro vero monocerote sæpe diuenditur. Cornua illa, siue potius dentes, aliquando sex pedes superare vidi: albi sunt instar eboris sed cochleæ in modum striati. Gr. *Μονόκερως*. G. *Einhorn*.

VNIO seu **MARGARITA** aut **PERLA**, est gemmæ maritimæ quædam species, in ostreis, musculis & forte aliis conchis nascens. Ob vires insignes valde laudatur. Sed si res intimius inspiciatur, nihil aliud faciunt quam acidum temperare, uti & mater perlarum, & omnia conchilia faciunt. Vide *margarita*.

VOLA, est postbrachialis pars interna manuum, *palma* dicta, Gr. *ῥῶρον*, *κοῖλον χειρὸς*, *ῥένος*. Item vola est concavitas pedis, Gr. *κοτύλη*, *κοῖλον ποδὸς*. G. Die Höhle an der Hand, oder Fuß.

VOLATICA, idem quod *lichen*.

VOLATILIA, sunt, quæ facile auolant, uti sunt omnes spiritus & salia volatilia, mercurius &c.

VOLSELLA, seu **VVLSELLA**, & **ACANTHABOLVS**, Gr. *μαδισήριον*, *τριχολάβη*: *τριχολάβιον*, est instrumentum, quo pilos prehenso radicitus e corpore exstirpant; seu forceps chirurgica, quæ pro vario usu varia forma est. G. *Hauffzanglein*.

VOLVA, est species fungi, qui vitellum referens: volva dicitur, cœu in ovo est luteum, Italis *boloccioli* & *ouole* dicuntur, quod ouorum vitellum referant.

VOLVBILIS, dicitur planta, quæ sub similacis nomine venit, cuius sunt variae species: a circumvoluendo ergo nomen habet, quod iuxta crescentibus plantis, stipitibus &c. circumvoluendo adhæret.

VOLVVLVS, ide *iliaca passio*.

VOMICA NVX, penult. corr. a vomendo dicta,

*Et phthisis, & vomicae putres, & dimidium crus. Ju-
uen. 13.*

VOMICA, est tuberculum in pulmone natum pene mem-
brana propria inclusum, pure plenum: ortum a quacunque
causa partem pulmonis prius inflammante, dein suppurante,
sed tamen ita, vt in membrana quadam, quæ simul crescit ac
extenditur, contineatur: nec sputo excernatur; aliquando in
initio nec tussim nec febrem inducit; postea vero cum sensim
aucta, vasa sanguifera vicina comprimit, quin sanguini præ-
terfluenti effluvia sua imprimit, proinde febricula, cum inqui-
etudine & marcore succedit, tandem illa ad plenitudinem ag-
gesta & diuturna concoctione in pus sincerum maturata, cy-
stin seu nidum disrumpens vel soluens, pus solum vel sacculo
inclusum eiicitur. G. Lungeneschwer, Eiterbeule.

VOMITORIVM, est medicamentum internum, cuius
vehementi irritatione materia in stomacho contenta, violento
motu per gulam in os & ex eo eiicitur, adeoque motus peri-
stalticus plane inuertitur, vide quid de vomitu mox dicetur.
Vide *emetica*. Gr. *ἐμετικόν*. G. Ein Speytranck, Arzney, davon
man sich brechen muß. Vomitif.

VOMITVS, Gr. *ἐμετός*, ab *ἐμειν* vomo. Est ventriculi &
œsophagi & musculorum abdominalium conuulsivus motus,
quo versus superiora contrahitur ventriculus, pyloro occluso
& fundo ac lateribus in se coactis versus sinistrum orificium,
& compressis omnibus vi musculorum abdominalium, vnde
per partes conuulso etiam œsophago ab imo ad fauces, con-
tenta, si quæ sint in cavitate, expelluntur in os & ultra. Hinc
anxietas, dolor in cordis & ventris regione, respiratio nonni-
hil est impedita, facies rubet & tumet sæpe, caput distenditur,
labia tremunt, fudor exprimitur, si vomitus diu durat, &
identidem repetit, vt solet: nam conuulsio hæc per vices re-
petit, vnde contentorum eiectione vna vice maior, altera minor
est: neque enim respiratio concedit diuturnam conuulsionem,
& quasi tetanum, sed sursum actus ventriculus ab inspiratione
aliisque causis, breui deorsum vrgetur, licet mox reuertantur
conuulsiones, quæ rursus remittunt: atque in tali vicissitudi-
ne vomitus fit. Huius species sunt, ab ebrietate, fastidio,
cibis vel potibus acerbis, venenis, emeticis, catharticis, in
gravidis, vulneribus cerebri, viscerum inflammatione, eo-
rum-

rumque dolore, ut in colica, ileo, nephritide, febribus, &c. Estque vel rei ingestæ, sanguinis &c. G. Das Brechen, übergeben, Spenen.

VRACHVS, est canalis in fœtibus exilis, membranofus, figuræ depressæ, crassitie circiter acus textoriæ, coloris placenta obscurioris, a fundo vesicæ exiens, transiens infra amnion, recta usque ad ceruicem allantoidis, peruius, vel saltem transitum vrinæ permittens, intra aliquot dierum spatium, ex substantia mucosa in veram membranam mutatus: est verus ductus vrinarius, transmittit enim ex vesica in allantoidem urinam a sola vesica fœtus in utero hærentis per tantum temporis spatium non retinendam; hic vero post fœtus editionem in substantiam ligamentosam facessit, & vesicæ pro suspensario cedit. Coniungitur umbilico & vesicæ fundo. Gr. ὑραχος. G. Der Blasen Band.

VRANIA, est iridum nomen, a colore & figura iridis celestis: ὑρανος enim cælum est.

VRCEOLARIS, & VRCEOLA, vocatur parietaria, quod detergendis vrceolis vitreis polleat. Vide *helxine*.

VRENTIA, vide *pyrotica*.

VRETER, est vas fistulosum & membranofum ab utroque rene emissum, ex eius pelui oriundum, fere conicum, ut plurimum inæquale, scilicet in diuersis locis angustius; constatque tribus membranis; externa est proles peritonæi, media est muscularis, fibris motricibus prædita; tertia & intima similis est membranæ vesicæ interiori: hic canalis in statu sano nullam præternaturalem extensionem passus valde angustus est, unde fit ut sibi commissus ob tunicam muscularem fere clausus existat, donec materia secreta in peluim continuo stillans sensimque augescens, ad superandam vim contractilem satis virium acquirat; unde liquor secretus non ilico ex pelui effluere potest, quod in hunc finem factum videtur, ne liquor ipso momento, quo in peluim stillat, effluat, sed ibidem continuo adsit, ut papillarum oscula hunc liquorem stillantium humectet, & impediat, ne præ siccitate concrecant, alias de vrinæ secretionem breui actum esset, hinc liquor hic in pelui retardatus instar balnei fouet, & humectat, papillas suis osculis in peluim hiantes a concretionem præseruat: hæc fistula, ut ad vesicam, in quam terminatur, perueniat, vitur primo recto, mox vero ad anteriora flexo itinere, sub peritonæi lamella decurrens, in posteriorem vesicæ partem, duorum digitorum ab alterius renis inserto vretore, uti & a ceruice distantia; ergo in talem

talem locum, vbi mutationibus vesicæ modo plenæ, modo vacuæ minime obnoxius est, inseritur: tunc oblique deorsum inter tunicas vesicæ spacio parui digiti procedit, & ibi intima vesicæ membrana penetrata suam vrinam infundit: hæc mirabilis insertio, nullo operculo vel valvula prædita, retrogressum vrinæ ex vesica in vreterem omnino impedire valet, oblique intra vesicæ membranas se aperiens; vnde vrina a renibus, vesicæ traditur. Vena alba Celsò dicitur, ab ἄρον vrina. G. Hartw. gänge.

URETHRA, vel FISTULA, Gr. ὀυρήθρα, Πόρος ὀυρητικός, est meatus urinaris, quo ex vesica per penem, vel vuluam siue pudendum muliebri, vrina excernitur. Item, inseruit seminis eiectioni. In initio suo per duo foramina vesiculæ seminales, quum opus fuerit, se exonerant, iisque prostata glandulosæ, etiam plurimis foraminulis circumstant: quibus caruncula apponitur. Canalis est miræ structuræ; constat binis membranis, vbi primo ex vesica, cuius protractio tantum videtur, sed his deinde interponitur corpus cauernosum siue fungosum, quod inter binas has lamellas decurrit, ad latera sensibilius quam in medio, inter finem prostratæ & unionem corporum cauernosorum est crassissimum, dein toto decursu gracilius, ad anteriora penis crassescit, & extrorsum flexum, linquit in medio apertum os urethræ, in glande, deinde vero constituit superficiem exteriorem spongiosam glandis, terminatam in eminenti eius fimbria circa nexum præputii; in cauum suæ fistulæ recipit emissaria obliqua ex glandulis Cowperianis, confectum humorem blandum præcipue flaccido veretro dimittentia in vsus necessarios superficiem interiori urethræ; tum & plurima hic patent oscula maiora, minora, hæc fines sunt canaliculorum sub urethræ membrana, eructantes humorem blandum, quo lubricatur meatus, & a concretionibus defenditur: urethræ progressus non est rectus, sed singulari modo progreditur, imprimis in viris, vbi per anfractus descendit, assurgit, incuruatur, descendit; & variis sui decursus locis in latitudine sua etiam variat; ab ἄρον vrina, vel ἄρτω, vrinam reddo. G. Hartw. röhre.

URETICA, idem quod *diuretica*.

VRINA, vide *uron*.

VRINA PERICARDII, vide *aqua pericardii*.

VRINALIS HERBA, dicitur *linaria*, quia vrinam potest sic vocatur.

VRINA.

VRINARIA FISTULA, idem quod *urethra*.

VRINOSA, sunt medicamenta vrinam pellentia, ut spir. vrinæ, salis armon. &c. ea poros cerebri dilatant & excitant, unde in affectibus comatosiis laudatissima sunt.

VRNA, est magna veterum mensura, continens vini quadraginta libras, & triginta quinque olei circiter.

VROCRISIS, idem quod *vrocritica*.

VROCRITERIVM, est iudicium de vrina, ex ῥρον vrina, & κρίνω iudico.

VROCRITICA, sunt signa quæ ex vrinis observantur, ex ῥρον vrina, & κρίνω iudico.

VROMANTIA, vide *vrocriterium*.

VROMANTES, est qui ex vrinis aliquid diuinare valet, ex ῥρον vrina, & μάντης vates.

VRON, vrina, lotium; ὄρον & ὄρημα, est excrementum serosum a sanguine in renibus, cum multo sale, paucio sulphure, terra & spiritu, per vretes ad vesicam delatum, donec conuenienti tempore & loco excernatur, ab ῥπέω vrinam reddo.

G. Der Harn, das Wasser, Urin.

VROSCOPIA, est vrinæ inspectio, ab ῥρον vrina, & σκοπέω inspicio.

VROSCOPIVM, idem quod *matracium*.

VRTICA, penult. prod.

Hæc tetigit, Græciue, tuos vrtica nepotes. Iuuen. sat. 2.

Diuitis vrticæ maior tamen ista voluptas. Iuuen. Sat. 11.

Vrtica, est planta, quæ habet caules plus minusue altos, quadratos, rigidos, lanuginem pungentem habentes, excavatos, ramosos: folia in caule bina opposita, oblonga, plus minusue ampla, melissam referentia, acuta, in margine incisa, spiculis vrentibus obsita: flos est apetalus, stamineus, mas, calici retrapetaloidi, cruciformi insidens ut plurimum; in medio caliculi habens stamina aliquando quatuor, quandoque plura; testiculi in foliacea plana dissiliunt: fructus plerumque in planta non florifera fit vel capsula bivalvis, semine foeta, & aliquando in globulos congesta, vel vossella semen comprehendens, tuba filamentosa instructa, & caliculo, sed & ovaria in planta marr inueniuntur: unde fiunt vrticæ mares, feminae & hermaphroditæ: radix fibrosa, repens, coloris flavescentis; plures dantur vrticæ species, maxima, minor, & Romana siue mas cum globulis: planta hæc dicitur ab vrendo, quod pruritum

tum pustulasque igni similes excitet. Gr. ἀκαλήφῃ, item κνίδη vocatur, a κνίζειν quod vellicet, pungat, a suo morfu sensum la- cessat. G. Brennessel.

VRTICATIO, est operatio chirurgica, qua membra cor- poris vrticis recentibus percutiuntur, ad calorem nempe reuo- candum.

VSNEA, pen. corr. ob vocal. ante vocalem, *Auicennæ Vsi- na*. Vinea est muscus ossibus vel arboribus adnascens. Pro- prie tamen sumitur pro musco caluariis humanis increfcente, est vox Arabica. G. Mosß.

VSTILAGO, ab vrendo dicitur. Vide *rubigo*.

VSTIO, est, quando res in cineres rediguntur, vt arte- salis ex vegetabilibus elixiuatio fiat. Vel vt res melius in pul- uerem redigantur, vt fit in cornu ceruino calcinando. *Vstio* chirurgis quoque familiaris, quando cauteriis vrunt. G. *Bers- brennung*.

UTERI ASCENSIO, idem quod *hysterica passio*.

UTERI LIGAMENTA, vide *ligamenta uteri*.

UTERI OSCVLUM, vide *osculum uteri*.

UTERI PROCIDENTIA, vide *procidentia uteri*.

UTERVS, loci, *matrix*, Gr. δελφύς, ὑτέρα, νηδύς, μήτρα, ἀγγῶν κνητήριον Galeno. Est pars organica in abdominis in- feriori parte, pelui dicta, mulierum sita, quæ in fundum, col- lum & vaginam diuiditur. Ligamenta duo lata & totidem teretia habet. Substantiam obtinet neruosam & fibrosam; crassities variat pro ætate, & tempore gestationis fœtus. Intus in fundo osculum habet, ex cuius cauitate menses profluunt, in quo & conceptio & generatio contingit: antè vesicam habet, postè intestinum rectum, & sic homo inter stercus & urinam nascitur. G. *Der Leib, die Gebärmutter*.

VVA, idem quod *cion*.

VVA CRISPA, frutèx est: volunt dici ab intortis, fe- reque in circulum versis, foliis & acinis quos prodicit. Lati- nis forte *vua intorta* nuncuparetur. G. *Kräuselbeer, Stichel- beer*.

VVEA TVNICA, dicitur & *vuiformis*, vide *rhagoi- des*.

VVEA MEMBRANA, ACINIFORMIS TVNICA, siue CHORIOIDES, est hæc tunica postè oriunda a pia matre nerui optici, & bulbum oculi ambiens immediate sub sclerotica, antè ubi illa pellucida corneam facit, ab ea re- flectitur intus paulum, & perforatur apertura pupilla dicta, quæ

quæ ope muscularium longitudinalium & circularium fibrarum iridis contrahi & dilatarî potest. G. Das Traubenhäutlein.

VVVLARIA, vide *laurus alexandrina*.

VVLNERARIA, vide *traumatica*.

VVLNERARIA, est planta, quæ habet caules pedem altos, tenues, rotundos, villosos, aliquantulum rubicundos, incuruatos: folia bina, costæ adhærentia, galegam referentia, sed magis medullosa, in parte inferiore villosa, in superiore albescentia, flavescentia, viridia, saporis dulcis, subacris: flores in summitate ramorum crescentes in umbellam dispositi, leguminosi, flavi: calix tubulatus, turgidulus, lanuginosus, coloris argentei: flori succedit siliqua brevis sæta semine subrotundo, in calice membranaceo floris recondita: radix longa, recta, lignosa, nigrescens, saporis leguminosi: hæc planta crescit in montibus, estque species anthyllidis.

VVLNVS, solutio est continui, externo aliquo instrumento, scindente &c. recens in parte facta, cum cutis apertione: estque varium, tam ratione loci & partis affectæ, unde aliud nervi est, aliud carnis: quam instrumenti infligentis, unde si ab aliquo acuto cæsum illud fiat, *sectio* vel *incisio*, si vero ab acuto punctum fiat, punctura, vel punctio dicitur. Gr. τραύμα & ἔγγρα. G. Eine Wunde.

VVLSELLA, vide *volsella*.

VVLTVS, idem quod *facies*.

VVLVA, est *puendum muliebre*, siue foramen maius dicitur, infra os pubis positum, vide *cunus*.

VVLVA CEREBRI, est fovea quædam, inter eminentias cerebri, oblonga.

VVULA, vide *cion*.

VVVLÆ CASVS, vide *cion*.

X.

X. 2. in quibusdam scriptis medicis denotat unciam.

XANTHIVM, est planta, quæ habet caulem sesquipedem altum, angulosum, villosum, punctis rubris notatum, ramosum, in latum se extendentem: folia bardanæ, sed minora, viridia, in margine incisa leuiter, saporis acris & aromatici: flores sunt flosculosi: fructus oblongus, aculeatus, vestibis adhærens, in duos acutos, rigidosque mucrones desinens, qui distinctis

stinctis oculis duobus totidem grana oblonga condit: radix parua, alba, fibris satis crassis instructa: hæc planta crescit contra parietes, & in paludosis locis exsiccatis. G. Klein: Hettten, Bettlerläuse. Est lappa minor seu lappa inuersa, sic dictum quod ξανδός, hoc est, flauos capillos faciat.

XENEXTON, idem quod *zenechdon*.

XENICON, Gr. ξενικόν, sic appellatur venenum, quo olim teste Aristotele, utebantur venatores Celtæ, quod tam præsentis erat virtutis, vt quamprimum ceruus vel animal sagitta hoc lurido veneno tincta læderetur, concideret, & confestim accurrere venatores necesse habuerint; ne virtus illud penitus per totum corpus dispergeretur, carnemque circum adiacentem telo exciderint; quam effodere solebant circumquaque circa vulnus ad spithamæ latitudinem, vt tuti essent a veneno; hoc experimento itaque clare euincebant quod loca in corpore humano a venenatis animalibus læsa illico largiter vndique excissa, non habeant venenum tam cito dispersum, ac proinde hoc modo optime curabilia sint: veneni huius antipharmacum dicuntur esse *folia querci* vel *fagi*, aut *coracina* applicata illico locis vulneratis.

XERAPHIVM, est medicamentum aduersus capitis & menti exanthemata utile.

XERASIA, est capillorum vitium, quando lanuginis instar apparent, & velut puluere conspersi. Inter species alopecie referri debet, a ξηρασία, *exsiccatio*.

XEROCOLLYRION, est collyrium siccum.

XEROMYRVM, est vnguentum desiccans, siue compositio ex aromatis, pro suffitu, amuletis &c. constans, utimur quoque aduersus foetorem axillareum.

XEROPHTHALMIA, est arida & sicca lippitudo, ex ξηρός aridus, & οφθαλμία oculorum dolor.

XEROTES, est sicca corporis dispositio, a ξηραίνω sicco.

XIPHIVM, siue GLADIOLVS, est iuncus floridus, a foliorum similitudine dictus, a ξίφος gladius, habet folia longa, lata, mollia, coloris viridis, pallidi, aut albescentis: flos & fructus sunt iridis: radix bulbosa, externe nigricans, interne alba, saporis dulcis: crescit hæc planta in regionibus calidis, vt in Hispania.

XIPHOIDES, est cartilago pectoris mucronata, inferius sterno adhærens, ipso tenuior & flexilior, in acumen ex lato abiens, adeoque ensi similis, ex *ξίφος* ensis, & *ἴδιον* forma.

XYLAGIVM, est lignum sanctum.

XYLOALOE, est lignum aloes, vide *agallochum*. G. V. loesholq.

XYLOBALSAMVM, est frutex vel sarmentum aut surculus balsami. Amputabatur enim ab incolis, & vænibat propterea, quod eo decocto in vnguentis vice opobalsami multi vterentur; etiam si ex toto balsamo minima illi inesset odoris gratia. Vide *balsamum*.

XYLOCASSIA, siue **CASSIA LIGNEA**, vide *cinnamomum*.

XYLON, est gossipium. Barbaris & arabibus *corum* & *bombax* seu *bombasum*. Linam eius *cotonium* vulgo vocatur, sicut lanugo ipsa *cotonum*, ab huius generis planta *vestes xylinæ*, & *lina xylina* nominata sunt. Iurisconsulti *lanam hanc ligneam*, nuncupant, *ξύλον* enim lignum est. Vide *gossipium*.

XYLOSTEVM, est arbuscula, periclymeno satis similis, habens caules medioeriter crassos: lignum est album; rami rotundi, corticem initio rubicundum postea albescentem habentes: folia sunt oblonga, mollia, viridia, albescentia, aliquantulum lanuginosa; pedunculi finis format calicem constantem binis foliolis maioribus, quatuorque brevioribus; quorum duo hinc inde maioribus interponuntur: calici huic gemina ovaria innascuntur rotunda, in apice suo coronata caliculo quinquefido, emittuntque ex centro sui fastigii tubam longam, apice globoso donatam: flos apici ovarii, intra calicem innatus, monopetalus, oblongus, tubulosus, campaniformis, quinquefidus, expansus, quinque staminibus ex pariete interno tubulosæ partis floris enatis præditus: flori succedunt baccæ gemellæ, molles, semineque fœtæ compressio & subrotundo; hæc arbuscula crescit in montibus & sylvis, quasi lignum osseum, est cerasus canina, ex *ξύλον* lignum, & *ὄστέον* os.

XYMPHYSIS, idem quod *symphysis*.

XYNTASIS, idem quod *syntaxis*.

XYRIS,

XYRIS, quasi rasorius culter; sic appellantur folia gladioli, ob rasorii vel ensis figuram, a *ξύρις* rado.

XYSTER, est scalprum rasorium, radendis ossibus aptum, a *ξύς* rado.

Z.

ZAPHARA, vel ZAFFERA, est materia mineralis ex *bismurbo*, ad *finaltha* vel *amausa* pertinens, quæ tingit vitrum cæruleo colore, unde figuli utuntur ad tincturam cæruleam vasis obducendam.

ZARSA PARILLA, est similacis asperæ species, a similitudine nomen accepit, quam cum Smilace aspera habet, quæ Hispanis *Zarsa - parilla*, i. e. rubus viticula dicitur. *Zarsa* enim iis est rubus, *parra* vero vitis, *parilla* viticula.

ZE A, Gr *ζέα* & *ζέα*, vocatur etiam *speltra* Italici: Latini *semen*, idque a præstantia frugis appellarunt: aliqui derivant, *ἀπό τῆς ζῆς* quod vitam sustentant: nonnulli a *ζέω* ferueo, quod dum solis feruescit vi, mortalibus donet omnia: Vide *speltra*.

ZEDOARIA *Officinarum* (*zurunbad Auicenna*; *ζέδωρα* Græcis *recentioribus*) penult. corr. ob vocal. ante vocalem, quod in ciuitatem Latinam terminatione transierit. Zedoaria est radix e China & extremis Indiæ finibus allata, quæ est tuberosa, brevis compressa, foris cinerea, intus candida, quando cortex exterior est detractus, paucis fibris intertexta, saporis amaricantis aromatici, odoris fragrantis, ad camphoram aliquantum accedentis: folia ad curcumæ folia accedunt, tantque palmæ magnitudine; fert florem in peculiari spica, ut Galanga, quos flores sequuntur loculamenta terrea. Habetur *longa* & *rotunda*, quæ promiscue vsuales. Externe cinerei coloris, intus vero fusci sunt. Odor & sapor aromaticus valde & acris. Quoad vires non differunt, dicitur & *zerumbet Serapionis*, & a quibusdam *anthora*. *G. Zittwer*.

ZENECHDON seu ZENEXTON, est vox arabica, & idem est, ac si dicerem *diarsenicum*, seu compositio ex arsenico, arsenicum enim orientalibus *zenech* & *zene* sonat:

& sic *zenechdon*, pro *diazenech* dicitur. Idem quod amuletum.

ZENEXTON, idem quod *zenechdon*.

ZEOPYRON, est frumenti species inter *zeam*, & *πυρόν* siue triticum.

ZERNA, idem quod *lichen*.

ZIBEBÆ, vox *Officinarum*, penult. corr. vt *eubebæ*. *Anicenna* Zebib appellat, vnde non defuturi forsan, qui accentum intuiti penultimam producent. Nec admodum repugnabimus. Quia tamen in terminationem Latinam transit hæc vox, potior videtur analogiæ superius allatæ ratio. Consultatur interea *Afarum*, sequi.

ZIBETHVM, *Scaligero* Zibeth, pro excremento illo peculiari & fragrante Hyænæ odoriferæ; penult. prod. tum quia multis Auctoribus, vt *Hermolao*, *Ruellio* &c. Zibettum appellatur, & aliis *ciuetta*, tum quia analogia ita suadet in voce, acetum, coryletum, temetum, vepretum, &c. Zibethum est liquor pinguis felis zibethicæ, vesiculis glandulosis, intra penem & testes collocatis, emanans, qui premendo exprimitur & colligitur; & quod hic videntur esse vesiculæ zibethicæ, easdem in castore castoreum dicerem: liquor hic grauis est odoris, nisi adsit pauca quantitas. Dicitur & *zibetta*. G. Ζίβηθ.

ZINGIBER, *Officinis*, & recentioribus Græcis; *Plinio* l. 12. c. 7. zingiberi, & zimpiberi; *Dioscoridi* l. 2. c. 190. ζιγγίβερις, εως.

Ζιγγίβερι θερμόν καὶ ῥιζὴν πενταπέτηλον. *Andromachus* Senior apud *Galen.* l. de Theriaca ad Pisonem.

Anicenna Zenicbil. Et nominat. & genit. penult. corr.

Zingiber, & calidum, mordax piper, & laser algens.

Vind. 54.

Et piperis siliquas, Zingiberimque vehit. *Strozza*

Eleg. 3.

Ratio constat, quippe *Galenus* l. 6. simpl. facult. ζιγγίβερις, inquit, ἡ ῥίζα καὶ ῥιζοειδὲς ἐστίν, &c. & similia scribit loco proxime citato *Dioscorides*. Zingiber radix est tuberosa, ramosa, brevis, & paululum compressa, pallida, fibris crebrioribus dotata, saporis aromatici acerrimi feruidi, instar piperis, odoris aliquantulum fragrantis, geniculatis repit internodiis; singulis annis folia habet iridis, aut gladioli in modum, cre-

scit

Unable to display this page

ZOOTOMIA, est animalium artificiosa sectio, ex ζῷον, animal τέμνω seco.

ZOPISSA, vide *pix*.

ZOTICA, est facultas vitalis, a ζῶν viuo.

ZVRVMBETH & ZERVVBETH, est species zedoariae quæ radicem habet rotundam & globosam, & affertur cum zedoaria longa. Vide *zedoaria*.

ZYGOMA, est os iugale circa tempora situm; ac partim a processu ossis temporum, partim a primo osse maxillæ superioris compositum, & prominens ac extans extra os temporum, a ζυγός iugum. G. Das Jochbein.

ZYTHOGALA, idem quod *possetum*.

Ὑψίσω μόνω δόξα κλέει τῷ Θεῷ.

INDEX PROSODICVS

EA SALVTARIS DOCTRINAE

EXHIBENS VOCABVLA

QVORVM

IN PRONVNCIANDO

VVLGO

VEL SVSPECTA VEL DVBIA

VEL DENIQVE VITIOSA

SOLET ESSE QVANTITAS.

A.

Abbātis.
Abīga.
Abomāsum.
Abrotōnum.
Abrotonites.
Abfinthītes.
Acamāros.
Acanthabōlus.
Acanthīnus.
Acārus.
Accipitrīna.
Acerīdes.
Achātes.
Achatites.
Achillēus.
Achōres.
Acīnus.
Aconitum.
Acōpum.
Acōrum.
Acrōchir.
Acromphālum.
Adamantīnus.
Adōnis.
Aegagropīlus.

Aegīlops.
Aegocēros.
Aegyptiācum.
Aeromēli.
Aeschynomēne.
Aesthēsis.
Aetites.
Agallōchum.
Agerātum.
Aegrypnocōma.
Aipathia.
Aiūga.
Aizōon.
Alabastrīnum.
Alabastrites.
Alcēa.
Alectorolōphos.
Alephangīnac.
Algēma.
Algematōdes.
Alīca.
Alindēsis.
Alkhāli.
Allantoides.

Allelūia.
Alopecuroīdes.
Alsīne.
Aluidūca.
Alýpon.
Amarācus.
Amaracīnus.
Amaurōsis.
Ambārum.
Amblōsis.
Amethystīnus.
Ammoniācum.
Amōmum.
Ampeloprásum.
Amphemenicus.
Amphiblestroīdes.
Amphismile.
Amygdalīnus.
Amýlum.
Anabāsis.
Anabōle.
Anabrosīsis.
Anacardīna.
Anacollēma.

INDEX PROSODICVS.

Anadendromalæhe	Antithōra.	Asārum.
Anadiplōsis.	Antitrāgus.	Ascarīdes.
Anadōsis.	Aparīne.	Ascītes.
Andrōme.	Apathia.	Ascŷrum.
Anagŷris.	Apechēma.	Acēma.
Anaphalantiāsis.	Aperistāton.	Aspalāthum.
Anaphromeli.	Aphāce.	Asparāgus.
Anaplerōsis.	Apocōpe.	Asphodēlus.
Anarrhōpus.	Apocrīsis.	Asōdes.
Anastoiichiōsis.	Apocŷnum.	Astāphis.
Anastomōsis.	Apomeli.	Astragaloīdes.
Anatafis.	Aponeurōsis.	Astragālus.
Anātis.	Apophthōra.	Athānor.
Anathymiāsis.	Apophŷsis.	Atherōma.
Anchilops.	Apostāsis.	Atractŷlis.
Anchyle.	Apostēma.	Atrētus.
Anchylōsis.	Apothērapia.	Autogēnes.
Ancylotōmus.	Apozēma.	Automātos.
Ancyroīdes.	Apyrinum.	Autopŷrus.
Androgŷnus.	Apŷron.	Azŷgos.
Androsāces.	Arachnoīdes.	Azŷmos.
Anemōne.	Arbūtus.	
Anēthum.	Archēus.	B.
Anīsum.	Archiāter.	Baccāris.
Anōea.	Archigēni.	Balanēum.
Anomoeomēres.	Arētoīcorōdon.	Balanocastānum.
Anōnis.	Arētoſtaphŷlos.	Balānus.
Anthēlix.	Arēgon.	Ballōte.
Anthēmis.	Argēmos.	Balsamita.
Anthēmon.	Argemōne.	Bardāna.
Anthēra.	Argyrocomē.	Barycoccālon.
Anthōra.	Arisārum.	Batinon.
Anthracoōsis.	Armēnus.	Batrachoīdes.
Antiādes.	Armoniācum.	Batrāchus.
Antiballomēna.	Arnica.	Bedegārum.
Antiperistāsis.	Aromatopōla.	Belemnites.
Antiphōra.	Arthanita.	Belonoīdes.
Antirrhinum.	Arthritis.	Beribēri.
Artīcorōdon.	Arthrōsis.	Blepharīdes.
Antispāsis.	Artomeli.	Blephāron.
Antitāsis.	Arytaenoides.	Bombycīnus.
Antithēnar.	Asaphia.	Borāgo.

Bra-

INDEX PROSODICVS.

Brabŷla.	Carbaſinum.	Chaliñoſ.
Brachylógus.	Carcinódes.	Chamaebalánuſ.
Bronhocéle.	Carcinóma.	Chamaebátos.
Bryoptéris.	Carcínus.	Chamaepítys.
Bubonocéle.	Cardamíne.	Chamaesyce.
Bucéros.	Cardámon.	Chebŷlae.
Bugŷla.	Carica.	Cheilocáce.
Bulapáthum.	Carina.	Cheirínium.
Bulbocáſtánum.	Caróca.	Chemóſis.
Bulbaſphodélus.	Carotídes.	Chenöpus.
Bulímuſ.	Carpínus.	Chimerínus.
Buſelínium.	Carpobalſámum.	Chirónes.
Butómon.	Carthámuſ.	Choána.
Butýrum.	Caryocoſtínium.	Cholagóga.
Byſínuſ.	Caſŷtha.	Chelodöchuſ.
Byzantina.	Cataphóra.	Choréa.
	Cataptóſis.	Choricídes.
	Catarrhöpuſ.	Chryſanthémum.
	Cataſtáſis.	Chryſocóme.
	Cataſáſis.	Chryſolachánon.
	Cathemerina.	Chryſolíthoſ.
	Cathéter.	Chryſoméla.
	Catínus.	Chylóſis.
	Catóche.	Cicátrix.
	Caucáliſ.	Cicerbíta.
	Caulédon.	Cincindéla.
	Cauŷódes.	Cinára.
	Cedrinuſ.	Cinnabáris.
	Cencangia.	Cinnamómum.
	Cenóſis.	Ciópiſ.
	Centauriam.	Cirŷocéle.
	Ceratódes.	Ciſŷampéloſ.
	Ceraunochryŷoſ.	Citrágo.
	Cercopithécus.	Citrínium.
	Cercóliſ.	Clarétum.
	Ceróma.	Clemátis.
	Cerótum.	Clinoídes.
	Cerúmen.	Clitóriſ.
	Cetérach.	Cloáca.
	Chalázae.	Cluménium.
	Chalbánum.	Clyŷtériſ.
	Chalcítis.	Cocćinuſ.

C.

Cacoérheſ.
Cadmia.
Calabrína.
Calamináriſ.
Calamíta.
Caláthuſ.
Calligönum.
Callionýmuſ.
Callitrichum.
Calomélaſ.
Camaróſiſ.
Cameline.
Cancámum.
Canícae.
Canicída.
Canirúbuſ.
Cannabínuſ.
Cantabrica.
Cantharídes.
Caphúra.
Capníteſ.
Cappáriſ.
Capriŷicuſ.
Carábe.

INDEX PROSODICVS.

Coelōma.	Cucūlus.	Diacrīfis.
Colcōthar.	Cucūmis.	Diacydonites.
Colobōma.	Cucurbīta.	Diadōche.
Colubrina.	Cucurbitīnus.	Diadōfis.
Comārus.	Cumīnum.	Diaerēfis.
Condylōma.	Curcūma.	Diagnōfis.
Condylus.	Cuscūta.	Dialithontribon.
Coniza.	Cyānus.	Diamargariton.
Conoides.	Cyānus.	Diamōron.
Confiligo.	Cyāthus.	Diaolibānum.
Consolida.	Cyclāmen.	Diapedēfis.
Cophōfis.	Cyclaninus.	Diaphānam.
Coracobōtane.	Cynanthēmis.	Diaphoenicon.
Coracochyoides.	Cynobotāne.	Diaphorēfis.
Coracoides.	Cynōdes.	Diaphthōra.
Coracoidēus.	Cynorrhōdos.	Diaplāfis.
Corallīnā.	Cynosbātus.	Diapnōe.
Coralloīdes.	Cypērus.	Diaprīnum.
Corōne.	Cyphōma.	Diarrhōdon.
Coronōpus.	Cyphōfis.	Diarthrōfis.
Currāda.	Cyprīnus.	Diascordium.
Corylus.	Cyrtōma.	Diasēna.
Coryphe.	Cytīsus.	Diaferēos.
Corȳza.		Diatefsāron.
Cotinus.	D.	Diathēfis.
Cotūla.		Diazōma.
Coturnicis.	Dacryōdes.	Diorōtus.
Cotyle.	Daphnoīdes.	Didȳmi.
Cotylēdon.	Defrūtum.	Diobōlon.
Crataeogōnon.	Deltoīdes.	Diorthōfis.
Criçoarytaenoīdes.	Dendroides.	Diōta.
Cricoides.	Dendrolibānus.	Diphryges.
Cricothyreoīdes.	Dendromalāche.	Diplōma.
Crimnoīdes.	Dentidūcum.	Dipsācus.
Crisīma.	Diabētes.	Distichiāfis.
Crīspīnus.	Diabrōfis.	Diurēfis.
Crocīnus.	Diacarthāmum.	Dodecadactylum.
Crotaphites.	Diachorēma.	Dolichos.
Crymōdes.	Diachorēfis.	Doronicum.
Cryſtallīnus.	Diachylon.	Drosomeli.
Cubēbe.	Diacōpe.	Drypētes.
Cuboīdes.	Diacōrum.	Dryopteris.

INDEX PROSODICVS.

Dulcamāra.

Dysōdes.

E.

Ebēnum.

Ebūlus.

Ecchylōma.

Ecchymōma.

Eccōpe.

Eccrīlis.

Echinopōda.

Echinus.

Eclýlis.

Ecphyfēsis.

Ecphyýsis.

Ecpťōsis.

Eclarcōma.

Ecstāsis.

Ectāsis.

Ectōme.

Eczēma.

Elaphoscorōdon.

Elāte.

Elatine.

Elēmi.

Eleochrýson.

Eleoselinum.

Elephantiāsis.

Elephantinus.

Elephantinus.

Elichrýson.

Elixiris.

Elōdes.

Elýmos.

Elytrōides.

Embāsis.

Emblīcae.

Embrōche.

Emētos.

Emmenagōga.

Emmōton.

Emphysēma.

Emphyton.

Emplattomēna.

Empneumatōsis.

Emprosthotōnos.

Empyēma.

Enaeorēma.

Enarthrōsis.

Encephālos.

Encheirēsis.

Enchymōma.

Enchýta.

Encōpe.

Enēma.

Engizōma.

Entēron.

Enterenchýta.

Enterocēle.

Enteroepiplocēle.

Enteromphālos.

Entrichōma.

Enūla.

Eparadiplōsis.

Epaphaerēsis.

Ephēlis.

Ephidrōsis.

Epiāla.

Epicophōsis.

Epicrāsis.

Epicyēma.

Epidēsis.

Epididýmis.

Epigennēma.

Epigonāsis.

Epimēlis.

Epinyctides.

Epiphaenomēna.

Epiphōra.

Epiphýsis.

Epiplocēle.

Epiplomphālum.

Epiporōma.

Epistropheus.

Epithēma.

Epithýnum.

Epōmis.

Epomphālum.

Epsēma.

Epūlis.

Eranthēmum.

Erica.

Ericērum.

Erigēron.

Erīnus.

Eriophōrus.

Errhinum.

Erūca.

Erysimum.

Erysipelas.

Erysipelatōdes.

Erythrēma.

Erythroīdes.

Elchāra.

Elcūlus.

Essēre.

Esthiomēnos.

Escūla.

Ethmoīdes.

Euchýlos.

Euōdes.

Euonýmos.

Euthypōros.

Eutōcos.

Eutōnos.

Exacerēsis.

Examblōsis.

Exanastomōsis.

Exanthēma.

Exarthrēma.

Exomphālos.

Exostōsis.

Exstāsis.

F.

INDEX PROSODICVS.

F.

Faginus.
Fagopyrum.
Farfara.
Faselus.
Febrifugum.
Ferulago.
Festuca.
Filago.
Filicis.
Fissura.
Focile.
Fodina.
Formica.
Fraxinus.
Fuligo.
Funginus.

G.

Gagates.
Galactophorus.
Galbanatum.
Galbanum.
Galiancones.
Gallinaginis.
Gastroepiploica.
Galesinus.
Galetina.
Geniohyoides.
Geranis.
Gingiva.
Ginglymus.
Glaucoma.
Glaucosis.
Glenoides.
Glossocomum.
Glossopetra.
Gycyrrhiza.
Gomphiasis.
Gomphoma.
Gomphosis.
Gongrona.

Gongyle.
Granatum.
Graphoides.
Guaiacum.
Gynecia.

H.

Haemalops.
Haematites.
Haematodes.
Haematosis.
Haemophobus.
Haemoptysis.
Halicacabum.
Halimus.
Harmala.
Harmonia.
Hebenum.
Hedysarum.
Helcoma.
Helianthemum.
Heliochrysum.
Heliosis.
Helleborine.
Helminthagoga.
Helodes.
Helosis.
Helxine.
Hemerolops.
Hemina.
Hemionitis.
Hepatitis.
Hepséma.
Hermaphroditus.
Hesperis.
Hidronosis.
Herabotane.
Hiéra.
Hippolahathum.
Hipposelinum.
Hippuris.
Hirado.

Hispidula.
Homoeomeres.
Homoplateae.
Homotonos.
Hordeatum.
Horminum.
Hyacinthinus.
Hyaloides.
Hydatides.
Hydatodes.
Hydatoides.
Hydros.
Hyderodes.
Hydragoga.
Hydrargyros.
Hydenteroccele.
Hydrocele.
Hydrocephalus.
Hydrocrithe.
Hydrodes.
Hydrolapathum.
Hydromel.
Hydromphalum.
Hydronosis.
Hydropège.
Hydropis.
Hydropiper.
Hydropyretos.
Hydroscacharum.
Hydroselinum.
Hygiæa.
Hygrocirsoccele.
Hymenis.
Hyoïdes.
Hyoisciâmus.
Hyothyroides.
Hypercrisis.
Hyperephidrosis.
Hypericum.
Hyperfarcosis.
Hypochyma.
Hypoderis.

Hypo-

INDEX PROSODICVS.

Hypodēfis.
Hypoglottides.
Hypophōrac.
Hypophŷfis.
Hypoſtāfis.
Hypothenar.
Hypotheſis.
Hypozōma.
Hypſiloides.
Hŷſōpus.
Hŷtēra.
Hŷterocēle.

I.

Ianthinus.
Iaſininus.
Ibēris.
Ichoroīdes.
Ictērus.
Ieiūnus.
Impetigo.
Incūbus.
Intertrigo.
Intūbus.
Inūla.
Isātis.
Iſatōdes.
Iſchnophōnus.
Iulēpus.
Iūlus.
Iuniperinum.
Iunipērus.
Iuſquiāmus.

L.

Lacrŷma.
Lactūca.
Ladanum.
Lagochilus.
Lagopus.
Lambdoīdes.
Lampsāna.

Lanugo.
Lapāthum.
Lappigo.
Lathŷris.
Lathŷrus.
Laudānum.
Lavendūla.
Laurinum.
Lazūli.
Legūmen.
Lentigines.
Leontiāfis.
Leontopetālon.
Lepidoīdes.
Leporinus.
Leptopitŷron.
Leucanthēmum.
Leucoēnus.
Leucolachānum.
Leucōma.
Leucophāgum.
Leucopiper.
Leuiſticum.
Lexipyrēton.
Libānos.
Libanōtis.
Libanōtos.
Ligūla.
Liliago.
Liliaſphodēlus.
Limodōram.
Limonāda.
Lithiāfis.
Lithoīdes.
Lithotōmus.
Linūdos.
Lonchitis.
Longānon.
Lordōſis.
Loripes.
Luiūla.
Lumbago.

Lambricus.
Lupinus.
Lupulus.
Luteōla.
Lycoſtōnum.
Lyngōdes.
Lyſimachia.

M.

Machina.
Macrocephālos.
Macropiper.
Madarōſis.
Maiorāna.
Malāche.
Malāchites.
Mandragōra.
Manica.
Maniōdes.
Marafinōdes.
Marcasita.
Margarita.
Marmarŷgac.
Marmelita.
Marmorāta.
Martāgon.
Maſſeter.
Maſtiche.
Maſticheina.
Maſtoīdes.
Mediaſtinum.
Melampŷrum.
Melanagōga.
Melicēris.
Melicrātum.
Melilōtus.
Melittōma.
Meilāgo.
Melōnis.
Melopēpon.
Melōſis.
Melōtis.

Menſa.

INDEX PROSODICVS.

Meningophýlax.
 Mesocôlon.
 Mespilus.
 Metabâsis.
 Metaböle.
 Metacondýli.
 Metaphrénium.
 Metaptôsis.
 Metaftâsis.
 Metasynerîsis.
 Methôdus.
 Metôpum.
 Metrenchýta.
 Metrêtes.
 Minëra.
 Mithridatium.
 Mogilâlos.
 Mollúgo.
 Molôpes.
 Monoceros.
 Monocolum.
 Monohemëra.
 Morêtum.
 Morpiônes.
 Morôsis.
 Morgiônes.
 Mortariöla.
 Moscháta.
 Moschellinum.
 Mucâgo.
 Muchûrum.
 Mumia.
 Murrhînus.
 Muscâri.
 Mycëtae.
 Myctêres.
 Mydriâsis.
 Myëlos.
 Myocephalum.
 Myôdes.
 Myosôtis.
 Myosûros.

Myracôpum.
 Myrica.
 Myrobalâni.
 Myropôla.
 Myrtocheilîdes.
 Myûrus.

N.

N^arcôsis.
 Necrôsis.
 Nenûphar.
 Neogála.
 Nepëta.
 Nephêlae.
 Nephritîs.
 Neruina.
 Neurochondrôdes.
 Neurôdes.
 Neurotômus.
 Nosocomium.
 Nychthemërum.

O.

O^bölus.
 Obrizum.
 Ochëma.
 Ochthôdes.
 Ocimum.
 Odontiâsis.
 Odontoïdes.
 Odotolithos.
 Oedëma.
 Oenoïdes.
 Oenogála.
 Oenomëli.
 Oesophagëus.
 Oesophagus.
 Oeýspus.
 Oleagînus.
 Olecrânum.
 Olëne.
 Olibânum.

Oligophôros.
 Olýra.
 Omâsum.
 Omoplâta.
 Omphalocêle.
 Omphalos.
 Onobrychis.
 Onônîs.
 Ophiâsis.
 Ophioscorôdon.
 Ophîtes.
 Opisthotômus.
 Opobalsânum.
 Opopanâcis.
 Opopâanax.
 Orbita.
 Orchotômus.
 Ordeolum.
 Oreoselinum.
 Orgânum.
 Origânum.
 Ornithogálum.
 Oroboïdes.
 Orôbus.
 Oruietânum.
 Oryza.
 Osteocôpus.
 Oeýris.
 Otenchýta.
 Oxâlis.
 Oxyerátum.
 Oxygála.
 Oxylapáthum.
 Oxýmel.
 Oxyrrhodinum.

P.

P^aedarthrocáce.
 Palaetýrus.
 Palâtum.
 Palindrôme.
 Pampîni.

INDEX PROSODICVS.

Panacēa.	Perōna.	Pityūsa.
Panāces.	Petaloides.	Pladarōsis.
Panchymagōga.	Petasites.	Plantago.
Panicum.	Petrofelinum.	Platanus.
Papāver.	Peucedanum.	Plethōra.
Paraentēsis.	Phacōtos.	Pleuritis.
Paralýsis.	Phalacrōsis.	Plumaceōla.
Parainēsus.	Phalangōsis.	Plumbāgo.
Paraphimōsis.	Phalaris.	Pneumatocēle.
Paraphrenitis.	Pharmacopōla.	Pneumatōdes.
Paraphrosýne.	Phasēlus.	Pneumatōsis.
Parastāta.	Phaseolus.	Pneumatomphālus.
Pareimptōsis.	Phagopyrum.	Polyanthēnum.
Parencephālos.	Phiāla.	Polygāla.
Parenchýma.	Philanthrōpos.	Polygonatum.
Parēsis.	Philýra.	Polygōnum.
Paroptēsis.	Phimōsis.	Polyphōra.
Parotides.	Phlegmagōga.	Polypōdes.
Parōtis.	Phlegmone.	Polýpus.
Parthēnis.	Phlegmonōdes.	Polytrichum.
Parūlis.	Phlogōsis.	Pomatum.
Passerīna.	Phlytaenōdes.	Pompholygōdes.
Pastināca.	Phosphorus.	Pompholyx.
Pathēma.	Phragmites.	Poplitēus.
Pegānum.	Phrenēsis.	Populāgo.
Pelicanus.	Phrenitis.	Porocēle.
Peltālis.	Phricōdes.	Poromphālus.
Pemphigōdes.	Phtheiroctōnon.	Porōsis.
Pensilis.	Phthiriāsis.	Porphyrites.
Pentadactýlon.	Phyllitis.	Porrigo.
Pentamýron.	Phymatōdes.	Portulāca.
Pepōnis.	Physālis.	Possētum.
Perdicis.	Physālos.	Potamogēton.
Perfoliāta.	Physēma.	Prasīnus.
Perforans.	Physēsis.	Priāpus.
Periclymēnum.	Phylocēle.	Primula.
Periniētides.	Physocles.	Probōle.
Periōdus.	Pierocholus.	Prodrōmus.
Periplōca.	Piperitis.	Proegumēna.
Periphimōsis.	Pituīta.	Prognōsis.
Perittōma.	Pityriāsis.	Propgo.
Perizōma.	Pityroides.	Prophāsis.

INDEX PROSODICVS.

Propolis.
Propoma.
Proptosis.
Proserpinaca.
Prosphoromēna.
Prosp̄hyfis.
Prostatae.
Prost̄this.
Prosth̄sis.
Pruritus.
Pseudoselinum.
Psoriasis.
Pterigoīdes.
Pterigostaphylini.
Ptilōsis.
Ptisanā.
Ptyālon.
Puerpera.
Punicum.
Pylorus.
Pyōsis.
Pyrenoides.
Pyrōla.
Pyrōsis.

Q.
Quadrigeninus.
Quercera.
Quercinum.
Querquera.
Quinquina.

R.
Racemus.
Ranina.
Ranunculus.
Raphanus.
Rapunculus.
Raucedo.
Recutitus.
Regimen.
Remora.

Reseda.
Resina.
Resumptina.
Retina.
Rhabarbarum.
Rhabdoides.
Rhachitis.
Rhagades.
Rhagoīdes.
Rhanteres.
Rhinenchytes.
Rhizotomum.
Rhodinum.
Rhodomeli.
Rhomboides.
Ricinus.
Rorifrus.
Rosmarinus.
Rubigo.
Rubinus.
Rubrica.
Rugitus.

S.
Sabina.
Sagapenum.
Salicus.
Sambucina.
Sambucus.
Sampsuchum.
Sandaracha.
Sanguisuga.
Sanicula.
Santalum.
Santonium.
Sapphirinus.
Sapphirus.
Sarcites.
Sarcocēle.
Sarcoepiplocēle.
Sarcōma.
Sarcomphalum.

Sarcophagum.
Sarcōsis.
Satyriasis.
Saxifraga.
Scabiōla.
Scalenum.
Scaphoides.
Scariola.
Scelētum.
Schidacēdon.
Scirrhoma.
Scirrhōsis.
Schoenoprasum.
Scleriasis.
Sclerōma.
Sclerosarcōma.
Scoliāsis.
Seolymus.
Scorbūtus.
Scordium.
Scorōdon.
Scorodoprasum.
Scorpioīdes.
Scorpiurus.
Scorzonera.
Scotodinos.
Scybala.
Seytalides.
Secacul.
Secale.
Secundinae.
Securidaca.
Selenitis.
Selinum.
Semeiōsis.
Semicotyle.
Semiobolus.
Semifideratus.
Semispeculum.
Semperuium.
Septana.
Sericum.

Seriola.

INDEX PROSODICVS.

Seriöla.	Statëra.	Syndröme.
Serpigo.	Steatocële.	Synneuröfis.
Sesamoidëa.	Steatöma.	Synöcha.
Sesámum.	Stegnöfis.	Synöchos.
Sesëli.	Stenothorácës.	Syntälis.
Seutlomalächë.	Sterilitas.	Syntenöfis.
Sialagöga.	Sternohyoides.	Synthëfis.
Sialöchus.	Sternoidëus.	Syphilis.
Siálon.	Sternohyreoïdes.	Syringotömus.
Siciliëus.	Sternüto.	Syrönes.
Sideritis.	Stoechadis.	Syssarcöfis.
Sigmoïdes.	Stolönes.	Systëma.
Siligo.	Stomacäce.	Systöle.
Siliqua.	Stomachus.	
Sinäpi.	Storäcis.	T.
Sinciput.	Stratiötes.	T abäcum.
Siriäfis.	Strobilus.	Tacamahäca.
Sirönes.	Styloceratohyoides.	Tamarice.
Sirüpus.	Stylohyoides.	Tanacëtum.
Sisärum.	Styloïdes.	Taraxäcum.
Smaragdinus.	Styräcis.	Tartärus.
Socotorina.	Subuöla.	Tatüra.
Solänum.	Succägo.	Tentigo.
Solidägo.	Succinum.	Terebinthina.
Sophonistères.	Succifa.	Tcrëdo.
Sparganöfis.	Succoläta.	Testüdo.
Spathomëla.	Succotrina.	Tetänus.
Sperniöla.	Succubus.	Tetrobölön.
Sphacelödes.	Suffumigabulum.	Thalämi.
Sphacëlus.	Sutüra.	Thelygönos.
Sphaerocephälus.	Sycamīnos.	Theodorëtos.
Sphagitides.	Sycöma.	Theriäca.
Sphenoides.	Sycomörus.	Theriöma.
Spinätus.	Sycöfis.	Thymiäma.
Splenitis.	Symphonä.	Thyreoarytänoides.
Spondylis.	Symphýfis.	Thyreoides.
Spondylus.	Symphýton.	Thyreoidëus.
Sporadici.	Symptöma.	Tinnitus.
Stamīna.	Synarthröfis.	Tithymälus.
Staphyle.	Synchondröfis.	Torcülar.
Staphylinos.	Synchýfis.	Trachëa.
Staphylöma.	Syncöpe.	Trachöma.

INDEX PROSODICVS.

Tragēa.	Typhōdes.	Vnědo.
Tragopōgon.	Tyriāfis.	Vngŭla.
Tragēma.	Tyrōfis.	Vomica.
Tragocēros.		Vomitus.
Tragopyrum.	V.	Vrāchus.
Tragorigānum.	Vagina.	Vretēres.
Traulōtes.	Valeriāna.	Vrina.
Trepānum.	Valetūdo.	Vrocrifis.
Tribŭlus.	Varicōsum.	Vrtica.
Trichiāfis.	Variōlac.	Vstilāgo.
Trichomānes.	Venēnum.	Vtērus.
Trichōfis.	Ventōfa.	
Tricuspīdes.	Verbēna.	X.
Triobōlon.	Vermifŭga.	Xenicon.
Triphēra.	Vernicis.	Xeromŭrum.
Tripōlis.	Verrūca.	Xerōtes.
Triquētrum.	Vertigo.	Xiphoides.
Trisāgo.	Vesica.	Xylobalsānum.
Trixāgo.	Vetonica.	Xymphŭfis.
Trypānum.	Vibicis.	Xyntāfis.
Tryphēra.	Viōla.	
Tuberōfa.	Vipēra.	Z.
Tulīpa.	Viperina.	Zeopyron.
Tunetānus.	Virīde.	Zibēbae.
Turritis.	Virōfus.	Zibēthum.
Tusēdo.	Viscēra.	Zingiber.
Tussilāgo.	Vitellina.	Zizŭpha.
Tylōma.	Vitiligo.	Zotica.
Tympanites.	Vitriolum.	Zygōma.
Tympānum.	Vmbilicus.	Zythogāla.

Register

der teutschen Wörter.

A.

Abbrennung 254
 Aberwitz 256
 Abführender *Muscul*
 387
 Abgang 261
 Abgeschabete Haut 392
 Abgesottener Trank 76
 Abgießung 253
 Ablassung des Fiebers 76
 Ableiten 574
 Ableitung 67. 259
 Ablösende Mittel 312
 Abnehmen 100
 Abnehmend Fieber 506
 Abreißung 74
 Absatz 339. 391
 Abschäumung 259
 Abschelung der Rinde 253. 311
 Abscheuliche Kräfte 555
 Abschneidung 72. 313
 Absonderung 609 des Urins
 273
 Abstreichende Mittel 4
 Abtrennung 74
 Abtrücknende Mittel 259
 Abziehen 259
 Achsel 106
 Achsel Blutadern 106
 Achselhaar 365
 Acheley 77

Ackereicheln 133
 Ackerknoblauch 46. 603
 Adamsapfel 544
 Aderbruch 199. 528
 Aderhäutlein der Nachgeburt
 189
 Aderlassen 528. 694
 Ader ohne paar 136
 Adlerstein 15
 Aehren 628
 Aeste 566
 Affodill 95
 Afterdarm 295. 569
 Aftergeburt 606
 Agrest 488
 Agstein 645
 Ahorn 6. 537. 627
 Alabasterstein 18
 Alantwurzel 356
 Alberbaum 545
 Alembick 20
 Allerley Obst 366
 Allermannharnisch 703
 Allgemeine Arznei 503
 „ „ „ Krankheit 504
 „ „ „ Schlag 507
 Aloe 27
 Alter. Alterthum 14
 Althae 30
 Alp 386
 Alraun 435

Register

- Allzugrosser Hunger 133
 Allzustarcke Purgation 373
 Amaranth 41
 Amber 42
 Ambrosgleiches Wein 387
 Ameise 328
 Ammelmehl 48
 Amethist 43
 Ammoniac 44
 Ananassen 50
 Anatomie 51
 Anatomischer Handgriff 293
 Anatomiste 51
 Ambrennen 292
 Auckergleicher Fortsatz 53
 Andere Gelencke des Halses 301
 Anemone 54
 Anfall 390. 510
 Anfang des Marcks im Rücken
 389
 Anfeuchtende Mittel 367
 Angelik 55
 Angebohrne Gebrechlichkeit 360
 Angebohrne Wärme 291
 Angehencke 517
 Angel. 353
 Angenommener Satz 376
 Angesicht 315
 Anhaltend Fieber 219
 Anis 59
 Ansteckend 219. 456
 Anstoss 510
 Antlitz 315
 Anwachs 651 des Fiebers 102
 Anwachsung 300
 " " " " der Augenlieder 53
 " " " " des Zungriemens
 53
 " " " " der Bärmutter 176
 Anzeigung 294. 387
 Appetit 310
 Apffelbaum 434
 Apfelsalbe 543
 Apstem 75
 " " " Kraut 598
 Apricosen 83
 Apotheke 525
 Apotheker 526
 " " " Buch 525. 272
 " " " Kunst 525
 " " " Tare 272
 Arabisch Gummi 78
 Arm 127 Armband 84. 458
 Armschiene 566
 Armenierstein 84
 Ars 68. 345 Arsbacken 471
 Arsmusculi 345 Arsnath
 518
 Artischocken 89
 Arzt 445
 Artzney 526. 106. 244. 444
 Artzneybier 177
 " " " Kunst 445
 " " " von Quecksilber 453
 " " " wider alle Kranckheit
 169
 " " " " " das Fieber 317
 " " " " " Gift 23. 65
 " " " " " Mutter Kranck-
 heit 378
 Asche 196
 Aschenloch 217
 Aschenmachung 385
 Aschensalz 19
 Aspen 545
 Ast 126
 Athemholen 291. 390. 573
 Athemzünglein 298
 Atlaswürbel 99
 Attich 281
 Aufblasen 290
 Aufgedunsen 136
 Aufgelauffene Samenadern 198
 Aufheben 287

Auf-

Der teutschen Wörter.

Aufhebender Muscul 412
 Aufkochen 281. 283
 Auflösung 50. 622. 272
 Auflösende Mittel 573
 Aufreiben 101
 Aufschliessung 622
 Aufschwellen 290
 Aufsieden 283
 Aufsteigen der Dünste 74
 = = der Mutter 378
 Aufstossen 585
 Aufwallung 494
 Augapfel 561
 Auge 483
 Augen-Arkney 211
 = Brannen 194. 648
 = Fistel 12. 323
 = Fluß 420
 = Haarband 415
 = Fieder 502
 = : : wasser Röhre 278
 = trieffen 420
 = trost 309
 = wächter 245
 = Wasser 372
 = Wehe 490
 = Wimper 648
 = Winkel 149. 365
 = Wurzel 689
 = Zähne 249. 258
 Aurickel 104
 Auripigment 105
 Ausblasung 313
 Ausbrechung 264
 Ausdämpfen 266. 307
 Ausdünstung 51. 265. 266
 Ausfall 254
 = : des Mastdarms 550
 = : der Haare 28. 81. 430
 524
 Ausführende Arkney 169
 Ausföhrung 307

Ausgezogen 313
 Ausgepreßter Saft 285
 Auslöschung 313
 Ausnahme der Beine 259
 Ausrauchung 51
 Aufsatz 411
 Ausschneiden des Fensteneins
 474
 : : : der Hoden 165
 Ausfiedung 287
 Ausspannung der Haut 283
 Auswählung 211. 261
 Austheilung 273
 Ausstreckung 51. 270 272
 Austreibende Arkney 101
 Austrückung 259
 Auswachs 73
 = : der Gebärmutter 176
 = : der Beine 312
 = : des Zahnfleisches 302
 Auszehrend Fieber 354
 Ausziehung 310. 313

B.

Bachbungen 114
 Bacillenkraut 236
 Backen 131. 431
 = Muscul 131
 = Zähne 258. 459
 Bad 108. 288. 390
 = (im) distilliren 110
 Badkopf 243
 Badeschwam 633
 Bänder der Gebärmutter 416
 Bändelwürmer 669
 Bärenklaus 5
 = Ohrlein 104
 Bärlap 428
 = Wurzel 456
 Baldrian 689
 Balsam 111
 Aaa 3 Balsam:

Register

- Balsamapfel 460
 Band 415
 Bart 111
 Bartsch 5
 Basilie 483
 Batengel 182
 Bauch 31. 695
 : fuß 208. 267. 415
 : Glasß 124
 : Grinnen 210
 : Weh 210
 Baum 79
 : Farn 542
 : Wolle 124. 346
 Beben 675
 Lebende Augen 364
 Becken 514
 Beeren 8. 107
 Beierde zu Essen 76. 493
 Beilkraut 606
 Bein 496
 : Körper 600
 : Bruch 163. 329. 628. 660
 Beinsäule 157. 628
 : Fresser 157. 501. 650
 : Lade 344
 : Schiene 319
 Beinweil 218
 Beisser 258
 Benediktenwurzel 161
 Benzoin 117
 Bergernstall 240
 : Grün 84
 : Knappe 454
 : Meister 454
 Bernstein 645
 Bertram 556. 562
 Beschaffenheit 65
 Beschlagen der Retorten 423
 Beschmierug 419
 Beschratten 69. 569
 Beschreibung der Beine 497
 Beschreibung der Menschen 64
 Besessener 481
 Bestreichung 419
 Betäubung 470
 Bete 117
 Betonien 118
 Bettstroh 337. 459
 Beutel 588
 : Muscul 135
 Bewegung 312
 : : des Gemüths 511
 Beyfuß 86
 Bezwarstein 120
 Bibenell 533
 Bibergeil 165
 Bickbeern 708
 Biene 70
 Bier 177
 : Molcke 547
 Bilsenkraut 372
 Bimstein 560
 Binde 317
 Bindelwurm 317
 Bingelkraut 453
 Biase 397
 Birckenbaum 118
 Birckwurk 360. 671
 Birnbaum 563
 Bisen 463
 Biß 213
 Bissen 124
 Bittersüß 279
 Blähungen 324
 Blase 284. 700. 701
 Blasenband 716
 Blasenstein 140
 Blatschiessen 619
 Blatter 283. 311. 561
 Blätterlein 561
 Blättlein 326
 Blatzierde 326. 331
 Blau Auge 376

der teutschen Wörter.

Blaue Flecken 281
 : Galle 394
 : Lilien 393
 : Striemen 293
 Bleichsucht 186
 Bleichſüchtig und aufgedunſen 136
 Bley 539
 Bleyfarbige Muſcul 422
 Bleyweiß 179
 Blinde Darm 208
 : : Geſchwulſt 656
 Blindköpfe 243
 Blöd Geſichte 466
 Blume 324
 Blumenblätter 523
 Blut 238. 592
 : Adern 694
 Blutig Auge 351
 : : Eiter 593
 : : Flecken 523
 : : Fluß 352. 422
 Blutgang 279
 Blutgefäße im Unterbauche 383
 Blutgeſchwär 334
 Blutiael 365
 Blutmachen 351
 Blutreich 538
 Blutreinigung 422
 Blutſäuberung 29
 Blutſtein 351
 Blutſpeyen 352
 Blutſtillende Mittel 292. 352
 Blutſtopfende Mittel 394
 Blutwurz 351
 Bock 673
 Bocksbart 364. 673
 Bockenwurz 185
 Bockshorn 326
 Boden eines Dinges 113
 Bodensaß 607
 Bohnen 125. 314

Böhrlin 416
 Vollen 133
 Vorrage 125
 Voreſch 125
 Vorar 126
 Böſe Blattern 124
 : Daunung 137
 : Ding 509
 : Geblüth 448
 : Geſchwür 137. 186. 478
 Böſer Grind 669
 : Kranckheit 299. 433
 : Leibesbeſchaffenheit 136
 : Räude 362
 : Weſen 463
 Bovist 492
 Brackendiſtel 304
 Brand 43. 314
 : im Auge 63
 : im Korn 584
 Brandmahl 638
 Bratung 96
 Bränne 554. 651
 Braunnurz 605
 Brauſen 319
 : : der Ohren 669
 Brechen 716
 Brechmittel 289
 Breite Barke 468
 Brenneiſen 171
 Brennen 171
 Brennend Feuer 381
 Brennende Mittel 169. 563
 Brenneſſel 719
 Brennoſen 333
 Bretſpielblume 331
 Breyen 109
 Brenggeſchwulſt 99
 Breymſchlag 166
 Briefe 667
 Brodtmuß 503
 Brombeere 585

Register

- Bruch 361
 : Band 44
 : Kraut 96. 361
 : Stein 497
 Brüche 129
 Brunellenkraut 554
 Brusch 586
 Brust 434. 512 665
 : Arney 114
 : Berlein 396. 605
 : Bein 636
 : Beinsmuscul 675
 : Blatsmuscul 636
 : Drüsen 667
 : Fell 266. 444. 538
 : gleicher Fortsatz 434
 : Muscul 512
 : Syrup 261
 : Wartslein 506
 : Windel 166
 : Wurzel 55
 Buchampfer 26. 424. 500
 Buchbaum 316
 Buchsdorn 564
 Büchse 564
 Buchweizen 315
 Buckel 250
 Burretsch 125
 Burckelkraut 53
 Butter 135
 Buxbaum 135

 C.
 Calcinitren 140
 Calmus 9
 Cameelsheu, Cameelsstroh 601
 Campher 145
 Candele 145
 Canarienkraut 525
 Canbirte Sachen 147
 Candirung 147
 Capelle 170
 Capernbaum 150
 Cardamomlein 154
 Carfunkel 64
 : : blatter 64
 Carmosin 204
 Carneol 596
 Caranüffel 595
 Carthäuser Melcken 84
 Cartendistel 271
 Castien 163
 Castanien 164
 Catheter 169
 Canterie 171
 Cedern 172
 Cement 172
 Celtischer Varden 628
 Cerreiche 178
 Chamille 182
 Cholerisch 1532
 Cholerische Feuchtigkeit 188
 Chrysolith 196
 Chymie 192
 Chymist. 192
 Chymischer Arzt 380
 : : : Proceß 350
 Circulirglaz 198
 Citronen 200
 Citrullen 56
 Claret 200
 Clarificiren 200
 Elyfir 203
 : Röhre 295
 Coffeebohnen 125
 Colik 210
 Colophonie 213
 Coloquint 212
 Complexion 214
 Compresse 271. 631
 Confect 217
 Conserve 72. 217. 218
 Consumat 219
 Contractur 220

Corallen

Der teutschen Wörter.

Corallen 224
 Coriander 225
 Cornelbaum 226
 Corrosif 171
 Cretischer Diptam. 268
 Kreuzbaum 580
 Kreuzwurz 340
 Cron Nägelein 162
 Crystalline Feuchtigkeit 239
 368
 Crystallifirung 217. 240
 Cubeben 240
 Cucumern 242
 Cur 244
 Cyperwurz 250
 Cypressenbaum 251

D.

Damastblume 442
 Dampfbad 690
 Darmbein 383
 Darmbeinsmuscul 383
 Darmbruch 295
 : Gicht 189. 250. 383
 : Mecklein 300
 : Winde 210
 Dämpfend Mittel 254
 Darre 100
 Datteln. Dattelbaum 502. 252
 529
 Dickbauch 300
 Dicke Bein 318 Haut 141
 Hirnhäutlein 441
 Dicker Harn 234
 Dickmachen 216. 218. 390
 Dickmachende Mittel 216. 385
 Digerirung 269
 Distillirung 259
 Distilliren im Bad 110
 Distillirt Wasser 76
 Distillirzeug 271
 Dollapfel 432

Dollheit 389
 Dollkörner 208
 Donnergold 190
 Donnerwurz 218
 Dörrung 82
 Dossen 494
 Drachenblut 275. 598
 Drachentwurz 276
 Drachme 275
 Dragon 275
 Dreck 636
 Drehstock 671
 Dreneckige Fuge der Hirnschale
 402
 Drenhauptige Muscul 257
 Drentägig Fieber 317. 661
 Drosselbein 201
 Drusen 131. 342
 : Geschwulst 505
 : an der Niere 152
 Dinkel 626
 Dunkelheit der Augen 42
 Dünckelforn 626
 Dünnmachende Mittel 100
 Dünner Eiter 593
 Dünne Hirnhäutlein 442
 : Zarre Haut 450
 Durchbohrende Muscul 517
 Durchbrennende Mittel 171
 Durchfressung 260
 Durchgängige Seuche 297
 Durchgebohrter Muscul 517
 Durchkneten 642
 Durchlauf 267
 Durchschlag 209. 213
 Durchseigen 209. 516
 Durchsickerung 264
 Durchwachs 517. 688
 Dürren des Leibes 437
 Dürrewurz 218
 Durst 619

Register

- E.
- Ebenholz 281
 Eberreis 3
 Ebenbaum 658
 Eibischkraut 30
 Eichbaum 565
 Eichel 109
 Eimer 47
 Einbildung 525
 Einbeer 509
 Einbrennung 293
 Einfallen der Beine 311
 Eingebohrne Wärme 121
 Eingefochter Most 254
 : : : Galt 72
 Eingemachte Sachen 216
 Eingepflanzte Wärme 291
 Eingeweide 295. 705
 Einhorn 714
 Einsencken 552
 Einschneidung 293
 Einsprüngen 203. 388
 Eintägig Fieber 296. 460
 Eintauchen 111. 257
 Einwässern 429
 Einweichen 111. 383. 388
 Eisen 319. 439
 Eisenbütlein 9. 470
 Eisenkraut 614
 Eisenhart 698
 Eiter 561. 655
 Eiterauge 376
 = Beule 715
 = Brust 292
 Eitermachende Mittel 269. 649
 Eiterzieher 563
 Eiterige Materie in der Brust
 292
 Eckel 74. 92. 384. 473
 Elasticität 284
 Element 285
 Elendthier 19
 Elephantenlaus 48
 Elixir 287
 Ellenbein 711
 Ellenbogen 52. 241
 = : Muscul 241. 566
 Ellernbaum 27
 Empfängniß 216
 Empfindlichkeit 13
 Emulsion 292
 Endivien 294
 Engelkraut 173
 Engelsfuß 542
 Engelmurk 55
 Englische Krankheit 576
 Engbrüstig 97
 Engbrüstigkeit 57. 97. 280
 Enis 59
 Entfärbt 7
 Enthaltung von Speisen 387
 Entledigen 307
 Entwehnung 2
 Enzian 340
 Entzündung 283. 313
 Entzündung 528
 : : : der Augen 299
 : : : des Halses 56
 : : : der Leber 359
 : : : der Lunge 519
 : : : der Mandeln 64
 : : : der Milch 631
 Ephen 354
 Eppich 72
 Erbkrankheit 360
 Erbsen 304. 315
 Erdbeerkraut 329
 Erd-Eicheln 133
 : Galle 173
 : Harz 94
 : Kasten 133 Ruß 133
 : Rauch 332
 : Schwamm 333
 : Schwefel 54

der teutschen Wörter.

- Erbwurk 88
 Erfahrung 290
 Erhaltung 24
 Erhizen 283
 Erhöhung 310. 643
 Erlenbaum 27
 Ernehren 25
 Ernährung 24
 Eröffnende Mittel 51
 Eröffnung der Adern 51.
 : : : des Baues 506
 : : : der Brust 506
 : : : der Blutgefäße 55
 : : : der Luftröhre 129
 Erschüttern 702
 Erstarrung 283. 641
 : : von Frost 580
 Erste Feuchtigheit 368
 Ersterbung 627
 Erstickender Fluß 168
 Erträglicher Zustand 309
 Erwärmung 326
 Erweichende Mittel 290. 432
 Erweiterung 270
 Erzgräber 454
 Erzeugung 339
 Eschenbaum 330
 Eßig 7
 Eßig-Meth 500
 : Zucker 500
 Eßende Mittel 303
 Eusserliche Mittel 422. 671
 Enserste am Ohre 422
 : : Häutlein 246
 : : Traurigkeit 16
 Extract 313
 Ey 498
 Eyerstock 499
- S.
- Jackelkraut 178
 Jächlein 172
- Järberbaum 579
 : Röthe 584
 Jäferlein 320
 : : in der Blume 149
 Jallen des Jäpfleins 197
 Jallende Sucht 299
 Jallhäutlein 689
 Jarbe der Sterbenden 315
 Jahnkraut 322
 Jaulbaum 330
 Jaulheit 532
 Federweiß 31. 43
 Feigbohnen 425
 Feigwarzen 216. 321. 352
 650
 : : : Kraut 605
 Feilen 417
 Fein Gold 481
 Feinste von jedem 20
 Feiste 11
 Feld=Safran 100
 : Zwiebel 495
 Fell 246. 514
 : überm Auge 556
 Fenchel 325
 Fenchelholz 596
 Fenster 318
 Fersen 142
 : Wein 97
 Fett 11
 : Haut 450. 504
 Fettstücke 588
 Fett von ungewaschener Wolle
 486
 Fette Henne 658
 Fettigkeit des Leibes 543
 Feuer das aus den Augen springt
 418
 : Blätterlein 283
 Feuerheerd 325
 Feuerstätte 325
 Feuriger Umlauf 725

Register

- Fieber 317
 : Kraut 173
 : Rinde 195
 Figirung 324
 Fickeisen 171
 Filtrirung 323
 Filz 323
 : Beutel 436
 : Läuse 461. 530
 Finger 269
 : Hut 269
 : Wurm 509
 Finnen 392
 Fischleim 381
 Fisteln 323. 376
 : der Augenwinkel 323
 Flache Hand 502. 663
 Flacher Handmuscül 502
 Flachsdotter 612
 Flachs kraut 419
 Flaschenzug 543
 Flechten 328. 414. 452
 Fleckfieber 523
 Fleckkraut 178
 Fleisch 158
 Fleischblume 447
 Fleischbruch 595
 : Häutlein 157. 505
 : Leim 595
 : machende Mittel 537
 595
 Fleischern Auswachs 595
 Fleischig 310
 Glieder 591
 Liegende Gicht 88
 Fließend Papier 183
 Gliete 528
 Glöb kraut 521. 556
 Fluß 171. 551. 577
 : des Haupts 168
 Fontanelle 326
 Fordertheil des Haupts 618
 Forderste Gelencke der Finger
 454
 : = breite Zähne 258
 Fortspianken 552
 Fortsatz 73
 Frankosen 424
 : = Holz 350
 Frauenader 594
 : = Haar 150. 11. 543. 676
 : = Münze 139
 : = Röslein 427
 Frauenzeit 166. 451
 Fressender Wurm 362. 478
 Freßigkeit 11
 Frosch=Abern 566
 : Biß 461
 : Leich 627
 Frostbeulen 520
 Frucht 326. 331. 510
 Fuchsschwanz 28. 504
 Fühlen 655
 Fünffingerkraut 515
 Fürnehmste Kraft 80
 Fuge 649
 Fuhrmannsbinde 104
 Fuß 522
 : Bad 513
 : Wiege 657
 : Sohle 537
 : = Muscul 537
 Fußenschlag 648
- G.
- Gacker 109
 Gäbelein 151
 Gäbelein gleiche Gefäßlein 150
 Gähnen 496
 Gänseblumen 116
 : Fuß 522
 Galenische Arzney 336
 Galgand 335
 Galläpfel 336
- Galle

Der teutschen Wörter.

- Galle 121
 Gallenblase 326
 : Gang 187. 547
 : Krauckheit 188
 Gallerte 337
 Gallſüchtig 188
 Galmeyſtein 139
 Gamanderlein 182
 Gang 443
 : des Ohrs 443
 Gartenpſop 597
 Gauchheil 49
 Gaurie 502
 Geblüt 592
 Geburt 510
 Geburtsglied 244
 Gedärm 295
 Gedenen 310. 479
 Gefährliche Krauckheit 11. 433
 Gefäß 691
 Geflochten Sennaderkopf 539
 Gefräß 154
 Gegenbock 68
 : Bruch 220
 : Creiß im Ohre 62
 : Ständer 62
 : Streckung 68
 Gegend der Herkgrube 547
 Geheimniß 79
 Gehirn 177
 Gehör 101
 : Mittel 9
 Geiffertreibende Mittel 590
 Geisange 12
 = Blat 151
 = Raute 336
 Geiſtmachung 539
 Gefröße 453
 Gelbe Rüben 158
 Gelbsucht 381
 Gelencke 391
 Gelencke der Beine 89
 Gelencke der Hand 159
 Gelencke im Rückgrad 632
 Gelinde Purgation 374
 Gelbmurkel 245
 Gelbsucht 381
 Gelbsuchtwurk 245
 Gensenfugeln 12
 = Wurkel 275
 Gemurmel 126. 586
 Genesung 244
 Genesmittel 444
 Genicke 178
 Genferich 61
 Fenster 340
 Gerberrinde 579
 Gerinnen 204
 Gerſte 367
 Gerſtenkorn 179. 236. 366
 Gerſientranck 557
 : : Waſſer 366. 370
 Geruch 484
 Geſchärſte Hauptpillen 204
 Geſchmack 350
 Geſchwinde Krauckheit 11
 Geſchwollene Mandeln 47
 : : : Saamenadern 198
 Geſchwulſt 531. 682
 : : unter der Zunge 114
 : : hinter den Ohren 510
 Geſchwür 75. 279. 710
 : . nun ſich freſſend 43
 Geſiegelte Erde 408
 Geſt 338
 Geſtalt des Leibes 362
 Geſtaltuß 214
 Geſträuche 331
 Geſundheit 307. 371. 689
 Getoſe 586
 = im Leibe 126
 Gewächſe 537
 Gewölbe 329
 : : Bruch 143

Register

- Gewürk 81
 = Wein 200
 Gicht 88
 Gichter 463
 Gichtrosen 501
 : Rüben 131
 : stillende Mittel 62
 Giesfaßgleicher Knorpel 89
 Gieskunst 192
 = Puckel 221
 Gifft 695
 Gifftgallicht 121
 : Wurzel 220
 Gips 351
 Gläserne Feuchtigkeit 368. 369
 Glaskraut 394. 509
 Glaze des Haupts 142
 Gleiche 365
 : Theile 48
 : förmige Theile 365
 Glette 421
 Glied 401
 Gliedmassen 88
 Gliedwasser 428. 652
 Glieder 89
 Gliederung 267. 293
 Gliederwehe 88
 Gold 105
 Goldader 352
 Goldapfel 432
 = Kieß 437
 Gottes Hand 74
 Grad 347
 Gran 348
 Granat 347
 : Baum 561
 Graß 347
 Grasnecken 161
 Grätzanglein 5
 Grauen 473
 Graue Haare 147
 Grau Nichts 632
 Graupen 24
 Grauer Tuz 685
 Greiffenschnabel 349
 Greißig 180
 Gren 85
 Griechischer Aufsatz 411
 Griech 24. 81. 474. 555. 587
 : Holz 474
 Grimmen 383
 Grind 305. 598
 : Wurk 404. 499
 Großer Darm 212
 : : Drüse 141
 Große Pulsader 69
 : Rückbein 588
 : Wolfsmilch 670
 Groß Eppig 364
 : Kopf 429
 Grund 113
 Grundheil 699
 Grünspan 13
 : wachs 348
 Gilden Günsel 132
 Gummi 350
 Gundelreben 354
 Gundermann 354
 Gurgel 405
 : Geschwulst 129
 : Wasser 317
 Gürtelkraut 428
 Guß 334
 Guter Heinrich 125
 Gute Tage des Fiebers 76

 H.
 Haar 235
 Haarkleine Gefässe 149
 = vom Korn 83
 = Seil 613
 = Strang 524
 = Wurm 306. 362
 Haber 102

Der teutschen Wörter.

Habermurk 673
 Habichtkraut 364
 Hacken 289. 353
 Hästlein 320
 Hästung 650
 Härlein 320
 an den Augliedern 194
 Häutlein 450
 : : der Beine 519
 Haft 320
 Hagapfelbaum 79
 Hagedorn 399
 Halb Mann, halb Weib 53
 Halb Pfund 607
 : Quentlein 358
 Halbschnige Muscul 608
 Halbe Schlag 359
 : Rückgrads Muscul 608
 Halber Scrupel 481
 Hals 211
 : Alder 396
 : Bein 201
 : Geschwür 56
 : Geschwulst 56
 : Kraut 178. 672
 : Mandeln 64
 Hammer 433
 Han 180
 Hanenfuß 567
 : Ramen 20. 153. 236
 Hanenkammgleicher Auswachs
 236
 Hand 437
 Handvoll 436
 Hanebuchen 159
 Hanf 148
 Hangende Warke 10
 Harn 554. 713
 : Blase 701
 : Fluß 260
 : Gänge 717
 : Glas 442
 : Häutlein 26

Harnkraut 361. 418
 : Röhre 717
 : Strenge 280
 : treibende Mittel 273. 395
 : Winde 280. 640
 Härte 601
 Harter Knochen 216
 : Hen 92
 Harthörigkeit 112. 279
 Hartleibigkeit 31. 222
 Hartriegel 416
 Harz 573
 : Wurzel 178
 Haselnuß 102. 230
 Haselstrauch 230
 Haselwurzel 91
 Hasenaugen 402
 Hasenbrodt 13
 Hasenfohl 623
 Hasenflee 402
 Hasenohrlein 134
 : Pappeln 414
 : Scharte 398
 Hauhechel 61
 Haupt 152
 : Alder 174
 : Arzneyen 174
 : Grind 306. 333
 : Haare 149
 : Krankheit 256
 : Schedel 142
 : Waschung 150
 : Weh 156. 174
 : : an einer Seite 358.
 460
 : : von langer Zeit 174
 : : vom Trincken 233
 : Windel 150
 Hausbacken Brodt 106
 Haushaltung 484
 : Laub 112
 : Mittel 310

Haus

Register

- Hauswurk 112
 : : kleine 698
 Haut 246. 514
 : der Hoden 288
 : gleicher Muscul 608
 Hautmachende Urkney 193
 Haut der Eingeweide 520
 Heißen 692. 568
 Hederich 305. 393
 Hefen 315
 : vom Oele 47
 Heide 303
 Heidelbeer 708
 Heidnisch Wundkraut 595. 705
 Heilende Mittel 218
 Heiligbitter 364
 : Feuer 305
 Heilung 244
 Heiserkeit 568
 Heißer Brand 337
 Helm 20. 335
 Herausfallen 551
 : : : der Augen 312
 Herauswachsen des Nabels 312
 Herausziehende Urkney 101
 Herbe 105
 Herloß 106
 Hermetische Urkney 360
 Hermodatteln 361
 Herstellung 571
 Herk 155. 223
 : Bündel 518
 : Bebung 502
 : Blat 294
 : Erstickung 155
 : Gefäß 227
 : Gespan 155
 : Gewächß 543
 : Grüblem 65
 : Klopsen 503
 : Sennäderlein 213
 : stärckend Träncklein 155
 Herkwasser 77
 Herkweh 156
 Herumführender Muscul 552
 Herzuführender Muscul 11
 Hetschen 618
 Heu 325
 Heydekorn 315
 Himbeer 585
 Himmelschlüssel 549
 Hindere 68
 Hindläufte 194
 Hinkend 200
 Hintertheil des Haupts 482
 : : : des Hirns 177
 Hippocras 200. 704
 Hirn 177. 293
 Hirnbeschirmer 451
 Hirnschedelhäutlein 518
 Hirnschale 342. 233
 : Bruch 143
 : Cronnath 226
 Hirschbrunst 124
 : Schwamm 124
 : Wurzel 178
 : Zunge 602. 179
 Hirse 456
 Hitze 14. 80
 : im Angesicht 563
 : des Magens 81. 203
 Hitzblätterlein 363
 Hitzige Blattern 529
 Hitziges Fieber 171
 Hitziger Fluß 578
 Hoeker 250. 341
 Hodenmuscul 234
 : Sack 605
 Höle 208
 : des Herzens 697
 : : Armbeins 113
 : des Hüftbeins 232
 : des Hirns 696
 : der Zähne 30. 461

der teutschen Wörter.

Hoffärtige Muscul 647

Holader 691

Holderbaum 591

= Schwamm 184

Hole Geschwür 323

Holer Leib 182

Holwurk 83

Honig 446

= Flecken 505

= Geschwellt 448

Honigkuchlein 449

Hopfen 426

Hornhartes Häntlein 226

Hospital 478

Hüftbein 383. 232. 395

= Weh 394

Hünerauge 201. 357. 546

= Biß 19. 461

= Darm 29

Hülfsmittel 106

Hülse des Saamens 518

Hüttenrauch 685

Hußlattig 684

Hundsband 248

= Blume 134

= Dill 134

= Graß 347

= Hungern 248

= Knoblauch 80

= Krampf 625

= Rosen 249

= Tod 73

= Zunge 249

Hunger 316. 493

Husten 684

Hyacinth 369

J.

Jacobsblume 379

Jägerstücke 555

Je länger Je lieber 183. 279

417

Lex. Med.

Jesmin 380

Jgels Knospen 537

Jimmerfrankend 689

Indianisch Blat 432

Indianische Zeigen 492

= Spicanarden 471

Jnngrün 201

Jnnwendige Beschaffenheit 381

Jngwer 725

Johannesbeer 580

= Brodt 176. 616

= Gürtel 86

= Kraut 378

= Würmlein 194

Jrrgang im Ohre 399

Jfop 377

Jucken der Haut 554

Judenkirschen 25

= Pech 94

= Stein 396

= Zopf 539. 676

Jalep 396

Hungerkrankheit 186

Jungferschaft 372

K.

Kähle 485

Kählengeschwür 651

Kässpappeln 434

Kätlein 397. 479

Kahlkopf 142

Kalk 143

= Brennen 382

= Salz 19

= der Zähne 484

Kalte Brand 627

Kalte Fieber 96. 317. 391

Kalte Pisse 640

Kamillen 182

Kampfer 145

Kannentraut 95

Kappernbaum 150

Bbb

Kahen

Register

- Rakentkraut 167. 689
 = Münze 167. 473
 = Wurzel 531
 Räuen 440
 Ränferserone 384
 = Schnitt 378. 510
 Rehle 317. 405. 485
 Rehlengeschwulst 56
 Reichen 280
 Reilgleiche Beine 244
 Reimen 248
 Relleresel 545
 Rellerhals 407. 456. 666
 = Wurm 542
 Relter im Gehirn 408
 Kennzeichen 263
 Kerbelkraut 179
 Kermerskern 398
 Kerzenkraut 529
 Kerstwurk 489
 Kessel 17. 136
 Kesten 164
 Keuschbaum 16
 Kichern 193
 Kieweyer 331
 Kinn 452
 Kinnbacken 435
 = Muscul 440
 Kindbetterin 558
 Kinderblattern 690
 Kindsadern 199
 Kind das mit den Füßen erst
 kommt 17
 Kind im Mutterleibe 289
 Kirschbaum 175
 Klapperrosen 579
 Klapperstein 15
 Klebkraut 69
 Klee 677
 Kleine Augen 456
 = Bauchwürme 91
 = Erbsen 482
 = Flecken 305
 = Hundvoll 558
 = Kletten 721
 = Stimme 395
 = Wegwarte 188
 = Welt 456
 Kleister 210
 Kletten 404
 Klingen der Ohren 669
 Knabenkraut 249. 493
 Knäten 432
 Knebelbart 469
 Knie 340
 Kniebüge 544
 = Muscul 544
 Kniescheibe 459
 Kniezipperlein 346
 Knirschen mit den Zähnen 130
 678
 Knoblauch 26
 Knoblauchkraut 26
 Knod 97
 Knopf am männlichen Gliede
 108
 Knobel 454
 Knöchel 433
 Knöpfe an den Pflanken 89
 Knötchen 339
 Knorpel 160. 188
 Knorren 433
 Knospe 339
 Knötlein 478
 Kobalt 204
 Kochung 207
 Königsferke 597
 Kohl 128
 Kolbe 242
 König 570
 Königskerke 529. 697
 Körnlein 8
 Kopf 152
 = Schmerzen 174

Unable to display this page

Register

Landstreicher 17	Leindotter 612
Lange Darm 383	: Kraut. 418
Langlauch 490	Leistenbruch 131
Lange Mark 446	Lenden 425
Lange Rückenmuscul 423	: Braten 555
Länglichte Musculn 631	: Musculn 555
Langsames Fieber 409	: Wein 424
Langsame Kochung des Magens	: Stein 474
127	: Wehe 424
Langwierige Krankheit 67. 190	Lerchenbaum 405
541	Leucvion 413
Laseisen 528. 599	Lieblicher Geruch 355. 484
Lattig 401	Liebstockel 414
Latwerge 217. 282. 285. 491	Liebtrunk 527
Lauch 546	Lilgen 416
Lauffende Sicht 88	Limonien 417
Lauge 422	Lindernde Arzney 432
Laugensalz 422	Linse 409. 524
Lauf 513	Lippen 399
: Kraut 20. 324. 635	: der weiblichen Schaam
: Eucht 530	399
Lavendel 407	Lispeln 122. 674
Laxirende Mittel 31. 408	Löffel 206
Lazurstein 408	: Kraut 207
Lebensbaum 79	Lorbeerbaum 408
: Geister 630	Lorbeerkirichen 407
Leber 359	Loth 279. 608
: Flecken 430	Löwenblat 410
: Fließungen 325	: Fuß 20. 410
: Fluß 359	: Maul 67.
: Kraut 359. 414	Luchsstein 115. 428
: Wforte 546	Lufft 14
Lebkuchen 449	Lufftloch 570
Lecksaft 282	Lufftröhre 94. 129.
Leere Gedärme 381	Lunge 559
Lesen 399	: nadern 87
Leibwasser 51	: Blume 540
Leichdorn 201	: Geschwär 715
Leichter Athem 310	: Kraut 559
Leichter Todt 310	: Eucht 531
Leiden 511	Lust zum Essen 76. 493
Leim 210. 344 427.	: zu unnützen Sachen 432

der teutschen Wörter.

nr.

Maschine 429
 Macht 315
 Maden 425
 Magen 639. 696
 : drücken 156
 : guter 310
 : Pulsader 208
 : Saft 338
 Magerheit 313.
 Mager werden 313. 437
 Magsamen 208. 505
 : : Kopf 208
 : : Saft 491
 Magnetstein 431
 Mahl 413
 Maioran 531
 Malz 135
 Malken 286. 411
 Mandeln 509
 Mandelbaum 47
 : : Milch 47
 Mängelwurz 364
 Mangold 117
 Manier zu curiren 455
 : : : leben 263
 Männliche Glied 515
 Manna 436
 Manstreu 304
 Marcasit 437
 Marcipan 440
 Mare 386
 Marenflechte 539. 676
 Marck 223. 446. 559
 : in Beinen 446
 : im Hirn 446
 : im Rückgrad 446
 Marmelate 438
 Marmelstein 438
 Marronen 164
 Maseran 431
 Masern 460

Maß 452
 : einer Arzney 275
 Mäßigkeit 650
 Maßlieben 116
 Maßholder 537
 Mastdarm 295. 569
 Mastixkraut 202
 Mastix 441
 Mastixbaum 409
 Materialiste 85
 Mauerpfeffer 383
 Maul 496
 Maulbeerbaum 462
 Maulbeertrank 460
 Mausdorn 586
 Mausohrlein 104. 467
 Mauspfeffer 635
 Medianader 444
 Meerfenchel 236
 : Graß 24
 : grüner Stahr 348
 : Linsen 409
 : Moos 224
 : Retti 85
 : Sternkraut 678
 : Binde 621
 : Zwiebel 601
 Mehl 316
 : Fleck 29
 : Hund 71
 Meißel 599
 Meißlerwurzel 384. 498
 Meißterpulver 431
 Melancholy 447
 Melisse 449
 Melonen 449
 Melote 449
 Melte 100
 Mangelwurz 364. 404. 499
 Mennig 457
 Merckliche Veränderung der
 Krankheit 235
 B b b 3

Mef.

Register

Messerlein die Zunge zu lösen 53

Messing 103

Metall 454

Metallenschaum 603

Meth 370. 448.

Meyenblume 417

Meyer 96. 124. 459

Miete 5

Milch 400. in den Fischen 401

Milchadern 691

= Canal 278

= Fieber 401

= Gefäße 334

= Haare 403

= Saft aus Speisen 191

= Säugung 401

Milte 100

Milß 631

= Uder 590

= Braut 95. 631

= Sucht 375

Mineral 437

Mißgeburt 460

= : verursachende Mittel 41

Mispelbaum 454

Mist 636

Mistel 706

Mitesser 235

Mithridat 458

Mitleiden 218. 650

Mittel 414

= gegen Augenwehe 490

= gegen Brechen 62

= : : Fieber 67

= : : Lebersucht 359

= : : Säure 62

= : : Zahnwehe 483

Mittelbauch 298

Mittelfell 444

Mittelpunct 173

Mittelsalz 294

Mittelse des Nabels 10

Mittelwand der Nase 610

Mitternacht 453

Mörfel 461. 533

Mohn 505

= Häupter 208

Mohrenkamm 252

Mohrrüben 158

Molken 612

Monathblümlein 116

Monathliche Reinigung 166. 451.

Mondkalb 459

Mondkraut 425

Mondsüchtig 425. 477

Moss 465. 719

Morsellen 461. 659

Mottenkraut 16. 123

Mückenkraut 521

Mückenpulver 204

Müdigkeit 222. 254. 406

Münchskappe 241

Münchskopf 657

Mund 496. 639

= der Bärmutter 211. 497

Mundsfäule 84. 639

= : vom Magen 155

= : Schleim 633

= : voll 124

Münze 452

Muscabluume 429

Muscatus 462

Muschel der Ohren 216

Muscul 465

= der Speiseröhre 485

= des Rückgrad 576

= zwischen den Rippen 391

Mutterbruch 361

Mutterflecken 430

= Gewächs 459

Muz

Unable to display this page

Unable to display this page

der teutschen Wörter.

Pestilenzwurz 523
 Peterlein 523
 Peterzilig 523
 Pfaffenfutter 673
 Pfaffenpint 89
 Pfanne 136
 Pfeben 449. 516
 Pfeffer 534
 : Kraut 410. 534
 Pfeilkraut 589
 : Rath 481. 589
 Pfennigkraut 173. 425
 Pferdeshwanz 302
 Pfersigbaum 521
 Pfingstrosen 501
 Pfingig 180
 Pflanze 537
 Pflaster 291
 : Rolle 247
 : von Spanischen Fliegen
 701
 : von Wachs 176
 Pfortner 562
 Pfortader 694.
 Pfriementkraut 340
 Pfund 414. 544
 Philosophisch Calciniren 140
 Phiole 527
 Phosphorus 529
 Pillen 166. 533
 Pimpernuß 635
 : : Baum 535
 Pinienbaum 534
 Pinsel 514
 Pistachien 535
 Platte Erbsen 406
 : Würmer 425. 669
 Plauderer 109
 Plücker 159
 Plumasole 631
 Pocken 690
 Pockenwurz 185

Polen 540. 558
 Poliermesser 409
 Pomade 543
 Pomeranze 102
 Pomesine 346
 Portulac 546
 Potasche 31. 196
 Präcipitation 547
 Preisselbeer 117
 Pressung der Luft 66.
 Puckel 341
 Puls 560
 : Uder Ausspannung 54
 : : Canal 146
 : Pflaster 297
 Pulverisiren 560
 Pumpnickel 106
 Purgation 169. 561
 Purgierende Arzney 561
 Purgierfieber 136
 : Morfellen 481
 : Oblaten 481
 Purpurfieber 561
 Pyramidalnussel 562

Q.

Quacksalber 17. 291
 Quecken 377
 Quecksilber 369. 453
 Quentlein 275
 Quendel 611
 Quintessenz 287. 306
 Quittenbaum 231
 Quittenlattwerge 438

R.

Rabenschabel gleicher Aus-
 wachs 223
 : : Muschel 224
 Rachen 526
 Radiermesser 568
 Radischen 567
 Rbb 5

Register

- Räucherhorn 646
 Räucherung 332
 Räucherkerzen 108
 Räumigkeit 598. 555
 = der Augen 555
 Rauchfaß 646
 Raute 586
 Raspel 568
 Raspeln 417
 Rattenpulver 86
 Raucken 304
 Raufzanglein 714
 Rauschgelb 592
 Rautengleiche Musculn 579
 Rebauge 483
 Recept 328
 Rechte Gestalt 217
 Recipiente 569
 Recken des Leibes 504
 Rectificiren 569
 Regel der Diät 570
 = mäßige Arzeneien 273
 Reiher 80
 Reiben 330
 Reibeisen 568
 Reibstein 546
 Reiffung 443
 Reinsfahren 657
 Reinblumen 16
 Reinweiden 416
 Reinigen 465
 Reinigend Mittel 292
 Reinigung 200
 Reiß 496
 Reitzgras 156
 Reitzläuse 619
 Retorte 574
 Rettich 567
 Reverberierfeuer 382
 = Ofen 574
 Reudigkeit des Hauptes 7
 Ribbensfell 538
 Riechflüchlein 511
 Riem 329
 Riß auf dem Fuße 455. 657
 Rietgras 135
 Rinde 229
 Rindengleicher Theil des Hirns
 229
 Ring 198
 Ringelblume 140. 142
 Ringgleiche Knorpelbein 234
 Rippen 230
 Riß 581
 Rittersporn 256
 Rocken 606
 Rockendistel 304
 Rodiserholz 578
 Rodelkraut 20. 324
 Röhre 145. 295. 621
 Röhrlin 148
 Röhrgeschwür 323. 376
 Röstung 96
 Röthe 584
 Rötheln 584
 Röthelstein 585
 Rohr 89. 139
 Rohrkolben 687
 Rollenmuscul 679
 Rose 105. 578. 582
 Rosenesig 500
 = Holz 578
 = Honig 579
 = Del 578
 = Wurz 578
 = Zucker 579
 Rosmarin 582
 Rossmist 695
 Roßschwanz 302
 Roß 584
 Rothe Flecken 430
 = Ruhr 279.
 Rothe Steiabrech 322
 Rothlauff 305.

Unable to display this page

Register

- Schambug 388
 = Haar 558
 = Zünglein 202
 Scharbock 600. 602
 = Kraut 184
 Scharffer Fluß 578
 Scharlachbeeren 398
 = Baum 382
 Schauder 675
 Schauer 367
 Scheide der Mutter 688
 Scheiden 609
 Scheidfunst 192
 Scheidtrichter 375. 609
 Schellkraut 184
 Schenckel 238. 318
 = Muscul 238. 481
 Scheere 328
 Schermesser 479. 568
 Scherff 340
 Schienbein 668
 = Muscul 346. 668
 Schieferweiß 36
 Schielen 639
 Schierling 194
 Schiessen des Zäpfleins 197
 Schiffgleiche Beinlein 472
 Schifflein Windel 599
 Schildbeinsmuscul 234
 = Pflaster 605
 = gleicher Knorpel 667
 Schilffrohr 89
 Schlacken 603
 Schlaffe 659
 Schläfrigkeit 622
 Schlaf 622
 = bringende Mittel 374.
 622
 = Fieber 412
 = Kraut 183
 = Losigkeit 17.
 = Muscul 659
 Schlaf Pulsader 158
 = Sucht 161. 166. 214.
 412
 Schlag 74
 Schlangenholtz 213
 = Kraut 276
 = Wurd 604
 Schlappigkeit 100. 571
 Schlehdorn 5.
 = Baum 554
 Schleim 464
 = austreibende Mittel 73.
 528
 = der Därme 464
 = Drüsen 342
 Schlier 131. 342. 531
 = am Halse 604
 Schließmuscul 628
 Schlüsselbeinsmuscul 642
 Schlüsselblume 549
 Schlucken 618
 Schlund 526
 Schlurffen 623
 Schmach 579
 Schmalk 11. 107
 = Blume 567
 Schmeer 11. 107
 = Bauch 1
 Schmelzkunst 192
 = Ziegel 238
 Schmelzung 334
 Schmerbel 125
 Schmerz 274
 = der Beine 497
 = lindernde Arzney 508
 = stillende Mittel 60
 Schmincke 230
 Schnabel 583
 Schnarchen 637
 Schneckenegleiche Beinlein 206
 = Klee 444
 Schneeglöcklein 413
 Schnei

der teutschen Wörter.

- Schneidemeßer 385
 Schnelle Treibung 494
 Schnittlauch 601
 Schnupfen 230
 Schößlein der Kräuter 248
 Schramme 193
 Schröpfen 243. 600
 Schroteisen 568
 Schrotmeißel *ibid.*
 Schrunden 576
 Schüssel 232
 Schulter 366. 368
 : Wein 488
 : Fluß 488
 : herausstehende 557
 Schuppen 333
 Schuppichte Haut 280
 Schuppenath 410
 Schwachheit 253. 294. 383
 Schwacher Puls 328
 : Trank 124
 Schwämme 71
 Schwalbenkraut 184
 : Wurk 92. 365
 Schwammicht Fleisch 374
 Schwammgewächse 333
 Schwangerschaft 341
 Schwangerer Lust 200
 Schwanzbein 205
 : Pfeffer 240
 Schwarz Geblüthe 448
 : Häutlein des Auges 576
 : Rummel 448. 477
 : Stahr 41
 : Senff 304
 : Weizen 447
 : Winde 358
 Schwefel 647
 : Wurk 524
 Schweinbrodt 88
 : Todt 522
 Schweiß 646
 : Blätterlein 363. 646
 : Fieber 363. 646
 : Löcher 545
 : treibende Mittel 363
 Schemmenkraut 547
 Schwertel 342. 703
 Schwertgleicher Knorpel 294
 Schwere Geburt 280
 : Noth 299
 : Schlassucht 169
 : Sprache 112. 137. 280
 Schwerer Athem 57. 97. 280
 Schwermüthig 280
 Schwiele 141
 Schwindel 604
 Schwinden 333. 414. 437.
 452
 : der Glieder 100
 Schwindsucht 100. 531. 655
 Schwindstüchtiger 530
 Schwißen 646
 Schwißfieber 288
 Schwalst 682
 Scrupel 605
 Seeblume 480
 : Senckel 236
 Sehnen 415
 Seiden 610
 Seidelbast 666
 Seiffe 594
 : Kraut 594
 Seitengleiche Sennader 188
 : stechen 538
 Seliunck 590
 Seleri 72
 Senff 617
 : Umschlag 617
 Sennaderstich 560
 Senneblätter 609
 Serapinsafft 589
 Serpentinstein 490
 Seuche 219. 460. 504
 Senfzer

Register

- Seufzer 649
 Sentuch 209. 213
 Sichel 316
 Sichten 234
 Sieb 234
 Siebung *ibid.*
 Siebgleich Wein 307
 Siechhaus 478
 Sieden 281
 Siegwurzel 703
 Siegmarskraut 19
 Siegmundswurz 19
 Silber 425
 Sinnen 13
 : Benennung 165
 Singrün 201
 Sirup 653
 Sode 81. 203
 Solenmuscul 621
 Sommerflecken 296. 409.
 524
 Sommersprossen 296
 Sonde 447
 Sonnenbrand 505
 : Thau 583
 : wende 357. 699
 Sorgsaame 624
 Spalt 323
 : Bruch 676
 Spaltung der Hare 268
 Spangrün 13
 Spanische Fliegen 148
 : = Pflaster 701
 Spanischer Glieder 653
 Spanische Krauckheit 424
 = Pfeffer 152
 : Sode 620
 Spannen 220
 Spannen des Halses 292
 Spannader 73. 415. 475
 Spargel 93
 Spatel 625
 Specerey 85
 Species 625
 Speck-Geschwulst 472. 636
 : Lilien 417
 Speichel 590
 : Fluß 557
 : Röhre 278
 : Wurzel 562
 Speiren 624
 Speiseröhre 485. 317
 Spentranck 289. 715
 Spicke 407
 Spiegelhartz 213
 Spierbaum 624
 Spießglas 66
 Spinath 365. 629
 Spinne 79
 Spinnwebhäutlein 46. 78
 Spindelbaum 308
 Spindel am Arm 566
 Spiritus 630
 Spitze Zähne 249. 258
 Spitze des Herzens 464
 Spitzen an den Nehren 83
 Spitziger Filtrirbeutel 436
 : : Fortsatz der Hirnscha-
 le 115
 Splitter der Hirnschale 149
 Sprachlosigkeit 70
 Springkörner 166. 416
 : Kraut 384. 406
 Sprütze 295. 653
 Sprung 97
 Spulwurm 425
 Spüräpfel 624
 Stahr 167
 Stabwurz 3
 Stachelbeer 349
 = Ruß 676
 Stadtharz 80
 Stärke 48
 Stahl 180. 439

der teutschen Wörter.

Stamm 679
 = eines Baums 170
 Stammeln 109
 Starck Getränk 542
 Starcke Urkney 276
 = Muscul 692
 = Purganz von wilden Cucumern 285
 Staude 331
 Stechapfel 640
 Steckfluß 168
 = Rüben 470
 Stein 140. 421
 = Maun 581
 = Bein 421
 = brechende Mittel 421
 598
 = Buchen 159
 Steindacht 43
 = Eiche 382
 = Glachs 43
 = Flechten 414
 = Klee 449
 = Kohlen 420
 = Köffel 404
 = Marck 438
 = Nägelein 84
 = Del 487. 523
 = Saamen 421
 = Salz 339
 Steinhartes Bein im Ohr 523
 = Schneiden 421
 = Schneider 422
 Stendelwurzel 493
 Stengel 171
 Stern im Auge 561
 = Kraut 96
 = Kunst 98
 = Puken 138
 Sternschnuppen 138
 Stichpflaster 491
 Steckwurz 131

Stiel 513
 Stillstand der Monathzeit 648
 Stiackender Uthen 326
 = Sachen 279
 Stirn 331
 = Umschlag 331
 Stockfisch 92
 Stockzähne 258
 Stopfende Mittel 218
 Storchschnabel 331
 Stösser 535
 Streichkraut 426
 Strick 404
 Stube 374
 Stücke Pflaster 430
 Stufenjahr 60
 Stahlgang 254
 = Zwang 659
 = Zäpflein 648
 Stumpfe Zähne 352
 Sublimiren 643
 Sublimat 643
 Sublimirgefäße 643
 = Helm 30
 Subtile Geister 630
 Subtileste Geist 80
 Subtilisiren 101
 Sucher 447
 Sucheisen 626
 Süßholz 345
 Süßmachen 283
 Sympathie 218
 Sympathetisch Pulver 650
 Synau 20
 Syrup 371

T.

Tafel 451
 Täglich Fieber 317. 565
 Tage die was anzeigen 237.
 387

Tag

Register

- Tag und Nacht 509
 Tamarinden 656
 Tamariskien 656
 Taschenkraut 134
 : gleicher Muscul 439
 Taube Nessel 336. 403
 Taubensfuß 522
 : Kropf 332
 Taubheit 222. 279
 Taubsucht 389
 Tausendgüldenkraut 173
 Tausendschön 116
 Taxbaum 658
 Teig 440
 Temperament 233. 307
 Teuffelsabbis 461
 Teutscher Ingwer 89
 Thorhüter 562
 Theil 510
 Theile die einander gleich 617
 Thorheit 461
 Thymian 667
 Tillkraut 54
 Tinctur 668
 Tisch 451
 Thon 82
 Toback 654
 Tobfieber 530
 : Sucht 436. 530
 Todter Körper 138
 Todtenfarbe 315
 : Kopf 153. 210
 Todte Nessel 336
 Tödliche Ohnmacht 95
 Tormentille 360. 671
 Trägheit 532
 Träncklein 353
 Thränen 400
 : Canal 278
 : Löcher 210
 Tragant 672
 Trageknospe 483
 Trauch 353. 388. 547
 : wie Milch 292
 Traubenkraut 42. 126
 Traum 295. 622
 Trepan 459. 516
 Trepaniren 675
 Trichter 187. 293. 388
 Trisener 673
 Tripel 677
 Trocken Bad 401
 Trockene Wassersucht 685
 Trummelhäutlein 686
 Trummel im Ohr 687
 Trusen vom Del 47. 315
 Türkische Bohnen 526
 : Bund 439
 Tulipane 682
 Tuncke 111

U. V.
 Ubelgefärbt 7. 9
 Überbein 312. 337
 Uble Beschaffenheit der Galle 137
 Ubler Puls 137
 Übung 312
 Umfang 519
 Umgang des Bluts 519
 Umkehren der Augenlieder 357
 Umschlag 302
 Um sich fressend Geschwür 43
 Um sich fressendes Geschwür, wie
 der Krebs 153
 Unaufhörend Fieber 219
 Unbeständig Fieber 317
 Unbeweglichkeit 8
 Undanlichkeit 280
 Unempfindlichkeit 49. 165. 641
 Unempfindlich machen 470
 Unflath 261. 311
 : durch die Nase 123
 Unfruchtbarkeit 16
 Ungedeyen 137

Unge.

der teutschen Wörter.

Ungeduldig 280
 Ungemeine Dicke 543
 Ungenannte Häutlein 389
 : Bein 319
 Ungerische Kranckheit 318
 Ungesäuert Brodt 107
 Ungleich 362
 Ungleicher Art 61
 : Puls 137
 Ungleiche Ernehrung 28
 : : Theilung 272
 Unlust zum essen 74
 Unmuth 16
 Unnatürliche Sachen 572
 : Puls 283
 Unruhe 389
 Unser Jr. Bettstroh 337
 Unsinnigkeit 60. 389
 Unterbacke 131
 Unterbaud 375
 Unterbauch 1. 375
 Untere Muscul des Daumes 376
 Unter Schulterblatz Muscul 388
 Untertheil des Schenkels 142
 Unzeitige Frucht 289
 : Geburt 2
 : : : verursachend 283
 Unzertrennliche Stücklein 99
 Urin 718
 Weistank 189
 Venusberg 460
 : Blümlein 392
 Veränderte Farbe 9
 Veränderung 454
 : der Kranckheit 455
 Verbesserung 228. 310
 Verbindung 255
 Verborgene Eigenschafft 482
 : Kranckheit ibid.

Verborgen Messer 328
 Verbrennen 314
 Verbrennung 43. 719
 Verdauung 308
 Verderbung 266
 Verdickende Mittel 501. 204. 216
 Verdorben Geblüt 137
 Verdrehung 272
 Verdünnende Mittel 270
 Versallen 37. 82
 Versaulen 562
 Vergehren 319
 Vergessenheit 481
 Vergiß mein nicht 182. 183
 Vergulden 253. 385
 Verhärteter Geschwulst 601
 Verhaltung des Harns 395
 Verhinderte Ausdünstung 11
 : Daurung 69
 Verlängung 288
 Verlutirung 426
 Vermehrung 101
 Vermengung 232
 Vermischen 285
 Vermischte Arzney 215. 217
 Vermischung 215. 232. 235. 458
 Vermögen 315
 Verniß 592. 699
 Verpuffen 260. 311. 427
 Verrencken 644
 Verrenckung 311. 427.
 : der Hüffte 312
 Verrücken 644
 Verschluckung 254
 Versehrung der Haut 314
 Versenkung 257
 Verstand 190
 Verstopfung 290. 481
 Verwachsung 69
 Verwundung 314
 Verzehrung 48
 Ccc

Register

- Victril 100. 709
 Viehthertac 268
 Vierfache Muscul 564
 Vierhauptige Windel 332
 Vierschrötige Muscul 564
 Viertägig Fieber 317. 565
 Viertheil 564
 : eines Loths 275
 Viole 704
 Violentwurzel 393
 Victriol 100. 709
 Vogelbeer 101
 : Fuß 495
 : Kraut 29
 Volanten 311
 Vollgalle 532
 : guter Säfte 307
 Vollblütig 538
 Vollkommen ausgemachte
 Wahrheit 106
 Von tollen Hunde gebissen 238
 Vorausgesetzter Satz 376
 Vorbothe 551
 Vorderste Zähne 549
 Vorgebogen 423
 Vorgehen 550
 : der Mutter 551
 Vorgehende Ursache 551
 Vorhaut 295. 548
 Vorläuffer 551
 Vorlegglaf 569
 Vorlippen 551
 Vorrückende Fieber 552
 Vorsagen 551
 Vorstoß 552
 Vorwärtsrücken 65

 w.
 Wachen 703
 Wachende Schlafsucht 214
 Wachholderbaum 397
 Wachs 175
 : Drüsen 131
 : Kraut 178
 : Stock 146
 Wachsthum 101
 Wackeln der Zähne 346
 Waden 338. 649
 Wadenbein 320. 521
 : Muscul 338
 Warzenkraut 188
 Warzleinreiß an der Brust
 81
 Wäßrig Blut 380. 655
 Wäßrige im Blute 612
 Wäßrige Feuchtigkeit 368. 369
 Wäßriger Aderbruch 372
 : Geschwulst 484
 : Nabelbruch 371
 Waffensalbe 366
 Wahnwitz 256
 Wahrsagung aus den Händen
 186
 Waldknoblauch 80. 490
 Waldblilie 151
 : Mangold 563
 : Stroh 337
 : Winde 417
 Wallfisch 179
 : Ruß 396
 : Rath 626
 : Wurz 218
 Wand der Nasen 395
 Wangen 339. 432
 Wangenkraut 497
 Warzen 321. 699
 Warzenkraut 188
 Waschen 424
 Waschkraut 594
 Wasser 428. 718
 : Bitter 456
 : Blasen 369
 : blutig 380
 : Bruch 370

Wasser

der teutschen Wörter.

Wasserbungen 114

- = Dost 308
- = Eppich 371
- = Farn 497
- = Fleck am Auge 464
- = Furcht 371
- = Gefäße 694
- = Krebs 184
- = Lilien 480
- = Melonen 56
- = Ruß 676
- = Noß 711
- = Pfeffer 371
- = sucht 92. 371
- = im Auge 371
- = des Haupts 370
- = treibende Mittel 273. 369
371
- = in der Nachgeburt 368
und Eßig 499

Weberkanten 271

Wegebreit 85

- = Dorn 577
- = Graß 542

Wegerich 85

Wegsenf 305. 393

Wegtritt 542

- = wart 194
- = weiser 216

Weibliche Scham 244

Weichmachende Salbe 176

Weichleibigkeit 31

Weiche der Seiten 375

Weide 590

Weidasche 196

Weinblatterit 350

- = Naute 586
- = fein 657
- = stock 708
- = mit Del 485

Weiß Fischbein 497

- = machung 253

Weißwurz 541

Weisse Augenhäutlein 18

- = Augensell 18
- = Bräune 55
- = im Ey 180
- = Haare 147
- = Hühnerbrühe 413
- = Linie 418
- = Rhabarbar 444
- = Räude 707
- = Wassersucht 413
- = Wegdistel 412

Weisser Andorn 439

- = Aufsat 29. 412

Diapam 330

Fluß 334

Nichts 544

Steinbrech 598

Weisen 678

Welsche Bohnen 526

- = Linsen 214

Kirschen 226

Ruß 396

Welscher Hirsche 504

- = Peterlein 511

Sennebaum 214

Werkstatt 486

Werkzeug 429. 493

Wermuth 4

Wesen 305

Wetterglas 664

Wende 394

Weyderich 429

Weydt 343

Wenrauch 666

Wickeln 317

Wircken 211. 683.

Wieder einrichten 571

Wieder Gift 66. 120

- = natürliche Sachen 572
- = todt 676
- = wärtigkeit gegen ein Ding 66

Register

- Wilde Garbe 322
 = Granate 109
 = Möhren 512
 = Ochsenzunge 282
 = Raute 353
 = Rosen 249
 Wilder Murin 348
 = Eschenbaum 495
 = Feigenbaum 151
 = Haber 13
 = Kermel 469
 = Nelbaum 231
 = Polen 611
 = Safran 203. 209
 = Senff 393
 Windblume 54
 Winde im Leibe 324
 = Kraut 620
 Windbruch 539
 = Ofen 54
 = Sucht 685
 = treibende Mittel 157
 Windel 317
 = Muscul 596
 Wintergrün 563
 Wirbel des Haupts 700
 Wirkung 294. 489
 Wigtmuth 437
 Wohlriechende Kerzlein 108
 Wölcklein in Urin 292. 479
 Wolff 101. 154. 426. 524
 Wolffsbeer 509
 = Bohnen 425
 = Kraut 9.
 = Milch 306. 356. 515
 Wollkraut 697
 Wollichte an den Kräutern 403
 Wirkung der Seele 58
 Würffelbein 241
 Würmer 424
 Wütende Liebe 70
 Wullkraut 529
 Wunde 720
 Wundarzt 186
 = Arzney ibid. 674
 = Eisen 447
 = heilende Mittel 193
 = Mahl 193
 = Pflaster 535
 = reinigende Mittel 4
 Wunderbaum 580
 = Geburt 460
 = Netz 574
 Wurmgleicher Anhang 76
 = Muscul 424
 = Kraut 657
 = Samen 593
 Wurm tödtende Mittel 357
 Wurst förmige Blume 43
 = Häutlein 26
 Wurzel 566
 = Mann 578
 Würzkrämer 85
 Wüterich 194
 Wütende Geilheit 334
 = Unsinnigkeit 436
 Wutscherling 194
 = 3.
 Zähren 400
 Zäpflein kraut 375
 = Muscul 557
 = Zange 635
 Zäferlein 310
 Zähnen 258
 Zahnbrecher Zange 328
 = Fleisch 341
 = Höhlen 548
 = loß 473
 = Pulver 258. 484
 = Wehe 483
 = Zange 483
 Zange 328
 Zapfen 197
 Zartes Pulver 431
 Zaumbinde 351

Register der teutschen Wörter.

Zeichen 183. 524

. gute 310

. der Krankheit 615

Zeiger 387

Zeiland 407. 456

Zeitigende Mittel 442

Zeitlosen 209

Zeltlein 461

Zerknirschung 220

Zermalmung 52

Zernagung 48. 228. 260

. . des Metalls mit Queck-
silber 32

Zernagende Mittel 228

Zerstossung 220

Zertheilende Mittel 271

Ziehende Mittel 529

Ziser Erbsen 193

Zimmet 195

. Rinde 195

Zinn 398. 634

. Braut 95

Zinnober 197

Zipollen 139

Zipperlein 88

. an Füßen 540

. . Händen 185

Zittern 367. 675

Zitternd Fieber 530

Zittermahl 328. 362. 414

Zittwer 723

. Saamen 593

Zucker 587

. Candt 147

. mit Del 284

. Rühlein 619

. Wurzel 619

Zufall 651

Zunehmend 310

Zunge 419

Zungenbein 372

. Blat 121. 270. 329

. Riem 329

. Stein 344

Zurücktreibend 72. 571

Zusammenbacken 385

. . drucken des Herzens
654

. . Fügung 88. 342

. . gefügte Krankheit.
214

. . geloffen 204

. . gesetzte Drüsen 217

. . Theile 493

. . gewickelte Krankheit
214

. . stimmung 353

. . wachung 204. 553

. . ziehen 220

. . ziehend 98. 220

Zwerchbruch 170

. Fell 266

. Muscul 674

Zweige 566

Zwenbauchiger Muscul 269

Zweyfach Faß 271

= köpfiger Muscul 120

. schneidig Messer 46

Zwiebel 139

. Gewächse 133

Zwischennath 392

. . weite 81

Zwitter 53. 360

Zwölffinger Darm 273

ERRATA IN INDICE PROSODICO EMENDANDA.

Pag. I. lin. 6. pronunciando lege pronuntiando. Amphemenicus l. Amphemerinus. Androme l. Anadrome. Anthēmon. l. Anthēmon. Archigeni l. Archigēni. Acema l. Afema. Bryopteris l. Bryoptēris. Caroca l. Carota. Catastāsis l. Catastāsis. Chelodochus l. Choledochus. Coracochyoides l. Coracobyoides. Diacydonites l. Diacydonītes. Diorotus l. Dicrotus. Elȳmos l. Elȳmos. Epanadiplōsis l. Epanadiplōsis. Efcula l. Efula. Galefinus l. Gelafinus. Galetina l. Gelatina. Glaucoma l. Glauōma. Herabotane l. Hieraborane. Hippolahatum l. Hippolapathum. Hydenterocele l. Hydrenterocele. Hydrōmel l. l. Hydrōmel. Hypochyma l. Hypochȳma. Ladanum l. Ladanum. Leontopetālon l. Leontopetālon. Liliago l. Liliāgo. Mastiche l. Mastīche. Morgiones dele. Moschellinum l. Moschellinum. Odotolithos l. Odontolithos. Oeȳspus l. Oeȳpus. Paracentesis l. Paracentesis. Phagopyrum l. Phegopyrum. Phlytaenodes l. Pblyctaenodes. Physocles l. Physodes. Prosphoromena l. Prospheromena. Racemus l. Racēmus. Roriferus l. Roriferus.

